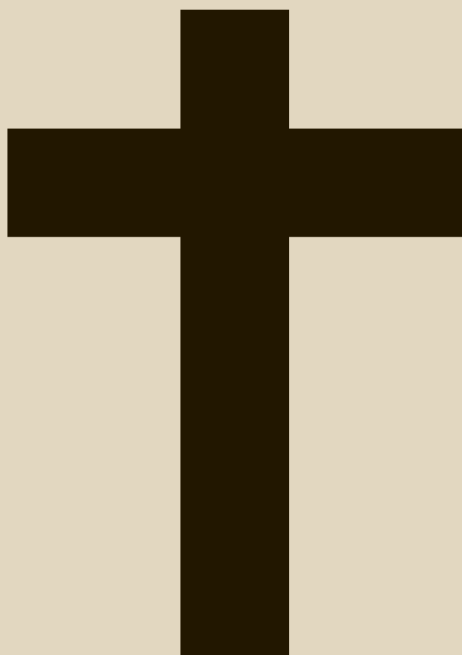

Tsakhur

Portions of the Holy Bible in the Tsakhur language of
Azerbaijan

Tsakhur

Portions of the Holy Bible in the Tsakhur language of Azerbaijan

copyright © 2022 Pioneer Bible Translators

Language: Ts'əxna miz (Tsakhur)

Contributor: Institute for Bible Translation

<https://ibtrussia.org/en/media?id=TSK>

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2023-04-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Aug 2023 from source files dated 19 Apr 2023
6257bde4-455f-5247-95e7-0a89f1fdd1f1

Contents

Ts'etta ixhaynbı	1
Qıǵeepç'iy	45
Raq'ambı	77
Q'aanun q'öb'es	87
Rut	89
1 Şamuelin	94
2-Şamuelin	139
1-Paççahaaşın	180
2-Paççahaaşın	193
Zabur	196
Sıleymanın uvhiybı	200
Daniyal	203
Yunus	216
Malakiya	219
Matta	226
Luka	277
Yəhye	280
Cühüt'yaaşıs	321
Yaaq'ub	322

Ts'etta ıxhaynbı

Dyunyeyn itxhuniy

¹ Ts'etta Allahee xəybıyiy ç'ie itxhın. ² Ç'ie aq'vabıdena q'əradniy vod. K'orane xhyanbışın oodun ciga miç'axdaniy vod. Allahın Rı'h xhyanbışıl ooadniy alcaxxva. ³ Allahee uvhuyn: «Hasre işiğ ixhecen». İşiğ ıxhayn. ⁴ Allahık'le g'acuyn, işiğ yugda vod. Qiyğa Mang'vee işiğ miç'axıyvalike cura'uyın. ⁵ Allahee işiğis «yiğinyiğ», miç'axıyvalis «xəm» do bı huvu. Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in ts'ettiyn yiğ ıxha.

⁶ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbışde yı'q'nee arka vuxhecen, xhyanbı sana-sançike cure'ecen». ⁷ Həməxüdüd ıxhayn. Allahee arka haa'ana, arkayn, çik avuduniy oodun xhyanbı sana-sançike cura'anbı. ⁸ Allahee mane arkays «xəv» do huvu. Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in q'öd'esın yiğ ıxha.

⁹ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəək avudun xhyanbı sacigeeqa salecen, qeqquyn ciga g'acecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹⁰ Allahee qeqquyne cigayk'le «ç'ie», xhyan sadiyne cigayk'lemee «deryahbıva» do bı huvu. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod.

¹¹ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'ieyeyn aq'va xhınak qixhecen: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivar aleyl'ecen, toxumbıd meyvabışde ad ixhecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹² Ç'ieyeyne aq'vayn alabı aleyli'inbı: toxumbınan ok'bı-alafbı, curayn-curayn meyvabı eyxhen yivarıd alyadıynbı, toxumbıd meyvabışde ad ıxha. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ¹³ Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in xhebıd'esın yiğ ıxha.

¹⁴ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xəəne arkee xəm yiğike cura'an işiğbı ixhecen. Mançin fəsilbı, yiğbı, senbı hagvecen. ¹⁵ Hasre manbı xəə'əd işiğbı ıxha, ç'ieyılqa gyatk'vecen». Həməxüdüd ıxhayn. ¹⁶ Allahee q'ölle xədıñ işartı ha'u: yiğinyiğ vuk'lek ikkeecenva xədıñ işartı, xəm vuk'lek ikkeecenva k'iniyn işartı. Mang'vee xənebıd ha'uyınbı. ¹⁷ Allahee manbı xəənə arkeqa gitk'iniynbı, ç'ieyılqa işiğ gehecenva, ¹⁸ yiğiy xəm vuk'lek ikkeecenva, işiğike miç'axvalla curee'ecenva. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ¹⁹ Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in yoq'ud'esın yiğ ıxha.

²⁰ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre xhyanbı nafas ileşşene karbışıkva gyats'ece, ç'ieyıl oo xəə xətta şit'yar aledxvecen». ²¹ Allahee xhyanee eyxhen ç'ak'ın karbı, harne curaylin baluğar, gırgın hadağvan nafas helen karbı, mançika sacigee harne curaylin gırgın xılibışkan şit'yar itxhın. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod. ²² Allahee mançis xayır-düə huvu eyhen: «G'adı xət qetxhe, deryahbışeedın xhyanbı gyats'e'e; şit'yarıd ç'ieyeyne aq'val geed qetxhecen». ²³ Xəm quvxha, miç'eedi y qıxha; in xhod'esın yiğ ıxha.

²⁴ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Hasre ç'ieyeyne aq'vayn harne curaylin nafas helen karbı: çavra-vəq'ə, hadağvan həyvanar, çolun həyvanar iyxhnece». Həməxüdüd ıxhayn. ²⁵ Allahee curayn-curayn çolun həyvanar, çavra-vəq'ə, ç'ieyıl hadağvan, gırgın nafas helen həyvanar itxhınbı. Allahık'le g'acuyn, inəxüd yugda vod.

²⁶ Qiyğa Allahee uvhuyn: «Yışde k'op'yelyna, Şak akarana insan ixhanas. Hasre mang'vee deryahbışeene baluğaaşis, xəəne şit'yaaşis, çavra-vəq'əys, gırgıne ç'ieyeyne aq'vays, ç'ieyıl hadağvane gırgınçis xəbvalla hee'ecen».

²⁷ Allahee insan Cune k'op'yeyl irxhın,

Allahne k'op'yeyl irxhın,

Adamıyiy zəiyfa ipxhın.

²⁸ Allahee manbışis xayır-düə huvu, uvhuyn: «Vuxooxu geeb qepxhe, ç'iyeyn aq'va gyats'e'e, mana vuşda vob. Deryahbışeene baluğaası, xəəne şit'yaaşis, ç'iyeyl hadağvane gırgıne nafas helençis xəbvalla he'e». ²⁹ Allahee uvhuyn: «Haane, ç'iyeyne aq'val toxum hoolen ok'bıd-alafbıd, gırgıne yivaaşin meyvabı şos helenbı, oxhnecenva. ³⁰ Gırgıne ç'iyeylne həyvanaaşı, gırgıne xəəne şit'yaaşis, gırgıne hadağvançis – nənçeeıy ı'mren nafas vod, gırgınçiscad – Zı oxhnecenva xhınakın ok'bı helenbı». Həməxüdüd ıxhayn.

³¹ Allahık'le g'ecen, itxhınin gırgın kar geed yugda vod. Xəm quvxha, miç'eediy qıxha; in yıxhıd'esın yığ ıxha.

2

¹ İnəxüd, xəybışiniy ç'iyeyn, maane gırgıne karan itxhıniy ç'əvexhen. ² Allahee yıghıd'esde yığılqameen işbı ç'əvə'ənbı, yıghıd'esde yığıl, hı'iyne işbışiker curxha manzil haa'a. ³ Allahee yıghıd'esde yığis xayır-düə huvu, man yığ mansa yığbışik'e curuiyn, mane yığıl gırgın ha'an işbı ç'əvüü manzil haa'a.

Ts'eppiyne insanaaşin ipxhıniy

⁴ Xəybııy ç'iyey itxhıniy qiyğiyne hekaye: Rəbb Allahee xəybııy ç'iyey itxhıniy qiyğa, ⁵ ç'iyeyne aq'val ok'bııy yivar ələə deşdiy. Rəbb Allahee gyoğiy g'ixdevuva, sayid ç'iyee ezasda insan deşva, mançıl-alla məxüd ıxha. ⁶ Xhyanıd* ç'iyençeni yəlgəən. Mane xhyanıked ç'iyesın xhyanniy eyxhen.

⁷ Manke Rəbb Allahee ç'iyeyne nyuq'vneke insan hı'ı, mang'une quşeeqa ı'mrene nafasna uf üvxhü. Həməxürür insan üç'ür qıxha.

⁸ Qiyğa Rəbb Allahee şargılne Edenil sa bağ ezu, ırxhınna insanır maqa gıxhxhı. ⁹ Maa'ad Rəbb Allahee ç'iyeyl uftanda g'ecen, ittun oxhanas eyxhen meyvabınan xəttə curayn-curayn yivar aleyli'ı. Mang'vee q'öble menne yivaaşik idyakarana yiv ooçu: sa yivene meyvabışe ı'mı'r hoole, mansançined meyvabışe yuguniy pisin ats'axhya'asın ats'al hele.

¹⁰ Bağis xhyan helena sa damaniy Edenençe gyobatsts'e, mançeb mana yoq'ne cıgeeqaniy bit'alooxhe. ¹¹ Mançine sançin do Pişon vod. Mana bıırne Xavila ölkayne hiqiy-allançeni gyobatsts'e. Maa'ad g'izil qıgəə. ¹² İne ölkayn g'izil yugun vod. İnyaa'ad yugun evanan gatraniy gıranne eke oniksıb vooxhena. ¹³ Q'öb'esde damayn do Gixonodun. Manab bıırne Kuş ölkayne hiqiy-allançeni gyobatsts'e. ¹⁴ Xhebıd'esde damayn do Dəclə (Tıgır) vodun. Mana Aşşur ölkayne şargile gyobatsts'e. Yoq'ub'esda damab Fəratobna (Yefrat).

¹⁵ Rəbb Allahee insan Edenne bağeeqa gıyxhena, man ezu, çiqar ilekkecenva. ¹⁶ Rəbb Allahee insanıs əmı'r hav'u uvhuyn: «Bağeeene gırgıne yivaaşin meyvabı ıkkanaang'a oxhanas əxə. ¹⁷ Saccu yuguniy pisin ats'axha'ane yivena meyvə umooxhan, mana opxhunne yığıl qik'asda».

¹⁸ Rəbb Allahee meed eyhen: «İnsan sayrena ıxhay yugda deşod, Zı mang'usda cus sik'ına sa kumagçiy ıxhanasda». ¹⁹ Rəbb Allahee gırgın çolun həyvandarı, xəən şit'yarıd nyuq'neke ha'a. Qiyğa Allahee manbı insanne k'anyaqa adaylenbı, g'aces, mang'vee nəxdun dobııy mançis heles. İsanee nene həyvanı nən doıy gıxhxhı, məxüdüd axvan. ²⁰ İsanee gırgıne çavra-vəq'əys, çolane həyvanaaşı, xəəne şit'yaaşis do hele, saccu cus sik'ına kumag ha'asda iveeke deş. ²¹ Mane gahıl Rəbb Allahee insan k'orane nik'eeqa g'ixele. Mana nik'eenang'a Rəbb Allahee mang'une mıglene t'eleyna sa alyapt'ı, çin cigad çurunuka gyats'ı'ı. ²² Rəbb Allahee insanıke alyapt'ıyne mıglene t'eleıke xhunaşşe ırxhın. Yicir insanne k'anyaqa qarı.

* **2:6** 2:6 Xhyanıd: cühüt'yaaşine mizel cuvabna qopkuvalla şavuk'lecab vats'a deş. Man «xhyanıd» eyxhe, «booğud» eyxhe.

²³ İnsanee uvhuyn:

«İlekke, inə yeqqees ıxhavud! İna bark'v yizde bark'una vob,

Çurud yizde çurununod.

Do «xhunaşşe»† ıxhes,

Mana adamiyke alyart'uva».

²⁴ Mançıl-alla adamee dekkiy yed g'alyabaççe, xhunaşşeyka eyxhe. Adamiyiy xhunaşşe sa vooxhe. ²⁵ Adamiy cuna xhunaşşe – q'öyursana ts'elebniy vob, manbışis mançile naş qexhe deşdiy.

3

Aadameyiy Həvee hav'una bınah

¹ Rəbb Allahee itxhınne çolune həyvanaaşına, gırgınçile hiyləgarna xoçeniy vob. Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn:

– Hək'edane, Allahee şok'le bağeene yivaaşına nençinacab meyva umooxhan uvhu?

² Zəiyfee xoçeyk'le eyhen:

– Bağeene yivaaşın meyvabı oxhanas əxə. ³ Saccu bağne yı'q'neene yivene meyvabışde hək'ee Allahee uvhu: «Mançike umoyxhan, mançik sumoot'a, deşxhee, hapt'asınbı!»

⁴ Xoçeyn zəiyfayk'le uvhuyn:

– Deeş, nəxübcab hapt'as deş. ⁵ Allahık'le ats'an, mane yivena meyva opxhuning'a vuşun ats'al geed qixhes, yuguniy pisin ats'axhıxha Allah xhinne qepxhes.

⁶ Zəiyfayk'le g'ecen, mane yiven meyvabı oxhanasıd karaə vod, ulesqadıd yugda vod qöö, ats'al ıkkənəng'usud ıkkənəhdıd. Mançıl-allab mənğ'ee mana meyva qopxu opxhanna. Qiyğab k'ane ulyorzulyne adamiys meyva hoole, mang'veeyib ooxhanna.

⁷ Mane gahıl q'öng'ussana ats'al qadayle, ts'eleb vuxhay ats'axhen. Məxüd ıxha manbışe incilyne t'eleyme cos tanalanqanbı ha'u.

⁸ Manbışık'le yığine serınne gahıl bağee iykaran Rəbb Allahın nıq' g'iyxhe. Manbı heepxı bağeene yivaaşına yı'q'nee dyuguleebaxhe. ⁹ Rəbb Allahee Aadamlıqa onu'u, qiyghanan:

– Ğu nyaane?

¹⁰ Mang'vee eyhen:

– Bağeead yığın nıq' g'ayxhı, ts'eler ıxhal-alla qərq'ı'n dyugulxhana.

¹¹ Rəbb Allahee eyhen:

– Şavaane ts'eler ıxhay vas ats'axha'u? Vas oxhanas q'adağa hav'uyne yivena meyvane opxhun deşxhee?

¹² Aadamee eyhen:

– Zaka sacigee yixhecenva, Ğu hiyvuyne xhunaşşe mane yivene meyvayke zas huvu, zınab opxhunna.

¹³ Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen:

– Ğu hı'iyın hucoon?

Zəiyfee eyhen:

– Xoçeyn zı yəqqı'le qığeyhı, zınab opxhunna.

¹⁴ Rəbb Allahee xoçeyk'le uvhuyn:

– Ğu in ha'uyl-alla,

gırgine çavra-vəq'əyne, çolane həyvanaaşına yı'q'nee lə'nat g'azanmışa'a:

ı'mı'rvolle vuxhnel habğı nyaq'v ooxhanas.

¹⁵ Zı yığniyiy zəiyfayne əreeqa,

† 2:23 2:23 Xhunaşşe: cühüt'yaaşına mizel «adamiy» cuvabık akar.

vuşde kulyfatbışde əreeqa duşmaniyvalla abçes.
 Şeng'une kulyfatın yiğne vuk'les ı'xhəs,
 ğunab mang'une mı'q'les üvxhəs.

¹⁶ Qiyğa Rəbb Allahee zəiyfayk'le eyhen:

– Vas vuxhnenang'a geep xəppa əziyyat hevles,
 uşaxar k'ovaka vuxas.

Adamee valqa k'ırı gyaqqı vas ıkkıykanas,
 Meeb mang'veecab xəbvalla vas haa'as.

¹⁷ Qiyğa Rəbb Allahee Aadamık'leme uvhuyn:

– Ğu xhunaşşel k'ırı alixhxı
 umooxhan uvhuna meyva opxhun.

Həşdeb val-alla nyaq'v lə'natləmiş vuxha.

I'mı'rvolle zəhmətıka ğu vasin g'ık nyuq'vnel ha'as.

¹⁸ Mançin vas zazaayiy ğı'ç'iy aleylya'as,
 ğunad, ğu ezuyne ç'iyel hucooyiy alyaadı man oxhanas.

¹⁹ Ligayne şınıka hı'ıyn g'ık oxhanas

nyuq'vneqa sak'alarmee,

Mançike alyart'uva.

Ğu nyaq'v vorna,

nyuq'vnelqar sak'aldas.

²⁰ Aadamee xhunaşşeyn do Həva (ı'mı'r) giyxhe. Mana ç'iyeylne aq'val vuxhayn-
 bışda ğırgıng'una yed yeexhe. ²¹ Manke Rəbb Allahee Aadamılqayiy xhunaşşelqa
 g'ekvayke tanalınbı hı'ı, alya'anbı.

²² Qiyğa Rəbb Allahee uvhuyn: «Haane, insanık'le yuguniy pısın hucoo ıxhay
 ats'axha, yişda sa xhinne qexhe. Hasre ı'mrene yivena meyva qopxu umooxhancen,
 hammaşıysır ımaxvaacen!» ²³ Vuc alyart'uyne nyuq'vnel işləmişhecenva, Rəbb
 Allahee insan Edenne bağeençe g'e eşşena. ²⁴ Mang'vee Eden bağne şargılqa
 g'oramişa'an malaaikariy harine suralqa iliyk'aran ts'ayıkan g'ilinc giyxhe ı'mrene
 yivelqa əəna yəq avqecenva.

4

Gabiliy Habil

¹ Aadam xhunaşşe Həvayka g'alirxhu, mana vuxhne ayxu Gabil* uxu. Həvee eyhen:
 «Rəbbike zı insan pay xhinne alyart'u». ² Qiyğa məng'ee Gabilna çoc Habil uxooxa.
 Habil vəq'əbı uxhiyxhanna eyxhe, Gabilir ç'iyə ezana.

³ Sabara vaxt ilğevç'uyle qiyğa Gabilee Rəbbis ç'iyeyl alyadıynçike nugbar adayle.

⁴ Habileyid ts'etta syurune ıxhayne nekke yugne vəq'əbışike adayle. Rəbbee Habilir,
 Habile adıynbıd q'abıl ha'anbı. ⁵ Gabilir, Gabilee adıynbıd Rəbbee q'abıl ha'a deş.
 Mançıl-alla Gabil it'umra qəllamışxha aq'va gyavaxana'a.

⁶ Rəbbee Gabilik'le uvhuyn:

– Nya'a qəllamışxha? Nya'a aq'va gyavaxanı'ı? ⁷ Nya'a yugna iş haa'axhee, Zı q'abıl
 hıdyaa'aye? Yugna iş hıdyaa'axhee, bınahın akkayne ögee gugu hav'u ğu gozet ha'a.
 Mançin xuruş valqa vod, ğu mançis xəbvalla haa'as vukkan.

⁸ Qiyğa Gabilee Habilik'le eyhen:

– Qora çoleeqa vüqqəs.

Maa'ad Gabilee çoculqa xıl g'ot'ul, mana gek'ana.

⁹ Qiyğa Rəbbee Gabilike qidghın hı'iyın:

– Çoc Habil nyaane?

* **4:1** 4:1 Gabil: cühüt'yaşşine mizel «alyat'an» cuvabık akarada vodun.

Mang'vee eyhen:

– Ats'a deş, nya'a zı çocuna g'aravulyne vor?

¹⁰ Rəbbəe eyhen:

– Ğu hı'ıyn hucoon?! Çocune eban ç'iyençe Zalqa ona'a. ¹¹ Mane nyuq'vnen yiğne xıleke k'yapk'ınna çocuna eb hööğəs ghal aaqı. Mançıl-allab ğu ine nyuq'vnel bed-düə alyabat'a. ¹² G'iyniyke şaqa ğu nimee yugda ç'ie ezeeyid, mançin vas ıkkənəxüdın kar heles deş. Ğu ciga deşda g'e'eşşuna xhinne ixhes.

¹³ Gabilee Rəbbik'le eyhen:

– Yizda cazaa ts'its'a'asınçileb hexxaba vob. ¹⁴ Haane, Ğu zı g'iyna ç'iyeyne aq'valer g'e'eşşena. Valer dyügulyxha, zı ciga deşda ixhes. Şavneyiy ögiylqa qığeç'u, mang'veyir zı gik'asda.

¹⁵ Rəbbəe mang'uk'le eyhen:

– De'eş. Şavaye Gabil g'ik'u, mang'uke yighıllə g'atna qəl qığaahas.

Rəbbəe Gabililqa işara giyxhe, mana qızaxıng've gimeek'acenva. ¹⁶ Gabil Rəbbike ark'ın Eden bağne şargıl – Nod† eyhene cigayl axva giyğal.

5

Aadamle Nühulqamee ıxhayn nasılbı

¹ Aadamne nasılın taarix inəxüd vod. Allahee insan ıxhanang'a mana Cuk akarara ırxhın. ² Mang'vee adamıyiy zəiyfa ipxhın. Manbışis xayir-düə huvu. İpxhınne yiğl manbışis «insan» do gıxhxı.

³ Aadamın vəşşe xhebts'al sen g'adıyng'a, cuk akarana, cune k'op'yeylna sa dix ıxha. Doyud Şet giyxhe. ⁴ Aadam, Şet ıxhayle qiyğa molyud vəşşe (800) senna axu. Mang'uka mebin dixbiyiy yişba vuxha. ⁵ Aadam yüç'üd vəşşe xhebts'al senna axu q'ık'u.

6

Allahne ulele g'aaytxhuyn dyunye

¹ İnsanar ç'iyeyne aq'val geeb qebaxheeng'a manbışis yişba vuxooxa, ² manbışde yişbışda micagiyvalla malaaikaaşik'le g'oocena. Cone yik'es yikkanna nenayiy məng'ı'ke xhunaşşe hee'e.

³ Rəbbəe eyhen:

– Yızın Rı'h insanee hammaşıys deş vod. Manbıb hammaşıysınbı deş vob. Manbışis huvuna ı'mı'r vəşşe g'ane senile hexxaba vuxhes deş.

⁴ Malaaikaaşe insanaaşin yişba haa'ane gahilib, mançile qiyğiye dövurbışilib məxbın ç'ak'ın insanar ç'iyeyne aq'valqa vuxooxa vuxha. Manbı avalıye dövrün kuşdukurar quvaats'an insanar vuxha.

⁵ Rəbbik'le g'ecen, ç'iyeyne aq'valıye insanaaşine ək'eele, fıkree pisvalla hav'uy vob. ⁶ Mana paşmanaxhena. Mang'un yik' gyoyxhan ç'iyeyne aq'valqa insanar ipxhınva.

⁷ Rəbbəe eyhen:

– İpxhının insanar ç'iyeyne aq'vayle havaakal ha'asınbı. Man insanaaşika sacıgee həyvanaşined, ç'iyeyl hadağvançined, şit'yaaşined vuk'lelqa qalya'asın. Manbı ipxhınva paşmanxhana.

⁸ Saccu sa Nüh Rəbbine ulen aqqaqqa.

⁹ Nühun taarix inəxüd vod:

† 4:16 4:16 Nod: cühüt'yaaşine mizel «ciga deşda» eyhen vodun.

Nüh qorkuna, məttın yik'nana cune nasılee insan ıxha. Mana Allahne yəqqı'lniy vor. ¹⁰ Nühuka xhebiyre dix eyxhe: Sam, Ham, Yafəs.

¹¹ Allahne ulele dyunye g'e'exhan, pisvalın gıyats'e. ¹² Gırgın insanar qopkune yəqqı'le qıgebc'ıynbı. Allahık'le g'ecen dyunye, badalxha vod.

¹³ Allahee Nühuk'le uvhuyn:

– Yizde ək'eele gırgınçın q'omıd hitxhır. Dyunye manbışde pisvalıka gyats'ı. Mançıl-allab Zı manbı ç'iyeyne aq'vayka sa cıgee havaakal haa'as. ¹⁴ Vas goferne yiveke sa gamı he'e. Ad goozer hı'ı, adğançed g'adğançed yivena mızla qabğvee.

¹⁵ Gamı haynəxüd he'e: mançına xiliyvalla xhebıd vəş xilekkum, əq'valla xhots'al xilekkum, axtıvalla xhebts'al xilekkum vuxhecen*.

¹⁶ Gamıyne ooğançe sa xilekkum avud g'uly he'e. Mıgled akka gıxhxhe. Gamıyka avubna, yı'q'nekna, oona mərtaba vuxhecen.

¹⁷ Zı ç'iyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhineka alyat'asın. Xəək avudun nafas alyat'an gırgın kar hakkal ha'asın. Ç'iyeyne aq'valın gırgın kar qik'asın.

¹⁸ Zı mugaavile saccu vaka ha'a: gu dixbışıka, xhunaşşeyka, sossaaşıka sacıgee gameeqa ılqec'e.

¹⁹ Vaka üç'üddə axvecenva, gırgıne həyvanaaşıke nafas helenimeene karbışıke q'öbləna, vughulyna-xhuvulyna, gameeqa alet'e.

²⁰ Q'öbləna gırgıne şit'yaaşıke, həyvanaaşıke, ç'iyeyl hadağvançike vasqa qales, üç'üddə axvecenva.

²¹ Vasqa oxhanas eyxhençike vasınıd, çisınıd se'e.

²² Nühee gırgın kar Allahee uvhuyn xhinne ha'a.

7

Q'ıfrım

¹ Rəbbe Nühuk'le uvhuyn:

– Xızanıka sacıgee gameeqa ılqec'e. Yizde ögee, vale qorkuna ine nasile deşor.

²⁻³ Dyunyeyne aq'vayle cins g'ıts'maq'vancenva məttıne həyvanaaşına yıghıble q'öbləna, xhalyne həyvanaaşına vughulyna, xhuvulyna alept'e. Harine xəəne şit'enab yıghıble q'öbləna alept'e.

⁴ Yıghne yığile ç'iyeyne aq'valqa yoqts'al yığnayiy yoqts'al xəməna gyoğiy gyoğa'as. İtxhının nafasn gırgın kar ç'iyeyne aq'vayle hakkal ha'asın.

⁵ Rəbbe Nühulqa nəxübiy əmr hav'u, mang'vee gırgın kar həməxdıd hı'ıyn.

⁶ Ç'iyeyn aq'va q'ıfrımıka qadıyne xhinen alyat'uyng'a, Nühuka yixhıd vəş sen ıxha.

⁷ Nüh, cuna xhunaşşe, dixbı, sossar sacıgee xhyanıke g'attivxhanasdemee gameeqa ılqebaç'enbı.

⁸⁻⁹ Allahee Nühulk'le uvhuyn xhinne, məttın, xhalin həyvanar, şit'yar, gırgın ç'iyeyl hadağvanbı q'öble-q'öbləna, vughulynayiy xhuvulyna, Nühuka gameeqa ılqedaç'enbı.

¹⁰ Ç'ıye yıghne yığile q'ıfrımıka qadıyne xhinen alyat'an.

¹¹ Nühune ı'mrene yixhıd vəş'esde sene, q'öb'esde vuzanee yits'ıyıghıd'esde yığıl məxdun q'ıfrımıkan gyoğiy gyoğa giyğal, ittehesu, xəən g'uleppı aaqı. Gırgıned k'oralybışençe xhyan ı'xı'yxə giyğal.

¹² Yoqts'al yığna, yoqts'al xəməna gyoğiy gyoğu.

¹³ Mane yığıl Nühuka sacıgee cuna xhunaşşe, dixbı Sam, Ham, Yafəs, con yedar gameeqa ılqebaç'ıynbı.

¹⁴ Manbışıka sacıgee gırgın həyvanar: çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, şit'yar, gırgın ileedaxvanbı, ç'iyeyl hadağvanbı, gameeqa ılqedaç'enbı.

¹⁵ Gırgın nafas ileşşenbı q'öbləna Nühuka gameeqa ılqec'ıu.

¹⁶ Allahee Nühuk'le uvhuyn xhinne, gırgıne həyvanaaşına vughulynayiy xhuvulyna qabı. Manbışıqad qihna Rəbbe gamıyn akka qa'an.

¹⁷ Q'ıfrım gibğılıyn yoqts'al yığ ıxhamee, xhyan geed qıxha gamı ç'ıyeyle haly'etçuyın.

¹⁸ Xhyan geed ooqa ılqec'e, gamıd xhinene aq'val ı'ğiykar giyğal.

¹⁹ Geed qıxhayne xhyanın, nekke axtın suvabıd çik avud g'alya'a.

²⁰ Xhyan yits'ı xholle

* **6:15** 6:15 Mançına xiliyvalla xhebıd vəş xilekkum, əq'valla xhots'al xilekkum, axtıvalla xhebts'al xilekkum vuxhecen: mançına xiliyvalla 150 m, əq'valla 25 m, axtıvalla 15 m vuxha.

xilekkumna* suvabışile axtı qexhe. ²¹ Ç'iyeyne aq'valın gırgın kar: ²² şit'yar, çavra-vəq'ə, çolun həyvanar, hadağvanbı, insanar, nafas iləşşen gırgın qeek'an. ²³ Rəbbəe ç'iyeyne aq'valın nafas iləşşen gırgın kar hakkal ha'an: insanaaşıle otçu, çavra-vəq'ə, hadağvanbı, xəne şit'yaaşılqamee nafas iləşşen gırgın kar gek'an. Saccu Nühiy gameebınbı üç'übba axva.

Q'ıfrım ulyozaraa'ana

²⁴ Xhyan ç'iyeyne aq'val vəşşe xhots'al yığna geed qıxhayle qiyğa,

8

¹ Allahee Nühur, Nühuka gameedın gırgın çolun həyvanar, çavra-vəq'ə yik'el qalya'an. Allahe ç'iyeyne aq'valqa ablyav'uyne mıtıka xhyanbı k'il qedaxhe giyğal.

² Allahee k'oralybıyiy xəən g'uleppı ut'uma'anbı, gyoğiy ulyoyzaran. ³ Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'exhe giyğal. Vəşşe xhots'alyne yığile xhyan k'il qexhe. ⁴ Yighıb'esde vuzane yits'ı yighıd'esde yığıl gamı Araratne suvabışıl ulyoyzaran.

⁵ Yits'id'esde vuzalqame xhyan k'il qexhe. Yits'id'esde vuzane ts'etiyne yığıl suvabışın vuk'ulybı g'ece giyğal. ⁶ Nühee yoqts'alyne yığile vuce hı'ıyn gamıyn g'uly aaqı, ⁷ qən g'avku. Xhyan qeqqvasme qən ulyooxa, hapk'ın qavayle vuxha. ⁸ Xhyan ç'iyene aq'vayle ts'its'xhay ats'axhesdimee, ine yəqqe Nühee qı'nerke* g'uxoole. ⁹ Qı'nerkeyk'le givxasın ciga iveke deş, ç'iyə xhyanın aqqı eyxhe. Mana Nühusqa gameeqa siviyy'al. Xıl hotku Nühee qı'nerke avqu, gameeqa abaççe. ¹⁰ Yighılle yığ ilğec'uyle qiyğa, mang'vee qı'nerke sayib g'ookana. ¹¹ Exhalqana qı'nerke mang'usqa sapk'iling'a, mançe k'uxhee xhınakna zeytunna t'ele avqu vooxhe. Manke Nühuk'le ats'axhen, xhyan ç'iyeyne aq'vayle ts'its'xha vod. ¹² Yighılle yığ ilğec'uyle qiyğa, mang'vee sayib qı'nerke g'ookana, mane yəqqee mana mang'usqa siviyy'al deş.

¹³ Ts'eppiyne vuzane ts'etiyne yığıl Nühune ı'mrene yixhıd vəşşe ts'etiyne sene ç'iyeylin xhyan qeqqvan. Nühee gamıyn oodun ciga qottuling'a, ç'iyə qeqqu g'ece.

¹⁴ Q'öb'esde vuzane g'ayi yighıd'esde yığıs ç'iyə bıkırdı qeqqvan.

¹⁵ Allahee Nühuk'le uvhuyn:

¹⁶ – Ğu yığne xhunaşşeyka, dixbışıka, sossaaşıka sacigee gameençe qığec'e. ¹⁷ Vaka sacigeedın gırgın nafas iləşşenbı, şit'yar, həyvanar, ç'iyel hadağvanbı g'aqa qığe'e. Hasre ç'iyeyne aq'valqa ayikkecen, g'adı geed qetxhecen.

¹⁸ Nüh cune xhunaşşeyka, dixbışıka, sossaaşıka sacigee gameençe qığec'ena. ¹⁹ Gırgın həyvanara, hadağvanbı, şit'yar, ç'iyene aq'valın nafas iləşşen gırgın kar çıka sacigeedınçıka gameençe qığec'e.

²⁰ Nühee Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga aly'a'a. Mançıl mang'vee gırgıne məttine həyvanaaşıke, şit'yaaşıke, gyooxhan ha'an q'urbanbı aly'a'a. ²¹ Mançın yugun eva Rəbbis ı'xı'me, Mang'vee cune yik'ee inəxüdü uvhu:

– K'ilybanançile otçu insanaaşın fıkrıbı yugunbı eyxhe deş. Manbışıl-alla sayid ç'iyə lə'natlamışa'as deş. Həşde hı'ıyn xhinne, gırgın nafas iləşşenbı hakkal ha'as deş.

²² Dyunye ıxhaylette,
Ezuy-qiyşılıy, güməla-mık'ala,
Gı'l-q'ı'dim, xəmə-yığ
Ç'əvxhes deş.

9

Ts'eppiyna xənevur

* **7:20** 7:20 Yits'ı xholle xilekkum: 7,5 m * **8:8** 8:8 Qı'nerke: Azərbaycanca mizel mançık'le «alabaxta» eyhe.

¹ Allahee Nühusiy Nühune dixbışis xayir-düə huvu, manbışik'le uvhuyn:

– Vuxoxu geeb qepxha ç'iyen aq'va gyatsts'e'e. ² Ç'ieylin gırgın həyvanar, xəədin şit'yar, hadağvanbı, deryahbışedin baluğar şole qəq'ənasınbı, manbı vuşde xıleqa quvu. ³ Nafas iləşşen gırgınbı şos oxhanas ixhecen. Nəxüdiy Zı şos şenke ç'iyel alyadıyn oxhanas huvu, həşded manbı hele.

⁴ Saccu mançin çuru ebaka umoyxhan, mançe rı'h vodun. ⁵ Şavaayiy vuşda eb k'yavhu, şu i'mreke hav'u, mana həyvan vuxheeyib, insan ixheyir Zı hı'sab qeqqasın.

⁶ Şavaayiy insanna eb k'yav'u,

Mang'unab eb insanne xıleke k'yavaak'anas.

Allahee insan Cune k'op'yel irxhınıl-alla.

⁷ G'abı geeb qepxhe. Ç'iyene aq'valqa aavke, hexxepxhe.

⁸ Qiyğa Allahee Nühuk'leyiy cune dixbışik'le uvhuyn:

⁹⁻¹⁰ – Şokab, şole qihniyne vuşde nasılıkab, gameençe qığeç'uyne gırgıne nafas iləşşençika, şit'yaaşika, çavra-vəq'əyka, çolune həyvanaaşika Zı mugaavile haa'a.

¹¹ Zı şoka həynəxbına mugaavile haa'a: sayid inçile qiyğa q'ıfrımıka qadıyne xhyanın ç'ieyene aq'vayka sacigee nafas iləşşenbı hakkal ha'as deş.

¹² Allahee uvhuyn:

– Yizda şokana, şoka ıxhayne gırgıne nafas helençika hav'uyne hammaşıyste mugaavileyna işara ina vuxhes: ¹³ xəybışeeqa gyuvxhuna Yizda xənevur*. ¹⁴ Zı xəybışeeqa buludbı qalyauyng'a, bulıdika sacigee xənevur g'avales, ¹⁵ manke Zı şokayiy, gırgıne nafas helençika hav'une mugaavileyna fıkır ooxhanas. Sayid nafas iləşşenbı hakkal ha'asın q'ıfrımıka xhyan qales deş. ¹⁶ Mısayiy xənevur qığevç'u, Zı mançıqa ilyakkı ç'iyene aq'val nafas helene gırgınçika hav'una hammaşıysda mugaavile yik'el qavalayaa'as.

¹⁷ Allahee Nühuk'le meed eyhen:

– Yızın ç'ieyene aq'val gırgıne nafas helençika hav'uyne mugaavileyna işara haane.

Nühun dixbı

¹⁸ Nüh cune dixbışika Samıka, Yafəsıka, Hamıka gameençe qığeç'una (Kana'an Hamna dixniy vor). ¹⁹ Mana xhebırsana Nühun dixbınıy vob. Ç'ieyene aq'valqa ipxhının gırgın insanar manbışike g'abı.

11

Mizyar Baabilee geed qıxha

¹ Bıkırne dyunyel sa miziy sa yuşe vuxha. ² İnsanar şargılqa qöng'ə Şınarne ölkee manbışik'le q'adaal g'acu, maayib avxuynbı. ³ Sana-sang'uk'le: «Qudoora karpıç hı'ı yugda qecesva» uvhu. Manbışe g'ayeyne cigee karpıç, battağne cigee yid g'ır alyat'u.

⁴ Qiyğad «Şas sa şahariy q'om xəybışeeqa hiviylxarna gulle alyav'u do qığahas, deşxhee mançeb ehevkasınbıva» uvhu.

⁵ İnsanaaşe alyav'una şahariy gulle g'avces Rəbb avqa geç'e. ⁶ Rəbbe uvhuyn: «Haane, manbışın gırgınbı sa mılletinbı sa mizelenbı vob. Mançıl-allad manbışe inəxübna iş haa'a gibğıl. Həşde manbışde yik'es hucooyiy ıkkən ha'as əxə. ⁷ Qudoora geepç'ı manbışın mizyar alikka'as. Sang'vee uvhuyn mansanbışik'le mats'axhecen».

⁸ İnəxüb Rəbbe manbı ç'ieyene aq'valqa ehevka'anbı, şahar alyav'uyid ulyoyzaran.

⁹ Rəbbe insanaaşın mizyar alikkı'il-alla mane cigayk'le Baabil (*alikkı'iy*) eyhe. Ç'ieyene aq'vayne yoq'ne suralqab mançe ehevkaa'a.

Nühuna cule qiyğiyne nasıl

* **9:13** 9:13 Xənevur: cühüt'yaaşine mizel in cuvab «vuk» eyhen vodun.

¹⁰ Nühune duxayn Samın nasılın taarix inəxüd vod: q'ıfrımıka qadıyne xhinele q'ölle senna qiyğa, Samıka vəş sennang'a mang'una dix Arpakşad yedike eyxhe. ¹¹ Arpakşad ixhayle qiyğa, Sam xhod vəş senna axva. Mang'us mebin xəppa dixbiyiy yişba vuxha.

Avaalıyna xizan

İbram şavunbışdayiy eyxhe

²⁷ Terahıke g'abıynbışın taarix inəxüd vod: Terah İbramna, Naxorna, Haranna dek ıxha. Haranıka Lut donana sa dix ıxha. ²⁸ Haran, vuc ixhayne ölkee – Xaldeyaaşine Ur şaharee qik'uyng'a, mang'una dek üç'ürraniy vor. ²⁹ İbrameyid Naxoreyid davatbı hı'ı. İbramne xhunaşşeyn do Saray, Naxorned xhunaşşeyn do Milka ıxha (Milkayiy İska Haranın yişba vuxha). ³⁰ Sarays uşaxar vooxhe deşdiy.

³¹ Terahee dix İbram, Haranna dix eyxhena neva Lut, İbramna xhunaşşe yeexhena sos Saray cuka alyabat'a. Kana'anne ölkeeqa vüqqəva, manbı sanab Xaldeyaaşine Ur şahareençe avayk'ananbı. Manbı Xaraneqa qabı, maayib aaxvanbı. ³² Q'öd vəşşe xholle (205) sennang'a Xarane Terah qek'ana.

12

Allahın İbram qort'uliy

¹ Rəbbe İbramık'le eyhen:

– Yiğna ölka, dekkın xav, vas k'anebinbı g'alepçe, Zı vak'le eyhesde ölkeeqa hoora.

² Vas xayir-düə hevles,
vake xədnı millet g'ales,

do axtı qa'as,
yiğne doyuka xayir-düə hevles.

³ Zı vas xayir-düə huvuynbışis, xayir-düə,
bed-düə hav'uynbışis, bed-düə g'axuvles.

Ç'ıeyne aq'valyne gırgıne milletbişe valek'ena xayir-düə alyapt'as.

⁴ İbram, Rəbbe eyhəxür, yəqqı'l gexha. Lutur mang'uka sacıgee ayk'an. Xaraneençe qığəç'uyng'a İbramıqa yights'ale xholle (75) senniy vod. ⁵ İbramee Xarane hı'ıyn gırgın kar, xhunaşşe Saray, çoçuna dix Lut, cun nukarar alyapt'ı Kana'anne ölkeeqa yəqqı'l gexha. Manbı Kana'anne ölkeeqa hiviyyxharanbı. ⁶ İbram maa'ar More eyhene mı'qəsqa, Şekem eyhene cıgeene hiyxhar. Manke maa'ad Kana'anaaşın milletniy eyxhen. ⁷ Rəbb İbramısqa dyagu uvhuyn:

– Zı ina ölka yiğne nasılıs hevles.

İbramee cus dyaguyn Rəbbis, maa'ad q'urbanbı alyaa'an cıga alyaa'a. ⁸ Mançer Bet-Eline şargılyne suvabınane cıgeeqa ayk'an. Ma'ab mang'vee çadır giviyyə. Çadırne garbıl Bet-El, şargılıb Ğay eyhena şahar vooxhe. İbramee maa'ad Rəbbis q'urbanbı gyaat'an cıga ali'ı i'bəədat ha'a. ⁹ İbram kırır-kırır mançer ayk'anna canubulqa, Negevne sahrayne suralqa.

İbram Misiree

¹⁰ İne ölkee it'umun mısvalybı xət qetxhava İbram sık'ınna gahıs Misirılqa ayk'ann. ¹¹ Misireeqa hiviyyxharang'a mang'vee cune xhunaşşe Sarayk'le eyhen:

– Ğu geer uftanra yixhay zak'le ats'an. ¹² Misirbişe ğu g'aycu eyhesın: «İng'una xhunaşşevur». Manke manbişe zı gik'u ğu üç'ürre g'alərçes. ¹³ Hucoone ixhes ğu manbişik'le eyhe, ğu yızda yiçu vor, yiğnemee zak sidyoot'a, üç'ürre g'alyaraççe.

¹⁴ İbram Misirqa hırxılıymee, misiribışik'le mang'una xhunaşşe geer uftanra yixhay g'ecen. ¹⁵ Zəiyfa g'aycuayne Misirne paçcahne, fironne insanaaşşe məng'i'ne micagiyvalina gaf fironus haa'a. Manar qiykekkana fironne sareeqa. ¹⁶ Firon məng'i'nimee İbramıkar yugra ıxha. Mang'uqa çavra-vəq'ə, əməler, devabı, nukar adamer, nukar yedar vooxhe.

¹⁷ İbramne xhunaşşe Saraynimee Rəbbəe fironneyiy fironne xaabınbışılqa xəttə ık'arbi alyaa'a. ¹⁸ Fironee İbram qort'ul eyhen:

– İn hucoon ğu zak hı'ıyn?! Nya'a Saray yığna xhunaşşe yixhay ittevhu? ¹⁹ Nişil-allane «yizda yiçuva» uvhu, məng'i'ka davatbi ha'as hassır? Alert'e yığna xhunaşşer, hoora!

²⁰ Fironee İbramiy cuna xhunaşşe, cone vardatika sacigee ölkençe yəqqı'l hee'eva əmr haa'a.

15

Rəbbəe İbramıka hav'una mugaavile

¹ Sabara gahile İbramıs dyaguyne Rəbbəe inəxdun cuvab eyhe:

– Qıməyq'ən İbram.

Ğu havacesda Zı vorna,

Zı vas geed xədn mukaafat heles.

² İbramee uvhuyn:

– Zas, yizda Xudaavanda Rəbb, hucoone heles? Uşax zaqa deşin, yızın kar Damask şahareençene Eliezerıs axvas. ³ Ğu zas uşax hidevul-alla, ina yizda xaana insan yizda varis ixhes.

⁴ Rəbbəe mang'us inəxdun alidghınıy qele:

– Mana yığna varis ixhes deş, yığna varis vake g'adıyn uşax ixhes.

⁵ Qiyğa Rəbbəe İbram g'aqa qığavu eyhen:

– Xəybışıqa ilekke, xənebı qətqəs əxəxhee qətqe. Vake g'abına nasılıb hamanimee xəbna vuxhes.

⁶ İbramee Rəbbəe uvhuynçılqa inyam ha'a, mançıl-alla Rəbbeyir mana qorkuna insan xhinne hı'sab ha'a.

⁷ Rəbbəe İbramık'le eyhen:

– Vas in cigabı helesva, ğu Xaldeyaaşşine Ur şahareençe qığavhuna Rəbb Zı vorna.

⁸ İbramee Rəbbike qidghın ha'an:

– Yizda Xudaavanda Rəbb, nençene zak'le ats'axhes, in cigabı yızınbı ixhesva?

⁹ Rəbbəe mang'uk'le eyhen:

– Yizdemee sa vuç'e, sa ts'e, sayib g'arg able. Adıyne gırgınçıqa xhebillə sen ixhecen. Sayib qı'nerkeyiy k'urk'uray able.

¹⁰ İbramee manbı gırgınbı gyaat'anbı. Qiyğad q'öne cigeeqa qı'ı sana sançine hiqa giyxhe. Saccu şit'yar mang'vee q'öne cigeeqa qıdy'a. ¹¹ Çurunulqa qadıyn yırtıcıy şit'yar İbramee g'e'eedaşenbı.

¹² Veriğ k'yooçene gahıl İbram k'orane nik'eeqa ayk'an. Mang'ulqa sayangaba qeq'ənasda miç'axiyvalla t'yoose.

¹³ Rəbbəe İbramık'le inəxüd eyhe:

– İn vak'le ats'axhe, yığna nasıl menne ölkee dağamiyvaleyiy nukariyvalee yoq'ud vəş senna vuxhes. ¹⁴ Manbışike nukarar hav'uyne milletike Zı hı'sab qeqqas. Mançile qiyğa yığne nasılınbı mançe geed xəttə karaka qıgeepç'es. ¹⁵ Ğunab xılıyna ı'mı'r hav'u, q'əsvalee qik'as. ¹⁶ Emorğançenbışın bınahbı inçe ğadara'asınbı xhinne geed qideetxhava, yığna yoq'ub'esda nasıl inyaqa savk'alas.

¹⁷ Veriğ k'yooçu xəm quvxhayng'a, kuma q'ığəəna tanduriy ts'abı q'ığəəne yalav q'öna q'ı'iyne həyvanaaşine yı'q'neençe ilğooç'e.

¹⁸ Mane yiğıl Rəbbe İbramıka hav'uyne mugaavilee inəxüd eyhe:

– Zı Misirne damayle xənnə Fəratne damaysqameen ine milletbışın: ¹⁹⁻²¹ Genbışın, Genizbışın, Gadmonbışın, Q'etbışın, Perizbışın, Rafabışın, Emorbışın, Kana'anbışın, Girgaşbışın, Yevusbışın cigabı yigne nasılıs heles.

16

Haacariy I'smı'ı'l

¹ İbramne xhunaşşeyş, Sarays uşax eyxhe deşdiy. Məng'ıqə Haacar donana Misirğançəna nukarniy vor. ² Saree İbramık'le eyhen:

– Rəbbeə zas uşax hele deşod. Yizde nukarıka g'alixhe, məng'ee zas uşax uxecen.

İbramee Sarayne cuvabil k'ırı iliyxhen. ³ Kana'anaaşine cigabişe yits'ille senna avxuyle qiyğa, Saree cena nukar Haacar İbramıs xhunaşşe xhinne hiyvu. ⁴ İbram Haacarıka g'alirxhumee mana vuxhne eexva. Haacarık'le vuxhne yixhay ats'axhamee, Sarayqa ooğançe avqa ileeka giyğal. ⁵ Saree İbramık'le eyhen:

– İn val-alla yizde vuk'lelqa qadı. Zı nukar vasqa tyuleeqa hiyvu. Məng'ı'k'le vuxhne yixhay ats'axhamee, mana zaqa ooğançe avqa ileeka girğıl. Hasre Rəbbeəcad hagvecen, zı vale qorkura yixhay.

⁶ İbramee Sarayk'le uvhuyn:

– Mana yiğna nukar yeexhe, vas hucooyiy ıkkən he'e.

Saree Haacar iğeeda giyğal. Nukar məng'ile heexvana.

⁷ Rəbbine malaaikisqa mana qızəexana sahree, xhyan ı'lqəne cigayne k'ane. Man xhyan ı'lqəən ciga Şurqanne yəqqı's k'ane ıxha. ⁸ Malaaikəe məng'ı'ke qidghın ha'an:

– Sarayna nukar Haacar, nəçən qarı, nyaqane əlyhəə?

Haacaree eyhen:

– Yizdə xərna yeexhene Sarayne k'anənçe heexva.

⁹ Rəbbine malaaikəe məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğne xəring'ısqa sayk'le, məng'ee eyhen he'e.

¹⁰ Rəbbinecad malaaikəe eyhen:

– Yiğna nasıl hamanimee xəp qaa'as, qəpqəs-ələpqəs vuxhes deş.

¹¹ Qiyğa Rəbbine malaaikəe məng'ı'k'le meed eyhen:

– Ğu həşde vuxhne vor,

vas dix ixhes.

Rəbbik'le ğu ts'its'aiyn uts'ur g'ayxhiyn.

Mang'un do I'smı'ı'l (*Allahık'lee g'ayxhiyn*) gixhxhe.

¹² Şavusseca mana saq'vana'as əxhəs deş.

Mang'un xileppı girging'ul,

girging'unbıd mang'ul ixhes.

Mana girgine çocaşkar qoda ixhes.

¹³ Haacaree ceka yuşan ha'ane Rəbbis El-Roi (zı *g'eeceəna Allah*) do giyxhe. Məng'ee uvhuynniyde:

– Hək'erar, inyaa'ar zak'le zı G'eeceəna g'acuna!

¹⁴ Mane xhyan ı'lqəne cigays Beer-Laxay-Roi* do mançıl-alla giyxhe. Man ciga Qadış eyheneyiy Bered eyhene cigabişde yı'q'nee vod.

* **16:14** 16:14 Beer-Laxay-Roi: man cuvab cühüt'yaaşine mizele sak'al ha'ume man «xhyan ı'lqən ciga Üç'ürung'un vod, zı G'eeceəna».

¹⁵ Haacaree İbramıs sa dix uxu. İbramee duxayn do I'smı'l gixxhı. ¹⁶ Haacaree I'smı'l uxuyng'a, İbramıqa molyts'ale yixhılle (86) senniy vod.

17

Sunnat mugaavileyn işaarat vodun

¹ İbramıqa yüç'äle yüçüd (99) sennang'a mang'us Rəbb gyagu uvhuyn:
– Gırgın əxəna Allah (*El-Şadday*) Zı vorna. Yizde yəqqı'n hohre, məttın yik'nana ixhe. ² Mugaavile Yizdeyiy yiğne yı'q'neeqa gyuvxhu, vake g'abıynbı geeb xəp qaa'as.

³ İbram aq'vahiyna ç'iyelqa dizyaraççe. Allahee mang'uk'le eyhen:

⁴ – Yizde suralyna mugaavile vakana haane: Ğu geedne milletbışda dek ixhes.

⁵ Zı vake geedne milletbışda dek ha'asva, g'inyiyle yiğın do İbram (*xərna dek*) deş, İbrahim (*xəppananbışda dek*) ixhes. ⁶ Yiğna nasıl geeb xəp qaa'as. Vake milletbı g'ales. Yiğne nasile paçcaharıb vuxhesınbı. ⁷ Zı vakayiy vale qihneane yiğne nasılıka hammaşıysda mugaavile haa'a. Zı ixhes, yiğnayiy vale qihneane yiğne nasılıbışda Allah. ⁸ Vasiy vale qiyğiye nasılıbışis hammaşıys ğu alycaxvana Kana'anna ölka huvu, manbışda Allah ixhes.

⁹ Qiyğa Allahee İbrahimik'le uvhuyn:

– Yiğne suraleb, ğunay vale qiyğiye nasılıbışe mugaavilee nəxüdiy eyhe, həməxüd he'e. ¹⁰ Vakayiy vale qiyğiye nasılıbışika hav'uyne mugaavileyn işaarat in vod: Gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes. ¹¹ Sunnatın çürüx g'ats'ak'vne. Sunnat Yizdeyiy vuşde mugaavileyn işaarat ixhes. ¹² Vuşde xaa yedike ıxhanar, menne milletbışiker alişşunar adameesına insan molyulle yiğ ıxhamee sunnat he'e. ¹³ Yiğne xaa yedike vuxhaynbı, menne milletbışike alivşuynbı sunnat hıdyav'u g'ilymaa'a. Sunnat vuşde tanılın Yizde hammaşıyste mugaavileyn işaarat ixhes. ¹⁴ Sunnat hıdı'ına adameesına insan mugaavile havaakal hav'uva, milletne yı'q'nee meexhecen.

¹⁵ Allahee İbrahimik'le meed eyhen:

– Xhunaşşeyk'le Sarayva immeyhe. G'ynike şaqa məng'ı'n do Sarra (*printsesa*) ixhes. ¹⁶ Zı məng'ı's xayir-düə hevles: məng'ı'ker vas dix heles. Qiyğa məng'ı's sayib xayir-düə hevles: mana milletbışda yed yixhes, milletbışın paçcahar məng'ı'ne nasılənçe qığepç'es.

¹⁷ İbrahim aq'vahiyna gizerçu, əqəna ha'u, culed alqa uvhuyn:

– Vəş sennane insanıs uşax eyxheye? Yüç'əl sennane Sarraysse uxaş əxəye?

¹⁸ Qiyğa İbrahiməe Allahık'le eyhen:

– Hasre saccu I'smı'l xheyir Yiğne xayir-düəyka üç'ürre axhvecen!

¹⁹ Allahemee uvhuyn:

– Sarree, yiğne xhunaşşe vas dix uxaş, doyud I'saq' (*əqəna*) gixxhe. Zı mugaavile mang'ukab, mang'ule qihniyne nasılıkab hammaşe havaacesda. ²⁰ Ğu I'smı'lil-alla uvhuyn Zak'le g'ayxhıyn. Mang'usub Zı xayir-düə hevles, mang'uke g'abıynbı geeb xəp qaa'as. Mang'uke yits'ıq'öyre (12) paçcah g'avaales. Zı mang'uke xədı́n millet ha'as. ²¹ Mugaavilemee Zı qööne sen ine gahıl Sarree vas uxaşde I'saq'ıka haa'as.

²² Allahee man İbrahimik'le uvhu oqa ts'its'xha.

²³ Hamanicab yiğıl İbrahiməe cune xaabın gırgın adamer: dix I'smı'l, cune xaa yedike vuxhayn gırgın nukarar, menne milletbışike alivşuynbı sacigeeqa sav'u, Allahee cuk'le uvhuyn xhinne, sunnat hav'u. ²⁴ İbrahim sunnat hı'iyng'a mang'uqa yüç'äle yüç'üd (99) senniy vod. ²⁵ I'smı'l sunnat ha'ang'a mang'uqa yits'ixhebad (13) senniy vod. ²⁶ İbrahimiyy I'smı'l sa yiğıl sunnat hav'u. ²⁷ Cuka sa yiğıl, cune xaabın gırgın adamer, menne milletbışike alivşuynbı, cune xaa yedike vuxhaynbı gırgınbı sunnat haa'anbı.

18

Xhebiyre mihman

¹ Rəbb İbrahimıs yiğine pırane gahıl Mamreene mı'qəəşine avur, çadırne ghalee gyu'uringa gyaagva. ² Mang'vee vuk'ul ooqa qav'umee xhebiyre insan g'ooce. Manbı g'avcu, çadirene ghaleençe manbışde ögiylqa g'adarxhun ç'iyelqamee k'yoorzul eyhen:

³ – Yizda xərna, zı ulen aqqıxhe ulydolyrzul yiğne nukarısse ilğeemeç'e. ⁴ Hasre g'elybı hoğalasın xhyan allecen, yivek avub gyuv'ure manzil hee'e. ⁵ Şu vuşde nukarne çadırne k'anençevub ı'lğəə, zı şos sık'ının gıney alles, oxhne yik' aqqecen. Mançile qiyğa şos vukkanxhe hudoora.

Manbışe eyhen:

– Ğu eyhəxüd he'e.

⁶ Sark'ıl mana ekra Sarraysqa çadıreeqa ayk'an. Məng'ı'k'le eyhen:

– Həşdexhinee xhebne xənnə vexhxheedın* yugun urva alyaat'u xamır hı'ı, kokaybı qece.

⁷ Mana mançe çavra-vəq'əysqa g'adarxhun sa kokna q'ıka avqu mek'vung'usqa qoole. Mek'vnar giygılma ek'da oxhanasın kar ha'a. ⁸ İbrahiməe qoocuna q'ıka, şor, nyak manbışde ögiylqa qadı giyxhe. Manbışe man otxhanang'a, vucur cone k'ane yivek avur ulyoyzar.

⁹ Manbışe qiyghıniyn:

– Yiğna xhunaşşe Sarra nyayxha?

Mang'vee eyhen:

– İnya'ar çadire vor.

¹⁰ Manbışde sang'vee meed eyhen:

– Qööne ine gahıl zı vasqa meer ayresda. Manke yiğne xhunaşşeyş Sarrays dix ixhes.

Sarra mang'une yı'q'əl, çadıreeqa əkkəəne cigəe ulyorzul, k'ırı iliyxhe yixha.

¹¹ İbrahimiş Sarra q'əsniş qeepxha. Sarrayn yadaaşik eyxhenbı ç'əveetxhaynbıniş.

¹² Məng'ee yik'ee əqəna ha'u eyhen:

– Zı g'art'una, məxbına xoşbaxtıyvalla vooxheye? Yizda xərnar q'əs qıxha.

¹³ Rəbbe İbrahimiş qiyghanan:

– «Zı Sarra qəsra vor, zasse uşax uxas əxəye?» uvhu, nya'a məng'ee əqəna hı'ı?

¹⁴ Nya'a, Rəbbiş ha'as dəxən vodunne? Qööne sen ine gahıl Zı vasqa sark'iling'a, Sarrays dix ixha ixhes.

¹⁵ Sarree qərqi'ınişvalin horbışika eyhen:

– Zı əqəna hı'ı deşdiy.

Rəbbe manke eyhen:

– Deəş, ğu əqəna hı'ınniş.

İbrahiməe Rəbbike Sodomna şahar huvaacecenva heqqa

¹⁶ Mançe in adamer suğoots'u Sodomusqa avayk'an. İbrahimır ayk'anna manbı yəqqı'l haa'as.

¹⁷ Rəbbe eyhen:

– Ha'asın kar İbrahimişləne dyugul ha'as? ¹⁸ Hək'edad, İbrahimiş xədın, guşnan millet g'ales, mang'ulek'ena gırgine milletbışe xayir-düə alyapt'as. ¹⁹ Cule qiyğa yugun, qotkun ha'a Rəbbine yəqqı'n hophuriş dixbışis, cune xaabınbışis, xət

* **18:6** 18:6 Xhebne xənnə vexhxheedın: cühüt'yaşşine mizel «xhebişle sea» otk'un, manıd 20 kg hiyxharan, avayq'aran eyhen vodun.

qe'ecenva Zı mana g'əyxı'. Manke Zı Rəbbeeyid İbrahimis hucooyiy cuvab huvu, man ha'asın.

²⁰ Rəbbeeyen:

– Sodomulqanayiy Homorulqana şikayat geelıb. Maane insanaaşına bınah geelb yı'q'navub. ²¹ Mançıl-allar giç'u avqa ilyakkasda, Zalqa hiyxharanbı hək'enbiye, dişee.

²² İnsanar sapk'ıl avayk'ananbı Sodomne suralqa. İbrahimır axvana Rəbbine ögiyl.

²³ İbrahim Mang'usqana qıxha eyhen:

– Hək'ebane, bınahnanbışika qopkuynbub havaakal haa'as? ²⁴ Eyhes, ine şaharee xhots'al (50) qorkuna insan vor. Ğu mana hək'ebab havaakal haa'asdane? Mane xhots'alyne qorkune insannemee Ğu mane şaharne bınahıle ilyheç'es dişde? ²⁵ Ğu man hidya'a, qorkunayiy bınahnana sacigee gidek'a. Qorkunayiy bınahna Ğu sa hidya'a. İnimeen dyunye vuk'lek Ikkekkan, qorkura ixhes ıkkın!

²⁶ Rəbbeeyen:

– Sodomne şaharee xhots'al qorkuna insan avaykee, manbışdemee ine cigayne bıkkırta bınaheençe ilyheç'esda.

²⁷ İbrahimmee meed eyhen:

– Zı Yiğnimee yı'qiy toz xhinnen sa kar ixheyir, zı meed yik' hı'ı Xudaavandayke qiyghanan, ²⁸ xhots'alyna qorkuna g'ales xhoyre insan ivdekeene, mana xhoyre g'idiyxharva şahar havaakal haa'asdane?

Rəbbeeyen:

– Yoqts'ale xhoyre (45) aveykeene, şahar havaakal haa'as deş.

²⁹ İbrahimmee meed qiyghanan:

– Maa'ar yoqts'al aveykeene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyen:

– Yoqts'alyung'unemeeyir set'as deş.

³⁰ İbrahimmee eyhen:

– Zı geer yuşanı'il-alla Xudaavanda qəllamışmexhecen: maa'ar xhebts'al (30) aveykeene, nəxüdne ixhes?

Rəbbeeyen:

– Maa'ar xhebts'alir aveykeene, vuççud ha'as deş.

³¹ İbrahimmee eyhen:

– Zı meed yik' hı'ı Xudaavandayke in qiyghanan: maa'ar g'ayre (20) aveykene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyen:

– G'ang'unemeeyib havaakal haa'as deş.

³² İbrahimmee eyhen:

– Zı sayid eyheva Xudaavanda qəllamışmexhecen, yits'iyre aveykeene, hucoone ha'as?

Rəbbeeyen:

– Yits'ing'unemeeyib havaakal haa'as deş.

³³ Rəbbeey İbrahimıka haa'ana gaf ç'əvav'u ayk'anna. İbrahimır siyk'alna cune çadıreeqa.

19

Sodominiy Homorun havaakal hav'uy

¹ Exheeqana Sodomeeqa şena q'öyre malaalik arayle. Lut şaharne akkaysana gyu'ur eyxhe. Manbı g'avcu, ayk'anna manbışde ögiylqa. Qiyğar ç'iyelqamee k'yorzul

² eyhen:

– Yızın ç'ak'ınbı, qudoora, vuşde g'ulune xaa g'elybı hoğle, xəm g'eehe. Miç'eeb suğoots'u gyapk'e vuşde yəqqı'lqa.

Manbışe alidghıniy qelen:

– De'eş, şı xəm kuçee g'aahas.

³ Lutee geed eyheva, malaaikar qavaylenbı mang'une xaaqa. Lutee manbışis exhalıne otxhuniyka qecuyn gıney qadayle, manbışed oyxhanan. ⁴ Manbı g'alyapk'asse, Sodom şaharın gırgın adamer mek'ing'ule otçu q'əsing'ulqamee savaylenbı xaaane hiqiy-alla.

⁵ İnsanaaş Lut qort'ul eyhen:

– G'iyna xəmdə vasqa abıyn insanaar nyavxha? Manbı şasqa qavaale, şı manbışika g'alyapk'as.

⁶ Lut manbışisqa g'aqa qığeeç'u, çuqad qihna akka qa'an. ⁷ Mang'vee eyhen:

– Çocar, qəlasın hıma'a. ⁸ Zaqa q'öyre adamiys hidyark'ınna yış vor. Qavaales şosqa hucooyiy ıkkın he'e. Saccu ine insanaaşik sumoot'a, manbı yızde xaabın mihmanar vob.

⁹ Adameeşe eyhen:

– Yı'q'əlqa ts'its'xhe! İne insaneer menne cigençe qarı şas yuguniy pısın xət qa'a. Vak manbışile beterin ha'as.

Manbı Lutulqa hoohar, akka haq'var ha'as ıkkıykan. ¹⁰ Manke xaaane malaaikaاشة xıl hotku Lut aqa cosqa ts'its'ı akka it'uma'an. ¹¹ Akkayne şene sural ulyobzurne insanaaşına k'ınnar, xərnar manbışe bı'rq' qaa'a. Mançıl-alla insanaaşik'le akka ıveekedeş.

¹² Malaaikaاشة Lutuk'le eyhen:

– Vaqa inya'ar merna vuşune vor? Dixbı, yışba, yeznebı yığne xızanın gırgınbı ine şahareençe qığee'e. ¹³ Şı in ciga hakkal ha'asın. İne millete geed şikayatbı Rəbbik'le g'ayxhı. Mançıl-alla Rəbbe şı g'axuvuynbı ina şahar havaakal haa'as.

¹⁴ Lutee hark'ın yışba haa'asde adameeşik'le eyhen:

– Zaraba hudoora ine cigeençe, Rəbbe ina şahar havaakal haa'as.

Yışba haa'asde adameeşine fikreeqa, Lute coka dem haa'a vuxhesva qayle.

¹⁵ Miç'eed qexheng'a malaaikaاشة Lutuk'le eyhen:

– Ekra ixhe! Xhunaşseyiy yışba alyapt'ı ine cigeençe hoora. Deşxhee, şahar alytivk'al haa'amee şunab hapt'asınbı.

¹⁶ Lut yı'q'ra ı'ğı'ykır. Rəbbına mang'ulqa rəhı'm qabıva, malaaikaاشة Lutur, cuna xhunaşşer, yışbab xıleke avqu şahareençe qığaa'anbı. ¹⁷ Manbı qığaa'ane gahıl malaaikaaşine sang'vee eyhen:

– Yı'q'əlqa ilydyakkı hixve. İne Q'adaalil ulymoyzar, axtine cigabişeeqa hixve. Deşxhee, qik'u əəsda.

¹⁸ Lutee manbışik'le eyhen:

– Yızın ç'ak'ınbı! Vuşde ulen ina nukar aqqı, şu mana g'attixhanı'iyka, zas haa'ana yugvalla geed qav'u. ¹⁹⁻²⁰ Saccu hasre zı mane k'anene k'ınne şahareeqa hixu g'attixhanas. Man şu eyhen axtın cigabı geed əq'əna'adıd. Zı maqa hixharasse, balyaa zalqa hipxhır, zı gik'asda.

²¹ Malaaikaaşine sang'vee Lutuk'le eyhen:

– Yiğnimee manıd ha'a, ğu eyhena şahar alytivk'al hidyaa'a. ²² Ekra ixhe, maqa hixve! Ğu maqa hidirxhıl, zı sa kar ha'asdeş.

Lutee mana şahar k'ınnava uvhil-alla, mançın do Tsoar (*k'inin*) axva.

²³ Lut Tsoarqa hirxhiling'a veriğ ılqevç'u vooxhe. ²⁴ Rəbbe Sodomılqayiy Homoralqa ts'ayikan xəənçe kukurt gyooğa'a. ²⁵ İne Q'adaalilin şaharbı, ç'iyel ələən

gırgın kar, maa vooxhen gırgın insanar deşaa'anbı. ²⁶ Lutuna xhunaşşe yı'q'əlqa sark'ıl ileekımee q'evane g'ayelqa siyk'al.

²⁷ Qinne yiğıl miç'eer İbrahim oza qıxha Rəbbine ögiyl ulyorzulyne cigeeqa hayk'an. ²⁸ Mana mançe Sodomıqa, Homorıqa mançine hiqiy-allane Q'adaalıqa ilyakka. Mang'uk'le mane cigeençe xənnə ts'ayike ı'lqən xhinnen sa kuma g'ece.

²⁹ İne Q'adaalilin şaharbı hakkal ha'ang'a, Allahıs İbrahim yik'el qarı, dişe Lut mançe hixu'u g'attixhana'a.

21

I'saq'ın yedike ıxhay

¹ Rəbbe ögiyl uvhuyn xhinne, Sarrays yugvalla haa'ana. Mang'veen huvuyn cuvab aqqaqqa. ² Allahee uvhuyn gahıl, Sarra vuxhne ayxu, q'əsde İbrahimıs dix uxu.

³ İbrahimnee Sarrayke ıxhayne duxays I'saq' (əqəna) do giyxhe. ⁴ Allahee İbrahimık'le cune əmree uvhuyn xhinne, mang'veen dix, I'saq' ıxhayne molyne yiğile sunnat ha'a.

⁵ I'saq' yedike ıxhayng'a, İbrahimıqa vəş senniy vod.

⁶ Sarree uvhuyn:

– Allahee yizde aq'veeqa əqəna qalı'ı! Man g'ayxhıyne gırgıng've zaka sacıgee əqəna ha'as!

⁷ Sarreecad meed eyhen:

– Şavaa İbrahimık'le eyheyiy, ine q'əsvalee zı uşax uxu yic gyoqa'as? Haane, yicıd uxuyn!

⁸ Uşax xət qıxha, nikneke gyargılına. I'saq' nikneke gyargılıne yiğıl, İbrahimnee xədn otxhun-ulyodguy hele.

22

İbrahim siliys ı'xı'

¹ Sabara gahile Allahee İbrahim siliys ı'xı'yxə.

Mang'veen «İbrahimva!» ona'an.

İbrahimnee «Hooyva!» eyhe.

² Allahee mang'uk'le eyhen:

– Vas ıkkanna, vorna-deşda yiğna dix I'saq'ır alyart'u Moriya eyhene cigeeqa hoora. Zı vak'le haagvasdee suval, dix gyoxhxhane'e, q'urbanna alle'e.

³ İbrahimnee çakra miç'eeqana suğots'u cune əməleys palanbı ı'xı'yxə. Mang'veen cukasana q'öyre mek'vna, sayir dix I'saq' ıkkəkka. Mang'veen q'urban gyooxhan ha'asın osbıd qaxı, yəq avqaaqana Allahee uvhuyn cigeeqa. ⁴ Man ciga İbrahimık'le xhebıd'esde yiğıl, vuk'ul ooqa qav'uyng'a, əq'ənançe g'ece. ⁵ Mang'veen mek'vunbısik'le eyhen:

– Şu əməleyka inyaa aaxve, zı duxayka şaqa üqqəs. I'bəədat ha'u, şosqa savk'alas.

⁶ Q'urban gyooxhan ha'as qaxıyn osbı İbrahimnee cune duxayne I'saq'ne mıgalqa hele. Ts'ayiy ç'ikad vucee alyaat'a. Cona q'öyre maqa əlyhəng'ə, ⁷ I'saq'ee dekkık'le İbrahimık'le eyhen:

– Dek!

Mang'veen alidghınıy qelen:

– Dix, yızın k'ırı val vod.

I'saq'ee qiyghanan:

– Ts'ayiy osbı vodunbu, saccu q'urbanna beder nençene vuxhes?

⁸ İbrahimnee eyhen:

– Dix, q'urbanna beder Allahee Vucee haagvasda.

İnbı sacigee avayk'ananbı. ⁹ Manbı qavaylenbı Allahee mang'uk'le uvhuyne cigeeqa. İbrahimee maa'ad q'urbanbı allya'an ciga ali'ı, çılqad osbı giyk'an. Qiyğar I'saq' ayt'ıl mane q'urbanbı allya'ane cigalyne osbışılqa g'alya'a. ¹⁰ İbrahimee dix gik'asva xıl hotku ç'ika alyat'a.

¹¹ Mane gahıl Rəbbine malaaıkee xəybışeençe mang'ulqa ona'an:

– İbrahim, İbrahim!

Mang'vee eyhen:

– Zı inyaa vor!

¹² Malaaıkee eyhen:

– Gadeyk simet'a! Mang'uk vuççud hıma'a! Həşde zak'le ats'axhxhayn, ğu Allahıle qəyq'ən vor, vaqa vornacar hamana sa dix, vucur ğu Cule qiykkın deş.

¹³ İbrahimee vuk'ul ooqa qav'umee, ğı'ç'ee gaçbı açatxırna sa g'arg g'ooce. İbrahimee hark'ın mana g'arg qabı, duxayne cigee q'urbanna ablyaa'a. ¹⁴ İbrahimee mane cigayn do Yahve-İre (*Rəbbeə hagvasın*) giyxhe. Mançıl-allad həşdilqamee insanaaşə məxüd eyhe: «Vucee Rəbbeə suval hagvasın».

¹⁵ Rəbbine malaaıkee xəybışeençe İbrahimılqa onu'u meed eyhen:

¹⁶ – Rəbbeə inəxüdüd eyhe: «Ğu ina iş hav'uva, vornacar sa dix qıdiykınva, Zı Yizde doyulen k'ın g'iysar: ¹⁷ Zı vas hək'ebab xayır-düə hevles, yığna nasıl xəədın xənebımee, deryahne hiqiy-allana g'um xhinne hexxaa'asda. Duşmanaaşın şəaharbıd yığne nasılınbı ixhes. ¹⁸ Ğu Yizde cuvabıl k'ırı alixhxhiyl-alla, dyunyeyne ğırgıne milletbışə yığne nasılilek'e xayır-düə alyapt'as».

¹⁹ İbrahim siyk'alna cuka abıyne mek'vunbışısqa. Mançe manbı sacigee siviyyk'alanbı Beer-Şeveeqa. İbrahim Beer-Şevee axva.

25

I'saq'ın dixbı – Yaaq'ubiy Esav

¹⁹ İbrahimne duxayn I'saq'ın taarix inəxüd vod: I'saq' İbrahimıke g'arı. ²⁰ I'saq'ee Paddan-Arameençe Aramğançene Betuelyna yiş, Lavanna yiçu Rivq'a hee'eng'a, mang'uqa yoq'ts'al (40) senniy vod.

²¹ I'saq'ee xhunaşşe vuxhne ideexvava Rəbbis düə hav'u. Rəbbik'le I'saq'na düə g'avxhu, mang'una xhunaşşe Rivq'a vuxhne ayxu.

²² Yediyne vuxhnee uşaxar suç'ooka gıviyğal. Məng'eeyid «Nişil-allane in yizde vuk'lelqa qadıva?» uvhu, Rəbbike qiyghanas hiyeek'an. ²³ Rəbbeə məng'i'k'le eyhen: – Yiğne vuxhne q'ölle millet vod,

Yiğne vuxhnençe q'ölle xalq' qığəç'es.

Sa xalq' manisa xalq'ile gucuka ixhes,

Xərne çocəe k'ining'us g'ullux haa'as.

²⁴ Rivq'ayna uxasda gah qabıyng'a, ats'axhxhen məng'i'ne vuxhne q'ömkaler vuxhay. ²⁵ Ts'erree uxuyne uşaxın g'ekva ç'əradaniy sayir mana xhayıke hı'ıyn kar xhinne xhırıra ixha. Mançıl-allad mang'un do Esav (*xhırıra*) giyxhe. ²⁶ Qiyğar manasa çoc Esavne mıq'leyke at'ırq'ın dyunyelqa qarayle. Mançıl-allad mang'unud do Yaaq'ub (*mıq'leyke at'ırq'ın*) giyxhe. Manbı vuxhayng'a I'saq'ıqa yixhts'al (60) senniy vod.

Esav ts'erriyne dixvalike ulğəç'ena

²⁷ Çocar ç'ak'ı qeebaxhe: Esav yugna k'onay, xaa hidöörəxəna insan eyxhe, Yaaq'ubur hexxan nıq' denana xaana insan eyxhe. ²⁸ I'saq'ıs Esavnıyxhe geer ikkiykanna, mang'vee ıxı'yn həyvanar cus ikkanəxüd eyxheva. Rivq'aysmee Yaaq'ubniyxhe ikkiykanna.

- ²⁹ Sa yiğıl Yaaq'ubee yiq' haa'a. Esavır çoleençe orzul-ortul missıra qarayle.
- ³⁰ Esavee Yaaq'ubik'le eyhen:
- Mane ç'ərane karake sık'ının zas hele oxhanas, mıs qıxha.
- Mançıl-alla mang'us q'öd'esın do Edom (çərara) giyxhe. ³¹ Yaaq'ubee eyhen:
- Manke ts'erriyna dixvalla zas hevle.
- ³² Esavee eyhen:
- Zı mısınçe qek'ang'a zas ts'erriyna dixvalla nişistannane?
- ³³ Yaaq'ubee eyhen:
- Ts'etta zas k'in he'e!
- Esavee k'in g'assır ts'eppiyna dixvalla Yaaq'ubus qoole. ³⁴ Yaaq'ubee Esavıs hüvəyna yiq'iy gıney hele. Esav otxhun-ulyodğu qığeç'u ayk'anna.
- İnəxüb Esavne ulesqa ts'erriyna dixvalla kar xhinne qavayle deş.

27

Yaaq'ub horbışika xayir-düəyna eyxhe

- ¹ I'saq' q'əsnıy qıxha, mang'une ulepışik'le g'ece deşdiy. Mang'vee xərna dix Esav k'anyaqa qort'ul uvhuyn:
- Dix!
- Esavee mang'uk'le «Dek, zı inyaa vor» uvhu.
- ² I'saq'ee uvhuyn:
- Zı haane q'əs qıxha, g'iyna-g'iyqa qik'asda. ³ Həşdiylee aleet'e yiğın yaraxbıd - vukiy ayhenbıd - hak'ne çoleeqa yizdemee k'on üvxhe. ⁴ Qiyğaled zas ıkkanan geed yugun otxhunıy hı'ı, zas alle. Manıd otxhun, zı vas qik'asse xayir-düə hevles.
- ⁵ I'saq' duxayka Esavıka yuşan ha'ang'a Rivq'ee manbışil k'ırınıy ilıyxhe. Esav çoleeqa k'on üvxas ark'ınmee, ⁶ Rivq'a duxaysqa Yaaq'ubusqa hark'ın inəxüd eyhe:
- Zak'le g'ayxhiyn dekke yiğne çocuk'le Esavık'le hayınva uvhu: ⁷ «Yizdemee sa k'on üvxü able, çiked sa yugun otxhunıy he'e. Manıd otxhun, zı vas qik'asse Rəbbine ögee xayir-düə hevles».
- ⁸ Dix, həşde zı eyhençil yugda k'ırı gyaqqe: ⁹ hak'ne syuruneençe zasqa gırgınçile yugna q'öble mısva able. Mançike zı dekkıs ıkkənəxdun otxhunıy ha'as. ¹⁰ Ğunad man dekkıs oxhanas ıkkees, qik'asse vas xayir-düə hevlecenva.
- ¹¹ Yaaq'ubee Rivq'ayk'le eyhen:
- Yızda çoc Esav xhırına kar vor, zaqame xhırıvalla deşda. ¹² Sayid dekkee zalqa xıl hadağva, ats'axhe zı cus horbı hı'iy. Manke xayir-düəyne cıgee, mang'vee zalqa bed-düə g'axuvles.
- ¹³ Yedee mang'uk'le eyhen:
- Dix, valqa haa'asda bed-düə zalqa quvooracen. Saccu yizde cuvabıl k'ırı gyaqqe: hoora, uvhuyn kar zasqa alle.
- ¹⁴ Yaaq'ub hark'ın, mısvabı yedisqa adayle. Yedeeyid dekkıs ıkkənəxdın yugun otxhunıy ha'a. ¹⁵ Mançile qiyğa Rivq'ee cone xaadın xərne duxayn Esavın gırgınçile yugun tanalınbı alyaat'u, k'ınne duxaylqa Yaaq'ubulqa alyaa'a. ¹⁶ Xileppışın oodun cıga, gardanıl nyaabıy xhırıvalla deş məng'ee mısvabışde g'ekvabışika iyt'alanbı.
- ¹⁷ Qiyğad hı'ıyn yugun otxhunıy gıney Yaaq'ubne xileqa qele.
- ¹⁸ Yaaq'ub dekkısqa qarı eyhen:
- Dek!
- Dekke mang'uk'le eyhen:
- Yızın k'ırı val vod. Ğu nenane vor yizde dixbışda?
- ¹⁹ Yaaq'ubee dekkık'le eyhen:
- Yiğna ts'erriyna dix, Esav vor. Zı ğu uvhuyn xhinne hı'ıyn. Həşder oza qıxha gyu'ur zı adıyn k'onan çuru oxhne, zas xayir-düə hevles vəəxecenva.

²⁰ I'saq'ee duxayk'le eyhen:

– Dix, nəxüdne ıxha vasqa inyəxüb zaraba k'on gıpxhı?

Mang'vee eyhen:

– Yiğne Allahee, Rəbbəe zas kumag hı'ı.

²¹ I'saq'ee Yaaq'ubık'le eyhen:

– Dix, zasqa qora. Valqa xıl g'adğvas, zak'le ats'axhes, ğu yızda dix Esavee, dişee?

²² Yaaq'ub dekkısqa qıxhamee, dekkee I'saq'ee mang'ulqa xıl g'adğu eyhen:

– Nıq' Yaaq'ubunod, xıleppıd Esavınbı vod.

²³ Yaaq'ubunud xıleppı cune çocunbı Esavınbı xhinne xhırıdava, I'saq'ık'le mana qıvaats'a deş. İnəxüb I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-düə hoolena.

²⁴ Mang'vee qiyghanan:

– Hək'erar ğu yızda dix Esavne?

Yaaq'ubee eyhen:

– Ho'o.

²⁵ I'saq'ee meed eyhen:

– Dix, k'onan çuru qadı ögeeqa gıxhxhe, yic otXHun vas xayir-düə hevles.

Yaaq'ubee ts'etta otXHuniy, qiyğad çaxır adayle. I'saq'ee otXHun, ulyoğan.

²⁶ Mançile qiyğa I'saq'ee eyhen:

– Dix, həşde zasqa qora, zas ubba he'e.

²⁷ Yaaq'ub dekkısqana qıxha, mang'us ubba ha'an. I'saq'ıs mang'une tanalinçin eva ı'xı'mee, xayir-düə huvu eyhen:

– Yızde duxayken eva,

Rəbbəe xayir-düə huvuyne çolbışiken xhinnevud.

²⁸ Hasre Allahee vas ç'iyeyna yugna nyaq'viy xəən gyoğiy helecen, vas xətta g'ıkıy çaxır ixhecenva.

²⁹ Havaasre milletbişe vas g'ullux hee'ecen,

Ummatbişe yiğne ögee vuk'ul avqa qee'ecen.

Ğu yiğne çocaaşis xəbvalla he'e,

Havaasre yiğne yedyne dixbışdab yiğne ögiyl gardan hı'kkeba vuxhecen.

Vas bed-düə ha'anbışılqa bed-düə vuxhecen,

Vas xayir-düə ha'anbışis xayir-düə vuxhecen.

³⁰ Yaaq'ubee I'saq'na xayir-düə alyapt'ı qığecumee, k'onaqa hark'ınna çoc Esav siyk'al.

³¹ Esavee sa yugun otXHuniy hı'ı, dekkıs adı eyhen:

– Dek, oza qıxha zı adıyne k'onane çurunuke oxhne, zas xayir-düə hevles vəxecenva.

³² Dekkee I'saq'ee mang'uke qiyghanan:

– Ğu vuşune?

Mang'vee eyhen:

– Zı yiğna ts'erriyna dix Esav vorna.

³³ I'saq'ne caneeqa it'umna zeze ooxha. Mang'vee ek'da qiyghanan:

– Manke şena vuşuniy vor, k'on avaykı zas abına? Ğu qalesse gırgıne karıke otXHun, mang'us xayir-düə huvu. Xayir-düəyib mang'una vuxha.

³⁴ Dekkee eyhenbı g'ayxhımee Esavee k'arats'ana ts'ir haa'a:

– Dek, zasıb xayir-düə hevle, zınar xayir-düəna he'e!

³⁵ I'saq'ee eyhen:

– Çoc horbışıka arı, yiğna xayir-düə g'avşuna.

³⁶ Esavee eyhen:

– Mang'un do həməxüdcad deşke Yaaq'ub* ıxha? Mang'vee zas q'ö'es horbı ha'anbı vod: ts'eppa yizda ts'erriyna dixvalla g'avşu, həşdeb xayir-düə.

Qiyğa eyhen:

– Zas xayir-düə havaacı dişde?

³⁷ I'saq'ee mang'uk'le eyhen:

– Mana yiğna xərna hı'ı, gırgın ebanbı mang'us nukarar xhinne quvu, gıkınayiy ts'enne çaxırena hı'ı. Vas hucoone he'e, dix?

³⁸ Esavee dekkık'le eyhen:

– Dek, vaqa sa xayir-düəne vob? Zasıb xayir-düə hevle, dek!

Esav axtıra geşşuna.

³⁹ Dekkee Esavık'le inəxüd eyhe:

– Ğu eyxhen ciga, ç'iyeyne barakayle,

Xəybışded çiyike əq'əna ixhes.

⁴⁰ Ğu vasin g'ık g'ılıncıka ha'as.

Çocusub g'ullux haa'as.

Ğu mang'uke g'attixhanasda gah qabıyng'a,

Mang'una xamut gardanile qopxu g'uvooxharasda.

⁴¹ Dekkee Yaaq'ubus xayir-düə huvuyl-alla, Esavis çoc g'ımece qexhe.

Mang'vee culed alqa eyhen:

– Dekkıqa gyaşesın yiğbı hiyxharıd. Manke zı yizda çoc Yaaq'ub gek'a.

⁴² Xənnə duxee Esavee uvhuynbı Rivq'ayk'le g'ayxhımee, məng'ee k'ınna dix Yaaq'ub qort'ul eyhen:

– Yiğne çocus Esavis ğu giku, vake qəlīb qığaahas vukkan. ⁴³ Dix, həşde yizde cuvabil k'ırı alixhxhe: oza qıxha Xaraneeqa, yizde çoc Lavanne k'anyaqa hixve.

⁴⁴ Yiğne çocuna qəl əlyhəəsmee, sabara gahna Lavanne k'ane axve. ⁴⁵ Valqana qəl apk'ınmee, ğu cuk hı'ıynbı yik'el hitxınmee, zı valqa xabar g'axuvu mançe qalya'asda. Nişil-allane zı vuşde q'öng'ukesanar sa yiğıl yixhes?

⁴⁶ Qiyğa Rivq'ee I'saq'ık'le eyhen:

– Q'etbışda eyxhene Esavne xhunaşşeesine xılence zı ı'mreke ayts'ına. Yaaq'ubeeyir mane cigayne içeeşına, manbı xhinnena, həməxürna Q'etbışda cus hey'ee, zı ı'mı'r nişiscabne haa'a?

28

Yaaq'ubun Lavanısqa hark'ıniy

¹ I'saq'ee Yaaq'ub qort'ul, mang'us xayir-düə huvu, inəxübna mı'sləhət g'ooce:

– Kana'anğançene içeeşike xhunaşşe himée'e. ² Vaxt xiliy qıdyav'u Paddan-Arameeqa, yiğne yedyne dekkıne Betuelyne xaaqa hoora. Yiğne yedyne çocune Lavanne yişbışike vas xhunaşşe hee'e. ³ Gırgın əxəne Allahee vas xayir-düə hevlecen, ğu geer kulyfatnana hı'ı, vake g'abıynbı geeb qee'ecen, vake geed milletbı g'alecen.

⁴ İbrahimne xayir-düəyke vasiy vake g'adıyne nasılıbışıs vuxhecen: hasre Allahee İbrahimis helesva uvhuyn ciga – ğu menne cigeençe qarına xhinne iykaran ciga, hammaşıys vas helecen.

⁵ I'saq'ee Yaaq'ub yəqqı'l araççe. Mana Paddan-Arameeqa, Yaaq'ubneyiy Esavne yedine Rivq'ayne çocune Aramğançene Betuelyne dixene Lavanne k'anyaqa ayk'an.

⁶ Esavık'le ats'axhen, I'saq'ee Yaaq'ubus xayir-düə huvu cus xhunaşşe hee'ecenva Paddan-Arameeqa g'axuvuva, sayıb, mang'us xayir-düə hooleng'a «Kana'anğançene içeeşike xhunaşşe himée'eva» mı'sləhət g'ooce. ⁷ Yaaq'ubeeyid dekkiliy yedil k'ırı

* 27:36 27:36 Yaaq'ub: İn do cühüt'yaaşine mizel «mıq'leyk at'ırq'ın» sayid «horalay» eyhen vodun.

gyaqqı Paddan-Arameeqa ayk'an. ⁸ Esavık'le g'ecen, kana'anğançen içer dekkıs vukkan deşubne. ⁹ Esav ayk'anna I'smı'l'lyne k'anyaqa. Mang'vee İbrahimne duxayna I'smı'l'lyna yiş Maxalat cune xhunaşşeeşine ooğançe hee'e. Maxalat Nevayotna yiçuniy vor.

Yaaq'ubun Bet-Ele nyak' g'acuy

¹⁰ Yaaq'ub Beer-Şeveençe qığeç'u Xaranne suralqa ayk'an. ¹¹ Sa cigeeqa hirxhılymee, veriğ k'yoçuva mang'vee xəm maa g'aaha. Mang'vee ç'iyele sa g'aye alyapt'ı, vuk'lek avqa gıvxhu, g'ılexhana. ¹² Mang'uk'le nik'ek ç'iyele xəybışeeqa hiyxharan q'ı't'yar, çilek'enad Allahın malaaıkar ılqeç'u, gyəə g'ece.

¹³ Rəbbe q'ı't'yaaşıl ulyorzul eyheyiy:

– Zı yiğne dekkıne dekkına İbrahimna, sayir I'saq'na Allah Rəbb vorna. Ğu g'alirxhuyn ç'iyе vasiy vake g'abıynbışis heles. ¹⁴ Yiğna nasıl ç'iyelin toz xhinne xəppa vuxhes, geeb qeepxha garbılqayiy şargılqa, şimalılqayiy canubulqa ookas. Ç'iyeyne aq'valyne gırgıne milletbışe valeyiy vale g'abıynbışile k'ena xayir-düə alyapt'as. ¹⁵ Zı vaka vorna, Zı ğu, nençeğana ark'ıneeyir havacı, ine cigeeqa sak'al ha'asda. Zı ğu g'alerçes deş, Zı uvhuyn gırgın ha'asın.

¹⁶ Yaaq'ub nik'eençe muğur qıxha eyhen:

– Hək'erar, Rəbb inyaa ooxhur. Zak'le man ats'a deşdiy.

¹⁷ Mang'vee qərq'iniyvalın eyhen:

– Nımeeyiy ine cigayn qəq'ən ha'a. İn Allahne xaale ğayrı medın kar deşod, inbı xəybışın akkabıvud.

¹⁸ Yaaq'ub miç'eer çakra suğots'u, cune vuk'lek avubna g'aye alyapt'ı işaarat xhinne giviyxhe. Qiyğad Allahne doyule çılqa zeytunun q'ış k'ya'a. ¹⁹ Mang'vee mane cigayn do Bet-El (*Allahın xav*) giyxhe, mankilqamee mane şaharın do Luz ıxha.

²⁰ Qiyğa Yaaq'ubee k'ın g'assır eyhen:

– Allah zaka ixheene, hoyharne ine yəqqə zı havaceene, zas oxhanasın gıneyiy aly'aasın tanalınbıd huveene, ²¹ yugvale zı dekkıne xaaqa sark'ıleene, manke Rəbb yızda Allah ixhes. ²² İşaarat xhinne gyuvxhuna ina g'aye Allahın xav ixhes. Ğu helesde gırgınçike yits'ıb'esda pay Vas qivles.

29

Yaaq'ub dayisiysqa Lavanısqa qarayle

¹ Yaaq'ub ayk'anna şargılyne milletbışde cigabışeeqa. ² Çoleeab mang'uk'le sa kahrız g'ooce. Mançine k'anya'ad xheбіlle vəq'əbışın syuru g'alitxhu eyxhe. Vəq'əbışis mane kahrızeençe xhyan hele ıxha. Kahrızne ghalelib xəbna g'aye vooxhe. ³ Gırgın vəq'əbı maqa sadıyng'a, çobanaaş kahrızne ghalelyna g'aye qavaak'anav'u vəq'əbışis ats'esın xhyanbı huvu, g'aye giviyxhe vuxhana çine cigaylqa kahrızne ghalilyqa.

⁴ Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:

– Çocar, şu nençenbine vob?

Manbışe eyhen:

– Şi Xaraneençenbı vob.

⁵ Yaaq'ubee manbışik'le eyhen:

– Naxorna neva Lavan ats'anane?

Manbışe eyhen:

– Ats'ana.

⁶ Yaaq'ubee manbışike qiyghanan:

– Mana yugrayee?

Manbışe eyhen:

– Ho'o, yugra vor. Haaşe, mang'una yiş Raahile cune vəq'əbışika qöövur.

⁷ Yaaq'ubee eyhen:

– Veriğ axtivaleevub, vəq'əbı sa'ana vaxt vuxha deşub. Vəq'əbışis xhyan huvu, uxhiyxhanas ikkee.

⁸ Manbışe eyhen:

– Çobanaaşe gırgın vəq'əbı sacigeeqa sidi'ı, g'aye kahrızne ghalele qavaak'an hıdyav'u, man ha'as ixhes deş. Man gırgın hı'iyle qiyğa şasse xhyan heles əxə.

⁹ Yaaq'ub manbışika yuşana'ang'a, Raahilee dekkın vəq'əbı qadayle. Raahileyib çobaniyvallaniy haa'a. ¹⁰ Yaaq'ubık'le dayisiy Lavanna yiş Raahileyiy con vəq'əbı g'acesse, mang'vee ark'ın g'aye qavaak'anav'u dayisiyne vəq'əbışis xhyan hele.

¹¹ Qiyğa Yaaq'ubee Raahileys ubba hı'ı axtıra geşşe giyğal. ¹² Mang'vee Raahileyk'le dekkine ebanbışikena Rivq'ayna dix ıxhay eyhe. Raahilee g'adeexvan ark'ın man dekkis yuşan ha'a.

¹³ Lavanık'le yiçeyna dix arıva g'ayxhımee, g'adayxvan ögiylqa qıgeç'e. Mana xhilibişeqa sı'ı ubba hı'ı cune xaaqa qıkkeka. Yaaq'ubee gırgın kar Lavanıs yuşan ha'an.

¹⁴ Lavanee mang'uk'le eyhen:

– Ğu hək'erar yizde ebanavur.

Yaaq'ubun Leaykayiy Raahileyka davatbı hı'iy

Yaaq'ub manbışəng'ə sa vazna axuyle qiyğa, ¹⁵ Lavanee mang'uk'le eyhen:

– Nya'a, ğu yizda ebanava, ğu zas q'ərabne iş haa'as? Zak'le eyhelan yiğna hək' hucoonə vuxhes?

¹⁶ Lavanıqa q'öyre yişniy vor: xəring'ı'n do Leaniy, k'ıning'ı'nıd Raahileniy vod.

¹⁷ Leayne ulepışik'le torandaniy g'eece, Raahileme ul gıvxhasda, xhyan ittuna içiy yixha. ¹⁸ Yaaq'ubus Raahile yikkiykinil-alla eyhen:

– K'ınne yiş Raahileynimee zı vas yighille senna iş g'ooce.

¹⁹ Lavanee eyhen:

– Mana vas hiyvee, merne insanıs hiyvuyle, nimeexheyid yugda eyhe. Ğu şing'əəcar axve.

²⁰ Yaaq'ubee Raahilel-alla yighille senna iş haa'a. Mana yikkiykinil-alla mana vaxt mang'une ulesqa sa-q'ölle yiğ xhinne qavayle.

²¹ Yaaq'ubee Lavanık'le eyhen:

– Vaxt g'abına, həşde yizda xhunaşşe zasqa qiyeele, məng'ı'ka ixhes.

²² Lavanee mane cigabışın gırgın insanar sav'u otxhun-ulyodğuy hele. ²³ Xəmdər Raahileyne cigee Lea akkeehe Yaaq'ubne k'anyaqa. Yaaq'ub məng'ı'ka g'ılexhana.

²⁴ (Lavanee cuna nukar Zilypan Leays g'ulluxçiy xhinne heele.) ²⁵ Yaaq'ubık'le mana Lea yixhay miç'eed ats'axhe!

Mang'vee Lavanık'le eyhen:

– Nya'a ğu zak məxdun kar hı'ı? Zı Raahileyneme dişde vas iş g'avcu? Nişil-allane ğu zas horbı hı'ı?

²⁶ Lavanee eyhen:

– Yişde ine cigee k'ınna yiş xəring'ı'le ögee adamiys heelen ədat deşin. ²⁷ İn ülycüm bıkrə'e, Raahiler vas hiyles. Məng'ı'nimeeyir ğu yighille senna yizde k'ane iş haa'as vukkan.

²⁸ Yaaq'ubee həməxüdüd ha'an: man ülycüm bıkrə'an. Lavaneeyir Raahile mang'us xhunaşşe yixhecəna heeləna. ²⁹ (Cuna nukar Bilyhanır, Raahileys g'ulluxçiy xhinne hiyvu.) ³⁰ Yaaq'ub Raahileykar g'ılexhana. Raahile mang'us Leayle geer yikkiykan. Mana Lavanne k'ane sa yighille sennar horaxana.

Yaaq'ubun uşaxar

³¹ Rəbbik'le Lea deykan g'aycume, məng'i's uşaxar uxooxas vəvxı'y hele. Raahileyssemee vuxhne eexvas yeexə deşdiy. ³² Lea vuxhne ayxu sa dix uxu. Mang'un do Ruven (*ilyaake, dix!*) gixxhı eyhen:

– Rəbbik'le zı höödəxən g'acuyn. Həşde zı yizde adamiys yikkiykanasda.

³³ Mana meer vuxhne eexva. Sayir dix uxu eyhen:

– Rəbbik'le zı deykan yixhay g'ayxhı, inar huvuna.

Mang'unud do Şimon (*Mang'uk'le g'ayxhiyn*) giyxhe.

³⁴ Lea xhebır'es vuxhne ayxu dix uxu eyhen:

– İne yəqqə adamiy zaka ixhes, zak at'iq'anasda, zı mang'us xhebiyre dix uxuva.

Mançil-allad mang'un do Levi (*at'iq'anasda*) giyxhe. ³⁵ Yoq'ur'es mana vuxhne ayxu meer dix uxu, eyhen:

– İne yəqqə zı Rəbb axtı qa'as.

Mançil-allad mang'un do Yahud (*axtı qa'as*) giyxhe. Mançile qiyğa məng'ee sabara gahna uxoxa deş.

30

¹ Raahileysse Yaaq'ubus uşax uxas dəxəmee, məng'ee yuçeyş paxılıyvalla haa'a. Məng'ee adamiylk'le eyhen:

– Zas uşax hele, deşxhee, qiyk'asda!

² Yaaq'ub Raahileylqa qəllamışxha eyhen:

– Nya'a zıne vas uşax hidele, nya'a zı Allahne vor?

³ Raahilee eyhen:

– Yizda nukar Bilyhan alert'e, məng'i'ka g'alixhe. Məng'ee uşax uxumee zı mana alyar'tu mang'us yedyvalla haa'as, zı uşaxdena imeexvacenva.

⁴ Raahilee cena nukar Bilyhan adamiys xhunaşşe yixhecenva heele. Yaaq'ubur məng'i'ka g'ilexhana. ⁵ Bilyhan vuxhne ayxu, mang'us dix uxu. ⁶ Raahilee eyhen:

– Allah məhkamee yizde sural ıxha, yızın nıq' g'ayxhı, zas dix huvu.

Mançil-allad məng'ee mang'un do Dani (*Mang'vee məhkamee havacesda*) giyxhe.

⁷ Raahileyna nukar Bilyhan meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxooxa. ⁸ Raahilee eyhen:

– Zı yuçeyka saç'iyku, Allahne kumagıka ğamiyxhana.

Məng'ee mançil-allad uşaxın do Naftali (*yızın saç'iykvuy*) giyxhe.

⁹ Leaysse sabara gahna uşaxar uxooxas vəvxü deş. Məng'ee mançil-allar cena nukar Zilypan Yaaq'ubus xhunaşşe yixhecenva heele. ¹⁰ Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus sa dix uxu. ¹¹ Leayee eyhen:

– Nimee xəbna xoşbaxtiyvallayiy!

Məng'ee mang'un doyud Qad (*xoşbaxtiyvalla*) giyxhe.

¹² Leayne nukaree Zilypanee Yaaq'ubus q'ör'esda dix uxu. ¹³ Leayee eyhen:

– Zı baxtivarır, yadaaşed zak'le baxtivarva eyhes.

Məng'ee uşaxın do Aşer (*baxtivar*) giyxhe.

¹⁴ Ruvenık'le suk qivişalne gahl çolead mandragorun* ala iveeke, mang'vee manbı yedis Leays adayle. Raahilee Leayk'le eyhen:

– Yiğne duxee adıyn mandragorbışike zasıd helelan.

¹⁵ Leayee məng'i'k'le eyhen:

– Adamiy xılənçe g'ayşuy ç'əvxha dişdee? Həşded duxayn mandragorbıne g'ayşes ıkkən?

Raahilee eyhen:

* **30:14** 30:14 Mandragor: Avalıyne insanaaşik'le mane alayn vuxne aaxvasiy uşax uxas kumag ha'ançinaniy ats'a.

– Həməxüdxheene, hasre duxayne mandragorbışıl-alla ine xəmdiys yizda adamiy vaka g'alixhecen.

¹⁶ Yaaq'ub exheeqana çoleençe qööngə, mang'unee ögeeqa Lea qığeyç'u eyhen:

– Ğu g'iyna zaka g'alixhas, yizde duxee adıyne mandragorbışis zı ğu alişşu.

Yaaq'ub mane xəmdə məng'i'ka g'ilexha. ¹⁷ Allahık'le Leayna düə giviylxhena. Lea vuxhne ayxu, Yaaq'ubus xhor'esda dix uxu. ¹⁸ Leayee eyhen:

– Allahee zı yizda nukar yizde adamiys hiyvuy höötxüva, yizda hək' quvuna.

Məng'ee uşaxın do İssaxar (*Mang'vee hək' quvuna*) giyxhe.

¹⁹ Leaye meer vuxhne eexvaa, məng'ee Yaaq'ubus yixhır'esda dix uxooxa.

²⁰ Məng'ee eyhen:

– Allahee zas sa yugna pay huvu. Həşde yizde adamee zas hı'rmət gyuvxhesda. Zı mang'us yixhıyre dix uxuva.

Məng'ee uşaxın do Zevulun (*hı'rmət*) giyxhe.

²¹ Sabara gahile məng'ee sa yiş yuxu, doyud Dina giyxhe.

²² Allahee Raahile yik'el qiyelee'e, məng'i'na düə g'avxhu, uşax uşaxın xhinne qee'e.

²³ Mana vuxhne ayxu sa dix uxu eyhen:

– Allahee zalin pisin do ak'ani'yn.

²⁴ «Allahee zas sayir dix helecenva» uvhu, Raahilee mang'un do Yusuf (*Mang'vee sayir helecenva*) giyxhe.

35

Allah meer Yaaq'ubus dyagva

⁹ Yaaq'ub Paddan-Arameençe siyk'alang'a Allah mang'us dyagu, xayir-düə huvu, eyhen:

– Yiğın do Yaaq'ub vodun. Həşdiyle valqa Yaaq'ubva ona'as deş. G'iyniyke şaqa yiğın do İzrail ixhes.

İnəxüd mang'un do İzrail eyxhe. ¹¹ Qiyğa Allahee mang'uk'le eyhen:

– Ğırgın əxəna Allah Zı vorna. Ğunab yiğna nasıl hexxee'e, geeb qee'e. Vake sa millet deş, geedin milletbı g'ales. Yiğne nasileab paçcaharıb vuxhesinbı.

¹² İbrahimisiy I'saq'ıs huvuyn ç'iyebı Zı vasıd helesinbı. Valed qiyğa yiğne nasılıs heles.

¹³ Allah Yaaq'ubne k'anençe – yuşana'ane cigeençe ooqa ts'its'axhxhe. ¹⁴ Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cıgee sa g'aye ulyoozaraa'a. Qiyğad Allahne doyule çilqa zeytunun q'ışiy kya'an k'ı'ı. ¹⁵ Yaaq'ubee Allah cuka yuşan hı'iyne cigayn do Bet-El (*Allahın xav*) giyxhe.

Raahileyn qiyk'uy

¹⁶ Yaaq'ubiy cuna xizan Bet-Eleençe avayk'ananbı. Efratisqa hiviylxharang'a Raahileys uşax eyxhe. Uxooxang'a məng'ee xəppa k'ov ts'its'av'u. Məng'i'n uxuy dağamda ilğec'ee. ¹⁷ Məng'ee k'ov ts'its'a'ane, uxooxane gahıl kumag ha'ane xhunaşşee eyhen:

– Qimeeq'ən, vas meer dix ıxha.

¹⁸ Mana qeek'aniy vor, duxays Ben-Oni (*yizde uts'urna dix*) do giyxheng'a. Qiyğa dekkeme mang'un do badal hı'ı Benyamin (*sağne xileena dix*) giyxhe. ¹⁹ Raahile qeek'ana. Efratne (Bet-Lexemne) yəqqə mana k'eyxhı. ²⁰ Yaaq'ubee Raahileynee nyuq'nelqa sa g'aye giviylxhe. Mana g'aye g'iyniyne yiğılqamee Raahileyne nyuq'nel guts xhinne avxuna.

²¹ İzrail mançe ark'ın, Migdal-Ederne şene aq'val çadır güvxü. ²² İzrail maa'ar axvang'a, Ruven dekkine nukarika Bilyhayka g'ilexha. İzrailik'le man ats'axhxhen.

Yaaq'ubın dixbı

Yaaq'ubuqa yits'ıq'vər (12) dixniy vor.

²³ Manbı Leaye vuxuynbıniy vob:

Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven, qihnanbıb Şimon, Levi, Yahud, İssaxariy Zevulun vuxha.

²⁴ İnbıb Raahilee vuxuynbıniy vob:

Yusuf, Benyamin.

²⁵ İnsabıme Raahileyne nukaree Bilyhanee vuxuynbıniy vob:

Dani, Naftali.

²⁶ Leayeyne nukaree Zilypaneeyib inbıniy vuxu:

Qad, Aşer.

Yaaq'ubus Paddan-Aramee vuxhayn dixbı inbı vuxha.

I'saq'ın qik'uy

²⁷ Yaaq'ub Mamreeqa Kiryat-Arbenne (Xevronne) k'anyaqa, dekkıne I'saq'ne k'aneqa qarayle. İbrahimiyy I'saq' Mamreab menne cigaynbı xhinne vuxha. ²⁸ I'saq'ee vəşşe molts'al (180) sen hı'ı. ²⁹ Mana ine dyunyeyle ats'ı q'əs qıxha qek'a. Mana dixbışe Esaveeyiy Yaaq'ubee k'eyxha.

37*Yusufun nyak'bı*

¹ Yaaq'ub Kana'anne ölkee axva. Mang'ule ögiylir mang'una dek, maa'ar menne ölkençe qarına xhinne axva ıxha. ² Yaaq'ubuke g'abıynbışın taarix inəxüd vod:

Yaaq'ubna dix Yusuf yits'ıyighıd (17) sennana cehilyniy vor. Mang'vee dekkıne xhunaşşebışde Bilyhanneyiy Zilypanne dixbışıka syuruniy uxhiyxhan ha'a. Yusufee manbışe qotkuda hıdy'a'an işbı dekkısniy hıxhara'anbı.

³ Yusuf dekkıne q'əsvale uxuva, İzrailis (Yaaq'ub) mana gırgıne dixbışıle geerniy ıkkıykan. Mang'vee Yusufus geed rangbınan tanalin iyxhva'a. ⁴ Çocaaşık'le dekkıs Yusuf manbışıle geer ıkkın g'acumee, mana manbışis g'ımeece qexhe. Mançıl-allab mang'uka kara'əba yuşan haa'as vukkiykan deş.

⁵ Yusufuk'le sa nyak' g'ece. Mang'vee man nyak' çocaaşis yuşana'a. Mançile qiyğa çocaaşis mana sık'ırrar g'ımece qıxha. ⁶ Yusufee manbışik'le eyhen:

– Zak'le g'acuyne nyak'ıl k'ırı gyaqqe! ⁷ Şi çolune yı'q'nee alafniy iyt'al. Sayid sayangada yızın alaf suğots'u qotkuda ulyozzuriyn, vuşunbud yızınçine hıqiy-alla sadı mançine ögiyl vuk'ul avqa qav'u.

⁸ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

– Hək'erane, ğu şas paççahne ixhes, xəbvallane haa'as?

Cun nyak'bı məxüd yuşan hı'il-alla, mana sık'ırrar g'ımece qexhe.

⁹ Yusufuk'le sa medın nyak' g'ece, man çocaaşis yuşan hı'ı eyhen:

– Zak'le meed nyak' g'acu, k'ırı gyaqqe! Veriğ, vaz, yits'ısable (11) xəne yizde ögiyl k'yoyzariy.

¹⁰ Mang'vee nyak' dekkısiy çocaaşis yuşana'ang'a, dek mang'uqa aldarxhun eyhen:

– Man vak'le g'acuyın nyak' hucoova eyhenne? Hək'ebane, zınar, yedir, yits'ısayre (11) çocur abı, yiğne ögiyl ç'iyelqamee k'yoozaras?

¹¹ Dekkee Yusufee uvhuyn in cuvab yik'el aqqaqqan, çocaaşemee man höödəxə deş.

Çocaaşe Yusuf massa hele

¹² Yiğbışde sa yiğil Yusufun çocar Şekem eyhene şaharne suralqa dekkın syuru uxhiyxhana'as hapk'ining'a, ¹³ İzrailee cune duxayk'le Yusufuk'le eyhen:

– Çocaaş Şekemne sural syuru vodun uxhiyxhan ha'a. Qora ğunar manbışısqa yəqqı'l ha'as.

Yusuf dekkık'le eyhen:

– Nya'a ı'qdə?

¹⁴ Dekke mang'uk'le meed eyhen:

– Hak'ne ilekke, çocar yugbaye, syuru üç'üddaye? Qiyğab zas sa xabar able.

Mana məxür Xevronne q'adaalile Şekemqa yəqqı'l ha'ana. ¹⁵ Mang'vee çocar çolee t'abal ha'ang'a mang'usqa maa'ar sa insan qızaxxa. Mane insananee mang'uke qiyghanan:

– Hucoone t'abal ha'a?

¹⁶ Mang'vee eyhen:

– Zı çocar t'abal haa'a. Hucoone ixhes, zak'le eyhelan, manbışe syuru nyaadiy uxhiyxhan ha'a?

¹⁷ Mane insanee eyhen:

– İnençe apk'ınınbı. Zak'le manbışike «Dotan eyhene şaharne suralqa vüqqəsva» g'ayxhı.

Yusuf ayk'anna çocaaşıqar qihna. Mang'usqa manbı Dotanee gyabak'a. ¹⁸ Çocaaşık'le mana əq'ənançe qöö g'ecena. Yusuf hixharasse, çocaaşe mana gik'asva q'arar hoole. ¹⁹ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Haane, nyak'bı g'ecena qöövur! ²⁰ Qudoora mana xhyan sa'ane k'oraleeqa g'uvoxharas. Qiyğad, mana çolane həyvanaaş qoduva eyhes. Manked g'ece, nen eyhenbiyiy mang'un nyak'bı.

²¹ Man xərne çocuk'le Ruvenık'le g'ayxhımee, Yusuf manbışde xılənçe g'attixhana'asdemee eyhen:

– Qudoora mana gidek'as, ²² eb k'idyaas, vuşucar deşde cıgee sa qooqqune k'oraleeqa g'uvoxharas, hooracen, saccu mang'uk sumoot'a.

Mang'us ikkiykanan, Yusuf çocaaşine xılənçe g'attixhan hı'ı dekkısqa qıkkəs.

²³ Yusuf çocaaşısqa hirxhıymee, çocaaşe mang'une tanalin şen rangbınan kar ts'its'ı'ı g'eeşşen. ²⁴ Vucur xhyan deşde k'oraleeqa g'uvoyxhar.

²⁵ Çocar kar oxhanas giv'uring'a, Gilead eyhene cıgeençe qöön l'smı'ı'lybışın karvan g'ece. Manbışe devabışılqa alixxhı ədvıyatbı, balyzam, ətrıyatbı əlyhəəyiy man karbı Misırqa ikkees. ²⁶ Yahudee çocaaşık'le eyhen:

– Şi çoc gik'u, man dyugul he'ee, şas mançike hucoone hixharas? ²⁷ Qudoora mang'uk sidyoot'as l'smı'ı'lybışıs massa heles. Nəxürçar mana yışda çoc eyxhe, şı sa ebanbı vob.

Çocaaşe mang'une cuvabıl k'ırı ilıyxhen.

²⁸ Maqa şen Midiyanğənçe qöön kar massa helenbı hipxhırmee, çocaaşe Yusuf k'oraleençe alqavhu l'smı'ı'lybışıs g'ane (20) nuk'rays massa hele. Manbışer Yusuf qıkkekana Misırqa.

²⁹ Ruven k'oraalisqa sark'ılymee, g'ecen, Yusuf maa'ar deşor. Çoc maa'ar g'ıdecesse mang'uk divan qıtxhu cune tanalin qıt'axxa. ³⁰ Qiyğə mana çocaaşısqa sak'ı eyhen:

– Gade şaa'ar deşor, həşde zı hucoone ha'as?

³¹ Manbışe Yusufun tanalinbıd alyat'u, q'ına gıvk'u eb ülyööq'ə. ³² Qiyğale çocaaşe man rangbınan tanalin dekkısqa adı eyhen:

– Şak'le in avaykı, ilekke, man tanalin yığne duxaynee, deşxhee, dişene?

³³ Dekık'le tanalinbı qıvats'ı eyhen:

– İn tanalinbı yızde duxaynbıvud! Mana bahalne həyvının orxhun ixhes! Hək'erar Yusuf qodu-soduvur!

³⁴ Yaaq'ubee cune tanalinbı qıt'axxı, culqa palanbı alya'a. Mana duxayqa geer geşşu. ³⁵ Gırgın dıxbı, yışba mang'us yik'ıbı heles savayle. Mang'us manbışıl k'ırı alixhes diykkin, eyhen:

– Zı ahaleeqa duxayna ak' avqu əlyhəəs.

Mana duxayqa geer məxür geşşu.

³⁶ Mane Midiyanaşeer, Yusuf Misirne fironne g'aravulyçeeşine xəring'us Potifarıs massa hele.

39

Yusuf Potifarne xaa

¹ Yusuf Misirqa qıkkı. Fironne g'aravulyçeeşine xəring'vee, Misirğançene Potifaree mana l'smı'ı'lybışike ileşşena.

² Rəbb Yusufukaniy vor, mana gırgın kar uftanda ha'as həsiləxhenaniy. Yusuf Misirğançene xəring'une xaaniy axvana. ³ Mang'une xəring'uk'le g'ecen, Rəbb mang'ukavur, mang'vee gırgın işbı uftanda həsilya'avud. ⁴ Yusuf xəring'une ulesqa yugra qarı, mang'uke xəring'vee cusdacar nukar ha'a. Xəring'vee Yusufuke cun xav vuk'lek ikkekana hı'ı, cun gırgın karıd mang'une xileqa quvu. ⁵ Mang'vee Yusufne xileqa xaanayiy karana xəbvalla quvuyle qiyğa, Rəbbe Yusuful-alla Misirğançeng'une xaas barakat hoole. Potifarne xaa, çolee, gırgıne karee Rəbbina barakat g'ooce giviyyəğal. ⁶ Mang'vee cun gırgın kar Yusufne xilyaqa qele, mang'une vuk'ulee otxhun-ulyodğuyle gayrı medın vuççud eyxhe deş.

Yusuf tanaler, aq'vayler micagra ıxha. ⁷ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, xəring'une xhunaşşeyna Yusufulqa ul gipxhı eyhen:

– Qora zaka g'alixhe.

⁸⁻⁹ Yusufus man ha'as ikkiykan deş. Mang'vee məng'ı'k'le eyhen:

– Zı inyaanang'a xəring'uk'le cune xaa hucoo ıxhay, nen ıxhay ats'a deş. Zı həşde ine xaa xərna eyxhe. Yizde xəring'vee cune xaadın gırgın kar vale gayrı yizde xileqa quvu. Saccu ğu, cuna xhunaşşeva, qideele. Zı nəxüdnə məxdun qəlasın he'e? Man he'ee Allahne ögeyir xənnə binahee k'eyxhas!

¹⁰ Məng'ee man yiğıs Yusufuk'le eyhe ıxha, Yusufusmee məng'ı'ka ixhesır, g'alixhasır ikkan deşdiy.

¹¹ Yusuf sa yiğıl cune işiqar qihna xaaqa ikkeç'e. Xaane insanaaşıke ar vuşucar ıxha deş. ¹² Məng'ee mana tanalinçike aqqı «Zaka g'alixheva!» eyhe. Yusufne tanalinbı məng'ı'ne xile g'ali'ı g'aqa hexva. ¹³ Zəiyfayk'le g'acuyng'a, Yusufne tanalinbı cene xilevud g'ali'ı hixu, ¹⁴ məng'ee xaane insanaaşıqla onu'u eyhen:

– İlyaaake, vuşde xəring'vee şı tesser he'ecenva cühüt şasqa arı! Mana zaka g'alixhasva zasqa qarı, zımee xəbna ts'ir hav'u! ¹⁵ Yizda ts'ir g'avxhumee, mang'vee tanalinbı g'ali'ı g'aqa hixu!

¹⁶ Potifar xaaqa sak'alasmee, məng'ee Yusufun tanalinbı cesne havace. ¹⁷ Məng'ee adamiysıd akaran karbı yuşanı'ı, eyhen:

– Ğu inyaqa ariyne nukar cühüt'e, zı tesser he'esva zasqa ikkeç'u, ¹⁸ zı manke k'arats'ana ts'ir hav'u! Ts'ir g'avxhu mana tanalinbıd g'ali'ı, g'aqa hixu.

Yusuf zindaneeqa araççe

¹⁹ Yusufne xəring'uk'le xhunaşşeyn «yiğne nukaree zak in hı'ı» cuvabbı g'ayxhesse, mang'us k'yabaylena. ²⁰ Yusuf aqqı zindaneeqa, paççahın avqvuynbı havaacene cigeeqa qele.

²¹ Rəbb Yusufukaniy vor. Yusufus Rəbbe yugvalla ha'a: zindanne xəring'une ulesqa mana yugra qarayle. ²² Zindanne xəring'vee zindane avqvuyın gırgınbı Yusufne xilyaqa qoole. Maa'ad ha'ane gırgıne işbışis Yusufeni yəbvalla haa'a.

²³ Yusufusqa quvuyne işbışde nençikacar zindanna xərna ilyakkana deşdiy. Rəbb cukava, Yusuf gırgın işbı uftanda ha'as həsilexhenaniy.

40

Avquvynbışin nyak'bi

¹⁻² Sabara gah ilğevç'uyte qiyğa, Misirne paççahne insanaaşee, ulyoğan helenbışde xəring'veyiy gıney qecenbışde xəring'vee paççah qəllamışxhesın kar ha'a. ³ Manbı avqu g'aravulyçeeşine xəring'une xaane, Yusuf aqqıne zindaneeqa qoole. ⁴ G'aravulyçeeşine xəring'vee manbı qoolenbı Yusufusqa, Yusufee manbışis k'ılvala hee'ecenva.

Misirne paççahna ulyoğan helenayiy gıney qecena sabara gahna zindanee avxuyle qiyğa, ⁵ sa xəmdə manbışik'le curayn-curayn mə'nabınan nyak'bi g'eece. ⁶ Yusuf miç'eer manbışisqa qarımee, manbışe aq'vabı havaxanı'ı g'eece. ⁷ Yusufee cuka sacıgee xəring'une xaa, zindanee havaacene fironne insanaaşike qidghın ha'an:

– Nya'a g'iyna aq'vabı havaxanı'ı?

⁸ Manbışe mang'uk'le eyhen:

– Nyak' g'acu, man nyak' nen eyheniy, eyhes əxəna deşur.

Yusufee manbışik'le eyhen:

– Nya'a Allahee dişde ats'al hele, nyak' hucoova eyheniyva eyhesın? Hinnalan man zas yuşan he'e.

⁹ Ulyoğan helenbışde xəring'vee cun nyak' yuşan hı'ı eyhen:

– Zak'le nik'ek yizde ögee t'imiləne tayang g'avcu. ¹⁰ Mane t'imiləne tayangıl xheyible túbəəyiy. T'ur qı'ğə-qı'ğə mançin t'et' g'avhu, t'imıl aleyli'ı. ¹¹ Yizde xile fironun k'olaniy vod, zı man ts'ets'ybı fironne k'oleeqa hoç'un, yicid fironusqa q'uvu.

¹² Yusufee mang'uk'le eyhen:

– Man in eyhen vodun: xheyible túbəə xhebille yiğ eyhen vodun. ¹³ Xhebne yiğile fironee gu zindaneençe qığavhu yisseyne işilqa sak'ala'as. Şenkiyn xhinne mang'us ulyoğan helena ixhes. ¹⁴ Hucoon ixhes, gırgın kar yəqqı'lqa gitxumee, zı yik'el qale'e. Zas sa yugvala hee'e, fironusne yızın do ağmış he'e. Zı ine zindaneençe g'attixhan he'e. ¹⁵ Zı cühüt'yaaşine cigeençe qöquna vor, inyayıd zı zindaneeqa gixhasın vuççud hı'ı deş.

¹⁶ Gıney qeceng'uk'le Yusufee nyak' yugvalis yuşan ha'a g'acu eyhen:

– Zak'leme nik'ek yizde vuk'lel oo xheyible ç'emç'e cagvarane gıneyna g'avcu.

¹⁷ Oğane ç'emç'ee fironusva hı'ıyn curayn-curayn gıney ıxha. Mane ç'emç'eençis şit'yaaşe k'ufarniy i'xiyxə.

¹⁸ Yusufee inəxüd eyhe:

– Man in eyhen vod: xheyible ç'emç'e, xhebille yiğ eyhen vod. ¹⁹ Xhebne yiğile fironee gu zindaneençe qığavhu, yiğna vuk'ul candakike curav'u, candak yivele qı'xəs. Şit'yaaşed cis k'ufar i'xəs.

²⁰ Xhebne yiğile fironun yedike ıxhayn yiğ eyxhe. Mang'vee cune insanaaşis otxhun-ulyodğuy hele. Ulyoğan helenayiy gıney qecena zindaneençe qığav'u, cune insanaaşine hiqa qavayle. ²¹ Ulyoğan helenbışda xərna şenkiyn xhinne cune işilqa sak'ala'a, mang'veyid ögiylin xhinne k'ola fironne xileqa qele. ²² Gıney qecenabışda xərnar gıvayxanna. Gırgın kar Yusufee uvhuyn xhinne eyxhe.

²³ Ulyoğan helenbışde xəring'vee Yusuf yik'el qalya'a deş, yik'el hixanı'ına.

41

Fironuk'le g'acuyn nyak'bi

¹ Q'ölle sen ılğec'uyle qiyğa fironuk'le inəxdun nyak' g'ece: mana Nil eyhene damayne mıglek ulyorzul eyxhe. ² Dameençe yighıble micagna tavulyna zer qıgevç'u, damayne mıglek uxhiyxhan giyğal. ³ Mançile ğayrı dameençe meeb yighıble qəlana, k'üvəna zer qığooç'e. Manbı atk'ın şenəsa zerbışde k'ane damayne mıglek ulyoyzar. ⁴ Qəlaneyiy k'üvəne zerbışe yighıble micagna tavulyna zer höögəna. Mane gahıl firon nik'ençe muğur qexhe.

⁵ Mana meer nik'eeqa ark'iniys, medın nyak' g'ece: sa sukune cucukeençe yighıble gyavts'una micagna sukena gıt'y (sunbul) ələə g'ooce. ⁶ Mançile qiyğa şargıne mıtsee gyotxhuniyn yighılle k'üvən suken gıt'y aleylə. ⁷ K'üvəne sukunee gıt'yın yighıble micagna gyavtsuna sukuna gıt'y höögəna. Manke firon muğur qexhe, man sa nyak' ıxhay ats'axhen.

⁸ Miç'eer mana suğotsuyng'a cusda ciga iveeke deşiy. Misirın nekke k'oran ək'elikan insanariy cadu ha'anbı mang'vee cusqa saa'a. Fironee manbışis cun nyak' yuşan he'eeyid, manbışik'le ats'axhe deş man hucoo eyheniy. ⁹⁻¹⁰ Ulyoğan helenbışde xəring'vee fironuk'le inəxüd eyhe:

– Fironuk'le eyhesın cuvab zas həşde yik'el qadı. Sa yiğıl firon it'umra cune nukaraaşılqa qəllamışxha, mang'vee zınar gıney qecenbışda xərnar g'aravulyçeeşine xəring'une xaane zindaneeqa akkya'a. ¹¹ Sa xəmdə yişde q'öng'uk'lesana curayn-curayn mə'nabınan nyak'bı g'ece. ¹² Maa'ar şakasana g'aravulyçeeşine xəring'una nukar, cühüt' cehiliyne. Nik'ek g'acuynbı şı mang'us yuşanı'ı. Zak'leyiy şeng'uk'le curayda-curayda, yişin nyak'bı nen eyhenniyva mang'vee uvhuyn. ¹³ Gırgın kar mang'vee eyhəxüd ıxha. Zı yizde yisseyne işılqa sak'ı, gıney qecenar givarxınna.

¹⁴ Fironee Yusuf cusqa qoyt'al. Mana hamankecar zindaneençe qığavhu, vuk'ul gyapxhı, tanalınbı badal hı'ı, fironusqa qarayle. ¹⁵ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Zak'le sa nyak' g'acu, man nen eyhen ıxhay, şavusse cad eyhes dəxi'yn. Zak'le g'ayxhiyn, vasse nik'ek g'acuynbı nen eyhenbiyyıva eyhes əxəvud.

¹⁶ Yusufə inəxüd eyhe:

– Man zaken deş vod. Allahee fironus kara'əən alidghıniy qelesın.

¹⁷ Fironee eyhen:

– Zak'le nik'ek g'acuyn, zı Nil eyhene damayne mıglek ulyorzulyur. ¹⁸ Dameençe yighıble tavulyna micagna zer qıgevç'u, damayne mıglek uxhiyxhan giyğal. ¹⁹ Mançile qiyğa yighıbleb geeb qəlana, hələle g'a'aypxhına zer qıgevç'u. Misirvolle zak'le məxdun qəlan zerbı g'acu deşdiy. ²⁰ K'üvəneyiy qəlane zerbışee, yighıble ts'eppa dameençe qıgevç'una tavulyna zer opxhunna. ²¹ Tavulyun zerbı mançine vuxhnyaqə atk'ineyid, mançin vuxhunbu mə'lim hidi'inybı. Manbı nəxüdiy vod, həməxüdüd axuynbı. Manke zı muğur qıxha.

²² Qiyğa zak'le nik'ek in g'acu: sa sukune cucukeençe yighıble gyavts'una yugna sukena gıt'y alyabı. ²³ Mançile qiyğad yighılle şargıne mıtsee gyopxhıhani'ıyn k'üvən, q'əran sukun gıt'y aleylə. ²⁴ K'üvəne sukune gıt'yın yighıble yugna sukuna gıt'y höögəna.

İn nik'ek g'acuynbı, zı cadu ha'anbışis yuşanı'ıynbı. Zak'le man nen eyheniy, eyhes əxəna dexhəna.

²⁵ Yusufə fironuk'le eyhen:

– Fironne nyak'bışe sa karake yuşana'a. Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. ²⁶ Yighıble tavulyna zeri yighıble yugna sukuna gıt'y yighılle sen eyhen vodun. Mane nyak'bışe sa karake yuşana'a. ²⁷ Mançile qiyğa qıgevç'una yighıble k'üvənəyiy qəlana zerbı, şargıne mıtsee gyopxhunna yighıble q'ərana sukuna gıt'yıb, yighılle sen eyhen vodun. Man yighılle senna mısvalla vuxhes eyhen vodun.

²⁸ Zas fironuk'le manvaniy eyhes ıkkın, Allahee, vucee ha'asın kar fironus ats'axhya'a. ²⁹ Sık'ınne gahıle Misir geed barakanan yıghıle sen g'ıǵalas. ³⁰ Mançile qiyǵa yıghıle senna məxübna mısvalla vuxhes, Misir vuxhana ögiylına baraka mançin yik'el hivxanaa'as. Mıvalin nyaq'v q'əra qaa'as. ³¹ Mana mısvalla məxüb yı'q'ba ilǵevç'uva, ögiyl vuxhana barakat ulesqa qavaales deş. ³² Fironuk'le man nyak' q'ö'es g'acuyng'a, Allahee man kar hək'edad sık'ınne gahıle vuk'lelqa qalya'asınva eyhen ıxha.

³³ Mançıl-allar fironnee Misirne ölkayna xərna gıxhxhesda ək'elikanayiy ats'aalikana insan t'abal he'ecen. ³⁴ Fironee ölkavolle cun insanar ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhecen, Misir sav'uyne sukuke manbışe xhob'esda pay barakanane yıghne senna see'ecen. ³⁵ Hasre manbışe mane yugne senbışee alyabına mana suk şaharbışee, fironnee əmr hav'uyın xhinne, see'ecen. ³⁶ Man sı'ıyn gırgın kar Misirilqa qalesde yıghne mıssine seniys ixhecen, ögiyle qööne mane yıghne mıssine senee ölkeebınbı xhal hımabat'acenva.

Yusufun Misirna xərna ıxhay

³⁷ Fironusiy cune insanaaşıs mana fıkır yik'eençe vooxhe. ³⁸ Mang'vee cune insanaaşık'le eyhen:

– İna insan xhinnena şok'le Allahın Rı'h vodnana insan aveekesdane?

³⁹ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Vak'le Allahee in karbı haguxhee, man vale ats'alikana, vale k'orane ək'elikana deşdava eyhen vodun. ⁴⁰ Zı ğu yizde xaana xərna giyxhe, yizde ölkayne gırgıng'vee ğu uvhuyn ha'as. Saccu zı paççah xhinne vale xərna ixhes.

⁴¹ Fironee Yusufuk'le meed eyhen:

– Həşdiyle ilekke, zı ğu bıkırne Misirna xərna giyxhe.

⁴² Mang'vee cune t'ubelına t'ucva g'avşu Yusufne t'ubelqa qaa'a. Mang'ulqa nekke yugne katanıke hı'ıyn g'üvənan tanalınbı ali'ı, gardanılqab k'ınəəğöyke hı'ıyn t'exa qalya'a. ⁴³ Fironee mang'us cune daşk'abışın qöd'esın hele. Qiyǵab manbışile hiib əlyhəəne cune insanaaşılqa əmr hav'u eyhen:

– Yəq' hevlecenva ts'irbı he'e.

İnəxür fironnee Yusufuke Misirnacar xərna ha'a.

⁴⁴ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Firon zı ixheyir, ğu ittevhu bıkırne Misiree şavacad t'ub ı'ǵviykaraa'as deş.

⁴⁵ Fironee Yusufus Safnat-Paneah do giyxhe. Mang'us xhunaşşe yixhecenva On eyhene şaharne kaahinna Fotiferanna yiş Asnat heele. Yusuf mançer ayk'anna bıkırna Misirna ölka alycaaxhvas.

⁴⁶ Misirne paççahısnee, fironusnee işılqa giyǵalang'a, Yusufuqa xhebts'al (30) senniy vod. Mana fironusse qıǵeç'u, Misirvolle alycaxxvas ayk'an. ⁴⁷ Barakatnane yıghne senee ç'iyeyn geed xətta kar aleylya'a. ⁴⁸ Mane barakatnane yıghne senee Misiree alyadıyn gırgın kar Yusufee şaharbışeeqa sa'a. Hucooyiy mane şaharne hiqiy-allane çolbuşeençe sı'ı, mane şahareeyid g'alyadaççe ıxha. ⁴⁹ Yusufee deryaheena g'um xhinne geed suk saa'a, mang'vee mana qəpqəs dyooxheva qəbəqqə deş.

⁵⁰ Yusufus, mıssın senbı qalesse, On şaharne kaahinne Fotiferanne yişşe Asnate q'öyre dix uxu. ⁵¹ Mang'vee ts'erriyne duxayn do Menaşşe (yik'el hixana'as) gıxhxhı eyhen:

– Man do zı mançıl-alla gıxhxhı, Allahee zı ts'its'ı'ınbıyiy dekkın xav yik'el hixana'as hassırva.

⁵² Mang'vee q'ör'esde duxayn do Efrayim (barakatnana) gıxhxhı eyhen:

– Man do zı mançıl-alla gıxhxhı, zı mane cigee uts'ur ts'its'e'eyid, Allahee maa'ar zı barakatnana hı'ı.

53-54 Yusufee uvhuyn xhinne, Misiree yighille barakatnan sen g'attitxhın, yighille missin sen giyğal. Missıvalla gırgıne cigabışee vooxhena, saccu Misirıl oxhanasın kar dena idyavxu. 55 Misirne cəmə'ətın oxhanasın kar g'at'umee, manbı k'yokkanbı fironusqa oxhanasın kar heqqas. Mang'vee cəmə'ətık'le eyhen:

– Hudoora Yusufusqa havak'ne, mang'vee uvhuyn he'e.

56 Ç'iyeyn aq'vavollete missıvalla vuxha. Misir mısvalla geep xəb qooxhe g'avcu, Yusufee suk sav'uyın cigabı aaqı, mançe Misirbıışis suk massa hoole giyğal. 57 Gırgıne ölkabışee it'umna mısvalla gibğılil-alla, gırgınəəng'ançe insanar Yusufusqa abayle vuxha suk alivşes.

42

Yusufun çocar Misirqa abayle

1 Yaaq'ubık'le Misir suk vobva ats'axhamee, mang'vee dixbışik'le eyhen:

– Nya'a şu sana-sang'uqa ilyaaka avxu? 2 Zak'le g'ayxhıyn Misir suk vobubva. Havak'ne mançe şasda suk alivşe, deşxheene şi xhal hapt'as.

3 Yusufna yits'iyre (10) çoc suk alivşesva Misirqa havayk'an. 4 Saccu Yusufna çoc Benyamin Yaaq'ubee çocaaşıka g'ixele deş. Mana qəyq'ənnə Benyaminık sayid sa kar eyxheva. 5 Kana'anaaşine cigabışee mısvalybıva, suk ulyooşenbışıka İzrailin dixbıb abı vuxha.

6 Yusuf bıırne ölkayna xərnaniy, Misirvolleteb suk vuceeniy massa hoole. Yusufun çocar abıyng'a mang'une ögiyl ç'iyelqame k'yobzuriynbı. 7 Yusufuk'le cun çocar g'avcuykum qıvats'eeyib, qıvdyats'inçılqa hadaççe. Manbışıka mana sacurayracar eyxhe. Yusufee manbışıke qiyghanan:

– Nənçene şu abı?

Manbışe eyhen:

– Kana'ane ölkeençe, otxhanan kar alişşes.

8 Yusufuk'le cun çocar qıvaats'anbı, çocaaşik'lemee vuc qıvats'ı deş. 9 Yusufus cehilyıng'a çocaaşine hək'ee g'acuyn nyak'bı yik'el qadı, manbışik'le eyhen:

– Şu casusarıb, ölkayn it'um hidi'iyın cigabı ats'axhıhesıb abı!

10 Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

– De'eş, yişda xərna, yiğın g'ular otxhanan kar alişşes abı. 11 Yişın gırgınbı sang'un dixbı vob. Yiğın g'ular qopkuyn insanar vob, şi casusar deş vob.

12 Yusufee manbışik'le eyhen:

– De'eş, şu abıynbı g'aces, nyaadiy yişde ölkayn it'um hidi'iyın cigabı!

13 Manbışe eyhen:

– Şi yiğın g'ular yits'ıq'öyre (12) çoc vob, Kana'anne cigeençene sang'un dixbı vob. Yişda k'ınna çoc dekkıne k'ane vor, manasar xəəqa-ç'iyeeqa ıxha.

14 Yusufee manbışik'le eyhen:

– Gırgın kar zı şok'le uvhuyn xhinnevud, şu casusarıb! 15 Zı şu inəxüb siliys üvxəs: fironne vuk'lelen k'ın g'iysar, vuşda k'ınna çoc inyaqa ittyareene, şosse inçe əlyhəəs vəəxəs deş. 16 Vuşda sa g'axile k'ınna çoc ayrecen, avxuynbıb inyaa avqvas. Manke zak'le g'acesın şu eyhen horee-hək'enee. Deşxheene, fironne vuk'ləlqa k'ın ixhecen, şu casusarıbva!

17 Yusufee manbı xhebille yiğna zindanee havaacı. 18 Xhebıd'esde yiğıl Yusufee manbışik'le eyhen:

– Zı Allahıle qəyq'ənnə: zı uvhuyn he'eene, şu üç'übbə aaxvas. 19 Şu qopkuyn insanarxhee hasre vuşda sa zindane axvecen, mansanbıšemee xaa'ab missıba avxuynbıışis suk vukkeecen. 20 Qiyğa vuşda k'ınna çoc zasqa ayre. Məxüd zak'le ats'axhıhesın, şu eyhenbı hək'enbiyee, deşxhee dişeeene. Mançika şunab hapt'iyke g'attivxhanasınbı.

Mançis çocaaşe ho'ova eyhe. ²¹ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Hək'ebab şi çocus hı'ıynçına cazaa vob ts'its'aa'a. Mang'vee şalqa miz ky'a'ang'a, şak'le mang'uk qıtxhuyn divan g'acu, şi mang'vee uvhuyn hı'ı deş. Mançil-allad yişde vuk'lelqa in divan adı.

²² Ruvenee manbışik'le inəxüd eyhe:

– Zı uvhu dişdiy gadeys pisvalla hımaa'a, şumee zal k'ırı alixhxı deş. Həşdeb şi mang'une ebal-alla cazaa ts'its'aa'a.

²³ Çocaaşik'le ats'a deşdiy Yusuf col k'ırı ilixheva. Mana manbışika sak'ala'ang'une kumagıkva yuşan ha'a ıxha. ²⁴ Yusuf çocaaşisse şaqana ark'in, geşşena. Qiyğar meer cosqacar sak'ı, manbışika gaf haa'a. Çocaaşine yı'q'neençe Şimon aqqeva əmr haa'a. Qiyğaler mana manbışik'le g'ece-g'ece iyt'alna.

Çocar Kana'aneeqa siviık'al

²⁵ Yusuf əmr haa'a manbışın balagbı sukun gyats'e'e, co adıyn nuk'rad conecad balagbışeeqa gıxhxhe, yəqqı'sıd oxhanasın kar hele. Həməxüdüd ha'an. ²⁶ Çocaaşe suk əməleeşılqa alıvxhu, mançe avayk'ananbı. ²⁷ Manbışde sang've xəmə g'aahane cigee əməleys yem helesva balagın ghal aaqıyng'a, balagne ghalee cun nuk'ra g'ece.

²⁸ Mang'vee çocaaşik'le eyhen:

– Yızın nuk'ra sak'ıyn, haane yizde balageevud.

Manbışın yik' aqqaqqa, qəpq'ı'n sana-sang'uk'le eyhen:

– Şak Allahee hucooyıy hı'ı?

²⁹ Manbı dekkıne k'anyaqa Kana'anne cigabışeeqa qabı, mang'us vuk'lelqa qadıynbı inəxüd yuşan ha'a:

³⁰ – Şene ölkayna xərna şaka sacurayracar yuşan hı'ı. Mang'uk'le həməxüd ats'axhxha, şi menne ölkayn casusarnıyxan. ³¹ Şimee mang'uk'le uvhuyn: «Şi qopkuyn insanar vob, casusar deş. ³² Şi yits'ıq'öyre (12) çoc sa dekkın dıxbı vob. Sa yişda çoc xəəqə-ç'iyeeqa ıxha, k'ınna yişda çocur Kana'anne cigabışee dekkıne k'ane vor». ³³ Şene ölkayne xəring'vee şak'le uvhuyn: «Şu qopkuyn insanar vuxhay inçike ats'axhxhes: çocaaşına sa yizde k'ane g'alerçe, şunab xızanbı mıssıvalike g'attıxhan haa'as suk alyapt'ı hudoora. ³⁴ Mançile qiyğar k'ınna çoc zasqa ayre. Manke zak'le ats'axhxhesın şu casusaraye deşxhee, qopkuyn insanare. Qiyğaler vuşda çoc şosqa quvu, zı ine cigabışee iviykarasıy kar alışşes şosqa hassarasın».

³⁵ Balagbı haç'a'ang'a çocaaşik'le con nuk'ranan yut'elybı caa'ad iveeke. Cocarıb cona dekkır nuk'rabı g'acu qəvəyq'ənanbı. ³⁶ Yaaq'ubee manbışik'le eyhen:

– Şu zı dıxbışkena hı'ı! Yusuf deşda, Şimonur deşda, həşder Benyamin qıkkekka! Man eyxhen gırgın zak eyxhe!

³⁷ Ruvenee dekkık'le inəxüd eyhe:

– Ğu mana yizde xıleqa qele, zı mana vasqa sak'al ha'asda. Zı mana vasqa sak'al hide'eene, yizda q'öyursana dix gyapt'e.

³⁸ Yaaq'ubee eyhen:

– Yizda dix Benyamin maqa şokasana ı'qqəs deş. Yizde xhunaşşeyke Raahileyke sa hamana axu, mang'una çoc qik'una. Sayid mang'une vuk'lelqa yəqqə sa kar qadeene, zı q'əsvalee mane uts'uruka ahaleeqa əlyhəəs.

43

Misireeqana q'öb'esda safariy

¹ Kana'anaşine cigabışee mısvalybı geedniy qeetxha. ² Çocaaşe Misirğançe abına suk opxhun g'apt'ımee, dekke manbışik'le eyhen:

– Havak'ne şas sık'ının oxhanasın kar alışşe.

³ Yahudee mang'uk'le inəxüd eyhe:

– Şene insanee şas yugda g'ayxhı'ıyn, yizde ulesqa qımaale şokasana vuşda çoc dexhene. ⁴ Ğu çoc şaka g'axuvuynxhiy şi hapk'ın vasin otxhuniy ileşseyiy. ⁵ Ğu mana g'ixdevee, şi maqa vüqqəs deş. Şene insanee şak'le uvhuynniy çoc ittyare yizde ulesqa qımaale.

⁶ Manbışde dekkee İzrailee eyhen:

– Nya'a şu zalqa ina ver ablyav'u, nişisne şu şene insanık'le uvhu şoqa sayır çoc vornava?

⁷ Manbışe eyhen:

– Mane insanee yişdeyiy yişde xizanbışde hək'e geed qidghınbı hı'ı: «Həşde dek üç'ürne vor? Merna şoqa çoc vornane?» Şınad mang'une alidghıniybışis cuvabniy qele. Nya'a yişde ək'eleeqa qadayleyiy, mang'vee çoc ayreva eyhes ixhay?

⁸ Yahudee dekkık'le İzrailik'le eyhen:

– Gade g'aykke, şi əlyhəəs. Ğunar, şınab, uşaxarıb hıdyapt'ı manke üç'übbə aaxva. ⁹ Zı mang'ul-alla vas cuvab qeles, ğu mana zake qiyghne. Zı mana vasqa qıdyaree, yiğne ögiyl ulyozar hide'ee, zı yiğne ögiyl qık'asmee vuk'ul avqa ixhes. ¹⁰ Şi vaxt ilğıdyavhunaxhiy, həşdilqasse q'öneyəqees hapk'ın qabı vooxheyiy.

¹¹ İzrailee eyhen:

– Mennəxüd dexhexhenee, şu in kar he'e: q'oç'ebışeeqa ine cigayne inette yugne meyvabışıke, qiyğale xhinne balyzam, sık'ının itv, ədviyat, ətriyat, püste, badam sı'ı mane insanıs pay xhinne ikkee. ¹² Q'öd şene ögiylinmeen nuk'ra aleet'e. Balagbışeead yı'q'əlqa qadıyn nuk'rad ikki vuşde xıleka sak'ale'e, sayib manbı balagbışeeqa yugba ilydyaakı vooxhe. ¹³ Çocur alyart'u, mane insanne k'anyaqa savk'le. ¹⁴ Gırgın əxəne Allahee mana insan şos məxür g'üvəna qe'ecen, mang'veeyir vuşda şenasa çociy Benyamin şoka xaaqa savaak'alas havaasrecen. Zınar uşaxarşikena ixhesxhee, hasre ixhecen.

¹⁵ Çocaaşe Benyaminır, paybıd, q'öd şenimen nuk'rad alyat'u hamankecab gyabak'anbı yəqqı'lqa. Misırqa hipxhır manbı Yusufusqa qavayle. ¹⁶ Yusufuk'le Benyaminır manbışıka sa cigee g'acumee, cun xav vuk'lek ikkekang'uk'le eyhen:

– İn insanar yizde xaaqa quvku, həyvan gyuvk'u ç'əra qee'e, manbışe zaka yı'q'ı'hiyn karbı oxhanas.

¹⁷ Mane insanee Yusufne cuk'le nəxüdiy uvhu həməxüdüd ha'an: man insanar quvkekkanbı Yusufne xaaqa. ¹⁸ Manbışe co Yusufne xaaqa quvkekka qəpq'ın eyhen:

– Şene ögiyl balagbışee sak'alı'iyne nuk'ral-alla şi quvkekka. Mang'us şalqa xıl g'ot'alas, şale ğamxha əməler g'ayşu, şake nukarar haa'as vukkan.

¹⁹ Manbı xaaqa əkkəəne cigee Yusufne xav vuk'lek ikkekang'usqa qeepxha inva eyhe:

²⁰ – Yişda xərna, şi şene ögiylib otxhanan kar alişşes abıynbıniy. ²¹ Şi xəmdə aaxvane cigee balagbışin ghalybı aaqiyng'a, gırgıng'uk'le cun nuk'ra nəxüdiy vod k'ıl qıdexha balagne ad iveeke. Həşde man şi yişde xıleka yı'q'əlqa sak'ala'a. ²² G'ıyniysın otxhuniy alişşesınıd şi nuk'ra curayda adı. Şen nuk'rad şavaame yişde balagbışeeqa gıxhxı, ats'a deş.

²³ Xav vuk'lek ikkekang'vee eyhen:

– Gırgın çine cigal vod, qıməəq'ən. Vuşdeyiy vuşde dekkıne Allahee man nuk'ra vuşde balagbışeeqa gıxhxı. Şu şene ögee adıyn nuk'ra zasnə vod.

Qiyğaler Şimon manbışisqa qığayhe. ²⁴ Mane insanee çocar qavaylenbı Yusufne xaaqa. G'elybı hoğalasın manbışis xhyaniy əməleeşisın yemıd helen. ²⁵ Çocaaşık'le uvhuynng'a co Yusufuka yı'q'ı'hın kar maa oxhanasva, manbışe mana qalesse con paybı qığa'anbı.

²⁶ Yusuf xaaqa qarımee, manbışe co adiyn paybı hagu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoozaranbı. ²⁷ Yusufee manbışıke qıdghın ha'a:

– Co nəxübiyva? Şena şu eyhena vuşda q'əsda dek nəxürneva? Meernaneva həşde?

²⁸ Manbışe eyhen:

– Yiğna g'ul, yişda dek meerna, yugra vor.

Manıd uvhu Yusufne ögiyl çiyelqamee k'yoozaranbı. ²⁹ Yusufee ul alivk'arav'uyng'a cune yedikena çoc Benyamin g'acu eyhen:

– Şena şu zak'le eyhena k'ınna çoc haynane?

Qiyğa Benyaminik'le eyhen:

– Dix, Allahee vas yugun helen.

³⁰ Yusufuk'le çoc g'acumee, mang'un yik' hoyç'an giyğal, geşşuy qadayle. Mana ek'ra qığeç'u, cune gozeeqa ark'ın yugra geşşena. ³¹ Yusuf aq'va hodğul qığeç'e. Mang'veen geşşuy aqqı əmr haa'a:

– Otxhuniy qalle.

³² Otxhuniy mang'us curayda, çocaaşis curayda, mang'uka kar otxhanne Misirbışis curayda qadayle. Misirğançenbışisse Cühüt'yaaşika sacigee kar oxhanas əxən deşdiy, mançile Misirğançenbı həlyvəyq'ənanbıniy. ³³ Yusufne ögiyl çocar senbışis sik'ı çiçiqab qihna gyuv'araa'a. Manbı sana-sang'uqa ilyaakı mattebaxhenbı. ³⁴ Yusufne ögiylyne otxhuniybışıke manbışisdab pay curaa'ana. Saccu Benyaminna pay mansanbışde paybışile xhoniyyəq qee xəppa vuxha. Məxüd manbışe mang'uka yugda otxhun-ulyoğan.

44

Avguna kasa

¹ Yusufee cun xav vuk'lek ikkekang'ulqa əmr haa'a:

– İne insanaaşın balagbı cosse qıkkəs əxəsdemeene otxhuniyka gyats'e'e. Co adiyn nuk'rad conecad balagbışde ghaleeqa gixhxhe. ² Yizda nuk'rayna kasamee k'ining'une balageeqa vucee sukuke quvuyne nuk'rayka sacigee givxhe.

Şeng'veen gırgın Yusufee uvhuyn xhinne ha'a.

³ Miç'eed qıxhayng'a, in insanar cone əməleeşika sacigee yəqqı'l aa'anbı. ⁴ Manbı şaharilee geeb əq'əna qəpxha deşdiy, Yusufee xav vuk'lek ikkekang'uk'le eyheng'a:

– Ek'ra oza qıxha mane insanaaşıqa qihna hoora, avarq'ılymee manbışik'le eyhe: «Nişil-allane şu yugvalis pisvalla hav'u? ⁵ Nişil-allane yizde xəring'una nuk'rayna kasa qöpqu? Mang'veen mançe ulyoğan, falika ilyakka. Şu qotkuda hı'ı deş!»

⁶ Xav vuk'lek ikkekana manbışıqa avarq'ıl cuk'le uvhuyn manbışılqa hixhara'an.

⁷ Çocaaşe mang'uk'le eyhen:

– Nişil-allane yişde xəring'veen məxdun cuvab eyhe? Şasse g'ulaaşısse məxdun kar ha'as əxəye! ⁸ Şak'le balagbışee aveykiyn nuk'rad Kana'annee cigabışençe sak'alı'ı vas qadı. Nişil-allane şı xəring'une xaançe k'ınəğəyiy nuk'ra qöqəs? ⁹ Hasre man kar şavusneyiy aveeykı, mana insan gik'ecen, avxuynbıb xəring'us nukarar vuxhecen.

¹⁰ Mang'veen eyhen:

– Şu yugda uvheeyid, hasre inəxüd ixhecen: man kar şavusneyiy aveeykı mana yizda nukar ixhecen, mansanbışıl bınah aaxvas deş.

¹¹ Çocaaşe zarada balagbı gyaqqı çin ghalybı aaq. ¹² Xav vuk'lek ikkekang'veen xəring'ule girğıl k'ining'ulqamee t'abala'ana, kasa Benyaminne balagee iveeke.

¹³ Çocaaşe cok qitxhuyne divanıke tanalinbı qıt'axxa'a. Qiyğa əməleeşılqa karıd alixxhı siviyl'alanbı şahareeqa.

¹⁴ Yahud çocaaşika sacigee Yusufne xaaqa qarayle. Mane gahıl Yusuf xaa eyxhe. Manbı Yusufne ögee ç'iyelqamee k'yoozaranbı. ¹⁵ Yusufne manbışik'le eyhen:

– Şu hı'ıyn hucoone? Şok'le ats'a dışdıy, zına xhinnena insan falika ilyakkıme gırgın g'ecen?

¹⁶ Yahudee eyhen:

– Şi xəring'uk'le hucoovane, nenvane eyhes? Nəxübne şı qopkuynbı xhinne haagvas? Allahee şı hav'una bınah haagva. Həşde şınab, kasa neng'usneyiy avaykı manar, yişde xəring'un g'ular vooxhe.

¹⁷ Yusufne eyhen:

– Zı məxdun kar ha'as deş. Kasa şavusneyiy aveykı mana yizda g'ul ixhes, mansanbıb qı'dəpq'ı'n dekkısqa savk'le.

¹⁸ Manke Yahud mang'usqa qıxha eyhen:

– Yizda xərna hucoone ixhes, yiğne g'ulus xəring'uk'le cuvab eyhes hasre. Ğu firon xhinnena insan ixheyir, ğu yiğne g'ululqa qəllamışmexhe. ¹⁹ Şenke xəring'vee g'ulaaşıke qiyghınnıy: «Şoka dek, çoc vornane?» ²⁰ Şi manke xəring'uk'le uvhuynniy: «Şaqa sa q'əsda dek vorna, cuqar qəsvalee ıxhana sa k'ınna dıx vor. Mang'una çoc qik'una, cune yedine dıxbışıke mana sa axu, dekkısır mana geer ıkkın».

²¹ Manke ğu yiğne g'ulaaşıq'le uvhuynniy: «Mana zasqa ayre, zak'le g'aces». ²² Şınad xəring'uk'le uvhuynniy: «Gadeysse dek g'alerçes əxə deş, g'alerçeyir, dek qik'asda». ²³ Ğumee yiğne g'ulaaşıq'le şak'le uvhuynniy: «K'ınna çoc ittyareene, sayib yizde ulesqa qımaale».

²⁴ Yiğne g'ulusqa, yişde dekkısqa sapk'ılınq'a, yişde xəring'vee uvhuyn mang'us yuşanı'ıyn. ²⁵ Yişde dekkee uvhuyn: «Meeb havak'ne şas sık'ının otxhuniy alışşu alle». ²⁶ Şimee uvhuyn: «Vüqqəs vəəxəs deş. Saccu yişda k'ınna çoc şaka ı'qqəxhee, şasseb maqa vüqqəs vəəxə. Şasse şeng'usqa qeepxhes vəəxəs deş, k'ınna çoc şaka dexheene».

²⁷ Yiğne g'ulee yişde dekke, şak'le uvhuyn: «Şok'le ats'an yizde xhunaşşee Raahilee zas q'öyre dıx uxu. ²⁸ Sa dıx yizde k'anençe ark'ın sak'ı deş, zınad uvhuyn: hək'erar mana sa bahalne həyvanın qodu-sodu ixhes. Həşdilqamee zak'le mana dıx g'acur deş. ²⁹ Şu inasa dıxır alyart'vee, mang'uned vuk'lelqa sa kar qadeene, ahaleeqa şu yizda cagvarana vuk'ul uts'uruka quvkees».

³⁰ Həşde şasse yiğne g'ulusqa yişde dekkısqa savaak'ılas vəəxəs deş. Mana mang'us geerxhe ıkkıykanna. ³¹ Mana gade şaka g'ıdecveene, yik' qotxu qik'asda. Manke yiğne g'ulaaşe dekkına cagvarana uts'urun gyavts'una vuk'ul ahaleeqa quvkees.

³² Yiğna g'ul eyxhena zımee, dekkıs cuvab huvu uvhuyn: «Zı mana vasqa sak'alde'eene, yiğne ögiyl qik'asmee vuk'ul avqa ixhes». ³³ Hucoone ixhes, hasre gadeyne cıgee xəring'us g'ul xhinne zı axvas, gader çocaaşika sark'ıl hooracen.

³⁴ Mana dena, nəxürne zı dekkısqa əlyhəəs? Havaasre zak'le dekkına vuk'ul uts'uruka g'umoocecen!

45

Yusufne çocaaşıq'le vuc vuşu ıxhay eyhe

¹ Yusufusse öörxəs dəxhı' nukaraaşılqa ts'ir üvxiyxə:

– Gırgınbı yizde k'anençe qığeepeç'e!

Yusufne çocaaşıq'le vuc vuşu ıxhay eyhemee manbışde k'ane vuşucar deşdaniy.

² Mana məxür axtıra geşşe giyğal, misirğançenbışik'le man g'ayxhı fironne xaane insanaaşis yuşan ha'a. ³ Yusufne çocaaşıq'le eyhen:

– Zı Yusuf vorna! Yizda dek meernane?

Çocaaşisse mang'us alidghıniy qeles əxə deş, hucoome eyhesınbı manbı aaxvanbı.

⁴ Yusufee çocaaşik'le eyhen:

– Zasqana qeepxhe.

Manbı cusqana qepxamee, eyhen:

– Şu Misirqa massa huvuna çoc Yusuf zı vorna. ⁵ Zı inyaqa massa huvuva şu qı'məəq'ən, şolqacab qəl hımaa'a. Allahee vuşda ı'mı'r havaacesva zı şole ögee inyaqa yəqqı'l hı'ı. ⁶ Q'ölle sen ixha ine cigabişee mısvalybı gidğılna, inçile qiyğa xholle sennad ezuyiy-qiyşiliy ixhes deş. ⁷ Allahee zı şole ögee inyaqa xəbna suvabna iş haa'as, şu g'attivxhanav'u, ç'iyeyne aq'val havaacesva g'axuvu.

⁸ Mançil-allar zı inyaqa Allahee g'axuvu, şu deş. Mang'vee zake fironus dek xhinnena insan, cune xaana xərna, Misir ölkab vuk'lek vukkekana hı'ı. ⁹ Zaraba dekkısqa apk'ın mang'uk'le eyhe, dix Yusuf hayin vod eyhe: «Allahee zake Misir vuk'lek vukkekana hı'ı. Nimeeyiy əxə, zasqa ek'ra qora. ¹⁰ Ğu Misir Goşen eyhene cigee axvas. Ğunar, yiğın kulyfatbı, yiğın nevbabı, çavra-vəq'əd, yiğın gırgıncad kar zas k'ane ixhes. ¹¹ Maa'ar zasse vaqa ilyakkas əxəsda. Deşxheene, ğunayiy yiğna xizan, çavra-vəq'ə dağamiyvalee vuxhes. İnçile qiyğab xholle senna mısvalla vuxhes». ¹² Zı, Yusuf vorna şoka yuşana'ana, şok'led, yizde çoc Benyaminik'led man g'ecen. ¹³ Misir zı nəxriy ats'a, şok'le inyaa hucooyiy g'acu mançına gırgınçına gaf yizde dekkıs hav'u, mana ek'ra zasqa ayre.

¹⁴ Yusufee cuna çoc Benyamin xhilibişeeqa sı'ımee q'öyursana gyaaşə giviğal.

¹⁵ Qiyğa mang'vee avxuynə çocaaşisıd ubbabı hı'ı, geşşe-geşşe manbı xhilibişeeqa sav'u. Qiyğale çocaaşə mang'uka meeb gaf hav'u.

¹⁶ Yusufun çocar abına gaf fironne xaane insanaaşılqa hiviyyxhar. Mana gaf g'avxhuna fironur cun insanarib şadeebaxhenbı. ¹⁷ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Çocaaşik'le eyhe inəxüd he'ecen: «Vuşde həyvanaaşılqa kar alixxhı Kana'anne cigabişeeqa hudooracen. ¹⁸ Qiyğab dekkır, xizanıb ana zasqa ablecen. Zı şos Misirin gırgınçile yugun ciga heles. Şunad ma'ad alyadıyn gırgınçile yugun kar oxhanas».

¹⁹ Sayid manbışik'le eyhe: «İnəxüd he'e: dekkısiniy vuşde xhunaşşeeşısın, uşaxaaşısın daşk'abı Misirğançe alyaat'u, gırgınbı inyaqa qudoora. ²⁰ Maa'ad axuyn vuşun kar qimiykan, Misireedın gırgınçile yugun kar vuşun ixhes».

²¹ İzrailyne dixbişe həməxüdüd ha'an. Yusufee fironee əmr hav'uyn xhinne manbişısın daşk'abıd, oxhanasın yəqqı'lqan otxhuniyid helen. ²² Manbişde gırgıng'us sa tanalınbı hele, Benyaminismee xholle tanalınbıyiy xhebıd vəş nuk'ra hele. ²³ Yusufee dekkısıva Misirin gırgınçile yugun kariy suk, gıney yəqqı'sın oxhanasın alixxhına g'able (20) əməle g'uxoole. ²⁴ Mang'vee çocar yəqqı'l haa'amee manbışik'le eyhen:

– Yəqqı'l uğmooda.

²⁵ Manbı Misirğançe qıgeepç'ı Kana'anne cigabişeeqa dekkıne Yaaq'ubne k'anyaqa qabı, ²⁶ mang'uk'le eyhen:

– Yusuf meerır, vucur Misir xhinnene ölkayna xərnayur!

Man g'ayxhı Yaaq'ubun yik' aqqaqqa, manbişe uvhuynçılqa hayexhe deş. ²⁷ Yusufee uvhuyn gırgın çocaaşə dekkıs yuşana'an. Vuc ıkkees Yusufee g'axuviyn daşk'abı g'acumee, Yaaq'ubun yik' cigeeqa qaylen. ²⁸ İzrailee eyhen:

– Həşde zak'le ats'axhxhayn yizda Yusuf meerır! Zak'le mançile yugun medın hucoone g'ayxhes! Hasre qik'asse sa hark'ın mana g'aces!

¹ İzrailee cuka vodun gırgın sı'ı, yəqqı'lqa gexha. Mana Beer-Şeveeqa hirxıl cune dekkee I'saq'ee ı'bəədat ha'ane Allahıs q'urban ablyaa'a. ² Xəmdə Allah İzrailis gyagu mang'ulqa onuiyn:

– Yaaq'ub! Yaaq'ub!

Yaaq'ubee «Hooyva» eyhe.

³ Allahee eyhen:

– Zı Allah vor, yiğne dekkee ı'bəədat ha'ana Allah. Misirqa ı'qqəs qı'məyq'ən, Zı vake maa'ad xədn millet g'alya'as. ⁴ Vaka Misirqa Zınar ı'qqəsda. Qiyğar yi'q'əlqa Zıcar ğu meer qalesda. Ğu qek'ang'a Yusuf yiğne k'ane ixhes.

⁵ Yaaq'ub Beer-Şeveençe ayk'anna. Yaaq'ubne dixbişe dekkır con uşaxarıb, yedarıb fironee Yaaq'ubulqa g'axuvuyne daşk'abişeeqa gyav'u quvkekka. ⁶ Yaaq'ubeeyiy cune dixbişe çavra-vəq'əyiy, Kana'anne cigabişee co hı'ıyn gırgın kar sı'ı Misirqa qavayle.

⁷ Mang'vee cuka Misirqa dixbı, yişba, nevabı, gırgına cuna xizancab alyapt'ı ayk'an.

Yaaq'ubuke (İzrailike) g'abıynbı

⁸ Misirqa İzrailika sacigee cun dixbiyiy dixbişike g'abıynbı qavayle. Misirqa qabıynbışın dobı inbı vod:

Yaaq'ubna ts'erriyna dix Ruven.

⁹ Ruvenın dixbı:

Xanok, Pallu, Xetsron, Karmi.

¹⁰ Şimonun dixbı:

Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Tsoxar sayir Kana'anğançene zə'ıfayke ıxhana Şaul.

¹¹ Leviyn dixbı:

G'erşon, Qohat, Merari.

¹² Yahudun dixbı:

Er, Onan, Şela, Peres, Zarax. Eriy Onan Kana'anne ölkee habat'anbı.

Peresin dixbı: Xetsron, Xamul.

¹³ İssaxarın dixbı:

Tola, Puvva, Yov, Şimron.

¹⁴ Zevulunun dixbı:

Sered, Elon, Yaxle'el.

¹⁵ Şenbı Leays Yaaq'ubıke vuxhayn uşaxarniy vob. Leayee manbıyiy yiş Dina Paddan-Aramee vuxu. Leayeyn dixbı, yişba, nevabı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee xhebts'ale xhebiyre (33) insan ıxha.

¹⁶ Qadın dixbı:

Tsifyon, Xaggi, Şuni, Etsbon, Eri, Arodi, Areli.

¹⁷ Aşerin dixbı:

İmna, İşvah, İşvi, Beria sayir manbışda yiçu Serax.

Berianın dixbı: Xever, Malkiel.

¹⁸ Zilypanın Yaaq'ubıken dixbı, yişba, nevabı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yits'ıyxhalle (16) insan eyxhe. Lavanee mana cune yişşeyş Leays nukar xhinneniy hiyvu.

¹⁹ Yaaq'ubne xhunaşşeyn Raahileyn dixbı:

Yusufiy Benyamin.

²⁰ Yusufus Misirne On şaharne kaahinne Fotiferanne yişşe Asnatee, Menaşşeyiy Efrayim donan q'öyre dix Misir vuxu.

²¹ Benyaminın dixbı:

Bella, Beker, Aşbel, Gera, Naaman, Exi, Roş, Muppim, Xuppim, Ard.

²² İna yits'ıyoq'var (14) insan Yaaq'ubuniy Raahileyn dixbı, nevabı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhe vooxhe.

²³ Daniyna dix:

Xuşim.

²⁴ Naftaliyn dixbı:

Yaxtsel, Guni, Yetser, Şillem.

²⁵ Bilyhanın Yaaq'ubıken dixbiyiy nevbı gırgınbı sacigee qəbəqqəxhee ina yighıyre (7) insan eyxhe. Lavanee mana cune yişşeyş Raahileys nukar xhinnehiy hiyvu.

²⁶ Yaaq'ubne dixbişde xhunaşşeeşile ğayrı, Misirqa mang'uke g'arına yixhts'ale yixhiyre (66) insan qarı. ²⁷ Yusufus Misir q'öyre dix ixha. Yaaq'ubne xizanee Misir yights'al (70) insan eyxhe*.

Yaaq'ubık'le Yusuf g'ece

²⁸ Goşenqa əlyhəəna yəq vats'a vuxhesva Yaaq'ubee cule hiqa Yusufusqa Yahud g'ixele. Manbı Goşenisqa hiviyxharmee, ²⁹ Yusuf daşk'eeqa gyu'ur dekkine İzrailyne ögiylqa hayk'an. Dek g'acuys mana xhilibişeeqa sı'ı xilece geşşena. ³⁰ İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Ğu yugra g'acu, həşde zasse qik'as əxə.

³¹ Yusufee çocaaşik'leyiy dekkine xizanık'le eyhen:

– Hasre həşde fironusqa hark'ın eyhes, Kana'anne cigabişee eyxhena yizda dek, çocar cone xizanbışika sacigee zasqa abı. ³² Manbı çobanar vob. Mançil-allab manbı cone gırgine karaka, çavra-vəq'əyka sacigee qabı. ³³ Fironee şu qopt'ul qiyghanasın: «Hucoonexhe şu ha'anva?» ³⁴ Şunad eyhe: «Şi, yiğın g'ular, yişin dekkar xhinne, k'ilybanang'acab çavra-vəq'ee vuxha». Manva uvhee Goşen şos ciga heles. Misirğançenbıb çobanaaşile həlyvəyq'anva, şos man ciga helesin.

47

¹ Yusuf fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhen:

– Yizda dek, çocar cone gırgine karaka, çavra-vəq'əyka Kana'anne ölkeençe inyaqa Goşenqa qabı.

² Qiyğa mang'vee çocaaşike xhoyre g'əxı' fironusqa abı. ³ Fironee Yusufne çocaaşik'le eyhen:

– Hucoonexhe haa'an?

Manbişe fironuk'le eyhen:

– Yiğın g'ular, con dekkar xhinne çobanar vob. ⁴ Şi inyaqa qabıynbı Kana'anne ölkee it'umun mısvalyby gidğılva, yiğne nukaraşısın çavra-vəq'ə uxhiyxhana'asın cigabı deşva. Hucoone ixhes, şi həşde Goşen aaxvas havaasre.

⁵ Fironee Yusufuk'le eyhen:

– Yiğna dekkiy çocar vasqavub abı. ⁶ Misir vas ıkkanan ciga g'əyxe: dekkisiy çocarşis ine cigayne gırgınçile yugne cigee ciga qee'e. Havaasre manbı Goşenee aaxvecen. Vak'le manbışın yugun çobanar vaats'axheene, g'əvxhee məxbınbı yizde çavra-vəq'əyqa ilyaakecen.

⁷ Yusufee cuna dek Yaaq'ub fironusqa arayle. Yaaq'ubee fironus xayir-düə hoole.

⁸ Fironee mang'uke qiyghanan:

– Vaqa xhulelle senne vod?

⁹ Yaaq'ubee fironus inəxdun alidghıniy qele:

– Yizde ı'mı'ren vəşşe xhebts'al (130) sen zı inyaa-şaa hı'ı. Yizda ı'mı'r k'ilyba, dağamba vuxha. Dekkaaşe menəəng'ə hı'ıyn senbımeeyib xiliyba vuxha deş.

¹⁰ Yaaq'ub fironus xayir-düə huvu ayk'anna.

* **46:27** 46:27 Mana yights'al insan Yaaq'ubıy Yusufub qəbəqqəxhee vooxhe.

¹¹ Yusufee fironee uvhuyn xhinne ha'a, dekkısdıyiy çocaaşısda cıga Misir qaa'a, manbışıs gırğınçile yugun Ramses eyhene cıgeençe cıga hele. ¹² Sayid Yusufee dekkısın, çocaaşısın otxhunıy xızanbışıs sİK'ı havace.

Mısvalybınang'a Yusufee Misiris xəbvalla haa'a

¹³ Mısvalla manimee geeb qooxhe, ç'iyeyne aq'val otxhanan kar ivdeeke giyğal. Misirınıy Kana'anın cəmə'ət mısvaline xılence vuççud dena aaxva. ¹⁴ Yusufee Misireeneyiy Kana'anne insanaaşıs suk massa huvu maadın gırğın pılbı fironus sa'a. ¹⁵ Misirneyiy Kana'anne insanaaşın gırğın pılbı g'att'uyng'a, gırğın misirğançenbı Yusufusqa abı eyhen:

– Şas gıney hele. Nişil-allane şı yigne ulene ögee hapt'as? Yişin pılbı g'attuynbı.

¹⁶ Yusufee eyhen:

– Vuşun pılbı g'att'uxhee, manke həyvanar alle, zı şos mançine cıgee gıney heles.

¹⁷ Manbışe Yusufusqa con balkanar, çavra-vəq'ə, əməler ha'aykı adayle. Yusufee mane adıyne həyvanaaşike gıney badal ha'a. Mane sen mang'vee məxüd manbışde həyvanaaşike gıney badal ha'a. ¹⁸ Man sen ilğəç'umee, manbı Yusufusqa abı eyhen:

– Vak'le ats'an, şaqa pıl deşin, yişin həyvanarid vas ıxha. Şaqa yişde xəring'unemee tanbışileyiy cigabışile ğayrı vuççud axu deş. ¹⁹ Nişil-allane yigne ulene ögiyl şakınıd yişde cigabışikınıd ixhes? Şas, yişde cigabışiliy şal-alla gıney hele. Havaasre şı fironus nukarar vuxhes. Hucoone ixhes, şas sayid toxumbı hele. Manke şınab hapt'as deş, yişin cigabıd sahrılqa sak'alas deş.

²⁰ İnəxüd Yusufee gırğın Misirin cigabı fironus ileşşe. Mısvalybışil-alla gırğine Misirğançenbışe con cigabı massa hele. Məxüd Yusufee Misirğan gırğın cigabı fironne doyılqa alğa'a. ²¹ Misireene gırğine insanaaşike Yusufee fironus g'ular haa'a. ²² Fironee kaahinaaşına hək' qooleva, mang'vee saccu manbışin cigabı ilydeşşe. Mana vucee qoolena hək' manbışde otxhunıys g'iviyxhar vuxha. Mançil-allad kaahinaaş con cigabı massa hele deş.

²³ Yusufee milletik'le eyhen:

– Həşde şınab, vuşun cigabıd zı fironus alişşu. Haane toxum, alyapt'ı ooze. ²⁴ Suk saa'ang'a xhonçuna sa pay fironus qevle. Avxuna yoq'uble payıb oozasiy ooxhanas, şosiy vuşde xızanınbışıs vuxhecen.

²⁵ Manbışe eyhen:

– Yişda xərna, ğu şas yugvalla hav'u, ğu şı hapt'ıyke g'attivxhan hav'u. G'inyiyeke şaqa şı fironun g'ular vob.

²⁶ Yusufee ezu alyadıynçına xhonçuna sa pay fironus qevleva Misirne cəmə'ətıs q'aanun gyuvxhu. Saccu kaahinaaş ezu alyadıynçına xhob'esda pay fironus qıdyoole vuxha. Məxbına q'aanun Misir g'inyab vobna.

Yusufee dekkıs cuvab hele

²⁷ İzrailyna nasıl Misireene Goşen avxu karana vuxha. Manbı maa'ab geeb qeebaxhe.

²⁸ Yaaq'ub Misir yits'ıyighalle (17) senna axva. Mang'vee vəşşe yoq'ts'ale yighille (147) sen hı'ı. ²⁹ İzrailyna qik'asda gah k'ane qooxheng'a, mang'vee cuna dix Yusuf qort'ul eyhen:

– Vas zı ıkkaxhee, xıl yizde bıdık avqa gıxhxhı k'ın g'assır cuvab hele: zas yugvalla hee'e, yizda nyaq'v Misir hımaa'a. ³⁰ Zı qik'uyng'a Misirğançe qıkkee, yızın dekkar nyaabıy nyuq'vneeqa k'yav'u, zınar maa'ar k'eyxhe.

Yusufee mang'us inəxüd cuvab qele:

– Zı, ğu nəxdıy eyhe həməxüdüd ha'asın.

³¹ Mang'une cuvabıs dekke eyhen:

– Zas k'ın g'assre.

Mang'veeyid k'ın g'iysaran. İzrail vuc g'alirxhuyne karane vuk'lek qirzıl Allahıs düə haa'a.

48

Yaaq'ubee Efrayimisiy Menaşşeeys xayir-düə huvu

¹ Sabara gahbı ılğeeç'umee Yusufuk'le uvhuyn:

– Dek ık'arır.

Mang'vee cuna q'öyre dix Menaşşeyiy Efrayim cuka alyapt'ı dek g'acesva yəqqı'lqa gexha.

² Yaaq'ubus xabar g'uxoole:

– Haane yiğna dix Yusuf vasqavur ı'qqə.

İzrailik'le man g'ayxhı, gucuka vuc g'alirxhuyne tülee'ar giy'ar.

³ Yaaq'ubee Yusufuk'le eyhen:

– Gırgın əxəna Allah Kana'anne cigeene Luzee zas dyagu xayir-düə huvu, ⁴ inəxüd uvhu: «İlekkende Zı yiğna nasıl geeb qaa'as, hexxaa'asda, vake xədn xalq' g'alya'as. Vale qiyğad vake g'abıynbışis man cigabı hammaşıys heles».

⁵ Həşdiyle q'öyre yiğna dix, zı inyaqa qalesse, Misir yedike vuxhaynbı yızınbı vuxhes. Efrayimiy Menaşşe, Ruveniy Şimon xhinne yızınbı vuxhes. ⁶ Manbışile qiyğa vake g'abıyn uşaxar yığnıbı vuxhes. Manbışılqa gexhan cigabımee Efrayimileyiy Menaşşeyle ılğeeç'es. ⁷ Zı inəxüd yızda Raahile qiyk'uva ha'a. Yızda Raahile zı Paddan-Arameençe siyk'alang'a Kana'anne ölkee Efratısqa hiviyxharne cige qiyk'u. Mana maacar Efratne yəqqə k'eyxhı. Efratın g'iyniyn do Bet-Lexem vodun.

⁸ İzrailik'le Yusufun dixbı g'avcu qiyghanan:

– İnıbı vuşbune?

⁹ Yusufee dekkıs inəxüd cuvab qele:

– Allahee inyaa zas huvuyn dixbı vob.

İzrailee eyhen:

– Manbı zasqa qavaale xayir-düə hevles.

¹⁰ İzrail q'əsniy qıxha, mang'une uleppışik'le yugda g'ece deşdiy. Yusufee dixbı dekkısqa qaa'a, dekkeeyib manbı xhılıbışeeqa sav'u ubbabı ha'a.

¹¹ Qiyğa İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Yızde fikreeqacad qıdyayleyiy yığn sayid aq'va g'eceva, haane Allahee yığn dixbıb zak'le haaguynbı.

¹² Yusufee dixbı dekkıne q'aratsaysse g'avşu, mang'une ögiyl çiyelqamee k'yoyzarna. ¹³ Qiyğa Yusufee Efrayim ulyozara'ana cune sağne sural, İzrailinıd man solun sura eyxhe, Menaşşeer cune solne, İzrailyneer sağne sural ulyozara'a. Qiyğa manbı dekkısqa qaa'a. ¹⁴ İzraileemee sağn xıl hotku k'ınne newayne Efrayimne, solun xılymee xərne newayne Menaşşeyne vuk'lelqa giyxhe.

¹⁵ Qiyğa İzrailee Yusufus xayir-düə hoole:

– Yızde dekkaaşe İbrahimeeyiy I'saq'ee ı'bəədat ha'ane Allahee, G'iyniyn yığılqamee zı havaacine Allahee,

¹⁶ Zı gırgıne pisvalybışike g'attixhan hı'iyne malaaıkee,

Havaasre ine uşaxaasıb xayir-düə hevlece!

Yızın doyud, yızde dekkıneyiy cune dekkın

İbrahiminiy I'saq'ın dobud manbışile k'ena yik'el qale'ecen.

Ç'iyene aq'val manbışda nasıl geeb quvxhecen.

¹⁷ Yusufuk'le dekke sağıñ xıl Efrayimne vuk'lelqa gixhxı g'acumee, man mang'une yik'eençe eyxhe deş. Mang'us dekkın xıl Efrayimne vuk'lele alyat'u Menaşseyne vuk'lelqa gixhxhes ikkiykan. ¹⁸ Yusufek dekkık'le eyhen:

– Dek, ğu ha'an qotkuda eyxhe deş. Şena ts'erriyna dix eyxhe, sağıñ xıl mang'une vuk'lelqa gixhxhe.

¹⁹ Dekmee, mang'vee eyhençılqa qıdyarı, eyhen:

– Ats'an dix, zak'le ats'an. Mang'une nasılıked xədn millet g'ales, manar qıvaats'ana ixhes. Saccu mang'una k'ınna çoc mang'uler qıvaats'ana ixha, mang'une nasılıke sa deş, geedin milletbı g'ales.

²⁰ Mane yiğil Yaaq'ubee manbışis xayir-düə hoole:

– İzrailin vuşun dobu xayir-düə hooleng'a ağmiş ha'as:

«Hasre ğu Allahee Efrayimiy Menaşşe xhinne hee'ecenva!» eyhes.

Mang'vee məxür Efrayim Menaşşeyle ooqana ha'a.

²¹ İzrailee Yusufuk'le eyhen:

– Yızın qık'asın yiğbı k'ane qeetxheyid, Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş, şu dekkaaşine cigabişeeqa savaak'al haa'asınbı. ²² Vas çocaaşilee hexxada zı Şekem axtın ciga hele. Zı mana Emorğançenbışde xılence yizde g'ılincikayiy vukuka g'avşu.

49

Yaaq'ubee dixbışis xayir-düə hoole

¹ Yaaq'ubee dixbı qopt'ul eyhen:

– Yizde k'anyaqa savaale, vuşde vuk'lelqa qalesınbı zı yuşan ha'as.

² Yaaq'ubun dixbı, sabı zal k'ırı alixhxhe,

Vuşde dekkıl İzrailir k'ırı gyaqqe.

³ Ruven, ğu yızda ts'erriyna dix, ğu yızda guc.

Ğu yedike zı mek'varanang'a taq'atıkanang'a ixha.

Ğu ğırgıng'ule xərna, qıvaats'ana vor.

⁴ Ğu xhyanık akar sa'as-qa'as əxə deş.

Vak'le man ats'axhxhe, ğu yik' hı'ı yizde tyuleeqa k'iç'uva, yizde xhunaşşeeşine sang'ıka g'alirxhuva, vake xərna ixhes deş!

⁵ Şimoniy Levi çocar vob,

Manbışe qəlasın ha'asva g'ılinc xılyaqa alyaata.

⁶ Manbı qəlakanang'a adamer gyabat'a,

Yik'es ıkkanang'ad manbışin həyvanar kara idyaalesın xhinne qaa'a.

Manbışe ək'eele aqqıyn karbı zı ha'as deş,

Zı manbışika sarçes deş.

⁷ Fiğan haa'ane manbışde qəlbışisiy

Xıl ts'its'dya'ane bahaliyvalis bed-düə vuxhena.

Zı manbışike g'abıynbı sacigeeqa savaales havaasaras deş,

İzrailvolle oot'alasınbı.

⁸ Yahud, yiğne çocaaşe ğu axtı qa'as,

Duşmanaaşına gardan yiğne xile vuxhes,

dekkın dixbıb vas k'yoozaras.

⁹ Yızda dix, Yahud, ğu k'on qoodu-soodu qööne mek'vne aslanık akar.

Ğu manzil haa'ane şırık akar, horku-qorku ç'iyel g'ilexha,

Şavusse şir g'udokana'as əxəyee?

10 Paççahiyvalla Yahudne xıleençe mısacab əlyhəəs deş.

Gırgıne gahbışıl vuk'lek vukkiy mang'unee nasılınbışisse mebinbışılqa ılğeeç'es deş.

Nimeeletteyyıy gırgın milletbı k'yozarasda vake paççah g'idyarı.

11 Yahudıqa manimee xəttə t'imilen tayangbı eyxhe, mang'us manbı qidiykkın cuna əməleb çik avt'alas vəəxəna,

Çike hı'iyne çaxıree tanalınbıd hoğalas əxənbı.

12 Mang'unee ulepışın adın ciga çaxırılə k'ışşeyda, Silibıd niknele cagvarada ixhes.

13 Zevulunun cigad deryahne mıglek ixhes,

Maa'ad gamıbı ileezaras,

Mang'un ciga Sidonnee şaharılqa hixharas.

14 Xurcunbı mıgal alixxhı manzil haa'ana

İssaxar taq'atıkane əməleyk akar.

15 Mang'us vuc manzilis ulyorzulin ciga yugda qadı,

maana nyaq'v cus vukkanəxüb g'avcu,

mang'vee yı'q' k'yozarı'ı mebbınbışis iş haa'ana.

16 Danir İzrailyne nasılbışda sa vob,

Mang'vee cune milletis məhkama haa'as.

17 Dani yəqqı'ne mıglekna xoçe xhinne ixhes.

Balkanne guvuyk üvxü

Çilyna yı'qı'hina g'ı'xə'əne.

18 Rəbb, zı gozet ha'an Ğu mısaiyy zı duşmanaasıke g'attixhan ha'as!

19 Mebinbı Qadın cigabı q'əra qa'as ables,

Mang'veeyib manbı g'e'ebaşeng'a q'əra qaa'as.

20 Aşerne cigabışee otXHuniy barakayka ixhes,

Mang'vee paççahaasıd otXHuniy alles.

21 Naftali g'avkkune maralık akar,

Mang'uke g'abıynbı geeb micagınbı vuxhes.

22 Yusufmee, xhyan ı'lqəəne cigaysneene,

bıtağbıd cabırılə g'alysikkıyne tayangık akar.

23 Duşmanar mang'ulqa qəlıka vukaaşıka kyooHar,

24 Mang'un xıleppı guCuka vodva

mang'vee vuk xıle it'umda aqqaqqa.

Mang'us guC hoole vuxha Yaaq'ubee ı'bəədat ha'ane Allahee.

Allah İzrailiqa çoban cune syuriyqa ilyakkan xhinne ilyakka.

Mana manbışda Suva vobna.

25 Yiğne dekkee ı'bəədat ha'ana Allah hasre vas kumagxhecen,

Hasre Mang'vee vas xayir-düə hevlecen,

Xəəne-ç'iyeyne xhyanbışike ğu g'its'mayk'vancen,

Vas geeb uşaxaariy çavra-vəq'ə helecen.

²⁶ Yiğne dekkına xayir-düə barakatnane çolbışileb geeb vob,
Ğu manisa çocaaşile qıvaats'anava,
Hasre man gırgın xayir-düəbı yığınbı ixhecen.

²⁷ Benyamin bahalne ümulyuk akar,
Miç'eeb k'on givku opxhan,
Exhalid ing'uke-şeng'uke g'ayşuyn bit'al ha'a.

²⁸ İna ələpqı'na yits'ıq'öble (12) nasıl İzrailyna vobna. Dekkee dixbışde gırgıng'us,
cus sik'ına inəxübna xayir-düə huvu.

Yaaq'ub qek'ana

²⁹ Qiyğa Yaaq'ubee dixbışılqa əmr haa'a:

– Zı sık'ınne gahıle qik'asda, zas yizde xızanısqı, zale ögee hapt'iynbışide k'anyaqa əlyhəəs ıkkın. Zı Q'etbışda eyxhene Efronne çoleene mağaree k'eyxhe. ³⁰ Mana mağara Kana'anne ölkeene Mamre eyhene cigays k'anene Maxpelayne çolee vobna. İbrahiməe mana mağara nyaq'v haa'asdemee Efronusse çoluka sacigeeniy alivşu.

³¹ Maa'abniy İbrahimi cuna xhunaşşe Sarra, I'saq'iy cuna xhunaşşe Rivq'a k'evxhu. Zı Leayer maa'ar k'eyxhı. ³² Man çolud, maana mağarab Q'etbışisseniy alivşu.

³³ Yaaq'ubee dixbışis əmr hav'u g'attirxhınmee, g'elybı tyuleeqa sı'ı qek'ana.

50

Yaaq'ubna ak'

¹ Yusuf dekkılqa k'yorzul geşşe-geşşe mang'us ubbabı ha'a. ² Mang'vee cune g'ulluxçiy-doxturaaşılqa dekkın mayit mummyelamişecenva əmr haa'a. Doxturaaşed İzrailin mayit mummyelamişə'an. ³ Mana iş doxturaaşə yoq'ts'al (40) yığna haa'a. Mummyelamişə'as manimena vaxtniyxhe vukkiykanna. Yights'al (70) yığna misirğançenbı mang'uqa gyaaşə.

⁴ Ak'ın yığbı ç'əveetxhamee, Yusufəe fironne insanaaşik'le eyhen:

– Zı vuşde ulen aqqıxheene fironuk'le eyhe, ⁵ dekke zasqa k'ın g'assaras alıkkı uvhuynniy: «Zı qik'asda xhinne vor. Kana'anne ölkee zı zasda mağaree nyaq'v hav'u. Zı maa k'eyxhe». Həşde fironee zı hasrecen, dek k'eyxhı yı'q'əlqa sak'alas.

⁶ Fironee eyhen:

– Dekke nəxdıy vasqa k'ın g'assaras alıkkı, həməxürur mana k'eyxhe.

⁷ Məxür Yusuf ayk'anna dek k'eyxhas. Yusufuka sacigee fironun delesın insanar, Misirın ağsaqqalar, ⁸ Yusufneyiy dekkıne xaabın gırgınbı, çocar, havayk'an. Manbışə saccu çavra-vəq'əyiy uşaxar Goşen g'alyaa'a. ⁹ Manbışika sacigee balkanaaşıl alepxıynbı, dəv'əys hı'iyne daşk'abışə gyuv'uruynbı yəqqı'lqa qıgeebaç'e. Maa qəpqəs-ələpqəs devxhesınmeen insanar vooxhe.

¹⁰ Manbı İordan damayne şene sural, Atad eyhene cigeene atteeqa (suk mettaa'an ciga) hipxhıring'a, axtıne nıq'ıka gyaaşə giviyğal. Ma'ab Yusufəe dekkıs yighille yığna ak' hoole. ¹¹ Mane ölkayne insanaaşik'le Kana'anğançenbışik'le, Atadee hoolena ak' g'avcumee, uvhuyn: «Misirbışıqa xədn geşşuyud». İordan damayne k'anene cigays çil-alla Avel-Mitsrayim (*misirbışın geşşuy*) do giyxhe.

¹² Yaaq'ubne dixbışə gırgın dekke uvhuyn xhinne ha'a. ¹³ Mana manbışə Kana'ane ölkeeqa qarı, Mamreys k'anene Maxpela eyhene çoleene mağaree'ar nyuq'neeqa giyxhe. Mana mağara İbrahiməe çoluka sa cigeə cus nyaq'v haa'asın ciga ixhecenva Q'etbışda eyxhene Efronukeni alivşu. ¹⁴ Dek k'eyxhıyle qiyğa, Yusuf cune çocaaşika, dekkıne ak'ıs abıyne gırgınbışika sacigee Misirqa siyk'al.

Yusuf çocaaşika yugra eyxhe

¹⁵ Dek qik'uy le qiyğa, Yusufne çocaaşe sana-sang'uk'le eyhen:

– Yusufee şi hı'ıynçına qəl yik'el avqu vuxhee, mana qəl şake qığaahas vukkiykıne, şi hucoone ha'as?

¹⁶ Mançil-allab manbışe Yusufus xabar g'axuvu:

– Dekkee qik'asse şak'le uvhuynniy: ¹⁷ «Yusufuk'le inəxüd eyhe: „Hucoone ixhes, çocaaşe vas hav'una pisvalla, yik'el hivxhanee'e“. Həşded şi vake heqqa, hucoone ixhes, yiğne dekkee ı'bəədat ha'ane Allahee g'ulaaşın bınahbı yik'elıxan he'ecen.

Man eyhenbı Yusufuk'le g'ayxhımee, geşşe giyğal.

¹⁸ Qiyğa çocar mang'usqa abı çiyelqamee k'yobzur, «Şi həşdiyle yuğun g'ular vobva» eyhe.

¹⁹ Yusuf ee manbışik'le eyhen:

– Zı nya'a Allahne vor, şu zale qəvəəq'ənas? ²⁰ İlyaake, şos zas pisvalla haa'as vukkiykın, Allaheeyib mana yugvalis qav'u. G'iyna şok'le g'ecenbıyiy xəppanane insanaaşına ı'mı'r g'attivxhan he'ecenva Allahee məxüd hı'ı. ²¹ Mançil-alla qıməəq'ən zı şoqar vuşde uşaxaaşıqar ilyakkasda.

Yusuf manbışıqa g'üvənara yuşanı'ı manbışis yik'bı hele.

Yusufun qik'uy

²² Yusuf cuneyiy dekkıne xızanıka Misir axva. Yusuf ee vəşşe yits'ille (110) sen ha'a.

²³ Mang'uk'le Efrayımın uşaxarıb nevbabı g'oocenbı. Menaşşeyne duxayne Maxiriye uşaxaaşısıb mang'vee dekvalla haa'a.

²⁴ Sabara gah ilğevç'uy le qiyğa Yusuf ee çocaaşik'le eyhen:

– Yızda qik'asda gah k'ane quvxheeyib, Allahee şu yik'el hivxanaa'as deş. Allahee şu ine ölkeençe qığa'asınbı. Mang'vee k'ın g'assır İbrahimıs, I'saq'ıs, Yaaq'ubus hevlesva uvhiyne cıgeeqa şu quvkees.

²⁵ Qiyğa Yusuf ee İzrailybışısqa k'ınbı g'assaras alıkkı eyhen:

– Allahee şos huvuyn cuvab mısacad yik'el hıxan ha'as deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı inyaa g'ılyma'a, şoka qıkkee.

²⁶ Yusuf vəşşe yits'ille (110) sen hı'ı qek'a. Mana Misiree mumyelamiş hı'ı tabuteeqa giyxhe.

Qıǵeepç'iy

İzrailyna Misireena xizan

¹ İzrailyne (Yaaq'ubne) xizanbışika sacigee cuka Misirqa qabıyne dixbışın dobı inbı vod: ² Ruven, Şimon, Levi, Yahud, ³ İssaxar, Zevulun, Benyamin, ⁴ Dan, Naftali, Qad, Aşer. ⁵ Yaaq'ubıke g'arına yights'al (70) insan ıxha. Yusuf manke Misirniy vor.

⁶ Ooǵançe geed gahbı ilǵeeç'umee, Yusufur cun çocarıb coka vooxhen cone gahın insanarıb habat'anbı. ⁷ İzrailybımee geeb barakatnanbı vuxha, g'abı hexxebaxhenbı. Manbı geeb qeepxha bıkırna ölka gyavts'aa'ana.

Fironee İzrailybışılqa yiǵbı allya'a

⁸ Xilece gahbı ilǵeeç'umee, Misiris xəbvalla Yusuf dyats'ane sa paççahee haa'a. ⁹ Mang'vee cune xalq'ık'le eyhen:

– İlyaakende, İzrailybı şale geeb qeepxha, şaleb gucuka vob. ¹⁰ Qudoora ək'elikan sa kar ha'as, deşxheene manbı sık'ılbab geeb qeepxhes. Dəv'ə gibǵılee, manbı yişde duşmanaşika sapçı şalqa ables. Qiyǵale xhineyib yişde ölkeençe qıǵeepç'ı əlyhəəsınbı.

¹¹ Misirbışe İzrailybışda ı'mı'r daǵam qa'asva manbışike nukarar hav'u, manbışıl ooqa con insanar giviyxhe. Mane cone insanaaşeb manbışis yı'q' haqvara'asda xhinnena iş hoole. Məxüd ıxha İzrailybışe fironus Pitomiy Ramses donan şaharbı ali'ı. Mane şaharbışee manbışın anbarbı eyxhe. ¹² İzrailybı nimee hopç'un-g'opç'uneyib manbı sa hamanimegab geeb qeebaxhe vuxha. Mançile Misirbı qəpq'ı'n İzrailybı ¹³ qidviykkın işlemişepxhes ulyooka. ¹⁴ Misirbışe İzrailybışisqa nyaq'uke karpiçbı ha'as, cigabı alya'as, çoleedın yı'q'ı'n işbı g'acesniy ulyookanbı. Məxüb manbışe İzrailbışda ı'mı'r daǵam qav'u. İzrailybı qidvikkın gırgın yı'q'ı'n işbı manbışisqa ha'as ilekka ıxha.

Ebaçer

¹⁵ Misirne paççahee cühüt'yaaşis ebaçer (uşax uxoxang'a kumag ha'ane) Şifrayiy Pua donane yadaaşik'le eyhen:

¹⁶ – Cühüt'yaaşine xhunaşşeeşis uşaxar vooxheng'a yugba ilyaake, gade ixheene gik'e, içiy yixheene g'alerçe.

¹⁷ Ebaçer Allahıle qəvəyq'ənanbı vooxhee, manbışe paççahe uvhuyn ha'a deş. Manbışe gadebı üç'übba g'alyaa'a vuxha. ¹⁸ Paççahee ebaçer cusqa qopt'ul qiyghanan:

– Nya'a şu məxüd ha'a? Nya'a gadebı üç'übba g'alyaa'a?

¹⁹ Ebaçerşe eyhen:

– Cühüt'yaaşın yedar misirbışın yedar xhinne deşub, manbı taq'atıkavub, şi hivxharassecad uxoxa vod.

²⁰ Mançil-allar Allah ebaçeeşiqa yugra eyxhe. Məxüd milletid geed qexhe, çina gucub hexxooxhena. ²¹ Ebaçer Allahıle qəvəyq'ənvə, Allahee manbı xizanınbı, uşaxınbı haa'a.

²² Fironee cune milletılqa əmr haa'a:

– Cühüt'yaaşis vuxuyn gırgın gadebı Nil eyhene dameeqa daǵee'e! Vuxhayne ičeşikme simoot'a, üç'übba g'alee'e.

2

Mısayn yedike ıxhay

¹ Leviyne nasılıkene sa cühüt'ee, cune nasileençe cusda xhunaşşe hee'e. ² Mana vuxhne ayxu mang'us dix uxu. Uşax micagda g'acu, mæng'ee man uşax xheyible vazna dyugul ha'a. ³ Mançile hexxada dyugul ha'as dəxəmee, mæng'ee q'amışeke hav'una ç'emç'e alyapt'ı, çılqa g'ır qadğu, uşaxıd caqa gixhıxı Niline mıglek alyadıyne q'amışeeqa giyxhe. ⁴ Uşaxık hucooyiy ixhesva ileeka, uşaxna yuçu sik'ırna saqana ileezar.

⁵ Fironna yiş əyeexərasva damaysqa geeç'e, cen guluxçerib damayne mıglek ı'ğviykar vooxhe. Məng'ı'k'le q'amışee ç'emç'e g'ooce. Mana alyapt'as cena guluxçiy g'ixeele. ⁶ Ç'emç'eyn ghal ulyot'ulmee mæng'ı'k'lee maa uşax gece. Gade geşşe g'acuys, mæng'ı'na rəhı'm qabı eyhen:

– ın cühüt'yaaşın uşaxıd.

⁷ Manke uşaxne yuçee fironne yişşeke qiyghanan:

– Yiğnemee hark'ın mana gyoqa'asda cühüt'yaaşına sa zəiyfa ayrene?

⁸ Fironne yişşee mæng'ı'k'le «Hiyek'neva» eyhe. Yuçee hark'ın uşaxna yed ayreele.

⁹ Fironne yişşee mæng'ı'k'le eyhen:

– ın uşax alyat'u yizdemee gyoqe'e. Mançil-alla zı vas hək' qevles.

Zəiyfee uşax alyaat'u cene xaa gyoqa'an.

¹⁰ Uşax xət qıxhamee, mæng'ee mana qıkkekana fironne yişşesqa. Fironne yişşee mana dixvalis alyarat'a. Məng'ee uşaxın do Mısa (*qığavhuna*) gixhıxı eyhen:

– Zı mana xhinençe qığavhu.

Mısa hexvana

¹¹ Mısa xə r qıxha cune xınıbışısqa hark'ınmee, mang'uk'le, cune milletın nimee yı'q'na işiy haa'ava g'ecen. Mang'uk'le maa'ar, cuna xını cühüt misirğançeng'vee geta g'ece. ¹² Hiqiy-alla ilyakkı vuşucar g'idecumee, Mısee mana misirğançena gik'u g'umeeqa dyugulya'a. ¹³ Qinne yiğıl mang'uk'le q'öyre sana-sang'uka aldaxhvanan cühüt'yar g'ooce. Mang'vee getang'uke qiyghanan:

– Nya'a gu yiğne milletna insan geta?

¹⁴ Mane insanee eyhen:

– Şavaane vake yişda xərnayiy şas məhkama ha'ana hı'ı? Şena misirğançena gik'uyın xhinne, deşxhee, vas zınarne gik'as ıkkən?

Mısa qərq'ı'n culed-alqa eyhen:

– Mits'an, zı hı'ıyn ats'axhıxha ixhes.

¹⁵ Fironuk'le Mısee hı'ıyn g'ayxhımee mana gik'as ıkkıykan. Mısa fironuke hıxu, Midyan eyhene ölkeeqa qarı sa kahrızne k'ane axva.

Mısee xhunaşşe hee'e

¹⁶ Yiğbışde sa yiğıl Midyanaaşine kaahinna yighıyre yiş dekkıne vəq'əbışis xhyan helesva maqa abayle. Manbışe kahrizeençe xhyan alqı'ı nəyby (axurbı) gyats'a'a eyxhe. ¹⁷ Maqa qabıyne çobanaaşis içer g'ehēebşes vukkiykan. Mısayk'le man g'acu, içeeşineme vuç ögeeqa huvu manbışın vəq'əbı xhinen ats'ya'anbı. ¹⁸ İçer cone dekkısqa Reuelisqa sapk'ılnee, mang'vee qiyghanan:

– Nya'a şu g'iyna zaraba sapk'ıl?

¹⁹ Manbışe eyhen:

– Misirğançene sang'vee yişdemee vuc ögiylqa huvu, şı çobanaaşine xılənçe g'attivxhan hav'u. Qiyğa mang'vee yişdemee yişin vəq'əbı ats'esın xhyan kahrizeençe alqı'ı.

²⁰ Mang'vee yişşaaşike qiyghanan:

– Mana insan nyaane vor? Nya'a şu mana g'alerçu? Qot'le, arı şakasana kar oxhnečen.

²¹ Manbışer Mısa cong'ə qoyt'alna. Dekke eyhen:

– Mısa, şing'əəcar axve.

Mısaysır ikkiykanna manbışəəng'ə axvas. Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, mang'veeyir Mısays cuna yiş Tsippora xhunaşşe yixhečenva heele. ²² Məng'ee Mısays dix uxu. Mısee eyhen:

– Zı menne cigeençe qarına xhinne axva vor

Mançil-alla mang'vee duxayn do Gerşom (*menne cigayna*) giyxhe.

Allahık'le cune milletık eyxhen g'ecen

²³ Ooğançe geed senbı ilğeeç'uyle qiyğa Misirna paççah qek'ana. İzrailybışe nukariyvalee uts'ur ts'its'a'a, kumag heqqqa eyxhe. Manbışe ts'its'a'an nukariy-valeedın uts'ur Allahık'le g'eceniy vod. ²⁴ Allah manbışe ts'its'a'ane uts'uruqa ilyakka-ilyakka İbrahimıka, I'saq'ıka, Yaaq'ubuka hav'una mugaavile yik'el qavalyaa'a. ²⁵ Allahık'le İzrailybı nukarar vuxhay g'acu manbışılqa rəhı'm qavayle.

3

Rəbbəe Mısalqa ona'a

¹ Mısee cune abbatteyn, Midyanaaşine kaahının syuru uxhiyxhana'a eyxhe. Mang'une abbatteyn düğəlıd İtron eyhe. Sayəqees mang'vee man syuru əq'ənanə sahreeqa, Allahne suvaysqa Xorevisqa ikekka. ² Sayir mang'us gyotxhane ğıç'eençe Rəbbına malaaik gyagva. Mısayk'le ts'ayın aqqıyn ğıç'iy gidyotxhan g'acumee, ³ mang'vee culed alqa eyhen:

– Hinnalan hark'ın mane curayne işıqa ilyakkas, nya'asiy man ğıç'iy gyotxhun ç'əvcad dexhe.

⁴ Rəbbık'le Mısa ilyakasva k'ane qıxha g'acumee, ğıç'eençe mang'ulqa ona'an:

– Mısa, Mısa!

Mang'veeyir «Hooyva» alidghınıy qele.

⁵ Allahee eyhen:

– K'anyaqa qımexhe. G'ellinbı g'ayşe. Ğu ulyorzulin ciga er ciga vod. ⁶ Zı, yiğne dekkeyid, İbrahimeeyid, I'saq'eeyid, Yaaq'ubeeyid ı'bəədat hı'ına Allah vor.

Man g'ayxhı Mısee aq'va aqqaqqa, Allahıqa ilyakkas qəyq'əna.

⁷ Rəbbəe eyhen:

– Zak'le Yizde milletın Misir opxhanna əq'üba vaats'ana. Manbışıl ooqa givxhiyne insanaaşine xıleke höödəxənıd Zak'le ats'an, manbışe kumag heqqad Zak'le g'ayxhin.

⁸ Zı mançil-alla inyaqa arı. Həşde Zı manbı Misirbışde xılence g'attivxhan hav'u mane ölkeençe qığaa'asınbı. Qiyğaleb sa xənnə, kar geednane, nyakiy itv gyodatstsene cigabışeeqa quvkees. Maa'ab həşde Kana'anbı, Q'etbı, Emorbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı aaxva. ⁹ İzrailybışın gyaaşuy Zak'le g'iyxhen. Zak'le Misirbışe manbışis hoolena əq'üba g'oocena. ¹⁰ Mançil-allar Zı ğu fironusqa Yızın millet İzrailybı, Misirğançe qığə'eva g'ıxele.

¹¹ Mısee Allahık'le eyhen:

– Nya'a, zı vuşune vor, fironusqa hark'ın İzrailybı Misirğançe qığaa'as?

¹² Allahee eyhen:

– Zı vaka ixhes. Zı ğu g'axuvuva inçike ats'axhxhes: ğu millet Misirğançe qığavhuyng'a ine suval şu Zas ı'bəədat ha'as.

¹³ Mısee Allahık'le eyhen:

– Zı İzrailıybışısqa hark'ın uvheene «Vuşde dekkaaşe ı'bəədat hı'ıne Allahee zı şosqa g'axuvu», manbışe qiyghanasın: «Mang'un do hucooyiy?» Hucoovane zı manbışis alidghınıy qeles?

¹⁴ Allahee mang'us inəxüd cuvab qele:

– Zı Vuşuyiy, Manar vorna. İzrailıybışık'le eyhe: «Zı Vorna» eyheng'vee vuşde k'anyaqa g'axuvu.

¹⁵ Allahee Mısayk'le meed eyhen:

– İzrailıybışık'le eyhe: «YAHVE* (Rəbb), vuşde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee ı'bəədat hı'ıne Allahee zı şosqa g'axuvu». Yızın gırgıne gahbışıl do YAHVE ixhes. Nasilbı nimee badaletxheyid Zalqa məxüd ona'as.

¹⁶ Hak'ne İzrailin ağsaqqalar sav'u manbışık'le eyhe: «Rəbbəe, vuşde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee ı'bəədat hı'ına Allah zas dyagu uvhuyn: «Zı şoqa ilyakkaniy vor, Zak'le g'avcuna şu Misir opxhanna əq'üba. ¹⁷ Zı şos cuvab hele, şu Misireene əq'übayke g'attivxhan hav'u Kana'anbışde, Q'etbışde, Emorbışde, Perizbışde, Q'ivbışde, Yevusbışde nyakiy itv gyodatstsene cigabışeeqa quvkees“».

¹⁸ İzrailıyne ağsaqqalaşe val k'ırı alixhxhesın. Ğunar manbışıka sacıgee Misirne paççahısqa hark'ın eyhe: «Cühüt'yaaşına Allah, Rəbb şas dyagu. Şi xhebillə yığna yəq apk'ın sahree yişde Allahıs, Rəbbis q'urbanbı allya'as».

¹⁹ Zak'le ats'an Misirna paççah gucuka ilydekkee mang'vee şu g'avkvas deş. ²⁰ Mançıl-allab Zı Misirilqa xıl alivka'as, həşdilqamee g'idiyxhiyn yığbı manbışılqa allya'as. Mançile qiyğa mang'vee şu g'avkasınbı. ²¹ Zı məxüd ha'as şu manbışde ulen avqecen, şu q'ərane xıleka əlyhəəs gimabak'acen. ²² Çühüt'yaaşine yedaşe misirbışde yedaşıke, hasre k'inəəğəykeyiy nuk'rayke hı'ıyn karbıyiy tanalınbı heqqecen. Man karbı şu vuşde dixbışılqayiy yişbışılqa qa'as. Şu məxüb Misirbı q'əra qaa'as.

4

Allahee Mısayk'le Cuna guc Haagva

¹ Mısee inəxdun alidghınıy qele:

– Sayid manbışis zal k'ırı alixhxhes diykkıne, zal haydepsha uvheene: «Rəbb vas dyagu deşva»?

² Manke Rəbbe eyhen:

– Yiğne xıledın hucoone?

Mısee eyhen:

– Əsaa.

³ Rəbbe eyhen:

– Man ç'iyelqa dağəççe.

Mısee ç'iyelqa dağətçumee, əsaa xoçelqa siyk'al. Mısar çisse hexvana. ⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Xıl hotku mana bı'ttike avqve.

Mısee xıl hotku xoçe bı'ttike avquyng'a, mana xıle əsaalqa siviyy'al.

⁵ Rəbbe eyhen:

– Ğu man kar he'e, İzrailıybı hayepxhecen Rəbb, manbışde dekkaaşee, İbrahimee, I'saq'ee, Yaaq'ubee ı'bəədat ha'ana Allah, vas dyaguva.

⁶ Qiyğa Rəbbe meed eyhen:

– Xıl eqanaqa k'eççe.

* **3:15** 3:15 YAHVE: in do cühüt'yaaşine mizel «Vuc vornava» cuvabık akar. İne kitabee in do «Rəbb» xhinne sak'ala'a.

Misee xıl eqanaqa k'eççu qığavhumee, mang'un xıl ık'arıke yiz xhinne cagvara qexhe.

⁷ Qiyğa Rəbbəe eyhen:

– Xıl meed eqanaqa k'eççe.

Misee q'öd'es xıl eqanaqa k'eççu qığavhumee, mang'un xıl yug qexhe.

⁸ Rəbbəe eyhen:

– Manbı yiğne ts'eppiyne əlaamatıl haydeepxhene, q'öb'esınçıl vuxhesınbı.

⁹ Sayid manbişe val k'ırı ilydiyxhı q'öd'esde əlaamatilib haydeepxhene, Nil eyhene dameençe xhyan alyat'u ç'iyelqa haç'e'e. Manke man xhyan ebalqa sak'alas.

Allahee Harunee Mısays kumag ha'asınva eyhe

¹⁰ Misee Rəbbık'le eyhen:

– Xudaavanda, zasse şenker uftanra yuşana'as əxı' deş, həşder Ğu zaka yuşanı'ıyle qiyğar əxə deş. Zı yı'q'ra, g'idiyğal yuşana'a.

¹¹ Rəbbəe mang'uk'le eyhen:

– Şavaane insanıs miz huvu? Şavaane insanıke lalıy g'idiyxhena ha'a? Şavaane insanıs uleppı huvu? Şavaane insan bı'rq' qa'a? Nya'a Rəbbəe, Zı dişde man gırgın ha'a? ¹² Həşdiylemee hora hak'ne, Zı vas eyhesınıd xə t qa'asın, yuşana'asıd kumag ha'asın.

¹³ Misee eyhen:

– Hucoone ixhes, Xudaavanda, merna insan g'axıle.

¹⁴ Rəbbe Mısalqa qəl hav'u eyhen:

– Nya'a Leviyne nasıleençena yiğna çoc Harun? Zak'le ats'an mana yugra yuşana'a. Həşde mana yiğne ögiylqa i'qqə vor. Ğu g'acu mana şadxhesda. ¹⁵ Çocuka yuşane'e, hucooyiy eyhes ıkkən mang'us xə t qe'e. Zı vuşde q'öngussana yuşana'as kumag ha'asın, hucooyiy ha'as ıkkən vad xə t qa'asın. ¹⁶ Vas eyhes ıkkən anıbı, mang'vee insanaaşılqa hixhara'as. Ğunad mang'ulqa Yızın cuvab hixhar ha'as, manar yiğne cıgee yuşan ha'as. ¹⁷ İn əsaa vaka aleet'e, ğu inçika əlaamatbı hagvas.

Mısa Misirqa siyk'al

¹⁸ Mısa cune abbateysqa İtronusqa sark'il eyhen:

– Hasre zı Misireeqa i'qqəs, ilyakkas yızın xınıbı avxucabee?

İtronee eyhen:

– Yugna yəq vuxhena.

¹⁹ Midyanee Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Misirqa sak'le, ğu gik'as ıkkən an gırgınbı hapt'ıynbı.

²⁰ Misee dixbıyiy xhunaşşe əmələlqa gyav'u, Allahee uvhuyn əsaayıd xılyaqa alyat'u Misirqa yəqqıl gexha.

²¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Ğu Misirqa sak'imee Zı vas xə t qı'ıyn gırgın əlaamatbı fironusne he'e. Zımee mang'uke hı't'iy qa'as, mang'veeyid millet g'aykkas deş. ²² Ğu fironuk'le eyhe: «Rəbbəe inəxüdüd eyhe: «İzrail Yızda ts'erriyna dix vorna. ²³ Zı vak'le uvhuyn, Zas i'bəədat he'ecənva Yızda dix g'aykke! Ğumee mana g'aykkı deş. Həşde Zı mançıl-allar yiğna ts'erriyna dix gik'as“».

²⁴ Yəqqə xə m g'ahaane cıgee Rəbb Mısaysqa arı, mana gik'as ıkkıykan. ²⁵ Mane gahıl, Tsiporee ek'na g'aye alyapt'ı dix sunnat hı'ı çike g'ayşuyn ç'ürüx Mısayne g'elybışık set'u eyhen:

– Ğu həşde yızdemee ebana adamiy eyxhe.

²⁶ Məxüb Rəbbəe mang'uke xıl ts'its'a'ana. Dix sunnat hı'il-alla Tsiporee Mısayk'le «Ebana adamiyva» eyhe.

²⁷ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, Rəbbəe Harunuk'le eyhen:

– Mısayne ögiylqa sahreeqa hak'ne.

Harunus Mısa Allahne suvaysne qızaxxıme, mang'vee Mısays ubbabı ha'a.

²⁸ Mısee Harunus Rəbbəe cuk'le gırgın uvhiynbıyiy hagveva uvhuyn əlaamatbı yušan ha'a. ²⁹ Mıseeıy Harunee İzrailin ağsaqqalar sav'umee, ³⁰ Rəbbəe Mısayk'le uvhuyn gırgın kar Harunee yušana'an. Qiyğaled mang'vee insanaaşine ögiyl man əlaamatbı hagva. ³¹ İzrailybı manbısilqa hayebaxhenbı. Rəbbıkl'e manbışe opxanna əq'üba g'avcuna, manbı məxüb g'alepçes deşva, manbışik'le g'ayxhıme, İzrailybı gugaybısil gyuv'ur ı'bəədatbı ha'a.

5

Mısayiy Harun fironusqa abayle

¹ Mançile qiyğa Mısayiy Harun fironusqa abı eyhen:

– İzrailyne Allahee, Rəbbəe, inəxüdüd eyhe: «Yızın millet g'aykke Zas sahree bayram he'ecen!»

² Fironee eyhen:

– Rəbb vuşune vor, zı mang'ul k'ırı alixhıxı İzrailybı g'avkvas? Zak'le Rəbbir ats'a deş, İzrailybıb g'ooka deş.

³ Manbışe eyhen:

– Şas cühüt'yaaşına Allah dyagu. Şi g'avke, inçe xhebne yiğna yəq apk'ın sahree, yişde Allahıs, Rəbbis, q'urbanbı allya'as, Mang'vee şalqa yı'q'ı'n ık'arbı g'ıxmelecen, g'ılincıka gimabat'acen.

⁴ Misirne paçcahee manbışik'le eyhen:

– Mısayiy Harun, nya'a şu millet işıke ha'a? Hudoora vuşda iş g'avce! ⁵ Həşdiylee millet geed qıxha, şosmee manbışe iş hıdyav'u vukkan.

⁶ Mane yiğilycab fironee milletne vuk'lel ulyobzurinbışik'leyiy iş haa'as ulyokanbışik'le eyhen:

⁷ – G'iyniyle şaqa mane milletıs karpıç ha'asın balybiy himele, havaasre hapk'ın cocad se'ecen. ⁸ Karpıçd manbışike şene ögiylinmencad qeqqe. K'ıl qıma'a. Manbı tambalar vuxhal-alla ts'ırbı ha'a: «Hapk'ın yişde Allahıs q'urbanbı alya'as».

⁹ Manbışda iş hexxee'e iş hee'ecen, horbuşıl k'ırı ilymiyxecen.

İzrailybışın dağamiyvallabı geed qeedaxhe

¹⁰ Milletne vuk'lel ulyobzurinbıyiy, iş haa'as ulyookanbı g'aqa qığeepç'ı İzrailybışik'le eyhen:

– Fironee inva vod eyhe: «Zı şos balybiy heles deş. ¹¹ Havak'ne balybiy şos nençeyiy ıkkın se'e. İşib vuşda k'ıl qaa'as deş».

¹² Millet Misirvolle ehkkı gıdyotxuyn balybiy sa'a eyxhe. ¹³ Vuk'lel oab ulyozrav'uyınbışe manbı iş haa'as ulyooka eyhenni:

– Şi şenke şos balybiy heleng'ameena iş hee'e.

¹⁴ Vuk'lelqa gyuvxhıyne İzrailybışkene ç'ak'ınbışike, fironne insanaaşə gyoota-gyoota qiyghan ıxha:

– Nya'a şu sanıxhayiy g'iyna şene ögiylinmeen karpıç hıdı'ı?

¹⁵ İzrailybışiken ç'ak'ınbı fironusqa abı gyaaşenbı:

– Nya'a şu yiğne g'ulaşılqa ina ver ooxa? ¹⁶ Balybiy yiğne nukaraaşis hele deş, karpıçmee ha'as ilekkan. İlekke yiğın nukarar nəxübiy gyoota! Bınah yiğne milletil vob.

¹⁷ Fironee eyhen:

– Şos işcab haa'as devkan! Mañıl-allad şu eyhen: «Şi hapk'ın Rəbbis q'urban ablyaa'as». ¹⁸ Hudoora işlemişepxhe. Şos balybiy heles deş, şumee ögiylinmeen karpıç ha'asincad.

¹⁹ İzrailybışiken ç'ak'ınbışik'le «Yiğisiysın karpıç k'ıl qıma'ava» g'ayxhımee manbışis hayexhen, co dağamiyvaleeqa gyapk'ıva. ²⁰ Fironusse qığeepç'ımee manbışik'le Mısaiy Harun g'avcu, ²¹ eyhen:

– Hasre Rəbbik'le şu hucooyiy hı'ıva g'acecen, şosda caza g'ats'ak'vnecen. Şu şi fironusiy cune insanaaşis g'umooce qav'u. Şi gyapt'ecenva, şucad vuşde xıleqa manbışisqa g'ilınc huvu.

²² Mısee Rəbbilqa aq'va aqqı eyhen:

– Xudaavanda, nya'a Ğu milletilqa ina balyaa ablyav'u? Nişil-allane Ğu zı g'axuvu?

²³ Yiğne doyule fironusqa hark'ınne yiğile, mana milletıka sık'ırar yugra dexhe giyğal. Ğumee vuççud hı'ı deş, Yiğın millet g'attixhan ha'asdemee.

6

Allahee g'attivxhan ha'as cuvab hele

¹ Manke Rəbbie Mısayk'le eyhen:

– Həşde vak'le g'acesın, Zı hucooyiy fironuk ha'a. Yizde xənnə gucone ögiyl, mang'vee manbı g'avkasınbı, vuk'lele haa'as saccu cune ölkeençe hudooracenva.

² Qiyğa Allahee Mısayk'le eyhen:

– Zı Rəbb vorna. ³ Zı İbrahimis, I'saq'ı's, Yaaq'ubus Gırgın Əxəna Allah xhinne gyagu, Zıcar Zı manbışis YAHVE* xhinne qıvats'ı'ı deş. ⁴ Zı manbışika mugaavileniy hav'u, co menne cigaynbı xhinne aaxvan Kana'anğançenbışin cigabı cos helesva. ⁵ Zak'le İzrailybışe, Misirbışde xılənçe ts'its'a'an uts'ur ats'an. Zasse şenbışika hav'una mugaavile yik'el hipxın deş. ⁶ Mañıl-alla İzrailybışik'le eyhe: «Zı Rəbb vorna. Zı şole Misirbışda xamut g'avşesda. Zı Yizde xənnə gucura Misirbışis yı'q'na caza huvu, şu manbışde nukariyvalike g'attivxhan haa'asınbı. ⁷ Zı şoke Zasın millet ha'as, Zı vuşda Allah ixhes. Manke şok'le ats'axhxhesın, Zı şu Misireene əq'übeençe g'attivxhan hav'una vuşda Rəbb Allah vor. ⁸ Zı şu İbrahimis, I'saq'ı's, Yaaq'ubus k'ın g'assır helesva uvhuynə cigabışeeqa quvkees. Man cigabı vuşunbı ixhes. Zı Rəbb vorna».

⁹ Mısee man uvhuynbı İzrailybışis yuşana'a. Manbı əq'übayn rı'hı'le g'av'uva, manbışe mang'ul k'ırı iliyxhe deş. ¹⁰ Manke Rəbbie Mısayk'le eyhen:

¹¹ – Fironusqa, Misirne paççahısqa, hark'ın eyhe, İzrailybı cune ölkeençe g'avkecen.

¹² Mısee Rəbbik'le eyhen:

– İzrailybışe zal k'ırı ilydiyxhe, fironee nəxüd zal k'ırı ilixheye? Zasse yugrar yuşana'as əxə deş.

¹³ Rəbb Mısaykaiy Harunuka yuşan hı'ı, manbı fironusqa Misirne paççahısqa g'uxoole, İzrailybı cune ölkeençe g'avkecenva.

Mısaynaiy Harunna nasıl

¹⁴ İzrailybışde nasılbışin ç'ak'ınbı inbı vob:

İzrailyne ts'erriyne duxayn Ruvenın dıxbı: Xanok, Pallu, Xetsroniy Karmi. İn xızanbı Ruvenike g'adıynbı vod.

¹⁵ Şimonun dıxbı: Yemuel, Yamin, Ohad, Yakin, Tsoxar. Sayir Kana'anğançene xhunaşşeykena dix Şaul. İn xızanbı Şimonike g'adıynbı vod.

* **6:3** 6:3 YAHVE: Cühüt'yaaşine mizel in do «Vuc vornava» cuvabık akar.

¹⁶ Xəring'ule otçu k'ining'ulqamene Leviyne dixbışın do bı: G'erşon, Qohat, Merari. Levee vəşşe xhebts'ale yighille (137) sen ha'a.

¹⁷ G'erşonun dixbı: Livniyy Şimey. Manbışqad xizanbı ıxha.

¹⁸ Qohatın dixbı: Amram, İtşar, Xevron, Uzziel. Qohatee vəşşe xhebts'ale xhebille (133) sen ha'a.

¹⁹ Merariyn dixbı: Maxliyy Muşi. İn xizanbı Leviyke g'adıynbı vod.

²⁰ Amramee cuna mamasıy Yoxeved hee'e. Məng'ee Amramıs Haruniy Mısa vuxu. Amramee vəşşe xhebts'ale yighille (137) sen ha'a.

²¹ İtşarın dixbı: Qorax, Nefeg, Zixri.

²² Uzzielin dixbı: Mişael, Eltsafan, Zıtri.

²³ Harunee Amminadavna yış Elişeeva hee'e. Mana Naxşonna yıçu yixha. Məng'ee Harunus Nadav, Avihu, Eliazar, İtamar vuxu.

²⁴ Qoraxın dixbı: Assir, Elqana, Aviasaf. İn bı Qoraxın xizanbı.

²⁵ Harunne duxee Eliazaree Putielyne yışbışda sa hee'e. Məng'ee Eleazarıs Pinxas uxu. Leviyne xizanbışın ç'ak'ınbı inbı vob.

²⁶ İne nasilenbıniy vob Haruniy Mısa. Rəbbe manbışik'leniy uvhu, İzrailybı Misirğançe g'oşunbı xhinne qığee'ecenva.

²⁷ Manbıniy fironuka Misirne paççahıka İzrailybı Misirğançe qığav'uyne hək'ee yuşan hav'u. İnəxbın insanar vuxha Mısayiy Harun.

Harun Mısayne cıgee fironuka yuşan ha'a

²⁸ Rəbb Mısayka Misir yuşana'ang'a ²⁹ uvhuynniy:

– Zı Rəbb vorna! Zı vak'le uvhuyn gırgın kar fironuk'le, Misirne paççahık'le eyhe.

³⁰ Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Zasse yugrar yuşana'as əxə deş, nəxüdüne fironee zal k'ırı alixhxhes?

7

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Ğu Yızın cuvab Harunule, yığne çocule, ğana fironulqa hixhar ha'as. Mana yığna peyğambar xhinne ixhes. ² Zı vak'le uvhuyn gırgın kar yığne çocus Harunus yuşan he'e. Hasre mang'veeyid fironuk'le eyhecen İzrailybı Misirğançe g'avkeva. ³⁻⁴ Zı fironuke hı't'iy ha'as, mang'vee, Zı Misir geed əlaamatbıyy həşdılqamee g'ıdecuyn karbı he'eyid şol k'ırı alixhxhes deş. Manke Zı Misirılqa xıl alivka'as, yı'q'ı'n əq'übabı g'axiles, Yızın millet, İzrailybı, g'oşunbı xhinne Misirğançe qığaa'as. ⁵ Zı xıl alivkav'u İzrailybı manbışde yıq'nence qığav'umee, Misirbışik'le Zı Rəbb ıxhay ats'axhxhes!

⁶ Mıseeıy Harunee Rəbbe nəxüdiy uvhu həməxüdüd ha'an. ⁷ Manbı fironuka yuşan ha'ang'a Mısayka molyts'al (80), Harunukad molyts'ale xhebille (83) sen ıxha.

Harunun əsaa xoçelqa siyk'al

⁸ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

⁹ – Fironee şok'le uvhuynğ'a: «Əlaamat hagveva», Mısee Harunuk'le eyhecen: «Yığn əsaa alyaat'u fironne ögiylqa dağətç'e». Əsaa manke xoçelqa sak'alas.

¹⁰ Mısayiy Harun fironusqa abı, Rəbbe uvhuyn xhinne ha'a. Harunee cun əsaa fironneyiy cune insanaaşine ögiylqa dağətçumee, man xoçelqa siyk'al. ¹¹ Manke fironee k'oran ək'elynanbıyyı cadu ha'anbı cusqa qoot'al. Misirne cadu ha'anbışisse cadubışıka man kar ha'as əxən. ¹² Gırgıng'vee con əsaabı ç'iyelqa dağa'a. Dağı'ıyn əsaabı xoçebışılqa siyk'al. Harunnemee əsaan gırgın əsaabı k'öğənbı. ¹³ Rəbbe uvhuyn eyxhe, firon hı't'iyra ıxha, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhe deş.

Ts'ett'a qitxhuyn divan: xhyan ebalqa sak'ala'a

¹⁴ Rəbbə Mısayk'le eyhen:

– Firon hı't'iyra vor, mang'us millet g'aykkas ıkkən deşod. ¹⁵ G'iyqa miç'eer firon damaysqa ı'qqəmee xoçelqa siyk'alan əsaayid alyaat'u ğu mang'usqa hak'ne. Mana Niline mıglek gozete'e. ¹⁶ G'acumee fironuk'le eyhe: «Rəbbə, cühüt'yaaşine Allahee in eyhesva zı vasqa g'axuvu: Cun millet g'aykke sahree Cus ı'bəədat he'ecen! Ğu həşdilqamee k'ırı alixxhı deş. ¹⁷ Rəbbevud eyhe: Həşde vak'le ats'axxhesın Mana Rəbb ıxhay. Yizde xıləne əsaaka zı Niline xhyanı ı'xı'mee xhyan ebalqa sak'alas. ¹⁸ Nileedın balıĝar hatt'asınbı, əq'ı'yn eva qales, Misirĝançenbışisse mançe xhyan ulyoĝas əxəs deş».

¹⁹ Rəbbə meed Mısayk'le eyhen:

– Harunuk'le inəxüd eyhe: əsaa alyaat'u, xıl Misirne damabışılqa, arxbışılqa, g'oleeşılqa, ĝırgıne xhyan havacene cigabışılqa hotkecen. Maadın ĝırgın xhyan ebalqa sak'alas. Q'uvayned, g'ayeyned g'abbışee ĝırgınəəng'ə Misir eb vuxhes.

²⁰ Mıseeyiy Harunee ĝırgın Rəbbə cök'le uvhuyn xhinne ha'a. Harunee fironneyiy cune insanaaşine öĝiyl əsaa ooqa qı'ı Nileene xhines ı'xı'mee, ĝırgın xhyan ebalqa siyk'al. ²¹ Nileedın baluĝar haat'anbı, mançe məxdun əq'ı'yn eva g'əə ĝiyĝal, Misirbışisse mançe xhyan ulyoĝas əxə deş. Misir ĝırgınəəng'ə eb vuxha. ²² Misirne cadu ha'anbışıssed caduyka man kar ha'as əxən. Firon hı't'iyra ıxha, Rəbbə uvhuyn xhinne, mang'vee Mısaylil Harunul k'ırı iliyxhe deş. ²³ Fironee man yik'eeqa ıkkeka deş, sark'ıl cune sareeqa ayk'an. ²⁴ Misirbışe Niline hiqiy-alla kahrızbı iliykar ulyoĝasın xhyan t'abal ha'a. Manbışisse dameençe ulyoĝas əxə deş. ²⁵ Rəbbə damalqa ver ablyav'uyın yighıllə yiĝ eyxhe.

8

Q'öd'es qitxhuyn divan: qı'rqı'mı't'er

¹ Rəbbə Mısayk'le eyhen:

– Fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhe: «Rəbbə inəxüdüd eyhe: „Yızın millet g'aykke Zas ı'bəədat he'ecen! ² Vas g'avkas diviykineene, Zı yiĝna ölkavolle qı'rqı'mı't'er ĝyoĝa'as. ³ Nil qı'rqı'mı'teşika ĝyavts'u vuxhes. Dameençe manbı qıĝeeç'u yiĝne sareeqa, ĝılexhane cigeeqa, tyuleeqa, yiĝne insanaaşineyiy yiĝne milletne xaybışeeqa, tandurbışeeqa, xamır ha'ane cigabışeeqa qales. ⁴ Qı'rqı'mı't'er valqa, yiĝne insanaaşılqa, yiĝne milletılqa ĝ'eeek'valas“».

⁵ Rəbbə Mısayk'le meed eyhen:

– Harunuk'le inəxüd eyhe: əsaa alyaat'u xıl damabışde, arxbışde, goleeşde ooqa hotkecen. Maadın qı'rqı'mı't'er Misirne ölkalqa salat'e'ecen.

⁶ Harunee əsaanan xıl Misirne xhyanbışılqa hotkumee, xhinençe qı'rqı'mı't'er ılqeeç'u ç'iyeyn aq'va aqqaqan. ⁷ Cadu ha'anbışıssed cadubışika man kar ha'as əxən. Manbışıssed Misirne ölkalqa qı'rqı'mı't'er salat'a'as əxən.

⁸ Fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen:

– Rəbbis düə he'e, zaked, yizde milletiked qı'rqı'mı't'er əq'əna qe'ecen. Manke zınad Rəbbis q'urban ablyasın millet g'aykkasın.

⁹ Mısee fironuk'le eyhen:

– Eyhe vas mısane ıkkən, zı val, yiĝne insanaaşıl, yiĝne milletil-alla düə hav'u? Mançile qiyĝa qı'rqı'mı't'er vassed, yiĝne saraybışıssed əlyhəəsınbı. Manbı saccu Nilee axvas.

¹⁰ Fironee eyhen:

– G'iyqa.

Mısee alidĝınıy qele:

– Ğu eyhen xhinne ha'as, mançiked vak'le ats'axhxhesın yişde Allahık, Rəbbik akarna sacar deşda. ¹¹ Qı'rqı'mı't'er vassed, yiğne saraybışissed, yiğne insanaaşissed, yiğne milletissed əq'əna qeetxhes. Qı'rqı'mı't'er saccu Nilee axvas.

¹² Mısayiy Harun fironusse avayk'anabı. Mısee Rəbbıke Vuce salat'ı'iy qı'rqı'mı't'er ak'anı'iy heqqa. ¹³ Rəbbıe Mısee Cuke heqqiyn ha'an. Xaybışeedın, məhlabışeedın, çolbuşeedın qı'rqı'mı't'er haat'anbı. ¹⁴ Manbı anbarbışeeqa sa'a. Ç'iyeyke əq'ı'yn eva g'əə giyğal. ¹⁵ Fironuk'le işbı yəqqı'lqa gyatk'u sibık qexhe g'acumee, mana meer hı't'ilqa siyk'al. Rəbbıe uvhuyn xhinne eyxhe, fironee Mısayliy Harunul k'ırı iliyxhe deş.

Xhebıd'es qıtxhuyn divan: huneer

¹⁶ Rəbbıe Mısayk'le eyhen:

– Harunuk'le eyhe, əsaa alyaat'u ç'iyelyne toozus ı'xecen. Misirvollete tooz huneşılqa sak'alas.

¹⁷ Manbışe həməxüdüd haa'an. Harunee xıle aqqıyn əsaa ulyot'ul ç'iyələğana ulyosse. Mançe insanaaşılqad həyvanaşılqad huneer ileedaxva. Misirvollette gırgın tooz huneşılqa siyk'al. ¹⁸ Cadu ha'anbışısíd caduyka insanaaşılqad huneer g'axiles ıkkıykan. Man manbışısise ha'as əxə deş. İnsanarab həyvnanarad huneəşe gyats'enbı.

¹⁹ Cadu ha'anbışe fironuk'le eyhen:

– İncil Allahna xılib alivku.

Meed Rəbbıe uvhuyn xhinne eyxhe, firon hı't'ilqa siyk'al, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhe deş.

Yoq'ud'es qıtxhuyn divan: goganer

²⁰ Rəbbıe Mısayk'le eyhen:

– G'iyqa miç'eer zara oza qıxha, firon damaysqa ı'qqəmee mang'usqa hark'ın eyhe: «Rəbbıe invavud eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'as g'aykke! ²¹ Ğu manbı g'ıdivkvee, Zı yiğne saraybışılqad, yiğne insanaaşılqad, yiğne milletılqad goganer veçebışıqa g'axiles. Gırgın ç'iyed, Misirbışın xaybıd goganeesika gyatts'es. ²² Zı həməxüd ha'as Yızın millet eyxhene Goşen eyhene cigee goganer ixhes deş. Məxüd vak'led ats'axhxhesın Zı ine cigaynar Rəbb ıxhay. ²³ Zı Yızın millet yiğne milletıke cura'asın. Man əlaamat g'iyqa ixhes“».

²⁴ Rəbbıe həməxüdüd ha'an. Goganeəşın veçebı aledxu qadı ikkedaç'enbı fironne sareeqad, cune insanaaşıne xaybışeeqad. Goganeəşe Misirne ölkalqa ver ablyav'u.

²⁵ Fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen:

– Şu vuşde Allahıs yişdecab ölkee q'urban ablee'e.

²⁶ Mıseemee eyhen:

– Həməxüd ha'as ixhes deş, Misirbış həlyvətg'ıniy qales, şı yişde Allahıs, Rəbbis inyaa q'urban ablyaa'a g'avce. Manbışıs həlyvətg'ıniy qalya'ana şı q'urban ablyav'ee, manbışe şı g'ayeyqqa hevles. ²⁷ De'eş, şı Rəbbis, yişde Allahıs q'urban ablyaa'asdemee xhebillə yiğna sahreeqa yəq əlyhəəs vukkan. Rəbbıe şak'le məxüd uvhu.

²⁸ Fironee eyhen:

– Zı şu, vuşde Allahıs, Rəbbis q'urban ablyaa'as sahreeqa g'avkasınbı, saccu əq'ənaqa imaak'an. Zal-allab düə hee'e.

²⁹ Mısee eyhen:

– Zı vasse qığeç'umecar Rəbbis düə haa'as. G'iyqa goganer vassed, yiğne insanaaşissed, yiğne milletissed aleetxu əlyhəəsınbı. Saccu ğu meed horbu hıma'a, millet Rəbbis q'urban ablyaa'as g'aykkasınva.

³⁰ Mısa fironusse ark'ın Rəbbis düə haa'a. ³¹ Rəbbıe Mısee Cuke heqqiyn ha'an. Firon vucur, cun insanarıb, cun milletıd goganeesike g'attivxhan haa'anbı. Ma'ab sacab goganıy aaxva deş. ³² Firon meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee millet g'ekka deş.

9

Xhod'es qitxhuyn divan: həyvanaaşın hatt'uy

¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Fironusqa hark'ın mang'uk'le eyhe: «Cühüt'yaaşine Allahee, Rəbbəe, invavud eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'asva g'aykke!“ ² Vas manbı g'avkas diviykkın, avqeene, ³ Rəbbəe çoleene yiğne həyvanaaşılqa: balkanaaşılqa, əməleeşılqa, devabışılqa, çavra-vəq'əlqa xıl alivkav'u yı'q'ı'n ık'ar g'axiles. ⁴ Rəbbəe İzrailybışınıy Misirbışın çavra-vəq'ə sana-sançike cura'asın. İzrailybışda sacab həyvan qivk'as deş».

⁵ Rəbbəe vaxt gyuvxhu eyhen:

– Zı man g'iyqa ha'as.

⁶ Qinne yiğıl Rəbbe həməxüdüd ha'an. Misirbışın gırgın həyvanar haat'anbı. İzrailybışdamee sacab həyvan qook'a deş. ⁷ Fironee hucooyiy eyxheva cun insana g'axuvumee, İzrailybışda sacab həyvan qivk'u deşubva mang'uk'le ats'axxhen. Mana meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee millet g'ekka deş.

Yixhıd'es qitxhuyn divan: maşikan ı'xnabı

⁸ Rəbbəe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

– Kureençe xhaxhbı gyatsts'ına yı'q alept'e. Havaasre mana yı'q Mısee fironne ulene ögiyl xəəqə dağee'ecen. ⁹ Toz xhinne quvxha, mana yı'q Misirvollette alivxasda. Ölkavolle insanaaşilid həyvanaaşilid maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı qığeeç'es.

¹⁰ Manbışe yı'q alyapt'ı fironne ögee ulyoozaranbı. Mısee mana yı'q xəəqə dağav'umee, insanaaşıkıd həyvanaaşıkıd maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı eyxhe.

¹¹ Gırgıne Misirbışık xhinne, cadu haa'anbışıkıd maşika gyatsts'ıyn ı'xnabı ıxhava, manbışisseb Mısayne ögiyl abı ulyoozaras vəəxə deş. ¹² Rəbbəe meer firon hı't'ilqa sak'al ha'a. Rəbbəe Mısayk'le uvhuyn xhinnecad eyxhe, fironee manbışıl k'ırı alixxhı deş.

Yighıd'es qitxhuyn divan: dolu

¹³ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Çakra miç'eer oza qıxha fironusqa hark'ın eyhe: «Cühüt'yaaşine Allahee, Rəbbəe, inəxüdüd eyhe: „Yızın millet Zas ı'bəədat ha'asva g'aykke! ¹⁴ İne yəqqe Zı valqad, yiğne insanaaşılqad, yiğne milletılqad nekke yı'q'ı'n verbı allya'as. Manke vak'le ats'axhxhesın, dyunyelycar Zak akarana deşda. ¹⁵ Zasse əxəyiy xıl hotku valqad, yiğne milletılqad yı'q'ı'n ık'ar g'axuvu, ç'iyeyne aq'vayle havaakala'as. ¹⁶ Zımee ğu havacena, Yızda guc haagvas, Yızın do dyunyeyscad g'ayxha'as. ¹⁷ Ğumee, həşdilqamee Yızde milletın ögü aqqı, manbı g'avkku deş. ¹⁸ Həşde ğu Zal yugda k'ırı alixhxhe: g'iyqa hayne gahıl Zı məxdun it'umun dolu g'axiles, məxdun dolu Misirık'le ipxhınıyle qiyğa g'acu ixhes deş. ¹⁹ Mançıl-allab insana g'axuvle çoleedın çavra-vəq'əd, yiğın gırgın karıd vüxənayk avqa se'ecen. Çolead vuk'ul hüvxəsın ciga dena avxuyne insanaaşılqad, çavra-vəq'əlqad dolu ixhes, maadın gırgın kar qik'asın“».

²⁰ Rəbbəe uvhuynçile qəpq'ı'nne fironne insanaaşee, zaraba con g'ulariy çavra-vəq'ə xaane suralqa hee'ekka. ²¹ K'ırı ilydiyxhınbışemee g'ularıb, çavra-vəq'əd çoleead g'alya'a.

²² Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Xıl xəəqə k'yaqqe, Misirne gırgıne insanaaşılqa, həyvanaaşılqa, çolee alyadiyne alabışılqa dolu gyoğas.

²³ Mısee əsaa xəəqə k'yaqqımee, Rəbbəe xəybı g'əhətgə'ə, Misirılqa ts'ayılpaniy dolu g'ixele. ²⁴ Gırgınəəng'ə ts'ayılpanıka dolu gyoğa eyxhe. Misir vuxhayle qiyğa maa məxdun it'umun dolu ıxha deşdiy. ²⁵ Misirvolle doluyın insana, həyvanar,

çoleedın gırgın kar k'etan. Çolee alyadıyn gırgın ok'bı, yivar doluyn haq'vara'anbı.

²⁶ Saccu Goşen İzrailıybı vooxhene cigee dolu dexhe.

²⁷ Fironee Mısaiy Harun qopt'ul eyhen:

– Zı ine yəqqee bınah hav'u. Rəbbəe gırgıncad qotkuda ha'a, zınay yizde milletin bınah hav'u. ²⁸ Hucoone ixhes, Rəbbis düə hee'e: man xəybı g'əhətqiyyıy dolu ç'əv ixhecen! Zı şu g'avkasınbı, inyaa avqas deş.

²⁹ Mısee mang'uk'le eyhen:

– Zı şahareençe qığeç'umee, xıleppı aaqı Rəbbis düə haa'as. Manke xəybı g'əhətqiyyıd ulyozarasın, dolud gyoğas deş. Mançile qiyğa vak'le ats'axhxhesın ine dyunyeyna xərna Rəbb ixhay. ³⁰ Zak'le ats'ancad, ğunayiy yığın insanar meeb Rəbbile Allahıle qıdəəq'ənas vuxhay.

³¹ Kataniy xıt'a doluyn k'etanbı. Mane gahıl xıt'ayna den ky'aa'ana, katannab t'et' g'ayhena vaxt vuxha. ³² Sukiyy perinc qiyğa ələəva doluyn manbı k'eta deş.

³³ Mısa fironne sarayeençe qığeç'umee, şahareençe ayk'anna. Mang'vee xıleppı Rəbbılqana aaqımee, doluyka haç'a'an gyoğuyiy, xəybı g'əhətqiyy ulyoyzaran.

³⁴ Fironuk'le doluyka haç'a'an gyoğuyiy xəybı g'əhətqiyy ulyozzur g'acumee, mang'vee meeb bınah haa'a. Fironur cun insanarıb hı't'eeşılqa siviyy'al. ³⁵ Rəbbəe Mısayk'le, milletık'le eyheva uvhuyn xhinnecad eyxhe, firon meer hı't'ilqa siyk'al, mang'vee İzrailıybı g'ooka deş.

10

Molyud'es qıtxhuyn divan: ts'irtyar

¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Fironusqa hak'ne. Zı əlaamatbı hagvasva fironuniy cun insanar hı't'eeşılqa savaak'al hav'u. ² Qiyğa ğunad Zı nəxübiy Misir tesser hav'u, ma'ad nen əlaamatbiyyıy hagu yığne uşaxaaşısıy nevabışis yuşan he'e. Manke şok'le ats'axhxhesın Zı Rəbb ixhay.

³ Mısaiy Harun fironusqa abı eyhen:

– İnəxüd Rəbbəe, cühüt'yaaşine Allahee vod eyhe: «Nimee gahnane ğu Zı uvhuynçıl k'ırı ilydiyxhes, Zı uvhuynçılqa qıdyaales? Yızın millet Zas ı'bəədat haa'as g'aykke! ⁴ Ğu Zı uvhuyn meed hide'ene, g'iyqa Zı yığne ölkalqa ts'irtyar salat'a'as.

⁵ Mançin ç'ıye məxüd aqqas, çine xılənçe avubna nyaq'vub g'avces deş. Mançin doluyke axuyn-dyaxuyn karıd, vuşde çolbışee ələən yıvarıd hiç'ixarasınbı. ⁶ Mançin yığın, yığne insanaaşın, Misirbışde gırgıng'uncad xaybı gyats'a'asınbı. Məxdun kar yığne dekkaaşık'le, dekkaaşine dekkaaşık'le inyaqa qabıyle qiyğa g'acu deşdiy».

Mısa manıd uvhu, fironusse ayk'anna.

⁷ Fironne insanaaşe mang'uk'le eyhen:

– Geebniyxan mane insanee şas əq'üba hevles? G'avke man insanar, hapk'ın cone Rəbbis Allahıs ı'bəədat he'ecen. Nya'a vak'le g'ece dişde Misir g'ulyoottalna?

⁸ Mısaiy Harun meeb fironusqa qoot'al. Fironee manbışık'le eyhen:

– Havak'ne Rəbbis, vuşde Allahıs ı'bəədat he'e. Saccu eyhe maqa vuşbiyyıy vüqqəs?

⁹ Mısee eyhen:

– Şi maqa vüqəsınbı yişde uşaxaaşıka, q'əsınbışıka, dixbışıka, yişbışıka, çavra-vəq'əyka. Şi maa Rəbbis bayram alğahas.

¹⁰⁻¹¹ Fironee manbışık'le eyhen:

– Məxüd ixhes deş!

Qiyğad manbı matsxar ha'anbı xhinne eyhen:

– Aay-haay, zı şu xhunaşşeeşika, uşaxaaşika g'avkeene, manke Rəbbir şoka eyxhe! Mits'an şoqa karai'dəən fıkırbı vod! Şu man heqqıva, havak'ne adamer şucad Rəbbis ı'bəədat he'e.

Manva uvhu Mısaiy Harun fironusse g'e'ebaşenbı.

¹² Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Misirne ölkalqa xıl hotku, maqa ts'irtyar qale'e. Mançin çolbişee ələəniy dolu gyoğuyule qiyğa axuyn gırgın kar alyatxhvasın.

¹³ Mısee əsaa Misirilqa hotkumee, Rəbbe ç'iyelqa şargına mits g'uxoole. Mits bıkırın yığnaiy xəmnə aa'a. Miç'eediysıd mitsın ts'irtyar adayle. ¹⁴ Ts'irtyar Misirilqa k'yoyhar, mançin ölkə bıkırba avqaaqana. Manimeen ts'irtyar g'inyılqameeyid ıxha deş, g'inyiye şaqad ixhes deş. ¹⁵ Ts'irtyaaşe ç'iyeyn oodun ciga gyatsts'a'an, mançike ç'iyelyna nyaq'vub k'aarıba g'ooce. Mançin doluyule qiyğa axuyn, çolbişee ələən kar, yivaaşilin meyvabı gırgıncad oyxhanan. Misirvolle ç'iyeliy yivaaşıl xhınakın kar axva deş.

¹⁶ Fironee zaraba Mısaiy Harun qopt'ul eyhen:

– Zı Rəbbine, vuşde Allahneyiy vuşde ögiyl bınah hav'u. ¹⁷ Hucoone ixhes, hayne sayəqeesıb yizde bınahıle ilğeeç'e. Rəbbis, vuşde Allahıs düə hee'e, şi ine gyabat'ane balyaake g'attixhan he'ecen.

¹⁸ Mısee fironusse qığeç'umee Rəbbis düə haa'a. ¹⁹ Manke Rəbbe deryahne suralqa it'umna mits g'uxoole. Mane mitsınıd gırgın ts'irtyar Ç'ərəne deryaheeqa aletxu ha'a. Məxüd Misirvolle sacad ts'irt axva deş.

²⁰ Rəbbemee firon meer hı't'ilqa sak'al ha'a, mang'veeyib İzrailybı g'ooka deş.

Yüç'üd'es qitxhuyn divan: miç'axiyvalla

²¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Xıl xəəqə qe'e Misirne ölkalqa miç'axiyvalla k'evxhecen, ulyaqa hiviyxəna t'ub g'umoocecen.

²² Mısee xıl xəəqə qı'ımee Misirvolle xhebne yığna geed miç'axda eyxhe. ²³ Xhebne yığna insanar sana-sang'uk'le g'avces vəvxü deş, manbı xhebne yığna cigeençe ı'ğviykır deş. İzrailybı vooxhene cigabişemee işix ıxha.

²⁴ Fironee Mısa qort'ul mang'uk'le eyhen:

– Havak'ne Rəbbis ı'bəədat he'e. Şoka vuşun uşaxarıb vukkee. İnyaa vuşun saccu çavra-vəq'ə axvecen.

²⁵ Mısee eyhen:

– Şi yişde Rəbbis Allahıs q'urban ablyaa'asdemee, ğu yişin çavra-vəq'əd şaka g'aykkas ıkkən! ²⁶ Gırgın yişin həyvanar şaka qıkkəs ıkkən. Şi inyaa yişde həyvanaaşına xhınt'ayıb g'alepçes vukkan deş. Rəbbis, yişde Allahıs q'urbanna allyasın şi mançike həyvanar g'əxəs. Şi maqa ikkyabı şak'le ats'axhxhes deş, nen həyvanariy Rəbbis q'urbanna allya'as.

²⁷ Rəbbe firon meer hı't'ilqa sak'ala'a, mang'us manbı g'avkkas vukkiykan deş.

²⁸ Mang'vee Mısayk'le eyhen:

– Ğadarxhe yizde ulene ögiyle! Sayir yizde ulesqa qımayle! Sayir ğu yizde ulesqa qareene, qik'asda.

²⁹ Mısee eyhen:

– Hasre ğu eyhəxüd ixhecen, sayir zı yığne ulesqa qales deş.

11

Yits'id'esın divan k'ane qexhe

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Zı fironulqayiy Misirılqa sayib balyaa g'axuvles. Mançile qiyğa mang'vee şu inçe g'avkvasınbı. Saccu avak'neva vuk'lele haa'as. ² Milletık'le eyhe, adameeşeyiy yedaaşe hiqiy-allane Misirbışıke nuk'raykeyiy k'ınəəğəyke hı'ıyn karbı heqqecen.

³ Rəbbe məxüd ha'a, Misirbışde ulesqa millet yugda qadayle. Mısaməe fironne insanaaşik'le, Misirne milletık'le geer xərna insan xhinne ats'a eyxhe.

⁴ Mısee fironuk'le eyhen:

– Rəbbe inəxüdüd eyhe: «Xəm sura vuxhamee, Zı Misirne yı'q'neençe ilğəç'es. ⁵ Taxtıl gyu'arasde fironne ts'erriyne duxayle girğıl, suk giviyxərne g'ayeyne yı'q'əl giy'ırne nukarne duxalqamee, girğing'un ts'eppiyn dixbı hapt'asınbı. Həyvanaaşınid çikana ts'ettiyn balabı hatt'asınbı. ⁶ Misirvolle xədn geşşuy ixhes. Məxdın geşşuy mankilqameeyid ıxha deşdiy, mançile qiyğad mısacad ixhes deş. ⁷ İzrailybışılqayiy cone çavra-vəq'əlqa xvaayib gihivxhas deş». Mançike şok'le ats'axhxhesın Rəbbe İzrailybıyiy Misirbı nəxübiy sana-sang'uke curav'u. ⁸ Yiğın insanar zasqa abı, yizde g'elybışeeqa qutyopk'ul eyhesın: «Ğunar hoora, vaqa qihna hoyharan girğın milletıd hooracen!» Mançile qiyğa zı əlyhəəsda.

Manıd uvhu, Mısa qəlın qek'a fironusse qığeç'ena.

⁹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Zasse Misir geed əlaamatbı hagvas əxecenva, fironee şol k'ırı alixhxhes deş.

¹⁰ Mıseeeyiy Harunee man girğın əlaamatbı fironuk'le hagveyid, Rəbbe fironuke hı't'iy hı'ı, mang'vee İzrailybı cune ölkeençe g'avku deş.

12

Allah qıdet'u ilğəç'uva alğayhen bayram

¹ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le Misireenang'acadniy uvhu:

² – Havaasre mana vaz vuşdemee vuzaaşına xəbna vuxhecen, senıd çile giğlece.

³ İzrailyne girğine cəmə'ətık'le eyhe: ine vuzane yits'id'esde yiğıl girğing'vee cune xizanısdaiyiy, cune xaasda urgee vooxhe, mısvaye vooxhe g'əvxəs vukkan. ⁴ Sa urg ooxhanasdemee xizan k'ılbaxheene, hasre manbışe cone xaas delesne xaybışeeene insanaaşis sik'ı bit'alee'ecen. Ats'axhe neng'usse nimeniy oxhanas əxəsva. ⁵ Şu g'əyxi'yn həyvanar sa seniyn vughulinbı, qı'bı'linbı mexhecen. Urgub, mısvab şosse gyuvk'as vəəxə. ⁶ Manbı ine vuzane yits'ıyoq'ad'esde (14) yiğılqamee havace. Exhalqana İzrailyne cəmə'ətın manbı gyatt'ecen. ⁷ Mançına eb alyapt'ı, şu karbı oxhanasde xaybışde akkabışde çerçivabışılqa q'abğə. ⁸ Manecad xəmdə ç'eyç'eybışıka, ts'ayıl ç'əra qı'in çuru ilydyadyne gıneyka oxhne. ⁹ Man çuru qumoyxhar, yugda qecu, vuk'ul-k'its'ayka, adne karbışıka ts'ayıl ç'əra qı'ı oxhne. ¹⁰ Miç'eedilqamee vuççud g'ilymadaççe. Axuyn kar ixhee gyoxhxhan he'e. ¹¹ Çuru otxhanang'a inəxüd he'e: yı'q'eeqa ts'ıra avt'le, g'elılqa g'ellin ale'e, xıled əsaa aqqee. Yicid zarada oxhne. İna şok qıdet'u ilğəç'uva Rəbbis ablyav'una q'urban vobna.

¹² G'iyna xəmdə Zı Misirile k'ena ilğəç'es. Ma'ab yedike vuxhayn ts'eppiyn dixbıb, həyvanaaşın ts'ettiyn balabıd Zı g'iyna xəmdə gyapt'asınbı. Rəbb Zı ıxhal-alla Misirine allahaaşisib cazaə hevles. ¹³ Şu q'abğına eb vuşde xaybışılın işaarat ixhes. Eb g'avcu Zı set'as deş, qıdet'u ilğəç'es. Zı Misirbı gyabat'ana balyaa şolqa havaasras deş. ¹⁴ İn yiğ şu yik'el aqqe. Qööne nasılbişed Rəbbin bayram xhinne in yiğ alğehecen. Girğine gahbışıl in bayram alğəhe. İna Zı şos gyuvxhuna q'aanun vobna.

İlydyadyne gıneyna q'aanun

¹⁵ Yighille yiğna ilydyadyın gıney oxhne. Vuşde xaana acıxamır ts'eppiynə yiğilycab sav'u avak'anee'e. Şavaayiy ts'eetiynə yiğile yighid'esde yiğılqamee acıxamırnan gıney otxhun, İzrailybışde yı'q'ne meexhecen. ¹⁶ Ts'ettiyneyiy

yighıd'esde yiǵıl muq'addasna iclas see'e. Mane yiǵbışıl şos otxuniy hı'ıyle ğayrı nenacab iş hımaa'a. ¹⁷ İne ilydyadyne gıneybışın bayram, Zı şu Misirğançe mane yiǵıl g'oşunbışıkva qıǵav'unçıl-alla alǵehe. İn bayram qööne nasılbışed alǵehecen. İna Zı şos huvuna q'aanun gırgıne gahbışısa vob. ¹⁸ İlydyadyñ gıney ts'eppiye vuzane yits'ıyoq'ad'esde (14) yiǵıne exhaliyle gibǵıl g'ayı sad'esde (21) yiǵıne exhaliqamee oxhne. ¹⁹ Yighne yiǵna vuşde xaybışee acıxamır ixhes ıkkın deş. Şavaayiy acıxamırnan gıney otxhun İzrailıyışde yı'q'ne meexhecen. Cona ixheyir, menne cıgeençe qarına ixheyir hakkal ha'asda. ²⁰ Acıxamırnan vuççud umoyxhan. Şu nyaa vuxheyib ilydyadyñ gıney oxhne.

Qıdet'u ilǵeç'uva alǵavhuyn ts'ettiyn bayram

²¹ Mısee İzrailin gırgın aǵsaqqalar qopt'ul eyhen:

– Hap'ın vuşde xızanbışısın urǵıyee mısıvabıyee g'äyxı' alle. Allah qıdet'u ilǵeç'uyne bayramıs q'urbanbı allee'e. ²² Sa xudana züfa eyhena ok' alyapt'ı, lyagameene ebeeqa k'yooq'u akkayne çerçivalqa q'abǵe. Mıç'eerilqameyir vuşucar g'aqa qıǵmeç'ecen. ²³ Rəbb Misirbı gyapt'as ı'qqəmee, çerçivalyna eb g'avcu, mane xaabınbışık qıdet'u ilǵeç'es. Gyabat'asva arına malaaik vuşde xaybışeeqa, şu gyapt'as ikkeç'es hassaras deş. ²⁴ İn ədat gırgıne gahbışıs şosiy şole qiyǵınbışıs q'aanun xhinne havaace. ²⁵ Rəbbe şos helesva cuvab huvuyne cıgeeqa qabı hipxırmeeyib, şu in ədat yik'el hıxan hıma'a. ²⁶ Vuşde uşaxaaşe şoke qidghın hı'ıyng'a: «Şu in nişisne ha'a?» ²⁷ Manbışık'le eyhe: «Rəbbe Misirbı gyabat'ang'a, İzrailıyışde xaabınbışık qıdet'u ilǵeç'uva, şı g'attivxhan hav'uva Rəbbis ablyaa'ana q'urban vobna».

Milletın q'aratsabışıl gyu'ur, Rəbbis ı'bəədat ha'a.

²⁸ Mançile qiyǵa İzrailıybı apk'ın, Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le uvhuyn xhinne gırgın ha'a.

Yits'id'es qıtxhuyn divan: ts'eppiyn dixbı habat'a

²⁹ Xəm sura vuxhayng'a, Rəbbe Misirbışın Misir yedike vuxhayn ts'eppiyn gırgın dixbı gyabat'anbı: fironne ts'erriyne taxıl gyu'arasde duxayle girǵıl, zıdana qıyng'ıne ts'erriyne duxalqamee. Həyvanaaşınbıd çıkana ts'ettiyn balabı gyaat'anbı. ³⁰ Mane xəmdə fironur, cun insanarıb, gırgın Misirbıcab suǵootsanbı. Misirğançe it'umun gyaaşen ses qadayle. Məxdın xav eyxhe deş maa'ar vuşumecar qimek'acen.

³¹ Xəmdə fironee Mısayiy Harun qopt'ul eyhen:

– Sabı-qabı, hudoora! İzrailıyışıka sacıgee yizde milletıke əq'əna qeepxhe. Havak'ne şu eyheen xhineyid Rəbbis ı'bəədat he'e. ³² Şu şenke uvhuyn xhinne he'e: çavra-vəq'əd ha'aykı hudoora. Zasıb xayır-düə hevle.

³³ Misirbışe İzrailıybı mizel avqaqqa vuxha, manbı cone ölkeençe ek'ba qıǵeepç'ı hudooracenva. Manbışe eyhe ıxha:

– Deşxheene, şı gırgınbı hapt'asınbı.

³⁴ Milletın acıxamır üvxəs həsilydexhayn xamırnan con lyagambı tanalinçeeqa hitk'ır mıgabışılqa alyat'u ayk'an. ³⁵ İzrailıyışe Mısee uvhuynçıl k'ırı gyaqqı, Misirbışisse tanalqan karbı, nuk'ra, k'ınəəğə heqqa. ³⁶ Rəbbe həməxüd ha'a Misirbışde ulesqa İzrailıybı yugba qavayle. Manbışed İzrailıyışıs ıkkanan helen. Məxüb manbışe Misirbı q'əra qaa'a.

Mısireençe əlyhəənbi

³⁷ İzrailıybı Ramsesğançe Sukkoteeqa avayk'an. Yedaaşileyiy uşaxaaşile hexxana, maa'ar yixıd vəş aazır (600 000) meena adamıy ıxha. Mançe manbı gırgınbı iviykar

apk'ın. ³⁸ Manbışika sacigee xəppa menne milletiken insanar, xəttə çavra-vəq'əd ayk'an. ³⁹ Misirğançe qıkkıyne ilydyadıyne xamırıke manbışe fatirer ha'a. Manbı Misirğançe zaraba hıttıavhuva, yəqqı'sın oxhanasın kar ha'as həsileepxha deşdi.

⁴⁰ İzrailıybı Misir yoq'ud vəşşe xhebts'al (430) senna avxu. ⁴¹ Yoq'ud vəşşe xhebts'al sen g'adiyne yığıl, Rəbbin millet g'oşunbışıqa Misirğançe ayk'anan. ⁴² Misirğançe qığaahasde xəmdə Rəbbəe manbı coleb-alqa g'ilydyav'uva, İzrailıybışe mana xəmə Misirbışde xılənçe g'attıpxınnə xəmə xhinne yik'el avqu. Həmmaşee mana xəmə qabıyng'a İzrailıybış Rəbbinemeə muğurbanıy aaxvas vukkiykananbı.

Qıdet'u ilğeç'uyne bayramın medın q'aanunbı

⁴³ Rəbbəe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

– Qıdet'u ilğeç'uyne bayramnang'a, şu inəxüd ha'as ıkkən: gyuvk'uyne q'urbanıke menne cigeençe qarıyng'us hıdeles ıkkən. ⁴⁴ Saccu pılıke alışşuyne g'ulusse man otıxuniy, ğu mana sunnat hı'ıyle qıyğa oxhanas əxə. ⁴⁵ Sık'ınna gahna vuşde cigabışee axvasva menne ölkeençe arıng'usiy, pılıke sık'ınna gahna şos iş haa'asva arıng'us, man otıxuniy heles ixhes deş. ⁴⁶ Q'urban ablyav'uyng'une xaa man çuru oxhanas ıkkən, mançe g'aqa qığahas ıkkən deş. Sayıd mançin nencad bark'vbı haq'var hıma'a. ⁴⁷ İzrailıybışde gırgıng'veecad qıdet'u ilğeç'uva alğayhen bayram alğahas ıkkən. ⁴⁸ Menne cigeençe arı, şüng'əə mihmanna axvang'usud qıdet'u ilğeç'uva Rəbbis alğayhen bayram alğahas ıkkənəxhe, mang'une xaabın gırgın adamer sunnat hav'u vuxhes vukkan. Mançile qıyğa mang'ussed, vuşda sa xhinne ixha man bayram alğahas əxə. Sunnat hıdı'ıyne adamee mançike hı'ıyn otıxuniy umoyxhancən. ⁴⁹ İzrailıybışsıb, menne cigeençe qabı coka aaxvanbışsıb q'aanun sa vobna.

⁵⁰ İzrailıybışe, Rəbbəe Mısayk'leyiy Harunuk'le uvhuyn xhinne gırgın ha'a. ⁵¹ Mane yığılıcab Rəbbəe İzrailıybı g'oşunbışıqa Misirğançe qığa'anbı.

13

Ts'eppiyn dıxbı Rəbbis g'avсарas

¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

² – İzrailee yedarşe ts'eppa vuxuyne dıxbışde hək'ee: ts'eppiyn dıxbıyiy həyvanaşın ts'ettiyn balabı Yızde doyl qe'e.

İlydyadıyne gıneyn bayram

³ Mısee milletık'le eyhen:

– Rəbbəe Cuna xəbvalla haagu, şu Misirğançe qığav'uyne, nukariyvalike g'attıvxhan hav'uyne yığ yik'el aqqe. Mane yığıl acıxamınnan gıney umoyxhan. ⁴ G'ıyniyn, şu inçe qığeepç'ı əlyhəən yığ Aviv eyhene vuzan vod. ⁵ Rəbbəe vuşde dekkaaşis k'ınnıy g'assır, Kana'anbışın, Q'etbışın, Emorbışın, Q'ıvbışın, Yevusbışın nyakiy itv gyodatstsen cigabı şos helesva. Rəbbəe şu maqa qabıyng'a, mane vuza man ədat he'e: ⁶ yıghılle yığna ilydyadıyn, acıxamır deşin gıney oxhne. Yıghıd'esde yığılıd Rəbbis bayram alğəhe. ⁷ Mane yıghne yığee ilydyadıyn, acıxamır deşin gıney oxhne. Şu vooxhenemeene cigabışee, acıxamırıb, acıxamırıke hı'ıyn karıd ixhes ıkkən deş.

⁸ Mane yığıl şu vuşde dıxbışık'le eyhe: «Şi in ha'an, Rəbbəe şı Misirğançe qığa'ang'a hav'una yugvalla yik'el avqu».

⁹ Rəbbəe Cuna xəbvalla haagu, şu Misirğançe qığav'uva, havaasre Rəbbina q'aanun vuşde ghalele g'u'moxhacən. Mançıl-allad hasre man ədat vuşde xıleyliniy ligaylin k'ats' xhinne vuşde yik'bışee axvecən. ¹⁰ Senbı atk'ınıylette şu man yığ yik'el aqqı alğəhe.

Ts'eppa vuxhaynbı

¹¹ Rəbbəe şosiy vuşde dekkaaşis k'ın g'assır helesva uvhuyne Kana'anaaşine ölkeeqa qabı hipxırne yiğile, ¹² ts'eppiyn dixbı Rəbbine doyul qee'e. Həyvanaaşinid ts'ettiyn vughulyun balabı Rəbbine doyul qe'e. ¹³ Ts'eppiye əməleyne balayl-alla urg qevle. Çil-alla vuççud qidelexheene, mançına gardan havaq'ar hee'e. Gırgine ts'eppa vuxhayne dixbışıl-alla nuk'ra qele. ¹⁴ Mısamedad duxee vake man hucooneva qiyghınene, eyhe: «Rəbb şal oğa it'umra ıxha, şı Misirğançe qığav'u, nukariyvalike g'attıvıxan hav'u. ¹⁵ Fironus şı g'avkvas devkanang'a, mana hı't'ilqa sark'ılyne gahıl, Rəbbəe Misirbışın gırgın ts'eppiyn dixbı gyabat'anbı. Həyvanaaşinid ts'ettiyn balabı gyaat'anbı. Mançıl-allad zı ts'ettiyn vughulyun həyvanaaşın balabı Rəbbis q'urbanna allya'a, ts'eppiye yizde dixbışıl-allad nuk'ra qele». ¹⁶ Rəbb şal oğa it'umra ıxhay, şı Misirğançe qığav'uy, vuşdemee xıleyliniy ligaylin k'ats' xhinne ixhecen.

Rəbbəe İzrailybışis yəq haagva

¹⁷ Fironee millet g'ayqiyng'a, Allahee manbı Filiştinaaşine cigabışile k'ena yəq cit'aba vuxheyib quvqekka deş. Allahee eyhen:

– Maa'ab manbışika muhariba hav'eene, manbışe sayid fıkırbı badal hı'ı Misirqacab siviyl'al.

¹⁸ Allahee millet alik'ar hı'ı sahrayle k'ena Ç'ərane deryahısqa qıkkeka. İzrailybı Misireençe dəv'əysınbı xhinnen silahbı alyaat'u avayk'an.

¹⁹ Mısee mançe əlyhəəng'ə, Yusufun bark'vbıd cokusana sı'ı qıkkekanbı. Yusuf qek'ang'a İzrailybışisqa k'ın g'assaras alıkkı uvhuynniy:

– Allahee şos huvuyn cuvab mısacad yik'el hıxan ha'as deş. Şunad əlyhəəng'ə, yızın bark'vbı inyaa g'ilyma'a, şoka qıkkee.

²⁰ İzrailybı Sukkotğançe qığeepç'ı, sahrayne k'anek sa Etam eyhene cigee çadırbı giyxə. ²¹ Rəbb Vuc manbışde hirniy əlyhəə. Mang'vee yiğniyiğın manbışis yəq buludne dirakıqa, xəmdəb ts'ayine dirakıqaniy işix hele haagva. Mang'vee məxüdə manbışisse yiğniyiğınbı, xəmdəb əlyhəəs vəxəcənvaniy ha'a. ²² Sık'ınne gahıs xheyib buludna dirak yiğniyiğın, ts'ayına dirakıb xəmdə manbı g'alyav'u avayk'an deş.

14*Deryaheençe i'lgəə*

¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

² – İzrailybışik'le eyhe, havaasre manbı yı'q'əlqa sapk'ıl Pi-Haxirot eyhene cigayne k'ane Migdolneyiy deryahne əree çadırbı gı'xecen. Deryahısnee Ba'al-Tsefonne ögee vuxhecen. ³ Fironusqa həməxüdə qales: «İzrailybı nyaqame vuxhesınbı avxu, sahrayn manbışda yəqı'b g'ats'apk'ın». ⁴ Zı firon meer hı't'ilqa sak'ala'as, manar manbışıqa qihna gixhas. Məxüdə Zı mang'ukuniy mang'une g'oşunukın hı'ı Yızın do axtı qa'as. Manke Misirbışik'le Zı Rəbb ıxhay ats'axxhesın.

İzrailybışe həməxüdəd ha'an.

⁵ Fironuk'le İzrailybı heepxıva uvhuynng'a, mang'unayiy cune insanaaşına fıkır badal vooxhena. Manbışe eyhen:

– Şı in hı'ıyn kar hucoone? Şı İzrailybı g'avkku nukarar dena avxu!

⁶ Fironee dəv'əysın daşk'a balkanaaşik qa'as alıkkı, cuka g'oşunub qopt'ul ayk'anna. ⁷ Mang'vee cuka yixhıd vəş (600) g'əyxı'lyne, yugne dəv'əyne daşk'ayle ğayrı, Misirın gırgıncad dəv'əyn daşk'abı alyat'anbı. Gırgine daşk'abışıqa çin ç'ak'ınbı vooxhe. ⁸ Rəbbəe firon, Misirna paççah hı't'ilqa sakal ha'a, manar Misirğançe qığəəne İzrailybışqar qihna gexha. İzrailybımee yik'eka əlyhə vuxha. ⁹ Misirbı fironne

gırgıne däv'öyne daşk'abışıka, balkanaaşıl aleepxıynbışıka, gırgıne g'oşunbışıka sacıgee İzrailıybışıqa qihna gyabak'a. Misirbışısqa manbı deryahısne çadırıbı gıxı'yne cıgee, Pi-Haxırotne k'ane, Ba'al-Tsefonne hiib gyabak'a.

¹⁰ Firon İzrailıybışıqa avayq'arniy vor. Manbı yı'q'əlqa sapk'ıl ilyakiys g'ecen, manbı coqab qihna vob gyapk'ı. Manbı mançile geeb qəpq'ı'n Rəbbilqa ona'a gıviyğal.

¹¹ Manbışe Mısayk'le eyhen:

– Nya'a Misir nyaq'vbınıy deş, ğu şi hapt'as sahreeqa qabı? Karne ğu hı'ı şi Misirğançe qığav'u? ¹² Nya'a, şi vak'le Misir uvhu dışdıy: «Şi şaleb alqana g'alee'e. Havaasre şi Misirbışda iş haa'as»? Misir nukariyvalla hav'uy, sahree hapt'ıyle yugda eyxheyiy!

¹³ Mısee milletis inəxdun alidghınıy qele:

– Qı'məəq'ən, ulyoozre! Şok'le g'iyına g'acesın, Rəbbe şü nəxübiy g'attivxhan haa'a. Həşde g'oocen Misirbı, şok'le sayıb mısacab g'avces deş. ¹⁴ Rəbbe şol-alla manbışıkın ha'asın, yik'ıbı it'umda aqqe!

¹⁵ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Nişil-allane ğu Zalqa ona'a? İzrailıybışık'le eyhe, ögiylqa hudooracen.

¹⁶ Ğumee əsaa, deryahılqa hotk'u xhyan q'öne cıgeeqa qe'e, İzrailıybışısse mane xhyan deşde cıgeençe deryahıle k'ena ilğeeç'es vəəxhecen. ¹⁷ Zımee Misirbı hı't'eeşılqa savaak'al haa'as, manbıb şoqab qihna qavaales. Zınad fironne däv'öyne daşk'abışıkınıy balkanaaşıl aleepxıyne g'oşunbışıkın hı'ı Yızın do axtı qa'as. ¹⁸ Zı mısaiy fironukuniy cune däv'öyne daşk'abışıkın, balkanaaşıl aleepxıynbışıkın hı'ı, Yızın do axtı qı'ı, manke Misirbışık'le Zı Rəbb ıxhay ats'axxhes.

¹⁹ İzrailıybışıle ögiyl əlyhəəna Allahna malaaik, cıga badal hav'u, manbışıqar qihna qöö giyğal. Buludne dirakınıb çına cıga badal hav'u, yı'q'əle, ²⁰ İzrailıyneyiy Misirne g'oşunbışde əree qöö gıviyğal. Xəmvollete dirakın İzrailıybışıs işix gyavhu, Misirbışısmee miç'axıyvalla hav'u. Man g'oşunbı xəmvolletee sana-sançısqa qeetxha deş.

²¹ Mısee xıl deryahılqa hodakke. Rəbbeyib xəmvollete şargıle aa'ane mıtısıka deryahın xhyan mançe ak'an ha'a ıxha. Məxüd mane cigayn xhyan qeqqva'an. Xhyan q'öne cıgeeqa qexhe. ²² İzrailıybıb deryahne xhyan deşde cigayle k'ena ilğeeç'ı avayk'ananbı. Xhyanbı cabırıbı xhinne qetxha manbışde sağneyiy solne sural ulyoyzar. ²³ Misirbı gyabak'anbı manbışde qihna. Fironun däv'əyn daşk'abı, balkanaaşıl alepıynbıb manbışde qihna k'eebaç'enbı deryaheeqa. ²⁴ Rəbb veriğna ul üvxəsse buludneyiy ts'ayine dirakeençe horzul Misirbışın g'oşunbı sana-sançıl alıkk'a. ²⁵ Mang'vee däv'öyne daşk'abışın tekarbı sacuraycad qa'a, mançısse yugda alik'aras məxəcenva. Misirbışe eyhen:

– Qudoora inçe heepxas! Rəbbe İzrailıybışın sura aqqı, şakınıd ha'as ıkkın.

²⁶ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Xıl deryahılqa hotke xhyanbı çine cıgeeqa satk'ıl, maabın Misirbı däv'öyne daşk'abışıka, balkanaaşıl alepıynbışıka sacıgee çik avub g'alee'ecen.

²⁷ Mısee deryahılqa xıl hodakke, xhyanbıd miç'eeqana çine cıgeeqa siyk'al. Misirbı xhineençe heebaxamee, Rəbbe manbı haly'av'u deryahne yı'q'neeqa g'aa'a. ²⁸ İzrailıybışıqa qihna deryaheeqa k'eeç'uyın däv'əyn daşk'abı, balkanaaşıl alepıynbı, gırgınacab g'oşun yı'q'əlqa satk'ılne deryahne xhyanbışee hööğəna. Mançe şavusseca g'attixhanas əxə deş.

²⁹ Məxüd ıxha İzrailıybı deryahne yı'q'neene xhyan deşde cigayle k'ena ilğeeç'ı avayk'an. Xhyan manbışde sağneyiy solne sural çabır xhinne ulyoyzar. ³⁰ Mane yiğıl İzrailıybı Rəbbe Misirbışde xılənçe g'attivxhan haa'a. Qiyğa manbışık'le Misirbı

deryahne mıglek hapt'ı g'ooce. ³¹ İzrailybışik'le Misirbışik Rəbbəe xənnə guçuka hı'ıyn g'acumee, manbı Rəbbile qəvəyq'ən giviyyəğal. Mang'ulqayiy Mang'une g'ululqa, Mısalqa, inyam ha'a giviyyəğal.

15

Mısayna mə'niy

¹ Mane gahıl Mıseeyiy İzrailybışe Rəbbis ina mə'niy haa'a:

– Rəbbis ina mə'niy qəpqaəs,
Mang'vee Cun do geed axtı qı'ı!

Balkanıb, çil alixınar,
Mang'vee deryaheeqa g'av'u!

² Rəbb Yizda guciy mə'niy vorna,
Mang'vee zı g'attixhan hı'ı.

Mana Yizda Allah vorna,
zı Mana qıvats'a'asda!
Mana yizde dekkeeyid ı'bəədat hı'ına Allah vorna,
zı Mana axtı qa'as!

³ Gırgıne duşmanaasıle ǵamxhesde
Rəbbin do YAHVE* vodun!

⁴ Dəv'əyne daşk'abışika fıronna g'oşun
deryaheeqa daǵav'u!

Misirin nekke yugun ç'ak'ınbı
Ç'ərane deryahın höbgü!

⁵ Xhyan manbışile g'alysikkı,
k'oralybışeeqa manbı g'ayebı xhinne qavayk'an apk'ın!

⁶ Rəbb, Ğu Yiǵne guçuka qıvats'ı!
Ğu duşmanar g'ulyotal haa'a!

⁷ Ğu Yiǵne xənnə guçuka,
Ğu qıdvyaats'anbışikın ha'a!

Yiǵne qəlın,
ts'ayın balybiy gyoxhan ha'an xhinne, manbı gyooovxhan hav'u!

⁸ Yiǵne nafasın xhyanbı
sacıgeeqa sa'a,
Sacıgeeqa sadıyne xhineke cabırbı ha'a,
İttehesu deryahne k'oralybışeedın xhyanbı qiyğara'anbı!

⁹ Duşmanee eyhenniy:
«Qihna gırxhu, zı manbı avqas,
Aqqıyn karıd zı bit'al ha'as!
Mançike yızın rı'hcad ats'es!
Qiyğale xhineyid g'ılinc qıǵahas,
yizde xılekacab zı manbı gyapt'as!»

¹⁰ Ğu manbışis uf üvxü,
deryahın manbı höbgü!
Gurğuşun xhineyib
manbı k'oralybışeene xhinek avqa apk'ın!

* **15:3** 15:3 YAHVE: in do cühüt'yaaşine mizel «Vuc vornava» cuvabık akar. İne kitabee in do «Rəbb» xhinne sak'ala'a.

11 Ya Rəbb, vornane Vaka sa aqqasda
allahaaşine əree?

Muq'addasvallee azamatıka,
Vasse xhinne mö'ücüzəbı ha'as əxəna vornane?
Yiğne xəbvalile xhinne qəvəəq'ənasda merna vornane?

12 Ğu sağın xıl hotkumee,
ç'iyeyn manbı höbgüynbı!

13 Vaqa badaldyooxhena yugvallava,
Ğu xalq' g'attixhan hı'ı,
Ğu manbısis yəq haagu!

Ğu eyxhene Yiğne muq'addasne cigeeqa†,
Ğu Yiğne gucuka quvkees!

14 Milletbışik'le man g'ayxhı, tanbışeeqa zeze avxhas,
Filiştinar mançile geeb qəvəəq'ənas,

15 Edomun ç'ak'ınbı qəpq'ı'niyn alyabat'a,
Moav vuk'lek vukkeekanbışik zeze ooxha,
Kana'anın milletid nyaqame ixhesın axva!

16 Havaasre manbışılqa zeze avkkecen, qəvəəq'necen!
Rəbb, Yiğne xilene gucen,
Yiğın millet ilğəç'esmee
manbı g'ayelqa savk'alas,
nıq'-ç'ı'q' dena aaxvas!

Ya Rəbb, Ğu nukariyvalike g'attixhan hı'iyın millet ilğəç'esmee!

17 Ya Rəbb, Ğu Yiğın millet qalessın Yiğne suvalqa,
Ğu Yiğne Xaasva g'əyxı'yne cigee, Ğu manbısis ciga qaa'as,
Ey Xudaavand, Ğu Yiğne xileka itxhınne muq'addasne cigee!

18 Rəbbee gırgine gahbışıl, hammaşe paççahiyvalla haa'as!

19 Fironun dəv'əyn daşk'abı, balkanaaşıl alepxıynbı deryaheeqa k'epç'imee,
Rəbbee manbışılqa deryahın xhyanbı yı'q'əlqa qalya'a. İzrailybımee deryahne
xhyan deşde cigayle k'ena ilğeepç'ı avayk'ananbı.

20 Harunne yuçee, peyğambar Mayramee, xileqa dyaf alyat'umee, gırgine
yedaəşed xileqa dyafbı alyat'u, məng'ı'qab qihna mık'ar ha'a avayk'ananbı.

21 Mayramee manbısis ina mə'niy qəpqı':

– Rəbbineme qəpqe,
Mang'vee Vuc axtı qı'ı.

Balkanıb, cil alixınar
Mang'vee deryaheeqa g'av'u.

Q'ap'ın xhyan

22 Mısee İzrailybı Ç'ərane deryahısse Şur eyhene sahreeqa quvkekka. Xhebillə
yiğna manbı sahrayle k'ena avayk'an, maa'ad manbısisqa xhyan qızaxxa deş.

23 Manbı Mara eyhene cigeeqa qabı hipxhıring'a, maadın xhyanıd q'ap'ıdava ulyoğas
əxə deş. Mançıl-allad mane cigayn do Mara (*q'ap'ın*) axva. 24 Milletın «Hucoone
ulyoğasva?» Mısaylena haa'a giviyyə. 25 Manke Mısee Rəbbilqa ona'a, Rəbbeeyid
mang'uk'le sa os hagva. Mısee man os xhineeqa dağadaççe, mançile qiyğa man
xhyan uloğasın xhinne qexhe.

† 15:13 15:13 Cigeeqa: inyaa İzrailyneiy İyerusalimne hək'ee eyhe.

Rəbbəe maa manbışis g'ayda-q'aanun huvu, maayib siliys üvxü. ²⁶ Mang'vee eyhen:
– Şu Yizde, Rəbbine, vuşde Allahne cuvabil yugda k'ırı alixhxheene, Yizde ögiyl qotkun işbı he'eene, Zı he'eva uvhuynçıl k'ırı gyaqqı q'aanunbışee hagvan xhinne he'eene, Misirbışılqa g'axuvuyne ık'arbişin nencad şolqa g'axiles deş. Şu yug qaa'ana Rəbb Zı vorna.

²⁷ Manbı qavaylenbı Elim eyhene cigeeqa. Mane cigeeyits'ıq'ölle (12) xhyan ı'lqəən cigayiy yights'al (70) xurmayna yiv vooxhe. İzrailybışe mane xhyanbı ı'lqəəne cigabışde hiqiy-alla çadırbı giyxə.

16

Allahee mannayiy bilydirçinar g'ıxele

¹ İzrailybışin cəmə'ət Elimğançe ayk'anan. Manbı Elimneyiy Sinayne yıq'neene, Sin eyhene sahreeqa Misirğançe qığeepç'iyne q'öb'esde vuzane yits'ıxhob'esde (15) yığıl qabı hiviyyhar. ² Sahree milletin Mısaylenayiy Harunulena haa'a giviyyal.

³ İzrailybışe manbışik'le eyhe ıxha:

– Misir çurunane k'umk'umbışde k'ane gyuv'urne gahıl, avts'esınmeen gıney otxhanang'a, Rəbbine xılence ma'ab hapt'ıynxhiy nimee yugda eyxheyiy. Şunad inimeen millet sahreeqa mısıka gyapt'as qadı!

⁴ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Zı şolqa xəənçe gıney gyoğa'as. Hasre millet yığıs qığeç'ecen, çısın yığısıysın gıney se'ecen. Zı manbı Yizde q'aanunbışıl k'ırı iliyxheyeva məxüb siliys üvxəs. ⁵ Yixhid'esde yığıl q'öd şene yığbışilinmeen sı'l, ögiykecad otxhanan kar he'ecen.

⁶ Mıseeyiy Harunee İzrailybışik'le eyhen:

– Exhal şok'le ats'axxhesın Misirğançe şu Rəbbəe qığav'u vuxhay. ⁷ Miç'eedmee şok'le Mana inyaa ıxhay, Mang'una xəbvalla g'avcesda. Rəbbik'le g'ayxhin şu Culena haa'a. Şi vuşbine vooxhe, şu şalena haa'a?

⁸ Mısee manbışik'le meed eyhen:

– Şok'le inəxüd ats'axxhes Mana Rəbb ıxhay: g'iyına exhal Mang'vee şos çuru heles, miç'eedıd avts'esınmeen gıney. Mang'uk'le g'ayxhiyn şu Culena haa'a. Nya'a şı vuşbune vooxhe? Şu şalena deş, Rəbbilena ha'a.

⁹ Mısee Harunuk'le eyhen:

– İzrailiyne cəmə'ətık'le eyhe: «Rəbbine ögiylqa savaale, Mang'uk'le g'ayxhiyn şu Culqa alepçiy».

¹⁰ Harun İzrailiyne cəmə'ətıka yuşan ha'ane gahıl, cəmə'ətın vuk'ulybı sak'al ha'anbı sahrayne suralqa. Sayid manbışik'le buludne dirakee Rəbbin nur ıxhay g'ece.

¹¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

¹² – Zak'le İzrailybışe Zalena haa'a g'ayxhı. Manbışik'le eyhe: «Exheqana şu çuru oxhanas, miç'eedıd avts'esınmeen gıney. Manke şok'le ats'axxhesın Zı Rəbb, vuşda Allah ıxhay».

¹³ Exheeqana bilydirçinar aletxu qadı çadırbı gı'xı'yn ciga gyats'a'an. Miç'eebiysıb mane cigayne hiqiy-alla ç'iy ı'xiyxə. ¹⁴ Ç'iy ts'its'axhamee, ç'iyene aq'val k'üvən xırıp'-xırıp' ha'an g'iravuk akaran sa kar axva. ¹⁵ İxhyanbı g'acu İzrailybışe sana-sang'uk'le eyhen:

– İn hucoone?

Manbışik'le man hucoo ıxhay ats'a deşdiy. Mısee manbışik'le eyhen:

– İn Rəbbəe şos oxhanasva huvuyn gıney vod. ¹⁶ Rəbbəe inva şok'le uvhu: «Sı'ıyle qiyğa, həməxüd he'e, xizaneene insanaaşis sik'ı ixhecen, gırgıng'ulqa sa vexhxheedın* hixhrecen».

¹⁷ İzrailybışe gırgın cok'le uvhiyn xhinne ha'a. Sanbışe geed sa'a, mansanbışe k'ılda. ¹⁸ Vexhxhayka gyoobakka gibğilmee, geeb sav'uyng'unab hexxaba haagu deş, k'ilyba sav'uyng'unab k'ilyba haagu deş. Gırgıng'vee q'aralıka sav'una xhinnecab haa'gva.

¹⁹ Mısee manbışik'le eyhen:

– Vuşde neng'veecad miç'eediys vuççud g'ilymadaççe.

²⁰ Sassanbışe Mısayl k'ırı ilydiyxhı kar miç'eediys g'aledaççe. Mane otxhuneeqa mı'qər a'a, mançike eva g'əə giyğal. Mısee manbışik'le qəl haa'a. ²¹ Miç'eeb gırgıng'vee cus vukkanameena q'aralıka sa'a vuxha. Qiyğa verığ pıra quvxhamee, mana xhinelqaniyxhe siviyyk'alna. ²² Yixhıd'esde yığıl manbışe q'öd manimeen otxhuniy sa'a, sang'ulqa q'öble vexhxha gyooxha vuxha. Cəmə'ətnə ç'ak'ınbışe co nimeen kariy sı'ıva abı Mısayı yuşan ha'an. ²³ Mısee manbışik'le eyhen:

– Rəbbe inəxüdüd eyhe: «G'iyqiyn ülycümün yighıd'esın, manzil haa'an yığ vod. Man muq'addasın Rəbbin yığ Şabbat vod. G'inyikeycad qecesın qece, qoxhxharasınd qoxhre. Hexxada axuynıd g'iyqiys havace».

²⁴ Manbışe otxhuniy Mısee uvhiyn xhinne g'iyqılqamee havacıva, mançeeqa mı'q'ərıd ı'ı deş, evad eyxhe deş. ²⁵ Mısee eyhen:

– G'iyına şu man otxhanan kar oxhne. G'iyına Rəbbin yığ, Şabbat vod. Şok'le g'iyına g'ad oxhanas vuççud aveykes deş. ²⁶ Şu man kar yixhne yığna se'e, Şabbatıl, yighıd'esde yığıl, şok'le vuççud aveykes deş.

²⁷ Milletıken sabara insanaar yighıd'esde yığılıb otxhuniy sa'asva qığeepç'eyib manbışik'le vuççud iveeke deş.

²⁸ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Şu mısılqameene Zı g'ixhxhiyne g'ayda-q'aanunuka gyuv'ur-oza qıdeepxhes?

²⁹ İlyaake, Zı, Rəbbəe şos Şabbatın yığ huvu, mançıl-allad Zı yixhıd'esde yığıl şos q'öd manimeen otxhuniy hele. Yighıd'esde yığılıb gırgınbı cone xaybışee gyuv'urecen, əq'ənaqa imaak'anancen.

³⁰ Məxüb milletın yighıb'esde yığıl manzil haa'a. ³¹ Mane otxhuniyn do İzrailybışe manna† giyxhe. Mana vuc k'aşnişne toxumukub akar, rangısıb cagvaraba vob. Opxhıniysıb itv qadğuyın k'alet xhinne vob.

³² Mısee eyhen:

– Rəbbəe inəxüd he'eva vod eyhe: «Sa vexhxha mannayna alyapt'ı şole qiyğiyne nasılıbışis havaace. Hasre manbışik'led g'acecen, Zı şu Misirğançe qığav'uyng'a şos sahree huvuyn gıney».

³³ Mısee Harunuk'le eyhen:

– Kup alyaat'u mançeeqa sa vexhxha mannayna haç'ee'e. Qiyğad Rəbbine ögiylqa gixhxhe qihniyne nasılıbışis havaces ixhecen. ³⁴ Rəbbəe Mısayk'le uvhuyn xhinne, Harunee havacesva mannanan kup mugaavilenane q'utyeyne‡ hiqa giyxhe.

³⁵ İnsanarnane cıgeeqa, Kana'anqa, qavaalesmee, İzrailybışe yoq'ts'al (40) senna manna ooxhan. ³⁶ (Sa omer efana yits'ıb'esda pay vobna).

17

Ganzile gyodatstsen xhyan

* **16:16** 16:16 Vexhxha: cühüt'yaaşine mizel in cuvab «omer» vod. Sa omeree sa kiloyle sık'ılda hexxada vod.

† **16:31** 16:31 Manna: Man kar İzrailybışik'le mankilqamee g'ıdecuva, manbışe mançin do «in hucoone» giyxhe.

‡ **16:34** 16:34 Mugaavilenana q'utye: mane q'utyeyne hək'ee Tovratee, menne cigabışeeıd otk'uniyn.

¹ Gırgın İzrailin cəmə'ət Sin eyhene sahreençe yəqqı'lqa qığeç'e. Rəbbe manbışik'le uvhuyn xhinne manbı ulyoozar-ulyoozar avayk'an. Manbı Refidim eyhene cigeega qabı çadırı g'iyxə. Maa'ad milletın ulyoğasın xhyan eyxhe deş. ² Mançilallar manbışe Mısa t'yats'axal hı'ı eyhen:

– Şas ulyoğasın xhyan hele!

Misee manbışik'le eyhen:

– Nya'a şu zak'le cuvabbı eyhe? Nişil-allane şu Rəbb siliys ı'xı'yxə?

³ Milletis xhyan ıkkın eyxhe. Mançil-allad manbışe Mısa t'yats'axal hı'ı eyhen:

– Nya'a ğu şi Misirğançe qığav'u? İn ğu şak, şınab, yişin uşaxarıb, həyvanarid xhineka gyatt'asdemene hı'ı?

⁴ Misee Rəbbilqa onu'u eyhen:

– İne milletık zı hucoone ha'as? Manbı zalqa g'aye gyooğa'asınçıl qepxha vob.

⁵ Rəbbe Mısays inəxdun alidghınıy qele:

– Vakasana sabara milletın ağsaqqalar qopt'ul milletne ögiyl hoora. Nil eyhene damays ı'xı'yn əsayid xıyaqa aleet'e. ⁶ Maane Xorev eyhene ganzıl Zı yiğne ögiyl ulyozaras. Mane yiğne xılene əsaaka ganzile k'ena it'umda ı'xe, mançeençe milletis ulyoğasın xhyan qığeç'es.

Misee İzrailyne ağsaqqalaasına ögiyl həməxüd ha'a. ⁷ Misee mane cigaynıd do Massayiy Meriva (*siliys ı'xı'y, cuvabbı uvhiy*) giyxhe. Ma'ad İzrailybışe cok'le cuvabbı eyheva, «Rəbbir şakaniyxan deşxhee, de'əşdaniyxanva» uvhu, Rəbbir siliys ı'xı'va man do giyxhe.

Amalekaaşikan saç'uvkiy

⁸ Mançile qiyğa Amalekar Refidimeeqa abı İzrailybışika suç'ookanbı. ⁹ Misee Yeşuayk'le eyhen:

– Hark'ın milletteke insana g'əvxə, yişdemee Amalekaaşika saç'uvkecen. Zı g'iyqa Allahne əsaaka tepayne q'oma ulyozarasda.

¹⁰ Yeşueeyid Misee uvhuyn xhinne ha'a, hark'ın Amalekaaşika siç'ekkvana. Mısa, Harun, Xur hapk'ın ılqeebaç'enbı tepayne q'omaqa. ¹¹ Misee xileppi ooqa qı'imee İzrailybı ğamebaxhenbınıy, mang'un xileppi ozzur avqa qeetxhamee, ğamebaxhe giviyğalanbı Amalekar. ¹² Mısayn xileppi oyzaranbı, mang'usse xileppi orzuliyvalike ooqa qa'as dəxəmee, Haruneeyiy Xuree g'aye abı Mısa çılqa gya'a. Mang'un sa xıl aqqaqqan Harunee mansad Xuree. Məxüd verig k'yooçesmee, manbışe mang'un xileppi xəə aqqaqqa. ¹³ Məxüb Yeşuee Amalekbı cune g'ılincike alğaa'a.

¹⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– İnsanaşə yik'el aqqecənva kitabeeqa ok'ne. Qiyğad Yeşuayk'le eyhe, Zı Amalekaaşın docad ç'iyene aq'vale hakkal ha'asın.

¹⁵ Misee q'urban ablya'an ciga ali'ı çin doyud YAHVE Nissi (*zas Rəbbe ğamxhesda guc hoole*) gixxhı, ¹⁶ eyhen:

– Zı Rəbbilqa k'ın g'iysar, Rəbbe Amalekaaşikana dəv'ə ç'əv ha'as deş.

18

İtron Mısaysqa arayle

¹ Midyanaaşine kaahinık'le, Mısayne abatteyk'le İtronuk'le Allahee Mısayneyiy İzrailybışdemee hı'ıyn karbıyiy Rəbbe manbı Misirğançe qığav'uy g'iyxhe. ²⁻³ Mısayne abatee İtronee Mısayna xhunaşşe Tsipporayiy q'öölə uşax yı'q'əlqa qıkkeka. Misee ögiylycarniy cuna xhunaşşe dekkine k'anyaqa g'axıyvu. Misee «Zı menne cigeə, merna xhinne ıxhava» uvhu, dixbışde sang'un do Gəşomniy (*menne cigayna*) gixxhı. ⁴ «Dekkee ı'bəədat hı'iyne Allahee zas kumag hı'ı, fironne

g'ılincike g'attixhan hı'ıva» uvhu, mansang'unud do Eliyezerniy (*Allahee zas kumag ha'a*) gixxhı. ⁵ Mısayna abattey İtron, dixbışıkayiy xhunaşseyka sacigee sahreeqa Mısa eyxhene Allahne suvaysqa arayle. ⁶ İtronee Mısayk'le eyhecenva insan g'ıxele:

– Zı yiğna abattey İtron xhunaşseykayiy q'öne yiğne duxayka vasqa ı'qqə vor.

⁷ Mısa abbateysqa qığeç'u mang'une ögiyl k'yorzul, ubba ha'a. Sana-sang'uke qidghınbı ha'a manbı çadıreeqa ikkebaç'e. ⁸ Mısee abatteys, Rəbbe İzrailybışdemee fironulqayiy Misirbışılqa allı'ıyn yiğbı, co yəqqə opxhunna əq'üba, sayib Rəbbe co nəxübiy g'attivxhan hav'uva yuşan ha'a. ⁹ İtron Rəbbe İzrailybışis yugvalla hav'uva, manbı Misirbışde xılənçe g'attivxhan hav'uva geer şadexhena.

¹⁰ Mang'vee eyhen:

– Şu fironneyiy Misirbışde xılənçe g'attivxhan hav'une Rəbbis şukur vuxhena!

¹¹ Həşde zak'le ats'an Rəbb manisa allahaaşile nimeexheyir xərra vor. Mang'vee millet hooyç'an-g'oyç'anne Misirbışde xılənçe g'attixhan hı'ı.

¹² Qiyğa Mısayne abattey İtronee, Allahıs medın-medın q'urbanbı allya'a. Haruniy İzrailybışin ağsaqqalar, Mısaykayiy cune abatteyka sacigee Allahne ögee gıney oxhanas abayle.

Mısee ç'ak'ınbı g'əəxə

¹³ Qinne yiğıl Mısa milletne məhkamayqa ilyakka. Milletıd miç'eediyle exhalqamee Mısayne hiqiy-alla iliyk'ar ıxha.

¹⁴ Mısayne abattey k'le mang'vee milletık ha'an g'acumee, eyhen:

– Ğu hucoone milletık ha'a? Nya'a ğu sayrena məhkama ha'a, nya'a manimeen millet yiğne hiqiy-alla miç'eediyle exhalqamee iliyk'ar axu?

¹⁵ Mısee eyhen:

– Millet zasqa Allahee eyhen ats'axhxhes adayle. ¹⁶ İnsanar sana-sang'uka parxaçeepxhamee, zasqa abayle. Zınad manbışde neng'uqa nena bınahiyva eyhe. Sayıd zı manbışis Allahne g'ayda-q'aanunbışike yuşan ha'a.

¹⁷ Abattey Mısayk'le eyhen:

– Ğu man qotkuda deşod ha'a. ¹⁸ Ğunar, vasqa abaylenbıb mançike saccu oozaranbı. Sang'unemee mana geeb yı'q'na işib. Vassecab mana iş haa'as vəxəs deş. ¹⁹ Ğu zal yugda k'ırı gyaqqe, zı vak'le həşde sa kar eyhes. Hasre Allahır vaka ixhecen! Allahneyiy milletne yı'q'nena ixhe, milletın nyaabiy dağamiyvalla opxhan, ğu Mang'us yuşan he'e. ²⁰ Manbışık'le g'ayda-q'aanun, ha'asın işbı, qopkuna yəq haagve. ²¹ Milletıke kar əxən, Allahıle qəvəyq'ənan, cuvabıl ulyoozaran, pılıka alivşes dyooxhen insanar g'əvxə. Manbı aazırıng'us (1000), vəşing'us (100), xhots'aling'us (50), yıts'ing'us (10) ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhe. ²² Manbışe məhkamabı he'ecen. Cosse ha'as əxən işbı hasre cocad he'ecen, dağamınbıd, dəxənbıd vasqa allecen. Məxüd manbışe vas kumag ha'as, valqa gyooxhana işib k'ıl quvvhəs. ²³ Ğu məxüd he'eene, Allahısıd man ıkkıykıneene, vasse örxəs əxəsda. Milletıd yik' sibık qı'ı xaaqa siyk'alıy.

²⁴ Mısee abattel k'ırı alixhxhı, mang'vee eyhen xhineyid ha'an. ²⁵ Mısee İzrailybışde əreençe kar əxənbı g'əvxü, milletıs ç'ak'ınbı xhinne giviyyhe. Manbışike aazırıng'us, vəşing'us, xhots'aling'us, yıts'ing'us ç'ak'ınbı vooxhe. ²⁶ Mane yiğile otçu manbışe milletıs məhkamabıd ha'a ıxha. Manbışe cosse əxən işbı cocad ha'a ıxha, dağamınbı, dəxənbı Mısaysqa adayle ıxha.

²⁷ Qiyğa Mısee cuna abattey yəqqılqa araççe. Abatteyir siyk'alna cune ölkeeqa.

19

İzrailıybı Sinayne suvaysne

¹ İzrailıybı Misireençe qığeepç'iyne xhebıd'esde vuzane ts'eppiyne yiğıl Sinayne sahreeqa hiviyxhar. ² Refidimğançe qığeepç'ı, manbı qavaylenbı Sinayne sahreeqa. Manbışe suvalqa ı'lqəəne cigee çadırbı giyxə. ³ Mısa suvalqa Allahısqana ılqec'e. Rəbbəe mana suvale qort'ul eyhen:

– Yaaq'ubıke g'abıynbışik'le, İzrailıybışik'le eyhe: ⁴ «Şok'le Zı Misirbışik hı'ıynıd, nəxübiy şu q'aacırın xhinne xılıbışıl Zasqa qabıyid g'acuyn. ⁵ Həşdiyle şu Yizde cuvabil yugda k'ırı gyaqqeene, Yizda şokana mugaavile havaaceene, manisa millet-bışile Zas delesın millet şu vuxhes. İn dyunyecad Yızın vodun, ⁶ şunab Yizdemee kaahinaaşın ç'ak'ınbı, paççahar vuxhes, muq'addasın millet ixhes». Man gırgıne İzrailıybışik'le eyhe.

⁷ Mısa avqa giç'u milletın ağsaqqalar sav'u, Rəbbəe uvhuyn gırgın manbışis yuşan ha'a. ⁸ Milletıncad inəxdun alidghınıy qele:

– Rəbbəe uvhuyn gırgın şı ha'asın!

Mısee manbışın alidghınıy Rəbbis hixhar ha'a.

⁹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Zı yiğne k'anyaqa k'ışseyne buludee ayres, milletık'le Zı vaka yuşan ha'a g'ayxhı valqa gırgıne gahbışiscad inyam he'ecenva.

Mısee milletın uvhuyn Rəbbılqa hixhara'ang'a, ¹⁰ Rəbbəe meed Mısayk'le eyhen:

– Milletısqa hark'ın manbışik'le eyhe: g'ıynayiy g'iyqa manbı məttıba vuxhecen, tanalinbıd hoğlece. ¹¹ Qıtsıqiys Rəbbəe nəxüdiy uvhu, həməxübub vuxhecen, Rəbb milletne ulene ögiyl Sinayne suvalqa giç'es. ¹² Suvayne hiqiy-alla milletnemee sarhad ts'its'av'u manbışik'le eyhe: «Suvalqa ılqımeebaç'e, mançik xıl simet'a. Suvayk xıl set'una g'ılymaraççe, gik'e. ¹³ Məxrına ixheene, g'ayeyqqaye hele vukukaye gek'a gik'e, saccu mang'uk xıl simet'a. İnsan ixheyir həyvan vuxheyib əq'ənanəcab gyuvk'e, g'ılymabaççe». G'argıne gaçençe xılıyna syuty hav'umee, manbışisse suvalqa ılqeeepç'es vəəxə.

¹⁴ Mısa suvayle g'ic'u milletık'le gicəpxeva eyhe. Manbışed tanalinbı hoyğalanbı.

¹⁵ Mang'vee milletık'le eyhen:

– Qıtsıqiys Rəbbəe nəxüdiy uvhu, həməxübub vuxhe. Sayid yik'el aqqe yadaaşik xıl simet'a.

¹⁶ Xhebıd'esde yiğıl miç'eed xəy g'əhədaqqə giyğal, ts'ayilpan eyxhe, k'ışseyne bulud suval ooqa sadayle, g'argıne gaçençenab it'umna syuty vooxhe. Çadırbışisneebın gırgın insanar mançile it'umba qəvəyq'ənanbı. ¹⁷ Mısee Allah qızaxecenva insanar cone çadırbışisse suvaysqa saa'a. ¹⁸ Rəbb Sinayne suvalqa ts'ayine ar giç'uva suva kumayncab alyabat'a. Mane suvayle xənnə peşteençen xhinne kuma ı'lqəə eyxhe. Mane gahıl suva it'umba ı'ğviykarna, ¹⁹ ittehesu g'argıne gaçençena syutyub geeb qooxhe giviğal. Mısee eyhençis Allahee alidghınıy xəybı g'əhədəqqəne sesika qele ixha. ²⁰ Rəbb Sinay eyhene suvayne q'omaqa giç'u, maqa Mısa qoyt'al. Mısa maqa ılqec'umee, ²¹ Rəbbəe mang'uk'le eyhen:

– Giç'e milletık'le eyhe, Rəbb g'acesva çosva gyuvxhune sarhadıle ılğimebaç'ecen. Uvhuyn hide'eene con gellesınbı hapt'asınbı. ²² Rəbbisqa qeepxhesın kaahinaaşın ç'ak'ınbı gicəpxı' vuxhes vukkan. Uvhuyn hide'eene Rəbbəe manbışikinıd ha'asın.

²³ Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Nya'a Ğu şak'le uvhu dişdiy «Suvayne hiqiy-alla sarhad ts'its'av'u mançike er hee'eva». Mançil-allad milletın Sinayne suvalqa gov gyuvxhes deş.

²⁴ Rəbbəe eyhen:

– Giç'e, vakasana inyaqa Harun ayre. İlahiyetçeeşine ç'ak'ınbışeb, milletınıd suvalqa Rəbbisqa ı'lqəəva sarhad ılğımooç'ecen. Uvhuyn hide'eene Rəbbee cokun ha'asın.

²⁵ Mısa suvayle giç'u man uvhuynbı milletılqa hixhar ha'a.

20

Allahna yits'ible əmr

¹ Allahee inəxdun əmırbı huvu:

² Zı Rəbb, yiğna Allah vorna, ğu Misireençe qığavhuna, nukariyvalike g'attixhan hı'ına.

³ Hasre vaqa Zale ğayrı mebin allahar mooxhecen.

⁴ Ğu vasda byuty xəybışker, ç'iyebışker, xhyanbışker hıma'a. ⁵ Məxdıne byuttyaaşis k'yumoyzar, ı'bəədat hıma'a. Zı Rəbb, yiğna Allah vorna, şu merna Zaka sa aqqaqqamee Zı mançis öörəxə deş. Zı g'imece eyxhene dekkaaşine uşaxaşıqla xhebne-yoq'ne nasılee Zı yiğbı allya'as. ⁶ Zı ikkiykın, Zı uvhuynbı ha'anbışdemee aazır nasılbişis yugvalybı ha'as.

⁷ Nişil-alla qadiy Rəbbin, yiğne Allahın do ghalelqa ilymaat'a. Məxrına ixheene Rəbbee yiğbı allıdyı'ı g'alərçes deş.

⁸ Şabbat yik'el aqqe. Man yiğ manisa yiğbışike curu'u, muq'addasın yiğ he'e. ⁹ Yixhne yiğee yiğın gırgın işbı g'acu ç'əv he'e. ¹⁰ Yıghıd'esın yiğıd, Şabbatıd hasre Rəbbis, yiğne Allahıs ixhecen. Mane yiğıl ğunab, dixbışeb, yişbışeb, nukaraaşeb, həyvanaaşed, menne cigeençe qabı yiğne şaharbışee aaxvanbışeb nenacab iş hımaa'acen. ¹¹ Yixhne yiğee Rəbbee xəybıyiy ç'ie, deryahbı, dyunyeylin gırgıncad kar itxhın. Yıghıd'esdemee yiğıl Mang'vee manzil haa'a. Mançıl-allab Rəbbee Şabbatne yiğıs barakat hoole, man yiğ manisa yiğbışike cura'an, muq'addasın yiğ ha'a.

¹² Dekkısıy yedis hı'rmat gyuvxhe. Mançıl-allab ğu, Rəbbee, yiğne Allahee, vas huvuyne cigabışee xiliyna ı'mı'r haa'as.

¹³ İnsan gimek'a.

¹⁴ Zina hıma'a.

¹⁵ Qümöqə.

¹⁶ Mering'vee hıdı'ıyn, karı'dəən kar gardanaqa gimıyxhe.

¹⁷ Mering'une karalqa ul hımaa'a. Şavnecab xaalqa, xhunaşşelqa, nukarılqa, yats'ılqa, əməlelqa nişılqacab ul hımaa'a.

¹⁸ Milletık'le ts'ayılpın, xəybı g'əhədəqqə, suvayle ı'lqəən kuma g'acumee, g'argıne gaçeençena syuty g'avxhumee, manbı it'umba qəpq'ı'n suvayle əq'əna qeebaxhe.

¹⁹ Manbışe Mısayk'le eyhen:

– Ğucar şaka yuşan he'e. Ğu eyhen şak'le g'ayxhes. Hasre Allah şaka yuşan hıma'acen. Mana şaka yuşan he'ee, şi hapt'asınbı.

²⁰ Mısee milletık'le eyhen:

– Qıməəq'ən. Allah şu siliys üvxəs arı. Mana sayid şu bınahbı hıma'acenva, şu qəvəəq'əna'ascar arı.

²¹ Millet əq'əna ulyoyzar. Mısar ayk'anna Allahnane k'aarine buludusqa.

24

Allahee İzrailıyışika mugaavile haa'a

¹ Rəbbee Mısayk'le eyhen:

– Ğu, Harun, Harunun dixbı Nadav, Avihuyiy sayir İzrailıybıışde ağsaqqalaasıke yights'al (70) insan Zasqa ılqeeç'ı, Zas əq'ənançecab k'yoozre. ² Qiyğaler, Zasqana saccu ğu qixhe mansabı deş. Millet inyaqa ılqımeç'ecen.

³ Mısee Rəbbe uvhuyınbıyiy Mang'un g'ayda-q'aanun milletis yuşan hı'imee, milletıncad mang'us cuvab qele:

– Şi gırgın Rəbbe uvhuyın xhinne ha'as!

⁴ Mısee Rəbbe uvhuyın gırgın oyk'anan. Mana miç'eer çakra suğots'u suveeqa ı'lqəəne cigee q'urbanbı allya'an ciga alya'a. Qiyğale İzrailıyne yits'ıq'öne (12) nasılıs curayda-curayda mang'veen g'ayeyn dirakbı ulyozar ha'a. ⁵ Mançile qiyğa mang'veen İzrailıyne mek'vunbıışisqa Rəbbis mek'vun congariy medın-medın q'urbanna allya'as ilekka. ⁶ Mısee həyvanaasıke gyopts'una sura eb lyagameeqa saa'a, avxunab q'urbanbı allya'an cıgalqa k'yaa'a. ⁷ Mang'veen Rəbbika mugaavilenan kitab alyaat'u, maa'ad otk'unınbı milletis qədəqqə. Milletın eyhen:

– Şi Rəbbe uvhuyne gırgınçıl k'ırı gyaqqı, gırgın Mang'veen eyhəxüd ha'as.

⁸ Qiyğa Mısee lyagameena eb alyapt'ı milletılqa hooçav'u eyhen:

– Haane Rəbbe şoka hav'uyne mugaavileyna eb. Mang'veen uvhuyın karbı mugaavile vob.

⁹ Mançile qiyğa Mısa, Harun, Nadaviy Avihu, sayir yights'al (70) İzrailıyna ağsaqqal suvalqa ılqeebaç'e. ¹⁰ Maa'ar manbışik'le İzrailıybıışda Allah g'ece. Mang'une g'elybışik avud lagarane gıranne g'ayeyke hı'ıyn, məttın xəy xhinnen sa kariyne. ¹¹ Allahee İzrailıyne ç'ak'ınbıışılqa xıl g'oyt'al deş. Manbışe otxhun-ulyooğan, Allahır g'ecena.

Mısa Sinayne suval

¹² Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Suvalqa Zasqa ılqeeç'u, maa ulyozre. Zı vasqa, millet xət qa'asva hets'uyne g'ayebıışıl Zı opk'unna q'aanun, g'ayda qevles.

¹³ Mısa Allahne suvalqa ılqeeç'esva cus kumag ha'ane Yeşuayka ayk'an. ¹⁴ Mang'veen ağsaqqalaasıq'le eyhen:

– Şi şosqa savk'alasmee inyaa ulyoozre. Haruniy Xur şoka aaxva, vuşuyiy dağamiyvaleeqa girxhu manbıışisqa hak'necen.

¹⁵ Man uvhu Mısa suvalqa ılqeeç'e. Mane gahıl suva buludun avqqaqqa. ¹⁶ Rəbbin Nurud Sinayne suval g'ece eyxhe. Yixhne yığna buludun suva avqu vuxha. Yighıd'esde yığıl Rəbbe Mısa buludeençe qoyt'al. ¹⁷ İzrailıybıışık'le Rəbbin Nur suvane q'oma, maane gırgın gyoxhxhan ha'ane yalavne ad g'ece. ¹⁸ Mısa buludeeqa k'iç'u suvalqa ılqeeç'e. Mana suval yoq'ts'al (40) yığnayiy yoq'ts'al xəmnə axva.

32

K'inəəğəyke hav'una boğa

¹ Milletık'le Mısa suvayle gidəə g'acumee, manbı Harunne hiqiy-alla sabı mang'uk'le eyhen:

– Şak'le şı Misirğançe qıgav'uyne Mısayne vuk'lelqa qadıyn ats'a deş. Mançil-allab oza qıxha şasın allahar hee'e, manbışe şas yəq haagvecen.

² Harunee manbışik'le eyhen:

– Vuşde xhunaşşeeşe, yişbışee, dixbışe k'ırıyk qı'in k'inəəğəyn tenebı zasqa alle.

³ Milletıncad k'inəəğəyke hı'ıyn tenebı k'ırıbıışile g'ayşu Harunusqa adayle. ⁴ Harunee manbışe adıyn k'inəəğə alyaat'u, ts'ayıl rıışşı qı'ı mançike boğayk akaran sa kar ha'a. Qiyğab hoots'u-q'oots'u boğayk akara qaa'a. Hav'una boğa g'avcu, manbışe eyhen:

– İzrailybı, şu Misirğançe qığav'uyın vuşun allahar haane!

⁵ Harunuk'le man g'acu, boğayne ögiyl q'urbanbı alyaa'an ciga ali'i eyhen:

– G'iyqa Rəbbis bayram alğahas!

⁶ Qinne yiğil millet çakda miç'eeqana suğots'u, q'urbanbı allya'a. Mançile qiyğa millet otxhun-ulyoğasva giy'ar, mançe suğots'umeeyib, mık'ar ha'a.

⁷ Manke Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Zaara ixhe suvayle giç'e. Ğu Misirğançe qığavhuyn millet qopkune yəqqı'le qıkkeç'uvud. ⁸ Nimee zaraba manbı Zı Haagune yəqqı'le qıkkeç'iyınbı. Manbışe cos k'inəəğəyke boğa hav'u, çıs ı'bəədatbı hı'ı, q'urbanbı ali'i uvhuyn: «İzrailybı, haane şu Misirğançe qığav'uyın allahar!»

⁹ Rəbbe Mısayk'le meed eyhen:

– İne milletna hı't'iyvalla Zak'le g'avcuna. ¹⁰ Havaasre Zı ine milletılqa Yizda qəl k'yaa'as, manbı ç'iyene aq'vayle havaakal haa'as! Vakked sa xədn millet g'alya'as.

¹¹ Mısee cune Rəbbis Allahıs miz k'yaa'a:

– Rəbb, Ğu Yiğne milletılqa qəl hımaa'a. Nya'a, Ğu dişdiy manbı Misireençe xənnə q'uvvatıkaneyiy q'udratıkane xıleka qığav'u? ¹² Misirbışe eyhesın: «Rəbbe man-bışıkın ha'asva, ç'iyene aq'vayle havaakal haa'asva Misirğançe qığav'u suvabışisqa qabı». Nişil-allane Ğu Misirbışe man cuvabcad ghalyaqa alyat'asın kar ha'as? Hucoone ixhes, qəlasın hıma'a, milletılqa yiğbı allıma'a. ¹³ Yiğın g'ular İbrahim, I'saq', İzrail yik'el qavalee'e, Ğu manbışis Valen k'in g'assır uvhunniy «Zı şoke g'abıynbı xədn xənebımee geeb qaa'as, in Zı şos helesva uvhuyn cigad, gırgıne gahbışis şoke g'abıynbışis heles».

¹⁴ Man g'ayxhı Rəbb güvəna qexhe, Cune milletılqa g'axuvlesva uvhuna balyaa g'uxoole deş.

¹⁵ Mısa suvayle xıle q'öne g'ayel otk'unin q'aanunbı ana geç'e. G'ayebışde ine aq'vaylid, şene aq'vaylid otk'un ıxha. ¹⁶ Man g'ayebı Allahee hı'ı, çılqad man q'aanunbı Vucee hets'u oyk'an.

¹⁷ Yeşuak'le milletna ts'ir g'avxhu Mısayk'le eyhen:

– Millet ulyozzurne cigeençe sıç'ookvan nıq'ıd qöö.

¹⁸ Mısee mang'une cuvabıs eyhen:

– Zak'le gameebaxhenbışdayiy avub aaxvanbışda ts'ir deş, mə'niy qəbəqqə g'iviyxhe.

¹⁹ Mısa çadırbı gı'xhı'yne cigaysqa qarımee, maana boğayiy maa'ad ha'an mık'ar g'acu qəllamışexhena. Suvalqa ı'lqəəne cıgee mang'vee qəln xıle aqqıyn q'aanunbı otk'unin g'ayebı ç'ıyes gyuvotxhur haq'vra'anbı. ²⁰ Mang'vee manbışe hav'una boğa ts'ayeeqa huvopxhur gyooxhan haa'ana. Mançike axuyn karıd getu-getu toozalqa sak'ala'a. Qiyğa man toozud xhinel alıkı'ı, İzrailybışisqa ulyoğas ilekka.

²¹ Mısee Harunuk'le eyhen:

– Mane milletın vak hucoone hı'ı, ğu manbı məxbıne xəbne bınaheeqa av'u?

²² Harunee eyhen:

– Yizda xərna, qəllamışmexhe. Vak'lecad ats'an ine milletıs nimeeyiy qəlasın ha'as ikkiykanva. ²³ Manbışe zak'le uvhuyn: «Şi Misirğançe qığav'uyne Mısayne vuk'lelqa hucoome qadı şak'le ats'a deş. Mançil-allab şas allahar hee'e, manbı şale ögee hudooracen». ²⁴ Manke zınad uvhuyn: «Şavukayiy k'inəəğəyke hı'ıyn kar vod, man cule g'ayşecen. Milletınıd k'inəəğə zasqa adıyn. Zınad man k'inəəğə ts'ayeeqa huvotxhur, mançikeb ina boğa quvxha».

²⁵ Mısayk'le g'ecen, millet yəqqı'le qığeç'u vod. Naş qıxay yik'el hıxan hı'ıyn xhinne, millet yəqqı'le qığeç'u eyxhe. Harunee mançıs yəq huvu vuxha. Manbışe

ha'ançile duşmanaşed əqənabınıy ha'as. ²⁶ Mısa çadırı gı'xhı'yne cigaysqana qıxha eyhen:

– Rəbbin sura aqqına zasqa qora.

Man g'ayxhı Leviyne nasıleençen gırgınbı mang'usqa savayle. ²⁷ Mısee manbışik'le eyhen:

– Rəbbəe, İzrailyne Allahee, inəxüdü eyhe: «Vuşde gırgıng'vee yı'q'eeqa g'ılnc qe'ecen. Şu çadırı gı'xhı'yne cigayne q'omançe k'anyaqqamee vuşun çocar, hambazar, k'anenbı gyabat'a hudoora, həməxbıb yı'q'əlqa savk'le».

²⁸ Leviyne nasılenbışe gırgın Mısee uvhuyn xhinne ha'a. Mane yığıl milletna xhebıd aazırılqa ələəna insan gik'u.

²⁹ Mısee Leviyne nasılenbışik'le eyhen:

– Şu g'iyna vuşde dixbışdayiy çocaaşına eb k'yav'u, şucab şu Rəbbis g'apsır. Mançıl-allab Mang'vee şos g'iyna xayır-düə hevles.

³⁰ Qinne yığıl Mısee milletik'le eyhen:

– Şu geeb xəbna bınah hav'u. Zı həşde Rəbbisqa ılqəç'es, şavuk'lene ats'a, sayid zasse həməxüd ha'as əxə Rəbb vuşde bınahıle ilyheç'e.

³¹ Mısa Rəbbisqa sak'ı eyhen:

– İne milletın cos kınəğəyke allahar hav'u, geeb xəbna bınah opxhun. ³² Zı Vake heqqa, hucoone ixhes manbışde bınahıle ilyheç'e. Vas manbışde bınahıle ilyheç'es dekkaxhe, manke yızınd do Yiğne kitabeençe* hakkal he'e.

³³ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Zas bınahısın kar hı'ına insan Yizde kitabeençe hakkal ha'asda. ³⁴ Həşdiyle hoora, Zı vak'le millet nyaqayiy qıkkeva uvhu, hamaqab manbı quvkee. Yızın malaaikıd yəq haagva, vale ögiyl əlyhəəs. Mançına gah qabımee, Zı manbışda cazaa hav'une bınahıl-alla qevlesda.

³⁵ Sabara gah ilğevçuyle qiyğa, Rəbbəe Harunee hav'uyne boğal-alla milletılqa it'umun ık'arbi salat'a'a.

33

¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Ğunar, ğu Misirğançe qığavhuyn milletıd ine cigeençe qığeepç'e. İbrahimıs, I'saq'ıs, Yaaq'ubus Zı k'ın g'assır «Zı şoke g'abıynbışis hevlesva» uvhuynne cıgabışeeqa hudoora. ²⁻³ Manbı nyakiy itv gyodatstsen cigabı vod. Zı maabın Kana'anbı, Emorbı, Q'etbı, Perizbı, Q'ıvbı, Yevusbı mançe g'ee'epşesınbı. Şu geed hı't'iy millet ıxhal-alla, yəqqə şokun hidya'asva Zı şoka əlyhəəs deş. Zı vale ögiyl maqa malaaik g'axıles.

⁴ Man qəlıkan cuvab g'ayxhı millet geşşe giyğal. Neng'vecad uftanın karbı qa'a deş.

⁵ Rəbbəe Mısayk'le uvhuynniy:

– İzrailybışik'le inəxüd eyhe: «Şu hı't'iy milletıd. Zı şoka sık'ırraxheyir ark'innaxhiy, Zı şokun ha'asınniy. Həşdemee şu, şolyun uftanın karbı g'ayşe, Zak'led ats'axxhes şok hucooyiy ha'asva».

⁶ Məxüd Xorev eyhene suvalqa ı'lqəəne cıgee İzrailybışe colyun uftanın karbı g'eşşenbı.

Rəbbika yuşanaa'ana çadır

⁷ Mısee çadır insanar vooxhene cigayle xılece şaqana güvxü vuxha. Mısee mane çadırın do «Rəbbika yuşanaa'ana çadır» giyxhe. Rəbb t'abala'ana insan mane çadırsqa arayle ıxha. ⁸ Mısa Rəbbika yuşanaa'ane çadırsqa əlyhəəne gahıl, millet

* **32:32** 32:32 Yiğın kitab: mane Allahısneene xəybışeene kitabee, Cune ummatne qopkune insanaaşın dobi otk'un.

oza qıxha, cone çadırbışde ghalee ulyozzur, mana çadıreeqa ikkeç'esmee mang'uqa ilyakka ıxha.

⁹ Mısa Rəbbika yuşanaa'ane çadıreeqa ikkeç'umee bulud dirak xhinne givç'u, Rəbb Mısayka yuşana'ane gahıl çadırne ghalee ulyoozar vuxha. ¹⁰ Milletik'le buludna dirak çadırene ghalee g'avçumee, manbı oza qeepxha cone çadırbışde ghalee ı'bəədat niyxhe ha'an. ¹¹ Mısayiy Rəbb sana-sang'uka hambazar xhinne yuşan ha'a vuxha. Mançile qiyğa Mısa çadırbı gı'xhı'yne cigeeqa siyk'al ıxha. Mang'una mek'vna kumagçiynee Nunna dix Yeşua mane çadırike curexhe ıxha deş.

¹² Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Ğu zak'le «in millet hot'leva» uvhu. Zaka vuşuyiy g'axilesvad uvhu deş. Ğu uvhuyn «Zak'le ğu doyuka ats'a, ğu Yizde ulesqa yugra qarı». ¹³ Hək'erar Yiğne ulen zı aqqıxheene, hucoone ixhes zak'le Yiğna yəq haagve. Məxür zak'le Ğu ats'axxhes, Yiğne ulenır zı aqqasda. Hucoone ixhes, in insanaar Yiğın millet ıxhay yik'el hixan hıma'a.

¹⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Vas rəhətda ixhecenva, Zıcar vaka ı'qqəs.

¹⁵ Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Ğu şaka ı'qdəəsxhe, şi inçe qığmaa'a. ¹⁶ Ğu şaka hidyark'ınee, nişikene ats'axxhes Yiğın milletid, zınar Yiğne ulen avquvubva? Nişikane menne, zınar, Yiğın milletid çiyeyne aq'valyne milletbışike cura'as əxəs?

¹⁷ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Ğu Yizde ulesqa yugra qarıva, Zak'le ğu doyuka ats'ava, Zı ğu uvhuyn ha'asın.

¹⁸ Mısee eyhen:

– Hucoone ixhes, manke Yiğna gırgına xəbvalla zak'le haagve.

¹⁹ Rəbbe eyhen:

– Zı Yizda gırgına yugvalla vak'le haagvasda, Zı Yızın YAHVE doyud vak'le ats'axhya'asın. Zas ıkkang'us Zı yugvalla, vukkanang'usub rəhı'm haa'as. ²⁰ Vak'le Yızın aq'va g'aces deş. Yızın aq'va g'acuna insan üç'ürre axvas deş.

²¹ Qiyğa Rəbbe eyhen:

– Haane Yizde k'anene ganzil ciga vobna, mançil ulyozre. ²² Yızın Nur inençe ı'lğəəmee, Zı ğu ganzeene sacigeeqa gıxhxhı, ooqad Zı ılgəç'esmee xıl aqqas. ²³ Qiyğa Zı mançe xıl g'ayşumee, vak'le Yızın yı'q'cad g'aces, aq'va g'aces deş.

34

Menne g'ayebışil otk'unin q'aanunbı

¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Şene ögiylına xhinne q'öble g'aye hoots'e. Zı mançilid, ğu şenke haq'varı'iyne g'ayebışil otk'uninbı ok'vanas. ² Miç'eer Sinayne suvalqa ılqəç'e. Suvane q'oma Yizde ögiyl ulyozre. ³ Vaka suvalqa vuşucar ılqemeç'ecen, suval vuşucar mexhecen. Suvayne hiqiy-alla çavra-vəq'əd uxhmiyxhancen.

⁴ Rəbbe Mısayk'le uvhuyn xhinne, Mısee şene ögiylına xhinnena q'öble g'ayeb hoots'u, yicbıd alyat'u miç'eer çakra Sinayne suvalqa ılqəç'e.

Rəbb Mısays dyagu

⁵ Rəbb buludne ar giç'u, Mısayne k'ane ulyorzul Cun do, YAHVEva, eyhe. ⁶ Mısayne ögiyle ı'lğəəmee eyhen:

– YAHVE Zı vorna, rəhı'mıkana, qidiykkın insanaaşis geed helena Rəbb Allah Zı vorna. Zaqa geed xədı sabır, badaldyooxhena yugvalla vobna. ⁷ Aazırıkane nasılıbışis yugvalla haagva. Hı'ıyn qəlan karbiyyi qopkune yəqqı'le sapk'ılıybı,

bınahbı Zı yik'elixan ha'a. Taxsirnang'uk'le vaqa taxsir deşodva itteyhena meer Zıcar vor, məxbıne dekkaaşine uşaxaaşılqa xhebne-yoq'ne nasılee Zı yiğbı allya'as.

⁸ Mısa ek'ra aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu Rəbbis ı'bəədat hı'ı, ⁹ eyhen:

– Xudaavanda zı Vasqa yugra qarixheene, hucoone ixhes, Xudaavanda, şaka qora. Şi hı't'iy milletıd ixheene, şi hı'iyın qəlan karbıyiy bınahbı Ğu yik'elixan hı'ı, şi Vasqa Yiğın millet xhinne se'e.

Mısee g'ayebışıl q'aanunbı otk'un

¹⁰ Rəbbeeyhen:

– Zı mugaavile haa'a: Zı yiğne milletıs həşdilqamee ç'iyelyne aq'valyne millet-bışik'le g'idecuyn əlaamatbı hagvas. Hasre yiğne hiqiy-allane milletik'le Rəbbeeyignemee hı'iyın g'acu qəvəq'necen. ¹¹ Həşde şu Zı eyhençıl yugda k'ırı gyaqqe, man Zı eyhen kar he'e. Zı şosse Emorbı, Kana'anbı, Q'etbı, Perizbı, Q'ivbı, Yevusbı g'ee'epşesınbı. ¹² Şu əlyhəəsde cigabışeene milletbışika mugaavile hımaa'a, mana vuşdemee gugu vuxhes. ¹³ Manbışın q'urbanbı alyaa'an cigabı hı'ğəkkar he'e, erın g'ayebı giyxvər he'e, Aşerayın yivarıd gyatxe. ¹⁴ Mering'une allahbışıs ı'bəədat hıma'a, saccu YAHVEys ı'bəədat he'e, şu merna Zaka sa aqqaqqamee Zı mançıs öörəxə deş.

¹⁵ Nyaggah mane cigabışee aaxvane insanaaşıka mugaavilebı hıma'a, manbışe Zas cone allahbışika xayaanat ha'amee, q'urbanbı gyat'amee, şu qoot'alas, man otXHun bınaheeqa k'imabak'a. ¹⁶ Şu manbışde yişşaşıke vuşde dixbışıs yedar hımaa'a. Deşxheene, vuşde dixbışed manbışde içeeşe cone allahbışika Zas xayaanat ha'ang'a, manbışe ha'an ha'as. ¹⁷ Sayid şosun k'inəəğə ts'ayıl rışşı qı'ı byuttar hıma'a.

¹⁸ Zı şok'le uvhuyn xhinne, uvhuynə gahıl Avivne vuza acıxamır deşin gıneybışın bayram alğəhe. Mane vuza yighılle yiğna ilydyadıyn gıney oxhne. Yik'el aqqe mane vuzaniy şu Misirğançe qığav'u.

¹⁹ Gırgın şos ts'etta yedike ıxhayncad, gadebıb, çavra-vəq'əyn vughulyın balabıd Yızınbı vod. ²⁰ Ts'eppa vuxhayne əməleyne q'uduxne cigee urg qevle. Çine cigee kar qidelesxe gardan havaaq'ar hee'e. Şos ts'eppa vuxhayne dixbışde cigee nuk'ra qele.

Hasre nenacar Zasqa xıl q'ərar immaylece.

²¹ Vuşun ha'asın işbı yixhne yiğee he'e, yighıd'esdemee yiğıl manzil hee'e. Kar ezaned sa'aned gahıl, yighıd'esın yiğ manzilis cure'e.

²² Sukbı qiyşalang'a ts'ettıyne nugbarıka Şavuot (Ülycümbışın) bayram alğəhe. Sen ç'əvexheng'ad Alyadıyn Kar Sı'iyın bayram alğəhexhe. ²³ Senee xhebne yəqqee vuşun gırgın adamer, vuşde Xudaavandne Rəbbine, İzrailıne Allahne hiqa savalece. ²⁴ Zı vuşde hiqiy-alladın milletbı g'e'eşsu, vuşun ciga xət qa'as. Şu senee xhebne yəqqə Rəbbine, vuşde Allahne hiqa savaales vüqqəng'ə, şavusseccad yik' hı'ı vuşun ciga aqqas əxəs deş.

²⁵ Zas ablyaa'ane q'urbanna eb, acıxamırnane ginelqa k'yoohar hımaa'a. Peesaxis (Allah qıdet'u ilğəç'uyne) bayramısva gyuvk'ıyne q'urbanın çuru miç'eediys imaxvacen.

²⁶ Yiğne cigabışee ts'etta alyadıynçike inette yugun Rəbbine, yiğne Allahne xaaqa alle.

Mısa çine yedine niknee qumooxhar.

²⁷ Rəbbeeyhen:

– İn cuvabbı ok'ne, inçıs siki Zı vakayiy İzrailika mugaavile haa'a.

²⁸ Mısa maa'ar Rəbbika yoq'ts'al xəmnayiy yoq'ts'al yiğna ıxha. Mang'vee maa'ad gıneyid, xhyanıd, vuççucad ghalyaqa ıkkı deş. Mang'vee g'ayebışıl oo mugaavileyn cuvabbı, yits'ible əmr, opk'un.

Mısayne aq'vayle nur k'yayk'an

²⁹ Mısa xılya'ab q'öble mugaavileyna g'aye avqu Sinayne suvayle Rəbbika yuşan hı'ı gəəmee, mang'uk'le ats'a deşdiy cune aq'vayle nur k'əə ıxhay. ³⁰ Harunuk'leyiy İzrailybışik'le Mısayne aq'vayle nur k'əə g'acumee, mang'usqa qeepxhes qəvəyq'ən vuxha. ³¹ Mısee manbı cusqa qoot'al, Harunur manbışın ç'ak'ınbıb Mısaysqa qabımee, mang'vee manbışika gaf haa'a. ³² Mançile qiyğa gırgın İzrailybı mang'usqa savayle. Mısee Rəbbıe cusqa Sinayne suvee quvuyn gırgın q'aanunbı milletısqa qele. ³³ Mısa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, mang'vee cune aq'valqa şalavniyxhe alyadaççen. ³⁴ Mısa Rəbbika yuşan ha'asva ı'qqəmee, mang'vee aq'valın şalav g'eşşe ıxha. Qıǵeç'esnang'ad mang'vee meed vuk'lelqa şalav alyadaççe ıxha. Rəbbisse İzrailybışısqa sak'ımee, mang'vee cuk'le uvhuynbı manbışılqa hixhara'a ıxha. ³⁵ Mane gahıl İzrailybışik'le Mısayne aq'vayle nur k'əəniyxhe g'ecen. Mana manbışika yuşan ha'ang'ar vuk'lelin şal g'eşşen deşdiy. Mang'vee vuk'lelin şal sak'ı Rəbbısqa əlyhəəmeniy saccu g'eşşen.

40

Allahee İzrailybışik'le sahree yəq haagva

³⁶ İzrailybı safareenang'a, Rəbbika yuşan haa'ane çadırıle buludna dirak xəəqə ts'its'avxhamee, manbı yəqqı'lqaniyxhe gyabak'anbı. ³⁷ Bulud xəəqə ts'its'devxhaylette, millet cigeençe ı'ǵiykaran deşdiy. ³⁸ Safariy ç'əvuvxhesmee, Rəbbin bulud İzrailayne milletne ulene ögiyl, yığniyığın çadırıl oo vuxha, xəndemee mane buludee ts'a gyotxhan ıxha.

Raq'ambı

11

İzrailıybişe Rəbbilena haa'a

¹ Millet əq'übeeqa gitxhuva, manbişe Rəbbilena haa'a. Man g'ayxhı Rəbbe it'umba qəl hav'u. Rəbbin ts'a manbı aaxvane cigayne nekke mıglekne çadırbişik qexha.

² Milletincad Mısalqa ona'a giyğal. Mısee dü'ə hav'umee, ts'a k'ədəqqən.

³ Rəbbin ts'a ma'ad qitxhuva, mane cigayn do Tavera (*gyotxhuniy*) axva.

İzrailıybişis çuru ikkiykan

⁴ Manbişika vooxhene menne cigabişeençe qabıynbişin napsbı geed qeedaxhe. İzrailıybı manbişika sacıgee gyaaşe-gyaaşe eyhen:

– Şaqad oxhanasın çuruxhiy ıxhayn! ⁵ Şi həşdilqamee Misir q'ərad otxhanan baluğar, xiyarar, g'avumar, sipaa, ç'eç'ey, arnaa yik'el qalyaa'an. ⁶ Həşde şi k'yapt'ıynbı. Şak'le mannayle gayrı vuççud g'ece deş.

⁷ Manna vuc k'aşnişne toxumek akar vuxha, rangıd cagvarada xhinne ıxha. ⁸ İnsanaaşə mana sav'u, vuxheene xılelyne yöxxeençe qığaa'a vuxha, devxheeneb dibakee gyoota vuxha. Manbişe mana k'umk'umeeyib qooxhar vuxha, kokaybıd ha'a ıxha. Mana zeytunne q'ışee ç'əra qav'uyne kokayk akaraba vuxha. ⁹ Xəmdə ı'xı'yne çiyika manna İzrailıybınane cigee qığooç'e vuxha.

Yights'al (70) ağsaqqal

¹⁰ Mısayk'le gırgın xızanbı, milletcad cone çadırne ghalee geşşe g'iyxhe. Rəbbis mançike it'umna qəl vuxha. Mıseeıd mançis aq'va qa'a. ¹¹ Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Nişil-allane Ğu zas inəxübna əq'üba hoole? Nya'a zı Yiğne ulen aqqı dışde, Ğu inimeene milletin zalqa yuk alıxhxhı? ¹² Nya'a, zakene in millet g'adı? Nya'a, zıne manbı vuxu? Ğu k'in g'assır yişde dekkaaşis hevlesva uvhuıne cigabişeeqa, nya'a manbı zasqa uşax gyoqa'ane xhunaşşe uşax aqqıyn xhinne, avqu quvkees ulyookka? ¹³ Nençene zı inimeen millet ats'ya'asın çuru ha'as? Manbı zasnee «Şas çuru heleva» gyaaşenbı. ¹⁴ Zassecad inimeene milletin yuk haqqas əxə deş, yizda mançılqa guc höö deş. ¹⁵ Ğu meed zak ögiylin xhinne ha'asxhee, zalqa ablesda ver zak'le g'avcesse, hucoone ixhes, Vas zı sik'ırıra ixheyir ıkkaxhe yızın can həşdecad alışşe.

¹⁶ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Vak'le İzrailin ç'ak'ınbı xhinne vaats'an, Zasqa yights'al (70) ağsaqqal ayre. Hasre manbı vakasana abı Rəbbika yuşanaa'ane çadırne ögiyl ulyoozrecen. ¹⁷ Zı giç'u vaka ma'ar yuşan ha'as. Zı valıne Yizde Rı'hı'ke alyaat'u, manbişisid helesın, manbişed vaka sacıgee milletin yuk ts'its'ecenıva. Valqacad milletin yuk gimexhecenıva, manbişe vas kumag ha'asın. ¹⁸ Milletık'le eyhe: «„Çuruxhiy ıxhayn oxhanasınıva, Misircad yugdayıyva“ şu gyaaşe-gyaaşe eyhen, Rəbbik'le g'ayxhiyn! G'iyqiys gicəpxı' vuxhecen, çuru oxhanas. ¹⁹ Şu man sa yiğna, q'öne yiğna, xhone yiğna, yits'ne yiğna, g'ane yiğna deş oxhanas. ²⁰ Şu man bıkırne vazna quşeençe qalesmee, avts'u həlyvəq'ənasınee oxhanas. Şu vuşde yı'q'neene Rəbbilqa yı'q' sak'al hı'ı, Mang'ıne ögiyl gyaaşe-gyaaşe uvhuıva: „Şi nişisne Misirğançe qığeeıç'ı!“»

²¹ Mısee eyhen:

– Həşde yizde k'ane yixhıd vəş aazır (600 000) adamıy vör, Ğunad eyhen: «Zı manbişis sa vazna avts'esin çuru heles!» ²² Nya'a, gırgın çavra-vəq'ə gyatt'veeyid manbı aats'eye? Nya'a, deryaheedın gırgın baluğ aqqeeyid manbı aats'eye?

²³ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Nya'a Rəbbin xıl cit'adane vod? Həşde vak'le g'acesın Zı vak'le uvhuynbı eyxheye, dişee.

²⁴ Mısee qığeç'u Rəbbin cuvab insanaaşılqa hixhara'a. Mang'vee milletne ağsaqqalaasıke yights'al (70) insan sı'ı, Rəbbika yuşanaa'ane çadırne hiqiy-alla giviyl'an. ²⁵ Mane gahıl Rəbb buludne dirakee giç'u, Mısayka yuşan ha'a. Mang'ulyne Allahne Rı'hı'ke alyaat'u, yights'alyne (70) ağsaqqalıs hele. Manbışılqa Rı'h gixı'mee, manbı Allahıken peygambarar xhinne yuşan haa'a giviyl'al. Sabara gah ılgevç'uyle qiyğab manbışda peygambariyvalla ç'əvooxhena.

²⁶ Eldadiy Medad donan q'öyre insan, co vooxhene cigeecab avxu. Manbı ağsaqqalaasıka sacigee opk'un vuxheyib, manbı Allahne çadırısqa qığeebaç'e deş. Allahın Rı'h manbışılqad geç'en, manbışeb co aaxvane cigee peygambariyvalla haa'ana. ²⁷ Sa cehil Mısaysqa g'adarxhun eyhen:

– Eldadeyiy Medadee co aaxvane cigee peygambariyvalla vob haa'a.

²⁸ Mek'vranang'acad Mısays kumag ha'a girğilyne Nunne duxee Yeşuee Mısayk'le eyhen:

– Yizda xərna, manbı ulyoozar hee'e!

²⁹ Mısee mang'us inəxdun cuvab qele:

– Zı ıkkanalinne, man yiğne yik'ek qet'u? Zasmee ıkkaniy Rəbbəe cune milletne girğing'ulqa Cun Rı'h g'axuvu, girğing'uke peygambarar hee'ecen!

³⁰ Qiyğa Mısar İzrailin ağsaqqalarıb çadırıbı gı'xı'yne cigeeqa siviyl'al.

Rəbbəe bilydirçinar gıxele

³¹ Rəbbəe deryahıle g'axuvuyne mıtsın çadırıbı gı'xı'yne cigeeqa bilydirçinar adayle. Manbı aaxvane cigayne hiqiy-alla q'öne xilekkumne axtıvallee, sa yiğna əlyhəəsdemeene yəqqə bilydirçinar girğınəəng'ə gyoku eyxhe. ³² Mane yiğıl miç'eediyle otçu xəmdilqamee, xəmdəb çikana, qinne yiğilib insandar bilydirçinar sa'a vuxha. Nekke k'ılda sı'ing'vee yits'ible xəbna ç'emç'e sav'u vuxha. Manbışe bilydirçinar co aaxvane cigayne hiqiy-alla gyoka. ³³ Çuru manbışde ghalyaqa hitxır yic gyeç'esse, Rəbb milletılqa it'umra qəllamışexhena. Manbışılqa hapt'asın ık'ar salat'a'a.

³⁴ Naps geednanbı maa'ab k'evxhuva, mane cıgalqa Qivrot-Hattaava (*naps geednan-bışin nyaq'vbi*) do giyxhe.

³⁵ Millet Qivrot-Hattaavançe ayk'anan. Manbı Xatseroteeqa qabı maayib aaxvanbı.

12

Haruneeyiy Mayramee Mısayk'le cuvabbı eyhe

¹ Mısee Kuşeençe xhunaşşe hey'ıva, Haruneeyiy Mayramee mang'ulena haa'a vuxha. ² Manbışe eyhen:

– Nya'a Rəbb saccu Mısaykane yuşan hı'ı, şaka yuşan hı'ıcar dişde?

Rəbbik'le man giyxhen. ³ Mısee mısacar vucecar vuc ögeeqa huvu deş, məxür vucecar vuc ıkkekkana merna insan dyunyelyne aq'valycar ıxha deş.

⁴ Rəbbəe sayangada Mısayk'le, Harunuk'le, Mayramık'le eyhen:

– Vuşda xhebırsana, Zaka yuşan haa'ane çadırısqa able.

Manbışda xhebırsana maqa havayk'ananbı. ⁵ Rəbb mane gahıl buludne dirakee giç'u, çadırene ghalee ulyorzul Haruniy Mayram qoot'al. Manbışda q'öyursana ögiylqa qığeepç'ımee, ⁶ Rəbbəe manbışik'le eyhen:

– Həşde Yizde cuvabil yugda k'ırı gyaqqe!

Vuşde yı'q'nee Rəbbina peygambarnang'a

Zı mang'us gyagvanaxhe,

mang'uka nik'ee yuşanxe ha'a.
⁷ Saccu Yizda nukar Mısa Zı manbışile axtıra aqqaqqa.
 Zı mang'ulqa Yızın milletcad g'alyadaççe.
⁸ Zı mang'uka işarabışkadeş,
 hambazıka xhinne yuşan ha'a.
 Mang'uk'le Rəbb nəxürna ıxhay g'acuna.
 Nəxübne şu qı'dəpqi'n
 Yizde g'uluna Mısaylena hav'u?

⁹ Rəbb manbışılqa it'umra qəllamışxha mançe ayk'anna. ¹⁰ Çadırısse buludna dirak xəəqə ts'its'avxhamee, Harun sark'ıl Mayramıqa ilyakkıys, mana yiz xhinne cagvarane ı'xnabışın gyats'ı g'eece. ¹¹ Mang'vee Mısayk'le eyhen:

– Yizda xərna, hucoone ixhes, şi ina beynyavavallayiy bınah hav'uva şasqa caza ts'its'aa'as ulymooka. ¹² Hucoone ixhes, hımayсар məng'i'n tan yedine vuxhnecad qik'u qeçe gidğılne uşaxne tanık akarada axvas.

¹³ Mısee Rəbbilqa ona'a:

– Allah, zı Vake heqqa, hucoone ixhes mana yug qee'e!

¹⁴ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Dakkee məng'i'ne aq'vays tyu ı'xı'ynxhiy, nya'a mana yighılle yığna ulele g'iyxhas dişdiy? Mana yighne yığs çadırbı gı'xhı'yne cigeençe qığeehe, yighne yığile məng'i'sse maqa sayk'alas yeexə.

¹⁵ Mayram məxür yighılle yığna menne cıgee eexva. Mana çadırbı gı'xhı'yne cıgeeqa qıyelesmee, millet cıgeençe ı'ğiykırdeş.

13

¹ Qıyğa millet Xatserotğançe qığeç'u Paranne sahreeqa qadayle.

Kana'anne cigabışeeqa casusar g'uxoole

² Rəbbe Mısayk'le eyhen:

³ – İzrailybışis helesde Kana'anne cigabışeeqa alycaaxvas insanar g'axuvle. Yıts'ıq'vəne (12) nasılken ç'ak'ınbı g'axuvle.

⁴ Rəbbe uvhuyn xhinne Mısee manbı Paranne sahreençe g'ıxolenbı. G'axuvuyn gırgınbı İzrailybışde nasılbaşın ç'ak'ınbı vuxha. ⁵ Haane manbışın do bı:

Ruvenne nasıleençene Şammuayna dix Zakkur;

⁶ Şimonne nasıleençene Xoriyna dix Şafat;

⁷ Yahudne nasıleençene Yefunna dix Kaleb;

⁸ İssaxarne nasıleençene Yusufna dix İgal;

⁹ Efrayimne nasıleençene Nunna dix Hoşıa;

¹⁰ Benyaminne nasıleençene Rafuyna dix Palti;

¹¹ Zevulunne nasıleençene Sodiyna dix Gaddiel;

¹² Yusufna dix Menaşseyne nasıleençene Susiyna dix Gaddi;

¹³ Daniyne nasıleençene Gemalliyna dix Ammiel;

¹⁴ Aşerne nasıleençene Mikaelyna dix Setur;

¹⁵ Naftaliyne nasıleençene Vofsiyna dix Naxbi;

¹⁶ Qadne nasıleençene Makiyna dix Geuel.

¹⁷ Mısee cigayqa ilyaakasva g'axuvuynbışın do bı manbınıy vod. Mısee Nunne duxays Hoşıays (*g'attıpxhınıy*) Yeşua (*YAHVÉ g'attıvxhan haa'a*) do giyxhe.

¹⁸ Kana'anıqa ilyaakas g'uxolemee, Mısee manbışik'le eyhen:

– Negevne sahrayle k'ena suvabişeeqa hudoora. ¹⁹ İlyaaake, nəxdıniy man ciga, nen milleti y maa eyxhe, geebbıye k'ılbabiye manbı, guçukaye dişe? ²⁰ Manbı vooxhen ciga yugune pisine? Nəxdine şaharbişeeıy manbı aaxva: çabırbı vodee, hiqiy-allan cigabı it'um hı'ıye? ²¹ Maana nyaq'v nəxübiy, kar ələəye dişee? Yivar vodee? Yik'eka, itt'umba vuxhe, qöömee mane cigayn meyvabı alle.

(Manke yicıd t'imilybı hiyxharna gah vuxha.)

²² Manbı Tsinne sahraysse Levo-Xamatne k'anene Rexovusqa hapk'ın maane gırgıne cigabişıqa ilyaakanbı. ²³ Manbı Negevile k'ena qavaylenbı Xevronqa. Mane cigabişee Anaqıke g'abiynbı: Aximan, Şeşay, Talmay vooxhe vuxha. (Xevron Misireene Tsoan şaharile yighille senna ögiyl alyav'u vuxha.) ²⁴ Eşkolne q'adaalılqa hipxhırmee, manbişe sa ts'ets'nan t'imilen bıtağ gyatxı tübəəlqa gıvayxan. Mana tübəəyib q'öng'ee avqaaqqa. Manbişe mançile ğayrı coka narariy incilerid alyaat'anbı. ²⁵ İzrailıybişe mançe t'imilena ts'ets' qopxuva mane q'adaalin do Eşkol (ts'ets') giyxhe. ²⁶ Yoq'ts'al (40) yığna manbı mane cigabişee alycaxu siviyyk'alanbı.

Alycaaxvas hapk'ıninbişee yuşan hı'iyınbı

²⁷ Manbı Paranne sahreene Qadişeeqa Mısa, Harun, İzrailıybişin gırgınbı vooxhene cıgeeqa siviyyk'al. Maa'ad manbişe Mısays, Harunus, milletikene gırgıng'us co hapk'ınne cigabişee g'acuyınbı yuşan ha'a, co mane cigabişeençe adıyn meyvabı hagva.

²⁸ Manbişe Mısayk'le eyhen:

– Şi ğu g'axuvuyne cigabişeeqa hapk'ın hipxhırınbı. Maa'ad hək'edad nyakiy itv gyodatse vod. Haane mane cigabişin meyvabıd. ²⁹ Saccu maa'ad eyxhen millet guçuka vod, manbişin şaharbid ç'ak'ıda vod, hiqiy-allad yugda it'umı'ı vod. Mançile ğayrı, şak'le maa'ab Anaqıke g'abiynbıb g'avcuynbı. ³⁰ Negevee Amalekbı, suvabınane cıgee Q'etbı, Yevusbı, Emorbı, deryahneyiy İordanne damayne mıglekıb Kana'anbı vooxhe vuxha.

³¹ Kalevee Mısayne k'ane milletis yik'bı huvu eyhen:

– Hapk'ın man ciga xılelqa alğahas, yişda mançılqa guç hivxharasda.

³² Mang'uka hapk'ıninbişemee eyhen:

– Şasse şene milletika saç'uvkas vəəxəs deş, manbı şale guçuka vob.

³³ Conemee milletis, manbişe co hapk'ınne cigabişde hək'ee pisda xabar abı eyhen:

– Şi hapk'ın alycaxuyn cigabı yugunbı deşiy, maabın insanarib zarabacab habat'ayiy. Gırgın şak'le maa'ab g'avcuyn insanar geeb ç'ak'ın karbiyyıy. ³⁴ Şak'le ma'ab Anaqıke g'abiyn geeb ç'ak'ın kuşdukurarib g'avcuynbı. Şi manbişde k'ane şasqacab ts'irıtyar xhinneyiy qöö. Manbişde ulesqab şi həməxüb qabı.

14

Millet g'elil qexhe

¹ Mane xəmdə milletike ts'ir g'optul, manbı bıırne xəmnə gyaaşuynbı. ² Gırgıne İzrailıybişe Mısaylenayiy Harunulena haa'a vuxha. Cəmə'ətincad manbişik'le eyhe ıxha:

– Mısır şı hıdyapt'ıynbı, ine sahreexheyib hapt'ıynbıxhiy! ³ Nişisne Rəbbe şı mane cigabişeeqa quvkekka? Maa'ab yişin yedariy uşaxar mering'une xılyaqa gyapk'as, şınab g'ilincike hapt'asınbı. Yişdemee Mısırqa sapk'ılıy yugda dexheyene?

⁴ Manbişe sana-sang'uk'le eyhe ıxha:

– Şasda xərnə g'əyxı', Mısırqacab savk'alas.

⁵ Manke Mısayiy Harun maqa sabıyne gırgıne İzrailıyne cəmə'ətnə ulene ögiyl aq'vakkena ç'iyelqa gızepçi Allahıs düə haa'a. ⁶ Şene cigayqa ilyaakas hapk'ıninbişike

qöng'vee, Nunne duxee Yeşueeyiy Yefunne duxee Kalevee, colyun tanalinbı qıtaxxı'ı
⁷ gırgıne İzrailıyne cəmə'ətık'le eyhen:

– Şi ilyaakas hapk'ının, caançe ilğepç'iyn ciga geed yugun vod. ⁸ Şi Rəbbisqa yugba qabee, Mang'vee şi mane cigabişeeqa quvkees, nyakiy itv gyodatstsen cigabı şas heles. ⁹ Saccu Rəbbis əsi mooxhe. Mane cigayne insanaaşileb qı'məəq'ən, şi manbişile gameepxhescab deş, şi manbı ooxhanasınbı. Rəbb şaka vor, manbişiqamee vuşucar deşda. Manbişile nəxübcab qı'məəq'ən!

¹⁰ Man g'ayxhı, cəmə'ətın Yeşuayiy Kalev «G'ayeqqa hevleva!» eyhe. Mane gahıl İzrailıybişde gırgıng'us sayangaba Rəbbin Nur Cuka yuşana'ane çadırısne gyaagva.

Mısee milletıl-alla düə haa'a

¹¹ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

– Mısilqameene mane milletın Zalena haa'as, Zı karane cigeeqa gidiyxhes? Zı co vooxhene cigabişee hı'iyn əlaamatbı g'ece-g'ece, mısilqameene manbişe Zalqa inyam hidya'as? ¹² Zı manbişılqa hapt'asın ı'kar g'axuvu, Zı manbişin gırgınbı gyapt'asınbı. Vaked manbişiled xədn, gucukan millet g'alyaa'as.

¹³ Mısee Rəbbik'le eyhen:

– Hucoone ixhes, Ğu man hıma'a! Nya'a, Ğu dişde manbı Misirbişde yı'q'neençe Yiğne xənnə gucuka qıgav'u. Həşde Misirbişik'le Ğu manbı gyapt'ıva g'ayxhes. ¹⁴ Manbişed şok ıxhaynbı mane cigayne gırgıne milletbişis yuşan ha'as. Mane milletbişik'le Ğu, Rəbb İzrailıybişde yı'q'ne ıxhay g'ayxhiyn. Mane milletbişik'le ats'an Ğu manbişika Ğucar-Ğu hagva yuşan ha'a ıxhay, Ğunana bulud manbişil oab ulyoozarva. Ğu manbişis yiğniyiğın buludne dirakee, xəmdemee ts'ayine dirakee yəq haagu. ¹⁵ Ğu gırgın in millet sa insan xhinne gyapt'eene, Yiğne hək'ee g'ayxhiyne milletbişe eyhesin: ¹⁶ «Rəbbe k'ın g'assır quvkeesva uvhiyne cigabişeeqa millet qıkkəs dəxı'va, Mang'vee man millet sahree gik'uyn». ¹⁷ Xudaavendee həşde Vuce uvhuyn xhinne Cuna xəbvalla haagvecen: ¹⁸ «Rəbb xədn sabırnana, badaldyooxhena yugvallanana, bınahbişile ilyheç'ena vor. Taxsirnang'uk'le vaqa taxsir deşodva itteyhena Mana vor. Dekkaaşe hav'une bınahıl-allab manbişde uşaxaaşılqa xhebne-yoq'ne nasilee yiğbı allya'ana meer Mana vor». ¹⁹ Hucoone ixhes, Yiğne badaldyooxhene xəbne yugvalis sik'ı ine milletne bınahıle ilyheç'e, nəxüriy Misirğançe qıgeepç'iynə yiğile g'iyniynə yiğılqamee ı'lğəə.

²⁰ Rəbbe eyhen:

– Zı yiğnemee manbişde bınahıle ı'lğəəna. ²¹ Zalqaniy Yizde ç'iyelyne xəbvalılqan k'ın ixhen: ²² manbişik'le Zı Misirnee sahree hı'iyn əlaamatbiyi Yızın Nur g'acveeyid, manbişe Zı xhuler ıxhiy siliys ı'xı'na, Zal k'ırı alixxhı deş. ²³ Mançıl-allad Zı manbişde dekkaaşis k'ın g'assır helesva uvhuyn cigabı manbişik'le mısacad g'aces deş! Zı nişinecar cigeeqa gidiy heng'uk'le man cigabı g'aces deş! ²⁴ Yizde g'uluqa Kalevıqa medıncad rı'hı'd, saccu mang'vee vod Zal yik'eençe k'ırı iliyxhe. Mançıl-allar Zı mana vuc hark'inne cigabişeeqa qıkkəs, man cigabı mang'uke g'abıynbişis heles. ²⁵ Həşde mane q'adaalil Amalekbıyiy Kana'anbı aaxva. Şumee g'iyqa sapk'ıl sahreeqa, Ç'ərane deryahısqa hudoora.

Əsi vuxhava caza

²⁶ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

²⁷ – Mısilqameene ine bınahın gyatsts'iynə milletın Zalena haa'as? İzrailıybişe Zalena haa'ang'a, Zak'le gırgın g'iyxhen. ²⁸ Manbişik'le eyhe: «Rəbbe vod eyhe, Zalen k'ın ixhen, Şu Zalena haa'ang'a hucooyiy uvhu, Zı man şok ha'asın. ²⁹ İna sahravolle vuşun mayıtbı ot'ul-otxul ixhes. Zalena hav'uynbı, g'alle (20) sennanbiyi manbişile ç'ak'ın gırgınbı, nenbiyi siyaheeqa alyapt'ı ine sahree hapt'asınbı.

³⁰ Zı helesva k'ın g'assırıyne cigabışeeqa şu ikkepç'es deş. Maqa saccu Yefunna dix Kaleviy Nunna dix Yeşua ikkepç'es. ³¹ Şos diviykkinne, şu vuşun uşaxar mering'une xıyaqa gyapk'asva eyhene cigabışeeqa Zı manbı quvku man cigabı hagvasınbı. ³² Vuşun mayıtbımee sahravolle ott'ul-oxal ha'asınbı. ³³ Vuşdemee uşaxaaşe mane sahree yoq'ts'al (40) senna çobaniyvalla haa'as. Mısılqameeyiy vuşun g'ırgınbı sahreençe hapt'ı idyapk'ın, vuşde inyam deşiyvalın manbışe maa'ab əq'üba ts'its'aa'as. ³⁴ Cigabışıqa ilyaakas hapk'ınne yoq'ts'alyne yığıl-alla, şu yoq'ts'al senna sahree iviykaras. Sa yığıl-alla şu sa senna əq'üba ts'its'aa'as. Məxüd şok'le Rəbbis əsi vuxhay nəxdın kar ıxhay ats'axhesın». ³⁵ Zı Rəbbəe şok'le eyhe, mane Zas əsi vuxhayne cəmə'ətık Zı man uvhiyn kar hidi'ı g'aleççes deş. Manbışıkın Zı ine sahree ha'as. Manbışın gırgınbı inyaa hapt'asınbı.

³⁶ Mısee Kana'anne cigabışıqa ilyaakasva g'axuvuyn insanar yı'q'əlqa sıviyk'al, manbışe mane cigabışde hək'ee pisin xabarbı adı cəmə'ət Mısalqa g'elil qa'a. ³⁷ Cigabışde hək'ee pisin xabarbı adıyne insanaaşılqa, Rəbbəe yı'q'ı'n ık'arabı g'axuvu, gyabat'anbı. ³⁸ Cigabı g'avcesva hapk'ınne insanaaşıke, saccu Nunna dix Yeşuayiy Yefunna dix Klev üç'übbə aaxva.

³⁹ Mısee man İzrailybışis yuşan hı'ımee manbı axtıne nıq'ıka gyaaşe giviğal. ⁴⁰ Manbı miç'eeb çakba suğoots'u eyhen:

– Şi bınah hav'u, qudoora, həşde Rəbbəe şas helesva eyhene cıgeeqa vüqqəs. Manıd uvhu, manbı Kana'anne suvabışılqa avayk'an.

⁴¹ Mısee eyhen:

– Nya'a şu Rəbbəe eyhen hidya'a? Şosse, man şu eyhen ha'as əxəs deş. ⁴² Şu hapk'ıneeyib, Rəbb şoka ixhes deş. Duşmanaaşileb şu avub aaxvas. ⁴³ Maa'ab şosqa Amalekbıyiy Kana'anbı qızaaxas. Şu Rəbbilqa yı'q' sak'alıl-alla, Mana şoka ixhes deş, mançıl-allab şu g'ılincike hapt'asınbı.

⁴⁴ Manbı yik' hı'ı suvabışılqa ilqebaç'e. Rəbbika mugaavilenana q'utyeb, Mısar çadırbı g'ıxhı'ıne cıgeençe nyaqacab i'ğviykar deş. ⁴⁵ Maane suvabışee aaxvan Amalekbıyiy Kana'anbı geepç'ı, manbı gyootu, Xorma eyhene cıgalqamee qihna gyapk'ı g'e'eebaşınbı.

16

Qorax Mısalqa ı'qqə

¹ Leviyne nasileençe, Qohatna neva eyxhena İsharna dix Qorax yik' hı'ı Mısalqa arayle. Mang'uka sacıgee Ruvenne nasileençe Eliavın dixbı Datanıyiy Aviram, Peletna dix On arayle. ² Manbışıka sacıgee İzrailybışkecab g'əvxı'yn q'öd vəşşe xhots'al (250) doyukan, ç'ak'ınbı havayk'an. ³ Manbı sacıgeeqa sabı Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

– Vuşun ç'əv! Mıletıken gırgınbıcab muq'addasınbı vob, Rəbb manbışde yı'q'neyir eyxhena. Nya'a, şucab şu Rəbbine mıletıke ooqanbı haa'a?

⁴ Man eyhenbı g'ayxhı Mısa aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu, Allahıs düə haa'a.

⁵ Mang'vee Qoraxık'leyiy mang'une gırgıne hambazaaşıq'le eyhen:

– G'iyqa miç'eed vuşuyiy Cuna eyxheva, nenayiy muq'addasnava, neng'usseyiy Cusqa qixhes əxəva Rəbbəe Vucecad hagvasın. Vuşuyiy Mang'vee g'əyxı', mang'usser Cusqa qixhes əxəsda. ⁶ Qorax, ğunay yığne gırgıne hambazaaşe in eyhen he'e: ətirbı gyoxhxhana'asın g'abbı alyaat'u, ⁷ g'iyqa mançine aqa gyopxhanna ghadır gyuvxhu, qiyğad mançılqa Rəbbine ögiyl ətirbı gıxhxhe. Məxür Rəbbəe Vucee, vuşıyiy muq'addasna hagvasda. Leviyke g'abıynbı, şu hı'ıynbı ç'əv!

⁸ Mısee Qoraxık'le meed eyhen:

– Leviyke g'abıynbı, zal yugda k'ırı gyaqqe! ⁹ Nya'a, şos ç'əv dişee? İzrailyne Allahee şu İzrailybışıke curav'iy, Cus k'ane qav'iy, Cune Rəbbine çadırsıneedın gırgın

işbı vuşde xılyaqa quviy. Şu məxüb milletis gullux haa'a. ¹⁰ Mang'vee şunab, vuşda gırgına Leviyna nasılıb Cus k'ane qav'u. Şos man k'ıldanan xhinne, ooğançe, ho'ine şos kaahinaaşın ç'ak'ınbıne vuxhes vukkan? ¹¹ Qorax, ğunay yığın hambazar Rəbbilqa vobde g'elil qeepxha hı'nəxüb sabı. Nya'a, Harun vuşune vor şu mang'ulena haa'a?

¹² Mısee Eliavın dixbı, Dataniy Aviram, qoot'al. Manbışe eyhen:

– Deş vüqqə! ¹³ Ğu şi sahree gyapt'asva nyakiy itv gyodatsene cigabışeençe qığav'u. Vas man ç'əv dexha, deşxhee, yışda xənarne ixhes ıkkən? ¹⁴ Mançile ğayrı ğu şi nyakiy itv gyodatstsene cigabışeeqa qabı deş, çolbıyiy t'ımılən bağbı huvu deş. Deşxhee, vak'le man insanar bı'rq'ı'bavane ats'a? Deş vüqqə!

¹⁵ Mısa it'umra qəllamışxha Rəbbik'le eyhen:

– Manbışe helen ılymaat'a. Zı manbışıke əməleb alyapt'ı deş, neng'uscadid pısın hı'ı deş.

¹⁶ Mısee Qoraxık'le eyhen:

– G'iyqa ğu yığne gırgıne hambazaasıka arı Rəbbine ögiyl ulyozre, maa'ar ğunar, hambazarıb, Harunur ixhecən. ¹⁷ Vuşde gırgıng'vee, vuşun ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı alyaat'u, caqa ətirbı gıxhxhe. Qiyğa q'öd vəşşe xhots'alyne (250) insanne gırgıngvee manbı Rəbbine ögiylqa allecen. Ğunad Haruneeyid vuşun ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı alle.

¹⁸ Gırgıng'vee con ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı alyaat'u caqa gyopxhanna ghadıriy ətir gıvxhu, Mısaykaiy Harunuka sacıgee Rəbbika yuşan ha'ane çadırene ghalee ulyoozar. ¹⁹ Qoraxee Mısalqaiy Harunulqava gırgın cəmə'ət çadırene ghalee sı'mee, Rəbbin Nur milletis gyaagva.

²⁰ Rəbbe Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

²¹ – Mane milletike əq'əna qeepxhe, Zı manbı sa manzılee gyapt'as.

²² Man g'ayxhı Mısayiy Harun aq'vakkena ç'iyelqa gızepçi eyhen:

– Gırgıne üç'üdünçıs ı'mı'r hoolena Ğu vorna Allah! Hucoone ixhes, sang'vee bınah hav'uva, Ğu gırgıne cəmə'ətlqacab qəl hımaa'a!

Qoraxis, Datanis, Aviramis cazaa hoole

²³ Rəbbe Mısayk'le eyhen:

²⁴ – Milletık'le eyhe: Qorax, Datan, Aviram aaxvane cigabışisse əq'əna qeepxhe!

²⁵ Mısa suğots'u Datanısqaiy Aviramısqava ayk'an. İzrailin ağsaqqalarıb Mısayqab qihna avayk'an. ²⁶ Mısee milletılqa xəbar g'uxoole:

– Man pısın insanar aaxvane çadırbışisse əq'əna qeepxhe. Manbışde nişikcab sumot'a, deşxhee, şunab manbışde bınahbışıl-alla hapt'as.

²⁷ Gırgınbı Qorax, Datan, Aviram aaxvane çadırbışisse əq'əna qeebaxhe. Dataniy Aviram cone xhunaşşeşika, dixbışıka, k'ınne uşaxaaşıka qığeeç'ı, çadırene ghalee ulyoozar.

²⁸ Mısee eyhen:

– İn gırgın karbı zı zaled alqana deş, Rəbbe uvhu hı'ıva şok'le inçike ats'axhxhes: ²⁹ man insanar avxuyn gırgın insanar xhinne hapt'eene, manbışde vuk'lelqa qadiynbıd menne insanaaşine vuk'lelqa qadiynçik akarada ixheene, şok'le ats'axhxhe zı Rəbbe deş g'axuvu. ³⁰ Rəbbe sa medın həşdilqamee g'ıdecuyn kar he'eene, ç'iyeyn ghal aaqı manbı cone karaka höbğeeene, manbı şene dyunyelqa üç'übba apk'ineene, manbı Rəbbis əsi vuxhava şok'le ats'axhxhesin.

³¹ Man gırgın Mısee yuşan hı'ı ç'əvxhamee, ç'ıye q'öne cigeeqa qexhe. ³² Ç'iyeyn ghal aaqı coyub, con xızanbıd, Qoraxın hambazarıb, con gırgın karıd höğən.

³³ Manbı cone gırgıne karaka ahaleeqa üç'übba avayk'an. Ç'ıye manbışıl oo

it'umexhen, manbı milletne əreençe avayk'ananbı. ³⁴ Manbışde hiqiy-alla uly-obzurne İzrailybışik'le manbışın ts'irbı g'ayxhı, «Ç'iyeyn şınab hümöögəcenva!» uvhu heebaxanbı.

³⁵ Rəbbəe ts'a g'axuvu q'öd vəşşe xhots'al (250) ətirbı adına insan gyoyxhan ha'ana.

³⁶ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

³⁷ – İlahiyetçiy Harunne duxayk'le Eliazarık'le eyhe, ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı gyopxhunne insanaaşile aleet'ecen. Ətirbı gyooxhan ha'an g'abbı muq'addasınbı ıxhal-alla ğu manbı se'e. Qiyğa caana ghadır dağə'e. ³⁸ Manbı bınahbı hı'ıynbışın ətirbı gyoxhxhan ha'an g'abbı vod. Manbı cone bınahbışıl-alla habat'a. Man ətirbı gyooxhan haa'an g'abbı k'etu k'üvə, qotku qe'e, manbı q'urbanbı allya'ane cigalqa gyuvaxanasınbı xhinne qe'e. Man g'abbı Rəbbis adıl-alla manbı muq'addasınbı vod. Hasre man İzrailybışdemee işaarat ixhecen.

³⁹⁻⁴⁰ Gyooxhan hav'uyne insanaaşə adıyn yezake hı'ıyn man g'abbı, kaahin Eli-azaree Rəbbəe Mısayk'le uvhuyn xhinne, alyaat'u yugda k'etu, qotku qı'ı, q'urbanbı allya'ane cigeeqa gyıvaxanasınbı xhinne qa'a. Harunuke g'abıynbışile ğayrı menne şavacad Rəbbine ögiyl arı ətirbı gyoxhxhan hıma'acenva məxüd ha'a. Man İzrailybışə yugda yik'el aqqecenva, Qoraxıkiy cune hambazaaşık qıtxhuyn divan mebinbışık mexhecenva ha'a.

Rəbbina qəl

⁴¹ Qinne yiğıl İzrailyne cəmə'ətıncab Mısaylenayiy Harunulena haa'a vuxha. Manbışə «Şu Rəbbin millet gik'uva» eyhe ıxha.

⁴² Millet sadı Mısalqayiy Harunulqa ı'qqəmee, Rəbbika yuşan ha'ane çadırsnee manbışık'le buludun çadır avqu g'ooce. Mançe manbışis Rəbbin Nur gyaagva.

⁴³ Mısayiy Harunub çadırsqa qavayle. ⁴⁴ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

⁴⁵ – Mane milletike əq'əna qeepxhe, Zı manbı sa manzilee gyapt'as.

Man g'ayxhı Mısayiy Harun aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe.

⁴⁶ Mısee Harunuk'le eyhen:

– Yiğın ətirbı gyoxhxhan ha'an g'ab aleet'e, caqa q'urbanbı allya'ane cigeençe gyopxhanna ghadır alyapt'ı gyuvxhe, qiyğad çılqad ətirbı gıxhxhe. Manbıd alyaat'u milletısqa g'adaxvne, manbışda bınah hoogle. Rəbb it'umra qəllamışxha, milletılqa haptasın xhinnen yı'q'ı'n ık'ar g'axuvu.

⁴⁷ Harunee Mısee uvhuyn xhinne ha'a, ətirbı gyoxhxhan ha'an g'ab alyat'u milletısqa g'adayxhvan. Maa'ab insanar habat'a gibğıl vooxhe. Mang'vee vucee adıyn ətirbı gyopxhanne ghadırelqa gıxhxhı, məxüb milletna bınah hoogalna.

⁴⁸ Harun hapt'ınbışdeyiy üç'übnbışde yı'q'nee ulyorzuling'a ık'arbı ç'əveetxhaynbı.

⁴⁹ Qoraxıl-alla hapt'ıynbışile ğayrı, yıts'ıyoq'vad aazıriy yighıd vəş (14700) insan mane ı'k'arbişike gek'a.

⁵⁰ Man ı'k'arbı ç'əveetxhava, Harun siyk'alna Rəbbine çadırsqa, Mısayne k'anyaqa.

17

Harunun əsaa

¹ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

² – İzrailybışika yuşan hı'ı, manbışde nasılıbışde ç'ak'ınbışisse yıts'ıq'vəne (12) nasılıs yıts'ıq'vəlle əsaa aleet'e. Gırgıng'un do cune əsaal ok'ne. ³ Leviyne nasıləne əsaalqa Harunun do ok'ne. Gırgıne nasılıbışde ç'ak'ınbışde doyul sa əsaa ixhecen.

⁴ Manbı Zı şosqa araylene çadıree, Rəbbika mugaavilenane q'utyeyne ögiylqa gıxhxhe. ⁵ Zı g'əvxüyne ç'ak'ınbışde sang'une əsaan t'ur g'aahas. Zı məxüd şoləna haa'an İzrailybışın ğhalybı sa'asınbı.

⁶ Mısa İzrailıybışıka yuşan hı'ı ç'əvxhaamee, manbışde gırgıne nasılbişde ç'ak'ınbişe mang'usqa curayda-curayda əsaabı hele. Mane quvuyne yits'ıq'vəne (12) əsaabışde əree Harunun əsaayid ıxhayn. ⁷ Mısee əsaabı çadıree Rəbbine hiqa giyxhe.

⁸ Qinne yığıl Mısa çadıreeqa ikkeç'umee g'ecen, Leviyne nasılın quvuyne Harunne əsaal t'urub alyabı vob, t'et'id g'avhu vod, çil alyabına badamıb hipxhırıb. ⁹ Mısee man gırgın əsaabı İzrailıybışısqa qığa'a. Əsaabı g'əyxı' gırgıng'vee cun əsaa alyaat'a.

¹⁰ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Harunun əsaa sak'al hı'ı mugaavileyne q'utyeyne ögiylqa gıxhxhe. Hasre man k'ırı ilydixhenbişdemee işaarat ixhecen. Mançin Zalena hav'uyud ç'əva'asın, coyub hapt'ıyke havaacesınbı.

¹¹ Mısee gırgın Rəbbəe cuk'le uvhuyn xhinne ha'a. ¹² İzrailıybışe Mısayk'le eyhen:

– Şi habat'anbı! Yişde gırgıng'ukuncad ıxhayn! ¹³ Rəbbine çadırısqa qıxhnana gırgına qık'asda. Ho'ine, şi gırgınbı hapt'asınbıne?

20

Mıseeyiy Harunee hav'una bınah

¹ Ts'eppiyne vuza gırgın İzrailıybı Tsinne sahreeqa qabı, Qadışee ulyoozar. Maa Mayram qeek'ana, maayir k'eyxhına.

² İzrailıyne cəmə'ətiqa ulyoğasın xhyan eyxhe deş, mançil-allad cəmə'ət Mısayneyiy Harunne hiqiy-alla sadı, manbışik'le cuvabbı eyhe ıxha.

³ Cəmə'ətin manbı t'yats'axala'amee eyhe ıxha:

– Yişin çocar habat'amee, şınab hapt'ınbıxhiy nimee yugda eyxheyiy! ⁴ Nişisne şu Rəbbin cəmə'ət ine sahreeqa qadı? Şınab yişin həyvanarid hatt'ecenvane? ⁵ Nişisne şi Misirğançe qıgav'u ine pisde cigeeqa qabı? İnyaa taxılıb, inciliyib, t'imilid, naran ələənçik akar deşod. İnyaa ulyoğasın xhyanıd deşod!

⁶ Mısayiy Harun cəmə'ətisə Rəbbika yuşan ha'ane çadıresqa apk'ın, mançine ghalee aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe. Maa'ad manbışısqa Rəbbin nur gyagva.

⁷ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

⁸ – Əsaayid alyat'u, ğunayiy yiğne çocəe Harunee cəmə'ət se'e. Manbışde ulene ögiyl ganzike xhyan heqqe. Məxüd ğu milletis ganzın xhyan heles, coyud cone çavra-vəq'əynıd avts'esınmeen xhyan ulyoğecenva.

⁹ Mısee cuk'le uvhuyn xhinne əsaa Rəbbine ögiyle alyaat'an. ¹⁰ Mıseeyiy Harunee cəmə'ət ganzine ögiylqa s'imee, Mısee maa'ad manbışik'le bınah ha'asın cuvab uvhu:

– Zalqa vüqqənı, zal k'ırı alixhxhe, nya'a, xhyan şi şos ine ganzeençene qığahas?

¹¹ Mısee xıl ooqa qı'ı, xıləne əsaaka q'öne yəqqees ganzile k'ena i'xı'mee, mançeençe geed xhyan gyodatstse giyğal. Gırgıne cəmə'ətinıd cone çavra-vəq'əynıd mançe avts'esimeen xhyan ulyoğa.

¹² Rəbbemee Mısayk'leyiy Harunuk'le eyhen:

– İzrailıyne milletis Yizda muq'addasiyvalla haagvas vuşun inyam hiditxhırva, Zı manbışis helesva uvhuynə cigeeqa, Zı şosqa manbı hivxhara'as havaasaras deş.

¹³ Man xhyan Meriva (*cuvabbı uvhiyn*) eyhene cigaysneniy vod. İzrailıybı ma'ab Rəbbika cuvabilqa abayle, Mang'veeyib Cuna muq'addasiyvalla ma'ab manbışik'le haagva.

21

Yezake hav'una xoçe

⁴ Millet Or eyhene suvaysse giç'uyng'a, Edomne cigabişeeqa ikkideepç'esva manbı Ç'ərane deryahne suralqa avayk'an. Yəqqı'l milletın sabır g'aat'an. ⁵ Manbı giviyyəlanbı Allahılenayiy Mısaylena haa'a. Manbişe eyhe ıxha:

– Şu nişisne şi Misirğançe qığav'u? Sahree hapt'ecenvane? İnyaa, gıneyid, xhyanıd nencad deşin! İne otXHuniyked şas halı'iy qöö!

⁶ Mane gahıl Rəbbəe manbişilqa zəhərıkan xoçəbı salat'a'a. İzrailybışıke geəb insanar xoçeyn üvxü hapt'ı. ⁷ Millet Mısaysqa adı eyhen:

– Şi valena, Rəbbilena hav'u bınah opxhun. Düə hee'e Rəbbəe şake xoçəbı əq'əna qee'ecen.

Mıseeyib Rəbbis düə haa'ana. ⁸ Rəbbəe Mısayk'le eyhen:

– Xoçe hav'u t'at'alqa qüvxhe. Xoçeyn ı'xı'na mançıqa ilyakkımee, üç'ürə axvas.

⁹ Mısee yezake xoçe hav'u t'at'alqa gyuvaaxan. Xoçeyn ı'xı'na insan mane yezake hav'uyne xoçeyqa ilyakkımee, üç'ürə axva ıxha.

Q'aanun q'öb'es hivxhar haa'a

31

Misee cune cigalqa Yeşua giyxhe

¹ Misa gırgıne İzrailıyışisqa qıǵeç'u inəxüd eyhe:

² – Zaqa vəşşe g'alle (120) sen vod. İnçile qiyğa zasse vuşda xərna ixhes əxəs deş. Rəbbeeyid zak'le uvhuynniy: «Ğu İordan eyhene damayle ılǵeç'es deş». ³ Şu maqa ılǵepç'ıme, şole ögiyl Vuc Rəbb, vuşda Allah, əlyhəəs. Şos qızaxxıyn milletbı Mangv'eecad kunfa-yakun ha'as. Manbışın cigabıd şos ixhes. Rəbbe uvhuyn xhinne, şos xəbvalla Yeşuee haa'as. ⁴ Rəbbe Emorğançen paçcahar Sixoniy Og gyapt'ı manbışde cigabışılqa alli'ıyn yığbı, şos qızaaxasde milletbışde vuk'lelqa qalya'asınbı. ⁵ Rəbbe manbı vuşde xıleqa qevles, şunad manbışik gırgın zı uvhuyn he'e. ⁶ Qı'məəq'ən, yik'bı it'umda aqqe. Şoka Rəbb, vuşda Allah, ı'qqə, nyaggah manbışile qəpq'ı'n yı'q'əlqa qimeebaxhe. Mang'vee ğu g'alerçu əlyhəəs deş.

⁷ Qiyğa Misee Yeşua qort'ul gırgıne İzrailıyışde ulene ögiyl mang'uk'le eyhen:

– Rəbbe dekkaşis k'ın g'assır helesva uvhuynne cigeeqa ğu in millet qıkkəs. Ğu manbışis man ciga bit'al ha'as. Mançil-allar qı'məyq'ən yik' it'umda aqqe! ⁸ Rəbb Vuc vaka ixhes, vale ögiyl əlyhəəs. Mang'vee ğu g'alerçu əlyhəəs deş. Yik'eka ixhe, qı'məyq'ən!

Q'aanun qəbəqqə

⁹ Misee mana Q'aanun opk'un, Rəbbika mugaavilenana q'utye quvkekkane Leviyke g'abıyne kaahinaaşisqayıy gırgıne İzrailıyne aǵsaqqalaaşisqacab qoole. ¹⁰ Qiyğa Misee manbışik'le inəxüd eyhe:

– Yighne sene səyaqqees, borcbı yik'el hixana'ane sen, K'odiybışın bayramnang'a*

¹¹ gırgın İzrailıybı Rəbbine, vuşde Allahne, ögiyl vuxhesva Mang'vee g'əyxəsde cigeeqa qabıyng'a, mana Q'aanun İzrailıyışis qəpqe. ¹² Milletıken adamer, yedar, uşaxar, menne cigeençe qabıynbı gırgınbı see'e. Hasre manbışde gırgıng'us g'ayxhı, xət qıxhecen Rəbbile vuşde Allahıle qəpq'ı'n gırgın Mang'une Q'aanunee otk'unin xhinne he'ecen. ¹³ Hasre Q'aanun dyaats'ane uşaxaşıkl'ed g'ayxhecen, Rəbbile, vuşde Allahıle, qəvəəq'ənas xət qıxhecen. İordanne damayle ılǵepç'ı, man cigabı vuşunbı ıxhameeyid, nimelleteyiy şu ç'iyeyne aq'val vob, hasre məxüd ixhecen.

32

Misa qek'ana

⁴⁸ Manecad yığıl Rəbbe Mısayk'le eyhen:

⁴⁹ – Yerixo eyhene şaharne ögiylıne, Moav eyxhene cigeene Avarimne suvabışeene Nevo donane suvalqa ılqəç'e. Zı İzrailıyışis helesde Kana'anne cigayqa ilekke. ⁵⁰ Yığna çoc Harun Or eyhene suval qik'uyın xhinne, ğunar ine ğu ılqəç'esde suval qik'u dekkaaşisqa məxür əlyhəəs. ⁵¹ İzrailıyışde ögiyl Tsinee sahree, Merivayne xhyanbışisne Qadişee, şu Zal k'ırı ilydiyxhı, Yızda muq'addasiyvalla hidyaaguva, ⁵² vak'le man ciga əq'ənançecad g'aces. Ğu İzrailıyışis helesde cigeeqa ikkeç'es deş.

* **31:10** 31:10 K'odiybışın bayram: Man bayramnang'a İzrailıyışe con xaybı g'ali'l, k'odiybışee axva vuxha. Man bayram suk qıviyşalne, t'imilybiyiy meyvabı sa'ane gahıl eyxhe ıxha. Man bayramnang'a İzrailıyışe yik'el qalya'a ıxha, Rəbbe co nəxübiy hopt'ul Misirğançe Kana'anqa qabı.

34

¹ Mısa Moav eyhene suvabışde q'adaalile Nevolqa arı, maane Yerixoyne ögiylyne Pisga eyhene axtine cigeeqa ilqeç'e. Rəbbəe mang'uk'le gırgın cigabı hagvanbı. Danılqamee ts'its'ooxhena Gilead, ² gırgın Naftaliyn, Efrayimıniy Menaşşeyn cigabı, garbne deryahılqamee ts'its'exhxhen Yahudayn cigabı, ³ Negev, xurmabışda şahar Yerixo, mançine qadalilyne Tsoar eyhene şaharılqamee ts'its'exhxhen gırgın cigabı hagva.

⁴ Rəbbəe mang'uk'le eyhen:

– Haane Zı İbrahimıs, I'saq'ıs, Yaaq'ubus k'ın g'assır helesva uvhuyn cigabı, şoke g'abıynbışis Zı manbışis heles. Zı vak'le man cigabı hagvanbı, vassemee maqa ikkeç'es əxəs deş.

⁵ Rəbbəe uvhuyn xhinne eyxhe, Rəbbina g'ul Mısa Moavee qek'a. ⁶ Mana Moavee, Bet-Peorne ögiylyne q'adaalil k'eyxha. G'iyıniye yiğilqamee neng'uk'lecad mang'une nyuq'nen ciga ats'a deş. ⁷ Mısayqa qek'ang'a vəşşe g'alle (120) senniy vod. Mang'une uleppışin işixıd k'ıl qıxha deşdiy, guculer g'a'arxhu deşdiy. ⁸ Moavne q'adaalil İzrailybışe Mısays xhebts'al (30) yiğna ak' hoole. Mısayqa gyaaşen yiğbı, yasın yiğbı ç'əvedaxhenbı.

⁹ Mısee Nunne duxalqa Yeşualqa xileppi gıxhxhıva Rəbbəe mang'us k'orana ək'el hoole. İzrailybışed Yeşual k'ırı iliyxhen, Rəbbəe Mısayk'le nəxüdiy uvhu, manbışed gırgın həməxüdüd ha'an.

¹⁰ İzrailybışıqa Mısa peyğambar xhinne, Rəbbika hambaz hambazıka yuşan hı'ına, merna ıxha deş. ¹¹ Rəbbəe mana g'axuvunaniy Misiree fironus, mang'une gırgıne insanaaşis, ölkayscad geed əlaamathı hagvas. Şavussecad Mısayle geed əlaamathı hagvas əxı' deş. ¹² İzrailybışik'le məxdın qəvəəq'ənasın, ç'ak'ın, gucnan gorsatmabı hagvana, Mısa xhinnena merna g'acu deş.

Rut

İne kitabee otk'unin gırgın karbı haakimaaşe İzrailyne milletis xəbvalla haa'ane gahıl ıxha. Paççahaaşile ögil İzrailil haakimaaşe xəbvalla haa'a vuxha. Haakimaaşe İzrailin millet menne milletbışike g'attivxhana'asda döv'iy vukkeka vuxha. İne kitabemee sa xizanne vuk'lelqa qadıyne karbışde hək'eecad otk'un vod.

Mane xizanee sa Rut eyhena Moavğançena zəiyfa yixha. Mana Moav eyhena ölka İzrailis k'anecab vuxha. Moavbı İzrailybışın duşmanar vuxha. Mana Rut eyhena zəiyfa mek'vranang'a İzrailyğançeng'us adamiys hiyeek'an. Cena adamiy qik'umee, mana abayka eexva. Avaala İzrailee məxdın ədat ıxha, adamiy qiku, ayxuna zəiyfa adamiyne xıneeniy (gohareeniy) hee'es yikkan. Məxıd ıxha, İzrailin millet məng'i'ne milletılqa siyk'al, İzrailyna Allahır məng'i'na Allah eyxhe.

Kitabee nekke qiyğa məng'i'ne nasılınbışın dobu otk'un vod. Məng'i'na dix İzrailyne nekke qıvaats'ıyne paççahna q'əsda dek ıxha.

Elimelex xizanka Moavqa qarayle

¹ Haakimaaşe xəbvalla haa'ane yiğbışıl İzrailil mısvalybı giyğal. Mane yiğbışıl Yahudayne cigabişeene Bet-Lexem şahareençene sa adamee xhunaşseyiy cuna q'öyre dixır alyapt'ı, sık'ınne gahısva ayk'anna Moav eyhene ölkeeqa. ² Mane adamiyn do Elimelex, xhunaşseyin Naomi, dixbışde sang'un Maxlon, mansang'unud Kilyon eyxhe. Manbı Yahudayne Bet-Lexem şahareençen Efratbı vuxha. Man insanar Moavqa qabı maayıb aaxvanbı.

³ Sabara gahıle Naomiyne adamiy Elimelex qek'ana, mana q'öne duxayka eexva. ⁴ Məng'i'ne dixbışe cos Moavbışın içeer haa'a. Manbışde sang'ın do Orpa, mansang'ınid Rut eyxhe. Manbı yits'ille senmee maa'ab avxuyle qiyğa, ⁵ Maxlonur Kilyonur habat'anbı. Naomi adamiy dixbıdena eexva.

Naomiyiy Rut Bet-Lexemqa siviyl'al

⁶ Naomi Moavne cigabişee yeexhene gahıl, məng'i'k'le g'iyxhen, Rəbbe Cune milletis Cuna yugvalla haagu, manbışis gıneyıd huvu. Mana sossaaşika Moavğançe siyk'alnava g'elil qeexhe. ⁷ Naomi cene q'öne sossaka sayk'alasva, eexvane cigeençe qığeyç'u Yahudayne cigabişeeqa yəqqılqa geexha. ⁸ Naomee cene sossaaşik'le eyhen:

– Qudoora, vuşda q'öyursana yedyaaşine xaaqa savk'le. Şu hapt'ıynbışisiy zas hav'uyne yugvalil-alla, hasre Rəbbe şos Cuna badal dyooxhena yugvalla haagvecen.

⁹ Hasre Rəbbe şos adamer hevlecen! Mane xizanee şoqa rəhətiyvalla vuxhecen!

Manıd uvhu, məng'ee sossaaşis ubbabı hı'imee, sossar axtıba gyaaşu, ¹⁰ eyhen:

– De'eş, şi vaka sacıgee yiğne milletsqa vüqqəs.

¹¹ Naomee eyhen:

– Yızın yişşar, xaaqa savk'le. Nişisne şu zaka vüqqə? Nya'a, şos adamer vuxhesın, zas mebin dixbine vuxhes? ¹² Yızın yişşar, savk'le. Zı adamiys yı'qqəsın xhinne deş vor, q'əs qiyxha. Zı həşde uvheene, zaqa umud vob, zı g'iyna xəmdə adamiys ark'ın, vuxhne ayxu dixbı uxaşva. ¹³ Nya'a, manbı ç'ak'ı qeepxhesmee, şu adamer dena aaxvas vooxheyee? De'eş, yızın yişşar! Rəbbe zalqa xıl g'ott'ulva, yızda ı'mı'r q'ap'ı quvxha. Yızın uts'ur vuşun çiled geed vod.

¹⁴ Manbı meeb maa'ab axtıba gyaaşe giviğal. Orpa abays ubba hı'ı iyeek'anna. Rutmee, abayk at'irq'ın eexvana. ¹⁵ Naomee Rutuk'le eyhen:

– Haane yiğne g'ayniyna xhunaşşe cene milletısqa, cene allahbışısqa siyk'al. Qeera, ğunar mæng'i'qa sayk'le.

¹⁶ Rutee eyhen:

– Zı mizel iyqimeeqqa valqa yı'q' sak'al hı'yee, ğu g'alerçuyee, yeeracenva. Vak'le ats'axhxhe, ğu ark'ınne cigeeqa zınar əlyhəəsda, ğu ulyorzulyne cige zınar ileezarasda. Yiğın millet yızın millet ixhes, yiğna Allahır yızda Allah ixhes. ¹⁷ Ğu qiyk'uyne cige zınar qiyk'asda, maayir k'eyxhasda. Qiyk'uyne ğayrı, menne karan zı vake curey'ee, hasre Rəbbe zakin he'ecen.

¹⁸ Naomılqa hitxırmee Rutus hək'eracar cekavur yı'qqəs yikkanva, mæng'ee mæng'i'ke xıl tsı'its'aa'ana. ¹⁹ Manbı məxüb Bet-Lexemqa hivxharasmee, sacigee avayk'ananbı. Manbı Bet-Lexemqa qabı hipxırmee, şaharın cəmə'ət q'omançe-k'anyaqqamee çıçıs ı'xı'yxə. Zəiyfabışe eyhen:

– İna Naomi dişee?

²⁰ Naomee manbışik'le eyhen:

– Gırgın əxəne Allahee yızda ı'mı'r q'ap'ı qav'uyñıl-alla zak'le Naomıva (*ittuna*) deş, Marava (*q'ap'ına*) eyhe. ²¹ Zı inençe gyayts'ı-giyxhı qığeyç'veeyir, Rəbbe zı inyaqa q'ərar sayk'al hey'ı. Nişil-allane şu zalqa Naomıva ona'a? Rəbbe zalqa dağamiyvalla g'axuvu, Gırgın əxəng'vee zalqa yiğbı allı'ı.

²² Məxür Naomi, Moavne cigabişeençe cene sossaka Moavğançene Rutuka sacigee yı'q'əlqa siyk'al. Manbı Bet-Lexemqa xhıt'a qıviyşalne gahıl qabı hiviyxhar.

2

Rut Boazne çolbışee işlemiş yeexhe

¹ Naomıyne adamiyqa Elimelexıqa, hək'erar sa yugna, qıvaats'ına Boaz donana xını eyxhe.

² Yiğbışde sa yiğıl Moavğançene Rutee Naomiyk'le eyhen:

– Hayeesre zı çolbışeeqa yı'qqəs. Şavne ulesqayiy zı yugra qarı, mang'uqa qihna ark'ın, mang'uke avxuna xhıt'a saa'as.

Naomee mæng'i'k'le «Yiş, hiyek'neva» eyhe.

³ Rut hark'ın çolbışde sançee, xhıt'a qıviyşalanbışde qihna ı'ğiykır avxuna xhıt'a saa'a. Məxür mana cek'le dyats'adcad, Elimelexne xınıyne Boazne çoleeqa qıyeele.

⁴ Mane gahıl Boaz Bet-Lexemğançe qarı, xhıt'a qıviyşalanbışik'le eyhen:

– Hasre Rəbb şoka ixhecen!

Manbışed mang'us «Rəbbeeyib vas xayir-düə hevlecenva» alidghınıy qele. ⁵ Boazee qıviyşalanbışde ooqa gıxhxıyng'uke qiyghanan:

– İna mek'vna zəiyfa şavunbışdane?

⁶ Mane insanee eyhen:

– İna mek'vna zəiyfa Moavğançe vor. Mana Moavğançe inyaqa Naomıyka sacigee qarı. ⁷ Mæng'ee zak'le uvhuyn: «Hucoone ixhes, zı hiyesre xhıt'a qıviyşalanbışıqa qihna ı'ğiykır avxuna xhıt'a saa'as». Mana çoleeqa miç'eer arına vor, həşdılqameeyir ark'ın deş. Mana vüxənyk avurur sık'ınna gahna giy'ır.

⁸ Boazee Rutuk'le eyhen:

– Yiş, zal k'ırı alixhxhe! Avxuna xhıt'a saa'asva inençe menne çoleeqa imeek'an. İnyaa yizde g'ulluxçıy içeeşika eexve. ⁹ İleeke, yizde g'ulluxçıy içeeşe nyaabiy xhıt'a qıviyşal, manbışıqa qihna ı'ğiykre. Zı yizde işçeeşik'le vak sumoot'ava uvhu. Vas mısaiy xhyan ikkiykin, hark'ın yizde işçeeşee gyatsts'ı'ıyne parçbışeençe ulyoğ.

¹⁰ Rut mang'us ç'iyelqamee k'yorzul eyhen:

– Nya'a, zı vasqa yugra qarı? Nya'a, ğu zaka menne cigeençe qarıyng'uka yugra eyxhe?

¹¹ Boazee mæng'i's inəxdın alidghınıy qele:

– Adamiy qik'uyile qiyğa, ğu abaynemee hı'ıyn gırgın kar zak'le g'ayxhiyn. Ğu dek, yed, yığna vatan g'alepçı, vak'le mankilqamee dyats'anecad milletne k'anyaqa qarı.

¹² Hasre vas mane işil-allan Rəbbəe helecen! Ğu xılik avqa dyuguliyxhesva qariyne Rəbbəe, İzrailıne Allahee vas geed mukaafat helecen!

¹³ Rutee eyhen:

– Xərna, zı şadra vor, zı yığne ulen ayqıva. Ğu zas yik'bı huvu. Zı yığne g'ulluxçıy içeeşına deyxheeyir, ğu zaka manbışıka xhinne yugra yuşan hı'ı.

¹⁴ Yı'q'ı'hı'n kar otxhanmee, Boazee mæng'ı'k'le eyhen:

– İnyaqa qeera, ğunad gıney şakasana bakmazeeqa k'yoq'u oxhne.

Rut qarı qivişşalanbışde k'ane giy'irmee, Boazee mæng'ı's qootsuna xhıt'a hoole. Rut opxhun eets'ənar, hexxabab aaxvana. ¹⁵ Mana meer k'yapk'ınna xhıt'a saa'asva oza qiyxhamee, Boazee cune nukaraaşik'le eyhen:

– Məng'ee ark'ın bafabışde yıq'neençeb saa'axhee, mæng'ı'k'le cuvab immeyhe.

¹⁶ Qivişşalang'ab mæng'ı'sva bafabışeençe q'asdın gıt'ybı dağ'e'e, hasre se'ecen. Məng'ı'k'le vuçud immeyhe.

¹⁷ Məxüb Rutee exhalılqamee çolee gıt'y saa'a. Sav'una gıt'y gyootumee, mæng'ı's sa xəbna ç'emç'e xhıt'ayna vooxhe. ¹⁸ Qiyğab mæng'ee mana alyapt'ı, şahareeqa qiyeele. Abayk'led mæng'ee nimee geeb xhıt'ayiy sav'uva g'ecen. Rutee yicee yı'q'ı'hın kar otxhanang'a, hexxada axuyn qığavhu abays hele.

¹⁹ Abee mæng'ı'ke qiyghanan:

– G'iyna ğu gıt'y nençene sav'u? Nyaane işlemiş yixha? Hasre yığna hav'une insanıs xayir-düə vuxhecen!

Şavusneyiy yic işlemiş yixhava, Rutee abays yuşan hı'ı, eyhen:

– G'iyna zı işlemiş yixhane adamiyn do Boaziy.

²⁰ Naomee sossak'le eyhen:

– Hasre Rəbbəe, üç'übınbışıkeyiy hapt'ıynbışıke cuna badal dyooxhena yugvalla qıvdiykkanne Boazıs xayir-düə hevlece!

Naomee meed eyhen:

– Mana, şı g'attivxhan hav'iy gardanaqa gexhane xınıbışda sa vorna.

²¹ Moavğançene Rutee eyhen:

– Sayid mang'vee zak'le uvhuyn, cun qiyşşalan cigabı ç'əvxhesmee, cune içeeşika işlemiş yixhe.

²² Naomee cene sossak'le, Rutuk'le eyhen:

– Yızda yiş, mang'une g'ulluxçıy içeeşika yığn ı'ğiykırıy yugda ixhes. Deşxhee, mering'une çolee vak'le cuvabniy eyhes.

²³ Məxür Rut xhıt'ayiy suk qivişşıl ç'əvuvxhesmee, Boazne g'ulluxçıy içeeşika işlemeşeehe. Eexvasır mana abayka eexva.

3

Rut Boazısqa attalqa ayreele

¹ Yiğbışde sa yiğıl Rutune abee Naomee mæng'ı'k'le eyhen:

– Yızda yiş, vas rəhətda ixhecəna, zı vas sa yugun ciga t'abal ha'as ıkkən dışde?

² Nya'a, ğu g'ulluxçıy içeeşika işlemiş yixhana Boaz, yişda xını eyxhe dışde? Mang'vee g'iyna exhal cune xhıt'ayke attayl vara ha'a vod. ³ Ğunar ə'yeexı'r, micagın tanalinbı ali'ı, ətirbıd qadğı maqa hiyek'ne. Mang'vee otxhun-ulyodğı ç'əvxhesmee, ğucar ğu mang'uk'le himeegva. ⁴ Mana g'alixhasva əlyhəəmee, mana nyaaryiy g'ılexhava ats'axxhe. Qiyğar maqa ikkeyç'u, mang'une g'elybışılın kar g'ayşu maa'ar g'aliyxhe. Mang'veecad vak'le eyhesın, hucooyiy ha'as ıkkənva.

⁵ Rutee «Zı ğu uvhuyn gırgın ha'asınva» eyhe.

⁶ Mana atteeqa arı gırgın abee uvhuyn xhinne ha'a. ⁷ Boaz yugda otxhun-ulyodğu yik' cigeeqa qadımee, g'alixhasva xhit'ayne anbarbışde mıgleqqa ayk'an. Rutur nıq' dena qarı, mang'une g'elybışilin kar g'ayşu, maa'ar g'ileexha. ⁸ Xəm surak Boaz muğur qıxha alytirk'ılmee, cune g'elybışee zəiyfa g'alirxhu g'eece.

⁹ Mang'vee məng'ı'k'le eyhen:

– Ğu vuşuna?

Məng'ee eyhen:

– Zı yığna g'ulluxçiy Rut vorna. Zas vukkul hüvxəsın ciga he'e. Ğu, şı g'attivxhan hav'iy gardanaqa gexhana xını vorna.

¹⁰ Boazee eyhen:

– Yizda yiş, hasre vas Rəbbe xayir-düə hevlece! Ğu ina hav'una yugvalla şene ögiyinçileb yugna vob. Ğu mek'vne karnaneyiy kar deşde adameeşiqa qihna g'iddyaxhuninçil-alla. ¹¹ Yizda yiş, ğu həşdiyle qı'meeq'ən! Zı yığneme vas ıkkanan kar ha'asın. Yişde şaharne gırgıne insanaaşik'le ğu hək'erar yugna zəiyfa yixhay ats'an. ¹² Zı vuşda xını ıxhay qotkun vodun, saccu şoqa zale k'anena xını vor. ¹³ G'iyına xəmdiysır inyaacar eexve. G'iyqa mane vuşde xınıys, şu g'attivxhan haa'as vukkiykınee, yugda ixhes, hasre hee'ecen. De'eş, mang'us man ha'as diykınee, Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, man zı ha'as. Miç'erilqamee inyaa g'aliyxhe.

¹⁴ Rut miç'erilqamee mang'une g'elybışee g'ileexha. Boazee culed-alqa «Hasre şavuk'lecad atteeqa zəiyfa arıva mats'axhxhecenva» uvhuva, Rut torandanang'acad, yic g'imececenva, oza qeexhe. ¹⁵ Boazee Rutuk'le eyhen:

– Valqa aletçuyne karan sa sura zasqa hele, ğunad manisa surale aqqe.

Rutee Boazee uvhuyn xhinne ha'a. Boazeeyib məng'ı's xılece xhit'a kyav'u, məng'ı'ne mıgalqa qoole. Mançer Boaz şahareeqa siyk'al.

¹⁶ Rut cene abaysqa Naomisqa sark'ılymee, məng'ee qiyghanan:

– Yiş, nəxüдне ıxha?

Rutee, Boazee cenemee hı'iyın gırgın kar abays yuşan hı'ıyle ¹⁷ qiyğa, eyhen:

– Abaysqa xıl q'ərar simiyk'alva uvhu mang'vee zas inimeena xhit'ab huvuna.

¹⁸ Naomee Rutuk'le eyhen:

– Yiş, sık'ırıra örxə, ilyaakas ina iş nəxübiy g'ittiviyxhan. Mane insanee g'iyına mana iş, sa suralqa qığdyavhu ulyozaras deş.

4

Boazee Rut hee'e

¹ Boaz şaharne akkabışisqa qığəç'u, insanar sabıyne cigeə giy'ar. Boazee eyhena şena k'anena xını mançe ı'lgəmee, mang'vee mang'ulqa onu'u eyhen: «Zasqana sark'ıl, inyaa gyu'relan». Manar qarı giy'arna. ² Boazee şaharne ağsaqqalaasıke yits'ıyre insanır qort'ul «Şunab inyaa gyuvreva» eyhe. Manbıb qabı givi'y'aranbı.

³ Boazee mane xınıyk'le eyhen:

– Moavne cigabışeençe sark'ılyne Naomee, yişda ebana eyxhene Elimelexin ciga vod massa hele. ⁴ İnyaa gyuv'uriynbışdeyiy cəmə'ətne ağsaqqalaasıne k'ane, zı valqa g'ayxhya'an, man ciga ğu alişşes ıkkən. Ğu ilydeşşesxhee, man zak'le eyhe, zak'le ats'axhxhes. Mane işee ts'erriyna ğu eyxhe, qiyğıynar zı.

Mang'vee Boazık'le: «Zı man ciga ileşşenva» eyhe.

⁵ Boazee eyhen:

– Ğu man ciga Naomiyke ileşşemee, mang'une qik'uyne duxayna xhunaşşe Moavğənçena Rutur hee'es yıkkən. Qiyğa şos dix ıxhayng'a, man ciga qik'uyng'une xızanı axvecenva.

⁶ Xınee eyhen:

– Məxüdxheene, zasse man ciga alişşes əxəs deş. Zı man ciga alişşvee, man yizde ts'erriyne xhunaşşeykene uşaxaaşis hixharas deş. Zasse man ciga alişşes əxə deşud, ğucad alişşvee yugda eyxhe.

⁷ Avaala İzrailil sa kar alişşu-massa huvuynemee, sa kar badal hı'iyemee, insanee g'elilin g'ellin g'ayşu mansang'usqa qele ıxha. Man ədat, şı iş yəqqı'lqa gyuvxhunava eyhen ıxha.

⁸ Xınee Boazık'le eyhen:

– Ğucab alivşe.

Qiyğad mang'vee cune g'elilin g'ellin g'eşşe. ⁹ Boazee ağsaqqalaaşık'leyiy gırgıne cəmə'ətik'le eyhen:

– Şu g'iyna şahadar vobınbı, zı Elimelexike, Kilyonıke, Maxlonuke axuyn gırgın Naomiye ileşşen. ¹⁰ Qik'uyng'un do cune cigabışıl axvecenva, cune xınıbışde yı'q'neençe, cune şahareençe himaykalcenva, Maxlon qik'u ayxuna cuna xhunaşşe, Moavğançena Rut zı zas hee'e. Şunab g'iyna şahadar vobınbı!

¹¹ Akkabışisqa sabıyne insanaaşeyiy ağsaqqalaaşe eyhen:

– Şı şahadar vob. Hasre Rəbbəe yığne akkalqa qöönə zəiyfar Raahileykiy Leayk akarna hee'ecen*. Manbışe Yaaq'ubus geeb uşaxar vuxu. Ğu Efratbışde yı'q'ne karnana ixhe, Bet-Lexemilid yığn do ats'axhxhecen. ¹² Hasre Rəbbəe mane mek'vne zəiyfee vas vuxasın uşaxar Peresna xizan xhinne qıvaats'ına hee'ecen. (Peres Tamaris Yahudaykeniy ıxha.)

¹³ Boazee Rut hee'e, Rutuke mang'us xhunaşşe yeexhe. Boaz Rutuka g'alirxhumee mana vuxhnee eexva. Rəbbəe manbışis uşax hele. Rutee dix uxooxa.

¹⁴ Yadaaşe Naomiyk'le eyhe ıxha:

– Rəbbis şukur vuxhena, Mang'vee g'iyna vas, ğu gatt'iyxhan hee'esda neva huvu. Hasre mang'un do İzrailvolle ats'axhxhecen! ¹⁵ Mang'vee ğu mek'v qee'es, q'əsvalee vaqa ilyakkas. Mana vas yighne dixile yugne, ğu yikkanne sossee uxuva.

¹⁶ Naomee uşax xhilibışeeqa alyaat'u, man iykar ha'a, mang'uqa ileeka yixha.

¹⁷ Maane hiqiy-allane yadaaşe eyhe ıxha:

– Naomiynemee dix ıxha.

Mang'un do Oved giyxhe. Mana Davud peyğambarne dekkına, Yesseyne dek ıxha.

¹⁸ İna Peresna nasıl vob:

Peresıke Xetsron g'arayle.

¹⁹ Xetsronıke Ram g'arayle.

Ramıke Amminadav g'arayle.

²⁰ Amminadavıke Naxşon g'arayle.

Naxşonıker Salmon g'arayle.

²¹ Salmonıker Boaz g'arayle.

Boazıker Oved g'arayle.

²² Ovedıker Yessey g'arayle.

Yesseyıker Davud peyğambar g'arayle.

* **4:11** 4:11 Raahiliy Lea Yaaq'ubun xhunaşşer vuxha. Rəbbəe mang'us İzrailıya do giyxhe. Mane xhunaşşeeşe Yaaq'ubus dixbı vuxu. Manbışiked İzrailin millet g'adı. Yaaq'ubus Leayee Yahuda uxu. Yahudusur Tamaree Peres uxu. Peresıke g'abıynbı Bet-Lexemne hiqiy-alla aaxva vuxha. Elimelexiy Boaz Peresne nasılınbı vuxha.

Şamuelin ts'ettiyn kitab

Elkanna xizan

¹ Efrayimne suvabınane cige, Rama* eyhene şaharee Elkanava adamiy eyxhe ıxha. Mana İyeroxamna dix ıxha. İyeroxamur Elihuyna dix ıxha, Elihur Toxuyna dix ıxha, Toxur Tsufayna dix ıxha. Tsufiy cuke g'abıynbı Efrayimne nasılne cigabişee aaxva vuxha. ² Elkanıka Xannayiy Peninna donan q'öyre xhunaşşer vuxha. Peninnayka uşaxar vobunbıniy, Xannaysme uşaxar vooxhe deşdiy.

³ Seniys mana insan cune şahareençe qığeç'u, hayk'an ıxhana Şilo eyhene şahareeqa Xəəne G'oşunbişde Rəbbis ı'bəədat hı'ı, q'urbanbı alylya'asva. Mane gahıl Xofniyy Pinxas Rəbbin kaahinarniy vob. Manbı Eliyn dixbı vuxha. ⁴ Elkanee q'urban ablyaa'ane yigıl cune xhunaşşeyş Peninnays, məng'ı'ne dixbişdeyiy yişbişde gırgıng'us q'urbanna pay hoolenaniy. ⁵ Xannaysme mang'vee q'öble pay hool vuxha. Rəbbe məng'ı's uşax hidele ıxheeyid, Elkanays mana geerniyxhe yikkiykanna. ⁶ Xannayne q'əyeeme, Rəbbe məng'ı's uşax hideleva məng'ı'lqa cuvabbı ayhe, demalqa giyxhe yixha. ⁷ Senbı inəxüd ı'lğəə ıxha. Xanna, mısa Rəbbine xaaqa hark'ınee, məng'ı'ne q'əyee məng'ı'lqa cuvabbı ayhe ıxha. Xanna man eyhenbı g'ayxhı, geeşe yixha, karıd məng'ee ottxhan ıxha deş. ⁸ Məng'ı'ne adamee, Elkanee, məng'ı'k'le eyhe ıxha:

– Xanna, nya'a geeşe? Nya'a kar udyotxhan? Nya'a yığın yik' gyotxhan? Nya'a, zı yığneme yits'ne duxayle hexxana dişde vor?

Xannayna düə

⁹ Manbişe Şilo eyhene şaharee ottxhun-ulyodğuyle qiyğa, Xanna g'elilqa sığeetsa. Kaahin Eliyir, Rəbbine xaane akkabışisne gyu'ur eyxhe. ¹⁰ Yik' gyotxhan-gyotxhan Xannee Rəbbis hülöörəxə düə haa'a vuxha. ¹¹ Məng'ee Rəbbis miz k'yav'u, inəxüd cuvab hele:

– Xəəna G'oşunbişda Rəbb, Vak'lecab Yiğne bendelqa abına ver g'oocena. Vasse, zı Yiğna bende yik'el hidirxınee, zas sa dix huvee, zınar mana gırgıne gahbışis Vas heles. Mana Rəbbis g'assırva, mang'una vuk'ul mısacab gyapxhas deş.

¹² Xannee Rəbbis xılıyna düə haa'a vuxha, Eliyir gyu'ur məng'ı'ne ghalika ilyakka ıxha. ¹³ Xannee yik'eençe düə haa'ava, məng'ı'n saccu ghalycad ı'giykar eyxhe, ses g'iyxhe eyxhe deş. Eliysqa məxı'd qayle, məng'ee ulyodğuniyxan vod. ¹⁴ Mançil-allad mang'vee eyhen:

– Gü mısılqameene ulyoğas? Mançıkana g'alepçe, valqa qeera!

¹⁵ Xannee eyhen:

– Yızda xərna, yızın yik' gyotxhan ıxhayke, zı Rəbbis yızın yik' q'əra qa'a. Zı çaxırıy p'iyva deş ulyodğu. ¹⁶ Vasqa məxüd qımaylecen, zı abır deşda zəiyfaniyxan. Zalqa xəbna ver abıva, yızın yik' gyotxhanva, zı düə məxı'b hav'u.

¹⁷ Eliyee alidghıniy qele:

– Yugna yəq vuxhena. İzrailyne Allahee, gu heqqiyn vas helesın.

¹⁸ Xannee: «Gü zaqa, yiğne bendeyqa, yugra eyxheva» uvhu, sark'ıl cene yəqqı'n ark'in kar oytxhan. Mançile qiyğa məng'ee aq'va qa'a deş.

¹⁹ Qinne yigıl manbı miç'eeb çakba oza qeepxha, Rəbbis ı'bəədat hı'ı Ramayeene, cone xaaqa, siviyyk'al. Elkana cune xhunaşşeyka Xannayka g'ilexha, Rəbbeeyid məng'ıs ıkkanan ha'an. ²⁰ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa Xanna vuxhne ayxu sa dix

* 1:1 1:1 Rama: cühüt'yaaşine mizelyne ine otk'unee mane şaharık'le Ramatayim eyhe.

uxooxa. Məng'ee «Mana Rəbbike heqqıva» uvhu, mang'un do Şamuel (*Allahık'le g'ayxı*) giyxhe.

Xannee Şamuel Allahıs g'iysar

²¹ Elkanayiy cuna xizan, Rəbbis senıs ablyaa'ana q'urban ablyaa'asvayiy Rəbbis huvuyn cuvab aqqasva, Şiloyeeqa havayk'an. ²² Xannamee mang'uka hiyeek'an deş. Məng'ee adamiyk'le eyhen:

– Nebeluğ gyarğılıyle qiyğa, zı mana Şiloyeeqa Rəbbis heles ıkkees. Mana gırgıne gahbışis maa axvas.

²³ Elkaneevid eyhen:

– Vas ıkkənəxüd he'e, mana gyarğıl ç'əvxhesmee xaa giyre. Hasre Rəbbevid Vuce huvuyn cuvab aqqecen.

Mana, dix gyarğıl ç'əvxhesmee, cuka xaa eexva. ²⁴ Uşax gyarğılmee, Xannee xhebne seniyna conga, sa urvanna maşuk', sa tuluğud çaxıren alyaat'u, Rəbbine Şiloyeene xaaqa hiyeek'an. Mane gahıl uşax k'ılda ıxha.

²⁵ Conga gyuvk'iyle qiyğa, Xannee uşaxıd alyaat'u Eliysqa arı, ²⁶ mang'uk'le eyhen: – Yızda xərna, yığne canalqan k'in ixhen, inyaa, yığne k'ane ulyorzul Rəbbis düə haa'ana şena zəiyfa, zıniy vor. ²⁷ Zı ine uşaxnemeeniy düə haa'a, Rəbbe zı heqqıyn, zas huvuyn. ²⁸ Həşde zı mana Rəbbis hele. I'mı'rvollete mana Rəbbina ixheskan.

Manbışe maa'ad Rəbbis ı'bəədat ha'a.

2

Xannee Rəbb axtı qa'a

¹ Xannee inəxüb düə haa'a:

– Rəbbe yızın yik' şad hı'l,
Rəbbe zas xəbna guç huvu.

Zı şad yeexhe, Ğu zı g'attiyxaney'il-alla.

Zı həşde yızde duşmanaaşile əqəna ha'a.

² Rəbbik akarna q'ör'esda məxrına muq'addasna deşda,

Ya Rəbb, Ğu sa vorna!

Yişda Allah xhinnena şi havaacena merna deşda!

³ Şucab şu ç'ak'ıba vukkiy ç'əv he'e!

Hexxan cuvabbı ghaleençe g'imekka!

Saccu Rəbb gırgın ats'ana Allah vor,

Mang'vee gyoodakke insanaaşın işbı.

⁴ İgidyaaşın vukbı hayq'var,

Guc deşınbışismee guç qavayle.

⁵ Şenke avts'u iviykaranbışe

Həşde gıneynemee iş t'abal haa'a,

Missınbıb həşde avts'u iviykar.

Uşax dexheng'ee yighıyre uxu,

Geed uşaxaarnanar yiccar ayxu.

⁶ Rəbbe insanıs ı'mı'rib hoolena,

Vuceeyib alyabat'ana,

Mang'veecarır nyuq'vneeqa k'yaraççena,

Vucecarır alqayhena.

⁷ Rəbbe insanıs kar helenıd, g'eşşenıd.

Mang'vee insan axtır qa'ana, uleker gyayhena.

⁸ Rəbbəe mı'q'eena kar deşda g'elil qa'ana,
Qıvaats'ıynbışika sacigeeyir gya'ana.

Mang'vee dyunyecad aqqı.

⁹ Cuna yəq' avquynbı Mang'vee havaacenbı,
Pisınbıb miç'axiyvalee avgales,
Manbışde guçun manbışis kumag ha'as deş.

¹⁰ Culqa g'elil qeepxhaynbı Rəbbəe oot'al-ooxal haa'asınbı,
Manbışılqa xəybı g'əhətqə'əs.
Rəbbəe dyunyeyscad məhkama ağahas!

Mang'vee Vucee g'əyxı'yne paççahıs guc hoole,
Mana axtı qa'a.

¹¹ Qiyğa Elkana cune Ramayeene xaaqa siyk'al. K'ınna Şamuelymee kaahin Eliyne k'ane Rəbbis k'ilyvalla haa'a axva.

Eliyne dixbışin karat'dəən işbı

¹² Eliyn dixbı geeb karat'dəən insanar vuxha. Manbışe Rəbbir qızara'a ıxha deş, ¹³ kaahiniyvallab karaəəba haa'a vuxha deş. Şavaamecab q'urban ablyav'u, çuru qoyxharang'a, kaahinna nukar xile xhebne silinane yabayka hiyxhar ıxha. ¹⁴ Mang'vee man yaba çurunane k'umk'umeeqa, lyagameeqa, tavasareeqa, g'abeeqa, nyaqa ıxhay hiyxə ıxha. Yabalqa qadıyn gırgın mang'vee kaahinis alyaat'a ıxha. Məxüd manbışe, Şilo eyhene cigeeqa İzrailybışe adıyne gırgıne q'urbanne çurunukcad ha'a ıxha. ¹⁵ Man k'ıldanan xhinne, q'urbanın adın ma' gyoxhxhan ha'asse, kaahinna nukar arı, q'urban ablyaa'ane insanık'le eyhe ıxha:

– Kaahinis ç'əra qa'asın çuru hele. Mang'vee vake qotxhuruyn çuru alyaat'as deş, mang'us çigın çuru hele.

¹⁶ Q'urban ablyaa'ang'vee: «Hasre ts'etta ma' gyoxhxhan ha'as, qiyğa vas nenayiy pay vukkan manab alept'eva» – uvhumee, nukaree: «De'eş, həşde qavaleva, qudyoolexheeyib gucuka alyapt'asvaniyxheva» – cuvab qelen.

¹⁷ Rəbbine ögiyl mane mek'vunbışda, Eliyne dixbışda, bınah geeb xəbnaniy vob. Manbışe Rəbbis adıynçis hı'rmat haa'a vuxha deş.

¹⁸ K'ınne Şamueleemee katanıke hı'ıyn ileylığ* givatxın, Rəbbine ögil k'ilyvalla haa'a vuxha. ¹⁹ Yedee seniysın Şamuelisin k'inin p'laş iyxhva ıxha. Dek seniysda q'urbanana Şilo eyhene cigeeqa ı'qqəmee, yicir man p'laş alyaat'u ayreele yixha.

²⁰ Kaahin Eliyeeme, Elkanaysiy mang'une xhunaşşeyş xayır-düə huvu, eyhe ıxha:

– Hasre Rəbbəe vas ine yiğne xhunaşşeyke, yicee heqqı Rəbbis huvuyne uşaxıl-alla, mebin uşaxar hevlece.

Mançile qiyğa manbı cone xaaqa siviyl'al vuxha. ²¹ Rəbbəe Xannays yugvalla hav'u, məng'i's Rəbbəe mançile qiyğa xhebiyre dixiy q'öyrer yiş heele. K'ınna Şamuelymee Rəbbine ögil xər qexhe eyxhe.

²² Eli geer q'əs qıxha eyxhe. Mang'uk'le dixbışe İzrailybışik ha'anbıd, Allahne muq'addasne çadırne† ghalee iş haa'ane yadaaşika manbı g'alyabak'avad g'ayxhinni.

²³ Eliyee manbışik'le eyhen:

* **2:18** 2:18 İleylığ: man kaahinaaşe tanalqa alyaa'ane karbışın sa ıxha. Mane ileylığne kumaagıka Allahna fıkr vaats'a vooxhe vuxha. † **2:22** 2:22 Allahna muq'addasna çadır: İzrailybı, Misirğançe qığeeç'iyle qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailybışe Allahıs q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbıniy ha'a.

– Şu ha'an hucoone? Zak'le gırgıne insanaaşıkecad, şu ha'ane karai'dəəne işbişdecad hək'ee g'iyxhe. ²⁴ Yizin dixbı, vuşun ç'əv! Zak'le Rəbbine milleteke g'avxhuna mana xabar yugna deşub. ²⁵ Sa insanee menne insanne ögee bınah hav'ee, mang'ul-alla mering'vee Allahıs düə haa'as vooxhe. İnsanee Rəbbis pısın he'eene, şavussene mang'ul-alla düə haa'as vəəxə?

Rəbbee manbı gyapt'as vuxhayke, manbışe dekkıl k'ırıcad iliyxhe ıxha deş.

²⁶ K'ınna Şamuelymee xər qexhe ıxha. Mana Rəbbisır insanaaşısır geer ıkkın ıxha.

Eliyne dixbişde hək'eedın peyğambarın cuvab

²⁷ Mane gahıl sa Allahna insan Eliysqa arı, mang'uk'le eyhen:

– Rəbbee inəxüdüd eyhe: «Yiğna dekkiy cuna nasıl Misirng'a, fironne xalq'ıs nukariyvalla haa'ang'a, nya'a, Zı manbışis dyagu dişdiy? ²⁸ İzrailyne gırgıne nasılbışde yı'q'neençe yiğne dekkına nasıl? Zı Zas kaahinar vuxhecenva g'əvxü. Zı manbışik'le uvhuynniy, Zas q'urbanbı alle'e, ətırbı gyooxhan he'e, Yizde ögeeyib ileylıg qı'ı iviykre. İzrailybışe adıyn gırgın q'urbanbı Zı yiğne dekkıne xızanısnıy huvu. ²⁹ Nya'a şu nişil-allane Yizde xaaqa Zasva Zı əmr hav'u allya'an q'urbanbıyiy Zas ıkkeekan karbı g'eliqqa hele? Nişil-allane gu yiğın dixbı Zale ooqa avqaaqqa? Şu Yizde milletin İzrailin, Zas adıyne karbışın inekke yugun cigabı otxhun kokeebax-henbı.»

³⁰ Mançıl-allad İzrailyne Allahee Rəbbee invavud eyhe: «Zı şenke cuvabniy huvu, yiğneyiy yiğne dekkıne xızanın Zas gırgıne gahbışilycab g'ullux haa'asva.» Həşdemee Rəbbee eyhe vod: «De'eş, Zı məxüd ha'as deş. Zı şavaayiy axtı qa'a, Zı mana axtı qa'as. Şavaayiy Zı g'eliqqa huvu, Zı məxrına uleke alışşes. ³¹ Gah qavaalesda, Zı yiğne xızanneb xılənçe guc g'avşesda. Yiğne xızanıkene şavaacabıb xılıyna ı'mı'r haa'as deş. ³² Vak'le Yizde xaalqa ablesda ver g'avcesda. Yic İzrailik'le yugun yiğbı g'ece ıxheeyid, yiğne xızanıkene şavaacab xılıyna ı'mı'r haa'as deş. ³³ Zı yiğne xızanınbı Zas q'urbanbı allya'ane cigaysse gırgınbı deş g'ee'epşes. Manbışın uleppı nağın gyatsts'ı, yik'bıd ık'arın aqqı ixhes. Yiğne xızaneençene gırgıng'veecab cit'ana ı'mı'r hav'u hapt'as.

³⁴ Yiğne q'öne duxayne, Xofniyiy Pinxasne, vuk'lelqa qalesın yiğnemee işaarat ixhes: manbı sa yiğıl, sacıgee hapt'as. ³⁵ Zımee, Zas ıkkınanbıyiy Yizde yik'eedınbı gırgıne gahbışıl ha'ana, Zasda sa yugna kaahin g'əxəs. Zı mang'una xızan havaacesda, mang'veeyib Zı g'əyxi'ıne paççahne ögil k'ilyvalla haa'as. ³⁶ Yiğne xızanıke üç'übbə avxuynbımee, sa sık'ının nuk'rayiy gıney heqqasva mang'usqa abı, mang'une ögil k'yoozarasınbı, „hucoona ixhes, sa ghalene gıneynemee, zas nena vuxhay kaahinaaşına iş hevleva“».

3

Allahee Şamuel qoyt'al

¹ Mek'vne Şamuelee, Eliyne k'ane Rəbbis k'ilyvalla ha'a vuxha. Mane gahbışıl Rəbbin cuvabıy gyaguybı zarada-zarada eyxhenbı deşdiy.

² Sa xəmdə Eliy cune tyulee g'alirxhu ıxha. Mang'une uleppışik'le yugda g'ece ıxha deş. ³ Şamuelymee Rəbbine xaa g'alirxhu eyxhe. Allahna q'utyeb* mane xaa

‡ 2:28 2:28 İnyaa Yaaq'ubne dixene, Leviyne hək'ee eyhen. Mısa peyğambarne gahıl mang'una nasıl kaahinar vuxhecenvaniy g'əvxü. * 3:3 3:3 Allahna q'utyeb: Allahee ina q'utyeb he'eva Mısa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune millete yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utyeb g'ayebışe ooad otk'unin Allahın əmriniy havacənbi.

vuxha. Maana Allahna bazırı† k'əpqrı' vuxha deş. ⁴ Rəbbəe Şamuelilqa ona'a, mang'veeyir «İnyaa vorva» alidghınıy qele. ⁵ Qiyğar Eliyne k'anyaqa g'adarxhun «Zalqa onu'innə, zı inyaa vorva» uvhu. Eliyeemee «Zı onu'u deş, hoora g'alixheva» eyhe. Şamuelir ark'ın g'ilexhana.

⁶ Rəbbəe «Şamuelyva» meed ona'an. Şamuel meer oza qıxha Eliyne k'anyaqa ark'ın «Zalqa onu'innə? Zı inyaa vorva!» eyhe. Eliyee «Zı onu'u deş. Dix, hoora g'alixheva» alidghınıy qele.

⁷ Şamuelik'le manke Rəbb ats'a deşdiy, Rəbbəe mang'us cuvabıd aaqı deşdiy.

⁸ Rəbbəe xhebe'es Şamuelilqa onu'umee, mana tyuleençe suğotsu Eliyne k'anyaqa ark'ın, eyhen:

– Ğu zalqa onu'uva, zı inyaa vor.

Manke Eliylqa hiyxharan, mek'vne Şamuelilqa onu'una Rəbb ıxhava. ⁹ Mançıl-allad Şamuelik'le eyhen:

– Hoora g'alixhe, meed valqa one'ee, inəxüd eyhe: «Yuşan he'e, ya Rəbb, Yiğne g'ulee k'ırı iliyxhe vod.»

Şamuelir ark'ın cune tyuleqa k'eç'ena. ¹⁰ Rəbb arı maa'ar ulyorzul şene ögiylin xhinne «Şamuel! Şamuelyva!» ona'anan. Şamuelee eyhen:

– Yuşan he'e, ya Rəbb, Yiğne g'ulee k'ırı iliyxhe vod.

¹¹ Rəbbəe Şamuelik'le inəxüd eyhe:

– Zı İzrailil məxbına iş g'avces, g'ayxhiyng'un k'ırı g'avayghas. ¹² Mane yiğil, Eliyne xizanne hək'ee uvhuyn gırgın, Zı qomançe k'anyaqqamee ha'asın. ¹³ Zı cuk'le uvhunniy, cuk'le ats'ane bınahbışıl-alla Zı cune xizanı gırgıne gahbışılda cazaa hevles. Mang'une dixbışe Zı g'eliqqa huvu. Eliyeemee manbışın ögü ı'xı' deş. ¹⁴ Zı mançıl-allad Eliyne xizanı k'inniy g'assır: Eliyne xizanne bınahıle q'urbanıkayiy menne-menne ikəkkane karbışıka ilyheç'es deş.

¹⁵ Şamuel miç'eerılqamee g'ilexhana, qiyğar oza qıxha Rəbbine xaan akkabı aaqa. Mana cus Allahee gyagu'ıyn kar Eliys yuşan ha'as qəyq'əna. ¹⁶ Eliyeemee mang'ulqa onu'u eyhen:

– Şamuel, yizda dix.

Şamueleeyid «Zı inyaa vorva» mang'us alidghınıy qele. ¹⁷ Eliyee mang'uke qiyghanan:

– Rəbbəe vak'le hucoovana uvhu? Hucoona ixhes, man zale dyugul hıma'a. Allahee vak'le uvhuynçin, ğu zale saxheeyid dyugul he'ee, hasre Mang'vee vak divan qaqqecen.

¹⁸ Şamuelee mang'us gırgın yuşan ha'an, vuççud dyugul ha'a deş. Eliyeeme eyhen:

– Mana Rəbb vorna, hasre Cus nəxüdiy ikkan həməxüdüd he'ecen.

¹⁹ Şamuel xər qexhe. Rəbb mang'uka ıxha, Rəbbəe Şamuelik'le uvhuyn gırgın kar eyxhen. ²⁰ Rəbbəe Şamuelike hək'erar peyğambar hı'iy, gırgıne İzrailik'lecad Danile Beer-Şevalqamee‡ ats'axhxhen. ²¹ Rəbb meer şiloyee gyagva giyğal. Mang'vee Cune cuvabıka Vucecar Vuc Şamuelik'le hagva.

4

¹ Şamuelin cuvab gırgıne İzrailis ıxha.

Filiştinaaşə Rəbbına q'utye g'ooşe

† 3:3 3:3 Allahna bazır: Mana yighulle g'yotxhanan ciganana bazır vuxha. Mana Mısa peyğambarne gahlı Allahee uvhunniy hav'u. Vucub Allahne çadireeqaniy gyuvxhu. Mana exhaliylle miç'eebilqamee gyopxhan vuxha. ‡ 3:20 3:20 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahlı İzrailyna nekke şimalılna şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine sahree, İzrailyna nekke canubulyna vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailyne k'anençe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

Mane gahıl İzrailıybı, Filiştinaaşika saç'ivkasva qığeebaç'e. İzrailıybışe con çadırıbı Even-Ezeree, Filiştinaaşeme Afeqee giyxə. ² Filiştınarıb İzrailıybışıka saç'ivkasva giviık'ananbı. Mane däv'ee Filiştınar İzrailıyaasıle gameebaxhenbı. Maa'ar İzrailıyaasıke yoq'ud aazır insan qek'a. ³ Millet çadırıbı gı'xı'ıne cıgeeqa sıyk'alme, İzrailıyne ağsaqqalaaşe sana-sang'uke qiyghanan:

– Nya'asdiyxan Rəbbəe şi g'iyna Filiştinaaşis avub avxav'u? Qudoora, Rəbbika mugaavilenana q'utye Şiloyeençe şasqa qavaales. Hasre mana şaka vuxhecen, şınab duşmanaasına xılənçe g'attivxhan hee'ecen.

⁴ Milletın Şiloyeeqa insana g'uxoole. Manbışe Rəbbika mugaavilenana q'utye qavayle. (Mane q'utye oo keruvar* ıxha. Mane keruvaşe Xəne G'oşunbışe Rəbbına taxt avqu vuxha.) Eliyna q'öyre dix, Xofniyi Pinxasıb, Allahıka mugaavilenane q'utyeyne k'ane vooxhe.

⁵ Rəbbika mugaavilenana q'utye co çadırıbı gı'xı'ıne cıgeeqa qabı hipxhırmee, İzrailıybışe məxdın ç'ak'ın ts'irbı ha'a, mançıke dyunye ı'ğiykar. ⁶ Filiştinaaşik'le maana ts'ir g'avxhume, eyhen:

– Cühüt'yarnane cıgeena mana ts'ir nəxbınaniyxan?

Manbınane çadırıbışeeqa Rəbbına q'utye qabıva ats'axhxamee, ⁷ Filiştınar qəpq'ı'n eyhen:

– Çadırıbışeeqa allahaarıb abı, şalqa ver ables! Həşdilqamee məxdın kar ıxhayncad deşdi. ⁸ Şalqa ver ables! Şavaane şi Mane gucnane allahaasına xılənçe g'attivxhanaa'as? Sahree, Misirbışe vuk'lelqa cos ıkkana verbı exan allahar ınbı vob. ⁹ Filiştınar, yik'eka vuxhe, qı'məəq'ən! Deşxheene, cühüt'yar vuşun həmbalar vuxhaynbı xhinne, şınab manbışın həmbalar vuxhes. Adameer xhinne vuxhe, saç'uvke!

¹⁰ Filiştınar yugba saç'uvku, İzrailıybı avub avxu, cone çadırıbışeeqa heebaxa. Mane yığıl geed xəppa insana hapt'ı. İzrailıybışda maa'ar xhebts'al aazır (30 000) insan qık'u. ¹¹ Allahna q'utye xıləlqa alğaaha, Eliyna q'öyursana dix Xofniyi Pinxasıb maa'ab habat'anbı.

Eli qek'ana

¹² Mane yığilycar Benyaminne nasıləna sa insan däv'eençe hıxu Şiloyeeqa qarayle. Mang'vee culyun tanalınbı qıtaxxı'ı, vuk'lelqab colqa ver abıva nyaq'v k'yaa'a.

¹³ Mana qöone gahıl, Eliy yəqqı'ne mıglek gyu'ur ilyakka ıxha. Mang'un Allahne q'utyeyneme yik' əə ıxha. Mana insan şahareeqa ikkeç'u cok ıxhaynbı yuşan hı'mee, şaharıkə ts'ir g'oottal. ¹⁴ Eliyk'le man ses g'ayxhume, «Mana nəxbına ts'irneva?» mang'vee qiyghanan. Mana insan zaara Eliysqa qarı, mang'us gırgın yuşan ha'an. ¹⁵ Mane gahıl Eliyqa yüc'əle molyulle (98) sen eyxhe, mang'un uleppıd aqqı ıxha, vuççud g'eece ıxha deş. ¹⁶ Mane insanee Eliyk'le eyhen:

– Zı däv'əne cıgeençe qöö vor. Däv'eençe zı g'iyna hıxu.

Eliye qiyghanan:

– Dix, hucoon ıxha?

¹⁷ Mana xabar abıyne insanee eyhen:

– İzrailıybı Filiştinaaşde ögiyle heepxıynbı, geeb insana hapt'ı. Yığın dixbı Xofniyi Pinxas q'öyursana hapt'ıynbı. Allahna q'utyeb şenbışde xıyaqa ılgevç'u.

¹⁸ Mana insan Allahne q'utyeyne hək'ee yuşan ha'amee, Eliy şaharne akkabışisne gyu'urne cıgeençe yı'q'əlqa hı'ğəykar. Mana q'əsrayıy yı'q'ra ıxhayke, mang'una gardan hapq'ır qek'ana. Mana yoqts'al (40) senna İzrailıybışda haakim ıxha. ¹⁹ Eliyna sos, Pinxasna xhunaşşe vuxhne yixha. Məng'ı'na uxasda gahıb qabı hıpxhırnıy

* 4:4 4:4 Keruvar: xılıbınan malaaıkar vob. Rəbbine q'utye oo q'ölle k'ınəğəyken keruv ıxha.

vob. Allahna q'utye mebinbişde xıyaqa ilğevç'u, abbatteyiy adamiyib hapt'ıynbıva mæng'i'k'le g'ayxhımee, mæng'i's sayangada ık'arbi qayle, mæng'ee k'yorzul uxooxan.
²⁰ Mana qeek'ang'a, mæng'i's kumag ha'ane zöiyfabışe eyhen:

– Qı'meeq'ən, vas dix ıxha.

Mæng'ee şavuscad alidghınıyıd qele deş, nişikacarır sark'ıl ileeka deş. ²¹ Mæng'ee «Nur İzrailike apk'innava» uvhu, uşaxın do İkavod (*nur deşda*) giyxhe. Məxüd mæng'ee Allahna q'utye mering'une xıyaqa ilğevç'uva, abbatteyiy adamiyib hapt'ıva ha'a. ²² Mæng'eecad meed eyhen:

– Allahna q'utye mering'une xıyaqa ilğevç'uva İzrailike nurub apk'ınna.

5

Filiştinaaşe Rəbbina q'utye cosqa qavayle

¹ Filiştinaaşe Allahna q'utye cone xıyaqa alğavhu, mana Even-Ezerğançe Aşdod eyhene şahareeqa quvkekka. ² Allahna q'utye Dagonna byutynane xaaqa quvku, mang'une byuttyune k'anyaqa giviyxhe. ³ Qinne yiğil miç'eeb Aşdodğançenbı oza qeepxhayng'a, Dagonna byuty Rəbbine q'utyeyne ögil aq'vakkena quvxha g'ooce. Manbişe Dagonun byuty alyaat'u, cine cıgeeqa giyxhe. ⁴ Qinne yiğil miç'eeb manbı oza qeepxhayng'a, meeb Dagonna byuty Rəbbine q'utyeyne ögil aq'vakkena quvxha g'ooce. İne yəqqees, Dagonna vuk'uliy q'öyudsana xıl gyatxhı akkayne ghaleeqa gıxhxhı eyxhe. Mang'un saccu candakcad axu eyxhe. ⁵ Mançil-allad g'iyniyne yiğılqamee* Dagonne kaahinaaşed, Aşdodeene Dagonne xaaqa vüqqənbişed akkayne ghaleeqa g'el giyxhe deş.

⁶ Rəbbin xıl Aşdodğançenbişde oo yı'q' qexhe. Manbişilqayiy hiqiy-allanbişilqa verbı allya'a, tanbişik fırar qığa'a. ⁷ Aşdodğançenbişik'le eyxhenbı g'acumee, eyhen:

– İzrailiyne Allahna q'utye inyaa, şasnee vuxhes vukkan deş, Mang'un xıl şaliy yişde allahne Dagonne oo yı'q' qıxha.

⁸ Manbişe gırgın Filiştinaaşın ç'ak'ınbı sav'u, manbişike qiyghanan:

– İzrailiyne Allahne q'utyeyk şi hucoona ha'as?

Filiştinaaşine ç'ak'ınbişe eyhen:

– Hasre İzrailiyne Allahna q'utye Gateeqa quvkeecen.

Məxüd ıxha İzrailiyne Allahna q'utye Gat eyhene şahareeqa quvkekka. ⁹ Manbişe q'utye Gatqa qabiyle qiyğa Rəbbina xıl mane şaharıl oo yı'q' qooxhe. Mane şahareebın insanar məxüb qəvəyq'ən giviyğal, manbişin yik'bı qodasınçıl qeedaxhe. Rəbbee mane şaharın insanar xəring'ule otçu, k'ining'ulqamee fıraaşika gyavts'yaa'a. ¹⁰ Manbişe mançile qiyğa Allahna q'utye Ekron eyhene şahareeqa g'uxoole. Allahna q'utye Ekronqa qabı hipxhırmee, maane insanaaşe ts'irbı ha'a:

– Şiyyi yişin millet gyapt'asdemee, manbişe İzrailiyne Allahna q'utye şasqa qabı!

¹¹ Mançil-allab manbişe gırgın Filiştinaaşın ç'ak'ınbı sav'u eyhen:

– İzrailiyne Allahna q'utye yəqqı'l hee'e huvooracen. Hasre şakınıy yişde milletıkın mexhecen.

Mane şahareebın gırgın insanar məxüb qəvəyq'ən giviyğal, manbişin yik'bı qodu-hapt'asınçıl qeebaxhe. Rəbbin xıl manbişil oo geed yı'q'da ıxha. ¹² Hidyapt'ı üç'übbə avxuynbişin tanbı fıraaşika gyavts'e, mane şahareebınbişe haa'an ts'irarid xəybışeeqa hiyxhar ıxha.

* 5:5 5:5 g'iyniyne yiğılqamee: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

6

Allahna q'utye İzrailya siviyl'al

¹ Rəbbina q'utye Filiştinaaşine cigabişee yighıble vazna avxu. ² Filiştinaaşee kaahinariy falika ilyaakanbı qopt'ul eyhen:

– İne Rəbbine q'utyeyk hucoona ha'as? Şak'le eyhe, şi nəxübiy mana çine cigeeqa savaak'al haa'as?

³ Manbişee eyhen:

– İzrailyne Allahna q'utye yı'q'əlqa savaak'al haa'as vukkanxhee, mana q'ərab savaak'al hımaa'a. Şu mançinemee, taxsir şolyva Rəbbis pay haa'as vukkan. Mane gahıl şunab yug qeepxhesınbı, Mang'vee şoke nya'asiy xıl ts'its'dyaa'avad, ats'axhhesın.

⁴ Filiştinaaşee qiyghanan:

– Şal taxsirva nena payne Rəbbis haa'as vukkan?

Kaahinaaşeyiy falika ilyaakanbişee eyhen:

– Filiştinaaşika xhuleyre xərnayiy, hamanimen k'inəəğəykəna firiy q'öv hav'u g'axuvle. Mana ver vuşdecab deş, vuşde ç'ak'ınbışdeb vuk'lelqa qabına. ⁵ Mançil-alla fıraaşınid, vuşda ölka q'əra qaa'ane q'övəəşinid k'opyebı he'e, İzrailyne Allahısib hı'rmat givxhe. Sayid manke, Mang'vee şokeb, vuşde allahaaşileb, vuşde cigabişileb xıl ts'its'aa'a. ⁶ Misirbişeyiy fıronee q'ı't'y k'eççuyn xhinne, şunad hıma'a. Allah manbışılqa rəhı'm dena qıxhamee, manbişee İzrailybı g'avkkuynbı. ⁷ Həşdemee sa ts'edın daşk'a hı'ı, mançik mısacab xamut qidyav'una q'ıkar gyooqa'ana q'öble zer avt'le. Q'ıkarmee mançike curu'u xaaqa qıkke. ⁸ Rəbbina q'utyeb alyapt'ı daşk'eeqa gyuvxhe, taxsir şolyva Mang'us allesın k'inəəğəyken karbıd mançine k'anene yeşuk'eeqa gixxhe. Qiyğaled daşk'a yəqqı'l hee'e hooracen. ⁹ Yı'q'əle saccu ilyaake. Man çine cigeeqa, Bet-Şemeşne suralqa atk'ınee, mana ver şalqa ooxuna Rəbb vornava eyhen vodun. Maqa idyapk'ıneeme, şak'le ats'axhhesın, şas ı'xı'yn xıl Mang'un deşud. Man çiled-alqa ıxhayn kar vodun.

¹⁰ Nəxüdiy uvhu, insanaaşee məxüdüd ha'an. Q'öble zer qabı daşk'ayk iviyt'al, mançin q'ıkarıd xaa g'alya'a. ¹¹ Daşk'eeqa Rəbbine q'utyeyka sacıgee, manbişee k'inəəğəyke hı'ıyn q'övərnənanayiy fıarnana yeşuk giviyyhe. ¹² Mançile qiyğa zerbı qotkuda ayk'ananbı Bet-Şemeşne suralqa. Manbı sağılqa, solulqa siditk'ıl, sa yəq avqu, heğa-heğa ayk'ananbı. Filiştinaaşın ç'ak'ınbı mançiqab qihna Bet-Şemeş qiviyyəalne cigeeqamee avayk'ananbı.

¹³ Mane gahıl Bet-Şemeşgançenbı suk qiviyyşal çolee vooxhe. Manbı q'utye g'avcu şadeebaxhenbı. ¹⁴ Daşk'a Bet-Şemeşgançene Yeşuayne çoleeqa qadı, sa xənnə g'ayeyne k'ane ulyoyzaran. İnsanaaşee daşk'a haq'var hı'ı mançike osbı ha'a. Zerbışiked, Rəbbis gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. ¹⁵ Leviyne nasileençene insanaaşee* Rəbbina q'utye, k'inəəğəyke hı'ıyn q'övəriy fırar sı'ına yeşuk'ub daşk'eençe gyaqqı, sa xənnə g'ayel ooqa giyyhe. Mane yığıl Bet-Şemeşgançenbişee Rəbbis gyooxhan haa'ane q'urbanıle ğayrı, medın q'urbanbıd gyaat'anbı. ¹⁶ Filiştinaaşine maqa abıyne xhone xəring'uk'le man g'acu, mane yığılıcab Ekronqa siviyl'al.

¹⁷ Filiştinaaşee taxsir colyva Aşdod eyhene şaharne doyule, Gəzzə eyhene şaharne doyule, Aşkelon eyhene şaharne doyule, Gat eyhene şaharne doyule, Ekron eyhene şaharne doyule Rəbbis k'inəəğəyke hı'ıyn fırar adayle. ¹⁸ K'inəəğəyke hı'ıyn q'övərmee, hiqiy-alla cabırbişikane şaharbişisiy çine hiqiy-allane xivaaşis sik'ı

* 6:15 6:15 Leviyne nasileençene insanan: Levi Yaaq'ubna xhebır'esda dix ıxha. Allahee İzrailybışde yı'q'neençe mang'uke g'abıynbı kaahinaaşın kumagçer vuxhecenva g'əvxü.

adaye. Mane şaharbişiqa xhoyre xərna ıxha. Bet-Şemeşğane Yeşuayne çoleena, Rəbbina q'utye gyuvxhuna xəbna g'aye giyniye yiğılqamee† avxu vob.

¹⁹ Rəbbine q'utyeyne aq'a ilyaakıva, Allahee Bet-Şemeşğancənbişde vuk'lelqa ver ooxa. Rəbbe manbişda yights'al (70) insan gek'a. Milletid, Rəbbe cone vuk'lelqa ooxune verir-alla geşşe ıxha. ²⁰ Bet-Şemeşğancənbişe eyhen:

– İne muq'addasne Allahne, Rəbbine ögil şavusse ulyozaras əxəye? Nyaqane ina q'utye quvkees?

²¹ Qiyğa manbişe Kiryat-Yearim eyhene şaharne milletisqa xəbar ana insanar g'axuvu, eyhen:

– Filiştinaaşə Rəbbina q'utye yı'q'əlqa savaak'al hav'u, able mana quvkee.

7

¹ Kiryat-Yearimne milletın abı Rəbbina q'utye quvkekkana. Manbişe mana tepalyne Avinadavne xaaqa alqavhu, çine k'anyaqar mang'una dix Eleazar ulyozar ha'a.

Şamuelee İzrailis haakimiyvalla haa'a

² Q'utye Kiryat-Yearimeeqa qabıne yiğile geeb vaxt ulğooç'e: g'alle (20) sen g'ayts'e. İzrailin milletcad geşşe eyxhe, manbişe Rəbb t'abal ha'a ıxha. ³ Şamuelee İzrailyne milletik'lecad eyhen:

– Şu yik'eençe Rəbbilqa siviyl'alxhee, mebin allahar, Aştoret* donan byuttyar dağ'e'e. Vuşun yik'bi Rəbbis hele, saccu Mang'us ı'bəədat he'e. Manke Mang'vee şu, Filiştinaaşine xılence g'attivxhan haa'asınbı.

⁴ Mane gahıl İzrailybışee, Ba'aliy† Aştoret donan byuttar dağı'l, saccu Rəbbis ı'bəədat ha'a giviyağal. ⁵ Şamuelee eyhen:

– Gırgın İzrailybı Mispa eyhene şahareeqa see'e, zı şol-alla Rəbbis miz k'yaa'as.

⁶ Manbı Mispeeqa sabı, xhyan alqavhu Rəbbine ögilqa k'ya'a. Mane yiğıl manbişe sivar aqqı eyhen:

– Şi Rəbbine ögil bınah hav'u.

Şamuelee Mispee İzrailybışis haakimiyvallaniy haa'a. ⁷ İzrailybı Mispeeqa sabıva Filiştinaaşik'le g'ayxhımee, manbışın ç'ak'ınbı İzrailybışılqa vüqqə giviyağal. Man g'ayxhıyn İzrailybı qəvəyq'ənanbı. ⁸ Mançil-allad manbişe Şamuelik'le eyhen:

– Şi Filiştinaaşine xılence g'attivxhan haa'asdemee, Rəbbilqa, yişde Allahılqa, hınva ehese, miz k'ee'e.

⁹ Manke Şamuelee gyooqana urg alyapt'ı, mançike Rəbbis gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. Şamuelee İzrailynemee Rəbbis miz k'yaa'a, Rəbbeeyid mang'us alidghıniy qelen.

¹⁰ Şamuelee gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'amee, Filiştinar İzraililqa k'yooharasva k'ane qeepxha vooxhe. Rəbbe mane yiğıl Filiştinaaşılqa məxüd man xəybı xənnə sesika g'əhədəqqə'ə, manbı mançile curaybacab qəpq'ı'n İzrailybışile avub aaxva. ¹¹ İzrailybı Mispeençe qıgeepç'ı, Bet-Qarne cigabişeeqa qabı hivxharas-mee, Filiştinaaşiqab qihna gyapk'ı, manbı gyabat'a vuxha.

¹² Şamuelee sa g'aye alyapt'ı Mispayneiy Şenne yı'q'neeqa giviyxhe. Qiyğad «Rəbbe şas inyaqamee kumag hı'ıva» uvhu, mane g'ayeyn do Even-Ezer (*kumagna g'aye*) giyxhe. ¹³ Maa'ab avub avxuyn Filiştinar sayıb İzrailyne cigabişeeqa abayle deş. Şamuel ıxhaylette, Rəbbin xıl Filiştinaaşıl oğa yı'q'da ıxha. ¹⁴ Filiştinaaşə,

† **6:18** 6:18 giyniye yiğılqamee: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha. * **7:3** 7:3 Aştoret: man şagavın byut ıxha. Kana'anaaşə, yiv hoots'u, man byut zəiyfayk akara qa'a. Sabara gafbışee Aştoret Ba'alna xhunaşşe yixhavad eyhen. † **7:4** 7:4 Ba'al: Kana'anaaşın nekke xədn byut. Manbişde uvhuyn, mang'vee xəybı g'əhətqa'a, gyogiybı gyoga'a ıxha.

Ekronneyiy Gatine yı'q'ne aqqıyn İzrailıybışın şaharbiyy çine hiqiy-alladın cigabıd Filiştinaaşine xılence g'ayşu, yı'q'əlqa sak'al ha'a. İzrailibışdeyiy Emorbışde əree sülyh eyxhe.

¹⁵ Şamuelee ı'mı'rvollette İzrailis haakimiyvalla haa'a. ¹⁶ Mana seniys Bet-Elyqa, Gilgaleeqa, Mispeeqa hark'ın maa İzrailıybışis haakimiyvalla haa'a vuxha. ¹⁷ Qiyğar mana cune Ramayeene xaaqa siyk'al ıxha. Mançeb mang'vee İzrailis haakimiyvalla haa'a vuxha. Mang'vee mane cigee, Rəbbis q'urbanı allya'an cigad ali'in.

8

İzrailıyne milletın paççah heqqa

¹ Şamuel q'əs qıxhamee, dixbışike İzrailis haakimar haa'a. ² Mang'une ts'erriyne duxayn do Yoel, q'ör'esing'unud Aviya ıxha. Manbışe Beer-Şevee haakimiyvalla haa'a vuxha. ³ Dixbı dekkine yəqqı'n avayk'an deş. Manbı haramne pılıqab qihna gyabak'a, ruşvatbı alyaat'a, qotkuda deşin q'aralybı hele ıxha.

⁴ Gırgın İzrailin ağsaqqalar Ramayeeqa sabı, Şamuelyne k'anyaqa abı, ⁵ mang'uk'le eyhen:

– Ğu q'əs qıxha, yiğın dixbımee yiğne yəqqı'n əlyhəə deş. Həşdeme menne milletbışika nəxürnayiy, şasdar həməxürna sa paççah gıxhxhe. Şas xəbvalla hee'ecen.

⁶ Manbışe: «Şasdar sa paççah gıxhxhe, mang'vee şas xəbvalla hee'ecenva» uvhuynğ'a, Şamuelis manbışe uvhuyn ikkiykan deş. Mang'vee Rəbbis düə haa'a.

⁷ Rəbbe Şamuelik'le eyhen:

– Milletın eyhene gırgınçıl k'ırı alıxhxhe. Manbışe ğu deş, Zı əq'əna qa'a. Manbışis Zı cona Paççah ıxha ıkkın deş. ⁸ Zı manbı Misirğançe qığav'uyne yiğile, g'iyıniyne yiğılqamee manbışe menne allahaaşis ı'bəədatbı hı'ı. Məxüb manbı Zake əq'əna qeepxha. Zak hı'ıyn kar, manbışe həşded vak ha'a. ⁹ Ğu manbışe eyhençıl k'ırı alıxhxıyle qiyğa, ğu manbışılqa yugda hixhar he'e, cos xəbvalla haa'asde paççahee xəbvalla nəxübiy haa'as.

¹⁰ Şamuelee cuke paççah heqqane milletılqa, Rəbbe uvhuyn cuvab hixhar ha'an.

¹¹ Mang'vee eyhen:

– Şos xəbvalla haa'asde paççahee, xəbvalla inəxüb haa'as: mang'vee vuşun dixbı sav'u, quvkeesınbı. Dəv'əyne daşk'abışiliy balkanaaşıl cus g'ullux haa'as alıvkas. Manbı mang'une daşk'abışde ögee g'adaaxvanas. ¹² Manbışde sanbışike aazırıng'us, sanbışikeb xhots'aling'us ç'ak'ınbı haa'as. Mansanbı cun cigabı ezas, şagav sa'as g'axuvles. Avxuynbışisqad silahiy dəv'əyne daşk'abışis kara'alesın karbı ha'as alıkkas. ¹³ Mang'vee vuşun yışba ətirbiyyıy otxuniybı ha'as, gıneybı qecesva vukkees. ¹⁴ Mang'vee vuşun inekke yugun çolbiyyıy t'ımılığbı, zeytunun bağbı xılence g'ayşu, cune insanaaşis heles. ¹⁵ Mang'vee vuşde sukukeyiy t'ımılike yits'ıb'esda pay alyapt'ı, məmuraaşisiy cune insanaaşis hevles. ¹⁶ Vuşun g'ular – adamer, yadar – vuşun mek'vunbı, vuşun əməlerid çikana mang'vee cus alyaat'as. ¹⁷ Vuşde vəq'əbışda yits'ıb'esda pay mang'vee cus alyapt'as, şunab mang'un nukarar vuxhes. ¹⁸ Yiğ qalesın, şu g'əyxi'ıyne paççahne xılence, Allahılqa şucad xıleppı aaqas, Mang'vee şu g'attivxhan hee'ecenva. Rəbbeemee mane gahıl şos cuvab qeles deş.

¹⁹ Milletismee, Şamuelyne cuvabıl k'ırı alıxhxhes diykkn, eyhen:

– De'eş, şal oğa paççah ıxha şas ıkkın. ²⁰ Havaasre menne milletbışis nəxübiy, şasıb paççahee xəbvalla hee'ecen. Dəv'ə gıpxhımeeyib, yışde ögee hooracen.

²¹ Milletın eyhen gırgın yik'el aqqı, qiyğale man Şamuelee Rəbbis yuşan ha'a.

²² Rəbbe Şamuelik'le eyhen:

– Manbışe eyhençıl k'ırı alıxhxı, manbışis sa paççah gıxhxhe.

Manke Şamuelee İzrailybışik'le «Girgınbı vuşde şaharbışeeqa savk'leva» eyhe.

9

Şaul Şamuelisqa arayle

¹ Benyaminaaşıqa Giş donana sa insan ıxha. Mana Avielna dix ıxha. Avielir Tserorna dix ıxha. Tserorur Bekoratna dix ıxha. Bekoradır Afiahna dix ıxha. Mana Gişva eyhena insan geer qıvaats'ına ıxha. ² Mane Gişiqar Şaulva donana sa mek'vna dix ıxha. İzrailybışıqa mana xhineena micagna merna deşdaniy. Mana cune milletinbışde girgıng'ule sa ç'ümna axtıra ıxha.

³ Yiğbışde sa yiğil Şaulyne dekkın Gişin əməler iygval. Gişee duxayk'le Şauluk'le eyhen:

– Oza qixhe, nukaraaşına sayır vaka alyart'u, əmələr t'abal ha'as hak'ne.

⁴ Manayiy cuna nukar Efrayimıne suvabınane cigée iviykır, mançeb Şalışa eyhene cigeeqa ilğeebaç'e. Maa'd manbışik'le əmələr iveeke deş. Manbı mançe Şa'alim eyhene cigeeqab abaylenbı, maayid manbışik'le əmələr iveeke deş. Mançile qiyğa manbı Benyaminaaşine cigabışeeqa qavayle, maayid manbışik'le əmələr iveeke deş.

⁵ Manbı Tsufne cigabışeeqa qabı hipxhıring'a, Şaulee cukane nukarık'le eyhen:

– Qora savk'alascab, dekkee əmələr yik'el hixan hı'ı, həşde yişda haa'a giğalas.

⁶ Nukareeme mang'uk'le eyhen:

– İne şaharee sa Allahna insan vorna. Mana geer hı'rmatnana insan vor, mang'veen hucooyiy uvhu, manıd eyxhen. Qoralan maqa vüqqəs, sayid mang'veen şak'le eyhe, nyaqayiy vüqqəs vukkanva.

⁷ Şaulee nukarıkə qiyghanan:

– Sayıb vüqqəs gyapk'ee, mang'us hucoona ikkee'es? Yişde q'oç'ebışee oxhanasın karıd axu deş. Mane Allahne insanıs ikkeesın karıd şaqa deşin. Hucoona şaqa vod?

⁸ Nukaree mang'us inəxdın alidghınıy qele:

– Zaqa sık'ının nuk'ra vod. Zı man Allahne insanıs heles, mang'veeyib şak'le yəq haagvasda.

⁹ (Avaala İzrailee Allahee nenvayiy eyheva ats'axhxhesdemee, inəxüd eyhe ıxha: «Qora, ilyaakang'une k'anyaqa vüqqəs». Mane gahıl peyğambaraaşik'le ilyaakanbıvaniyxhe eyhen.)

¹⁰ Şauleeme nukarık'le eyhen:

– Vüqqəsva eyhexhee, qora vüqqəs.

Məxüd ıxha, manbı Allahna insannane şahareeqa avayk'an. ¹¹ Manbı tepalyne şahareeqa ı'lqəəmee, yəqqə manbışisqa xhinelqa vüqqən içer qızaaxa. Manbışe içeeşike qiyghanan:

– İnyaa ilyakkana vornane?

¹² İçeeşe manbışik'le eyhen:

– Ho'o, şole ögee vor. Mana həşde şahareeqa arı, zaraba vuxhe. Milletin g'iyna q'urbanbı allya'ane cigée, q'urbanbı allya'as. ¹³ Şahareeqa ikkepç'ımee, mana kar oxhanas q'urbanbı allya'ane cigeeqa ilqeç'essecar t'abal he'e. Mana qıdyarı milletin kar oxhanas deş. Mang'veen q'urbanıs xayir-düə huvuyle qiyğa qopt'uluynbı kar otxhan gıviyğal. Zaraba ilqeeppç'ee, mang'uqab qihna avaaq'arasınbı.

¹⁴ Manbı şahareeqa ilqeeppç'ımee, manbışisqa Şamuel qızaxxa. Manar tepalyne q'urbanbı allya'ane cigeeqa ı'qqə ıxha.

¹⁵ Şaul ayresse sa yiğna ögee, Rəbbə Şamuelis man ats'axhxhı'ı, uvhuynniy:

¹⁶ «G'iyqa ine gahbışil yiğne k'anyaqa Benyaminaaşine cigabışeençe sa insan g'axiles. Ğu mang'une vuk'lelqa q'ış qadğve. Məxür ğu mang'uke Yizde milletna İzrailyna

xərna ha'as. Mang'vee Yizin millet Filiştinaaşde xılence g'attixhan ha'as. Yizde milletne vuk'lelqa qadıyn Zak'le g'acuyn, manbışda ts'irib Zalqa hipxırna».

¹⁷ Şamuelik'le Şaul g'acumee, Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Zı vak'le uvhuyn ine insanee, Yizin millet aqqas.

¹⁸ Şaulee şaharne akkabışisnee ulyorzulyne Şamuelisqa qıxha qiyghanan:

– Hucoona ixhes, ilyaakang'un xav nyaa ıxhay zak'le hagvelan.

¹⁹ Şamuelee, Şauluk'le eyhen:

– İlyakkana zı vorna, yizde ögil q'urbanbı gyaat'ane cigeeqa ilqeç'e. Şu g'iyna zaka sacigee kar oxhanas. G'iyqa miç'eedıd zı vak'le ats'axxhes ıkkanan uvhu, yəqqı'l ha'asda. ²⁰ Xhebiile yığna ögee aguyne əməleəşinab hımaa'a, manbı aveykı vod. İzrailyne milletıncad yik'bı şavulqayiy sak'ı? Nya'a, valqayiy yığne dekkıne xizanılqa dişene?

²¹ Şaulee eyhen:

– Nya'a, zı İzrailyne nasılbişde nekke k'ınıñeençe, Benyaminne nasıleençena dişde vor? Nya'a, yizda xizanıb, mane nasılene xizanbışda nekke k'ınna dişde vob? Nişisne ğu zak'le manva eyhe?

²² Şamuelee, Şauliy mang'una nukar gozeeqa qabı, qopt'ulne xhebts'alılqa (30) ələəne insanne q'oma gyaa'a. ²³ Şamuelee otxhuniy ha'ang'uk'le eyhen:

– Zı vasqa curayda gıxhxheva quvuyn çuru qale!

²⁴ Otxhuniy ha'ang'vee guvu qadı, Şaulne ögilqa giyxhe. Şamuelee eyhen:

– İna vasva curav'una pay vob. Oxhne, in yığnimeeniy curu'u, qopt'ulne mihmanaaşika sacigee ğu oxhneceva.

Mane yığıl Şaulee, Şamuelika sacigee kar oyxhan.

²⁵ Manbı q'urbanbı allya'ane cigeençe şahareeqa geepç'ımee, Şamuelee Şaulıka gaf cune xaane daxal haa'a.

Şamuelee Şauluke paççah ha'a

²⁶ Manbı miç'eeb oza qeebaxhenbı. Çakdacad, Şamuelee daxalyne Şaululqa onu'u eyhen:

– Oza qıxhe, zı ğu yəqqı'l arçes.

Manar oza qıxha, Şamuelika sacigee xaançe g'aqa qığçe'e. ²⁷ Manbı şaharne mıgleqqa geepç'ımee, Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Nukarık'le eyhe, şale ögee hooracen.

Nukarır ilğçe'ena ögilqa.

Şamueleecad meed eyhen:

– Ğu ulyozre, zı valqa Allahın cuvab hixhar ha'as.

10

¹ Şamuelee zeytunun q'ışnan g'ab alyaat'u, Şaulne vuk'lelqa k'yı'ı, mang'us ubba hı'ı eyhen:

– Rəbbe zak'le valqa q'ış qadğveva uvhu, məxür ğu İzrailyna, Cune milletna, xərna hı'ı. ² G'iyna ğu zake curxhayle qiyğa, Benyaminaaşine cigabişee, Tselytsax eyhene şahareene Raahileyne nyuq'vnesne vasqa q'öyre insan qızaaxas. Manbişe vak'le eyhesin: «Ğu t'abala'asva hark'iniyn əməler aveykıynbı. Yığne dekkısse əməler yik'el hitxın, həşde yığna haa'a girğıl: „Yizde duxayk hucooniyan ıxha?“»

³ Mançer ğu Tavoreene mı'qəne yivusqa qales. Maa'ab vasqa xhebiyre Bet-Eleeqa Allahıs ı'bəədatıs vüqəən adamer qızaaxas. Manbışde sang'usnee xheyible mısva, mansang'usnee xheyible gıney, xhebır'esing'usneeme sa tuluğ çaxıren ixhes. ⁴ Manbişe vas salam huvu, q'öble gıney hevles. Ğunad alyaat'asınbı.

⁵ Mançile qiyğa ğu əlyhəəsda Allahne Givea ehene şahareeqa, maa'ab Filiştinaaşın

eskerar vuxhes. Şahareeqa ikkəəmee, vasqa q'urbanbı allya'ane cigeençe gəən peyğambarar qızaaxas. Manbışe maa'ab arfa, dyaf, zurna, lira əlüvxəs. Coyib peyğambariyvalla haa'as. ⁶ Manke Rəbbin Rı'h valqa giç'es, ğunab manbışika sacigee peyğambariyvalla haa'as. Vake maa sa mernacar insan qıxhes. ⁷ Man gırgın əlaamatbı ıxhamee, ğu ha'asın kar he'e. Allahır vaka ixhes. ⁸ Zale ögee Gilgaleeqa giç'e. Zınar gyoxhxhan ha'an q'urbanbıyiy medın q'urbanbı allya'asva maqa giç'es. Zı maqa qalesmee, yıghılle yığna maa'ar axve. Zı vak'le hucooyiy ha'as ikkanva eyhesmee, vuççud hıma'a.

Şamuelee uvhiyn eyxhen

⁹ Şaul Şamuelisse xaaqa sak'imee, Allahee mang'un yik' badal ha'a. Man gırgın əlaamatbıd mane yığılycad eyxhe. ¹⁰ Manbı Gıveayeeqa qabımee, manbışısqa peyğambarar qızaaxa. Maa'ad Allahın Rı'h Şaululqa geç'e, Şauleeyib manbışika sacigee peyğambariyvalla haa'a giyğal. ¹¹ Mana şenkecar ats'anbışik'le, mang'vee peyğambariyvalla haa'a g'avcumee, sana-sang'uk'le eyhen:

– Gişine duxayk hucooniyan ıxha? Nya'a, Şaulur peyğambaraaşınane vor?

¹² Maa eyxhene insanaaşine sang'vee eyhen:

– İlyaakende, manbışın dekkar sa nəxbıncab insanaare?

Mankiyle axuyn vod: «Şaulukerne peyğambar ıxha?» eyhen.

¹³ Şaulee peyğambariyvalla hav'uyle qiyğa, q'urbanbı allya'ane cigeeqa ılqeç'u.

¹⁴ Şaulne emisee, mang'ukeyiy mang'une nukarıke qiyghanan:

– Nyaqaniy hapk'ın?

Şaulee eyhen:

– Əməler t'abal ha'asniy hapk'ın, ivdeeke g'acumee, Şamuelıne k'anyaqa hapk'ın.

¹⁵ Şaulne emisee eyhen:

– Hucoona ixhes, Şamuelee şok'le uvhuyn zas yuşan he'e.

¹⁶ Şaulee emisiyk'le eyhen:

– Mang'vee şak'le əməler aveykiynbıva uvhu.

Paçcahiyvaline hək'ee Şamuelee hucoovayiy uvhuva, mang'vee emisiysne ağmışcad ha'a deş.

Şaulıke paçcah eyxhe

¹⁷ Şamuelee İzrailıy Rəbbine ögilqa, Mispeeqa sav'u, ¹⁸ eyhen:

– Rəbbe, İzrailıne Allahee, inva vod eyhe: «Zı İzrailıy Misirğançe qığav'u. Misirbışdeyiy menne şos xəbvalla haa'ane, əq'üba hoolene paçcahaaşine xılənçe Zı şu g'attivxhan hav'u. ¹⁹ Şu manimeene dağamiyvalıybışike, əq'übabışike g'attivxhan hav'une Allahılqa şu g'iyna yı'q'ı sak'al ha'a. Şu Mang'uk'le „De'eş, şas paçcah gıxhxheva“ eyhe. Həşdemee Rəbbine ögee nasılbaşis, xızanbaşis sik'ı ulyoozre».

²⁰ Şamuelee İzrailin gırgın nasılbı, sassadna ögeeqa qığ'ı çöp k'eççu. Çöp Benyaminne nasılılqa gitxhu. ²¹ Qiyğad Benyaminne nasılən xızanbı sassadna ögeeqa qığ'ı çöp k'eççu. Çöp Matriyne xızanılqa gitxhu. Matriyne xızanbıbaşik'led sassabna ögeeqa qığəepç'eva eyhe. Manbışiker Gişna dix Şaul çöp k'eççu, g'əxə. Şaul t'abal ha'a gibğilmee, mana iveeke deş. ²² Manke manbışe Rəbbike qiyghan:

– Mana inyaqa qarı dışde?

Rəbbe eyhen:

– Hooşe, yukbışde yı'q'nee dyugulyxha.

²³ Manbı maqa g'adapxhın, Şaul ana qavaylenbı. Şaul milletne yı'q'nee ulyorzul-ing'a, mana gırgıng'ule sa ç'ümna axtıra ıxha. ²⁴ Şamuelee eyhen:

– Rəbbe g'əyxı'na insan, şok'le g'ecəyee? Milletne yı'q'nee mang'uk akarna sacar deşda.

Milletin ts'irika eyhen:

– Paççah geer qa'ana!

²⁵ Şamuelee milletis paççahee vuk'lek vukkekkane ölkayn q'aanunbı yuşan ha'a. Mang'vee man q'aanunbı kitabeeqa otk'un Rəbbine ögilqa giyxhe. Mançile qiyğa Şamuelee millet cone xaybışeeqa g'ekka.

²⁶ Şaulur cune xaaqa Giveayeeqa ayk'an. Allahee məxüd ha'a, sassa igidyar Şauluqab qihna avayk'an. ²⁷ Sassa karai'dəəneme insanaaşe inəxüd eyhe ıxha:

– İne insanee şi nəxüb g'attivxhan haa'ayee?

Manbışe mana qizarır ha'a deş, mang'us paybıd ıkkekkə deş. Şaulee mançis nıq' qığayhe deş.

11

Şaulee Yaveş g'attivxhan haa'a

¹ Ammonğançene Naxaşee, Gileadne cigabışeena Yaveş eyhena şahar hiqiy-allançe avqaaqqana. Yaveşne milletincad Naxaşik'le eyhen:

– Şaka cuvab g'ats'ak'vne, şınad ğu eyhenbı ha'as.

² Ammonğançene Naxaşee manbışik'le eyhen:

– Vuşun ğırğıng'un sağın uleppı alqı'ı, məxüb İzrail g'eliqqə huvuyle qiyğa, zı şu uvhuynçılqa qarayle.

³ Yaveşne ağsaqqalaaşe mang'uk'le eyhen:

– Şas sa yighılle yiğ hele, xabar ana İzraillyvolle insanaar g'axuvles. Şi şavussecaab g'attivxhan haa'as dəəxəxhee, manke şıcab şi yiğne xılyaqa qevles.

⁴ Xabar ana insanaar, Giveayeeqa Şaulusqa abı, milletis hucooyiy ıxhava yuşan ha'an. Milletid ts'irika geşşe giyğal. ⁵ Mane gahıl Şaul cune yastbışıqar qihna çoleençe qöö ıxha. Mang'vee qiyghanan:

– Milletik hucoona ıxha, nya'a man geşşe?

Manke Yaveşbışe cos yuşan hı'ıynbı, manbışe mang'ulqa hixhar ha'anbı.

⁶ Man eyhenbı g'ayxhımee, Allahın Rı'h Şaululqa gexa. Şaul qəlın qoxa giyğal.

⁷ Mang'vee cuna q'öble yats givk'u, san-sanna qaa'a. Qiyğad xabar ana abıynbışısqa man sanbı quvu, İzraillyvolle in eyhe iviykaras ulyooka:

– Şaulneyiy Şamuelyne qihna qıdyabıynbışde ğırğıng'une yatsbışılqab mana ver ooxasvude.

Milletılqa Rəbbile qəpq'ı'niyna g'ic' gyooç'e, manbışın ğırğınbı sanab oza qeebaxhenbı. ⁸ Şaulee manbı Bezek' eyhene cigee gipk'ıning'a, İzraillybışıqa xhebıd vəş aazır (300 000), Yahudeeşiqar xhebt's'al aazır (30 000) adamiy ıxha.

⁹ Manbışe Yaveşğançe xabar ana abıynbışik'le eyhen:

– Gileadeene Yaveşbışik'le inva eyhe: «G'iyqa verığ pıra quvxhesse, şu g'attivxhanasınbı».

Xabar ana abıynbışe mana xabar Yaveşbışılqa hivxhar hav'umee, manbı şadeebaxhenbı. ¹⁰ Yaveşbışe Naxaşik'le eyhen:

– G'iyqa şıcab şi vuşde xılyaqa qevles, manke şos hucooyiy ıkkən, şak he'e.

¹¹ Qinne yiğıl Şaulee cun insanaar xhebne cigeeqa bit'al haa'a. Miç'eed qixhesnang'a, manbı Ammonğançenbışın g'oşunbınane cigeeqa akk'yapk'ı, yı'q'ı'hı'lqasmee, manbı gyabat'a vuxha. Üç'übbə avxuynbı sassabna mançe heebaxanbı. Q'öyre-q'öyrena vuşucar sacıgee axu deş.

¹² Milletın Şamuelik'le eyhen:

– Şaul yişda paççah ıxhes dəxəsva eyhenbı nyavxha? Qavaale şi man insanaar gyapt'as.

¹³ Şaulee eyhen:

– G'iyna vuşucar gik'as deş. G'iyna Rəbbəe İzrail g'attivxhan hav'uyn yiğ vod.

¹⁴ Şamuelee milletik'le eyhen:

– Qudoora Gilgaleeqa sapk'ıl, paçcah vuşuyiyva sayid eyhes.

¹⁵ Gırgın milletcad Gilgaleeqa atk'ın, Rəbbine ögil Şauluke paçcah ha'a. Maa'ad manbişe, Rəbbine ögil q'urbanbı gyaat'a. Gırgıne İzrailybışe Şauluka sacigee mane yiğıl yugda otXHun-ulyoğan.

12

Şamuelee nekke qiyğa uvhuyn cuvab

¹ Şamuelee İzrailybışe gırgıng'uk'le eyhen:

– Haane, zı şu eyhençil k'ırı alixhxhı şos paçcah gıxhxhına. ² Həşde şoqa vuşda paçcah vor, zımee q'əs qıxha, ç'ərbı cagvara qeetxha. Yızın dixbımee şoka vob. Zı cehilyranang'ançile g'iyniyne yiğılqamee vuşde ögee ark'ın. ³ G'iyna zı vuşde ögil ulyorzuling'a, şu zak'le eyhelan, zı şavna yatsne, əməlene alyapt'ı? Vuşune zı horç'un? Vuşuyiy zı azırda hı'ı? Şavuke pıl alyaat'uye, mang'une pısdə işılqa ul gyapxı? Rəbbineyiy Mangv'ee g'əyxı'ne paçcahne ögee, yizde aq'veeqa aqqe. Zı şoke alyat'uyn sak'al ha'as.

⁴ Manbişe mang'us inəxüd alidghıniy qele:

– Ğu şi mısacab hopç'un deş, azırbab g'alyav'uynbı deş, şavnecad xılənçe vuççudud g'ayşuyn deş.

⁵ Şamuelee manbişik'le eyhen:

– Şok'le g'iyna yizde aq'vee aqqasın vuççud ivdeeke ıxhay, Rəbbik'led, Mang'ee g'əyxı'ne paçcahık'led g'acuyn.

Manbişed «Ho'o, şaqa yiğne aq'vee aqqasın kar deşınva» eyhe.

⁶ Şamueleecad meed milletik'le eyhen:

– Mane Rəbbəe Haruniy Mısa g'əvxü, vuşun dekkarıb Misirğançe Mang'veecab qığav'u. ⁷ Həşde Rəbbine ögil ulyoozre. Zı şok'le Rəbbəe şosiy vuşde dekkaaşıs hav'una yugvalla eyhes, mana vuşde aq'val avqas.

⁸ Yaaq'ub Misireeqa qarayle. Qiyğa mang'uke g'abıynbışılqa Misirbişe yiğbı examee, manbişe Rəbbılqa xıleppı aaqa. Rəbbeeyib, Haruniy Mısa vuşun dekkar Misirğançe qığav'u, inyaqa qavaalesva g'uxoole.

⁹ Manbişemee Rəbb, cona Allah, yik'el hixan ha'a. Rəbbeeyib manbı Xatsorne g'oşunne xəring'une Sisrayne, Moavne paçcahne sayib Filiştinaaşde xılyaqa qoole. Manbişe vuşde dekkaaşika dəv'ə haa'a. ¹⁰ Manke milletın gyaaşə-gyaaşə Rəbbılqa xıleppı aaqı, eyhen: «Rəbb, şi Ğu yik'el hixan hı'ı, Ba'aliy Aştoret* donane byuttıyaaşıs ı'bəədat hı'ı, bınah hav'u. Ğu şi həşde duşmanaaşine xılənçe g'attivxhan hav'uynxhiy, şi Vas ı'bəədat ha'ayiy». ¹¹ Rəbbeeyib manke Yerubba'al, Bedan, İftah, Şamuel g'uxoole. Şu nişilecab qı'məəq'ənceva Mang'ee şu məxüb hiqiy-allane duşmanaaşine xılənçe g'attivxhan haa'a.

¹² Şok'le Ammonbişda paçcah, Naxaş, şolqa ı'qqə g'acumee, vuşda paçcah Rəbb Allah ıxhayka, şu ilydyaakkı, zak'le uvhuyn: «De'eş, şaqa yişda paçcah ıxha ıkkən».

¹³ Haane şos ıkkıykın, şu g'əyxı'na paçcah. İlyaake Rəbbəe şos paçcah gıxhxhına.

¹⁴ Rəbbile qəpq'ı'n Mang'us ı'bəədat he'eene, Mang'ee eyhençil k'ırıbı alixhxhı, Mang'une əmrbişeençe qığdepç'eene, şunab şol oğa gıxhxhına paçcahır vuşde Allahee, Rəbbəe, eyhençika gyuv'ur oza qeepxheene, geed yugda ixhes! ¹⁵ De'eş, şu

* **12:10** 12:10 Ba'aliy Aştoret: Kana'anaaşın nekke xədn byutbı. Manbişde uvhuyn, Ba'alee xəybı g'əhəta'a, gyoğiybı gyoğa'a ıxha. Aştoret eyhen byut, Kana'anaaşə, yiv hoots'u, zəiyfayk akara qaa'a vuxha. Sabara gafbışee Aştoret Ba'alna xhunaşşə yixhavad eyhen.

Rəbbine cuvabil k'ırı ilydiyxhı, Rəbbine əmreençe qığeepç'eene, nəxdıy Rəbbin xıl vuşde dekkaaşılqa satk'ıl, həməxdıd şolqad sak'alas.

¹⁶ Həşdemee ulyobzur, Rəbbəe vuşde ulene ögil haa'asde xənnə işıqa ilyaake!

¹⁷ G'inya suk qıviyşalan yığ dişde vod? Zı həşde Rəbbilqa xıleppı aaqı, Mang'uk'le xəybı g'əhətqə'eva, gyoğiy g'axıleva eyhes. Manke şok'lecad ats'axhxhesın, şos paççah heqqıyka, şu Rəbbine ögil nimeena bınahiy hav'uva.

¹⁸ Şamuelee Rəbbilqa ona'a, Rəbbeyid manecad yığıl xəybı g'əhətqı'ı, gyoğiy gyoğa'a. Manke millet Rəbbiled, Şamueliled qəttı'niyn.

¹⁹ Milletıncad Şamuelik'le eyhen:

– Yişdemee, yığne g'ulaaşinemee, yığne Allahılqa, Rəbbilqa, düə hee'e, Mang'vee şi gimabat'acen. Şi yişde manisa bınahbışılqa, paççah heqqıyka sayıb hexxav'una.

²⁰ Şamuelemee milletık'le eyhen:

– Qı'məəq'ən, şu mana bınah hav'u vuxheeyib, Rəbbile sivmiyk'al, Rəbbis ı'bəədat yik'eençe he'e. ²¹ Nişiscad karai'dəəne byutyaaşinemee, Rəbbile sivmiyk'al. Manbı nişiscad karai'dəən karbı ıxhayke, mançisse şos nəxbınacab yugvallab haa'as vəəxəs deş, nişikecabıb g'attivxhan haa'as deş. ²² Rəbbəe Cune xənnə doyunemee, şu dağaa'as deş. Rəbbis Cus ikkiykın, şoke Cun millet hı'ı. ²³ Zalqa axvee, zı şol-alla düə hav'uy g'aleççes deş. Mançike zas Rəbbine ögil bınah vuxhes. Zı şos yugna, qopkuna yəq haagvas. ²⁴ Saccu Rəbbile qəvəq'ne, Mang'us gırgıne gahbışıl yik'eençe ı'bəədat he'e. Yik'el aqqe, Rəbbəe vuşdemee nəxdın ç'ak'ın işbı hı'ı ıxhay. ²⁵ Şu pisvalybışike xıl ts'its'dyav'eene, şunab, vuşda paççahır ç'iyene aq'vayle havaakal haa'asınbı.

13

Filiştinaaşika dəv'ə gıviyğal

¹ Şaul paççah ıxhamee, mang'uqa xhebts'al (30) senniy* vod. Mana yoq'ts'ale q'olle (42) senna İzrailyna paççah ıxha.

² Şaulee cune g'oşunbışeeqa xhebıd aazır İzrailyəğənəna g'əyxə. Manbışda q'öd aazır insan cukasana Mikmas eyhene şahareeyiy Bet-Elyne tepabışee vooxhe. Aazır insanmee cune duxayka, Yonatanıka, Benyaminna nasıl vooxhene Gıvea eyhene şaharee vooxhe. Mansa axuyn milletmee Şaulee cone xaybışeeqa yəqqı'l ha'a.

³ Yonatanee Gıveayeene Filiştinaaşde zastaaveebın eskerar gyabat'a, manıd Filiştinaaşik'le ats'axxhen. Şauleeme: «Cühüt'yaaşik'le g'ayxhecenva!» uvhu, ölkavolle şeypur hook'as ulyookka.

⁴ İzrailybışde gırgıng'uk'le Şaulee, Filiştinaaşde zastaveebın eskerar gyapt'ıyıd, Filiştinaaşik'le İzrailybı g'umooce qeepxhayıd g'ayxhiyn. Millet Şaulne hiqiy-alla salecenva Gilgaleeqa qoyt'al.

⁵ Filiştınarıb İzrailybışika səvxəsəva savayle. Manbışe xhebts'al aazır (30 000) dəv'əyn daşk'a, yıxhıd aazırır (6 000) balkanılına sa'a. Manbışda g'oşun deryahne mıglekna g'um xhinne geeb vuxha. Manbı apk'ın Bet-Aven eyhene şaharne şargıl Mikmasee çadırbı giyxə. ⁶ İzrailybışik'le cok ixhesın g'acumee, co ooşaa'a g'avcumee, manbı mağarabışee, axtıne ok'bışee, suvabışee, k'oralybışee, kahrızbışee dyuguleebaxhenbı. ⁷ Manbışiken sabarabı İordanne damayne şene aqvalqa Qadne nasıleneyiy Gileadne cigabışeeqa ilğeebaç'e.

Şaulee Allahıl k'ırı iliyxe deş

Şaul vuc Gilgalee axva, cukane milletınıd qəpq'ı'niyvalın yik'bı qoda eyxhe. ⁸ Şaulee, Şamuelee uvhuyn xhinne yıghılle yığna gozet ha'an. Mane gahıl Şamuel

* **13:1** 13:1 Xhebts'al (30) sen: originalee in raq'ambı deşınbı. Alimaşee man raq'ambı ədatbışis sik'ı oyk'an.

Gilgalqa arayle deş. Şaulne hiqiy-alla sabıyn insanar heebaxa giviyğal. ⁹ Şaulee eyhen:

– Gyoxhxhan ha'asınıy medın q'urbanı zasqa qale.

Mang'vee vucecab gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'a. ¹⁰ Gyooxhan haa'ana q'urban ablyav'u ç'ëveepxhamee, Şamuel qarı hiyxhar. Şaul salam hevlesva mang'une ögilqa qığeç'e. ¹¹ Şamuelee eyhen:

– Ğu in hı'ıyn kar hucoone?

Şaulee mang'us cuvab qele:

– Zak'le g'acuyn yizde hiqiy-alladın millet hexva vod, ğunar ğu eyhene yiğil arı hirxhıl deş, Filiştinarıb Mikmasqa vob sabı. ¹² Zı zaled-alqa uvhuyn: «Həşde xhinnee Filiştinar Gilgalılqa zalqa k'yoocharas, zımee Rəbbina xayır-düə alyapt'ı deş». Mançılallar zıcar zı gyooxhan haa'ana q'urban ablyaa'as alıkkı.

¹³ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Ğu ək'el deşin kar hı'ı. Yiğne Allahne, Rəbbine, əmrılqa əməl hı'ı deş†. Ğu məxüd hidi'ıynxhiy, Rəbbe yiğna paçcahiyvalla İzrailil oğa gırgıne gahbışis havaacesdaniy. ¹⁴ Həşdemee yiğna paçcahiyvalla xılıyba ts'ıts'ıvvhesh deş. Rəbbe Cus ıkkanna, Cune yik'es sik'ına insan t'abal hı'ı. Ğu Rəbbine əmrılqa əməl hidi'ıynçıl-alla, Rəbbe mana insan Cune milletna xərna gıxhxhı.

¹⁵ Mançile qiyğa Şamuel Gilgaleençe qığeç'u, Benyaminaaşine Givea eyhene şahareeqa ılqeç'e. Şaulee cun insanar qəpq'ı'mee, yıxhıd vəşılqa (600) ələəna insan eyxhe.

Yonatan Mikmasee Filiştinaaşika siyxə

¹⁶ Şaulıy cuna dix Yonatan, cone insanaaşika Benyaminaaşine Givea eyhene şaharee ulyobzur vuxha. Filiştinarmee mane gahıl, Mikmasee çadırbı gr'xı', ulyobzur vuxha. ¹⁷ Filiştinaaşın g'oşunbı xhebne cigeeqa bit'aleetxha hücüm haa'asva qığeedaç'e. Manbışda sa deste Şualne cigabişee Ofra eyhene şaharne suralqa siviyy'al. ¹⁸ Manasa desteb Bet-Xoronne yəqqı'lqa avayk'an. Xheyib'esda destemee Tsevoimne q'adaalılqa, sarhadılqa avayk'an. Maa sahraaniy vob.

¹⁹ Filiştinaaşe uvhuynniy: «Hasre cühüt'yaaşe g'ılnciy nize hıma'acen». Mançılallad İzrailee sa ixheyir yiva getas əxəna insan deşdaniy. ²⁰ Gırgın İzrailıyby kyotanbı, toxabı, yak'vbı, ərabı ek'a'asva Filiştinaaşde k'anyaqa abayle vuxha. ²¹ Manbışike kyotan, yaba, yak'v, rab, toxa ek'a'as sa pim‡ nuk'raynaniy hooqqana. ²² Mançılallad dəv'ənanğ'a Şaulneyiy Yonatanne milletıqa g'ılncıbiyy nizebı ıxha deş. G'ılnciy nize saccu Şauluqayiy cune duxayqa Yonatanıqa ıxha.

²³ Filiştinaaşda deste Mikmasısneene ılgəəne cigeeqa qavayle.

14

¹ Sa yiğil Şaulne duxee Yonatanee cun silah haqqane nukarık'le eyhen:

– Qora derayne şene suralyne Filiştinaaşine desteysqı ılğeeç'es.

Mançine hək'ee, mang'vee dekkık'le eyhe deş. ² Şaulna çadırmee Givea ç'əvooxhene cigee Migroneene sa narıne yivek avub güvxü vuxha. Mang'une k'ane yıxhıd vəşşılqa (600) ələəna insan eyxhe.

³ Manbışika sacıgee kaahinaaşın ileylığ* givatxınna kaahin Axiyar eyxhena. Mana İkavodne çocuna, Axituvna dix eyxhe. Axituvur, Şilo eyhene cigee eyxhene Rəbbine kaahinna Eliyna neva, Pinxasna dix eyxhe.

† 13:13 13:13 Yiğne Allahne, Rəbbine, əmrılqa əməl hı'ı deş: Şaulee q'urban gyuvk'u, bınah hav'u. Q'urban saccu kaahinaaşeniyy ablyana. ‡ 13:21 13:21 Pim: sa pimee 8 gramm ıxha. * 14:3 14:3 Kaahinaaşın ileylığ: mane ileylıgne kumaagıka Allahna fikir vaats'a vooxhe vuxha.

Yonatanın ark'ınıy şavuk'lecad ats'a ıxha deş. ⁴ Filiştinaaşına deste ulyobzurne cigeeqa ı'qqəsdemee Yonatan q'öne ganznane cigeençe ilğəç'e. Mane ganzbışın sançin do Botsets, mansançinid Sene ıxha. ⁵ Ganzbışın sa şimalne surayle Mikmasıqa, mansa ganzmee canubne surayle Giveayqa ilyakka ıxha. ⁶ Yonatane cune silah haqqane nukarık'le eyhen:

– Qora ine sunnat hıdyav'uyınbışde desteysqa ilğeeppç'es. Sayid Rəbbəe yişin sura aqqaqqa. Rəbbis ıkkang'a, geebnanbı ğamaa'a, ıkkang'ab, k'ilybananbı ğamaa'a.

⁷ Mang'une nukaree eyhen:

– Yiğne yik'es nəxüdiy ıkkang həməxüdüd he'e. Hoorə he'e, ğu nyaqa ark'ınee, zı vaka vor.

⁸ Yonatane eyhen:

– Qora şene insanaaşısqa ilğeeppç'es, manbışik'le şicab şı haagvas. ⁹ Manbışe şak'le «Şi şosqa qavaalesmee ulyoozreva» uvheene, şı ulyobzurne cigeençe ı'ğdiviykar, cosqab ılqıdebaç'e. ¹⁰ De'eş, cone k'anyaqa ilqeeppç'eva uvhee, şınab ilqeebaç'e. Man yişdemee, Rəbbəe man insanar yişde xıyaqa quvuva işaara eyxhe.

¹¹ Manbışda q'öyursana şenbışde zastaveençe g'avcesde cige ulyoozar. Filiştinaaşe eyhen:

– İlyaakende, cühüt'yar dyuguleepxhayne q'əç'ürbışeençe qığəə vob.

¹² Eskeraaşe Yonatanık'leyiy mang'un nukarık'le eyhen:

– Şasqa ilqeeppç'e, vuşun darsbı qeles.

Yonatane cune nukarık'le eyhen:

– Zaqar qihna qora, Rəbbəe manbı İzrailyne xıyaqa quvu.

¹³ Yonatan g'elybışıkayiy xileppışika ilyt'iyq'an-ilyt'iyq'an ooqa ilqəç'e. Cuqar qihnar cuna nukar ilqəç'e. Yonatan ooqa ilqəç'u, Filiştinar uvxü hı'ğəəkar haa'anbı, cuqar qihna qööne nukareeyib manbı gyabat'anbı. ¹⁴ Ts'eppa aldaaxhvan gibğilmee, Yonataneeyiy cune silah haqqane nukaree g'ane (20) insanılqa ələəna insan gek'a. Manbı q'öne yatsısse sa yiğee ezas əxəsde çolun surameene cige aldaaxhvan vuxha. ¹⁵ Zastaveeneyiy çolbışeene milletne yik'eeqa qəpq'ı'niy eç'e. Zastaveene eskeraaşineyiy ts'eppa ögeeqa aldaaxhvanas avayk'ananbışde yı'q'nee məxdın alikkiy-gikkiy gexha, mançike ç'iyecad ı'ğiykar. Man qəpq'ı'niy Allahee g'axuvu eyxhe.

¹⁶ Benyaminaaşine Giveayee vooxhene Şaulne mane cigayqa ilyaakane esker-aaşik'le, Filiştinaaşın eskerar opt'ul-opxul heepxı əlyhəə g'ooce. ¹⁷ Şaulee cune hıqiy-alla sadıyne milletik'le, eyhen:

– Qəpqe, ilyaake vuşuyiy yişinbışda deş.

Qəpqı'mee, manbışik'le Yonatanıy mang'una silah haqqana cokasana maa devxhay ats'axxhen. ¹⁸ Şaulee Axiyayk'le eyhen:

– Allahna q'utyey inyaqa qavaale.

(Şene gahbışıl Allahna q'utyey İzrailybışıqa vuxha.) ¹⁹ Şaulee kaahinık'le manva eyhemee, Filiştinaaşine g'oşunnane cige alikki-gikkiy sık'ıldad geed qexhe. Şaulee kaahinık'le «Qımaaleva!» eyhe.

²⁰ Şaulıy mang'une hıqiy-alla sadıyn gırgın millet, dəv'ə əlyhəəne cigeeqa ayk'an. Manbışik'le Filiştinar alivku-givku, sana-sanbı g'ılncbışıka gyabat'a g'ooce.

²¹ Ts'eppiykecab Filiştinaaşine suralqa, manbışde zastaveeqa ilğeeppç'ıyn cühüt'yar, Şaulneyiy Yonatanne k'anene İzrailyne milletne suralqa ilğeebaç'e. ²² Efrayimaaşine suvabınane cigabışee dyugul vuxhayne gırgıne İzrailybışık'led, Filiştinaaşın heepxıy

† 14:18 14:18 Allahna q'utyey: Allahee ina q'utyey he'eva Mısa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utyey g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmriniy havacenbı.

g'ayxhımee, manbıb conbışıka sacıgee Filiştinaaşıqa qihna gyabak'a. ²³ Məxüb mane yığıl Rəbbəe İzrail g'attivxhanaa'ana.

Dəv'əb Bet-Avenısqa hiviyyxhar.

Yonatan cuk'le dyats'a-dyats'a dekkine cuvabıke qığeç'e

²⁴ İzrailıy bı mane yığıl geeb obzur vooxhe. Şaulee «Exhalılqamee, zı duşmanaaşıkın ha'asmee, şavaayiy gıney otxhun bed-düə vuxhenava!» uvhu, g'oşunusqa k'ın g'assaras ilekka. G'oşuneenbışıke şavaacad ghalik vuççud set'a deş.

²⁵ G'oşun ç'alagaqa ikkeç'umee, manbışik'le ç'iyel itv g'ece. ²⁶ G'oşunuk'le ç'alagee g'acuyne p'et'aybışıke itv gyodatsts'e ıxheeyid, şavaacad xıl ghalyaqa ikkekka deş. Manbı co g'assırne k'ınile qəvəyq'ən vuxha. ²⁷ Yonatanık'le, dekkee g'oşunusqa k'ın g'assaras alıkkıy ats'a deşdiy. Mang'vee xıledın t'at'aa hotku ç'iyelyne ittveeqa k'yoq'u, qiyğad t'at'alyne ittulqa xıl qadğu, ghalyaqa ikkekka. Manke mang'une uleppişeeqa işix qayle. ²⁸ G'oşuneene sang'vee eyhen:

– «G'iyna şavaayiy kar otxhun mang'us bed-düə vuxhenava!» uvhu, yığne dekkee g'oşunusqa it'umun k'ın g'assarasniy alıkkı. Mançıl-allab eskerar g'elike-xıleke g'a'apk'ı.

²⁹ Yonatanee eyhen:

– Dekkee, g'oşunus əq'üba vob hoole. İlyaakende, zı mane ittvuke sık'ınincad otxhun, uleppişeeqa işix qadı! ³⁰ G'iyna eskeraaşə duşmanaaşike g'ayşuyne otxhuniy bışıke avts'esinmeen otxhun ıxhaynxhiy, hucoo dexheyiy? Nya'a, Filiştinaaşile sık'ılbab yugba gəmdəebaxheyiy?

³¹ Mane yığıl Şaulna g'oşun, Mikmasile Ayaloneeqamee‡ Filiştinaaşile gəmeəbaxhenbı. Mane yığıl eskerar geeb obzur vooxhe. ³² Eskeraaşə cone xılyaqa aytk'uyın Filiştinaaşın vəq'əbı, yatsbı, vuç'ebı zarada maacad gyat'u, ebakacad çuru oyxhan. ³³ Man Şaululqa hixhar ha'a:

– İlyaakende, eskeraaşə çuru ebakacad otxhun, Rəbbine ögil bınah haa'a.

Şaulee eyhen:

– Şu Rəbb yik'el hixanı'ı, həşdeme zasqa sa xəbna g'aye qa'aak'an hee'e.

³⁴ Meed Şauleecad eyhen:

– G'oşunne yı'q'neençe lğəepç'ı, manbışik'le eyhe: «Gırğing'vee cuna yats, vəq'ə zasqa abı, kara'əəba yizde k'ane, mane g'ayel givk'u ooxhneen. Çuru ebaka otxhun, Rəbbine ögil bınah hımaa'a».

Mane xəmdə gırğing'vee, con yatsbıyiy vəq'əbı maqa adı, cone xıleka gyaat'a.

³⁵ Məxüd Şaulee ts'etta Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga ali'ı.

³⁶ Şaulee eyhen:

– Qudoora, Filiştinaaşıqab qihna xəmdəcab gyapk'as, miç'eediyy qıxhesse, manbışın vodun-deşin g'ayşu, con gırğınbıb gyapt'as.

Mang'uk'le «Vas nəxüdiy ıkkən həməxüdüd he'eva» eyhe. Kaahineeme «Qudoora, Rəbbike qiyghanasva» eyhe. ³⁷ Şaulee Allahıke qiyghanan:

– Zı Filiştinaaşıqa qihna gixhene? Ğu manbı İzrailıy bışde xılyaqa qevlesınbıne?

Mane yığıl Allahee mang'us alidghıniy qele deş.

³⁸ Şaulee eyhen:

– G'oşunun ç'ak'ınbı, vuşun gırğınbı inyaqa savaale. Şu g'iyna nena bınahiy hav'uva, ats'axxhes. ³⁹ İzrail g'attivxhan hav'uyne, Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, ine işee yizde duxayn, Yonatanınid, xıl ixheene, mana gik'as ıkkən.

Milletıke şavaacad nıq' qığavhu deş. ⁴⁰ Şaulee İzrailıy gırğınbışik'le eyhen:

– Şu sa sural, zınar yizde duxayka manesa sural ulyoozaras.

‡ 14:31 14:31 Mikmasile Ayaloneeqamee: mane şahar bışde yı'q'nee 25 kilometrılqa ələəna yəqniy vob.

Eskeraaşe Şauluk'le: «Yiğne yik'es ikkanəxüd he'eva» eyhe. ⁴¹ Şaulee İzrailyne Allahık'le, Rəbbik'le, eyhen:

– Zas qotkuyn alidghıniy qele!

K'eççuynə çöpün Şaulıy Yonatan Haagva. Bınah milletıl aaxva deş. ⁴² Şaulee eyhen:

– Yizdeyiy duxayne Yonatanne yı'q'neeyid çöp k'eççe.

Çöpün Yonatan hagva. ⁴³ Şaulee Yonatanık'le eyhen:

– Ğu hucoone hı'ı, zak'le eyhe!

Yonatanee mang'uk'le eyhen:

– Xılene t'at'aane sivelin sık'ının itv otxhun. Zı mançıl-alla qik'asda.

⁴⁴ Şaulee eyhen:

– Yonatan, ğu g'iyna q'idek'vee, hasre Allahee zas mançiled pısın he'ecen!

⁴⁵ Milletinmee Şauluk'le eyhen:

– İzrail məxüb uftanba ğamav'una, Yonatanne qik'as? De'eş! Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, mang'une vuk'lelyna sa ç'ərıb ç'iyelqa g'a'avxhas deş. Nya'a, mang'vee g'iyna Allahne kumaagıka iş g'avcu.

Məxür Yonatan milletın qik'uyke g'attixhan ha'a, gik'as haysar deş.

⁴⁶ Şaulur Filiştinaaşıqar qihna gexha deş. Filiştinarıb cone cigabişeeqa siviyl'al.

Şaulna paççahiyvalla

⁴⁷ Şaul İzrailyna paççah ıxhayle qiyğa, mang'vee hiqiy-allane cone duşmanaaşika: Moavaaşika, Ammonaaşika, Edomaaşika, Tsowayne paççahaaşika, Filiştinaaşika dəv'ə haa'a. Mana nene suralqa ark'ınee duşmanaaşine vuk'lelqa ver ooxa vuxha. ⁴⁸ Mana yik'eka sacıkkı Amalekaaşile ğamxha, İzrail q'əra qaa'anbışike g'attivxhanaa'ana.

⁴⁹ Yonatan, İşvi, Malki-Şua Şaulun dixbı vuxha. Mang'une xənnə yişşen do Merav, k'ining'ı'nıd Mikal ıxha. ⁵⁰ Şaulne xhunaşşeyn do Axinoam eyxhe. Mana Axima'atsna yiş yixha. Şaulne g'oşunna xərna Avner ıxha. Avner Şaulne emisiyna, Nerna dix ıxha. ⁵¹ Şaulna dek Gişiy Avnerne dek Ner Avielin dixbı vuxha.

⁵² Şaulna ı'mı'rcab Filiştinaaşikane yı'q'ne dəv'ee ilğevç'u. Gucukana, yik'ekana insan nyaariy mang'usqa qızaxxı, mang'vee cusqa alyarat'a ıxha.

15

Şaulee Amalekaaşika dəv'ə haa'a

¹ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Rəbbəe zı g'axuvuna, q'ış qadğu vake Cune milletis İzrailis paççah ha'as. Həşde ğu Rəbbəe eyhençıl k'ırı alixhxhe. ² Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe, inıd eyhe: «İzrailybı Misireençe əlyhəəmee, Amalekaaşe manbışda yəq avqu. Zı mançıl-alla manbışılqa yiğbı allya'as. ³ Hoorə, hark'ın Amalekaar gyapxe. Manbışıqa vodunmeen gırgın kar giyxvər he'e, coyub oot'al-ooxal he'e. Manbı qivmiykkən, manbışın adamerıb, yedarıb, uşaxarıb, gyooqanbıb gyapt'e. Manbışın yatsbıd, vəq'əbıd, devabıd, əməlerıd gyat'e».

⁴ Şaulee millet qot'ul, manbı Telaim eyhene şaharee qəbəqqənıbı: maa'ar q'öd vəş aazır (200 000) İzrailyne eskerile hexxana, Yahudeeşina yits'id aazır (10 000) eskerir eyxhena. ⁵ Şaul Amalekaaşine şaharısqana qarı, maane q'adaalil manbı gyapt'asva dyugul eyxhe. ⁶ Mang'vee Genbışik'le eyhen:

– Amalekaaşisse hudoora, manbışike cureepxhe. Şunab manbışika sacıgee gidyapt'as. Şu, İzrailybı Misirğançe qığəəmee, manbışis yugvallaniy hav'u.

Genbı Amalekaaşike cureepxha avayk'ananbı. ⁷ Şaul Xavila eyhene şahareençe girğıl, Misirne şargılyne Şur eyhene şaharılqamee Amalekbı gyabat'a ıxha.

⁸ Mang'vee Amalekaaşına paççah Agag üç'ürre aqqaqqa, mang'un milletmee, gırgıda g'ılincike alğayhe. ⁹ Amalekaaşına paççah Agagiy manbışın nekke yugun vəq'əbı, yatsbı, kokuiyn q'ıkariy urgbı Şaulusiy cune milletis qiykkın, gyat'u ak'an ha'a deş. Amalekaaşın gıranın, yugun karbıd manbışis qiykkın, haq'var-hiyxvər ha'as ikkiykan deş. Nimeeniy Amalekaaşıqa karai'dəən, pısın kar vod İzrailybışe giyxvər hı'ı ak'an ha'an.

Şaul Rəbbine uleke g'e'exhxa

¹⁰ Mane gahıl Rəbbəe Şamuelik'le inəxüd eyhe:

¹¹ – Zı Şauluke paççah hı'ı paşmanxhana. Mang'vee Zalqa yı'q' sak'al hı'ı, Yızın cuvab ç'iyelqa g'a'aççu.

Mançike Şamuelis qəl vuxha, xəmvolle Rəbbilqa düə haa'a. ¹² Şamuel miç'eeqana Şaul g'acesva suğotsumee, mang'uk'le şavame eyhen:

– Şaul Karmel eyhene şahareeqa ark'ın. Maa'ab mang'vee, cus haykal gyuvxhu, mançer Gilgalqa ayk'an.

¹³ Şamuel Şauluqa avarq'ilymee, Şaulee eyhen:

– Hasre Rəbbəe vas xayır-düə hevlecen! Zı Rəbbəe eyhen hı'iyın.

¹⁴ Şamueleeme mang'uk'le eyhen:

– Nya'a manke yizde k'ırıysqa vəq'əbışiniy yatsbışın heghan sesbı qöö?

¹⁵ Şaulee eyhen:

– Manbı Amalekaaşıke adı. Milletis vəq'əbıyiy yatsbı qiykkınıynbı, manbışe inekke yugunbı Rəbbis, yiğne Allahıs, q'urbanna allya'as havacı. İnsanar gyapt'ıynbı, mansa axuyn karbımee giyxvər hı'ı.

¹⁶ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Ç'əv, g'iyna xəmdə Rəbbəe zak'le uvhuyn, zı vak'le eyhes.

Şaulee, «Eyheva» cuvab qele. ¹⁷ Şamuelee eyhen:

– Ğucar vasqa k'ırre qööng'ə, nya'a vake İzrailyne nasılbişda xərna ıxha dişde? Rəbbəe, q'ış qadğu, vake İzrailyna paççah hı'ı dişde? ¹⁸ Rəbbəe ğu g'ıxelemee, inva dişde uvhu: «Hark'ın bınahıka gyavts'uyne milletıkın Amalekaaşıkın he'e, manbı gırgıba gyapt'e. Manbışde gırgınbışikın ha'asdesmee, dəv'ə hee'e». ¹⁹ Nya'a ğu Rəbbil k'ırı ilydiyxhı? Manbışıke g'ayşuyne karal qıxha, Rəbbəe ilydyaat'asın kar hı'ı?

²⁰ Şaulee Şamuelik'le eyhen:

– Zı Rəbbəe eyhençil k'ırı gyaqqıyn. Mang'vee eyhene cıgeeqa hark'ınna. Manbışda paççah Agag aqqı inyaqa qarı, gırgın Amalekbı gyapt'ıynbı. ²¹ Saccu eskeraaşə şenbışıke g'ayşuyne çavra-vəq'əyke, gyat'u ak'an ha'asınçike, nekke yugun yatsbıyiy vəq'əbı g'əyxı' Rəbbis, yiğne Allahıs, Gilgalee q'urbanbı allya'asva havacı.

²² Şamueleeme mang'uk'le eyhen:

– Gyoxhxhan ha'aneyiy menne q'urbanbışile geed,

Rəbbis Cune cuvabıl k'ırı alixhxhıniy ikkan.

Rəbbine cuvabıl k'ırı alixhxhiy,

q'urbanbışileeyiy nekke kokun g'argbışile nimeexheyid yugdaniy vod.

²³ Rəbbəe eyhen hidi'iyına bınah, cadubı hı'iyına xhineecab vob.

Culed-alqan karbı hı'iyid, byuttyaaşis ı'bəədat ha'an xhineecad vod.

Ğu Rəbbin cuvab əq'əna qı'ı,

Mang'veeyir ğu paççaııyvalike hı'ı.

²⁴ Şaulee Şamuelik'le eyhen:

– Zı bınah hav'u, Rəbbine əmriliy, yiğne cuvabıl k'ırı ilydiyxhı. Zı yizde g'oşunule qərqi'nna, dişe manbışıl k'ırı alixhxhı. ²⁵ Hucoona ixhes, həşde ğu yizde bınahıle ilyheç'e, qora zaka yıq'əlqa sak'le, zı Rəbbis ı'bəədat ha'as.

²⁶ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Zı vaka sak'alas deş. Ğu Rəbbəe uvhuyn hı'ı deş, Mang'veeyib vasse İzrailyna paçcahiyvalla g'avşuna.

²⁷ Şamuel mançe əlyhəəsva sak'ımeə, Şaulee mana plaşike aqqaqqa, manıd qoxan.

²⁸ Şamuelee mang'uk'le eyhen:

– Nəxdıy ğu yızın plaş qotxu məxbı'b g'iyna Rəbbəe yiğne xılənçe İzrailyna paçcahiyvalla qooxas. Mang'vee vas k'anering'üne, vale yugung'üne xıyaqa qevles.

²⁹ İzrail Ğamaa'ane Allahee, horbıd ha'a deş, fıkır bədäl haa'a deş, Mana insan deş vor fıkır bədäl haa'as.

³⁰ Şaulee eyhen:

– Zı bınah hav'u. Hucoona ixhes, həşde xalq'ıne ağsaqqalaaşineyiy İzrailyne ögil zas hı'rmat gıvxhe. Zakasana sak'le, yiğne Allahıs, Rəbbis, ı'bəədat ha'as.

³¹ Şamuel Şauluqar qihna qaraylena, Şauleeyid Rəbbis ı'bəədat ha'a.

³² Şamuelee eyhen:

– Amalekaaşına paçcah Agag inyaqa yızde k'anyaqa qale.

Agagır vuççud dexhesda xhinne qaraylena. Agagee culed-alqa eyhe ıxha:

– Mits'an, zı qik'uyke g'attirxınna.

³³ Şamuelee eyhen:

– Yiğne g'ılncın nəxübiy yedar kulyfatbı dena g'alyav'u, yiğna yedir həməxür kulyfat dena eexas.

Şamuelee Gilgalee, Rəbbine ögil Agag gyaraxana.

³⁴ Mançile qiyğa Şamuel ayk'anna Ramayeeqa, Şaulur Giveayeene, cune xaaqa siyk'al. ³⁵ Şamuelee, Şaulna geəb haa'a, geəd uts'ur ts'its'a'a. Mang'uk'le mana qik'asmeə, g'eece deş. Rəbbir Şauluke İzrailyna paçcah hı'ıva paşman eyxhena.

16

Rəbbəe Davud paçcah ixhes g'əyxə

¹ Rəbbəe Şamuelik'le eyhen:

– Ğu geəbne Şaulna haa'as, geəadne uts'ur ts'its'a'as? Zı mang'usse İzrailyna paçcahiyvalla g'avşuna. Gaç q'ışıka gyavts'av'u, yəqqı'lqa gıxhe. Zı ğu Bet-Lexemğançene Yesseyne k'anyaqa g'ixele. Zı mang'üne dixbışike Yizdemee paçcah g'əyxı'.

² Şamuelee eyhen:

– Zı nəxürna ı'qqəs? Şauluk'le g'ayxhee, zı gik'asda.

Rəbbəe eyhen:

– Vaka sa vuç'e vukkee, «Rəbbis q'urban ablyaa'as arıva» eyhe. ³ Yesseyir q'urban ablyaa'asde cigeeqa qot'le, qiyğa hucooyiy ha'as ıkkənva Zı vak'le eyhesın. Zı eyhene insanne vuk'lelqa ğu q'ış qadğvas, mang'uke Yizdemee paçcah ha'as.

⁴ Şamuelee Rəbbəe eyhəxüd ha'a. Mana Bet-Lexemqa qarımee, şaharın ağsaqqalar mang'üne ögilqa qəvəyq'ən-qəvəyq'ən qıgeepç'ı, eyhen:

– Ğu yugvalisne arı?

⁵ Mang'vee eyhen:

– Ho'o, yugvalis arı. Zı Rəbbis q'urban ablyaa'as arı. Mətteeplxha, zakasana q'urban ablyaa'ane cigeeqa able.

Şamuelee Yesseyik'leyiy mang'üne dixbışik'led mətteeplxha q'urban ablyaa'asde cigeeqa ableva eyhe. ⁶ Manbı vüqqəmee, Şamuel Eliavıqa ilyakkı culed-alqa eyhen: «İna Rəbbəe paçcah ixhes g'əyxı'na vor!» ⁷ Rəbbeemee Şamuelik'le inəxüd eyhe:

– Mang'üne micagiyvaliqayiy axtıvalıqa ilymakka, Zı mana əq'əna qı'ı. Rəbb, insan ilyakkan xhinne deş ilyakka. İnsan insanne aq'vayqa, tanaqa ilyakka, Rəbbmee insanne yik'eeqa ilyakka.

8 Mane gahıl Yesseyee Avinadav qort'ul, mana Şamuelyne ögiyle alğayhe. Şamuelee eyhen:

– Rəbbəe inar g'əyxı' deş.

9 Manke Yesseyee Şamma qort'ul, mana alğayhe Şamuelyne ögeençe. Şamuelee eyhen:

– Rəbbəe inar g'əyxı' deş.

10 Yesseyee dixbışda yighırsana qort'ul, manbı Şamuelyne ögiyle alğaa'a. Şamuelee Yesseyk'le eyhen:

– Rəbbəe inbı g'əvxü deş.

11 Şamuelee Yesseyke qiyghanan:

– İnıbı yığne dixbışın gırgınbıne?

Yesseyee eyhen:

– Nekke k'innar vorna, mang'vee vəq'əbı uxhiyxhan.

Şamuelee Yesseyk'le eyhen:

– Mang'uqar qihna insan g'axıle, hasre manar inyaqa qoracen. Mana inyaqa qalesmee, şi sufranılqa savaales deş.

12 Yesseyee mang'uqar qihna insan g'axuvu mana qalya'ana. Mang'uqa ç'ərəxən xhinnen danbı, micagın uleppı, uftanınıd aq'va eyxhe. Rəbbəe Şamuelik'le eyhen:

– Oza qixhe, mang'ulqa q'ış qadğve, Zı eyhena mana vor.

13 Şamuelee q'ışnana gaç alyapt'ı, çocaaşine k'ane Davudulqa q'ış qadağva. Manke Rəbbin Rı'h Davudulqa g'eç'e, mane yığiled mang'ul oğa axva. Şamuel mançe Ramayeeqa siyk'al.

Davudee Şaulus lira ilyviyxə

14 Rəbbin Rı'h Şaulule atk'ınmee, Rəbbəe mang'ulqa sa medın pısın rı'h g'ıxele ıxha. Mançınıb Şaulus əq'üba hoole vuxha.

15 Şaulne insanaaşə mang'uk'le eyhen:

– Allahee g'axuvuyne pısdə rı'hı'n həşdə vas əq'üba hoole. 16 Yişda xərna, yığne insanaaşılqa əmr hee'e, vas yugba lira əlivxəs vəəxəna insan t'abal he'ecen. Allahee g'axuvuyn pısın rı'h valqa qadımee, mang'vee lira əlivxee, vasıd yugda ixhes.

17 Şaulee cune insanaaşik'le eyhen:

– Manke yizdemee sa yugba lira ilyviyxəna insan t'abal hı'ı zasqa ayre.

18 Mang'une insanaaşine sang'vee alidghınıy qele:

– Zak'le Bet-Lexemğançene Yesseyne dixbışde sang'vee yugba lira ilyviyxə g'avcuna. Mana cəhil, yik'ekana, yugra siç'ekkvana, k'orara yuşan ha'ana, micagna gadeyiy. Rəbbir mang'ukayiy.

19 Şaulee, Yesseysqa xəbar ana insanar g'axuvu, eyhen:

– Vəq'əbı uxhiyxhan ha'ana yığna dix, Davud, zasqa g'axıle.

20 Yesseyee əməlelqa gıney, çaxıren tuluğ, mısva əlivxhu, cune duxayka Davuduka Şaulus g'uxoole.

21 Davud Şaulusqa qarı, mang'une ögil ulyoyzar. Şaulus Davud geer ikkiykan, mang'uke cuna silahdar ha'a. 22 Qiyğa Şaulee, Yesseysqa cuna insan g'axuvu, eyhen:

– Hucoona ixhes, hasre Davud yizde k'ane axvecen, mana zasqa yugra qarı.

23 Allahee g'axuvuyn pısın rı'h Şaululqa qadıyne gahbışıl, Davudee cuna lira alyapt'ı əlivxümee, mana yug qexhe ıxha. Pısın rı'hı'd mang'uke əq'əna qexhe ıxha.

17

Davudıy Golyat

1 Filiştinaaşə dəv'ə haa'asdemee g'oşun sav'u, Yahudayne Soko eyhene şahareeqa qavayle. Sokoyneyiy Azeka eyhene şaharbışde yı'q'nee Efes-Dammimee manbışe

g'oşun ulyoozarasin ciga ha'a. ² Şauluy İzrailıybı sabı Ela eyhene q'adaalil g'oşun ulyoozarasin ciga hı'ı, Filiştinaaşika däv'ə vukkeesva manbışde ögee ulyoozar. ³ Filiştinar sa tepal, İzrailıybıb manisa tepal ulyobzur vuxha. Manbışde yı'q'nee q'adaal ıxha.

⁴ Gatne şahareençena Golyat donana sa yugra siç'ekkvana Filiştinaaşde g'oşuneençe ögeeqa qığec'e. Mana yixhne xılekkumneyiy sayid sa ç'umne* axtıvalee ıxha. ⁵ Mang'une vuk'lel tuncike hı'ıyn dabilga ıxha, tanalqad xhone aazır şekelyne† yı'q'valeedin zireh ali'ı ıxha. ⁶ Mang'une g'elybışiled tuncike hı'ıyn zireh givatxın, mang'un yı'q'əlid mizrag ıxha. ⁷ Mang'une nizeyn cık'rı qexhvane xhanayn arğacın dal xhinne xəttə ıxha, mançin yivayke hı'ıyn sıvıd yixhıd vəş (600) şekelyne‡ yı'q'valee ıxha. Mang'un g'alxan haqqanar cule ögil əlyhəə ıxha.

⁸ Golyat gipk'ınne İzrailıybışde ögilqa qığec'u, ts'ir haa'a-haa'a eyhen:

– Nişisne şu qığeeprç'ı, däv'ə haa'asne? Zı Filiştinğançena, şunab Şaulun g'ular dişde vob? Vuşde yı'q'neençe sa insan g'əyxə, hasre mana zasqa giç'ecen. ⁹ Zaka siç'ekkvamee, mang'usse zı gik'as əxee, manke şi vuşun g'ular vuxhes. De'eş, zı gəmxha, zı mana gik'veene, şu yişin g'ular vuxhes, şi eyhençika şu gyuv'ur oza qeepxhes.

¹⁰ Filiştinğançeng'vee meed eyhen:

– G'iyna zı İzrailıybışılqa cuvab ayhe! Zaka qığec'u saç'ikkvasda vuşde yı'q'neençe insan g'əyxə.

¹¹ Filiştinğançeng'vee eyhen g'ayxhı, Şaulur cukan İzrailıybıb çiçis üvxüyxə, manbı geeb qəvəyq'ən.

¹² Davud Yahudayne Bet-Lexem şahareençene Yesseyne dix ıxha. Yessey Efratbışda sa ıxha. Mang'uqa molyuyre dix ıxha. Şaulne gahıl Yessey q'əs qıxha ıxha.

¹³ Mang'una xərna xhebiyre dix Şauluka qihna däv'eeqaniy apk'ın. Mang'une däv'eeqa apk'ınne dixbışin do bı inbıniy vod: ts'erriyna Eliav, q'ör'esda Avinadav, xhebır'esdar Şamma. ¹⁴ Davud Yesseyne nekke k'ınna dix ıxha. Dixbışin çak'ınbı, xhebırsana Şauluqa qihna avayk'an. ¹⁵ Davudur dekkın syuru uxhiyxhan ha'ava, Şaulusqa Bet-Lexemqa hark'ın qarayle ıxha. ¹⁶ Filiştinğançena Golyat, yoqts'al (40) yiğna exhaliy-miç'eer İzrailıybışısqa qığec'u, manbışılqa cuvab ayhe ıxha.

¹⁷ Yiğbışde sa yiğıl Yesseyee cune duxayk'le Davuduk'le eyhen:

– Həşde yits'ible kokayiy sa maşuk' qootsune sukuna alyapt'ı, g'oşun ulyobzurne cıgeeqa yiğne çocaaşısqa zaara hoora. ¹⁸ Manbışde xəring'usub yits'ible guru nissenna alept'e. Çocaaşilir alycaxve, manbı nəxübiyva zas xabar able. ¹⁹ Yiğın çocar Şaulukayiy mang'une insanaaşika sacıgee Ela eyhene q'adaalil, Filiştinaaşika däv'ə haa'a vob.

²⁰ Davud miç'eer çakra suğotsu, cun vəq'əbı menne çobanılqa g'alya'a. Qiyğar mana, Yesseyee uvhuyn xhinne, karbı alyaat'u, ayk'anna. Mana g'oşun ulyobzurne cıgeeqa qarı hirxhiling'a, g'oşun däv'ə haa'asde cıgeeqa axtıne seseka giviyyk'an g'ooce. ²¹ İzrailıybıyiy Filiştinar sanasanbışde ögee ulyozar haa'a. ²² Davudee, vucee adıyn karbı g'oşuneene g'aravulyçılqa g'ali'ı, g'oşun gipk'ınne cıgeeqa çocaaşis xoşgelydiy haa'asva g'adayxhvan.

²³ Davudee çocaaşika gaf haa'ang'a, Filiştinaaşine Gat şahareençena Golyat donana sa yugra siç'ekkvana hiqa qığec'u, meed ögiylin xhinne cuvabbı ayhe. Mang'vee eyhenbı Davuduk'le g'iyxhenbı. ²⁴ Gırgın İzrailıybıcab mana insan g'acumee it'umba qəpq'ı'n heebaxa vuxha. ²⁵ Manbışe eyhe ıxha:

* 17:4 17:4 Yixhille xılekkumıy sa ç'um: xhebillə metrameen vodun. † 17:5 17:5 Xhod aazır şekel: xhots'ale xholle (55) kilomeen vodun. ‡ 17:7 17:7 Yixhıd vəş şekel: yighille kilomeen vodun.

– Şok'le mana ögilqa qığeç'una insan g'eceye? Mana İzraililqa cuvab ahas qığeç'u. Mana gik'una insan paççahee geed karnana ha'as, mang'us yişir heylesda, mang'une dekkına xizanıb İzrailyne nalok'bışike g'attivxhan haa'asda.

²⁶ Davudee cune k'ane ulyobzurne insanaaşıke qiyghanan:

– İna Filiştinğançena gik'uyne, İzrail tesseriyvalike g'attivxhan hav'uyne insanıs hucooy'e heles? İna sunnat hidi'ına Filiştinğançena vuşuna eyxhe, Vorne Allahne g'oşunbışilqa cuvab ayhe?

²⁷ Milletin, mana gik'uyne insanık hucooyiy ha'asva, sayid eyhen.

²⁸ Davud insanaaşıka yuşan ha'amee, mang'vee eyhenbı xərne çocuk'le, Eliavık'le g'iyxhe. Mançike çocus qəl vuxha qiyghanan:

– Nişisne ğu inyaqa arı? Çoleena yişda sa-q'öble vəq'ə, ğu şavulqane g'alepçı? Zak'le ats'an, ğucar ğu xərxa ikkekka ixhayke, yiğne yik'eençed yugun karbı ilğı'də ixhayke, ğu inyaqa däv'əyqa ilyakkas arı.

²⁹ Davudee eyhen:

– Nya'a, zı hucoona hı'ı? Nya'a, zas yuşan ha'asırne dexhes?

³⁰ Davud çocuke mering'ulqa sak'ı, mançinacab gaf haa'a giyğal, milletinid ögiylin xhinne mang'us alidghıniy qele. ³¹ Davudee yuşan ha'anbı g'ayxhinbışe, mang'un cuvab Şaululqa hixhar ha'a. Şauleeyir mana cusqa qoyt'al. ³² Davudee Şauluk'le eyhen:

– Hasre mane insanıl-alla şavaacad aq'va havaxan hıma'acen. Zı, yiğna g'ul, hark'ın mang'uka səyxəsda.

³³ Şaulee Davuduk'le eyhen:

– Vasse mane Filiştinğançeng'uka saç'ikkvas əxəs deş, ğu uşax vod, manamee k'irranang'ançile otç'u däv'əbışee siç'ekkvana vor.

³⁴ Davudee Şauluk'le eyhen:

– Zı dekkın syuru uxhiyxhana'asniy haykanna. Şırın, syoyun abı syuruneençe urg avqu əlyhəəmee, ³⁵ zı mançiqar qihna gyurxhu mançileğana kar ı'xı' ghalençe urg g'ooşenaniy. Mane həyvanaaşına sa zalqa g'opk'uluyng'amee, zı mana həyvvan gardanılyne xhayıke avqu mana gyook'ananiy. ³⁶ Zı, yiğne g'ulee, şırıd, syoyub gyuvk'una. Mana sunnat hidi'ına Filiştinğançenar mançına sa xhinne ixhes, mang'vee Vorne Allahne g'oşunulqa cuvab avhuva. ³⁷ Şırneyiy syoyune ghalençe zı g'attixhan hı'iyne Rəbbəe, Filiştinğançeng'uner xılənçe g'attixhan ha'asda.

Şaulee Davuduk'le eyhen:

– Hak'ne, Rəbb Vuc vaka ixhecen!

³⁸ Şaulee cun silahbı Davuduk qa'a. Vuk'lelqa tuncuna dəbilga giviyxhe, tanalqad zirehbı alya'a. ³⁹ Davudee mane zirehıl ooğançe g'ılınc qı'ı iykar. Mankilqamee mang'vee silah iykar hı'ıyn deşdiy. Qiyğa Davudee Şauluk'le eyhen:

– Zasse man karbı ali'ı iykaras əxə deş. Zı həşdilqamee məxdın karbı ali'ıynbıcad deşdiy.

Davudee manbı tanale g'eşşenbı. ⁴⁰ Qiyğa xılyaqə əsaa alyaat'u, arageençe cusda xhoble hamavarna g'ayeb g'əvxü, manbıd q'oç'eeqa k'i'ı xılene sapandıka mana Filiştinğançeng'usqa qexhe. ⁴¹ Filiştinğançenar cune g'alxan haqqang'uka mane gahıl Davudne suralqa q'öö eyxhe. ⁴² Filiştinğançeng'uk'le Davud ç'ərəne danbışika, aq'vayle uftanra, mek'vra g'acumee, mana mang'uqa ooğançe-avqa ilyakka. ⁴³ Mang'vee Davuduk'le eyhen:

– Nya'a, zı vas xvaane vob, ğu zalqa t'at'aaka ı'qqə?

Filiştinğançeng'vee cone allahaasıka Davudus bed-düə hav'u eyhen:

⁴⁴ – Zasqana qora, zı yiğne ç'urunuke xəəne şit'yaaşisiy, çolane həyvanaaşıs heles.

⁴⁵ Davudeeme Filiştinğançeng'uk'le eyhen:

– Ğu zalqa g'ılincıka, nizeyka, mizragıka qöö, zımee valqa ğu hokuyne İzrailıne g'oşunbışde Allahne, Xəəne G'oşunbışde Rəbbine doyuka q'öö. ⁴⁶ G'iyına Rəbbəe ğu yizde xıyaqa qeles, zınar ğu gik'asda. Zı yığna vuk'ul tanake curaa'asda. G'iyına Filiştinaaşde g'oşunbışın leşbı, zı xəəne şit'yaaşisiy çolane həyvanaaşis heles. Mançile qiyğa gırgıne dyunyeyk'lecad ats'axhxhesın İzrailee Allah vorna. ⁴⁷ İnyaqa sabıyne gırgıng'uk'lecad ats'axhxhesın, Rəbbəe g'ılincıkayiy nizeyka deş g'attivxhan haa'a, ina Rəbbına dəv'ə vobna, Mang'veeyib şu yişde xıyaqa qevles.

⁴⁸ Filiştinğançena Davudne ögeeqa qığeç'esva, mang'usqana qöömee, Davud zaara ı'ğiykır Filiştinaaşde g'oşunbışde suralqana g'adayxhvan. ⁴⁹ Davudee q'oç'eeqa xıl k'eççu g'aye alyabat'a, qiyğab sapandeeqa gyuvxhu avhu, Filiştinğançeng'une ligaylek'ena üvxüyxə. G'aye qıpxırmee mang'une ligayna bark'v havayq'ar, vucur aqvakkena ç'iyelqa qukkıyoyk'al. ⁵⁰ Davud Filiştinğançeng'ule sapandıkayiy g'ayeyka gəməxhe. Davudne xılee g'ılincıd eyxhe deş, mang'vee Filiştinğançena ı'xı' gek'ana.

⁵¹ Davud g'adarxhun Filiştinğançeng'une k'ane ulyoyzar. Filiştinğançeng'un g'ılinc qığayşu mana gik'u, qiyğab vuk'ul tanıke curaa'a.

Filiştinaaşik'le cona yugra sıç'ekkvana qik'u g'acumee, manbı heebaxanbı. ⁵² İzrailiniy Yahudayn g'oşunbıd ts'irbı ha'a manbışıqa qihna gyadak'va. Manbışe Filiştinar Gateeqa ikkəəne cigeeqamee, Ekronne akkabışisqamee g'e'eebaşenbı. Gateeqayiy Ekronqa əlyhəəna Şaarayımna yəqvolle Filiştinaaşın gyapt'ıynbı opt'ul-opxul vuxha. ⁵³ İzrailıy Filiştinaaşiqab qihna gyapk'ı, mançe sapk'ılıyle qiyğa manbışın g'oşunbı ulyozzuriyn cigabı q'əra qa'a. ⁵⁴ Davudee Golyatna vuk'ul alyapt'ı İyerusalımqa qavayle. Filiştinğançeng'un g'ılincmee adı, Davudne çadıreeqa giyxhe.

⁵⁵ Şauluk'le Davud Filiştinğançeng'usqa qığəə g'acumee, mang'vee g'oşunbışde xəring'uke, Avnerike, qiyghanan:

– Avner, ina cehil şavna dixne?

Avneree eyhen:

– Paççah, geer qa'ana, ats'a deş.

⁵⁶ Paççahee eyhen:

– Ats'axhxhelan, mana cehil şavna dixiy.

⁵⁷ Davud Golyat gik'u qöömee, Avneree mana qort'ul, Şaulusqa ikkekka. Filiştinğançeng'una vuk'ulyub mang'une xıleecab vooxhe. ⁵⁸ Şaulee mang'uke qiyghanan:

– Cehil, ğu şavna dixne?

Davudee «Yığne Bet-Lexemğançene g'uluna, Yesseyına dix vornava» alidghınıy qele.

18

Davudnayiy Yonatanna hambaziyvalla

¹ Davud Şauluka yuşan hı'ı ç'əvxhayle qiyğa, Yonatanne yik'esqa Davud yugra qarayle. Mang'us Davud vuc xhinne ikkiykan giyğal. ² Mane yığile Şaulee Davud cune k'ane aqqaqqa, dekkıne xaaqa əlyhəəs haysar deş. ³ Mana vuc xhinne geer ikkanva Yonatanee Davuduka hambaziyvalla haa'asva cuvab g'ats'ayk'van. ⁴ Yonatanee tanalinbı g'ayşu, g'ılincıka, vukuka, zirehıka sacıgee ts'irab Davudusqa qoole.

⁵ Şaulee Davud nene işiqar qihna g'axuvee, mang'vee mana iş yugba haa'a vuxha. Mançıl-allar Şaulee Davuduke cune g'oşunee ç'ak'ınbışda sa ha'a, man milletned, Şaulne hiqiy-allanbışded ulesqa yugda qadayle.

Şaulee Davudus paxiliyvalla haa'a

⁶ Davudee Filiştinğançena gik'u yı'q'əlqa siyk'alme, İzrailyne gırgıne şaharbişeençen yedar dyafbiyiy t'amp'ırbı alyaat'u, şadeebaxhen mə'niybıyiy mık'ar ha'a paççah Şaulne ögeeqa qığeebaç'e. ⁷ Yedaşe mık'ar ha'a-ha'a, inəxdın mə'niybı qədəqqə ıxha:

– Şaulee aazırbışika,

Davudemee, yits'id aazırbışika gyapt'ı.

⁸ Şaulus mançike geep qəl vooxhe, manbişe eyhenbı mang'une yik'eençe eyxhe deş. Mang'vee eyhen:

– Davudee yits'id aazırıkava, zımee aazırıkava manbişe eyhe. Sık'ınne gahıle manbişis mang'uke paççahcar ha'as ikkiykanas.

⁹ Mane yığile Şaul Davuduqa sacurayracar ilyakka giyğal, mang'vee Davudus paxılıyvalla haa'a.

¹⁰ Qınne yığıl Allahee g'axuvuyn pısın rı'h Şaululqa gexa. Mang'vee xaa nen qadiy ha'a giyğal. Davudeeme, vucee ögiyl ha'an xhinne, meeb xılyaqı lira alyapt'ı mana ilyviyxə vuxha. Şaulne xile nize eyxhe. ¹¹ Şaulee «Hasre Davud ine nizeyka baruguk at'iq'an ha'asva» culed-alqa uvhu, man xiledın nize ayhen. Davudusse q'öne yəqqee mançike hixvas əxəna.

¹² Rəbbe Davudun sura aqqıva, vucur g'alərçuva, Şaul Davudule qəyq'əna.

¹³ Mançıl-allar Şaulee Davud cuke əq'əna qı'ı, mang'uke aazırın'una xərna hı'ı. Mançile qiyğa Davudee g'oşun dəv'eeqa vukku qadayle ıxha. ¹⁴ Rəbb Davuduka vorva, mang'une xılənçe gırgın işbı qöö ıxha. ¹⁵ Davudne xılənçe gırgın qöö g'acu, Şaul qəyq'əna. ¹⁶ Gırgıne İzrailybışisiy Yahudabışis Davudee co dəv'eeqa vukku qavayleva, mana geer ıkkən ıxha.

¹⁷ Şaulee Davuduk'le eyhen:

– İna yizda xərna yiş, Merav vorna, mana zı vas heyles. Saccu ğu yizde yəqqə yik'eka ıxhe, Rəbbinab dəv'ə vukkee.

Şaulne fikreençe «Hasre mana yizde deş, Filiştinaaşde xile qik'ecenva» ilğec'e.

¹⁸ Davudee Şauluk'le eyhen:

– Nya'a, zı vuşune eyxhe? Yizda xizan hucoo eyhen karne, dekkına xizanıb İzrailee şavunbişdane vob, zake paççahıs yezne ixhes?

¹⁹ Şaulna yiş Merav, Davudus heylesda gah qabımee, mana Mexolğançene Adrielis heele.

²⁰ Davudmee, Şaulne manisa yişşis Mikalıs ikkiykan. Mançına gaf Şaululqa hivxhar hav'umee, mana mang'une yik'eençe vooxhe. ²¹ Şaulne fikreençe «Davudus Mikal hiyvu, mang'us gugu haa'as, Davud Filiştinaaşde xileka gik'asva» ilğec'e. Qiyğa Şaulee Davuduk'le eyhen:

– Vasse g'iyna meer yizda yezne ixhes əxə.

²² Şaulee cone hiqiy-allanbişılqa əmr haa'a, Davuduk'le dyugulenda inəxüd eyheva:

– İlekke paççahıs ğu nimeeyiy ıkkən, mang'une hiqiy-allanbişisir ğu ıkkanna. Qora ğu həşde mang'us yezne ixhe.

²³ Şaulne hiqiy-allanbişe, Davudus man g'ayxha'ang'a, Davudee manbişik'le eyhen:

– Paççahna yezne ıxhay, vuşdemee nəxdın ıxhay karne vod? Zı kar deşda, şavuk'lecar dyats'ana insan vor.

²⁴ Şaulne hiqiy-allanbişe «Davudee inva uvhuva» Şaululqa hixhar ha'a. ²⁵ Şaulee eyhen:

– Davuduk'le eyhe: «Paççahee vake, yişşel-alla pıl deş heqqa. Mang'vee vake, çine cigee, cuna qəl qığaahasva, cune duşmanaaşın vəşne (100) Filiştinğançeng'un sunnat hı'iyn ç'ürux heqqa».

Manıd Şaulee, Davud Filiştinaaşde xileka gik'asva ha'a. ²⁶ Şaulne hiqiy-allanbişe man eyhenbı Davudulqa hixhar ha'anbı. Davudusur yezne ixhes ikkiykkanna.

Gyuvxhuna gah g'avalessecab, ²⁷ Davud cune g'oşunika hark'ın Filiştinaaşda q'öd vəş (200) adamiy gek'a. Paççahna yezne ixhesdemee, Davudee manbı sunnat hav'u ixhayn ç'ürüxbı paççahısqa adayle. Manke Şauleeyir cuna yiş Mikal Davudus heelena.

²⁸ Şaululqa hitxhirmee, Rəbb Davuduka vorva, yişşes Mikalısır Davud ıkkandırva, ²⁹ mana mang'ule sık'ırar geer qəyq'ən giyğal. Qik'asmeeyir mana Davudna duşman eyxhe.

³⁰ Filiştinaaşde g'oşunbışde ç'ak'ınbışe dəv'ə ç'əvcab haa'a vuxha deş. Manbışe dəv'ə hav'uylette, Davud mane dəv'əbışee, Şaulne gırgıne hiqiy-allane insanaaşile ək'elika ixha. Mançile qiyğa milletin mang'un do axtıda aqqaqqa.

19

Yonatanee Davudun sura aqqaqa

¹ Şaulee cune duxayk'le Yonatanı'leyiy cune hiqiy-allanbışik'le Davud gik'eva eyhe. Yonatanısmee, Davud geer ıkkın ixha. ² Yonatanee Davudulqa xabar g'uxoole:

– Yizde dekkıs Şaulus ğu gik'asır ıkkın. Həşdiyle, hucoon ixhes, ğucar ğu g'iyqa miç'eer havace. Sa ciga t'abal hı'ı, çolee dyugulyxhe. ³ Zınar dekkıkasana çoleeqa, ğu dyugulyxhayne cigaysqa, ayres. Mang'uka yiğne hək'ee yuşan ha'as, mang'vee hucooyiy uvhu zı valqa hixhar ha'asın.

⁴ Yonatanee dekkıs Şaulus, Davudne hək'ee yugun karbı yuşan hı'ı, eyhen:

– Paççahee, cune nukarıs Davudus pisvalla himaa'acen. Mang'vee vas mısacab pisvalla hav'u deş. Mang'vee hı'ıyn gırgın işbıd, yiğne yugvalinemee ixha.

⁵ Mang'vee, qik'uyile qı'dərqı'n Filiştinğançena Golyat gik'u, Rəbbeeyib İzrail g'attivxhan hav'u. Ğunar man g'acu, şadxhana. Nya'a ğu nişilycar-alla taxsir deşda Davud gik'u, q'ərane cigeeqa eb k'yaavak'an hav'u, vada bınah haa'as?

⁶ Şaulee Yonatanee cuvabil k'ırı alixhxhı, «Zı mana gik'as deşva» uvhu, Vorne Rəbbine hək'ee k'ın g'iysar.

⁷ Yonatanee Davud qort'ul, co yuşan hı'ıyn gırgın mang'us yuşan ha'a. Qiyğar, Davud Şaulusqa ıkkekkı. Davudur şenkiyn xhinne, Şaulusnee axva.

Davud Şaulıke hexva

⁸ Meeb dəv'ə giviğal. Davudur oza qıxha ayk'anna Filiştinaaşika saç'ikkvas. Davud manbı ootal-ooxhal hav'u, ğamexhena, manbı Davudne ögiyle heebaxanbı.

⁹ Yiğbışde sa yiğıl Şaul xaa'ar xile nizeyka gyu'uringa, mang'ulqa Rəbbee g'axuvuyn pisin rı'hı'd qadı gexa. Davudee mane gahıl lira ı'lyviyxə vooxhe. ¹⁰ Şaulus Davud nizeyka barugus at'iq'an ha'as ıkkıykan. Davud mang'une ögiyle hexvana, mang'vee avhuyn nized qadı barugeeqa k'exa. Mane xəmdə Davud hixu g'ittiyxhanna.

¹¹ Şaulee Davudne xaaqa insanar g'ıxoole, mana nyaariyva ats'axhxha, miç'eer g'ik'ecenva. Davudne xhunaşşee Mikalee, mang'us xabar huvu eyhen:

– G'iyna xəmdə vasse, hixu dyugulyxhes dəxeene, g'iyqa miç'eer ğu g'ik'asda.

¹² Qiyğa Mikalee Davud g'uleençe gyaqqa, manar hixu g'ittiyxhanna. ¹³ Mikalee xaana byuty alyapt'ı tyuleeqa giviğhe, vuk'lelqad ç'ərnən ts'e'ın g'ekva qalı'ı, ooqad tanalinbı adaççe. ¹⁴ Şaulee, Davud aqqasva g'axuvuyn insanar abımee, Mikalee «Mana ık'ar vorva» eyhe.

¹⁵ Şaulee mebin insanar g'axuvu, eyhen:

– Mana tyulyunukacar zasqa ayre, zı mana gik'as.

¹⁶ Man insanar aqa ikkeepç'imee g'ecen, tyuleeqa, vuk'lelqa ts'e'ın g'ekva qalı'ıyn byutud hotku.

¹⁷ Şaulee Mikalık'le eyhen:

– Nya'a zas horbı hı'ı? Yizda duşman g'aykkı, manar hixu g'attirxhınna.

Mikalee Şaulus alidghıniy qele:

– Davudee zak'le uvhuyn, g'aykke zı əlyhəəs! Deşxheene, zı ğu giyk'as!

¹⁸ Davud hixu g'attirxhınmee, Ramayeeqa Şamuelıne k'anyaqa qarı, Şaulee cuk hı'ıyn gırgın mang'us yuşan ha'an. Mançile qiyğa mana Şamuelika sacıgee Nayot eyhene şahareeqa ark'ın, maa aaxva. ¹⁹ Şaulus «Davud Ramayeene Nayoturva» xabar qabayle. ²⁰ Şaulee mana aqqasva, maqa insanar g'ıxoole. İnsanaaşik'le, Şamuel q'oma ulyorzulyne peyğambaraaşine desteyn peyğambariyvalla haa'a g'ooce. Man g'acumee, Şaulee g'axuvuyne insanaaşılqad Allahın Rı'h geç'e. Manbışeb peyğambariyvalla haa'a giviyğal.* ²¹ Man ıxhaynbı Şaululqa hixhar hı'imee, mang'vee mebin insanar g'ıxoole. Manbışeb peyğambariyvalla haa'a. Şaulee, xhebe'es insanar g'uxoole, manbışeb peyğambariyvalla haa'a. ²² Nekke qiyğa vuccar Ramayeeqa arı, Seku eyhene cigayne k'anene, xənnə kahrızısqa qarı, maane insanaaşıke qiyghanan:

– Şamueliy Davud nyaane vob?

Maane neng'veemee, «İnyaa'ab, Ramayeene Nayotee vobva» eyhe. ²³ Şaul Ramayeene Nayotqa əlyhəəmee, mana Allahne Rı'hı'n aqqaqqa. Qiyğar insanaaşe Şaul Ramayeene Nayotulqa qıkkəka. Mang'veeyib peyğambariyvalla haa'a vuxha. ²⁴ Qiyğa mang'vee tanalınbı qakki'ı, Şamuelıne ögil peyğambariyvalla haa'a. Mana bıkırne yiğnaiy xəmnə ts'eler qukyork'ul axva. Mançıl-alla insanaaşe eyhe: «Şaulıkerne peyğambar ıxha?»

20

Yonataneeiy Davudee, sana-sang'us cuvab hele

¹ Davud Ramayeene Nayoteençe hixu, Yonatanne k'anyaqa qarı eyhen:

– Nya'a, zı hucoona hı'ı? Yızın taxsir hucoona? Zı yiğne dekkıs nəxbına pisvallane hav'u, mang'us zı gik'as ıkkən?

² Yonatanee mang'us alidghıniy qele:

– Məxdın kar mısacad ixhes deş! Ğu qik'as deş. Yizde dekkeenənacab iş, xəbnə vuxheeyib k'ınna vuxheyib zak'le ittevhu haa'as deş. Nya'asdiyxan dekke, mana iş zale dyugul hav'u? Məxdın kar ixhes deş!

³ Davudee mang'us k'ın g'assır, eyhen:

– Zı vasqa yugra qarıyınçına, yiğne dekkık'le ats'a vod. Mançıl-allad dişe mang'us vak'le dyats'axhxha ıkkən. Ğu aq'va qa'asınçına mang'uk'le ats'an. Vorne Rəbbilqaniy yiğne canılqan k'ın ixhen, yizde qik'ıys sa g'el qittasın ciga axu.

⁴ Yonatanee Davuduk'le eyhen:

– Yiğne yik'es hucooyiy ıkkən, zı vas ha'asın.

⁵ Davudee Yonatanık'le eyhen:

– G'iyqa ts'ebnə vaz giviyğalan bayram vod, zı paççahıka sa sufranıl gyu'ur kar oxhanas ıkkən. Həşde ğu zı hasre, qıtsıq exhalılqamee, hark'ın çolee dyugulyxhes.

⁶ Yiğne dekke zı qırğın he'ee, mang'uk'le eyhe: «Davudee cune şahareeqa Bet-Lexemqa alycaxxvas ı'qqəseeva zake geed qiyğın». Maa'ab, həşde cone xızanın seniysda q'urban gyook'a. ⁷ Mang'vee uvheene: «Yugdavud», manke zı, yiğnə nukar, yugra ixhes. De'eş, mang'us mançike qəl vuxheene, vak'le ats'axhxhe, mang'uqa kara'əən fıkrıbı deşud. ⁸ Zas yugvalla hee'e, ğu Rəbbine ögil zaka cuvab g'ats'atk'un. Zal bınah vobxhe, ğucar zı gik'e. Nişıl-allane vas zı yiğne dekkısqa ıkkees ıkkən?

⁹ Yonatanee eyhen:

* **19:20** 19:20 Manbışeb peyğambariyvalla haa'a giviyğal: man manbışisse cos ıkkənən ha'as dəxəva eyhen vodun sayid manbışe mansabışılqə hidixharasın karbı eyhe ıxha.

– Man yiğne vuk'lelqa qales deş! Yizde dekkıqa karai'dəən fıkrırbı ıxhay, zak'le g'acuynxhiy, nya'a vak'le ittevhu g'alyadaççeyiy?

¹⁰ Davudee Yonatanıq'le eyhen:

– Dek vaqa qələka yuşan he'eene, man zalqa şavaane hixhar ha'as?

¹¹ Yonatanee Davuduk'le eyhen:

– Qora çoleeqa qığeepç'es.

Manbışda q'öyursana g'aqa qığeepç'ı, çoleeqa avayk'an. ¹² Qiyğa Yonatanee Davuduk'le eyhen:

– İzrailıne Allahılqan, Rəbbılqan, k'ın ixhen, g'iyqayee, qıtsıqee ine gahılqasse, zak'le dekkına fıkrı vaats'a vuxhesda. Mang'uqa yiğne hək'ee yugun fıkrırbı ixheene, zı manbı valqa hixhar ha'asınbı. ¹³ De'eş, yizde dekkıne fikreençe karai'dəən karbı ilğəə ixheene, zınad man valqa hixhar hide'eene, ğunar yəqqı'l iderçveene, hasre Rəbbe yizde vuk'lelqa mançiled pısın yığbı alle'ecen. Hasre Rəbb yizde dekkıka nəxüriy eyxhe, vakar həməxür ixhecen. ¹⁴ Zı nimeeletteyiy vor, ğunab zak'le Rəbbına g'ıdyabat'ana yugvalla haagve. Zı qik'uyng'ar, ¹⁵ Rəbbe Davudun gırgın duşmanar ç'iyene aq'vayle havaakal hav'uyleb qiyğa, mana yugvalla yizde xızanile g'ıts'maak'vance.

¹⁶ Yonatanee Davudne nasılıka cuvab g'ats'atk'un, eyhen:

– Hasre Rəbbe vucee, Davudne duşmanaaşıkın he'ecen!

¹⁷ Yonatanee Davuduk'le eyhen:

– Vas zı ikkanxhee, sayid k'ın g'aysre.

Davudus Yonatan cus vuc ikkanan xhinne ikkan ıxha.

¹⁸ Qiyğa Yonatanee Davuduk'le eyhen:

– G'iyqa ts'ebne vuzan bayram alğahas. Yiğna ciga q'ərab g'avcumee, ğu t'abal ha'asda. ¹⁹ Qıtsıq ğu şenke dyugul ıxhayne cigaysqana qarı, Ezel eyhene g'ayeysne gyu're. ²⁰ Zı karalqa ayhen xhinne, mane suralqa vukeençe xhebillə ox ahas. ²¹ Qiyğa «Hoorə, oxbı t'abal he'eva» zı maqa sa gade g'axıles. Zı gadeyk'le uvheene: «Oxbı yiğne k'ane vod, hoorə manbı zasqa qaleva», manke ğunar qora. Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, manke ğu g'attırxhın ixhes, vak vuççud ixhes deş. ²² De'eş, zı gadeyk'le «Oxbı vake əq'əna'ad vodva» uvhee, ğu qığeç'u, yiğne yəqqı'n hoorə. Man Rəbbe ğu əq'ənaqa g'ıxelevə eyhen vodun. ²³ Zınay ğu, həşde yuşan hı'ıynçılqamee qabımeeme, yik'el aqqe, Rəbb yızdayiy yiğna gırgıne gahbışıscar Şahad vorna.

²⁴ Davud çolee dyugul eyxhe. Ts'ebne vuzan bayram giyğalang'a paççah otxhuniy oxhanasva sufranılqa giy'ar. ²⁵ Mana ögiylin xhinne cune cigee barugusnee Yonatanne ögee giy'ar. Şaulne k'anyaqa Avner giy'ar. Davudna cigamee q'ərab aaxva. ²⁶ Mane yığıl Şaulee vuççud eyhe deş. Mang'usqa həməxüd qayle «Davudne vuk'lelqa hucoomecad qadı ixhes. Mançıl-allad mang'un gicərxıy atk'ın ixhes». ²⁷ Qinne, vuzane q'öd'esde yığılıb Davudna ciga meeb q'ərab aaxva. Şaulee Yonatanıke qiyghanan:

– Nya'asdiyxan Yesseyne dix Davud sanıxhar, g'iynar kar oxhanas sufranılqa qıdyarı?

²⁸ Yonatanee alidghıniy qele:

– Davudee Bet-Lexemqa ı'qqəsva, zake geed qiyghın. ²⁹ Mang'vee uvhuyn: «Hucoona ixhes, hasre zı ı'qqəs. Yişde xızanın şaharee q'urban ablyaa'a, yizde çocce zak'le maa'ar ixheva uvhu. Hucoona ixhes, zı yiğne ulen aqqıxheene, g'aykke hark'ın çocar g'avces». Mançıl-alla mang'usse paççahne sufranıl arı, gyu'aras dəxı'.

³⁰ Şaulee Yonatanılqa qəl hav'u eyhen:

– İykarne zəiyfayna dix, ğu eyhenniyan, zak'le ğu Yesseyne duxayka hambaziy-valla haa'ava ats'a dışdıyxhan. Yiğne yedisıd, vasıd naş qixhecen. ³¹ Nimeeletteyiy Yesseyne mana dix ine ç'iyene aq'val vor, ğunar yiğna paççahıyvallab aaxvas deş.

Mang'uqa qihna insan g'axile, hasre mana yizde k'anyaqa ayrecen. Mana qidek'u ixhesdeş.

³² Yonatanee dekkıs Şaulus alidghıniy qele:

– Mana nişil allane qik'as ıkkın? Mang'vee hucoona hı'ı?

³³ Şaulee Yonatan gik'asva nize ayhe. Manke Yonatanılqa hiyxharan, dekkıs Davud gik'asır ıkkın. ³⁴ Yonatan qəlın qoxa, sufranile oza qexhena. Ts'enne vuzane q'öd'esde yığıl Yonatanee vuççud oyxhandeş. Dekkee Davud k'ap'ik'ile avuqa qı'ı g'acu, mang'vee aq'va givaxana'a.

³⁵ Yonatan qinne yığıl miç'eer Davud g'acesva çoleeqa arayle. Mang'une k'aner sa k'ınna gade eyxhe. ³⁶ Mang'vee gadeyk'le eyhen:

– G'adaxhvne, hark'ın zı ayhen oxbı t'abal he'e.

Gade g'adayxhvanmee, Yonatanee mang'une vuk'lel ooğançe ox ayhe. ³⁷ Gade Yonatanee avhune oxasqa hiyxharmee, Yonatanee yı'q'äle onu'u eyhen:

– Haaşe, ox vake şaqana vod, yigne ögee vod!

³⁸ Yonatanee meer gade qort'ul, eyhen:

– Zaara ixhe, ulymoyzar, g'adaxhvne!

Gadee ox alyaat'u, cune xəring'usqa Yonatanne k'anyaqa siyk'al. ³⁹ Gadeys nişikecab xabar vuxhadeş. Man saccu Yonatanık'leyiy Davuduk'le ats'a ıxha.

⁴⁰ Yonatanee cun silahbı gadeysqa quvu, eyhen:

– Hoorı, inbı şahareeqa qıkkee.

⁴¹ Gade ark'iniyle qiyğa, Davud g'ayeyne canubne suralqa qarı, q'aratsabışıl gyu'ur xhebne yəqqees Yonatanne ögee ç'iyelqamee k'yoyzarna. Manbışe sana-sang'us ubbabı hı'ı, gyaaşenbı. Davud Yonatanile geer geşşe. ⁴² Yonatanee Davuduk'le eyhen:

– Vas yugna yəq vuxhena. Zınay ğu Rəbbine doyule sana-sang'us k'ın g'assır, uvhunniy: Rəbb yizdeyiy yigne, yişde uşaxaaşine yı'q'neenar ğırgıne ğahbışısa Şahad vorna.

⁴³ Mançile qiyğa Davud oza qıxha, cune yəqqı'n ayk'an, Yonatanır şahareeqa siyk'al.

21

Davud Şaulusse hexvana

¹ Davud Nov eyhene şahareeqa kaahin Aximelekne k'anyaqa qarayle. Davud g'acu Aximelek qərqi'n, qiyghanan:

– Nya'a ğıcar ıxha? Nya'a yigne k'ane vuşucardeş?

² Davudee Aximelekık'le eyhen:

– Paççahee zas iş huvu uvhuyn, zı nişisiy g'axuvu, zas nena işiy huvuva neng'uk'lecad mats'axxhecen. Zı mançil-allad yizde insanaaşık'le, zı uvhuyn cigabışee yizde ögilqa qığeepç'eva uvhu. ³ Vaqa oxhanasın hucoona vod? Vaqa vobxhee, zas xhoble komba ğıneyna hevle. Deşxheene, vaqa hucooyiy oxhanasın vod, man hele.

⁴ Kaahinee Davuduk'le eyhen:

– Zaqa məxdıncad ğıneydeşin, yigne k'anebın mek'vunbı yadaaşika devxhaxheene, muq'addasın ğıney vod.

⁵ Davudee kaahinıs inəxdın cuvab qele:

– Mısacab, şı nenemee işiqab qihna vüqqəmee, şaka yedar vuxhaynbıdeş. Yızın insanar nenemecab işiqab qihna vüqqəmeeyib, manbışe tanbı məttıda havace. G'iyna manbı manisa yığbışileb məttıba vob.

⁶ Rəbbis adıyne ğıneyle ğayrı maa'ad medın ğıney dexhayke, kaahinee mang'us muq'addasın ğıney hele. Man ğıney Rəbbine ögiyle alyaat'uyın ıxha, çine cigee manecad yığıl ğ'ümən gik'anasva.

⁷ Mane yiğil Şaulne insanaaşına sa maa'ar eyxhe. Mang'vee maa'ad Rəbbis ı'bəədat ha'a ıxha. Mana insan Şaulne çobanaaşına xərna, Edomğançena Doeg ıxha.

⁸ Davudee Aximelekık'le eyhen:

– Deşinne vaqa inyaa nize, g'ilinc? Paççahee zak'le zaraba haa'asda iş uvhuynçil-alla, zasse yızın g'ilincıd, silahbıd alyaat'as əxı' deş.

⁹ Kaahinee eyhen:

– Ğu Elayne q'adaalil gik'uyne Filiştinğançene Golyatın g'ilinc vod. Man tanal-inçeeqa hitk'ır kaahinne ileylıǵne yı'q'əl vod. Vas man ıkkaxhee aleet'e, mançile ğayrı inyaa medin deşin.

Davudee eyhen:

– Mançile yugun deşin, qale man zasqa.

Davud Filiştinaaşısqa Gat eyhene şahareeqa hexva

¹⁰ Mane yiğil Davud Şauluke hixu, Gatne paççahne Akişne k'anyaqa ayk'an.

¹¹ Akişne insanaaşe mang'uk'le eyhen:

– İna şene ölkayna paççah Davud dişeene? Mık'ar ha'amee yadaaşee ing'une hək'ee dişdiy qədəqqə:

«Şaulee aazırbışika,

Davudeeme, yits'ne aazırbışika gyapt'ı»?

¹² Davuduk'le man eyhenbı g'ayxhınee, mana Gatne paççahıle, Akişile qəyq'ən giyğal. ¹³ Davudee vucecar-vuc manbışde ögil bəç'ər xhinne hagva, mang'vee beynyava karbı ha'a, qıç'ekku akkayk cıgabı hı'ı, rixhybı saqqalılqa gekka. ¹⁴ Akişee cune insanaaşik'le eyhen:

– Şok'le g'ecen mana insan bəç'ərır. Nişisne şu mana zasqa arı? ¹⁵ Zaqa bəç'ərarne k'ilyba, şu inar zasqa bəç'əriyvalla haa'as arı? İnəxrına insan yizde xaaqa ikkeç'es eyxheye?

22

Davudıy cun insandar Adullamne mağaree dyugulebaxhe

¹ Davud mançe qığec'u, Adullamne mağaree dyugul eyxhe. Mang'une çocaaşik'leyiy dekkıne xizaneene mansabışik'le man g'ayxhınee, gırgınbı sabı, mang'usqa abayle. ² İ'mı'r yı'q'bananbı, borcbınanbı, hooç'an-g'ooç'anabı, gırgınbı Davudusqa savayle. Mana manbışda xərna eyxhe. Mang'une k'ane yoq'ud vəşilqa (400) ələəna insan eyxhe. ³ Davud mançe Moavne Mitspa şahareeqa arı, Moavne paççahık'le eyhen:

– Hucoona ixhes, Allahee zak ha'asın ats'axhxhesmee, dekkiy yed abı, vuşde k'ane aaxvecen.

⁴ Davudee manbı Moavne paççahne k'ane g'alyaa'a. Manbı maa'ab, Davud dyugulyxhayne xıl hidixharasde cigeençe qığec'esmee, aaxva. ⁵ Qad peyğambaree Davuduk'le eyhen:

– Ğu ine dyugulyxhayne cıgee ımaxva, Yahudayne cigabışeeqa hoora.

Davud mançe ark'ın Xeretne ç'alageeqa ikkeç'e.

Davudus kumag hı'ıyn kaahinar Şaulee gyabat'anbı

⁶ Şauluk'le g'iyxhen, Davudıy cukan insandar aveekiynbı. Mang'una çadır Giveay-eene sa tepal, tamarisk eyhene yivek avub güvxü. Şaul maa xilead nize aqqı, gyu'ur ıxha. Mang'un gırgın insandarı cune hiqiy-alla sabı vooxhe. ⁷ Şaulee cune hiqiy-alla sabıyne insanaaşik'le eyhen:

– Benyaminaaşenbı, həşde zal k'ırı alixhxhe. Nya'a, Yesseyne dixee, Davudee, vuşde gırgıng'us çolbıyiy t'imılığbı helesınbıne? Nya'a, mang'vee vuşun gırgınbı

– vəşi'ng'un, aazıring'un k'omandırar haa'asınbine?*

⁸ Dişene, vuşun gırgınbı zalqa dyugulenba g'elil qeepxha? Yizde duxee Yesseyne duxayka cuvab g'ats'ayk'vanmee, şavaacad zalqa hixhar hı'ı deş. Vuşde neg'veecab yizda hav'u deş. G'inyiyn xhinne yizde duxee, yizde nukarıs dyugulxhayne cigeençe zalqa g'ok'alas xər qa'a. Man şu zalqa hixhar hı'iyne?

⁹ Şaulne insanaaşine k'ane ulyorzulyne Edomğançene Doegee Şauluk'le eyhen:

– Zak'le Yesseyne dix, Nov eyhene şaharee, Axituvne duxayne, Aximelekne, k'anyaqa arıyng'a g'acu. ¹⁰ Aximelekee mang'unemee Rəbbike qiyghın. Sayid mang'veen Davudus otXHuniyiy Filiştinğançene Golyatın g'ilinc huvu.

¹¹ Paççahee Axituvne duxayne, kaahin Aximelekneyiy mang'une xizanne, Novee vooxhene avxuyne kaahinaaşine qihna insan g'ixele. Manbışın gırgınbı paççahısqa abaylenbı. ¹² Şaulee eyhen:

– Axituvna dix, həşde zal k'ırı alixhxhe.

Aximelekee eyhen:

– Yizda xərna, k'ırı iliyxhe vod.

¹³ Şaulee mang'uk'le eyhen:

– Nya'a ğunayiy Yesseyne dix zalqa g'elil qeepxha? Ğu Allahıke mang'unemee qiyghın. G'inyiyn xhinne zalqa g'elil qa'asdemee, Yesseyne duxayne xılyaqa gıneyiy g'ilinc huvu, nya'a zas gugu hav'u?

¹⁴ Aximelekee paççahık'le eyhen:

– Yiğne gırgıne insanaaşee Davud xhineena yı'q' qizarasda vornane? Mana paççahna yezne eyxhe, yiğne g'aravulyçeeşinar xərna, yiğne xaayir mana geer hı'rmatnana insan vor. ¹⁵ Zı ts'ette deş mang'unemee Allahıke qiyghan. Hasre paççahee zalqa, cune nukarılqa, cune nukarne xizanılqa bınah gıvmiyxhecen. Mançike zas k'inna vuxheeyib xabar vuxha deş.

¹⁶ Paççahee eyhen:

– Aximelek, ğunar, yiğne xizanın gırgınbı hapt'as vukkan.

¹⁷ Paççahee cune hiqiy-alla ulyobzurne g'aravulyçeeşik'le eyhen:

– Hapk'ın Rəbbin kaahinar gyapt'e. Manbı Davuduka sapçı. Manbışık'le Davudun hixuy g'ayxhı, zalqa hixhar hı'ı deş.

Paççahne g'aravulyçeeşis Rəbbine kaahinaaşılqa xıl g'ot'alas, manbı gyapt'as vukkiykan deş. ¹⁸ Paççahee Edomğançene Doegik'le eyhen:

– Hoorə, man kaahinar gyapt'e.

Edomğançena Doegır hark'ın, man kaahinar gyabat'anbı. Mane yiğıl mang'veen, katanıke ileyliğ† ali'ına molyts'ale xhoyre (85) kaahin gek'a. ¹⁹ Qiyğa mang'veen kaahinaaşına şaharıb, Novıb, g'ilincıke alğaahana. Mang'veen maabın gırgın adamer, yedar, uşaxar, gyooqanbı, yatsbı, əməler, vəq'əbı g'ilincıke alğaa'a. ²⁰ Axituvna neva, Aximelekna dix Evyatar hixu, Davudusqa qarayle.

²¹ Evyataree, Şaulee Rəbbin kaahinar gyapt'ıva Davudus xabar abayle. ²² Davudee Evyatarık'le eyhen:

– Şene ögil Edomğançena Doeg zak'le şaa'ar g'acumee, ats'anniy mang'veen gırgın Şaululqa hixhar ha'as ıxhay. Yiğne dekkına xizan gyapt'ıyna bınah zal vobna. ²³ Yizde k'ane axve, qı'məyq'ən, yızın can alişşes ıkkang'us yiğınid can alişşes ıkkang'. Yizde k'ane axvee, vak vuççud ixhes deş.

* **22:7** 22:7 Şaulee məxi'd vuc Benyaminaaşine nasileençe vorva eyxhe ıxha. Davudmee Yahudayne nasilençe vorva eyxhe ıxha. Şaulus eyhes ıkkannıy, Davud paççah ıxhamee, mang'veen cune nasılınbı ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhes. † **22:18** 22:18 ileyliğ: man kaahinaaşe tanalqa aly'a'ane karbışın sa ıxha.

23

Davudee Qeila eyhena şahar g'attivxhan haa'a

¹ Davudus xabar abayle:

– Filiştinar Qeilağa k'yoftul, maadın attabı vod q'əra qa'a.

² Davudee Rəbbike qiyghanan:

– Hark'ın Filiştinaaşika səyxene?

Rəbbe Davuduk'le eyhen:

– Hudoora k'yootle, Filiştinaaşike Qeila g'attivxhan hee'e.

³ Davudne insanaaşemee, Davuduk'le eyhen:

– Şi inyaa'acab, Yahudayne cigabişecab q'əvəyq'ən. Filiştinaaşde Qeilaeyene g'oşunbişde ögeeqa şi nəxübne qığeepç'es?

⁴ Davudee meed Rəbbike qiyghan, Rəbbeeyid mang'uk'le eyhen:

– Oza qıxha Qeilaeyeqa hak'ne. Zı Filiştinar yiğne xıyaqa qevles.

⁵ Davudun insanaar Qeilaeyeqa hapk'ın, maane Filiştinaaşılqa k'yoohar. Manbışın çavra-vəq'ə Davudee g'ahayşu qıkkekan. Davudee Filiştınbışılqa ver ablyav'u, Qeilaın millet g'attixhan ha'an. ⁶ (Mançile oğiyli Aximelekne dixee Evyataree Qeilaeyeqa Davudne k'anyaqa g'adayxhan qöömee, kaahinaaşın ileylığ adayle*.)

Şaul Davuduqar qihna gexha

⁷ Davud Qeilaeyeqa arıva Şaululqa hixhar ha'an. Şaulee eyhen:

– Allaheecar mana yizde xıyaqa quvu. Mana ç'ak'ın akkabınaneyiy sat'ulbınane şahareeqa ikkeç'u, vucee cun ögü i'xi'.

⁸ Şaulee Qeilaeyee Davudıy cukan insanaar avqasva, gırgına g'oşun dəv'əys sa'a.

⁹ Davuduk'le Şaulee cuk qəlasın ha'as ıxhay ats'anniy. Mang'vee kaahin Evyatarık'le eyhen:

– Kaahinaaşın ileylığ inyaqa qale.

¹⁰ Davudeecad meed sak'ı, eyhen:

– İzrailyna Allah eyxhena, Rəbb, zak'le g'ayxhiyn, zal-alla Şaulus Qeilaeyeqa arı şahar q'əra qaa'asıb vukkan. ¹¹ Qeilaıne milletın zı mang'une xıyaqa qelesdaniyxan? Zak'le, Yiğne nukarık'le, g'ayxhiyn ixhesınne, Şaul inyaqa ayresdane? İzrailyna Allah eyxhena, Rəbb, hucoona ixhes, man zak'le eyhe.

Rəbbe «Mana ayresdava» alidghınıy qele.

¹² Mane gahıl Davudee meed qiyghanan:

– Qeilaıne milletın, zınayiy yızın insanaar mang'une xıyaqa qevlesınbınıyxan?

Rəbbe «Qevlesınbıva» eyhe.

¹³ Davud yixhıd vəşşılqa (600) ələəne insanıka Qeilaeyençe qığeç'u, inyaa-şa axva giyğal. Davud Qeilaeyençe hixu ark'innava, Şaululqa hixhar hı'imee, mang'vee cuna fikir badal haa'ana, maqa hayk'an deş.

¹⁴ Davud xıyaqa gidexhasde xhinene cigabişee, Zif eyhene sahayne tepabişee axva eyxhe. Şaulee mana yiğıscar t'abal ha'a ıxha, Allaheemee Davud mang'une xıyaqa gixhas haysar deş.

¹⁵ Davud Zifne saharene Xoreşnang'a mang'uk'le g'iyxhen, Şaulee vucur gik'asva t'abal ha'a. ¹⁶ Şaulna dix Yonatan Xoreşeeqa Davudne k'anyaqa arı, mang'us Allahne doyuile yik'bi hele. ¹⁷ Davuduk'le mang'vee eyhen:

– Qı'məyq'ən, yizde dekkıne Şaulne xıyaqa ğu gixhas deş. Ğu İzrailyna paççah ixhes, zınar vale qiyğıyna q'ör'esda insan. Man yizde dekkık'le Şauluk'led çikana ats'an.

* 23:6 23:6 Kaahinaaşın ileylığ adayle: məxüdə otk'uning'vee Davudee Allahıke nəxüdiy qiyghınva eyhe. Mane ileylığne q'ak'bişee çöp k'eççesın karbı ıxha.

¹⁸ Qiyğa manbışde q'öng'eesana sana-sang'us Rəbbine ögil cuvab hele. Mançe Yonatan ayk'anna xaaqa, Davudur Xoreş axva.

¹⁹ Zifğançenbı Giveayeeqa Şaulusqa abı, eyhen:

– Davud yişde k'anene, Yeşimonne canubılyne Xakilayne tepalyne Xoreşee xıl hidixharasde cigabişee dyugulyxha vor. ²⁰ Paççah, vas mısaiyy ıkkın, maqa ayre, şıcar aqqı mana yiğne xılyaqa qelesda.

²¹ Şaulee eyhen:

– Zas yugvalla hav'uynçıl-alla, Rəbbəe şos barakat helecen. ²² Sayıb hapk'ın yugda ats'axhxhe, mang'vee g'el nyaqayiy gixhxhı, şavuk'leyiy mana maa'ar g'acu. Zak'le mana süvə xhinnena insan vorva g'ayxhı. ²³ Mana dyugulexhen cigabı gırgınbı ats'axhxhe, yugda ats'axhxhad, zasqa savk'le. Zınar maqa şoka ı'qqəsda. Mana nimeletteyiy ine ölkee Yahudee, zı mana gırgınəng'ə t'abal ha'asda. Mana inçeğana ixheene, mana zı Yahudavolle gırgınəng'ə t'abal ha'asda.

²⁴ Zifğançenbı oza qeepxha Şaulne ögee Zifqa avayk'an. Davudıy cun insanar Yeşimonne canubılyne, Arava eyhene cigayne Maonne sahree vuxha. ²⁵ Şaulıy cun insanar mana t'abal ha'asva, mane cigeeqa havayk'an. Man Davudulqa hixhar hı'mee, mana ganznane cigeeqa qarı, Maonne sahree ulyoyzar. Şauluk'le man ats'axhxhamee, Maonne sahree Davuduqar qihna gexha. ²⁶ Şaul cune insanaaşika suvane ine surale, Davudur cune insanaaşika suvane şene surale əlyhəə vooxhe. Davudus, Şaulile hixu, dyugulyxhes ikkiykan. Şaulusmee mang'un ögü ı'xı', mana aqqas ikkiykan. ²⁷ Mane gahıl Şaulusqa xabar ana sa insan arı eyhen:

– Zaara ixhe, yı'q'əlqa sak'le, yişde ölkəlkə Filiştinar k'yoptul.

²⁸ Şaulee, Davuduqa qihna girxhuy g'aletçu, mançe ayk'anna Filiştinaaşika səyxəs. Mançıl-alla mane cigays Sela-Hammaxleqotva (*Curepxhayn Ganz*) do giyxhe.

24

Davudus Şaulna rəhi'm qavayle

¹ Davud mançe En-Gedi eyhene cigeene xıl hidixharasde cigabişeeqa ayk'an.

² Şaul Filiştinaaşıkar qihna girxhu, mançe yıq'əlqa qöömee, mang'uk'le eyhen:

– Davud En-Gedi eyhene sahree vor.

³ Şaulee İzrailğançe xhebıd aazır yugra sıc'ekvana insan cuka qort'ul, Davudıy mang'un insanar t'abal haa'asva suvayn ts'e'bı uxiyxhanne suvabişeeqa hayk'an.

⁴ Mana qaraylena yəqqı'ne mıglekne vəq'əbı akky'a'ane cigaysqa. Maa'ab mang'uk'le mağara g'avcu, g'eline yəqqı'sva maqa ikkeç'e. Davudıy mang'un insanarib mane mağaree aqana gyuv'ur vooxhe. ⁵ Davudne insanaaşe mang'uk'le eyhen:

– Rəbbəe vak'le eyhen yiğ haane: «Yiğna duşman yiğne xılyaqa qeles, vas hucooyiy ıkkın he'e».

Davud dyugulenra Şaulusqa qıxha mang'une tanalınçın siv gyadaxa. ⁶ Şaulne tanalınçın siv gyatxıva, Davudun mang'uqa yik' gyoyxhan.

⁷ Mang'vee cune insanaaşik'le eyhen:

– Rəbbəe g'əyxiyne yizde xəring'ulqa xıl g'ot'ul məxbına iş hav'uy Rəbbəe zake əq'əna qee'ecen. Mana nya'a, Rəbbəe g'əyxı'na dişde vor?

⁸ Məxüd uvhu Davudee cune insanaaşın ögü ı'xı', Şaululqa k'yumootalcenva. Şaulur mağareençe qığəç'u cune yəqqı'n ayk'an. ⁹ Mançile qiyğa Davud, Şauluqa qihna mağareençe qığəç'u, mang'ulqa onu'u eyhen:

– Yizda xərna, paççah!

Şaul sak'ı yı'q'əlqa ilyakkımee, Davud mang'us aq'va ç'iyek qet'asmee k'yoyzarna.

¹⁰ Mang'vee Şauluk'le eyhen:

– «Davudus yiğın yugun ıkkın deşva» eyhene insanaaşine cuvabil nya'a gu k'ırı iliyxhe? ¹¹ G'iyına vak'le yiğne uleka g'acu, Rəbbəe gu mağaree yizde xılyaqa quvu. Zı

ittunçiliy aqqaqqa, ğu gik'ecenva, yizdamee valqa rəhı'm qabı. Zı manbışik'le uvhuyn «Zı yizde xəring'ulqa xıl g'ot'alas deş, mana Rəbbəe g'əyxı'na paççah vorna». ¹² Dek, haane ilekke, yizde xıləne yiğne tanalınçine siveqa. Yiğne tanalınçin siv gyatxeeyid, zı ğu gik'u deş. Vak'le g'ace, ats'axhxhe, vas qəlasın ha'asid, valqa insanar g'elil qaa'asib yizde xılənçe qöö deş. Zı yiğne ögil bınah hav'u deş, vas meer zı gik'as ıkkən. ¹³ Zasiy vas Haakim hasre Rəbb Vuc ixhecen! Zal-alla hasre Mang'vee vakın he'ecen. Zı valqa xıl g'ot'alas deş. ¹⁴ Avaala inəxüdnıyxhe eyhen: «Qəlnang'vee qəlasın ha'a». Mançıl-allad zı valqa xıl g'ot'alas deş.

¹⁵ Şavulqayıy İzrailyna paççah ı'qqə? Ğu şavuqa qihname girxhu? Qivk'una xvaane g'ohooşe, deşxhee, genane? ¹⁶ Zasiy vas haakimiyvalla havaasre Rəbbəe Vucee he'ecen. Hasre Mana Vuc ilekkecen yizde işıqa. Hasre Rəbbəe, Vuce zı yiğne xılənçe g'attixhan hı'ı, zı qorkurava hagvecen.

¹⁷ Davudee man uvhu ç'əvnxamee, Şaulee qiyghanan:

– Yizda dix Davud, yuşan ha'ana mana ğune vor?

Manıd qiyghın, Şaul axtıra geşşe giyğal. ¹⁸ Qiyğa mang'vee Davuduk'le eyhen:

– Zı ğu xhinne qorkuna deş vor, zı vas yugvalla hidyaa'ameeyib, ğu zas yugvalla hav'u. ¹⁹ Ğu g'ıynar zaka yugra ıxha, Rəbbəe, zı yiğne xılyaqa quvuyng'ar, ğu zı gik'u deş. ²⁰ Şavaa cuna duşman aveykımee, vuççud hidyı'ı, g'ekkayıy? Hasre ğu g'ıyna zak hı'ıynçıl-alla, Rəbbəe vas yugun helecen. ²¹ Zak'le ats'an, vake İzrailyna paççah ixhes. İzrailyna paççahiyvalla yiğne xılyaqa ılğevç'umee, ğu mana xılya'ab it'umba avqas. ²² Zale qiyğa yizda nasıl g'ıtsdyaak'vanasva, zake g'abıynbı gidıapt'asva, həşde ğu zas Rəbbilen k'in g'assre.

²³ Davudee, Şaulus k'in g'iysar. Mançile qiyğa Şaul ayk'anna cune xaaqa. Davudıy cun insanarıb xıl hidixharasde cıgeeqa ılqeebaç'e.

25

Şamuel qek'a

¹ Şamuel qik'umee ğırgın İzrailıybı sabı, mang'us ak' avqaaqqa. Mana Ramayee cune xaane k'ane k'eyxha. Davudmee mançe Paran eyhene sahreeqa ayk'an.

Davudus Avigail qızeexa

² Maoneençena sa insan, Karmel eyhene şaharee geed karnana insan ıxha. Mang'uqa xhebid aazır vəq'ə, aazırıb ts'e' vooxhe. Mang'vee vəq'əbı Karmel qoyşar ıxha. ³ Mane insanın do Naval, cune xhunaşşeynıd Avigail ıxha. Mang'una xhunaşşe geer ək'elikana, micagna yixha. Klevne nasıleençena cena adamıymee geed yı'q'ı'n xasyatnana, qı'çına sa ıxha.

⁴ Davuduk'le sahreenang'a, Navalee vəq'əbı qoyşarva g'ıyxhe. ⁵ Mang'vee cuna yits'ıyre mek'vna insan g'axuvu, manbışik'le eyhen:

– Karmelqa, Navalısqı ılqeepç'ı, zalena salam hivxhar hee'e. ⁶ Mang'uk'le eyhe: «Xılıyna ı'mı'r haa'ana! Yugra ixhena! Ğunayıy yiğın xav, yiğınbışın ğırgınbı yugvalyбіşeeab vuxhenbı! ⁷ Zak'le g'ayxhiyn ğu vəq'əbı'e qoyşar. Yiğın çobanar yişde k'anenang'a, şı manbışik soot'u deş. Manbı Karmel vuxhaylette, manbışın vuççud agu deş. ⁸ Man vasse yiğne nukaraaşiked qidghın ha'as əxə, manbışe cocad vas ğırgın yuşan ha'asın. Həşde, hucoona ixhes, yizde mek'vne insanaaşika yugra ixhe, manbı vasqa bayramne yiğıl abı. Hucoona ixhes, şas, yiğne nukaraaşisiy yiğne dıxes Davudus vaqa vodunçike vasse əxənmeen hele».

⁹ Davudun mek'vun insanar Navalısqı abı, Davudee cok'le uvhuyn ğırgın mang'us yuşan ha'an. Qiyğad mang'vee hucoovayıy eyhesva, k'ane ulyoozar. ¹⁰ Navalee manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Vuşune vor mana Davud? Vuşuna Yesseyne dix? Həşde cone ç'ak'ınbışisse heebaxan nukarar geeb qeepxha. ¹¹ Vuşde uvhiyn, zı həşde gıneyke, xhineke, vəq'əbı qoyşaranbışisva gyatt'uyne həyvanaaşine çurunuke alyaat'u, şosne heles? Zak'le şu nənçe vuxhaycad ats'a deş.

¹² Davudun insanar xıl q'ərab cone yəqqı'n yı'q'əlqa sapk'ıl, şeng'vee uvhuyn gırgın Davudus yuşan ha'an. ¹³ Davudee cune insanaaşik'le «Gırgıngvee yı'qəqqqa g'ılıncbı qe'eva» eyhe. Manbışde gırgınbışed yı'qəqqqa g'ılıncbı qa'anbı. Yoq'ud vəş (400) insan Davuduqar qihna ayk'an, q'öd vəşir (200) coqa vonne karaka axva.

¹⁴ Navalne nukaraaşine sang'vee mana gaf, mang'une xhunaşşey, Avigailis, hivxhar haa'a:

– Davudee, yişde xəring'us salam hevlesva, cun insanar sahreençe g'axuvu. Yişde xəring'veeme, manbışik'le ghalyaqa qadıyn uvhuyn. ¹⁵ Mane insanaaşe şas geeb yugvalla hav'u. Manbı şak mısacab soot'ıynbıb deş. Şi çolee sacigee vuxhayletteb, yişin vuççud aguyn deş. ¹⁶ Şi manbışde k'ane vəq'əbı uxhiyxhan ha'ang'a, xəmdəb yığniyığnıb suvayne yı'q'əl xhinne vuxha. ¹⁷ Vasse hucooyiy ha'as əxəva, həşdiyle meer ğucar ilekke. Yişde xəring'uned, mang'une xaane gırgıng'uned vuk'lel yığ höö vod. Mana Naval geer karai'dəəna, şavussecad cuvab eyhes dəxəna insan vor.

¹⁸ Avigail zaara oza qiyxha, q'öd vəş (200) gıney, q'ölle çaxıren tuluğ, xholle vəq'əyn laşşag, sa xəbna qootsuyne sukuna maşuk', vəş ts'ets' qeqquyne t'imilena, q'öd vəş t'exa qeqqu'ıyne incileəşin sı'ı, əməleeşilqa iliyxhe. ¹⁹ Qiyğad nukaraaşik'le eyhen:

– Şu ögee hudoora, zınar yı'q'əle qiyeelesda.

Cene adamiyk'le, Navalık'lemee, məng'ee vuççud eyhe deş. ²⁰ Avigail əməlelqa alıyxı, suvayle gəəmee, mana g'eece yixha deş. Məng'ı's Davudıy cun insanar sayangaba qızaaxa. ²¹ Davudee eyhe ıxha:

– Nişisniy zı mang'une çoleene çavra-vəq'əyqa imiygvalycenva, ilyakka. Mang'vee zı hav'une yugvalis pisvalla hav'u. ²² Miç'eerilqasse Navalne insanaaşina sa adamiyxheyir zı üç'ürre g'alerçvee, hasre Allahee Davuduk mançile pisin he'ecen.

²³ Avigailik'le, Davud g'aciikum, mana zaara əməleyle g'iyç'u, Davudus aq'va ç'iyek qet'asdemeene cigeeqa k'eezarna. ²⁴ Qiyğar mang'une g'elybışeeqa qukkıyork'ul eyhen:

– Yizda xərna, havaasre mançina bınah zal vuxhecen. Həşde, hucoona ixhes, zı, yığna nukar, vaka yuşan hee'es hiyeesre. Zı eyhençil k'ırı gyaqqe. ²⁵ Mane karai'dəəne insanın, Navalın cuvab, ğu yik'eeqacad ıkmekka. Mana, cun do xhineenacar vor. Mang'un do Naval (bəç'ər) vod, vucur do xhineenacar bəç'ər vor. Yizda xərna, zak'lemee, yığne nukarık'le, ğu g'axuvuyn insanar g'avcucab deş.

²⁶ Yizda xərna, Rəbbine doyuleyiy yığne canalen zı k'ın g'ıysar: ğu Rəbbəe qəlas eb k'yav'uyke havacı. Hasre yığne duşmanaaşıkıd, valqa yığbı allya'as ıkkanaanbışıkıd Navalne vuk'lelqa qadıyn qoracen. ²⁷ Zı vas adıyn karbı həşde hasre vaqa qihna qööne yığne insanaaşisqa qeles. ²⁸ Hucoona ixhes, yizde bınahıle ilyheç'e! Zak'le ats'a vod, vas Rəbbəe yugna nasıl hevles, ğu Rəbbına dəv'ə vukkekka. Hasre i'mı'rvolle vaqa nəxbınacab qəl mooxhecen. ²⁹ Şavusmee ğu g'eheşşes, gik'as ıkkıykınee, yığna i'mı'r Rəbb Allahee Cune yut'eele havaaces. Yığne duşmanaaşina i'mı'rmee, Mang'vee sapandeençe aahana g'aye xhinne aahas. ³⁰ Rəbbəe vas Vucee eyhen gırgın yugvalybı ha'amee, ğu İzrailyna paççahna alğayhemee, ³¹ ğu eyhes deş: «Zı nişiscabniy qəl mang'uke qığaaha, mering'una eb k'yaa'a, həşde mançike yızın yik' gyotxhan». Rəbbəe vas yugvalla haa'amee, yığna nukar, zı, yik'eliyxan himee'e.

³² Davudee, Avigailik'le eyhen:

– İzrailıne Allahıs, Rəbbis, g'iyna ğu yizde ögilqa qığeyhıva, şukur vuxhena. ³³ Ək'elikana iş g'avcuva, hasre Rəbbəe vas xayir-düə hevlece! G'iyna ğu, zı eb k'yav'uyke, yizde xilekacab qəl qığavhuyke g'attıxan hı'ı. ³⁴ Rəbbəe zı şoke qəl

qıǵavhuyke havacı. İzrailyne Allahılqa Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen: ǵu zaara ıǵiykır, yizde öǵılqa ittyarınaxhiy, miç'eerılqasse Navalne xaane adameeşına sacar axvas deşdiy.

³⁵ Davudee, məng'ee adıyn karbı xıyaqa alyaat'u, eyhen:

– Ǵu geer qee'ena, həşde oşeday xaaqa sayk'le. Haane, zı yiǵne cuvabil k'ırı alixxhı, ǵu uvhuyn hı'iyın.

Davudee Avigail hee'e

³⁶ Mançe Avigail Navalısqa siyk'al. Navalne xaa paççahne xaadın xhinnen otXHun-ulyodǵiy eyxhe. Mana geed ulyodǵiyke kefaka eyxhe. Miç'eedy qixhesmee, xhunaşşee mang'uk'le vuççud eyhe deş. ³⁷ Miç'eer Naval culqa qarımee, xhunaşşee mang'us ǵırǵın yuşan ha'an. Navalne yik'eeqa ık'ar qayle, mang'un tan ittehesu g'ayelqa siyk'al. ³⁸ Ooǵançe yits'ille yiǵ kara ilǵeç'umee, Rəbbe Navalıkın ha'an, mana gek'ana. ³⁹ Davuduk'le Naval qik'uva g'ayxhınee, eyhen:

– Zı tesser hı'iyne Navalıke, yizda qel qıǵavhuyn Rəbbis şukur vuxhena. Mang'veen zas, Cune nukarıs, Navalıke qel qıǵaahas hapsır deş. Navalna qel Rəbbe Navalıke cuke qıǵavhu.

Qiyǵa Davudee cun insanar Avigailısqa gaxuvu, cus xhunaşşe yixheva eyhe.

⁴⁰ Davudun insanar Karmelqa, Avigailyne k'anyaqa abı eyhen:

– Davudee, ǵu cus hee'esva, şı inyaqa g'axuvu.

⁴¹ Avigail ç'iyek qeet'asdemeene cigeeqa k'yorzul, eyhen:

– Haane zı, yiǵne nukaree, vasıb k'ilyvalla ha'asda, yiǵne nukaraaşın g'elybıd hoǵalasınbı.

⁴² Mana zaara oza qiyxha əmələlqa ileexa. Ces nukariyvalla haa'ana xhoyre mek'vna zəiyfar qort'ul, mana Davudne insanaaşıqa qihna iyeek'an, mang'us xhunaşşe yixhes.

⁴³ Davudee İzre'elyǵançena Axinoamır hey'ı yixha. Mana q'öyursana Davudun xhunaşşer vooxhe. ⁴⁴ Şaulemee, cuna yiş Davudna xhunaşşe yeexhena Mikal, Gallim eyhene şahareençene Layişne dıxes Paltıys hiyvı yixha.

26

Davudee Şaul meer gek'a deş

¹ Zifǵançenbı Giveayeeqa, Şaulne k'anyaqa abı eyhen:

– Davud Yeşimonne şene aq'valyne Xakila eyhene tepal dyugul eyxhe.

² Şaulee, Davud t'abal ha'asva xhebır aazır g'əyxı'na İzrailyǵançena insan qort'ul, manbışıka sacıgee Zifne sahreeqa geç'e. ³ Mang'veen, Yeşimonne şene aq'valyne Xakila eyhene tepal yəqqı'ne mıǵlek zastava gıviyxhe. Sahree axvane Davuduk'le, Şaul cuqar qihna qöö g'ecena. ⁴ Davudee cun insanar dyugulenba g'axuvu, hək'erar Şaul arıy ats'axxha.

⁵ Mana Şaulee zastava gyuvxiyne cigeeqa arayle. Maa'ar Davud, Şauliy g'oşunna xərna Nerna dix Avner g'alyabak'ane cigayqa ilyakka. Şaul vuc zastavayne yı'q'nee g'alırxhu eyxhe. Eskeraaşe cosun cigabı mang'une hiqiy-alla qa'a. ⁶ Davudee Q'etbışda eyxhene Aximelekikeyiy Yoavne çocuke Tseruya donane zəiyfayne* duxayke Avişayke qiyghanan:

– Vuşune zakasana Şaulne k'anyaqa, zastaveeqa ı'qqə?

Avişayee «Zı vaka g'iç'esdava» eyhe. ⁷ Davudıy Avişay zastavaysqa xəmdə qabı hıviyxhar. Manbışik'le Şaul zastavayne ar g'alırxhu g'ece, cun nized cune vuk'lene k'anyaqacad k'exı eyxhe. Avneriy eskerar cune hiqiy-alla g'alyapk'ı vooxhe.

* 26:6 26:6 Tseruya donana zəiyfa: mana Davudna xını yeexhe.

⁸ Awişayee Davuduk'le eyhen:

– G'iyna Allahee yiğna duşman yiğne xılyaqa quvu. Həşde ğu zasqa hasre mana nizeyka ı'xı' ç'iyek at'iq'an ha'as. Q'öd'es ı'xəsıd ikkiykanas deş.

⁹ Davudee Awişayk'le eyhen:

– Mana gimek'a! Rəbbəe g'əyxı'ıng'ulqa xıl g'ot'uluyng'ukun Rəbbeecad ha'asın.

¹⁰ Davudeecad meed eyhen:

– Vorne Rəbbilqa k'ın ixhen, Rəbbəe mang'ukun hidyı'ı g'alerçes deş. Mana vuccarme qik'as, deşxhee, dəv'eeme gik'as. ¹¹ Rəbbəe g'əyxı'ıng'ulqa xıl g'ot'uluyle, Rəbbəe Vucee zı havacecen. Hucoona ixhes, həşde ğu mang'une vuk'lene k'anedın nizeyiy parç aleet'e, əlyhəəs.

¹² Davudee Şaulne vuk'lene k'anedın nizeyiy parç alyaat'u, mançe avayk'ananbı. Manbı şavuk'leceb g'avcu deş. Manbışe ha'anıd şavuk'leceb ats'axhxhe deş, vuşucarır muğur qexhe deş. Rəbbəe manbışılqa it'umun nyak' salat'ı'ıva, manbı g'alyapk'ı vooxhe. ¹³ Davud şene suralqa ilğec'u, əq'ənane tepayne q'omaqa ilqec'e. Manbışde yı'q'nee xılece yəq vuxha. ¹⁴ Davudee, milletılqayiy Nerne duxalqa Avnerılqa ts'ir haa'a:

– Avner, zas alidghınıy qele!

Avneree alidghınıy qele:

– Ğu vuşune eyxhe, paççah muğur qa'a?

¹⁵ Davudee Avnerik'le eyhen:

– Ğu adamıy dişde vor? İzrailee vak akarana vuşune vor? Nya'a ğu yiğne xəring'uqa paççahıqa ilydyakka? Milletikena sa insan yiğna xərna, paççah gik'asvayiy arı. ¹⁶ Ğu valqa gyooxhana yugba haa'a deşub. Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, vuşun gırgınbı hapt'asın karbı vob, Rəbbəe g'əyxı'ıng'uqa ilyaaka deşub. İlekkende, paççahne vuk'lene k'anedın nizeyiy parç həşde nyaadiy?

¹⁷ Şauluk'le Davudun ses qıvaats'ı, eyhen:

– Yizda dix Davud, yuşan ha'ana ğune vor?

Davudee eyhen:

– Ho'o, zı vorna, yizda xərna paççah.

¹⁸ Qiyğa vuceecad meed eyhen:

– Nya'a, yizda xərna zaqar qihna girxhu? Nya'a, zı hucoone hı'ı? Yizda bınah hucoone? ¹⁹ Hucoona ixhes, həşde zal, yiğne nukarıl k'ırı alixhxhe? Zalqa ğu g'elil qı'ına Rəbbxheene, zı Mang'us q'urban ablyaa'as. De'eş, man insanaaşe hı'ixhee, hasre manbı Rəbbine ögil g'ulyootlece! Manbışe Rəbbike gexhan zı ilymat'acenva zı g'e'eşşuna. Həşde zasse yizde Allahıs ı'bəədat ha'as əxə deş. ²⁰ Hımaasar yizda eb Rəbbike əq'ənane cigabişee k'yavaak'anas. Suvabişee nəxübiy g'ön üvxəsva alycaaxva, həşde İzrailyna paççahır həməxür zı gena xhinne ı'xəsva qığec'u.

²¹ Şaulee eyhen:

– Yizda dix Davud, zı bınah hav'u, sak'le. G'iyna yizda ı'mı'r yiğne ulesqa gıranba qabıyñçıl-alla, zı vas sayid pısın ha'as deş. Ək'elydeşiyvalla hav'u, zı xəbna bınah hav'u.

²² Davudee eyhen:

– Paççah, yiğın nize haane! Hasre yiğne nukaraaşına sa arı, man aleet'ecen.

²³ Rəbbəe, gırgıng'uscad cune qopkuvaliys sik'ı hele. G'iyna Rəbbəe ğu yizde xılyaqa quvuyng'ar, zı Rəbbəe g'əyxı'ıng'ulqa xıl g'ot'ul deş. ²⁴ G'iyna nəxübiy yiğna ı'mı'r yizde ulesqa gıranba qabı, havaasre yizda ı'mı'rıb Rəbbine ulesqa həməxüb gıranba quvooracen. Mang'vee zı gırgıne dağamiyvalybişike g'attixhan he'ecen.

²⁵ Şaulee Davuduk'le eyhen:

– Yizda dix Davud, ğu yugvalybışeekar ixhena! Ğu ç'ak'ın işbı g'aces, gırgın işbıd ha'as həsilyxhesda.

Mançile qiyğa Davud cune yəqqı'n ayk'an, Şaulur xaaqa siyk'al.

27

Davud Filiştinaaşısqa ayk'an

¹ Mane gahıl Davudne ək'eleeqa in qayle:

– Sa yiğıl zı Şaulne xılənçe qik'asda. Yizdemee inekke yugun, Filiştinaaşde ölkeeqa hixu, dyugulyxhay ixhes. Şauleeyir zı İzrailvolle t'abal hı'iyle xıl ts'its'aa'a, zınar mang'une xılənçe g'ittiyxhaniy.

² Davud cuka ı'ğviykarne yixhıd vəş (600) insanıka Gatne paççahne, Maokne duxayne Akişne suralqa ılğəç'e. ³ Davud cune insanaaşıqa Gatee, Akişne k'ane axva. Mang'une gırgıne insanaaşıqa xızan vuxha. Davuduqa cuqamee q'öyre xhunaşşe yixha: İzre'elyğançena Axinoam, sayır Karmelyğançene Navalna sip'iriy Avigail.

⁴ Davud Gatqa hixuva Şaululqa hixhar hı'ımee, mang'veen sayır Davud t'abal ha'a deş.

⁵ Davudee Akişik'le eyhen:

– Zı yiğne ulen aqqıxheene, hiqiy-allane şaharbişde sançee zas ciga hele, zı maa'ar axvas. Nişisne zı, yiğna nukar, vaka, paççahne şaharee axva?

⁶ Mane yiğıl Akişee mang'usqa Tsiklag eyhena şahar qoole. G'iyniye yiğılqameeyib* Tsiklag Yahudayne paççahaaşına vob. ⁷ Davud Filiştinaaşde ciga-bışee sa sennaiy yoq'uble vazna axva. ⁸ Davudıy cun insanar abı, Geşurbışılqa, Girzbışılqa, Amalekbışılqa k'yootal vuxha. Man milletbı avaalacad Şurulqaiy Misirılqa hıvıxharasdemeene cigabışee eyxhe ıxha. ⁹ Davudee hücüm hav'uyne cigabışee adamerıb, yedarıb üç'übbə g'alyaa'a vuxha deş. Manbışın vəq'əbı, yatsbı, əməler, devabı, alya'an karbı mang'veen alyaat'u, Akişısqa siyk'al ıxha.

¹⁰ Akişee mang'uke qidghın ha'ang'a «G'iyna şavulqane k'yoptulva», Davudee mang'us inəxdın alidghıniy qelen sassa yəqqees «Yahudabişde cigabişde canubne suralqa», sassa yəqqees «Yeraxmelybışde cigabişde canubne suralqa», sassa yəqqees «Genibişde cigabişde canubne suralqa».

¹¹ Davudee həməxüdüd ha'a ıxha. Mang'veen cuna iş inəxüb g'ooce vuxha: «Şi ha'anbı hasre hixhar hıma'acenva» uvhu, manbışın adamerıb, yedarıb gyabat'a vuxha. Manbışda nenacarır Gateeqa arayle ıxha deş. Filiştinaaşde ölkee axuylette, mang'veen həməxüd hı'ı. ¹² Akiş, Davudul hayxha, culed-alqa eyhe ıxha:

– Mana cune milletne İzrailıne ulele həməxür g'a'arxhu vor, mana g'iyniye şaqa yizda nukarcar ixhes.

28

¹ Mane gahbışıl İzrailıybışıka səvxəsva, Filiştinaaşde con g'oşunbı sacigeeqa sa'a ıxha. Akişee Davuduk'le eyhen:

– İn vak'le ats'axhxhe, ğunaiy yiğın insanar yizde sural, yişde g'oşunee vuxhes.

² Davudee Akişik'le eyhen:

– Geed yugda! Zasse, yiğne nukarısse hucooyiy ha'as əxəva, vak'lecad g'acesın.

Akişee Davuduk'le eyhen:

– Geed yugda, zı vake, zı qik'asmee, yizda can gyuden ha'as.

Şaul hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alne zəiyfaysqa arayle

* 27:6 27:6 G'iyniye yiğılqameeyib: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

³ Şamuel qık'uyng'a, gırgıne İzrailyne xalq'ın mang'us ak' avqu. Mana Ramayee, cune şahareecar, k'eyxhı. Mane gahıl Şaulee ölkeençe cadubı ha'anbıyiy hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alan gırgınbı ge'eeşşı vuxha.

⁴ Filiştinar sabı-qabı, Şunemee eyhene şaharee zastava giviyyxhe. Şauleeyib gırgın İzrailybı sav'u, Gilboa eyhene suval zastava giviyyxhe. ⁵ Şauluk'le Filiştinaaşda zastava g'avcumee, qərq'ı'niyvalin mang'un yik' sacuraycad qa'a. ⁶ Mang'vee Rəbbike qiyghan, Rəbbeemee mang'us cuvab nik'eevid, kaahinıle ğanad, peyğambaraaşiled ğanad nəxüdcad qele deş. ⁷ Şaulee cune insanaaşik'le eyhen:

– Yizdemee, hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alna sa zəiyfa t'abal hee'e. Zı məng'ı'kexheeyid hark'ın qiyghanas.

Mang'une insanaaş eyhen:

– En-Doree sa məxürna zəiyfa vorna.

⁸ Şaulee cune tanalin paçcahaaşın karbı g'ayşu, medınbı ali'ı, q'öyre insanır qort'ul, maqa hayk'an. Mana xəmdə mana zəiyfa eexvane cigeeqa hiyxhar. Şaulee məng'ı'k'le eyhen:

– Yizdemee, zı eyhene qik'uyng'un rı'h qot'le.

⁹ Zəiyfee eyhen:

– Vak'lecad ats'an, Şaulee ine ölkee hı'ıyn. Mang'vee ine ölkeençe cadubı ha'anbıyiy hapt'ıynbışın rı'hbı qoot'alan gırgınbı ge'eeşşıynbı. Nişil-allane zı qiyk'ecenva, ğu zas gugu haa'a?

¹⁰ Şaulee zəiyfayk'le eyhen:

– Vorne Rəbbilqan k'ın ixhenva eyhe, ine işil-alla vak vuççud ixhes deş.

¹¹ Zəiyfee eyhen:

– Yiğnemee vuşune qot'le?

Şaulee «Zasqa Şamuel qot'leva» eyhe.

¹² Zəiyfayk'le Şamuel g'acuys it'umna bagaray hav'u, eyhen:

– Voo, ğu Şaulur, nya'a zas horbı hı'ı?

¹³ Paçcahee məng'ı'k'le eyhen:

– Qı'meeq'ən, eyhe vak'le hucooyiy g'ece?

Zəiyfee eyhen:

– Ç'iyek avğançe qı'ğəən rı'h g'ece.

¹⁴ Şaulee qiyghanan:

– Mana şavukiy akar?

Zəiyfee eyhen:

– P'laş ali'ına sa q'əsda adamiyır qığəə.

Şauluk'le mana Şamuel ıxhay ats'axxha, mang'us ç'iyelqamee k'yoyzarna.

¹⁵ Şamuelee Şauluk'le eyhen:

– Nişisne ğu zı ı'giykar ha'a? Nişisne qoyt'al?

Şaulee eyhen:

– Zı xənnə dağamiyvaleeqa girxhu vor. Filiştinar zalqa k'yophur, Allaheeyid zale aq'va sak'al hı'ı. Mang'vee peyğambaraaşile ğanad, nik'eevid zas cuvab qele deş. Mañçil-allar zı ğu qort'ul, zak'le eyheva, zı hucooyiy ha'as ıkkən.

¹⁶ Şamuelee eyhen:

– Rəbbe vake aq'va sak'al hı'ı, Mana yiğna duşman ıxha. Maa'ad zake qiyghanasın hucooyiy? ¹⁷ Rəbbe zale ğana vak'le uvhuyn, həşde hı'ıyn. Mang'vee paçcahiyvalla yiğne xılənçe g'avşu, yiğne k'anering'usqa, Davudusqa quvu. ¹⁸ Ğu Rəbbine cuvabil k'ırı alixxhı deş, Mang'una qəl Amalekbışike qığavhu deş. G'iyna dişe, Mang'vee valqa ina ver ablyav'u. ¹⁹ Rəbbe vaka sacigee İzrailib Filiştinaaşde xıyaqa qevles. G'iyqa ğunar yiğın dixbıb yizde k'ane vuxhes. Rəbbe İzrailyna g'oşunub çıkana Filiştinaaşde xıyaqa qevles.

²⁰ Şamuelee eyhenbı g'ayxhı, Şaul qərq'ı'niyvalin ç'iyelqa qukkıyoyk'al. Mang'vee bıkırne xəmnayiy yığna kar udyotxhun ixhayke, mang'uqa taq'at axva deş. ²¹ Zəiyfa Şaulusqa qiyxhamee, mana sacuray qıxha g'acu, eyhen:

– Zı, yığne nukaree, val k'ırı alixhxhıyn. Zı qiyk'uyle qiyeeq'ən yixheeyir, meed ğu uvhuyn hı'iyncad. ²² Hucoona ixhes, həşde yığne nukarne cuvabil k'ırı alixhxhe, zı yığne ögeeqa sa ghaledın gıney gıxhxhes, man oxhne. Yəqqı'lqa qığəmee, taq'at ixhecen.

²³ Şaulee «Deş ıkkənva» eyhe.

Cune insanaaşed zəiyfayka sacıgee mana kar oxhanas ilekkamee, mang'vee manbışıl k'ırı iliyxhen. Mana ç'iyele oza qıxha, tyulee g'ıya'ar. ²⁴ Zəiyfayqa xaa tavulyna dana vooxhe. Məng'ee mana zaraba givk'u, urvad alyaat'u balatıy deşin gıney ha'a. ²⁵ Qiyğa məng'ee man Şaulneyiy cune insanaaşine ögilqa giyxhe. Manbışe man otxhun, manecab xəmdə oza qeepxha avayk'ananbı.

29

Filiştinaaşə Davuduk'le hoorava eyhe

¹ Filiştinaaşə gırgına cona g'oşun Afeq eyhene şahareeqa saa'a. İzrailıybışemee cos zastava İzre'elyne xhyan ı'lqəəne cigaysne giviyxhe. ² Filiştinaaşde g'oşunbışin ç'ak'ınbı vəşna, aazırna g'oşunbışika əlyhəə vuxha. Davudıy cun insanarıb Akişika sacıgee yı'q'əle qöö vuxha. ³ Filiştinaaşde ç'ak'ınbışe qiyghanan:

– İne cühüt'yaaşin inyaa'ad hucoone axu?

Akişee manbışis inəxdın alidghınıy qele:

– İna İzrailıyne paççahna Şaulna nukar Davudur. Mana zasnee eyxhen sa senile geed vod. Mana Şaulusse hixu zasqa qariyne yığile, zak'le mang'uke pısın kar g'acuyn deş.

⁴ Filiştinaaşde ç'ak'ınbışe Akişilqa qəl hav'u, eyhen:

– Mana insan yı'q'əlqa sak'al he'e, hasre ğu cuk'le uvhuıynee cıgee axvecen. Mana dəv'eeqa immayleceen, deşxheene, conbışika sarçu, şaka səyxəs. Cune xəring'usqa, Şaulusqa yugra qalesva, mang'vee yişde insanaaşin vuk'ulybı gyatxhı, mang'us ıkkees. ⁵ İçeeşe mık'ar ha'amee,

«Şaulee aazırbışika,

Davudeeme yits'ne aazırbışika gyapt'ıva»,

mə'niybı qədəqqəng'a, yik'el qalya'ana Davud ina vuc vor.

⁶ Akişee Davud qort'ul, eyhen:

– Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, ğu qorkuna insanır. Yığın zakasana g'oşunee sacıgee ark'ınıy zas ıkkənən. Ğu zasqa qariyne yığile, g'ıyniıynee yığılqamee zak'le vake pısın g'acuyn deş. Ç'ak'ınbışik'lemee, ğu yugracar g'eece deşur. ⁷ Həşdiyle ğu, yugraxhınee yı'q'əlqa sak'le. Filiştinaaşde ç'ak'ınbışde ulesqa yugda qıdyalesın kar hıma'a.

⁸ Davudee Akişik'le eyhen:

– Zı vasqa qariyne yığile, g'ıyniıynee yığılqamee zı vasqa yugda qıdyalesın nya'a, hucoona hı'ı? Nya'a zasse həşde hark'ın yizde paççahne duşmanaaşika saç'ıkkvas dəxə?

⁹ Akişee Davudus inəxdın alidghınıy qele:

– Zak'le ats'an, ğu yizde ulesqa Allahın malaaik xhinne yugra qöö vor. Filiştinaaşde ç'ak'ınbışemee eyhen: «Davud şaka dəv'eeqa immayleceen». ¹⁰ Həşde vaka qööne, yığne xəring'ıynee, Şaulne, nukaraaşika miç'er çakra oza qıxha, hoora.

¹¹ Davudıy cun insanar Filiştinaaşde cigabışeeqa savk'alasva miç'eeb çakba oza qeebaxhe. Filiştinaarme İzre'elyqa avayk'an.

30

Davud Amalekbışile ğamexhena

¹ Davudiy cun insanar Tsiklag eyhene şahareeqa xhebi'esde yiğis qabı hiviyxhar. Mane gahıl Amalekbı abı, Negevilqayiy Tsiklagılqa k'yoohar. Manbışe Tsiklag q'əra qav'u, qiyğab gyooxhan haa'a. ² Manbışe, maane zəiyfabışda nenacar geek'a deş. Xəring'ule k'ining'ulqamee manbışın gırgınbı avqu, cokasana quvkekka.

³ Davud cune insanaaşika şahareeqa ikkeç'umee, mang'uk'le şahar gyooxhan hav'u, con dixbı, yişba, yedar şenbışe cone ögeeqa gyavhu quvku, g'ooce. ⁴ Man g'acu, Davudiy cun insanar uledin nağbı qeqvasmee gyaaşenbı. ⁵ Şenbışe avqu quvkiynbışde yı'q'nee, Davudna q'öyursana xhunaşşe: İzre'elyğançena Axinoamiy Karmelyğançene Navalna sip'iriy Avigailir yeexhena. ⁶ Davudun yik' qoxa eyxhe, milletın mana g'ayeqqa helesva uvhuva. Maane insanaaşın cone uşaxaaşıqa yik' gyotxhan ıxhayke, məxüd eyhe ıxha. Davudeeyid yı'q' cune Allahılqa Rəbbılqa qiyzar. ⁷ Mang'vee, Aximelekne duxayk'le kaahin Evyatarık'le uvhuyn:

– Hucoona ixhes, yizdemee kaahinaaşın ileylığ* inyaqa alle.

Evyatareeyid man kar Davudne k'anyaqa adaylen. ⁸ Davudee Rəbbike qiyghan:

– Zı ine şaharılqa kyophuriynbışıqa qihna gyurxheene, avayq'aree?

Rəbbee mang'uk'le eyhen:

– Gixhe qihna. Ğu manbışıqa avaq'arasdar, manbışe avquynbıb g'attivxhan haa'asınbı.

⁹ Davud cukane yixhıd vəş (600) insanıka Amalekbışıqar qihna gexha. Manbı Besor eyhene qadaalisqa qabı hipxhırmee, q'öd vəş (200) insan maacab aaxva.

¹⁰ Davudiy manasa cukasanana yoq'ud vəş (400) insanmee maa'ab ulyoozarcab deş, manbı Amalekbışıqar qihna gyabak'a. Manasa q'öd vəş (200) insan manimee obzur vooxhe, Besor eyhene qadaalikecab manbışisse ilğeeç'es vəəxə deş. ¹¹ Çolee manbışisqa sa Misirğançena qızaxxa, mana manbışe Davudusqa arayle. Manbışe mang'us gıneyid xhyanıd helen.

¹² Qiyğa manbışe mang'us qooqqav'una inciliyiy q'öble ts'ets'y t'imılana hoole. Mang'vee man karbı otxhuniyle qiyğa culqa qarayle. Xhebillə yığnayıy xheyible xəmnə mang'vee mankilqasse gıneyid otxhun ıxha deş, xhyanıd ulyodğu eyxhe deş. ¹³ Davudee mang'uke qiyghanan:

– Ğu vuşune vor, nençena arı?

Mang'vee Davuduk'le eyhen:

– Amalekbışde sang'una zı nukar vor. İxhesır zı, Misirbışda eyxhe. Hiyyığna zı ık'iyk'ırna, yizde xəring'veeyir zı g'alerçuna. ¹⁴ Şi canubulynang'a, Keretbışde, Yahudayne, Kalevne cigabışeeqa k'yophur. Tsiklagıs ts'a ı'xı', gyooxhan hav'una.

¹⁵ Davudee mang'uk'le eyhen:

– Vasse zı, mane şaharbışılqa k'yophuriynbışisqa ıkkees əxəyee?

Mane insanee eyhen:

– Ğu zı gidek'asvayıy yizde xərng'une xılyaqa qidelesva Allahılqan k'in g'assıreene, zınar ğu maqa ıkkeesda.

¹⁶ Mang'vee Davud mane insanaaşisqa qarayle. Mane gahıl şaharbışılqa k'yophuriynbı inyaş-saa opt'ul vuxha. Manbışe Filiştğançeyiy Yahudeençe geed kar qıkkı. Qiyğad inyaş-saa otxhan-ulyoğa, mık'ar ha'a, cos ıkkananbı ha'a vuxha. ¹⁷ Davud verığ k'yooçuyle qiyğa, qinne yiğıl exhalilyqamee manbı gyabat'a ıxha. Devabışılqa aleepxı, hepıyne yoq'ud vəş (400) mek'vung'ule ğayrı, mançe şavussekar hıxu g'attıxhanas əxı' deş. ¹⁸ Mang'vee Amalekbışe qıkkıyn gırgın karıd, cuna q'öyursana xhunaşşer yı'q'əlqa siyeek'al hee'ena. ¹⁹ Ç'ak'ınbı, k'ininbı, gırgın

* **30:7** 30:7 kaahinaaşın ileylığ: man kaahinaaşə tanalqa alyə'ane karbışın sa ıxha. Mane ileylıĝne kumaagıka Allahna fıkır vaats'a vooxhe vuxha.

dixbiyyi yışba, şenbişe cone xılelqa qı'ıyn gırgın kar Davudee yı'q'əlqa sak'al ha'an. Mançıke vuççud inyaqa-şaqa ıxha deş. ²⁰ Davudee manbışisse gırgın çavra-vəq'ə g'eşşen. Çavra-vəq'ə ha'ayk qıkkekkamee «İnbıd Davudee g'ayşunbı vodva» eyhe ıxha.

²¹ Davud, obzurva coqab qihna qavaales dəvxüyne, Besorne qadaalil avxuyne q'öd vəş (200) insanısqa siyk'al. Man insanar Davudneyiy cukane insanaaşine ögilqa qıgeebaç'e. Davudee cosqana qabıyne insanaaşı salam hoole. ²² Davuduka sacigee hapk'ınne qüvçüneyiy karar'dəəne insanaaşe eyhen:

– Manbı şaka hidyapk'ıninçil-alla, şi Amalekbışike g'ayşuyne karan manbışis vuççud heles deş. Manbışde gırgıng'usqa saccu con yedariy uşaxar qevles. Hasre manbıb alyapt'ı, inençe hudooracen.

²³ Davudeeme manbışik'le eyhen:

– De'eş, yızın çocar! Rəbbe şas huvuyne karak, şosse man ha'as əxəs deş. Şi Rəbbe havaacı. Mang'vee, yışın cigabı q'əra qı'ıynbıb yışde xıyaqa quvu. ²⁴ Şavaa vuşde mane cuvabil k'ırı ilıyxheyee? Dəv'eeqa hark'ıning'uqab, yışde karane k'ane axuyng'uqab akaranacab pay vuxhes vukkan. Gırgıng'us akaraba bit'al haa'as vukkan.

²⁵ Mane yığile, Davudee mana q'aanun bıırne İzrailynemee haa'a. Mana q'aanun İzrailil g'iyniye yığılqameeyib† avxuna.

²⁶ Davud Tsiklageeqa qarımee, mang'vee Amalekbışike g'ayşuyne karbışın sık'ıninbı, cus hambazar vooxhene Yahudayne ağsaqqalaası g'axuvu, eyhen:

– Hayna Rəbbine duşmanaasıke g'ayşunçike, şos hav'una pay vobna.

²⁷ Mang'vee man paybı g'ıxelenbı Bet-Elee, canubul Ramoteeyiy Yattiree, ²⁸ Aroeree, Sifmotee, Eştemoayee, ²⁹ Rakalee, Yeraxmelybışdeyiy Genbışisde şaharbışee, ³⁰ Xormayee, Bor-Aşanee, Ataxee, ³¹ Xevronee vooxhenbışisiy vuciy cun insanar nyaabiy vuxha mane cigaynbışis.

31

Şauliy cun dixbı habat'anbı

¹ Mane gahl Filiştinariy İzrailıy bı siviyyən bı. İzrailıy bı, mane Filiştinaaşıka siviyyəne cigeençe heepxı avayk'anan bı. İzrailıy bışın xəppanan bı Gilboa eyhene suval gyapt'ıyn bı. ² Filiştinar Şaulneyiy mang'une dixbışde qihna gyapk'ı, mang'un dixbı Yonatan, Avinadav, Malki-Şua gyabat'an bı. ³ Şaulne hiqiy-alla əlyhəəna dəv'ə yı'q' qooxhe. Vuk ayhen bı mang'ulqa k'yophur, mana qik'asde yığıl araççe. ⁴ Şaulee cun silah haqqang'uk'le eyhen:

– G'ılinc qığavhu zı gik'e, deşxheene, mane sunnat deşde karbışe con g'ılinc bı zak eta'a, zı demalqa gıxhhes.

Mang'una silah haqqana geer qəyq'ən ıxhayke, mang'usse man ha'as əxə deş. Manke Şaulee cun g'ılinc alyaat'u, vuc çılqa hı'ğəkkar ha'a. ⁵ Şaul qik'u g'acumee, mang'une silah haqqang'veeyir vuceecar-vuc g'ılincılqa hı'ğəkkar hı'ı, Şauluka sacigee qek'ana. ⁶ Mane yığıl Şaul vucur, mang'una xhebiyre dixır, cuna silah haqqanar, cun gırgın insanar bı habat'an bı.

⁷ Q'adaalyne şene aq'valyneyiy İordanne damayne şenesa sural vooxhene İzrailıy bışik'le İzrailyna g'oşun hooxa, Şauliy cun dixbıb hapt'ı g'avcumee, con şaharbı g'ali'ı, heebaxa giviyyal. Filiştinar qabı, manbışde cigabışee aaxva.

⁸ Qinne yığıl Filiştinar hapt'ıyn bışilin karbı g'ayşesva abıyng'a, manbışik'le Gilboa eyhene suval Şauluniy cune xhebne duxayn mayıt bı iveeke. ⁹ Manbışe Şaulna vuk'ul

† 30:25 30:25 g'iyniye yığılqameeyib: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

g'ats'apk'ın, silahbıd alyaat'anbı. Manbışe byuttyaaşis ı'bəədat ha'ane xaybışeeqayiy milletılqa mana xabar hivxhar haa'asdemee, manbışe Filiştinne ölkayne gırgıne surabışılqa insanar g'uxoole. ¹⁰ Şaulun silahbı manbışe alyaat'u, cone byutyne Aştoretne* xaaqa giyxhe, Şaulun mayıtıd Bet-Şean eyhene şaharne cabırbışis g'adaxbışika ı'xiyxə.

¹¹ Gileadeene Yaveş eyhene şahareene milletık'le Filiştinaaşe Şauluk hı'ıyn g'iyxhe.

¹² Man g'ayxımee şaharın gırgın cehilyar g'elil qepxha, xəmvolle yəq apk'ın, Şauluniy mang'une dixbışin mayıtbı Bet-Şeanne cabırbışile g'eşşenbı. Yaveşeeqa qabı, manbışe man mayıtbı gyoxhxhan ha'a. ¹³ Qiyğale xhinnee manbışe, mane mayıtbışike axuyn bark'vbı sı'ı, Yaveşeeene tamarisk yivek avud k'eyxha. Coyud yighille yiğna sivar aqqaqqa.

* **31:10** 31:10 Aştoret: man dəv'əyniy şagavın byut ıxha. Kana'anaaşe, yiv hoots'u, man byut zəiyfayk akara qa'a ıxha.

Şamuelin q'öd'esın kitab

Davuduk'le Şaul qik'uva g'iyxhe

¹ Şaul qik'uyle qiyğa, Davud Amalekbışile ğamxha siyk'almee, mana Tsiklageeqa qarayle. Ma'ar mana q'ölle yiğna axva. ² Xhebıd'esde yiğıl Şaulne zastaveençe sa insan arayle. Mang'vee culqa abına ver haagvasva tanalinbı qıt'axxa'a, vuk'ulelqa nyaq'v kyaa'a. Mana insan Davudusqana qarı, mang'une ögil ç'iyelqamee k'yoyzarna. ³ Davudee mang'uke qiyghanan:

– Nençene qöö?

Mane insanee eyhen:

– İzrailıne zastaveençe hixu, zıcar zı g'attixhan hı'l.

⁴ Davudee mang'uk'le eyhen:

– Maa'ad hucoona ıxha? Hucoona ixhes, zak'le eyhe.

Mane insanee eyhen:

– Eskerar däv'ə əlyhəəne cigeençe heepxıynbı, con g'ellesınbıb hapt'ıynbı. Şaulıy cuna dix Yonatanıb hapt'ıynbı.

⁵ Davudee cus xabar abıyne insanıke qiyghanan:

– Şaulıy Yonatan hapt'ıva vak'le nençene ats'a?

⁶ Mang'vee Davuduk'le eyhen:

– Mane gahıl nəxüdmə ıxha, zı Gilboayne suvaliy. Zak'le maa'ar cune nizeyk qırzıl Şaul g'acu. Balkanaaşıl aleepxıynbıyiy däv'əyn daşk'abıd mang'usqayıy hiyxhar.

⁷ Şaul yı'q'əlqa sak'ı ilyakkımee, zı g'acu mang'vee onı'ıyn. Zı mang'uk'le «Hooyva» uvhu. ⁸ Mang'vee zake qiyghınıyn: «Ğu vuşune vor?» Zınad mang'uk'le, «Zı Amalekbışda vorva» uvhu. ⁹ Şaulee zak'le uvhuyn: «Zasqana qıxha, zı gik'e. Zı sakaratee vorna, zas ine ık'arbişike g'attixhanas ıkan».

¹⁰ Zı mançıl-alla mang'usqa qıxha, mana g'ik'una. Zak'le ats'anniy, mang'usse avur axuyle qiyğa, i'm'r haa'as vəəxəs deş. Qiyğa zı mang'une vuk'lelin taciıy xılelin lexı g'ayşu, ınyaqa yizde xəring'unemee, vasqa adı.

¹¹ Man g'ayxhımee, Davudeeyiy cune k'anenbişe ts'its'ı'ı colyun tanalinbı qıt'axxa'a. ¹² Manbişe Şaulnemee, mang'une duxayne Yonatannemee, ğırgıne Rəbbine milletnemee exhalılqamee ak' avqu. Manbişe gyaaşe-gyaaşe sivar aqqaqqa, geebınbı g'ılncıke alğav'u gyapt'ıva. ¹³ Davudee, cus mana xabar abıyne mek'vung'uk'le eyhen:

– Ğu nençenane vor?

Mang'vee alidghınıy qele:

– Zı menne cigeençena vor, zı Amalekbışde sang'una dix vor.

¹⁴ Davudee mang'uk'le eyhen:

– Nəxürne ğu qı'dərq'ı'n Rəbbəe g'əyxı'ng'ulqa gik'asva xıl g'ott'ul? ¹⁵⁻¹⁶ Ğu gik'uyna bınah val vob! Ğucad, yiğne ghaleka, gardanaqa alyaat'u, «Zı Rəbbəe g'əyxı'na paççah gik'uva».

Davudee cune insanaaşına sa qort'ul eyhen:

– Hoorı, mana gik'e.

Mang'veeyir ı'xı' mana g'ek'ana.

Davud Şaulıqayıy Yonatanıqa geşşe

17 Davudee, Şaulneyiy cune duxayne Yonatanee ak'ee ina mə'niy qəpqi'. 18 Qiyğab mana «Vukuna mə'niy» Yahudabışik'le xəp quvxheva əmr haa'a (mana mə'niy «Qorkuyng'une kitabee» opk'un vobna):

19 İzrail, yiğna xəbvalla,
yiğnecab axtine cigabışee güvk'una.
Nəxbın cehilyar hapt'ıynbı!

20 Filiştinaaşın içeer şadmeebaxhecenva,
Sunnat hıdyav'uynbışde içeeşe bayrambı hıma'acenva.
İn Gatee ats'axhxhıma'a,
Aşkelonne şahrabışee mançına hımaa'a.

21 Gilboayn suvabı,
Şolqa çiyiy gyoğiy hasre mexhecen,
Vuşde q'adaalybışee hasre şagavıd ılymaylece.
Maa'ad cehilyaaşiniy Şaulun g'alxan g'eliqqa huvu,
maa'ad çılqa q'ış qıdyadğu*.

22 Gyapt'ıynbışde ebake,
gucnanbışde tanıke,
Yonatanın vuk yı'q'əlqa siyk'alan deşdiy,
Şaulunıd g'ılinc idyats'ı qadaylen deşdiy.

23 Şauliy Yonatan,
şu üç'übnang'a manimee vukkananbı,
yugunbı vuxha. Habat'ameeyib cureepxha deş.
Şu q'aacirileb ek'ınbı,
Aslanaaşileb gucukanbı vuxha.

24 İzrailin içeer, Şaulneme gyaşe!
Mang'vee şolqa ç'ərəxən,
gıranın tanalinbınıyxhe alya'anbı.
Tanalinçılqad k'ınəğəyken karbınıyxhe qa'anbı.

25 Siç'ookkane cigee nəxbın cehilyar hapt'ıynbı!
Yonatan şene axtine tepabışıl qik'u.

26 Yizda çoc Yonatan, yiğneme yızın yik' gyotxhan.
Ğu yizdemee, geer gıranra ıxha.
Yiğın zı ikkiykınıy,
yedar vukkiykınıyle zı ooqaniy aqqaqqa.

27 Nəxüb cehilyar hapt'ıynbı!
Dəv'əyn silahbıd aguynbı!

2

Davuduke paççah ha'a

1 Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, Davudee Rəbbike qiyghanan:
– Zı Yahudayne nenemecar şahareeqa hak'nene?

* 1:21 1:21 Q'ış qıdyadğu: Düşmanın g'ılinc hitighnecenva, avaala g'alxanbı dəv'əysınbı xhinne qa'ang'a, mançılqa q'ış qadağva ıxha.

Rəbbəe eyhen:

– Hak'ne.

Davudee qiyghanan:

– Nyaqane hak'ne?

Rəbbəe eyhen:

– Xevroneeqa.

² Davudur maqa cune q'öyursana xhunaşşeyka hayk'anna: İzre'elyğançena Axinoamır, Karmelyğançena Navalna sip'iriy Avigailer. ³ Davudee cukan insanarib cone xizanbışika Xevronqa qabı, mançine hiqiy-allane şaharbışee manbışis aaxvasın cigabı hele. ⁴ Yahudayeençen insanar abı, Davudulqa q'ış qadğu, maa'ar mang'uke Yahudayne nasılina paççah ha'a.

Maa'ad Davuduk'le uvhume, Şaul Gileadeene Yaveşne milletın k'eyxhıva, ⁵ Davudee maqa cun insanar g'uxoole. Mang'vee cune insanaaşik'le eyhen:

– Maane milletılqa in yızın cuvab hixhar he'e: «Rəbbəe şos xayır-düə hevlece, vuşda xərna eyxhene Şaulus, şu yugvalla hav'u, mana k'eyxhıva. ⁶ Hasre mane vuşde işil-alla Rəbbəe Cuna badal dyooxhena yugvalla şos haagvecen. Zınad mane vuşde işil-alla şos yugun ha'as. ⁷ Vuşda xərna eyxhena Şaul qik'uva şu həşde xıleppi avqa qıma'a, it'umba ulyoozre. Yahudayne nasılın, cosda paççah zake hı'ı».

Şaulna dix İşboşet İzrailyna paççah ıxha

⁸ Şaulne g'oşunbışde q'oma ulyorzuling'vee Nerne duxee Avnerree, Şaulna dix İşboşet cukasana Maxanayimeeqa qıkkı ıxha. ⁹ Maa'ar Avnerree mana Gileadne, Aşuriyne, İzre'elyne, Efrayimne, Benyaminne cigabışee vooxhene insanaaşde – gırgıne İzrailyna paççah ha'a.

¹⁰ Şaulne duxayqa, İşboşetıqa, İzrailyna paççah ıxhayng'a yoq'ts'al (40) senniy vod. Mang'una paççahıyvalla q'ölle senna ts'its'avxha. Yahudayne nasılınmee, Davudun sura aqqı ıxha. ¹¹ Davudee Xevronee, Yahudayne nasıles paççahıyvalla yighille sennayiy yixhıble vazna hav'u.

İzrailnayıy Yahudayna dəv'ə

¹² Yiğbışde sa yiğıl Nerna dix Avner, Şaulne duxayne İşboşetne insanaaşika Maxanayimğançe Giveoneeqa hayk'an. ¹³ Tseruya donane zəiyfayna* dix Yoavmee, Davudne insanaaşika Giveonusneene xhyan sadiyne cigaysqa, manbışde ögilqa qığec'e. Yoav cune insanaaşika xhyan sadiyne cigayne sa aq'val, Avnerir cune insanaaşika – manisa aq'val giy'ar. ¹⁴ Avnerree Yoavık'le eyhen:

– Havaasre mek'vunbı suğootsu, yişde ögil saç'ivkvecen.

Yoaveeyid eyhen:

– Havaasre saç'ivkvecen.

¹⁵ Şaulne duxayne İşboşetne sural sıç'ookvan Benyaminaaşın mek'vunbı qəpqı'mee, yits'ıq'vayre (12) insan eyxhe. Davudne suraler yits'ıq'vayre eyxhe. ¹⁶ Manbışe sana-sanabı vuk'ulbışike avqu, g'ılınçbı hiyxə. Manbışın gırgınbı habat'anbı. Mançıl-allad Giveoneene mane cigayk'le Xelqat-Hatsurimva (*G'ılınçbışın çol*) eyhe.

¹⁷ Mane yiğıl ma'ad geed it'umın saç'ikkvuy ıxha. Avneriy İzrailybı, Davudne insanaaşis maa'ab avub avxu.

¹⁸ Tseruya donane zəiyfayna xhebırsana dix: Yoav, Avişay, Asahelib maa'ab vooxhe. Asahel, çolana ceyran xhinne, g'elike ek'ra ıxha. ¹⁹ Mana neng'uqacar ilydyakki,

* 2:13 2:13 Tseruya donana zəiyfa: mana Davudna xını yeexhe.

Avneriqa qihna girxhu. Mang'uqar qihna g'adayhvanmee, ²⁰ Avner yı'q'əlqa ilyakkı, eyhen:

– Asahel, ğune vor?

Mang'vee eyhen:

– Ho'o, zı vorna.

²¹ Avneree mang'uk'le eyhen:

– Yiğne sağıqa, soluqa sa ilekke. Mane mek'vunbışda sa aqqı, manbışın silahbı g'ayşe.

Asaheleemee Avnerike xıl ts'its'a'a vuxha deş.

²² Avneree, Asahelik'le meed eyhen:

– Zaqar qihna gimexha, zake xıl ts'its'ee'e! Nişil-allane zı ğu gik'as? Qiyğa zı yiğne çoçune Yoavne aq'veeqa nəxürna ilyakkas?

²³ Asahelee meeb mang'uke xıl ts'its'aa'a deş. Manke Avneree cun nize alyat'u, cık'rıhiyna mang'une vuxhnele k'ena məxüd i'xiyxə, cık'rı† mang'une yı'q'ək ciga hı'ı qığəç'e. Asahel qukkyorkul cigeecar qek'ana. Mançile qiyğa Asahel qik'uyne cigaysse i'lğən gırgınbı, maa'ab ulydyobzur ilğeebaç'e vuxha deş. ²⁴ Yoaviy Avişay Avneriqa qihna g'adaaxhvan. Veriğ k'yooçemee, manbı qabı hiviyyxharanbı Giveonne sahrayne yəqqı'lyne Giahne ögilyne Ammava eyhene tepalqa. ²⁵ Benyaminaaşınbı Avnerne hiqiy-alla savayle. Qiyğab apk'ın, sa tepayne q'omaqa ılqeeppç'ı, maayib ulyoozaranbı. ²⁶ Avneree ts'irika Yoavık'le eyhen:

– Şi mısılqameene ğılıncıke hapt'as? Nya'a, vak'le ats'a dişdiy, nekke qiyğa yugdacad ixhes deş? Ğu yiğne insanaaşık'le mısane eyhes, cone çocaaşıqab qihna gimabak'va?

²⁷ Yoavee eyhen:

– Vorne Allahılqa k'ın ixhen, ğu manva ittevhuynxhiy, yızın insanar cone çocaaşıqa qihna miç'eebilqamee gyapk'asınbıniy.

²⁸ Qiyğa Yoavee şeypur əlüvxümee, manbışın gırgınbı ulyoozaranbı. İzrailybışıqa qihna gyapk'iy ç'əvə'an, manbışıka sayib sıç'ookka deş. ²⁹ Avneriy cun insanar xəmvolle Arava eyhene q'adaalile k'ena avayk'an. Manbı İordanne damayle ilğeeppç'ı, Bitronule k'ena qabı, Maxanayimeeqa hiviyyxhar. ³⁰ Yoavee, Avneriqa qihna girxhuy ç'əv hı'ı sark'ilymee, cuna g'oşun sa'a. Asahelile ğayrı Davudne insanaaşıke yits'iyüç'ər (19) insan hiyxhar deşiy.

³¹ Davudne insanaašemee, Benyaminaaşına, Avnerne insanaaşına, xhebıd vəşşe yixhts'al (360) insan gek'a. ³² Asahel Bet-Lexemqa qıkkı, cune dekkına nyaq'vanane mağaree k'eyxha. Yoaveeyiy cune insanaaşe xəmvolle yəq avayk'an, miç'eebiys manbı qabı Xevronqa hiviyyxhar.

3

¹ Şaulneyiy Davudne nasılen səvxı'y xılıyda ts'its'exhe. Vaxt apk'iniylette, Davudne nasıləna guç hexxooxhe, Şaulnemee nasıləna k'ıl qooxhe vuxha.

Davudun dixbı

² Xevronee Davudus dixbı vooxhe.

Ts'erriyna dix İzre'elyğançene Axinoamee uxuna Amnon ıxha.

³ Q'ör'esda Karmelyğançene Navalne sip'iree Avigailee uxuna Kilav ıxha.

Xhebır'esda Geşurne paçcahne Talmayne yişşee Maakayee uxuna Avşalom ıxha.

⁴ Yoq'ur'esda Haggitee uxuna Adoniya,

xhor'esda Avitalee uxuna Şefatya,

⁵ yixhır'esdar Davudne xhunaşşee Eglayee uxuna İtream ıxha.

† 2:23 2:23 Cık'rı: man cık'rı yı'q'ələd ek'ı'ı ıxha.

Davudus man gırgınbı dıxbı Xevronee vuxha.

Avner Davudne suralqa ilğeq'e

⁶ Şaulnayıy Davudna nasıl siviyxəmee, Avnerree Şaulne sural guc saa'a vuxha.

⁷ Şauluqa Ayyayna yiş Ritspa donana caariye yixha. İşboşetee Avnerik'le eyhen:

– Nya'a ğu, yizde dekkine caariyeyka g'ilexha?

⁸ İşboşetne mane cuvabıke Avneris geeb qəl vuxha, eyhen:

– Nya'a zı vas, Yahudaabişın sura aqqına xvaana vuk'ulyne vob? Zı g'iyna yiğiniy yiğne dekkine Şaulne nasilen, mang'une hambazaaşın sura aqqı. Zı ğu Davudne xıyaqa quvu deş. Ğu həşde mane zəiyfal-alla yizde gardanaqa bınah giviyxhe! ⁹ Zı Davudus, Rəbbəe mang'us k'in g'assırın hide'eene, hasre Allahee Avnerne vuk'lelqa yiğbı alle'ecen! ¹⁰ Zı paçcahiyvalla Şaulne nasılıke g'avşu, Davudusqa qevles. Mana İzrailynayıy Yahudeyayna, Danile Beer-Şevalqamee*, paçcah ixhes.

¹¹ İşboşetık'le man eyhenbı g'ayxhımee, mana Avnerile qəyq'ən ixhayke, mang'us alidghınıycad qeles dəxə axva. ¹² Qiyğa Avnerree, Davudusqa cun insanar g'axuvu, eyhen:

– İn ciga şavunne vod? Qora, zınayıy ğu cuvab g'ats'ak'vanas. Qiyğa gırgınacab İzrail yiğne suralqa ts'its'aa'as zı vas kumag ha'asın.

¹³ Davudee eyhen:

– Geed yugda, zı vaka cuvab g'ats'ak'vanasın. Saccu ğu zasqa ı'qqəmee, vakasana Şaulna yiş Mikal ayre. Mana dena zasqa immayle.

¹⁴ Davudee, İşboşetısqa Şaulne dıxesqa cun insanar g'axuvu, eyhen:

– Zı vəş sunnat hıdı'ına Filiştinğançena gik'ul-alla zas Şaulee hiyvuna yizda xhunaşşe Mikal zasqa seek'al hee'e.

¹⁵ İşboşetee, insan g'axuvu, zəiyfa adamiysse Layişne dıxesse Paltielsee g'ayşes ileeka. ¹⁶ Məng'ı'na adamiy geşşe-geşşe Baxurinqamee xhunaşşeyqa qihna ayk'an. Maa'ad Avnerree mang'uk'le eyhen:

– Yı'q'əlqa sak'le.

Manar siyk'alna. ¹⁷ Avner İzrailyne ağsaqqalaasıka yuşanxha, eyhen:

– Şos mısa ıkkannaniy vor, Davuduke şos paçcah ha'as! ¹⁸ Həşde vuşde yik'eençe ı'lğəən he'e! Rəbbəe Davuduk'le dışdıy uvhu: «Zı Yizde nukarne Davudne xıleka, İzrail Filiştinaaşdeyi gırgıne duşmanaasına xılençe g'attivxhan haa'as».

¹⁹ Avnerree man, hark'ın, Benyaminaaşik'led eyhen. Qiyğa İzrailyneyiy Benyaminaaşde yik'eençe ı'lğəən Davudus yuşan ha'asva, mana Xevronqa hayk'an.

²⁰ Xevroneeqa, Avnerika sacıgee Davudusqa g'ayre (20) insan arayle. Davudee, Avnerisiy cune insanaaşis otXHun-ulyodğiy hele. ²¹ Avnerree Davuduk'le eyhen:

– Hasre zı həşde hark'ın, gırgına İzrail yizde xəring'usqa, paçcahısqa, saa'as. Ğunar manbışıka cuvab g'ats'ak'vne. Qiyğab vas nişşisiy vukkan, xəbvalla hee'e.

Məxüd ıxha Davudee Avner vuççud hidi'ı g'ekkana.

Yoavee Avner gek'a

²² Mane gahıl Yoav, Davudne insanaaşika dəv'eençe sark'ıl eyxhe. Manbışe mebinbışıke g'ayşuyn geed kar adayle. Mane gahıl Avner, Davudusse Xevronğançe ark'ın eyxhe. Davudee, Avner vuççud hidi'ı, g'aykkı ıxha. ²³ Yoav, gırgıne g'oşunuka sark'iling'a, mang'uk'le eyhen:

– Nerna dix Avneriy arı. Paçcahee mang'uk vuççud hidi'ı, g'aykkına.

* **3:10** 3:10 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahıl İzrailyna nekke şimalılna şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaasına sahree, İzrailyna nekke canubulyna vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailyne k'anençe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

²⁴ Yoav, paççahne k'anyaqa qarı, eyhen:

– Ğu hı'ıyn kar hucoone? Yiğne k'anyaqa Avnerniy'e arı? Ğu nya'a mana g'aykkı? Həşde mana ark'ınna. ²⁵ Vak'lecar Nerna dix Avner ats'ana. Mang'vee vas horbı ha'asva, yığın hark'ın-qaraylen cigayiy ğu g'ecen işbı ats'axhxhesvacar arı ıxha.

²⁶ Yoav Davudusse qıgeç'umee, mang'vee Avnerıqa qihna cun insanar g'uxoole. Manbışer Avner Sira eyhene kahrızısse yı'q'əlqa sak'al ha'a. Davuduk'le man ats'acad eyxhe deş. ²⁷ Avner Xevronqa sak'imee, Yoavee cona q'öyrecab, yuşan haa'asın xhinne, mana şaharne akkabışıyle aqa akkyayhe. Qiyğad cune çocul Asahelil-alla, mang'une vuxhnes g'ilincıqa ı'xı', gek'ana.

²⁸ Davuduk'le, man ats'axhxhamee, eyhen:

– Rəbbine ögil Nerne duxayne Avnerne ebal-alla, mısacab zaliy yizde ölkal bınah aaxvas deş. ²⁹ Havaasre mana bınah Yoavılqayiy mang'une xizanılqa vuxhecen. Hasre Yoavne nasılee maşıka gyatsts'ıyn ı'xnabınana insan deşda, əsaka iykarna insan deşda, g'ilincıke qek'ana insan deşda, mıssınçıka qek'ana insan deşda gah mooxhecen.

³⁰ Yoaveeyiy cune çocəe Avişayee Avner gek'ana. Manbışe mana cona çoc Asahel Giveonee əlyhəəne dəv'ee gik'uyñıl-alla gek'a.

³¹ Qiyğa Davudee Yoavık'leyiy cune k'anene insanaaşık'le eyhen:

– Tanalınbı qıt'axxı, palanbı ale'e, Avnernemee gyaaşe.

Avner qıkkek'ane mıghırıqa qihna vuc paççah Davud ayk'an. ³² Avner Xevronee k'eyxha. Paççah mang'une nyuq'vnel oo axtıra geşşena. Mang'uka sacıgee milletid geşşen. ³³ Paççah Davud Avnerne nyuq'vnel oo inva eyhe-eyhe geşşu:

Avner məxür, g'eliqqa huvu, gik'as dexheyiy.

³⁴ Yiğın xileppı ayt'ıl ıxha deş,

G'elybışısıb zıncır üvxü vuxha deş.

Ğu sixnareeşine ögil qukkyoyk'alan xhinne qukkyork'ul.

Manva uvhumee, millet meed Avnernemee geşşen.

³⁵ Qiyğa manbışın gırğınbı abı, Davudee, exha qixhesse, kar oxhnecenva mana ittunçıl aqqaqqa ıxha. Davudeeme, k'in g'assır, eyhen:

– Veriğ k'yooçesse, yizde ghalek gıney, medın kar set'veene, havaasre Allahee zalqa ver ablee'ecen!

³⁶ Milletık'le paççahee ha'an g'acu, man gırğın manbışde yik'eençe eyxhe. Paççahee ha'an gırğıncad milletis ikkiykanan. ³⁷ Mane yiğıl gırğine milletık'leyiy gırğine İzrailik'lecad ats'axhxhen, Nerna dix Avner paççahee gidek'u ıxhay.

³⁸ Paççahee cune insanaaşık'le eyhen:

– G'iyına İzrailee xərna, qıvaats'ına insan qik'uva ats'a dişde? ³⁹ G'iyına zı g'əyxı'na paççahır ixheene, zaqa guç k'ilyba vob. Tseruyayn dixbı, Yoaviy Avişay, zale nımee vuxhee guçuka vob. Havaasre Rəbbəe pisvalla haa'ang'us, haa'ane pisvallays sik'ı helecen!

4

İşboşet gek'ana

¹ Şaulne duxayk'le İşboşetık'le, Avner Xevron eyhene şaharee gik'uva ats'axhxhamee, mang'us zeze ooxha. İzrailin milletid man g'ayxhı qəyq'ən giyğal. ² Şaulne duxayqa İşboşetıqa q'öyre cune destebışda xərna ıxha. Manbı Benyaminaaşınbı vooxhene Beerotğançene Rimmonun dixbı vuxha. Manbışde sang'un do Baana, mansang'unud Rexav ıxha. Beerot vucub Benyaminaaşınacab

vuxha. ³ Beerotbı Gittayimeeqa heepxı qabı vuxha, g'inyinye yiğılqameeyib* manbı maa'ab menne cigaynbı xhinne aaxva.

⁴ (Şaulne duxayqa Yonatanıqa q'öyudsana g'el k'aana Mefiboşet donana dix ıxha. İzre'elyğançe Şaulıy Yonatan gyapt'ıva xabar qabımee, mang'uqa xholle sen ıxha. Mane k'ining'uqa ileekang'vee mana mançe alyart'u, zaara heexvava, gade xılence g'a'araççe mang'un g'elybı hayq'var.)

⁵ İşboşetee yı'q'ı'hna manzil haa'amee, Beerotğançene Rimmonun dixbı Rexaviy Baana yəqqı'l gyabak'va. Manbı pırane gahıl qabı mang'une xaasqa hiviyxhar. ⁶⁻⁷ İşboşet cune gozee tyulee g'alirxhu eyxhe. Rexaviy cuna çoc Baana suk alyabat'anbı xhinnee xaaqa ikkeepç'ı, mang'une vuxneeqa xincal hi'yxə. Qiyğab vuk'ul g'ats'pk'ın, vucub alyapt'ı, mançe heebaxanbı. Xəmvolle manbı Arava eyhene qadaalyne yəqqı'le k'ena avayk'ananbı. ⁸ İşboşetna vuk'ul manbışe Xevroneeqa Davudne k'anyaqa abı, paççahık'le eyhen:

– İna Şaulne yiğne duşmanna duxayna İşboşetna vuk'ul vob. Mane Şaulisniy ğu gik'as ıkkın. G'iyna Rəbbəe, yişde xəring'ul – paççahıl-alla Şaulukeyiy cune nasılıke in hı'ı, qəl qığavhu.

⁹⁻¹¹ Davudee Beerotğançene Rimmonne dixbışis Rexavisiy cune çocus Baanays inəxdın alidghıniy qele:

– Zı Tsiklageenang'a culygena ixheene zas yugna xabar ana insanniy arı: «Şaul qik'unava». Zı mançıl-allar mana aqqı gik'as alıkkı. Mang'vee zas abıyne xabarın mukaafat mang'us man ıxha. Həşde karai'dəən insanar qopkune insanne xaaqa ikkeepç'ı, mana cune tyulee gik'uyng'a, şosqa nəxüdiy qöö, zı mang'una eb ç'iyel g'alepçı, manbı ç'iyene aq'val gidyapt'ı g'alyaa'aye? Zı gırgınçike g'attixhan ha'ane Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen məxdın kar ixhes deş!

¹² Davudee cune insanaaşılqa əmr haa'a, manbışeb manbı avqu gyabat'anbı. Qiyğad manbışin g'elybıyiy xileppı gyatxı, Xevroneene xhyan səənə cigayne k'ane k'eyxə. İşboşetna vuk'ulyub alyapt'ı, Xevroneene Avnerne nyuq'vneeqa k'evxhu.

5

Davuduke bıkrne İzrailyna paççah eyxhe

¹ İzrailin gırgın nasılı Xevronqa Davudne k'anyaqa abı inəxüd eyhe:

– Şi vaka sa milletınbı, sa ebanbı vob. ² Şenke yişda paççah Şaulnang'a, ğucabniy İzrailıy bı dəv'eeqa vukku qavaylenbı. Rəbbəe vak'leniy uvhu, ğu Cune milletis çobaniyvalla haa'as, şı vuk'lek vukkeekana ixhes.

³ İzrailin gırgın ağsaqqalar Xevronqa paççah Davudne k'anyaqa abayle. Paççahee maa'ad Rəbbine ögil manbışika cuvab g'ats'ayk'van. Ağsaqqalaaşə Davud İzrailyna paççah ixhecənva mang'ulqa q'ış qadağva.

⁴ Davud paççah eyxheng'a mang'uqa xhebts'al (30) senniy vod. Mang'vee İzrailis yoq'ts'al (40) senna paççahiyvalla haa'a. ⁵ Davudee, Xevronee Yahudays yighille sennayiy yixhıble vazna paççahiyvalla haa'a. İyerusalimeençeb mang'vee bıkrne İzrailisiy Yahudays xhebts'ale xhebille (33) senna paççahiyvalla hav'u.

Davudee İyerusalim avqaaqqa

⁶ Paççahiy cun insanar İyerusalimqa hapk'ın, maane avaalacab vooxhene Yevus-bışılqa k'yoohar. Yevusbışe Davuduk'le eyhen:

* **4:3** 4:3 g'inyinye yiğılqameeyib: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

– Vasse inyaqa ikkeç'es əxəs deş. Ğu inyaqa areene yişde bı'rq'ı'nbişisser, k'aanbişisser ğu inençe g'e'eşşes əxəsda.

Manbişisqa məxüd qöö ıxha, Davudusse mane şahareeqa ikkeç'es əxəs deş.
⁷ Davudee maana Sion eyhena g'ala avqaaqqana. Həşde mançik'le «Davudna Şaharva» eyhe. ⁸ Davudee mane yiğil eyhen:

– Vuşuyiy Yevusbışılqava arı, hasre xhyan qööne tuneleence ilğec'u qoracen. Məxüb şu Davud g'imece eyxhene «bı'rq'ı'nbişileyiy k'aanbişile» gameepxhes.

Həşde dişe eyhe: «Bı'rq'ı'nayiy k'aana xaaqa ikkeepç'es deş».

⁹ Davud mane g'aleecar axva, mançil-allad mane g'alayk'le Davudna Şaharva eyhe. Mang'vee g'alayn hiqiy-alladın cigad Millo eyhene tepaysqamee adın cigad ali'ı qa'an.

¹⁰ Xəəna G'oşunbişda Rəbb Davuduka ıxhal-alla, mang'una guc yiğ-yiğile hexxooxhe vuxha.

¹¹ Sur eyhene şaharne paççahee Xiramee, Davudne k'anyaqa cun insana, sidırne yiven os, osanayiy g'ayeyna iş haa'as vəəxən insana g'uxoole. Manbişe Davudus saray alya'a. ¹² Manke Davuduk'le ats'axhəhen, Rəbbe vuc İzrailyna paççah hı'ı, cuna paççahıyvallab axtı qav'u.

Davudun mansa dixbi

¹³ Davud Xevronğançe İyerusalimqa qarıyle qiyğa, mang'vee cus mançe mebin xhunaşşeriy caariyebi haa'a. Manbişeb Davudus dixbiyiy yişba vuxooxa. ¹⁴ Mang'us İyerusalim vuxhayne dixbişin do bı inbi vod: Şammua, Şovav, Natan, Sıleyman, ¹⁵ İvxar, Elişua, Nefeg, Yafia, ¹⁶ Elişama, Elyada, Elifelet.

Davud Filiştinaaşile ğamexhe

¹⁷ Filiştinaaşik'le g'iyxhen, Davud İzrailyna paççah ha'asva mang'ulqa q'ış qadğu. Manke manbişin gırgınbı Davud t'abal ha'asva avayk'an. Davuduk'le man ats'axhəhamee, yı'q'ələqa g'aleeqa siyk'al. ¹⁸ Filiştinarıb Refaimne q'adaalılqa qabı, maa'ab aaxva. ¹⁹ Davudee Rəbbike qiyghanan:

– Zı Filiştinaaşika səyxene? Ğu manbi yizde xıyaqa qevlesınbıne?

Rəbbe Davuduk'le eyhen:

– Ho'o, hoora səyxə, zı manbi yiğne xıyaqa qıdevu g'alepçes deş.

²⁰ Davud Ba'al-Peratsimeeqa arı, Filiştinar gyapxı-gyapt'ı, eyhen:

– Selin çine ögeedın kar haq'var hiyxvər ha'an xhinnee, Rəbbeeyib yizde ögiylin duşmanar oot'al-ooxal hav'u.

Mançil-allad mane cigayn do Ba'al-Peratsim (*ot'al-oxal ha'ana iyesiy*) giyxhe.

²¹ Filiştinar heepxı əlyhəəmee, con byuttyar maa'adcad g'alya'a. Davudeeyiy cune insanaşed man byuttyar sı'ı, qıkkekanbı.

²² Filiştinar meeb Refaimne q'adaalılqa abı, maa'ad çadırbı giyxə. ²³ Mançinemee Davudee Rəbbike qiyghan, Rəbbeeyid Davuduk'le eyhen:

– Ts'erriykecar manbişde ögilqa qığmeç'e. Yı'q'ələ apk'ın, totan yivarnane surale manbişılqa k'yoohe. ²⁴ Totane yivaaşine q'ombişile g'elybişin sesbı qöö gidğilmee, ğu zaara i'ğiykre. Filiştinaaşde g'oşunukun ha'asva, mane gahıl Rəbb yiğne ögil əlyhəəs.

²⁵ Davudee gırgın, Rəbbe cuk'le uvhuyn xhinnee ha'a. Mang'vee Gevayeençe Gezereeqa hivxharasdee cigeeqamee Filiştinar gyabat'a ıxha.

6

Davudee Rəbbina q'utyə İyerusalimeeqa savaak'al haa'a

¹ Davudee İzrailiyğançe meer yugna, siyxənə xhebts'al aazır (30 000) insan g'əyxı', saa'a. ² Davud, Yahudeene Ba'ala eyhene şahareençe Allahna q'utye* qavaalesva, cune insanaaşika sacige maqa ayk'an. Mana q'utye Rəbbine doyul vuxha. Mane q'utyel oo keruvar† ıxha. Xəəne G'oşunbışde Rəbbina taxt mane keruvaşıl oo vuxha. ³ Allahna q'utye ts'enne daşk'eeqa alivxhu, Avinadavne tepalyne xaançe qığaahana. Daşk'ad Avinadavne dixbışe Uzzayeeyiy Axioyee he'ekka ıxha. ⁴ Manbışe Allahna q'utye daşk'eeqa gyuvxhu qığaaha. Q'utyeyne ögiylir Axio ayk'an. ⁵ Davudur, gırgın İzrailin milletid gıranne osake hı'ıyn t'ampırbı, lirabı, dafbı, medın aalyatbı əlixı', Rəbbine ögil şadba mık'ar hı'ı.

⁶ Naxonne attayle ı'lğəemee, yatsbı qaçayxaranbı. Uzzeeyib xıl hotku, g'ı'moxhacenva Allahna q'utye avqaaqqa. ⁷ Rəbbina Uzzalqa qəl avqaaqqa, mang'vee hı'rmat deşvaala hav'uva mana maacar ı'xı' gek'ana. Uzza Allahne q'utyeyne k'ane qek'a.

⁸ Davudus, Rəbbe Uzza gik'uva qəl vooxhe. Mane cigayn do g'iyniye yiğlid‡ Perets-Uzza (*Uzzayn qik'uy*) vod.

⁹ Mane yiğil Davud Rəbbile qərq'ı'n, eyhen:
– Zasqa Rəbbina q'utye nəxüb ables vooxheye?

¹⁰ Davudus Rəbbina q'utye cusqa, Davudne Şahareeqa quvkees vukkiykan deş. Mang'vee mana Gatğançene Oved-Edomne xaaqa quvkees ulyookka. ¹¹ Rəbbina q'utye xheyible vazna Oved-Edomne xaa aaxva. Rəbbe Oved-Edomusub, mang'une xizanısıb yugna barakat hoole.

¹² Paççah Davudulqa «Rəbbe Oved-Edomne xizanıb, mang'une gırgıne karasıb Allahne q'utyel-alla barakat huvuva» hixhar ha'a. Manke Davud Oved-Edomne xaaqa hark'ın, mançe Allahna q'utye cun do huvuyne Davudne şahareeqa şadba qavayle. ¹³ Rəbbina q'utye haaqqanbışe yixhnəqqees g'el qittumee, Davudee sa yats'iy tavulyna q'ıka gyook'a. ¹⁴ Davudee katanıken ileyliğ§ ali'ı, Rəbbine ögil vəəxəxüb g'oyk'al-ulyoyk'al mık' haa'a. ¹⁵ Davuduka sacigee gırgıne İzrailiyne milletın şadvalın ts'ırbı ha'a-ha'a, şeypur ı'lyviyxə Rəbbina q'utye quvkeeka vuxha.

¹⁶ Rəbbina q'utye Davudne Şahareeqa quvkekkamee, Şaulna yiş Mikal g'uleençe ileeka yixha. Məng'ı'k'le paççah Davudee Rəbbine ögil g'oyk'al-ulyoyk'al mık' haa'a g'avcumee, məng'ee mana k'ap'ik'ile avqa qa'a.

¹⁷ Rəbbina q'utye qabı, Davudee mançinemee g'üvxüyne çadrene ab, çisva qav'uyne cigeeqa giviyyhe. Davudee Rəbbine ögil gyoxhxhan ha'aniy medın q'urbanbı allya'a. ¹⁸ Davudee q'urbanbı alli'iyile qiyğa, milletis, Xəəne G'oşunbışde Rəbbine doyule xayir-düə hoole. ¹⁹ Qiyğa mang'vee İzrailiyne milletne adameeşisıb, yadaaşisıb gırgıng'uscab sa gıney, sık'ının çuru, sa ts'ets'ib qooqqune t'imilena hoole. Mançeb gırgınbı xaybışeeqa siviyy'al.

²⁰ Davud cune xaabınbışis xayir-düə hevlesva xaaqa sak'ımee, Şaulna yiş Mikal mang'une ögilqa qıgeyç'u, eyhen:

– İzrailiyne paççahee g'iyna vuceecar-vuc nəxür haguna! Mana cune insanaaşineyiy cune g'ulluxçiy içeeşine ögil bəç'ər xhinne ts'ele qıxha.

²¹ Davudee Mikal'le eyhen:

– Zı man Rəbbine ögil hı'ı. Mang'vee zı yiğne dekkıneyiy mang'une bıkırne nasılene cigee g'əyxı', Cune milletis, İzrailiybışis, xərna hı'ı. Zı inçile qiyğar Rəbbine

* **6:2** 6:2 Allahna q'utye: Allahee ina q'utye he'eva Mısa peyğambar'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utyee g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrbinıy havacenbı. † **6:2** 6:2 Keruvar: xılıbınan malaaikar vob. Rəbbine q'utyel oo q'ölle k'inəğəyken keruv ıxha. ‡ **6:8** 6:8 g'iyniye yiğlid: in kitab otk'uning'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha. § **6:14** 6:14 Katanıken ileyliğ: kaahinaşe tanalqa alya'an kar ıxha.

ögil şadxhesda. ²² Zı yizde ulene ögil sık'ırar uleke g'a'ayxhasda. Ğu eyhene g'ulluxçiy içeeşemee zı axtı qa'as.

²³ Şaulne yişşeqa, Mikalıqa, qiyk'asde yiğılqamee uşax eyxhedeş.

7

Allahee Davudus cuvab hele

¹ Paççah cune sarayeeqa sarımee, Rəbbəe mang'us cune hiqiy-allane duşmanaasıke macal hele. ² Mane gahıl paççahee Natan donane peyğambarık'le eyhen:

– İlekke, zı sidırne gıranne yiveke ali'ıyne sarayee axva, Allahna q'utyemee çadıree* vob.

³ Natanee paççahık'le eyhen:

– Rəbb vaka vor, hoora yiğne yik'eedın he'e.

⁴ Mane xəmdə Rəbbəe Natanık'le inəxdun cuvab eyhe:

⁵ – Hark'ın yizde nukarık'le Davuduk'le eyhe, Rəbbəe inıd eyhe: «Ğune, Zı axvasın, Zasın xav alya'as? ⁶ İzrailybı Misirğançe qığav'uyne yiğile, g'iyniıyne yiğılqamee Zı nenecar xaa axudeş. Zı nyaqa ark'ınee, Yizde çadıree axu. ⁷ Zı gırgıne gahbışilycar İzrailıne milletıka sacıgee ı'giykır. Zı mısacad İzrailıne milletna haa'ane ç'ak'ınbışik'le uvhudeş: „Zas sidrıke xav ale'e“».

⁸ Həşde Yizde nukarık'le Davuduk'le eyhe, Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe inıd eyhe: «Zı ğu vəq'əbı uxhiyxhanne cigabışeençe qarı, vake İzrailis xərna hı'ı.

⁹ Ğu hark'ınne gırgıne cigabışee, Zı vaka ıxha. Yiğne ögiylin duşmanar oot'al-ooxal hav'u. Həşded yiğın do menne qıvaats'ıyne insanaaşın do xhinne qıvaats'a'asın. ¹⁰⁻¹¹ G'iyniıyke şaqa cone cigabışee gyuv'recenva, şavaacabıb manbı mançe ı'ğviykar hımaa'acenva, Zı yizde milletne İzrailynemee sa ciga qa'as. Zı haakimar milletın ç'ak'ınbı xhinne gyuvxhuyng'a, qəlnane insanaaşe manbı hooç'an-g'ooç'ananbıniy. Həşde məxdın kar ixhesdeş: Zı vas duşmanaaşine xılənçe rəhətiyvalla hevles.

Vake g'abıynbı paççahar vuxhesva, Rəbbəe vak'le g'ayxha'a. ¹² Yiğna ı'mı'r ç'əvuvxhamee, ğunar yiğne dekkaaşısqı ark'ınmee, yiğne cigeeqana yiğna dix ha'as. Zı mang'una paççahıyvalla it'umba haa'as. ¹³ Mang'vee Yizde doyulyun xav alya'as. Zınab mang'una paççahıyvalla gırgıne gahbışis it'umaa'asda. ¹⁴ Zı mang'unemee Dek ixhes, manar Yizdemee dix ixhes. Mang'vee bınah hav'umee, Zı mang'us, insanaaşe cone uşaxaaşis caza hoolena xhinnena, caza hevles. ¹⁵ Zı mang'uke Yizda badal dyooxhena yugvalla, Şauluke g'avşuna xhinne, g'avşesdeş. ¹⁶ Zı məxüdə ha'as yiğna nasılıb, yiğna paççahıyvallab gırgıne gahbışis vuxhes. Yiğna paççahıyvalına taxtıb gırgıne gahbışiscab vake g'abıynbışisne vuxhes».

¹⁷ Natanee gırgın Allahee haguyn Davudus yuşan ha'an.

Davudna düə

¹⁸ Paççah Davud Allahne çadıreeqa ikkeç'u, Rəbbine ögil gyu'ur eyhen:

– Ay Xudaavanda Rəbb, zı vuşune vor, yizda nasılıb şavnane vob, Ğu zı inimee axtı qı'ı? ¹⁹ Ya Xudaavanda Rəbb, Yiğne ulesqa manıd k'ılda qadı, Ğu zake

* **7:2** 7:2 çadır: inyaa Allahne muq'addasne çadırene hək'ee eyhe. İzrailybı, Misirğançe qığeepeç'iyle qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailyışe Allahs q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbıniy ha'a. Qiyğab Davud peyğambarne gahılıb mana İyerusalimeeniy vob.

g'abıynbışde vuk'lelqa qalesınıd uvhu. Xudaavanda Rəbb, inıd insanaaşinemee i'brat ixhes.

²⁰ Davudusse medın Vak'le hucoo eyhes əxəyee? Ya Xudaavanda Rəbb, Vak'lecar zı, Yiğna g'ul, ats'ana! ²¹ Ğu in gırgın ç'ak'ın işbı, Yiğne cuvabnemee, Vas ıkkənəxüd zak'le hagvasdemee hı'ı.

²² Ğu nimeecar Xərrayiy, ya Xudaavanda Rəbb! Şak'le yişde k'ırıbışika g'ayxhı, Vak akarana sacar deşda, Vale ğayrı Allahır deşda. ²³ Yiğın İzrail millet xhinnen, ç'iyene aq'val, medın millet vodunne? Ğu manbı Misirğançe qığavhu, gattivxhan hav'u. Yiğın do ats'axhxhecenva Ğu manbışde ögil ç'ak'ın əlaamatbı hagu, ç'ak'ın işbı g'acu. Manbışike Vas millet ha'asva, Ğu manbışde ögiylin milletbiyiy manbışın allahbı g'e'epşi. ²⁴ Gırgine gahbışis Ğu İzrailike Vasin millet hı'ı, Ğunar, Rəbb, manbışda Allah ıxha.

²⁵ Həşdiyle, Ya Rəbb Allah, zasiy zake g'abıynbışis huvuyn cuvab həməxüd he'e, gırgine gahbışis axvecen. Gırgınıd hasre Ğu eyhəxüd ixhecen. ²⁶ Hasre insanaaşə «Xəəna G'oşunbışda Rəbb İzrailyna Allah vorva» uvhu, Yiğın do gırgine gahbışis axtı qe'ecen! Yiğne g'uluna, Davudna nasılıb Yiğne ögil havaasre it'umba ulyoozrecen.

²⁷ Xəəna G'oşunbışda Rəbb, İzrailyna Allah, Ğu man zak'le hagu, uvhuyn: «Yiğna nasıl it'umba vuxhes». Mançıl-alla zı yik' hı'ı Vas məxübna düə hav'u. ²⁸ Ya Xudaavanda Rəbb, Ğu Allah vorna, Yiğın cuvabıd qotkuyn vod. Ğu həşde Yiğne g'ulus ina yugna xabar huvu. ²⁹ Gırgine gahbışıl Yiğne ögil vuxhecenva, Yiğne g'ulune nasılıs xayir-düə huvuy Vasqa yugda qalecen. Ya Xudaavanda Rəbb, Ğu məxdın cuvabniy huvu. Yizde nasılən Yiğne xayir-düəyka gırgine gahbışisda xayir-düə alept'ecen!

8

Davud İzrailyne duşmanaaşile ğamexhena

¹ Mançile qiyğa Davud Filiştinaaşile ğamxha, manbı cus vukkanəxüb vuk'lek vukkeeka. Manbışde xılənçe Meteg-Ammahıb g'ooşena.

² Qiyğa Davud Moavbışiler ğamexhena. Mang'vee manbı ç'iyelqa g'alyapk'as alivku, baağika ulyoopku, manbı xhebne desteeqa bit'al ha'a. Xhebne desteyna q'öble destə mang'vee gyabat'anbı. Sa destemee mang'vee g'ookana. Moavbı Davudus nukarar vooxhe, mang'us nalok'bı qele giviyğal.

³ Tso vayna paççah eyxhena Rexovna dix Hadadezer, Fərat eyhene damayne hiqiy-alladın ciga meed cune xılyaqa alğahasva arayle. Maa'ar Davud mang'ule ğamexhena. ⁴ Davudee Hadadezerna aazıriy yighıd vəş (1 700) balkanılyna, g'ad aazırır (20 000) hoyhar arına esker aqqaqqa. Mang'une balkanaaşına vəş Davudee cus avqu, axuyne daşk'ayk qı'iyne balkanaaşınıd g'elin damarbı gyatxas ilekka.

⁵ Damask vooxhen Arambı Tso vayne paççahıs Hadadezeris kumagıs abımee, Davudee manbışda g'ayeq'vəd aazır (22 000) insan gek'a. ⁶ Davudee Damask vooxhene Arambışde ölkee cun g'oşunbı ulyozar ha'a. Mang'vee manbışike nukarar haa'a, manbışe Davudus nalok'bı qele giviyğal. Davud nyaqa hark'ineeyir, Rəbbeə mana ğama'ananiy.

⁷ Mang'vee Hadadezerine insanaaşın k'ınəəğəken g'alxanbı alyaat'u, İyerusalimqa qadayle. ⁸ Paççah Davudee, Hadadezerne Betaxiy Berotay donane şaharbışeençe geed yez adayle.

⁹ Xamatne paççahık'le Toik'le Davud Hadadezerne gırgine g'oşunulecar ğamxhava g'iyxhe. ¹⁰ Hadadezeree hammaşee Toika dəv'ə haa'a vuxha. Hadadezerile

ğamxhava Davud nəxüriyva qiyghanas, sayir mana tabrik ha'asva paççah Toiyee dix Yoram mang'une k'anyaqa g'ixele. Yoramee Davudus k'inəəğəyn, nuk'rayn, yezan karbı adayle.

¹¹ Paççah Davudee in cus adıyn k'inəəğəyken, nuk'rayken, yezaken, vucee menne milletbışike g'ayşuyn karbı Rəbbis g'iysar. ¹² Mang'veen Edombışike, Moavbışike, Ammonbışike, Filiştinaaşike, Amalekbışike g'ayşuyn karbı Rəbbis g'iysar. Davudee Tsowayne paççahısse Rexovna dix eyxhene Hadadezerissed g'ayşuyn karbıd Rəbbis g'iysar.

¹³ Davudee Q'evane q'aadalil Edombışda yits'imoled aazır (18 000) insan oot'al-ooxal hı'ı siyk'alme, mana gırgıng'uk'le ats'axhxhena. ¹⁴ Edomne gırgıne suralqa mang'veen cun g'oşunbı ulyoozar hı'ıyle qiyğa, Edombı mang'un g'ular vooxhe. Davud nyaqa hark'ineeyir Rəbbe mana gəma'ananiy.

Davudee gyuvxhiyn ç'ak'ınbı

¹⁵ Davud İzrailynacar paççah eyxhe. Mang'veen millet qotkuda vuk'lek ıkkekkə, gırgıngunemeeyir mana qorkura ıxha. ¹⁶ Tseruya donane zəiyfayna dix Yoav g'oşunna xərna ıxha. Axiludna dix Yehoşafat taarix oyk'anna ıxha. ¹⁷ Axituvna dix Tsadokiy Evyatarna dix Aximelek kaahinar vuxha. Seraya mirza ıxha. ¹⁸ Yehoyadayna dix Benaya Keretbışdayiy Peletbışda* xərna ıxha. Davudun dixbı kaahinar vuxha.

9

Davudee Mefiboşetıs yugvalla haa'a

¹ Davudee eyhen:

– Şaulne nasilena üç'ürə axuna vornane? Yonatanneme, zı mang'us yugvalla haa'as.

² Şaulne nasılıs g'ulluxçiyvalla haa'ana Tsiva donana sa insan ıxha. Mana Davudne k'anyaqa qoyt'al, paççahee mang'uke qiyghanan:

– Tsiva gune vor?

Mang'veen eyhen:

– Ho'o, yizda xərna, zı vorna.

³ Paççahee eyhen:

– Şaulne nasileençe saxheyir üç'ürə insan vornane, zı mang'us Allahne yəqqee yugvalla haa'ayiy?

Tsivee paççahıs alidghiniy qele:

– Ho'o, Yonataniqa q'öyudsana g'el k'aana dix vor.

⁴ Paççahee mang'uk'le eyhen:

– Həşde mana nyaane vor?

Tsivee paççahık'le eyhen:

– Mana həşde Lo-Devar eyhene şaharee, Ammielyne duxayne Makirne xaa vorna.

⁵ Paççah Davudee insan g'axuvu, Lo-Devarğançe Makirne xaançe Mefiboşet cusqa ayra'a.

⁶ Şaulna neva, Yonatanna dix eyxhena Mefiboşet Davudne k'anyaqa arı, mang'us hı'rmat gyuvxhu, k'yoyzarna. Davudee ona'an:

– Mefiboşet!

Mang'veen «Zı, yiğna nukar, inyaa vorva» alidghiniy qele. ⁷ Davudee mang'uk'le eyhen:

* **8:18** 8:18 Keretbıyiy Peletbı: ine milletne insanaşe paççahıs g'aravuliyvalla haa'a vuxha.

– Qı'məyq'ən, yiğne dekkıne Yonatannemee, zı vas yugvalla hidyav'u g'alerçesdeş. Yiğne q'əsde dekkın Şaulun gırgın cigabı zı vas sak'al ha'as. Ğu gırgıne gahbışıl yizde sufranile otxhuniy oxhanas.

⁸ Mefiboşet Davudus k'yorzul, eyhen:

– Nya'a, zı, yiğna g'ul, vuşune eyxhe? Ğu, zına xhineene qivk'une xvaana haa'a?

⁹ Paççahee Şaulna g'ulluxçiy Tsiva qort'ul, eyhen:

– Şauliniy mang'une nasilen gırgın kar, yiğne xəring'une nevaysqa quvu. ¹⁰ Yiğne xəring'une nevayn cigabı ğunayiy yiğne dixbışeyiy yiğne nukaraaşə mang'unemee ezu-qiyşalas. Şagavıd mang'usqa qeles, mang'uqa oxhanasın kar ixhecenva. Vuşde xəring'une nevee, Mefiboşetee, gırgıne gahbışıl yizde sufranile kar oxhanas.

(Tsivayqa yitsıxhvayre (15) dixıy g'ayrer (20) nukar vor.) ¹¹ Tsivee paççahık'le eyhen:

– Yızda xərna, paççah, ğu uvhuyn gırgın zı, yiğne g'ulee, ha'asın.

Mefiboşetee, paççahne dixbışde sang'vee xhinne, Davudne sufranile otxhuniy oyxhan ıxha.

¹² Mefiboşetıqa sa k'inna Mika donana dix ıxha. Tsivayne xaabın gırgınbı Mefiboşetın nukarar vuxha. ¹³ Mefiboşetee paççahne sufranile kar otxhan ıxhayke, mana mançile qiyğa İyerusalimee axva. Mang'un q'öyudsana g'el k'aada ıxha.

10

Davud Ammonbışileyiy Arambışile ğamexhe

¹ Sabara gahile Ammonbışda paççah qek'a. Mang'une cigeə paççah mang'una dix Xanun eyxhe.

² Davudee eyhen:

– Dekkee zas badal dyooxhena yugvalla hav'uva, zınab mang'une dıxes Xanunus yugvalla haa'as.

Davudee cun insana Naxaşne duxayne Xanunne k'anyaqa, dekkıs baş-sağlıǵıyvalle hevles g'uxoole. Davudun insana Ammonne ölkeeqa qabı hipxhırmee, ³ Ammonbışde ç'ak'ınbışe cone xəring'uk'le Xanunuk'le eyhen:

– Vak'le həməxüdmee ats'a, Davudee baş-sağlıǵıyvalle hevles insana yiğne dekkıs hı'rmatnemeene g'uxoole? Davudee yiğne k'anyaqa insana şahar uleke alğaahas, mana vaats'a vuxha, qiyğab hı'ğəkar haa'as g'axuvu!

⁴ Xanunee Davudun insana avqu, manbışın saqqalbı suralqamee, tanalqa ali'ıyn karbıd avğançe gıviy'arne cigeeqamee gyatxas ilekka. Qiyğab mang'vee manbı cone xaybışeeqa yəqqı'l haa'a. ⁵ Man kar Davudus yuşan hı'imee, manbı naşvalin habat'ava, Davudee manbışde ögilqa insana g'uxoole. Paççahee eyhen:

– Saqqalbı aleeslemee Yerixoyee aaxve, qiyğa savk'le.

⁶ Ammonbışık'le co Davudne ulele gyapk'ı g'ooce. Manke manbışe Bet-Rexoveeneyiy Tsova eyhene cigeene Arambışike cos g'ad aazır (20 000) hoyharna esker pılıke kumagıs qot'alecenva insana g'uxoole. Manbışe Maaka eyhene cigayna paççah aazırne (1 000) insanıka, sayır Tov eyhene cigeençe yits'ıq'vəd aazır (12 000) insan qoyt'al.

⁷ Davuduk'le man ats'axhxhamee, Yoavıka gırgın yugba sıç'ookan cehilyarnana g'oşun mang'ul ooqa g'uxoole. ⁸ Ammonbı qığeeç'ı, şaharne akkabışde ögil saç'uvkasınbı xhinne gıviyk'an. Tsovayniy Rexovın Arambı, Tov eyhene cigayneyiy Maaka eyhene cigayne insanaaşika qığeeç'ı, g'ab curayba ulyoozar.

⁹ Yoavık'le cune g'oşunne ögiyleyiy yı'q'əle duşmanar gipk'ın g'avcumee, mang'vee İzrailıyne gırgıne g'oşunuke yugun gəvxüyn cehilyar curav'u, Arambışde ögilqa

giviyl'an. ¹⁰ Avxuyne insanaaşılqar cuna çoc Avişay xərna gixxhı, manbı Ammonbışde ögiyl giviyl'an. ¹¹ Yoavee Avişayık'le eyhen:

– Arambı zale gucuka vuxheene, ğu zas kumagıs ayre. De'eş, Ammonbı vale gucuka vuxheene, zı vas kumagıs ayres. ¹² Yik'eka ixhe. Qora, yişde milletneme, yişde Allahne şaharbişdemee, yişda adamiyvalla haagvas. Hasre Rəbbeyid Cusqa neniyl yugda qöö, man he'ecen.

¹³ Yoaviyl mang'una g'oşun Arambışika sıç'ookka gibğilmee, Arambı Yoavne ögiyle heebaxanbı. ¹⁴ Ammonbışık'le Arambı heebaxa g'avcumee, coyub Avişayne ögiyle heepxı, şahareeqa ikkeebaç'e. Ammonbışikan saç'ivkuy ç'əvxhamee, Yoav İyerusalimqa siyk'al.

¹⁵ Arambışık'le co İzrailybışile avub aaxva g'avcumee, manbı sacigeeqa savayle.

¹⁶ Manbışde paççahee, Hadadezerree, insan g'axuvu, Fərat eyhene damayne şene aq'valin Arambı dəv'eeqa qığaa'a. Manbıb Hadadezerne g'oşunne xəring'uka, Şovakıka, sacigee Xelam eyhene şahareeqa abayle.

¹⁷ Mançına xabar Davudus abımee, mang'vee gırgın İzrailybı sav'u, İordanne damayle ilğec'u, Xelameeqa arayle. Arambı Davudne ögil saç'uvkasva giviyl'an.

¹⁸ Arambı İzrailybışde ögiyle heebaxanbı. Davudee Arambışda yighıd vəş (700) dəv'əyn daşk'a he'ekkana, yoq'ts'al aazırır (40 000) balkanıl alıxı arına esker gek'a. Manbışda g'oşunna xərna Şovakır, Davudee ı'xı' maacar gek'ana. ¹⁹ Hadadezerne xılek avubne paççahaaşık'le con gırgınbı İzrailybışis avub avxu g'avcumee, manbışe İzrailybışikana dəv'ə ç'əv hav'u, manbışis nukarar vooxhe. Mançile qiyğa Arambı qəvəyq'ənanbı Ammonbışis kumagbı ha'as.

11

Davudıy Bat-Şeva

¹ Yuxhxhan qadımee, paççahar dəv'əys qığeebaç'ene gahıl, Davudee Yoav cune insanaaşıkayiy gırgıne İzrailyne g'oşunuka dəv'eeqa yəqqı'l ha'a. Manbışe Ammonbışıkın hı'l, manbışda paytaxt Rabba hıqiy-allançe avqaaqqa. Davud vucmee İyerusalimcar axva.

² Sa yiğıl exheeqana, Davud tyuleençe suğotsu, cune paççahaaşine sarayne daxalqa ilqec'u maa'ar iykar giyğal. Mana daxayle ilyakkımee, mang'uk'le sa zəiyfa əyeexər g'eece. Mana zəiyfa geer uftanna yixha. ³ Zəiyfayne hək'ee qiyghanasva Davudee insan g'ixele. G'axuvuyne insanee eyhen:

– Mana zəiyfa Q'etbışda eyxhene Uriyna xhunaşşe, Eliamnar yiş Bat-Şeva vor.

⁴ Davudee insanar g'axuvu mana cusqa ayree'e. Mana zəiyfa Davudusqa arımee, məng'i'n yadaaşık eyxhenbı manke ç'əveetxha ıxha. Davud məng'i'ka g'ilexhana. Mançile qiyğa zəiyfa cene xaaqa siyk'al. ⁵ Zəiyfa vuxhne eexva. Məng'ee Davudusqa insan g'ixele «Zı vuxhne vorva» eyhes. ⁶ Davudee Yoavne k'anyaqa insan g'axuvu eyhen:

– Q'etbışda eyxhena Uriy yizde k'anyaqa g'axıle.

Yoavee Uriy Davudne k'anyaqa g'ixele. ⁷ Uriy Davudne k'anyaqa arımee, Davudee mang'uke Yoaviyl g'oşun nəxübne, dəv'ə nəxübne əlyhəəva qiyghan. ⁸ Qiyğa Davudee Uriyk'le eyhen:

– Xaaqa hoora, sık'ırıra g'alixhe.

Uriy paççahne sarayeençe qığec'umee, paççahee yı'q'əle mang'us pay g'uxoole. ⁹ Uriymee xaaqa ayk'an deş. Mana paççahne manesa nukaraaşika sacigee sarayne akkayne ghalee g'ilexha. ¹⁰ Davuduk'le «Uriy xaaqa ark'ın deşva» uvhumee, mang'vee Uriyke qiyghanan:

– Nya'a, ğu yəqqı'le dişde qarı? Nya'a xaaqa idyark'ın?

¹¹ Uriyee Davuduk'le eyhen:

– Allahıka mugavilenana q'utye*, İzrailıy, Yahuder çadırıbısee aaxvamee, yizda xərna eyxhena Yoaviy eskerar g'ab çolbısee aaxvamee, ho'ne zı xaaqa ark'ın otxhan-ulyoğa xhunaşseyka g'alixhe? Valqaniy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı məxdın kar mısacad ha'as deş.

¹² Davudee Uriyk'le eyhen:

– Ğu g'iynar inyaa axve, zı ğu g'iyqa yəqqı'l ha'asda.

Uriy mane yiğilir, qinne yiğilir İyerusalim axva. ¹³ Davudee mana cusqa qort'ul yugda otxhun-ulyoğu'ı keçe xhinne qa'a. Uriy paççahısse exheeqana qığec'e. Mana g'alixhasva meer cune ögilyneçar cıgeeqa, paççahne nukaraaşısqa ayk'an. Mana cune xaaqa meer ayk'an deş.

¹⁴ Miç'eed qıxhamee, Davudee kağız otk'un, Yoavısqa hixhar he'ecenva Uriysqa qele. ¹⁵ Kağızee inva otk'un eyxhe: «Uriy it'umba dəv'ə əəne cıgeeqa yəqqı'l he'e. Mana ögil ulyozar he'e, qiyğa zaraba şu yı'q'əlqa ts'its'eepxhe, hasre mana ı'xı' gik'ecen».

¹⁶ Yoavee şahar hiqiy-allançe avqumee, mang'uk'le şenbışın yugba aldaaxhvananbı nene surak vuxhay ats'anniy. Mançıl-allar mang'vee Uriy mane suralqa salat' ha'a. ¹⁷ Şaharın insanar Yoavıka səvxəsva, şaharıke g'aqa qığeebaç'e. Manke Davudne g'oşunun sabarabı habat'anbı, habat'anbışde yı'q'nee Q'etbışda eyxhena Uriyer ıxhana. ¹⁸ Yoavee Davudne k'anyaqa dəv'ə nəxübiy ilğevç'uva xabar ana insan g'ixele. ¹⁹ Mang'vee xabar ana g'ixelene insanıs xət qa'an:

– Ğu dəv'əyne hək'ee yuşan hı'ı ç'əvexheme, ²⁰ paççahıs sayıb mançike qəl vuxha vake qiyghınee: «Nya'a şu səvxəsva şaharısqa manimee k'ane qeepxha? Nya'a şok'le ats'a dışdiy, manbışe cabırbışile vukbı ahas ıxhay? ²¹ Şavaane Yerubbeşetna dix Avimelek gik'u? Nya'a, cabırile dışdiy mang'ulqa sa zəiyfee yöxxəyna g'aye g'a'apçı, mana Tevetsee gik'u? Nya'a şu manimee cabırbışısqa k'ane qeepxha?» Manva paççahee vak'le uvheene, ğu mang'uk'le eyhe: «Yiğna nukar Q'etbışda eyxhena Uriyer qik'una».

²² Xabar ana ı'qqəna insan yəqqı'lqa gexha. Mana qarı Davudusqa hirxhıl, Yoavee cuk'le uvhuyn gırgın mang'us yuşan ha'an. ²³ Xabar ana ariyne insanee Davuduk'le eyhen:

– Şen insanar şalqa k'yoptul, şaka saç'uvkasva şaharıke g'aqa qığeepç'ı. Şınab manbı şaharne akkabışısqamee yı'q'əlqa g'ee'epşıynbı. ²⁴ Vukbı ayhenbışee cabırbışile paççahne eskeraaşılqa vukbı gyoğu'u, paççahne eskeraaşıke habat'anbıb vuxhaynbı. Yiğna nukar Q'etbışda eyxhena Uriyer maa'ar qik'una.

²⁵ Davudee xabar abıyng'uk'le eyhen:

– Yoavık'le eyhe: «Mançıl-alla aq'va havaxan hıma'acen. G'ılincın ina-şena geer gik'u. Həşdiyle guç sacıgeeqa sav'u, mane şaharılqa sayıb k'yoohe, mana hı'ğəəkar hee'e». Məxüd ğu Yoavıs yik'bı hele.

²⁶ Uriyne xhunaşseyk'le Bat-Şevayk'le Uriy qik'uva g'ayxhımee, mang'us ak' avqaaqqa. ²⁷ Ak' ç'əvuvxhayle qiyğa, Davudee insan g'axuvu, Bat-Şeva cune xaaqa qıyelee'e. Məng'i'ke cus xhunaşşe hee'e. Qiyğa məng'ee Davudus dix uxooxa. Davudee hav'una mana iş Rəbbine yik'eençe vooxhe deş.

12

Natan peyğambaree Davuduk'le cuna bınah eyhe

* **11:11** 11:11 Allahıka mugavilenana q'utye: Allahee ina q'utye he'eva Misa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Mane q'utye g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrınıy havacenbı.

¹ Rəbbəe Natan peyğambar Davudne k'anyaqa g'ixele. Natan mang'une k'anyaqa arı, inəxüdü eyhe:

– Sa şaharee q'öyre insan vooxhe. Manbışda sa karnana manasar kar deşda eyxhe. ² Karnane insanıqa geed çavra-vəq'ə eyxhe. ³ Kar deşdang'uqamee alivşu xəp qaa'ane vughulyne bederile ğayrı, vuççud eyxhe deş. Mang'vee mana beder cune uşaxaaşika sacigee xəp qaa'a vuxha. Mançin mang'une xılence kar oyxhan ıxha, mang'une k'oleençed xhyan ulyoğa ıxha. G'alyuvxhasıb mana mang'ul oo g'ulyoxha vuxha. Mana mang'unemee yişşene cigee vuxha. ⁴ Sayəqees karnane insanısqamenne cigabişeençe mihman arayle. Karnane insanısqacong'əə ariyne mihmannemee otxhuniy ha'asva cune çavra-vəq'əyke həyvan avqu givk'as qiviykkanna. Mang'vee hark'ın kar deşing'una beder avqu abı, cong'əə ariyne mihmanısqatxhuniy ha'a.

⁵ Davudna mane insanılqa qəl avqu, Natanık'le eyhen:

– Vorne Rəbbilqan k'ın ixhen, man hı'iyne insanısqatik'uyud avaak'a. ⁶ Rəhı'm hıdyav'u, məxbına iş g'avcuva, mang'vee mane bederil-alla yoq'nəqees geed kar qeles.

⁷ Natanee Davuduk'le eyhen:

– Mana insan ğu vorna! İzrailiyne Allahee Rəbbəe inəxüdüdü eyhe: «Zı ğu İzrailiyne paççah xhinne g'əyxı', Zı ğu Şaulne xılence g'attixhan hı'ı. ⁸ Zı vas yiğne xəring'un xav huvu. Mang'un yadar Zı yiğne xhilibişeeqa quvu. Zı vas İzrailiniy Yahudayn milletbı huvu. Man vak'le k'ılda g'acuxhee, Zı vas mançile hexxanıd helesınniy. ⁹ Nya'a ğu Rəbbine ulesqa pisba qööna iş hav'u? Nya'a ğu Mang'un cuvab g'eliqqa huvu? Q'etbışda eyxhene Uriyne xhunaşşeyke vas xhunaşşe hee'esva, ğu mana g'ilıncıqqa huvu. Ğu mana Ammonbışde xileka gik'u. ¹⁰ G'iyiniyke şaqa yiğne xaake mısacad g'ilınc əq'əna qixhes deş. Ğu Yızın cuvab g'eliqqa huvu, Q'etbışda eyxhene Uriyne xhunaşşeyke vas xhunaşşe hey'ı». ¹¹ Rəbbəe inəxüdüdü eyhe: «Zı vakın divan yiğne xaabınbışisqacad qaqqas alıkkas. Zı yiğne ulene ögil, yiğın yadar alyapt'ı, vas delesne insanısqaqevles. Manar yiğne-yiğın, ulek'le g'ece-g'ece yiğne yadaaşıka g'alixhas. ¹² Ğu man kar dyugulenda hı'ı, Zımee man kar yiğene yı'q'ı'hne gahlı gırgıne İzrailiybışde ulene ögil ha'as alıkkas».

¹³ Davudee Natanık'le eyhen:

– Zı Rəbbine ögil bınah hav'u.

Nataneeyid sak'ı, Davuduk'le eyhen:

– Rəbbəe yiğna bınah havaakal hav'una, ğu qik'as deş. ¹⁴ Ğu məxdın kar hı'iyle qiyğa, Rəbbine duşmanaaşisser Mana k'ap'ik'ile avqa qa'as əxə. Mançıl-allar vake ıxhana dix qik'asda, axvas deş.

Davudna Bat-Şevaykena dix qek'a

¹⁵ Mançile qiyğa Natan cune xaaqa siyk'al. Rəbbəe, Davudna dix ık'iyk'ara'ana. Man uşax qik'uyne Uriyeyne xhunaşşeyken ıxha. ¹⁶ Davudee uşaxnemee Allahıs düə haa'a. Mana sıvacı xəmbı cune gozee q'ərane ç'iyel alğa'a. ¹⁷ Sarayn ağsaqqalar mana ç'ieyle oza qa'asva qabı k'ane ulyoozar. Mana ozar qexhe deş, karıd oyxhan deş.

¹⁸ Yıghıd'esde yiğıl uşax qek'an. Davudun nukarar uşax qik'uva mang'uk'le eyhes qəvəyq'ənanbı. Manbışisqa məxüdü qayle:

– Uşax üç'ürnang'a, şi mana ittunçıl aqqeyir, mang'vee şal k'ırı alixhxhı deş. Həşde uşax qik'uva şi mang'uk'le nəxüdüne eyhes? Sayid cuk sa kar ha'a.

¹⁹ Davuduk'le cune nukaraaşe ğud-ğud haa'a g'avxhumee, uşax qik'uva ats'axxhen. Mang'vee manbışike «Uşax qik'uyenneva?» qiyghan. Manbışe «Ho'ova» eyhe.

²⁰ Man g'ayxhı, Davud ç'ieyle oza qıxha, əyxı'r-səyxı'r vuk'lelqa zeytunun q'ışid qadğu, tanalınbıd badal hı'ı, Rəbbine xaaqa hark'ın, Mang'us kyoyzarna. Qiyğa mana mançe cune xaaqa sak'ı, cus otxhuniy heleva eyhe. Cus oxhanas hucooyiy huvu, mang'vee oyxhanan.

²¹ Nukaraaş mang'uke qiyghanan:

– Ğu in ha'an kar hucoone? Uşax üç'ürnang'a, ğu sivacı geşşu-gyaxvananiy, həşde uşax qik'umee, ğu oza qıxha kar otxhan girğıl?

²² Davudee manbışis inəxdın alidghıniy qele:

– Uşax üç'ürnang'a, zı sivacı geşşu-gyaxvananiy. Zalygena ixhee, Rəbbis zı qiykkn, uşax gidek'avaniy eyhe. ²³ Həşde uşax qik'uyın, zı nişisne siv aqqas? Nya'a mana zasse yı'q'əlqa sak'al ha'as əxəyee? Mana zasqa sak'alas deş, zı mang'usqa əlyhəəs.

Sıleyman yedike eyxhe

²⁴ Qiyğa Davudee xhunaşşeyş Bat-Şevays yik'bı hele, ikkeç'u məng'ı'ka g'ilexha. Mana vuxhne ayxu dix uxooxa. Davudee mang'un do Sıleyman giyxhe. Rəbbis man uşax ikkiykanan. ²⁵ Mang'vee maqa Natan peyğambar g'ixele, mangv'eevid uşaxın do Yedidiyah (Rəbbis ikkana) giyxhe.

Davudee Rabba avqaaqqa

²⁶ Yoavee Ammonbı vooxhene Rabba eyhene şaharılqa cuna g'oşun k'yoohar hav'u, maana paççahna g'ala avqaaqqa. ²⁷ Qiyğa Yoavee Davudne k'anyaqa ina xabar ana insanar g'uxoole:

– Şi Rabba eyhene şaharılqa k'yophur, manbişe xhyan havacen cigabı aqqı.

²⁸ Həşdiyle ğu avxuna g'oşun sav'u, arı mane şaharın hiqiy-alladın cigabı aqqe. Qiyğab vuc şahar alept'e. Deşxheene, zı mana şahar avqee, mançis yızın do heles.

²⁹ Davudeeyib avxuna g'oşun sav'u, Rabbeeqa arı, dəv'əyka mana avqaaqqana.

³⁰ Mang'vee manbışde paççahne vuk'lele tac alyaat'u, cune vuk'lelqa giyxhe. Man tac k'inəğəyke hı'ı ıxha, çina yı'q'vaalab sa talant* vuxha. Mançine hiqiy-allançed gıranın g'ayebıyiy gitk'ın. Davudee mane şahareençe geed gıranın kar qığa'a. ³¹ Mane şahareedın millet mang'vee qığatxhu, ayxaaka, yıvayne kılınqıkayiy yak'uka işbı gaces ilekka. Qiyğale xhinne manbışisqa karpıç ha'as ilekka ıxha. Davudee Ammonbışde gırgıne şaharbışik man hı'iyle qiyğa, qığec'u cune g'oşunuka İyerusalimqa ayk'an.

13

Amnoniy Tamar

¹ Qiyğa in ıxha. Davudne duxayqa Avşalomuqa Tamar donana micagna yiçu yixha. Davudne menne dıxes Amnonus mana Tamar* yikkiykan. ² Amnonus cuna duvuxna yiçu Tamar manimee yikkiykan, mana mançike ık'iyk'arna. Mana adamiys hidyark'ınna içiy yixhayke, Amnonus məng'ı'k hucoomecad ha'as dağamda qöö ıxha.

³ Amnonuqa Yonadav donana sa hambaz ıxha. Yonadav Davudne çocuna, Şımayna dix ıxha. Vucur geer bicna kar ıxha. ⁴ Yonadavee Amnonuk'le eyhen:

– Ay paççahna dix, nya'a ğu yiğ-yiğile k'eçe? Ğu man zak'le eyhelan!

Amnonee mang'uk'le eyhen:

– Zas yizde çocuna Avşalomna yiçu Tamar yikkan.

⁵ Yonadavee mang'uk'le eyhen:

– Tyuleeqa k'iç'u, ğucar ğu ık'arna xhinne hagve. Dek ğu g'acesva vasqa arımee, mang'uk'le eyhe: «Hucoona ixhes, yuçeyk'le Tamarık'le eyhe arı zas kar oxhan

* **12:30** 12:30 Sa talant: 34 kilelqa ələən ıxha.

* **13:1** 13:1 İne kitabee ilyaake 3:1-3.

he'ecen. Yizde ulene ögil zas otxhuniy he'ecen, zak'ler mana g'ayces, mæng'i'ne xılence kar oxhanas».

⁶ Amnon tyuleeqa k'iç'u, vuceecar vuc ı'kar hag'va. Paççah mana g'acesva arımee, mang'vee paççahık'le eyhen:

– Hucoona ixhes, yizda yiçu Tamar ayrecen, yizde ulene ögil zas q'öble kokay hee'ecen, zınad manbı cene xılence oxhanas.

⁷ Davudee xaaqa insan g'axuvu, Tamarık'le eyhen:

– Həşde yiğne çocune Amnonne xaaqa hiyek'ne, mang'us oxhanasın kar he'e.

⁸ Tamar çocune Amnonne xaaqa hark'ining'a, mana g'alirxhu eyxhe. Tamare xamır hı'ı, çocune ulene ögil kokaybı qece. ⁹ Qiyğa mæng'ee tava alyapt'ı, çocune ögilqa otxhanan kar giyxhe. Mang'us oxhanas ikkiykandeş. Amnonee eyhen:

– Hasre gırgınbı zasse qığeepç'ecen.

Gırgınbı mang'usse qığeebaç'enbı. ¹⁰ Amnonee Tamarık'le eyhen:

– Otxhanan kar anne gozeeqa qıkkee, maa'ad zı yiğne xılence alyaat'u oxhanasın.

Tamare çocusva hı'iyn kokaybı alyaat'u, anne gozeeqa qıkkekka. ¹¹ Kokaybı Amnonee oxhnecenva cusqana qıkkekamee, Amnon Tamarık at'irq'ın eyhen:

– Yiçu, qeera zaka g'aliyxhe.

¹² Tamare mang'uk'le eyhen:

– De'eş çoc, yızın do qığmayhe! İzrailee məxdın karbı ha'anbıdeşxhe. Məxbına beynyavavalla hımaa'a. ¹³ Məxdıne doyuka zı nyaqana yixhes? Yiğınid İzrailee beynyavava do qığeç'es. Həşde hucoona ixhes, ğu hark'ın paççahıka yuşanxhe, mang'vee zı vas heylesda. De'eşva eyhesdeş.

¹⁴ Amnonee mæng'ı'l k'ırı ilydixhı, guc geeb vuxhayke mana qıkkeek'val hey'ı, mæng'ı'ka g'ilexhana. ¹⁵ Mançile qiyğa Amnonuk'le Tamar g'imeece qeexhe. Amnonus Tamar cus yic yikkanançiler geer g'imeece qeexhe. Mang'vee Tamarık'le «Oza qiyxha ğadariyxheva» eyhe.

¹⁶ Tamare mang'uk'le eyhen:

– De'eş, yizda çoc! Ğu zı g'e'eyşuyka, mançile ögil hav'uyne pisvalileb, sık'ılbab xəbna pisvalla zas haa'a.

Amnonee mæng'ı'l k'ırı ilydiyxhı, ¹⁷ cuna nukar qort'ul eyhen:

– İna zasse g'e'eyşu, akka qe'e!

¹⁸ Nukareeyir içiy g'aqa qığeyhı, akka qa'an. İciyne tanal gıranın micagın gurt eyxhe. Məxdın gurtbı paççahne adamiys hıdyapk'ınne yişbişe alyaa'ıxha.

¹⁹ Tamaree vuk'lelqa yı'q k'yaa'a. Qiyğad tanalin gurt qıt'axı'ı, vuk'lelqa xıleppıd aqqı hülöörəxə geeşe-geeşe iyeek'anna. ²⁰ Çocce Avşalomée mæng'ı'kle eyhen:

– Vaka, yiğna çoc Amnonne g'alirxhu? Yiçu, həşde nıq' qığmayhe, mana yiğna çoc vorna. Man ıxhayn yik'eeqa ikmekka.

Məxür Tamar cene çocune Avşalomne xaa gırgıng'vee dağərçuna xhinne eexva.

²¹ Paççah Davuduk'le mana gaf g'avxhumee, mana qəlin əq'əna. ²² Avşalomée Amnonuk'le yugunud pisinıd cuvab eyhedeş. Mang'vee yiçu mıc hey'ı, mæng'ı'ka g'alirxhuynçıl-alla Avşalomuk'le Amnon g'imeece ıxha.

Avşalomée Amnon gek'a

²³ Ooğançe q'ölle sen ılğeç'uyle qiyğa, Efrayim eyhene şaharıs k'anene Ba'al-Xatsoree Avşalomée vəq'əbı qoyşar eyxhe. Avşalomus paççahın gırgın dıxbı maqa otxhun-ulyoğas qoot'alas vukkiykan. ²⁴ Mana paççahısqa arı, eyhen:

– G'iyna zı, yiğne nukaree, vəq'əbı qoyşar. Hucoona ixhes, g'iyna paççahiy cun insanar zasqa savaale.

²⁵ Paççahee Avşalomuk'le eyhen:

– De'eş dix, yişin gırgınbı abee, vas yı'q'da gyuaras.

Avşalomée mana nimee ittunçil aqqeyir, paççah maqa arayle deş. Paççahee Avşalomus xayir-düeyib huvu, mana yəqqı'l araççe. ²⁶ Avşalomée meed eyhen:

– Manke yizda çoc Amnonxheeyir şaka g'axile.

Paççahee mang'uke qiyghanan:

– Nişisne mana şoka ikkekka?

²⁷ Avşalomée xıl ts'its'aa'a deş. Davudee manke Amnonur gırgın cun dixbıb mang'uka g'uxoolenbı.

²⁸ Avşalomée cune insanaaşılqa əmr haa'a:

– İlyaaake Amnonee çaxır ulyodğu vuc xhinne qıxhamee, zı şok'le «Amnonus ı'xeval!» eyhes. Manke şu mana gik'e, qı'məəq'ən. Zı şos əmr hoole! Adamer vuxhe, yik'eka vuxhe!

²⁹ Avşalomée nəxüdiy uvhu, nukaraaşed həməxüd Amnonus ı'xiyxən. Paççahne dixbışik'le eyxhenbı g'acu, zaraba cone g'atıraaşılqa aleepxı, mançe heebaxanbı.

³⁰ Manbı yəqqənang'a Davudulqa inəxübna gaf hiviyyxhar:

– Avşalomée paççahın gırgın dixbı gyapt'ıynbı, manbışda nenacar üç'ürre g'alerçu deş.

³¹ Paççah oza qıxha, tanalin qıt'axxı'ı, ç'iyelqa gizyaraççe. Mang'une k'anene gırgıne cune insanaaşed tanalinbı qıt'axxa'anbı. ³² Davudne çocune Şimayne dixee Yonadaveeme inəxüd eyhe:

– Yizde xəring'usqa həməxüd qımaylecen, cune dixbışın gırgınbınıyxan hapt'ı. Saccu Amnoncar qik'u. Avşalomuqa məxbına fıkır cuna yiçu Tamar Amnonee cuka g'aliyxhas aliykkıyne yiğile vuxha. ³³ Hasre yizde xəring'un paççahın gırgın cun dixbı hapt'ıva gaf g'avxhuva yik' gimoyxhancen. Saccu Amnoncar qik'u.

³⁴ Avşalomme hixu ark'ın ıxha. G'aravulee, vuk'ul ooqa qav'umee, tepayle geeb insanar gəə g'ooce. ³⁵ Yonadavee paççahık'le eyhen:

– Haane paççahın dixbı qöövub! Zı, yiğne nukaree, nəxüdiy uvhu, həməxüdüd eyxhen.

³⁶ Mang'vee cuvab uvhu g'attirxhınmee, axtıba gyaaşe-gyaaşe maqa paççahın dixbı ikkeebaç'e. Paççahır gırgın cun insanarıb hülöübəxə gyaaşe giviyyal.

³⁷⁻³⁸ Davudee yiğis-yiğis dıxes, Amnonus, ak' avqaaqqa vuxha. Avşalomme hixu Geşurne paççahne Talmayne k'anyaqa ayk'an. Talmay Ammihudna dix ıxha. Geşureeqa hixuna Avşalom maa'ar xhebille senna axva. ³⁹ Amnon qik'u, ooğançe sabara gah ilğevç'ule qiyğa, paççah Davud culqa qarayle. Mana Avşalomuke qəl qıgahasva qihna gexha deş.

14

Avşalom İyerusalimeeqa siyk'al

¹ Tseruyayne duxayk'le Yoavık'le ats'anniy, paççahın yik' Avşalomuqa gyotxhan ıxhay. ² Yoavee Teqoayeeqa insan g'ıxele mançe ats'alynana zəiyfa ayres. Mang'vee ariyne zəiyfayk'le eyhen:

– Hucoona ixhes, ğucar ğu ak' avquyn xhinne heegve. K'aarın tanalinbı ale'e, vuk'lelqa zeytunun q'ış qımadağva, ğucar ğu qik'uyng'unemee geer yiğbına geişen xhinne heegve. ³ Paççahne k'anyaqa hark'ın, inəxüd eyhe.

Yoavee, paççahık'le hucooyiy eyhesva, xət qa'an.

⁴ Teqoayeençena zəiyfa paççahısqa ikkeyç'u, mang'une ögee aq'vak k'ena ç'iyelqa gizerçu, eyhen:

– Ay paççah, kumag he'e!

⁵ Paççahee mang'uk'le eyhen:

– Vak hucoona ıxha?

Zəiyfee eyhen:

– Zalqa yiğ adı, yizda adamiy qik'u. Zı sip'iriy vorna. ⁶ Zaqa, yiğne nukarıqa, q'öyre dixniy vor. Sa yiğil manbışda q'öyre çolee sana-sang'uka aldapxhınbı. Maa'ar manbı curaa'asda vuşucar ıxha deş. Sang'vee manasa ı'xı' gik'una. ⁷ Həşde gırgınacab xizan zalqa g'elil quvxha, manbışe eyhen: «Çoc gik'una şasqa qale, şı mana çoc gik'yunçıl-alla gik'as. Dekkın kar şavusiy axvas manar gik'as». Manbışe məxüd zaqa vodun-deşin man ts'ünq' q'ətqa'as. Məxüb manbışe çiyeyne aqval yizde adamiyke g'abıynbı g'alepçes deş.

⁸ Paççahee zəiyfayk'le eyhen:

– Xaaqa sayk'le. Zı yiğne hək'ee əmr haa'asda.

⁹ Teqoayeençene xhunaşşee paççahık'le eyhen:

– Yizda xərna paççah, hasre mançina bınah zalqayiy yizde xizanılqa vuxhecen! Paççahılqayiy cune taxılqa bınah gyumooxhacen!

¹⁰ Paççahee eyhen:

– Şavaayiy vak'le sa cuvab uvhu, mana zasqa ayre. Mançile qiyğa mana vak sayır set'as deş.

¹¹ Zəiyfee eyhen:

– Hucoona ixhes, paççahee, Rəbbılqa, cune Allahılqa k'ın g'aysrecen, şavusqacad yizde dixike qəl qığaahas havaasaras deşva. Deşxhee, manbışe yizda dix gik'as.

Davudee eyhen:

– Vorne Rəbbılqan k'ın ixhen, yiğne duxayne vuk'lele ç'ərıb g'a'avxhas deş.

¹² Zəiyfee Davuduk'le eyhen:

– Hucoona ixhes, zasqa sa cuvab eyhes hasre.

Paççahee «Eyheva» eyhe.

¹³ Zəiyfee eyhen:

– Nya'a manke ğu, Allahne milletne ögil məxbına iş hav'u? Ğu məxüd uvhuyka, valqa bınah qaa'a. Menne cigeeqa hixu ark'ınna yiğna dix ğu vasqa sak'al hı'ı deş.

¹⁴ Yişin gırgınbı hapt'asınbı, şı ç'iyelqa ott'ulne yı'q'əlqa sa'as dexhene xhyanık akar. Allaheeyid insanıke ts'its'ı'ı can g'eşşe deş, Mang'veeyib Cuke əq'ənaqa girxhuna nəxürne Cus k'ane qa'asva fıkır ooxhan. ¹⁵ Zı milletın qı'yeeq'ən hey'ı, çil-allar zı həşde vasqa, yizde xəring'usqa paççahısqa arı. Yizde fikreeqa qadıyn: «Hark'ın paççahıka gaf haa'as, sayid mang'vee zı uvhuyn ha'a. ¹⁶ Paççahee, zı uvhunçıl k'ırı alixxhı, zınayiy yizda dix, şı gyapt'as vukkanang'une xileençe g'attivxhan haa'a. Məxüb şı Allahne milletne yı'q'neençe hakkal hidya'a». ¹⁷ Mançıl-alla zı məxüd uvhu: «Yizda xərna paççah, sa cuvab eyhe, yızın yik' cigeeqa qoracen». Vasse Allahne malaaikısse xhinne yugun pısınçike cura'as əxən. Hasre Rəbb, yiğna Allah, vas kumagxhecen!

¹⁸ Paççahee zəiyfayk'le eyhen:

– Zı vake sa cuvab qiyghanas, mançin alidghiniy zake dyugul hıma'a.

Zəiyfee eyhen:

– Yizda xərna paççah, hucoona ixhes qiyghne.

¹⁹ Paççahee qiyghanan:

– İne yiğne işee Yoavna xılyne alivku vob?

Zəiyfee alidghiniy qele:

– Yizda xərna paççah, valqan k'ın ixhen, şavussevad val k'ırı ilydiyxhı t'ub cigeençe ı'ğviykar haa'as vəxəx deş. Ho'o, yiğne nukaree Yoavee zas əmr hav'u, zı hucooyiy eyhes ıkkınavad, mang'vee xət qı'ı. ²⁰ Məxüd yiğne nukaree Yoavee mana iş qa'asva hı'ı. Yizde xəring'una paççahna ək'el, Allahne malaaikna ək'elymee geeb vob, mang'uk'le dyunyel eyxhen gırgın ats'an.

²¹ Paççahee Yoavık'le eyhen:

– Ho'o, zı man kar ha'asın. Hoora, şena mek'vna Avşalom yı'q'əlqa sak'al he'e.

²² Yoav aq'vakkena ç'iyelqa gizerçu, «Ğu paççah geer qa'anava» uvhu. Qiyğa Yoavee meed eyhen:

– G'iyna paççahee, cune nukaree uvhuyn hı'ı. Həşde zak'le, yiğne nukarık'le, ats'axhxhayn, vasqa zı yugra qarı ıxhay.

²³ Yoav Geşureeqa hark'ın, Avşalom İyerusalimeeqa sak'al ha'a. ²⁴ Paççaheeme eyhen:

– Hasre mana cune xaaqa sak'lece, yizde ulesqa qımaylece.

Avşalom cune xaaqa siyk'al, mana paççahne ulesqa qarayledeş.

Davudee Avşalom cusqa qoyt'al

²⁵ İzrailivolle Avşalom xhinne micagna adameeşına insan ıxhadeş. Gırğing'us mana ıkkın ıxha. Vuk'lele kış'alqamee mang'uqa qəlan ciga ıxhadeş. ²⁶ Senis, ç'ərbışe mang'us yı'q'valla haa'ava, mang'vee manbı gyadaxa ıxha. Qiyğad g'apanıl gyoodkumee, q'öd vəş (200) şekel* qadayle ıxha. (Şekel paççahee gıxhxhiyn standart ıxha.)

²⁷ Avşalomuqa xhebiyre dixiy Tamar donana sa yiş yixha. Tamar geer micagna içiy yixha.

²⁸ Avşalom q'ölle senna İyerusalim axveeyir, mang'uk'le paççahın aq'va g'ecedeş.

²⁹ Avşalomee Yoavıqar qihna insan g'ıxele. Avşalomus ıkkannıy, Yoavee vuc paççahısqa ıkkı. Yoavıs mang'une k'anyaqa ayres ıkkıykandeş. Avşalomee q'ör'es Yoavne k'anyaqa insan g'ıxele. Mang'us meer mang'une k'anyaqa ayres ıkkıykandeş.

³⁰ Avşalomee manke cune nukaraaşik'le eyhen:

– İlyaaake, Yoavın xhıt'anan çol yizde çoluk at'itq'ın vod. Hapk'ın, maqa ts'a ı'xe.

Avşalomne nukaraaşed hapk'ın, maqa ts'a ı'xiyxən.

³¹ Manke Yoav Avşalomne xaaqa arı, qiyghanan:

– Nya'a yiğne nukaraaşe abı, yizde çolus ts'a ı'xı'?

³² Avşalomee Yoavık'le eyhen:

– Zasqa ayreva zı yiğne k'anyaqa insan g'axuvu. Eyhelan zak'le, zı inyaqa Geşureençe nişisniy qarı? Zı şaacar axunaxhiy inçile nimeexheyid yugda eyxheyiy. Hasre zak'le paççah g'aces. Zaqa bınah vobxhee, gik'ecen.

³³ Yoavee hark'ın, man gırğın paççahılqa hixhar ha'an. Paççaheeyir Avşalom cusqa qoyt'al. Avşalom paççahısqa arı, mang'une ögil aq'va ç'iyek qet'asmee k'yoyzarna. Paççahee mang'us ubba ha'a.

15

Avşalomee millet g'elil qa'a

¹ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, Avşalomee cus dəv'əyn daşk'a, balkanar, xhots'al (50) cune ögil g'adaxhvanasda insan t'abal ha'a. ² Mana miç'eer çakra suğots'u, şaharne akkabışısqa əlyhəəne yəqqəniy ulyoyzarna. Mançe cone yı'q'nee gıpxhına gaf paççahee məhkama alğehecenva vüqqən insanar ı'lğəəmee, mang'vee manbı cusqa qopt'ul, qiyghan ıxha:

– Ğu nene şahareençene?

Mane insaneeyid alidghiniy qele ıxha, vuc sa neneme İzrailıyne nasıleençena vorna.

³ Avşalomee mane insanık'le inəxüd eyhe ıxha:

– Yiğna iş yugrab, qopkunab vuxheeyib, paççahısnee val k'ırı alixhxhesda insandeşda.

⁴ Avşalomee meed eyhe ıxha:

* **14:26** 14:26 Q'öd vəş şekel: 2 kileyle geed ıxha.

– İne ölkayna haakim zıcarxhiy hı'ına. Manke zı, vuşuyiy zasqa məhkamee he'eva arı, mang'une işıqa qorkuraniy ilyakkas.

⁵ Vuşumecar k'yoazarasva Avşalomusqa qexhemee, mang'vee xıl hotku, mana insan cusqa ts'its'i'ı, ubba ha'a ıxha. ⁶ Avşalomee məxüd paççahısqa məhkama ha'asva vüqqəne gırgıne İzrailybışıkcad ha'a ıxha. Məxüb mang'vee İzrailybı culqa saa'a vuxha. ⁷ Yoq'ulle sen ilğec'uyle qiyğa, Avşalomee paççahık'le eyhen:

– Hucoona ixhes, hasre zı Xevronqa hark'ın, Rəbbis cuvab huvuyn kar ha'as. ⁸ Zı, yiğna nukar, Aramne cigabişee Geşurne şaharee axvamee, k'inniy g'assır: «Rəbbe zı İyerusalimqa sak'al he'ee, zı Mang'us ı'bəədat ha'as Xevronqa ı'qqəs».

⁹ Paççahee mang'uk'le «Yugna yəq vuxhenava» eyhe.

Avşalomur Xevronqa ayk'an. ¹⁰ Avşalomee dyugulenba gırgıne İzrailyne nasılıbışeeqa cun insanar g'axuvu, maabınbışık'le eyhen:

– Gaçeençe qı'ğəəne süttyn ses g'ayxımee, «Avşalom Xevron paççah ıxhava» eyhe.

¹¹ İyerusalimğançe Avşalomuka sacıgee q'öd vəş (200) insan ayk'an. Manbı məttine yik'eka mang'uqab qihna əlyhəə vuxha. Manbışis nişikecab xabar vuxha deş. ¹² Avşalomee q'urbanbı allya'amee, mang'vee Davudna muşaa vir Gilonçena Axitofel* cune şahareençe, Gilonçə, cusqa qoyt'al. Avşalomne suralqa ı'lğəənbı yığ-yığile geeb qeebaxhe vuxha. Manbışis Davudne yı'q'əle qeepxhes vukkan vuxha.

Davud İyerusalimğançe hexva

¹³ Sa insan Davudusqa arı, mang'uk'le eyhen:

– İzrailybışın yik'bı Avşalomulqa vod satk'ıl.

¹⁴ Davudee İyerusalimeene cune gırgıne insanaaşık'le eyhen:

– İnce heepxas! Deşxheene, Avşalomne xılənçe yişde neng'ussecar g'attixhanas əxəs deş. Zaraba vuxhe əlyhəəs. Deşxheene, mana şaka avarq'ıl, yişde vuk'lelqa yığbı exas, şaharib g'ılincike alğaahas.

¹⁵ Paççahne insanaaşee eyhen:

– Şi yığın nukarar vob, hasre ğu, yişde xəring'vee, eyhen ixhecen.

¹⁶ Paççahıqab qihna mang'un gırgın xaabınbı qığeebaç'enbı. Mang'vee saccu yits'ıyre caariye xaaqa ilyaakasva g'alyaa'a. ¹⁷ Paççahıqad qihna gırgın milletcad qığec'u, şahareençe qığəəne xaasqamee qadı, ulyoyzaran. ¹⁸ Gırgın mang'un insanar Keretbışika, Peletbışika†, yixıd vəş (600) Gateençe cuqab qihna qabıyne Gatbışika sacıgee, cune ögiyle ilğeebaç'e.

¹⁹ Paççahee Gatğançene İttayk'le eyhen:

– Ğu nya'a şaka ı'qqə? Sak'le, ixhesde paççahıka Avşalomuka axve. Ğu menne cıgeençe g'e'eşşu qarına vor. ²⁰ Ğu inyaqa həşdebışee qarı. G'iyna zı ğu zaka əlyhəəsne alikke? Zak'le zı nyaqa əlyəsvacar ats'a deş. Ğumee sak'le, yığın insanarib vaka quvke. Hasre Rəbbe Cuna badal dyooxhena yugvalla vak'le haagvecen!

²¹ İttayee paççahıs alidghiniy qele:

– Vorne Rəbbilqaniy yizde xəring'une paççahne canılqan k'ın ixhen, ğu, yizda paççah, nyaa'ar ixhee, zınar qik'u ixheeyir, üç'ür ixheeyir, maa'ar ixhes.

²² Davudee İttayk'le eyhen:

– Qora manke ögilqa ilğec'e, ögee hoora.

Gatğançene İttaykan gırgın mang'un insanar, cone k'anebın gırgın uşaxar qabı, ilğeebaç'enbı.

* **15:12** 15:12 Axitofel: şavuk'lene ats'a, mana insan Bat-Şevayna q'əsda dekmee ıxha. Bat-Şevayna adamiy, Uriy, Davudee gik'u'ı ıxha. † **15:18** 15:18 Keretbı, Peletbı: ine milletne insanaaşee paççahıs g'aravuliyvalla haa'a vuxha.

²³ Paççahın insanar əlyhəəmee, ölkeebın gırgın insanar okur aletçu gyaaşenbı. Paççahee Qidronna q'adaal ılğevç'umee, mang'ukan gırgın milletcad sahrayne suralqa ayk'an.

²⁴ Maa'ar Tsadokır ıxhana. Mang'une k'ane Leviyke g'abıynbı[‡] vuxhaynbı. Manbışe Allahıka mugaavilenana q'utye quvkekka vuxha. Allahna q'utye manbışe ç'iyelqa giviyxhe. Evyataree gırgın millet şahareençe qığevç'esmee q'urbanbı allya'a.

²⁵ Paççahee Tsadokuk'le eyhen:

– Allahna q'utye şahareeqa savk'al hee'e. Zı Rəbbine ulesqa yugra qaree, Mang'vee meer zı yı'q'əlqa sak'al hı'ı, Cuna q'utyeyiy Cuna çadır[§] zak'le hagvasın. ²⁶ De'eş, «ğü Zas ikkana deşurva» uvheene, hasre zak Cus hucooyiy ikkan he'ecen. Zı Mang'une xıle vorna.

²⁷ Paççahee kaahin Tsadokuk'le eyhen:

– İlekke, hucooyiy eyxhe. Ğunayiy yiğna dix Axima'ats, Evyatarnı duxayka Yonatanıka sacıgee hexxan hidi'ı şahareeqa savk'le. Ğunar, Evyatarnıyib q'öyursana vuşun dixbı şoka vukkee. ²⁸ Zı şoke xabar qavaalesmee, İordanne damayle ılğəəne cıgee, sahree ixhes.

²⁹ Tsadokeeyiy Evyataree Allahna q'utye İyerusalimeeqa savaak'al haa'a. Cona q'öyursanab İyerusalimee axva.

³⁰ Davud Zeytunne suvalqa geşşe-geşşe ılqevç'e. Mang'vee vuk'lelqa kar atçu eyxhe, g'elilqamee kar ali'ı ıxha deş. Mang'uka sacıgee suvalqa ı'lqəənbıb vuk'lelqa kar atçu gyaaşe-gyaaşe ılqeebaç'e.

³¹ Şavaame «Axitofel Avşalomne k'ane vorva, g'elil qeepxhaynbışde suralırva» xabar hoole. Davudee Rəbbis düə haa'a:

– Ya Rəbb, zı Vake heqqa, Axitofelin mı'sləhətbı nişiscad karar'dəənbı he'e.

³² Davud milletin Allahı ı'bəədat ha'ane suvane q'omaqa hirxılıymee, Arkibışda Xuşay mana g'aces arayle. Mang'vee culqa abına ver haagvasva tanalınbı qıt'axxa'a, vuk'ulelqa nyaq'v kyaa'a. ³³ Davudee mang'uk'le eyhen:

– Ğunar zaka sacıgee əlyhəəsxhee, ğü zas dağamra ixhes. ³⁴ İnekke yugun, ğü şahareeqa sak'ı, Avşalomuk'le eyhe: «Paççah, zınar yiğna nukar ixhes. Şenke nəxübiy yiğne dekkıs nukariyvalla hav'u, həşdeb vas haa'as». Məxüd vasse zas kumag ha'as əxə. Vasse Axitofelin mı'sləhətbı alyt'ik'al ha'as əxə. ³⁵ Kaahin Tsadokiy kaahin Evyatar maa'ab vaka vuxhes. Paççahne sarayee g'ayxhiyn gırgın kar, ğü kaahinaaşılqa Tsadokılqayiy Evyatarnılqa hixhar ha'as. ³⁶ Manbışda q'öyre dix – Tsadokna dix Axima'ats, Evyatarnı dix Yonatan – manbışde k'ane vob. Şok'le g'ayxhiyn gırgın manbışde xıleka zalqa hixhar he'e.

³⁷ Avşalom İyerusalimeeqa ı'kkəəmee, Davudna hambaz Xuşayır şahareeqa ikkeç'e.

16

Davudiy Tsiva

¹ Davud suvayle gəə girğilmee, mang'us Mefiboşetna nukar Tsiva qızaxxa. Mang'vee q'öd vəş (200) gıney, vəş t'exa qeqqvuyne t'ımılın, vəş t'exa incılına, sa tuluğ çaxıren alyaat'u, manbıd q'öne əməlelqa alixxhı, Davudne ögilqa arayle.

[‡] 15:24 15:24 Leviyke g'abıynbı: Levi Yaaq'ubna xhebır'esda dix ıxha. Allahee İzrailıyışde yı'q'neençe mang'uke g'abıynbı kaahinaaşın kumagçer vuxhecenva g'əvxü. § 15:25 15:25 Cuna çadır: Mana Allahna muq'addasna çadır vob. inyaa Allahne muq'addasne çadırene hək'ee eyhe. İzrailıybı, Misirğançe qığeeç'iyile qiyğa, Allahee manbışik'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailıyışde Allahı q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbınıy ha'a.

² Paççahee Tsivayk'le eyhen:

– İnbi nyaqane ikkekka?

Tsivee eyhen:

– Əməler paççahın xaabınbı aleepxecenva, gıneyiy incilerid yiğne nukaraaşə oxhıneenva, in çaxırđd sahreene obzuruynbışe ulyoğecenva adı.

³ Paççahee Tsivayk'le eyhen:

– Yiğne xəring'una neva, Mefiboşet, nyaane vor?

Tsivee paççahık'le eyhen:

– Mana «G'iyna İzrailybışe yizde q'əsde dekkına paççahıyvalla zasqa savaak'al haa'asva» uvhu, İyerusalımeə axu.

⁴ Paççahee Tsivayk'le eyhen:

– Manke Mefiboşetın gırgın kar yiğın eyxhe.

Tsiva paççahıs k'yorzul, alidghınıy qele:

– Saccu zı yiğne ulesqa yugra qoracen.

Şimeyee Davudus bed-düə haa'a

⁵ Paççah Davud Baxurim eyhene şahareeqa qarayle. Mançe mang'usqa Şaulne xınıbışda Gerayna dix Şimey qığec'e. Şimey Davudus bed-düə haa'a-haa'a qığec'e. ⁶ Davudne hiqiy-alla cehilyaariy cun esker vuxhayka ilydyakkı, mang'vee Davudulqayıy Davudne insanaaşılqa g'ayebı ayhe.

⁷ Şimeyee Davudulqa inəxübna bed-düə haa'a:

– Agvle, agvle, insanar gyabat'ana, karaı'dəəna insan! ⁸ Ğu Şaulne cigee paççah ıxha. Rəbbeeyid vak in Şaulne nasılıke k'yapk'ınne ebal-alla hı'ı. Həşde Rəbbeə paççahıyvalla yiğne dıxesqa Avşalomusqa quvu. Valqa mana ver ğu insanar gyabat'anava abı.

⁹ Tseruya donane zəıyfayne duxee Avişayee paççahık'le eyhen:

– Nya'a mane xvaan yizde xəring'us, paççahıs, məxbına bed-düə hav'u? Hasre zı hark'ın mang'una vuk'ul qooxas.

¹⁰ Paççahee eyhen:

– Tseruyayn dıxbı, zake şos hucoone? Mang'vee, Rəbbeə «Davudus bed-düə hee'eva» uvhu, bed-düə haa'axhee, şavusse mang'uk'le «məxüd hıma'ava» eyhes əxəyee?

¹¹ Davudee Avişayk'leyiy gırgıne cune insanaaşık'le eyhen:

– Zake g'ariyne yizde dıxes zı gik'as ıkkın. Mane Benyaminyaaşıkeng'uk'le hucoo eyhes eyxheyee! Mana culer-alqa g'alerçe, hasre heecen bed-düə. Mang'uk'le məxüd Rəbbeə uvhu. ¹² Həməxüd eyxhe, Rəbbik'le zak ıxhayn g'acu, şeng'vee g'iyna zas hav'uyne bed-düə-alla, zas yugun ha'a.

¹³ Davudıy cun insanar cone yəqqı'n əlyhəə vuxha. Şimeyeeme suvayne sirtile bed-düə haa'a-haa'a aykan. Mang'vee manbışılqa g'aye, toz dağa'a. ¹⁴ Paççahıy cukan gırgın insanar İordanne damaysqa hipxır, obzurva maa'ad manzilybı ha'a.

Avşalom İyerusalımqa ikkeç'e

¹⁵ Avşalomıy gırgına İzrailybışda g'oşun İyerusalımeeqa qabayle. Axitofelir mang'uka sacıgee ıxha. ¹⁶ Davudna hambaz, Arkıbışda Xuşay, Avşalomusqa arı «Paççah geer qa'ana! Paççah geer qa'anava!» eyhe.

¹⁷ Avşaloməe Xuşayk'le eyhen:

– Manane yiğne hambazılqana, Davudulqana, yiğna badal dyooxhena yugvalla? Nya'a hambazıka sacıgee idyark'ın?

¹⁸ Xuşayee Avşalomuk'le eyhen:

– De'eş, zı saccu Rəbbəe, ine milletın, gırgıne İzrailincar, g'əyxı'yne insanın sura aqqas. Zı mang'uka axvas. ¹⁹ Ğu zak'le eyhelan zı şavusne nukariyvalla haa'as? Hambazne dıxes dışde? Yiğne dekkis nəxbına nukaruyvallayiy hav'u, vasıb həməxübna nukariyvalla haa'as.

²⁰ Avşalomee Axitofelik'le eyhen:

– Şi hucooyiy ha'as ıkkənva mı'sləhət g'avcelan!

²¹ Axitofelee Avşalomuk'le eyhen:

– Yiğne dekke xaaqa ilyaakasva g'alyav'uyne cune caariyeeşika g'alixhe. Manke gırgıne İzrailik'lecad ğu dekkis g'imce qıxhava ats'axxhesın. Yiğne suralyne gırgınbışeed yığın sura sık'ıldad geed aqqas.

²² Avşalomee dekkine sarayne oğa çadır güvxü, maa'ar gırgıne İzrailyne ulene ögil dekkine caariyeeşika g'ilexha.

²³ Mane gahbışıl Axitofelee g'avcuna mı'sləhət, Allahıken cuvab xhinne ıxha. Axitofelee g'avcuna mı'sləhət Davudnemeeyib Avşalomnemeeyib həməxüb vuxha.

17

Axitofelinniy Xuşayn mı'sləhətbı

¹ Axitofelee Avşalomuk'le eyhen:

– Hasre zı yits'ıqvəd aazır (12 000) insan g'əyxı', xəmdə Davuduqa qihna gixhas. ² Mana orzul, rı'hı'le g'a'arxhung'a, şi manbışılqa k'yophur mang'una ul qəvəəq'ənaa'as. Manke mang'une k'anebın gırgınbı heepxasınbı. Zınar manke saccu paççah Davud gik'as. ³ Qiyğale gırgın millet zı vasqa sak'al ha'as, istağ tsumaysqa seek'al hee'en xhinne. Gırgınbı valqa savk'leceva, ğu mana t'abal ha'ana insan gidek'u g'alerçes ıkkən deş. Manke milletıkıd vuççud ixhes deş.

⁴ Man cuvab Avşalonusud gırgıne İzrailyne ağsaqqalaasıd yugda qadayle.

⁵ Avşalomee eyhen:

– Qudoora, həşde Arkıbışda Xuşayır qot'alas, sa mang'vee eyhenıçilid k'ırı alixxhes.

⁶ Xuşay Avşalonusqa arımee, Avşalomee mang'uk'le eyhen:

– Axitofelee şas inəxübna mı'sləhət g'avcu. Şi mang'vee eyhəxüd ha'asee? De'eş, hıdyasxhee, ğu hucoo he'evane eyhe?

⁷ Xuşayee eyhen:

– Axitofelee həşde huvuna mı'sləhət yugna deşub. ⁸ Vak'lecad ats'an, yiğna dekkiy mang'ukan insanar igider vob. Manbı həşde balabı g'ayşu axuyn syobı xhinne vob. Yiğna dek ək'elika siç'ekkvana insan vor, mana mısacar g'oşunne yı'q'nee g'alixhas deş. ⁹ Mana həşde mağarabışde sançee, deşxhee, menne cigeeye dyugulyxha vor. Mang'una g'oşun yiğne eskeraaşıqla ts'eppa k'yophur, ğamuvxhee, man g'ayxhiynbışe eyhesın: «Avşalomuqa qihna apk'ıninbı avub avxu». ¹⁰ Manke aslanaaşın xhinnen yik'bınan igiderıb qəvəəq'ənasınbı. Gırgıne İzrailybışik'lecad ats'an, yiğna dek nəxruna g'oçax ıxhay, cukanbıb nəxbın igider vuxhay.

¹¹ Zı vas inəxübna mı'sləhət g'ooce: Danile Beer-Şevalqamee* gırgın İzrailybı deryahne mıqlena g'um xhinne vasqa savaalecen. Ğunab yiğne xilen manbı dəv'eeqa vukkee. ¹² Mana axvane cigabışde sançee şi mang'ulqa xəənçe ç'iyelqa g'e'exhhan şəh xhinne k'yooharas. Manar, cukane insanaaşına sacarır üç'ürre g'ilydyaraççe.

¹³ Mana menne şahareeqa ark'ın ixheene, gırgıne İzrailybışe mane şaharısqa t'ü'ər

* **17:11** 17:11 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şəhar mane gahıl İzrailyna nekke şimalılma şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine sahree, İzrailyna nekke canubulyna vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailyne k'aneñçe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

adı, mana şahar habğı, dameeqa g'a'apçes. Mane şaharıke sa k'ınna g'ayeb g'alepçes deş.

¹⁴ Avşalomeeyiy cukane gırgıne İzrailıybişe eyhen:

– Arkıbişda Xuşayna mı'slöhət, Axitofelyne mı'slöhətile yugba vob.

Məxüd Rəbbe Avşalomne vuk'lelqa ver ablyaa'asdeme, Axitofelyna yugna mı'slöhət havaakal haa'a.

Xuşayee Davudus xabar hoole

¹⁵ Xuşayee kaahinaaşik'le Tsadokık'leyiy Evyatarık'le eyhen:

– Axitofelee Avşalomusiy İzrailıne ağsaqqalaaşis inəxübna mı'slöhət g'avcu. Zımee manbışik'le inva uvhu. ¹⁶ Həşde şu ina xabar ana Davudusqa zaara insan g'axile. Şu mang'uk'le eyhe: «G'iyna xəmə İordanne damayne ine aqval sahree himaa'a. Damayne şene aq'valqa ilğeeç'e. Deşxheene, paççahır cukan gırgın insanarib hapt'asınbı».

¹⁷ Yonatanıy Axima'ats En-Rogelee aaxva vuxha. Sa nukar içee manbışis xabar abayle vuxha, manbışeb mana xabar paççah Davudus hivxhar haa'a vuxha. Manbı şaharee neng'uk'lecab g'avces vukkan deşdiy. ¹⁸ Sa gadeyk'le manbı g'ooce, mang'veeyid man hark'ın Avşalomulqa hixhar ha'a. Mançil-allab manbı mançe zaraba qığeeç'ı Baxurimee eyxhene sa adamiyne xaaqa qavayle. Mane adamiyne məhlee kahrız vooxhe. Manbı maqa k'eebaç'e. ¹⁹ Mang'une xhunaşşee örtüyü alyaat'u kahrızılqa aççu, çılqab xhıt'a gyooka, şavuk'lecad vuççud g'imececenva.

²⁰ Avşalomun insanar mane xaaqa abı, zəiyfayke qiyghanan:

– Axima'atsiy Yonatan nyaane vob?

Zəiyfee manbışik'le eyhen:

– Damayke ilğeeç'ı.

Mane insanaaşe manbı t'abal haa'a. Vuşucar ivdeykımee, sapk'ıl İyerusalimqa avayk'an. ²¹ Avşalomun insanar apk'ınıyle qiyğa, Yonatanıy Axima'ats kahrizeençe qığeeç'ı, paççah Davudus xabar hevlesva avayk'an. Manbışe mang'uk'le eyhen:

– Oza qeepxhe, damayke zaraba ilğeeç'e.

Manke manbışe Axitofelee uvhiynçına gaf ha'a.

²² Davudıy cun insanar İordanne damayle ilğeebaç'enbı. Miç'eerilqasse damayle ilğideç'una sa insan axva deş.

²³ Axitofelik'le iş cune mı'slöhətıka hıdyav'u g'avcumee, mang'vee cune əməleys palan ı'xı' cune şahareeqa, xaaqa siyk'al. Mang'vee cune karak hucooyiy ha'as ıkkınavd uvhu, ark'ın vuceecar vuc gıvayxanna. Mana, cuna dek k'eyxiyne mağaree k'eyxha.

²⁴ Davud Maxanayimeeqa qarayle. Avşalomur cune k'anene gırgıne İzrailıybişika İordanne damayle ilğeeç'e. ²⁵ Avşalomee, Amasa Yoavne cigeeqa g'oşunbışda xərna giyxhe. Amasa, Yitra donane İzrailıyğançeng'una dix ıxha. Mang'una yed Naxaşna yış Avigailiy yixha. Yoavna yed Tseruya Avigailiynar yıçu yeexhe. ²⁶ Avşalomee İzrailıybişika Gilead eyhene cigee çadırı giyxə.

²⁷ Davud Maxanayimeeqa arayle. Maqa mang'usqa Ammonne Rabba eyhene şahareençene Naxaşna dix şovi, Lo-Devareençe Ammielyne dix Makir, Rogelim eyhene şahareençe Gileadğançena Barzılay abayle. ²⁸ Manbışe Davudusiy cune g'oşunus doşagbı, k'olabı, nyuq'vneke hı'ıyn g'abbı, ooxhanas suk, xhıt'a, urva, qoots'una suk, hüvə, ²⁹ itv, şor, zerane nikneke hı'ıyn nisse, vəq'əbı adayle. Manbışisqa məxüd qayle, g'oşun çolee missıbanıyxan, obzur, xhyan denamee avxu.

18

Avşalom qek'ana

¹ Davud cune hıqiy-allane g'oşunuqa ilyakka. Mang'vee g'oşun aazırna, vəşna bit'al hav'u, manbışılqa ç'ak'ınbı giviyxhe. ² Davudee g'oşun xhebne cigeeqa bit'al haa'a. Ts'eppiye destel ooqa Yoav, q'öd'esde destel ooqa Yoavna çoc, Tseruyayna dix Avişay, xhebid'esde destel ooqar Gatğançena İttay xərna giyxhe. Paççahee g'oşunuk'le eyhen:

– Zı şoka däv'eeqa hidyark'ın gyuaras deş.

³ Eskeraaşe mang'uk'le eyhen:

– Hımayk'an, şı heepxas gyapk'eene, manbı şaqa sapk'ıl ilyaakas deş. Yişınbışın surabı hapt'eeyib, manbı şaqa meeb sapk'ıl ilyaakas deş. Ğu yişde yits'ne aazırıng'ule ooqana vor. Mançilesa, ğu şas şahareençe kumag he'e.

⁴ Paççahee manbışik'le eyhen:

– Şosqa nəxüdiy yugda qöö, zı həməxüdüd ha'asın.

Gırgına g'oşun vəşna, aazırna şahareençe qığevç'esmee, paççah şaharne akkabışisne ulyoyzar. ⁵ Paççahee Yoavılqa, Avişayalqa, İttayalqa əmr haa'a:

– Hucoona ixhes, yizdemee şene gadeyka, Avşalomuka, g'üvənaba vuxhe!

Paççahee g'oşunbışde vuk'lel ulyobzuriynbışis Avşalomne hək'ee huvuna q'arar gırgıne eskeraaşik'le g'avxhuna.

⁶ Davudna g'oşun, İzrailybışka däv'ə haa'asva qığooç'e. Däv'ə Efrayimne ç'alagee vooxhe. ⁷ Maa'ab İzrailyna g'oşun Davudne insanaaşile avub aaxva. Mane yığıl maa'ab geeb eb k'yapk'ın, g'ad aazır (20 000) insan qik'u. ⁸ Maana däv'ə hıqiy-allane gırgıne cigabışeeqab hiviylxharna. Mane yığıl ç'alagın g'ılıncıle geeb insanar gyabat'a.

⁹ Avşalom Davudne insanaaşisqa qızaxxa. Mana cune g'atiril alixı, xənnə mı'qəne yivek avğançe ı'lğəəmee, mang'una vuk'ul yivene geed bıtağbınane cigayk açayxar. Məxür mana xəə'ər givarxın axva, vuc alixına g'atirme qığevç'u avayk'anna.

¹⁰ Eskeraaşine sang'uk'le man g'acu, Yoavis yuşan ha'a:

– Zak'le həşde Avşalom mı'qəne yivele qı'xı' g'acu.

¹¹ Yoavee cus man yuşan hı'iyne insanık'le eyhen:

– Hucoo? Vak'le manayee g'acu? Nya'a ğu mana mankecar ı'xı' gidek'u? Zı vas mançıl-alla yits'ılle şekel* nuk'rayniy sayıb ts'iraniy hevles.

¹² Mane insanee Yoavık'le eyhen:

– Yizde xılyaqa aazır şekelib† huvunaxhiy, zı paççahne duxaylqa xıl g'udyoyt'alıy. Vak'le, Avişayk'le, İttayk'le, «Yizdemee mana gade Avşalom havaceva» paççahee əmr haa'a zak'le g'ayxhiyn. ¹³ Zı paççahne cuvabıke qığevç'u, Avşalom gik'unaxhiy, vuççud nəxüdcad paççahıke dyugul ha'as eyxhe deş. Ğunad yızın sura aqqas deşdiy.

¹⁴ Yoavee mang'uk'le eyhen:

– Zaqa, vaka avaak'an haa'asda gah deşda.

Avşalom mı'qəne yivele qı'xı'carniy vor, mana qik'u deşiy. Yoavee xılyaqa xhebillə mızrag alyat'u, mang'une yik'eeqa hiyxə. ¹⁵ Yoavın silah haqqana yits'iyre gade Avşalomusqa yoq'ne surale qeepxha, mana ı'xı' gek'ana.

¹⁶ Qiyğa, g'oşunun İzrailybışıqa qihna gyapk'iy ç'əv he'ecənva, Yoavee şeypur ı'lyviyxə. ¹⁷ Avşalomur yivele g'ayşu, ç'alageene sa xənnə g'uyeeqa dağaraççe. Ooqab g'ayebışda anbar saa'a. Manke gırgın İzrailybı cone xaybışeeqa heebaxa.

* **18:11** 18:11 yits'ılle şekel: 115 gramılqa ələən nuk'ra ıxha. † **18:12** 18:12 aazır şekel: 11 kilolqa ələən nuk'ra ıxha.

¹⁸ Avşalomee üç'ürnang'a sa xəbna g'aye alyapt'ı, mana Paçcahaaşine Q'adaalil cus aabida xhinne ulyoozar haa'a. Mang'vee mane g'ayel «Zas yızın do havacesda dix ıxha deşva» uvhu, mane g'ayeys cun do hele. G'iyniyne yiğilid[‡] mançik'le Avşalomna haykalva eyhe.

Davuduk'le Avşalom qik'uva ats'axhxhe

¹⁹ Tsadokne duxee, Axima'atsee eyhen:

– Hasre zı g'adayxvan paçcahısqa hark'ın, Rəbbec vuc duşmanaaşine xılence g'attixhan hı'ıva xabar hevles.

²⁰ Yoavee mang'uk'le eyhen:

– Ğu mana gaf g'iyna deş, sa menne yiğil sa mebna yugna gaf paçcahıs hee'e. G'iyna mang'una dix qik'u.

²¹ Yoavee Kuş eyhene cigeençene adamiyk'le eyhen:

– Hooru, paçcahısqa hak'ne, g'iyna g'acuynbı mang'us yuşan he'e.

Mana insanır Yoavis kyorzul, mançe g'adayxvan ayk'anna. ²² Tsadokne duxee Axima'atsee meed Yoavik'le eyhen:

– Hucooyiy eyxhe ixhecen, hasre zınar şene adamiyqa qihna g'adaxvanas.

Yoavee eyhen:

– Nya'a, dix, vasır şeng'uqar qihna g'adaxvanas ıkkın? Ğu mana gaf hav'uva vas mukaafat heles deş.

²³ Mang'vee eyhen:

– Hasre hucooyiy eyxhe ixhecen, zı g'adaxvanasda.

Yoavee mang'uk'le «G'adaxvneva» eyhe. Axima'ats Q'adaaline yəqqı'n g'adarxhun, Kuş eyhene cigeençene adamiyle ögee qexhe. ²⁴ Mane gahıl Davud anneyiy g'anne akkabışde yı'q'nee gyu'ur eyxhe. G'aravulyçiy şaharne akkayne oone cabırılqa ılqeç'umee, mang'uk'le sa insan g'adayxvan qöö g'ece. ²⁵ Mang'vee paçcahılqa onu'u, cuk'le g'acuyn paçcahıs yuşan ha'a. Paçcahee eyhen:

– İnsan saxhee mang'vee, xabar vukkekka vuxhes.

Mana insan hiyxhar ıxha. ²⁶ G'aravulyçiyk'le g'adayxvan qööna sa merna insanır g'ece. Mang'vee akkee ulyorzuling'ulqa onu'u, eyhen:

– Meer sa merna insanır g'adayxvan qöö.

Paçcahee eyhen:

– Manar xabar vukkekkanu vor.

²⁷ G'aravulyçee eyhen:

– Ts'erriyng'un g'adarxhuniy Tsadokne duxayne Axima'atsne g'adarxhuniykıd akar.

Paçcahee eyhen:

– Mana yugna insan vor, mana yugne xabarıka ı'qqə.

²⁸ Axima'atsee paçcahık'le it'umda eyhen:

– Ğırgın yugda vod!

Qiyğa mana paçcahne ögil ç'iyelqamee k'yorzul eyhen:

– Yuğne Allahıs, Rəbbis şukur vuxhena! Rəbbec valqa, yizde paçcahılqa, xıl g'ott'uluynbı yuğnecab xıyaqa quvuynbı.

²⁹ Paçcahee eyhen:

– Yizde dix Avşalom yugrane vor?

Axima'atsee eyhen:

– Yoavee zınay sa merna paçcahna nukar g'uxoolemee, zak'le maa'ad alıkkı-gıkkıy gitxhu g'acu. Zak'le maa hucoome ıxhay, nenme ıxhay ats'a deş.

³⁰ Paçcahee eyhen:

[‡] 18:18 18:18 G'iyniyne yiğilid: in kitab otk'unıng'vee kitab ok'anassencad gahbı eyhe ıxha.

– Sa suralqana qıxha, maa'ar ulyozre.

Manar sa suralqana qıxha ulyoyzarna. ³¹ Kuş eyhene cigeençena qarı eyhen:

– Yizde xəring'us, paççahıs zaqa yugna xabar vobna! Rəbbəe g'iyna valqa g'elil qeepxhaynbışde xılənçe ğu g'attixhan hı'ına.

³² Paççahee mang'uk'le eyhen:

– Yizda dix Avşalom yugrane vor?

Kuş eyhene cigeençeng'vee eyhen:

– Hasre yizde xəring'une paççahne duşmanaaşikiy, mang'ulqa g'elil qeepxhayne ğirĝing'uk Avşalomuk ıxhayn ixhecen.

³³ Paççah sacuraycar qa'a. Mana şaharne akkabışde oone gozeeqa ılqeq'u, geşşena. Mang'vee ooqa ılqə-ılqə eyhe ıxha:

– Yizda dix, yizda dix Avşalom! Dix, yiğne cigee zıcarxhiy qik'una! Yizda dix Avşalom!

19

Yoavee Davudus ğüx haa'a

¹ Yoavılqa «Paççah Avşalomuqa vor geşşe, mang'vee ak'ıb avquva» hixhar ha'a.

² Mane yiğiliyn duşmanaaşile ğamepxhay ak'ılqa siyk'al. Eskeraaşik'le paççahın yik' duxayqa gyotxhanva g'iyxhe. ³ G'oşun mane yiğil şahareeqa, dəv'eençe hixu qööna, naş qexhe dyugulenra şahareeqa ı'kkəəna xhinne ikkyooç'e. ⁴ Paççahee aq'valqa kar atçu, it'umba ts'ir haa'a:

– Yizda dix Avşalom, ay Avşalom! Dix yizda, ay dix!

⁵ Yoav paççahne xaaqa ikkeç'u, eyhen:

– G'iyna yiğın can, dixbışın, yişbışın, yiğne yadaaşın, caariyebışın canbı g'attixhan hı'ıyn yiğın insanar ğu k'ap'ik'ile avqa qav'u. ⁶ Vas ğu g'imecenانبı vukkan, ğu ıkkananbı vukkan deş. G'iyna ğu yişde ğirĝing'uk'le haguyn, g'oşunbışın ç'ak'ınbıyiy manbışın insanar yiğnemee vuçud deşin kar vodun. G'iyna zalqa hitxır, Avşalom axu yişin ğirĝınbı g'iyna hapt'ıynbıxhiy, man yiğnemee yugdaniy ixhes. ⁷ Həşde milletısqa qıĝeq'e, manbışis yik'bı hele. Rəbbılqan k'ın ixhen, ğu g'iyna milletısqa qıĝdeç'vee, vaka exhalılqasse sacar insan axvas deş. Manıd mek'valile g'iyniye yiğılqamee yiğne vuk'lelqa qadıyn nekke pısın kar ixhes.

⁸ Paççah oza qıxha, şaharne akkabışisda giyar. G'oşunuk'led «Paççah şaharne akkabışisne gyu'urva» uvhumee, g'oşun paççahısqa savayle.

Davud İyerusalimqa siyk'al

Ĝirĝın İzrailybıme cone xaybışeeqa apk'ın vooxhe. ⁹ İzrailiye ğirĝıne nasılbışe sana-sang'uka xiliyn ha'a, eyhe ıxha:

– Paççahee şi yişde duşmanaaşine xılənçe g'attivxhan hav'u! Filiştinaaşde xılənçeb mang'vee şi g'attivxhan hav'u. Həşder Avşalomul-alla mana vuccar ölkeençe hixu. ¹⁰ Şas xəbvalla hee'ecenva şi g'əyxı'na Avşalomur dəv'ee qik'una. Həşde paççah Davud yı'q'əlqa sak'al hı'ıynemee, şu nya'a vuçud itteyhe?

¹¹ Paççah Davudee kaahin Tsadokusqayiy kaahin Evyatarısqa in cuvab hixhar ha'as insan ğ'ixe:

– Yahudayne ağsaqqalaaşik'le inəxüd eyhe: «Paççah yı'q'əlqa sak'al ha'amee, şu nya'a nekke qiyĝiynbı vooxhe? İzrailycad yuşan ha'an karbı paççahılqa, mang'une xaalqa hiyxhar. ¹² Yızın çocar, şi sa ebanbı vob. Nya'a paççah sak'al ha'ang'a şu nekke qiyĝiynbı vooxhe?» ¹³ Amasayk'led eyhe: «Nya'a şi sa ebanbı dişde vob?»* Yizde k'ane

* 19:13 19:13 Sa ebanbı: Amasa Davudna xıdıl ıxha.

gırgıne gahbışis Yoavne cigeena g'oşunbışda xərna ğu dexheene, hasre Allahee zalqa mançileb pisda ver ablee'ecen».

¹⁴ Mang'vee məxüd gırgıne Yahudeeşin yik'ıbı sang'un yik' xhinne culqa sak'al ha'a. Manbışe paççahısqa insan g'axuvu, eyhen:

– Paççah, ğunar, yiğın gırgın insanarıb savk'le.

¹⁵ Paççah sak'ı, İordanne damaysqa hiyxhar. Yahuder paççahne ögeeqa, mana damayke alğahasva Gilgal eyhene cigeeqa abayle.

Davudee Şimeyilqa yiğ allya'a deş

¹⁶ Baxurimğançene Benyaminne nasileençene Gerayna dix Şimeyir Yahudeeşika sacıgee zaara paççah Davudne ögeeqağa geç'e. ¹⁷ Mang'uka Benyaminaaşına aazır insan arayle. Qiyğa Şaulne xaana nukar Tsiva, yits'uxhvayre (15) mang'una dix, g'ayrer (20) nukar arayle. Manbı zaraba-zaraba İordanne suralqa paççahısqağa avayk'an. ¹⁸ Coyub paççahısqa yugba qudoorabacenva mang'una xizan damayle alğahas, damayne şena aq'valqa ilğeebaç'e. Gerayna dix Şimey, paççah İordanne damayle ilğec'umee, Davudne ögil ç'iyelqa gizyaraççe. ¹⁹ Mang'vee paççahık'le eyhen:

– Hasre yizde xəring'uk'le zal bınah g'umoocecen. Ğu, yizda paççah, İyerusalimğançe qığec'uyne yiğıl zı, yiğne nukaree, hav'una bınah yik'el qavaale hımaa'a. ²⁰ Zak'le hav'una bınah vaats'ana. Mançil-allar zı g'iyna paççahne ögilqa gırgıne İzrailybışile ögee arı.

²¹ Tseruyayne duxee Avişayee eyhen:

– Şimeyee Rəbbəe g'əyxı'ng'uk'le eyhesınbı-ittehesınbı axu deş. Mançil-allar mana gik'as ıkkən.

²² Davudee eyhen:

– Tseruyayn dixbı, zake şos hucoone? Nya'a zas duşmanna g'ats'apk'ın? Zak'le zı İzrailyna paççah ıxhay yugda ats'a vod, mançil-allar g'iyna İzrailee vuşucar gik'as deş.

²³ Paççahee qiyğa Şimeyk'le eyhen:

– Ğu gik'as deş.

Paççahee mang'us k'ın g'iysar.

Mefiboşet Davudusqa arayle

²⁴ Şaulna neva Mefiboşet paççahne ögilqa arayle. Paççah ark'ınne yiğile, xaaqa sağra-salamatra sak'alasde yiğılqamee, mang'vee g'elybiyy tanalınbı hodğul deş, muç'ru gyapxı deş. ²⁵ Mana paççahne ögilqa İyerusalimeeqa arımee, paççahee mang'uke qiyghanan:

– Nya'asdiy, Mefiboşet, ğu zaka qıdyarı?

²⁶ Mefiboşetee eyhen:

– Yizda xərna paççah! Zı, yiğna nukar, k'aarava, zas əməleys palanbı ı'xı', vaka sacıgee əlyhəəsnıy ıkkən. Yizde nukaree, Tsiveeme, zas horbı hı'ı. ²⁷ Man k'ıldanan xhinne, mang'vee paççahne ögil zalqa zı hidi'iyncad karbı qı'ı. Yizda xərna paççah, ğu Allahna malaaik xhinnena insan vor. Həşde vas hucooyiy ıkkən manıd he'e. ²⁸ Yizde q'əsde dekkıne nasilen gırgınbı ğu gyapt'askannıy. Ğumee zı, yiğna nukar, yiğne sufranıl gi'ı. Zaqa medın cuvab eyhesın ghal deşin.

²⁹ Paççahee mang'uk'le eyhen:

– Nya'a xiliy qa'a? Zı vak'leyiy Tsivayk'le çolbı q'öna qe'eva eyhe.

³⁰ Mefiboşetee paççahık'le eyhen:

– Yizda paççah xaaqa salamatra sak'ıyle qiyğa, hasre gırgın vucecad aleet'ecen.

Davudee Barzilayk'le geer qa'anava eyhe

³¹ Gileadğançena Barzilayır Rogelimğançe arı ıxha. Paççah İordanne damayke alğahasva, manar paççahıqa İordanne damaysqamee qaraylena. ³² Barzilay geer q'əsda, molyts'alyne (80) seneeqa hirxhılyna sa adamiy ıxha. Mana geed karnana insan ıxha. Paççah Maxanayım eyhene cigee axvamee, paççahısın gırgın kar Barzilayee adayle ıxha. ³³ Paççahee Barzilayk'le eyhen:

– Zaka sacigee damayke ılğeç'e, vasın gırgın kar zı İyerusalimee helesın.

³⁴ Barzilayee paççahık'le eyhen:

– Zaqa nimeena ı'mı'rne avxu zı vaka İyerusalimeeqa ı'qqəs? ³⁵ Həşde zaqa molyts'al sen vod. Zı nişincar şada'a deş. Zasqa ulyoğançınıy otxhaxhançin evad qöönne? Zak'le mə'niy qədəqqəne adameeşiniy zəiyfabışın sesid g'ayxhes əxəyee? Manke zı nişisne hexxara yizde xəring'us paççahıs yuk ixhes? ³⁶ Zas paççahıka İordanne damayle ılğeç'u sık'ınna yəq əlyhəəs vukkan. Nişisınne zas məxdın mukaafat? ³⁷ Hasre zı sak'ı, yizde şaharee dekkıneyiy yedine k'ane qik'as. Yiğna nukar, yizda dix Kimham hasre vaka damayle ılğeç'ecen. Yiğne yik'eençe nena yugvallayiy qöö mang'us manab hee'e.

³⁸ Paççahee eyhen:

– Kimham zaka sacigee damayne şene aq'valqa ılğeç'es, yiğne yik'esqa yugda qöön zı ha'asın. Vas zake hucooyiy ıkkın, vas ıkkanan gırgın zı ha'asın.

³⁹ Gırgın millet İordanne damayle ılğeç'uyle qiyğa, paççahır damayle ılğeç'ena. Qiyğa paççahee Barzilayıs ubba hı'ı, mang'us xayır-düə hoole. Manar cune xaaqa siyk'al. ⁴⁰ Paççah Gilgaleeqa ayk'an. Cuka sacigeeeyir Kimham hayk'an. Yahudeeşına goşunna gırgına, İzrailıyışdeme goşunna sura paççahıka avayk'an.

İzrailıyışe Yahudeeşika xıliyn ha'a

⁴¹ Gırgın İzrailıybı paççahısqa abı, eyhen:

– Nya'a yişde çocaaşe Yahudeeşe ğu qöqü? Nya'a manbışe ğu, yiğna xızan, yiğne k'anebın insanar İordanne damayle alğav'u?

⁴² Gırgıne Yahudeeşe alidghınıy qele:

– Paççah yişda xını eyxhe. Nya'a, mançike şos qəl vooxhe? Nya'a, şi paççahne sufranile otxhunıy otxhuninne? Deşxhee, şi paççahıke hucoomecadee alyaat'u?

⁴³ İzrailıyışe Yahudeeşis alidghınıy quvu, eyhen:

– Paççah şas şole yits'ne yəqqees geer k'ane eyxhe. Davud şole şas geer eyxhe. Nya'a şu şaqa ooğançe avqa ilyaaka? Paççah yı'q'əlqa sak'al ha'asva, nya'a şi dişdiy ts'etta uvhu?

Yahudeeşin cuvab İzrailıyışde cuvabile qetan eyxhe.

20

Şeva Davudulqa g'elil qıxha

¹ Mane yiğbışıl Benyaminaaşına Bikriyna dix Şeva donana sa karai'dəəna insan Gilgalee eyxhe. Mang'vee şeypur əlixı', eyhen:

– Şaka Davuduka, Yesseyne duxayka, sacigeedın kar deşin! Yişda mang'uka avqas deş! İzrailıybı, gırgınbı xaybışeeqa savk'le!

² Gırgıne İzrailıyışe Davud g'alerçu, Bikriyne duxayqa Şevayqa qihna avayk'an. Yahudermee cone paççahıke Davuduke cureebaxhe deş. Manbı İordanne damaysse İyerusalimqamee Davuduqa qihna avayk'an. ³ Davud cune İyerusalimeene sareeqa siyk'al. Mang'vee sarayqa ilyaakasva g'alyav'uyn caariyebı sa xaaqa akkyaa'a. Qiyğa mane xaane hiqiy-alla g'aravulyçer giviyyxhe. Mang'vee manbışis gırgıncad helen.

Mana saccu manbışika g'ilexha deş. Manbı sip'irer xhinne vuxha. Manbı hapt'asmee mane xaançe qığeebaç'e deş.

⁴ Paççahee Amasayk'le eyhen:

– Xhebne yiğee Yahuder zasqa see'e, ğunar cone k'ane ixhe.

⁵ Amasa, Yahuder sacigeeqa qoot'alasva ark'ineeyir, cus gyuvxhuyne gahıl yı'q'əlqa siyk'al deş. ⁶ Davudee Avişayk'le eyhen:

– Həşde Bikriyne duxee, Şevayee, şas dekkanan Avşalomuled geed ha'as. Yızın insanarib alyapt'ı, ğu mang'uqar qihna hoora. Deşxheene, sayıb mang'vee hiqiy-allançe cabırbışika it'um hı'iyın şaharib t'abal hı'ı, yişde uleke aygval.

⁷ Yoavın insanar, Keretbı, Peletbı, gırgın yugun cehiler Bikriyna dix Şeva t'abal ha'asva İyerusalimeençe mang'uqa qihna gyabak'a. Manbışıl ooyur Avişay ıxha.

Yoavee Amasa gek'a

⁸ Manbı Giveoneene xønne g'ayeyne k'anenang'a Amasa manbışde ögilqa arayle. Yoavıl dəv'əyn tanalinbı ıxha, yıq'eeqab ts'ira qav'u vuxha. Mane ts'iraylid g'ilınc givatxın ıxha. Mana ögilqava əlyhəəme, g'ilınc givatxınne cigeençe qakkitxhu, g'e'exhxhan.

⁹ Yoavee Amasayk'le eyhen:

– Yızda çoc, ğu yugrane vor?

Qiyğa Yoavee Amaseys ubba ha'asva, mana sağne xileka muç'ruyke aqqaqqa.

¹⁰ Amasee, Yoavne solne xılene g'ilıncılqa fıkır hoole deş. Yoavee xılen g'ilınc Amasayne vuxhnyaqa hı'xı' mang'un iç'alatbı ç'iyelqa ehekka'a. Q'öd'es g'ilınc hı'xəsda iş aaxva deş, mana mankecar qek'ana.

Yoaviy cuna çoc Avişaybı Bikriyne duxayqa, Şevayqa, qihna avayk'an. ¹¹ Yoavne insanaaşine sang'vee Amasayne k'ane ulyorzul, eyhen:

– Şavusiy Yoav ıkkın, vuşuyiy Davudne sural Yoavıqa qihna qoracen.

¹² Amasa yəqqı'ne yı'q'nee eban alyart'u ıxha. Mane insanık'le g'ecen, Amasayne mayıtısqa qarına-qarına maa'ar ulyoyzarır. Millet mang'usne ulyoyzar g'ecemee, mang'vee Amasayn mayıt yəqqı'ne yı'q'neençe alyaat'u, çoleeqa qıkkı, ooqad tanalin kar adaççe. ¹³ Amasa yəqqı'le alyart'uyile qiyğa, gırgınbı Bikriyna dix Şeva aqqasva Yoavne qihna avayk'an.

Şeva gek'ana

¹⁴ Yoav Avel-Bet-Maaka eyhene şaharılqasse gırgıne İzrailıne nasılbişde yı'q'neençe ilğec'e. Maane cigabişeençeb g'oşun sabı, mang'uqab qihna avayk'an. Sayıb mang'uqab qihna Berim eyhene cigeençenbı avayk'an. ¹⁵ Yoavna g'oşun k'yoptul, Avel-Bet-Maaka hiqiy-allançe avqaaqqana. Manbışe şaharne cabırbışde hiqiy-alla nyuq'vneke sa axtın ciga hı'ı, cabırbı kukkyok'al ha'as havayk'an. ¹⁶ Mane gahıl sa ək'elikane zəiyfee şahareençe ts'ir hav'u, eyhen:

– K'ırıbı alixhxhe! K'ırıbı alixhxhe! Hucoona ixhes, Yoavık'le inyaqana qoracen, cuk'le eyhesın cuvab vodun.

¹⁷ Yoav mənğ'ısqana qarımee, mənğ'ee qiyghanan:

– Yoav ğune vor?

Mang'vee, «Ho'o, zı vornava» eyhe.

Zəiyfee meed eyhen:

– K'ırı alixhxhe, zı, yiğne nukaree, vak'le hucooyiy eyhes.

Mang'vee «Yızın k'ırı val vodva» alidghınıy qele.

¹⁸ Zəiyfee eyhen:

– Şenke «Mı'sləhət Avel eyhene şahareençe hevqevaniyxhe» eyhen. İş manbışe məxüb g'ooce vuxha. ¹⁹ Mana İzrailıyna yugvalla vukkanna qopkuna sa şahar vobna.

Vas İzrailiyne xəbne şaharbişda sane hı'ğəəkar haa'as vukkan? Nişil-allane vas Rəbbis vukkanne şaharbişda sa hı'ğəəkar ha'as vukkan?

²⁰ Yoavee alidghıniy qelen:

– Hı'ğəəkaraa'asdayiy avaak'an haa'asda fıkır zake əq'əna quvxhecen! ²¹ Man ğu eyhen xhinne deş vod. Efrayimne suvabınane cigeençe Bikriyne dix Şeva paççah Davudılqa g'elil qıxha. Saccu mana şasqa qele, zınar ine şaharısse qığəç'u, əlyhəəsda.

Zəiyfee Yoavık'le eyhen:

– Mang'una vuk'ul şaharne cabırile valqa dağepçes.

²² Zəiyfa ək'elika i'ğiykır milletne k'anyaqa iyeek'an. Milletınıb Bikriyne duxayna Şevayna vuk'ul gats'apk'ın, mang'usqa dağabaççe. Mançile qiyğa Yoavee şeypur i'lyviyxə, g'oşunub şaharne hiqiy-allançe ts'its'ooxhena. Gırgınbı cone xaybişeeqa siviyyk'al. Yoavır İyerusalimqa paççahne k'anyaqa siyk'al.

Davudus k'anebin insanar

²³ Yoav gırgıne İzrailiyne g'oşunna xərna ıxha. Yehoyadayna dix Benaya Keretbişdayiy Peletbişda xərna ıxha. ²⁴ Adoram həmbalaaşına xərna ıxha. Axiludna dix Yehoşafat taarix oyk'anna ıxha. ²⁵ Şeva mirza ıxha, Tsadokiy Evyatarıb kaahinar vuxha. ²⁶ Yair eyhene şahareençena İra Davudusne kaahin ıxha.

21

Giveonbişe Şaulike g'abıynbişike qəl qığaaha

¹ Davudee paççahıyvala haa'ane gahıl, xhebillə sen çiçiqad qihna q'ittin ıxha. Mançinemee Davudee Rəbbike qidghın ha'a. Rəbbe Davuduk'le eyhen:

– Man Şauleeyiy cune nasilen k'yav'uyne ebal-alla vod. Mang'veen Giveonğançenbıniy gyapt'ı.

² Paççahee Giveonbı qopt'ul, manbişika yuşan ha'ana. Giveonbı İzrailiybı deş vuxha. Manbı Emor eyhene milletike avxuynbı vuxha. İzrailiybişe manbı üçübbə g'alya'asva k'ın g'assır ıxha. Şaulusmee manbı gyapt'ı avaak'an haa'as vukkiykın. Mang'us mane cigabişee saccu İzrailiybiyyi Yahuder avxu vukkan vuxha. ³ Davudee Giveonaaşike qiyghanan:

– Zasse vuşdemee hucoo ha'as əxəyee? Şu, Rəbbe g'əyxı'yne milletis xayir-düə huvuynemee, şi hav'una bınah zasse nəxüb havaakal haa'as vəəxəyee?

⁴ Giveonbişe mang'uk'le eyhen:

– Şas Şaulıniy cune nasilen k'ınəəğəyiy nuk'ra ıkkən deş. İzrailir şas vuşucar gik'as ıkkən deş.

Davudee manbişik'le eyhen:

– Şos hucooyiy ıkkən, zı manıd ha'asın.

⁵ Manbişe paççahık'le eyhen:

– Şi İzrailil imaaxvacenva Şaulee şake öc alyapt'ı, şi gyapt'ı. ⁶ Mang'uke g'arına yighıyre adamıy şasqa hele. Şınab manbı Rəbbe g'əyxı'yne Şaulne Givea eyhene şaharee Rəbbine ögil givaaxanas.

Paççahee «Manbı zı şosqa qevlesınbıva» eyhe.

⁷ Paççah Davudus Şaulne ühatsühat Yonatanna dix Mefiboşet qiykkanna. Mang'us mana qiykkanna Rəbbine ögil Yonatanıs k'ın g'assırva. ⁸ Paççahee Armonıyyi merna Mefiboşet alyabat'a. Manbı Ayyayne yişşee Ritspee Şauluke vuxuyn dixbı vuxha. Sayıb mang'veen Şaulne yişşee Meravee Mexolğançene Barzılaiye duxayke Adrielike vuxuyn xhoyre dix alyabat'a. ⁹ Mang'veen manbı Giveonbişisqa qoole. Giveonbişe

manbı Rəbbine ögil suval givaaxananbı. Manbışda yighırsana sacigee habat'anbı. Manbı xhıt'a qiviyşalne ts'eppiyne yiğbışıl givaaxan.

¹⁰ Ayyayne yişşee Ritspee cesva palan alyaat'u, ganzıl gyadaççe. Ritspa xhıt'abı qiyşal gibğılne yiğbışile, givapxınınbışılqa gyoğiy gyoğasde yiğılqamee maa'ar ayxu. Məng'ee manbışde mayıtbışısqa yiğniyiğın xəybışın şit'yar, xəmded çolan həyvanar qeetxhes hassır deş. ¹¹ Şaulne caariyee, Ayyayne yişşee Ritspee ha'ana mana iş Davudulqa hivxhar haa'ana.

¹² Davudee hark'ın, Şaulniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı Gileadne Yaveşne ç'ak'ınbışike g'eşşenbı. (Filiştinaaşe Gilboa eyhene suval Şaul gik'uyne yiğıl manbışın mayıtbı Bet-Şeane maydama givayxananbı. Yaveşgançene insanaaşeb abı, manbışın mayıtbı qöqənbı.) ¹³ Davudee Şauluniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı mançe alyaat'anbı, şene givapxınne yığhıng'unud bark'vbı sa'anbı.

¹⁴ Davudne insanaaşe Şaulniy mang'une duxayn Yonatanın bark'vbı Benyaminaaşine cigabişeene Tsela eyhene şaharee, Şaulne dekkine, Gişine, mağareene nyuq'vnesnee k'eyxha. Paççahee manbışik'le uvhuyn gırgın, mane insanaaşe ha'an. Mançile qiyğa Allahee ölkaynemee ha'ane gırgıne düəbışis alidghiniy qelen.

Filiştinaaşikan däv'əbi

¹⁵ Meeb Filiştinaaşda İzrailybışika däv'ə gyooxha. Davud cune insanaaşika Filiştinaaşika səyxəsva ayk'an. Manbı Filiştinaaşika siviyyəmee Davud oyzarna.

¹⁶ Rafayke g'ariyne İşbi-Benovusus Davud gik'as ikkiykan. Mang'une nizeyn siv tuncuke xhebıd vəş (300) şekel* yı'q'vəlee ıxha. Yı'q'eeqad mang'vee ts'edın g'ilınc qı'ı eyxhe. ¹⁷ Tseruyayna dix Avişay Davudusqa kumagıs qarı, Filiştinğançena mang'vee ı'xı', gek'ana. Mane gahıl Davudne insanaaşe mang'us k'ın g'assır, eyhen:

– İzrailin işix k'imədəqqəcənva, sayır ğu şaka däv'eeqa ayres deş.

¹⁸ Mançile qiyğa Filiştinaaşika Gov eyhene cigee meed səvxiy gexha. Mane gahıl Xuşa eyhene cigeençene Sibbekayee Rafayke g'arına Saf gek'ana.

¹⁹ Filiştinaaşika Gov eyhene cigee meed səvxiy gexha. Manke Bet-Lexemğançene Yareyne duxee Elxanane Gatğançena Golyatna çoc gek'ana. Mang'une nizeyn cık'rı qexhvane xhanayn argacın dal xhinne xəttə ıxha.

²⁰ Gat eyhene şaharne k'ane sa menne yəqqees gitxhuyne səvxee, Rafayke g'arına sa axtına canakana insan ıxha. Mane insanne xileppışilib, g'elybışilib yixhıble t'ubiy. Mang'uqa gırgıba g'ayeyoq'ab (24) t'ub vuxha. ²¹ İzrailybışik'le mang'vee nen qadiy eyhemee, Davudne çocune Şimayne duxee Yonatanee mana gek'ana.

²² Mana Rafayke g'arına yoq'uyre insan Gatğançenbı vuxha. Manbı Davudneyiy Davudne insanaaşine xileke hapt'ı.

22

Davudee Rəbbis opk'unna mə'niy

¹ Rəbbe Davud gırgıne cune düşmanaaşineyiy Şaulne xılənçe g'attixhan hı'ımee, Davudee Rəbbis ina mə'niy qəbəqqə:

² Rəbb yizda suva vobna,
yizda g'ala, zı g'attixhan ha'ana vorna.

³ Allah yizin ganz vodun,
Mang'usne zı dyugul ixhes.
Yizin g'alxan, zı g'attixhanasda suva,
it'umun ciga Mana vor.

* **21:16** 21:16 Xhebıd vəş (300) şekel: mançee 3,5 kilo ıxha.

Allahee zı g'attixhan ha'a.

Ğu, Rəbb, zı eb ulyooğanbışde xılençe g'attixhan ha'a!

⁴ Şukur gyooxhane Rəbbilqa ona'as,
yizde duşmanaşine xılençer g'attixhanasda.

⁵ Yizde hiqiy-alla gyabat'an mırtar ıxha,
zı gek'ane damabışile zı qəyq'ən ıxha.

⁶ Ahalın t'ü'bı zalqa alitk'ır ıxha,
gyapt'asde gugubışeqar zı girxhu ıxha.

⁷ Dağamiyvalee zı Rəbbilqa onu'iyın,
Allah kumagıs qort'ul.

Mang'uk'le yızın ses Cune xaa* g'ayxhiyn,
yızın uts'ur Mang'une k'ırıysqa hitxhıriyn.

⁸ Mang'us qəl vuxhal-alla
ç'iye oyt'al, ı'ğiykaran,
xəən xhebbı ı'ğiykar, manbı hoyharanbı.

⁹ Mang'une quşeençe kuma qığec'u,
ghalençe gyooxhan haa'an ts'a ı'xiyxə.
Mançikeb gyopxhanna ghadır k'yoohar.

¹⁰ Mang'vee xəybı qaxı, ç'iyelqamee geç'ena.
Miç'axiyvalla Mang'une g'elybışık avub vuxha.

¹¹ Sa keruvulil† alixı,
mitsine xilibışıl ilexa.

¹² Hiqiy-allan ciga xəmdilqa sak'al ha'a,
xhineka gyatsts'ıyne k'aarine buludbışike Culqa aççesın kar ha'a.

¹³ Mang'une nuruke
gyotxhanan ts'a qı'ğəə ıxha.

¹⁴ Rəbbe xəybı g'əhətdə'ə,
Haq'-Ta'aalee ses gyayhe.

¹⁵ Vukbı avhu, duşmanar ehevkaa'anbı,
ts'ayılpan ı'xı'ı', manbı oot'al-ooxal haa'anbı.

¹⁶ Qəvəəq'ənasde Rəbbine sesıke,
quşeençene qı'ğəəne it'umne nafasıke,
deryahın k'oralybı g'ece giyğal,
dyunyeyn xhebbı g'ece giyğal.

¹⁷ Mang'vee xəybışeençe xıl hotku, zı aqqı,
zı k'orane xhyanbışeençe qığavhu.

¹⁸ Zı gucnane duşmanıke Mang'vee g'attixhan hı'ı,
zı g'ımece eyxhenbışike,
yizdemee geeb gucnanbışike g'attixhan hı'ı.

¹⁹ Yizde pıse yığıl manbı yizde ögilqa qığeeç'ı,
Rəbbeeme zı aqqı.

²⁰ Mang'vee zı dağamiyvalike hixu'u,

* **22:7** 22:7 Cune xaa: Davudee inyaa Allahne çadırıne hək'ee eyhe. İzrailıy, Misirğançe qığeeç'iyle qiyğa, Allahee manbışık'le muq'addasna çadır hee'eva eyhe. Manbı sahree vuxhaylette manbışe mana çadır coka ı'ğviykar ha'a vuxha. Mana çadır işaarat vuxha, Allah cone yı'q'nee axvava. Mane muq'addasne çadırne ögil İzrailıyışe Allahs q'urbanbı gyaat'a, ı'bəədatbıniy ha'a. Qiyğab Davud peyğambarne gahılıb mana İyerusalimeeni vob. † **22:11** 22:11 Keruv: xilibınana malaaik vor.

zı ikkiykın, zı g'attixhan hı'ı.

- 21 Yizde qopkuvalis sik'ı Rəbbəe zas huvu,
yizde xilene məttıvalis sik'ı huvu.
- 22 Mang'vee məxüd hı'ıyn zı Rəbbina yəq' avquva,
pisda ıxha Allahılqa yı'q' sak'al hidi'ıva.
- 23 Mang'un gırgın q'aanunbı yizde ögil vod,
Mang'une g'aydabışiler hixu deş.
- 24 Zı Mang'une ögil məttıne yik'eka ıxha,
zıcar zı bınahıke havacına.
- 25 Rəbbəe yizde qopkuvalis sik'ı huvu,
Cune ulene ögil yizde məttıvalis sik'ı huvu.
- 26 Ğu saadik'ranang'uka saadik'ra eyxhe,
kaamilinbışika kaamilyra vor.
- 27 Məttınbışika məttıra,
quç'opkuriynbışika, cone quç'opkuriys sik'ı eyxhe.
- 28 Hooç'an-g'ooç'ananbı Ğu g'attivxhan haa'a,
cocab-co axtıba vukkekanbışılqab Ğu ul giviyyhe,
manbı k'ap'ik'ile avqa qaa'a.
- 29 Rəbb, Ğu yızın işiğ vod,
Ğu yızda miç'axiyvalla nurulqa savaak'al haa'a.
- 30 Zı Vakasana duşmanaaşıkın ha'a,
yizde Allahıka şaharbı aqqaqqa.
- 31 Allahna yəq kaamilyba vob,
Rəbbin cuvab mətdıda vod!
Mang'ulqa yı'q' qizzırna gırgına,
Mang'vee g'attixhan ha'ana.
- 32 Rəbbile ğayrı, Allah vuşune vor?
Yişde Allahıle ğayrı, medın ganz nenne vod?
- 33 Allah yızda it'umna g'ala vobna,
Mang'vee yızda yəq qopku qaa'a.
- 34 Mang'vee yızın g'elybı maralın g'elybı xhinne ek' qa'a,
Zı axtıvalee it'umra aqqaqqa.
- 35 Mang'vee yızın xıleppı dəv'əysın xhinne qa'a,
zasse tuncıke hı'ıyn vuk quç'okara'as əxən.
- 36 Ğu zas g'attixhanasın g'alxan huvu,
Ğu hı'ıyne kumaagıka zı axtı qı'ı.
- 37 Zasse saccu Vaka əq'ra iykaras əxə,
zı məxür qaçayxarır deş.
- 38 Zı duşmanar g'ee'epşıynbı, manbı gyapxıynbı,
manbışıkın ixhesmee yı'q'əlqar sak'ı deş.
- 39 Zı manbı hööq'əv'u ç'əvxhana,
manbışisse suğoots'asıb vəvxü deş,
yizde g'elybışık avqa manbı qukk'yopk'ul.
- 40 Dəv'əynemee Ğu zalqa guc alipk'ır,
zalqa g'elil qeepxhaynbı Ğu yizde g'eliqqa huvu.

- 41 Duşmanar zalqa yı'q'ı'hina qav'u,
zı g'imecenanbışikınıd zı hı'iyın.
- 42 Manbışe uleppı ooqa qe'eeyid, manbı g'attivxhan haa'anbı vuxha deş,
Rəbbilqa onu'eeyid, Mang'vee alidghıniy quvu deş.
- 43 Zı manbı k'ööq'ü, toz xhinne qav'u,
şahrabıseedın battağ xhineeyib k'ööq'üynbı.
- 44 Ğu zı, yizde milletne g'elil qepxhayke g'attixhan hı'ı,
zake milletbışda xərna hı'ı,
zak'le dyats'ancad milletbı yizde xılyaqa quvu.
- 45 Menne cigeençenbı yizde ögil k'yozarav'uyınbı,
yızın do g'ayxhımee, eyhen ha'a.
- 46 Menne cigeençenbı yizde ögil hapq'ırıynbı.
Qəpq'ı'n zezebı atk'u,
dyuguleepxhayne cigeençe qığəepç'ıynbı.
- 47 Rəbb vorna! Yizde Ganzıs şukur vuxhena!
Zı g'attixhan hı'ıyn Ganz, Allah, axtı qe'e!
- 48 Allahee zal-alla qəl qığaaha,
milletbı yizde xılyaqa qele.
- 49 Mang'vee zı yizde duşmanaaşine xılənçe g'attixhan ha'a,
Mang'vee zı yizde duşmanaaşile ooqana ha'a,
Zı eb ulyooğanbışde xılənçe g'attixhan hı'ı.
- 50 Rəbb, mançıl-alla zı Ğu menne milletbışde yı'q'nee axtı qa'as,
zı Yiğne doyus şukur haa'as!
- 51 Allahee Cune paççahıs xədnı ğamxhaybı heles,
g'əyxı'ıyne Davudne nasiles ğırgıne gahbışılıcab yugvalla haagvas.

23

Davudee nekke qiyğa uvhuynbı

- ¹ Davudee nekke qiyğa inva uvhu:
– Yesseyne duxee Davudee,
Allahee axtı qı'ıne insanee,
Yaaq'ubne Allahee g'əyxı'ng'vee,
ittune miznane mə'niybı İzrailee qədəqqəng'vee
inəxüdüd eyhe:
- ² Rəbbine Rı'hı'n zale ğana uvhu,
Mang'un cuvab yizde mizel vod.
- ³ İzrailıne Allahee inəxüd uvhu,
İzrailıne Ganzın zak'le inəxüd uvhu:
«Allahıle qəyq'ənanğ'vee
insanaaşis qopkuba xəbvalla haa'a.
- ⁴ Mana buludbı deşde miç'eeb ılqəəne,
gyoğiyle qiyğa hits'aagharne,
ok' aleylyaa'ane verığne ulek akar».
- ⁵ Hək'ebab, Allahee yizda xizan g'əvxüna!

Mang'vee zaka gırgıne gahbışısın cuvab dışde g'ats'atk'un?
 Man cuvab bıkırın, badal dexhen ıxha.
 Mang'vee zas ıkkananbı hele,
 Mang'vee zı g'attixhan ha'a.

⁶ Gırgın karı'dəənbı zazabı xhinne daĝaa'as.

Manbışılqa şavaacad xıl hotkas deş.

⁷ Manbışik soot'asınbıŝe,
 nizeyl, g'ılıncıl alyapt'as vukkan.

Manbışın gırgınbı cigeecab
 gyooxhan haa'asınbı.

Davudun igider

⁸ Davudne igideeŝın dobı inbı vod:

Taxmonne şahareençena Yoŝev-Başşevet xhebne igidna xərna ıxha. Sa däv'ee mana molyud vəŝ (800) insanılqa nizeyka hark'ın, manbı gyapt'ıynbı.

⁹ Mang'ule qiyĝa Axoxiyna neva, Dodoyna dix Eleazar ıxha. Mana xhebne igidna sa ıxha. Filiştinaaşine g'oşunulqa cuvab ayhemee, mana Davuduka ıxha. İzrailybı yı'q'əlqa ts'its'eepxhamee, ¹⁰ saccu sa Eleazar cune cigeençe i'ĝdiykar. Mang'vee g'ılıncıl alyaat'u, xıleppi rı'hı'le g'a'atk'vasmee, Filiştinar gyabat'a. Däv'ə ç'övuvxhayle qiyĝa, mang'usse xıl aaqı, g'ılınc daĝeççes əxə deş. Mane yiĝıl Rəbbe İzrailybışıs xədın ğameepxhay hele. İzrailybı mane yiĝıl Eleazarısqa saccu maa'ab avxuyn hapt'ıynbı q'əra qaa'asvacab siviyk'al.

¹¹ Mang'ule qiyĝiyna Harar eyhene şahareençena Ageyna dix Şamma ıxha. Sa yəq qee Filiştinar Lexi eyhene cıgee sabayle. Maad hüvə oozıyn çol ıxha. İzrailybışın millet Filiştinaaşile q'ətq'ı'n, mançe hexvan. ¹² Saccu Şamma çolune yı'q'nee ulyoyzar. Mang'vee Filiştinaaşısqa çol qele deş, manbı gyabat'anbı. Mane yiĝıl Rəbbe İzrailybışıs xədın ğameepxhay hele.

¹³ Suk qiviyşalne gahıl xhebts'alyne (30) xəring'una xhebiyre Davudne k'anyaqa Adullamne mağaraysqa abayle. Mane gahıl Filiştinaaşına g'oşun Refaimne q'adaalılqa savayle. ¹⁴ Davudmee xıl hidixharasde cıgee ıxha. Filiştinaaŝikene sabaranbı manke Bet-Lexem vuxha. ¹⁵ Davud xhyanıka gyorxhan ıxhayke eyhen:

– Zas Bet-Lexemne akkaysneene kahrızeençe xhyan ıkkekkanaxhiy ıxhana!

¹⁶ Manke mane xhebne igidee Filiştinar sabıyne cigayne yı'q'neençe g'ılıncbışıka cosda yəq hav'u, Bet-Lexemne akkabışısneene kahrızeençe xhyan gyatsts'ı, paççah Davudus adayle. Davudus man xhyan ulyoĝas diykkın, man xhyan Rəbbis helen xhinne ç'iyelqa ot'al ha'a. ¹⁷ Mang'vee eyhen:

– Rəbb, Ğu zı mançike havace. Nya'a, yizdemee hapt'ıyle qı'dəpq'ı'n xhyan gyatsts'es hapk'ınınbışda zı eb ulyooĝayee?

Mançıl-allad mang'vee man xhyan ulyoĝa deş. Man xhebne igidee hı'ı.

¹⁸ Yoavna çoc Tseruyayna dix Avişay xhebts'alyne (30) igidna xərna ıxha. Mana cune nizeyka xhebıd vəŝ (300) insanıka saçıkkı, manbışın gırgınbıb mang'vee gyapt'ıynbı. Mançile qiyĝa mang'un do xhebne igidin do xhinne qıvaats'ıyn eyxhe.

¹⁹ Mana xhebts'alyne (30) igidiler qıvaats'ına ixheeyir, şene xhebne igidika avayq'ar deş.

²⁰ Yehoyadayna dixır Benayır ç'ak'ın işbı g'ecena qıvaats'ına insan ıxha. Mana Qavtse'el eyhene şahareençe qarı ıxha. Benayee q'öyre Moavĝançena inekke yugna igid gek'a. Mang'vee yiznane yiĝıl k'orane cıgeeqa ĝıç'u, şır gik'u. ²¹ Sayır mang'vee sa geer xərna Misirĝançena gik'u. Misirĝançeng'une xıle nize ıxha. Benaya mang'ulqa t'at'aka ark'ın, Misirĝançeng'une xılence ts'its'ı'ı mang'un nize g'eşşen. Qiyĝar Misirĝançeng'une nizeykacar mana gek'ana. ²² Man gırgın Yehoyadayne duxee

Benayee ha'a. Mançil-alla mana xhebiyre igid xhinne qıvaats'ına ıxha. ²³ Mana xhebts'alyne (30) igidiler qıvaats'ına ixheeyir, şene xhebne igidika avayq'ardeş. Davudee mana, cus g'aravuliyvalla ha'anbışda xərna giyxhe.

- ²⁴ Mane xhebts'alyne (30) igidne yı'q'nee inbıb vuxhaynbı:
 Yoavna çoc Asahel,
 Bet-Lexemğançene Dodoyna dix Elxanan,
²⁵ Xarodğançena Şammayiy Eliqa,
²⁶ Peletğançena Xelets,
 Teqoağançena İqqeşna dix İra,
²⁷ Anatotğançena Aviezer,
 Xuşabışda Mevunnay,
²⁸ Axoxibışda Tsalmon,
 Netofğançena Maharay,
²⁹ Netofğançene Baana dix Xelev,
 Benyaminne nasıləna Giveağançene Rivayna dix İttay,
³⁰ Piratonğançena Benaya,
 Gaaşne q'adaalile Hidday,
³¹ Aravğançena Avi-Alvon,
 Barxumğançena Azmavet,
³²⁻³³ Şaaltvonğançena Eliaxba,
 Yaşenin dixbı,
 Hararğançene Şammayna dix Yonatan,
 Ararğançene Şararna dix Axiam,
³⁴ Maakağançene Axasbayna dix Elifelet,
 Giloğançene Axitofelyna dix Eliam,
³⁵ Karmelyğançena Xetsray,
 Aravğançena Paaray,
³⁶ Tsovağançene Natanna dix İgal,
 Gadne nasıləna Bani,
³⁷ Ammonğançena Tseleq,
 Tseruyayne duxayn Yoavın silah ı'ğiykar ha'ana Beerotğançena Naxaray,
³⁸ Yeterğançena İrayiy Garev,
³⁹ Q'etbışda Uriy.

Manbı gırgıba sacigee xhebts'ale yighiyre (37) insan ıxha.

24

Davudee millet qədəqqə

¹ Rəbbina qəl meeb İzraililqa avqaaqa. Mang'vee Davuduk'le eyhen: «Hoorə, İzrailiybiyyi Yahuder qəpqe». Məxür Mang'vee Davud İzrailiybişilqa g'elil qı'ı.

² Davudee cune k'anene g'oşunne xəring'uk'le Yoavık'le eyhen:

– Həşde Danile Beer-Şevalqamee*, gırgıne İzrailiyne nasılbişde yı'q'nee iviykre, manbı qəpqe. Zak'le manbı nimeenbı vuxhay ats'axhxhes ıkkən.

³ Yoavee paççahık'le eyhen:

* **24:2** 24:2 Danile Beer-Şevalqamee: Dan eyhena şahar mane gahıl İzrailiyne nekke şimalılınə şaharniy vob. Beer-Şeva eyhena şaharmee cühüt'yaaşine sahree, İzrailiyne nekke canubulynə vuxha. «Danile Beer-Şevalqamee» İzrailiyne k'anençe-qomaqqameeva eyhen ıxha.

– Yiğın millet nimeeniy, hasre Rəbbəe, yiğne Allahee, manbı vəş nəqqees mançile geeb qee'ecen. Yiğne ulek'led man g'acecen. Nya'a, nişil-allane yizdə xəring'us paççahıs məxbına iş haa'as vukkan?

⁴ Paççahın cuvab Yoavneyiy g'oşunne ç'ak'ınbışde cuvabile ooqan ıxha. Yoaviy g'oşunun ç'ak'ınbı İzrailin millet qətgəs vüqqəva paççahısse qığeebaç'enbı.

⁵ Manbışe İordanne damayle ilğeeç'i, Aroer eyhene şaharne k'ane çadırı giyxə. Mana şəhar q'adaalyne yı'q'nee vuxha. Qiyğa manbı Qadine nasıləne cigabişle k'ena Yazer eyhene şahareeqa avayk'an. ⁶ Mançe manbı Gileadeeqa, Taxtim-Xodşi eyhene cigeeqa havayk'an. Mançeb Dan-Yaan eyhena şəhar ilğevç'u, Sidonne şahareeqa qabı hiviyxhar. ⁷ Sur eyhene g'aleeqa, Q'ivbışdeyiy Kana'anbışde gırgıne şəharbışeeqa manbı hapk'ın, hiviyxharanbı. Nekke qiyğab manbı qavaylenbı Yahudayne canubulyne Beer-Şeveeqa. ⁸ Yüç'ne vuzeyiy g'ane (20) yiğee manbışe ölka k'anençe-qomaqamee gits'ibaxhana. Mançe İyerusalimeeqa siviyyk'al. ⁹ Yoavee nimeeniy insana vuxhava paççahık'le eyhe. İzrailee mane gahıl g'ılincıka səyxəs əxəsda molyud vəş aazır (800 000), Yahudeeyir xhod vəş aazır (500 000) igid ıxha.

Allahee Davudus caza hoole

¹⁰ Davudee millet qətgəs alıkkıyle qiyğa, mang'us culecad cus naş qexhe. Mang'vee Rəbbik'le eyhen:

– Mana iş hav'u, zı xəbna bınah opxhun. Rəbb, həşde hucoona ixhes ine g'ulune taxsirike ilyheç'e, zı bəç'əriyvalla hav'u.

¹¹ Davud qınne yiğıl miç'er oza qıxesse, Rəbbəe Davudulqa hixhar ha'ane Qad peyğambarık'le eyhen:

¹² – Hoora, Davuduk'le eyhe, Rəbbəe inva vod eyhe: «Yiğne ögilqa xhebille kar gıxhhes. Mançin sa g'əyxə, Zı vak ha'as».

¹³ Qad Davudusqa arı, mang'uk'le eyhen:

– G'əyxə, yighıllə senna yiğne ölkee mısvalyby ıxhane vas ıkkən? Xheyible vazna hixu yiğne duşmanaaşine xılənçe iykarasne ıkkən? Deşxeene, xhebille yiğna yiğne ölkee yı'q'ı'n ık'arby ıxhane ıkkən? Həşde yugba fikir opxhun, ğu yiğın cuvab eyhe. Zı hark'ın zı G'axuvuyng'uk'le eyhes.

¹⁴ Davudee Qadık'le eyhen:

– Yizdemee geed dağamda vod. İnsanne xılyaqa gyapk'asse hasre Rəbbine xılyaqa gyapk'ecen. Rəbbiqa rəhı'm geeb vob.

¹⁵ Mane yiğıl miç'ediyle otçu, Vucee gyuvxhuna gah ç'əvuvxhesmee, Rəbbəe İzraililqa yı'q'ı'n ık'arby g'ixele. Danile Beer-Şevalqamee yights'al aazır (70 000) insan qek'a. ¹⁶ İyerusalimeen insana gyapt'asva malaaikın xıl hodakkemee, Rəbbis maabın insana qıviykkın, malaaikık'le eyhen:

– Ç'əv, xıl g'ayşe!

Rəbbin malaaik mane gahıl Aravna donane sa insanne attayne k'ane ıxha. Aravna Yevusbışda ıxha. ¹⁷ Davuduk'le millet gek'an malaaik g'acumee, Rəbbik'le eyhen:

– Bınah hav'una zı vor, taxsir zal vod. Nya'a ine syuru xhineene insanaaşə hucoone hı'ı? Manbışil-alla zasiy yizdə xızanı caza hevle.

¹⁸ Mane yiğıl Qad Davudusqa arı, eyhen:

– Hark'ın Yevusbışda eyxhene Aravnayne attal Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga ale'e.

¹⁹ Qadine cuvabıka, Davud, Rəbbəe əmr hav'uyn xhinne maqa hayk'an. ²⁰ Aravna avqa ilyakkımee, Davudıy cun insana cusqa qöö g'ooce. Mana g'aqa qığeç'u, paççahne ögil ç'iyelqamee k'yorzul, ²¹ eyhen:

– Nəxürkenane yizdə xərna paççah zasqa arı?

Davudee eyhen:

– Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga alya'asdemee zı vake yiğna atta alivşes ari. Milletilin yı'qı'n ıkar ulyoozrecenva zı Rəbbis q'urbanbı alya'as.

²² Aravnee Davuduk'le eyhen:

– Hasre yizde xəring'vee, paççahee cune ulesqa yugda qöönmeen alyaat'u, Rəbbis q'urbanbı alle'ecen. Haane gyoxhxhan hı'ı q'urbanna allya'asın yatsbı aleet'e. Gyoxhxhan ha'asde osune cigee mıgrabıyiy[†] yatsbışde gardanaqa qa'an karbı aleet'e.

²³ Paççah, man gırgın zı vas hele.

Aravnee meed eyhen:

– Hasre Rəbb, yiğna Allah, vaka yugra ixhecen.

²⁴ Paççaheeme Aravnayk'le eyhen:

– Zı vake man ciga məxüdcad deş alyaat'as, zı mançike vas hək' qevles. Zas q'ərad gitxhuyn kar zasse Rəbbis, yizde Allahıs, gyooxhan haa'ana q'urban xhinne ablyaa'as dəəxə.

Davudee attaykeyiy yatsbışike xhots'al (50) nuk'ra qele. ²⁵ Davudee maa'ad Rəbbis q'urbanbı allya'an ciga ali'ı, maa'ad gyoxhxhan ha'aniy medın q'urbanbı allya'a. Rəbbeə ölkaynemee haa'ana düə q'abıl haa'ana, mançikad İzrailee yı'q'ı'n ık'arbı ç'əveedaxhenbı.

[†] 24:22 24:22 Mıgrabı: man xhaneyk g'ayebı at'itq'ınne q'uvabışike ha'a ıxha. Mançika məxüb suk gıtike curaa'a vuxha.

Paççahaaşin ts'ettiyn kitab

Davud q'əsvalee

¹ Paççah Davud q'əs qıxha eyxhe. Mang'ulqa nimeen karbı aççveyid mana g'üməarak'va ıxha deş. ² Mang'une nukaraaşe mang'uk'le eyhen:

– Vas, yişde xəring'us paççahıs sa mek'vna içiy t'abal hee'es, mana vaqa ileekecen. Vaka g'aliyxhecen, ğu g'üməark've'ecen.

³ Manbişe paççahıs İzrailvolle micagna içiy t'abal hee'e, yicır iveekena. Mana Şunem eyhene xiveençena Avişag yeexhe. Manbişe mana içiy paççahısqa ayreele.

⁴ Avişag geer micagna içiy yixha. Mana paççahıqa qihna iykar, mang'uqa ileeka yixha. Manbı sa tyulee g'alyapk'eeyib, manbişde əree vuççud ıxha deş.

Adoniyays paççah ixhes ikkiykan

⁵ Davudus Haggitike ıxhayne dixee Adoniyee «Zı paççah ixhesva» vucecar vuc axtı qa'a ıxha. Mang'veen cusqa dəv'əyn daşk'abı, balkanıl aleepxıynbı, cune ögil g'adaxhvanasda xhots'al (50) insan sa'a. ⁶ Mang'une dekkee Davudee, mısacad mang'uk'le «Nya'a ğu məxüd ha'ava?» uvhu, mana cigee gyuarı'ına deşdiy. Adoniya micagna kar ıxha. Avşalomule qiyğa nekke xərna dix mananiy vor.

⁷ Adoniya Tseruya eyhene xhunaşşeyne duxayka Yoavıkayiy kaahin Evyatarıka saraççe. Manbişe mang'un sura aqqaqqa. ⁸ Kaahin Tsadokee, Yehoyadayne dixee Benayayee, Natan peyğambaree, Şimeyee, Reiyee, Davudne igidyaaş Adoniyayn sura aqqaqqa deş.

⁹ Adoniyee En-Rogelyne k'anene Zoxeletne ganzıl çavra-vəq'ə, kokun q'ıkar q'urbanna allya'a. Gırgın cun çocar, paççahın dixbı, paççahıs k'anen gırgın Yahuder mang'veen qoot'alanbı. ¹⁰ Natan peyğambar, Benaya, igider, çoc Sileyman mang'veen qoot'al deş.

Davudee paççahıyvala Sileymanısqa qoole

¹¹ Manke Natan peyğambaree Sileymanne yedik'le Bat-Şevayk'le eyhen:

– Nya'a vak'le g'ayxhı dişde, Haggitne dixee Adoniyee, yişde xəring'uk'le, Davuduk'le dyats'a-dyats'a, cuke paççah hı'ıva? ¹² Həşde k'ırı alixhxhe, yiğiniy yiğne duxayn Sileymanın can nəxüdiy g'attixhan ha'as ıkkana, zı vas mı'sləhət g'avces. ¹³ Paççah Davudusqa hiyek'ne, mang'uk'le eyhe: «Yizda xərna! Vale qiyğa yizda dix Sileyman paççah ixhesva, yiğne taxtıl mana gyuarasva, ğu zas, yiğne nukarıs, k'ın dişdiy g'assır? Nya'a manke Adoniyee paççahıyvala haa'a?» ¹⁴ Ğu maa'ar paççahıka yuşan hee'eme, zı vaqar qihna maqa ikkeç'u, ğu eyhençis «Ho'ova» eyhes.

¹⁵ Bat-Şeva paççahısqa mana eyxhene gozeeqa ikkeç'e. Paççah q'əs qıxha eyxhe, mang'uqa Şunemğançena Avişag ileeka yixha. ¹⁶ Bat-Şeva paççahne ögil ç'iyelqamee k'eezarna. Paççahee mənğ'i'ke «Hucoone ıkkana?» qiyghan.

¹⁷ Bat-Şevee mang'uk'le eyhen:

– Yizda xərna! Vale qiyğa yizda dix Sileyman paççah ixhes, mana yiğne taxtıl gyuarasva uvhu, ğu zas, yiğne nukarıs, yiğne Allahılən Rəbbilen k'inniy g'assır.

¹⁸ Yizda xərna, həşdemee Adoniya paççah ıxha, vasıb mançikena deşda. ¹⁹ Mang'veen geed çavra-vəq'ə, kokun q'ıkar q'urbanna alli'ı. Paççahın gırgın dixbı, kaahin Evyatar, g'oşunna xərna Yoav mang'veen maqa sav'u. Yiğna nukar Sileymanmee mang'veen maqa qort'ul deş. ²⁰ Yizda xərna paççah, İzrailynacab ul val vob, vale qiyğa yiğne taxtıl vuşuyiy gyuarasva ğu manbişik'le ats'axhxhya'as ıkkana. ²¹ Deşxheene,

yizda xərna paççah, şene dyunyeeqa ark'inmee, zınayiy yizda dix Sıleyman manbişe duşmanne k'ats'ee avqas.

²² Bat-Şeva paççahıka yuşan hee'emee, ooğançe Natan peyğambar qarayle.

²³ Paççahik'le «Natan peyğambar arıva» eyhe.

Mana paççahne k'anyaqa ikkeç'u, ç'iyelqamee k'yoyzarna. ²⁴ Nataneey eyhen:

– Yizda xərna paççah! Vale qiyğa Adoniya paççah ixhes, mana yiğne taxtıl gyu'arasva, ğu uvhuyn karı'iyne? ²⁵ G'iyna Adoniyee hark'ın geed çavra-vəq'ə, kokun q'ıkar q'urbanna alli'ı. Mang'vee maqa paççahın gırgın dıxbı, g'oşunun ç'ak'ınbı, kaahin Evyatar qort'ul. Həşde manbişe, «Paççah Adoniya geer qa'anava!» uvhu ottxhan ulyoğa vod. ²⁶ Mang'vee saccu zı, kaahin Tsadok, Yehoyadayna dix Benaya, yiğna nukar Sıleyman qudyopt'ul. ²⁷ Man kar ğu uvhune manbişe hı'ı? Nya'a manke ğu yiğne nukaraaşik'le vale qiyğa paççahne taxtıl vuşuyiy gyu'arasva ittevhu?

²⁸ Paççah Davudee alidghınıy quvu eyhen:

– Bat-Şeva yizde k'anyaqa qeet'le.

Bat-Şeva paççahısqa arı, mang'une ögil ileezar. ²⁹ Paççahee k'ın g'assır eyhen:

– Zı gırgine dağamiyvalybışıke g'attixhan hı'iyne Vorne Rəbbilqa k'ın ixhen, ³⁰ zale qiyğa yiğna dix Sıleyman paççah ixhes, mana yizde taxtıl gyu'aras. Yiğneme İzrailıne Allahılqa Rəbbilqa k'ın g'assır uvhuyn kar zı g'iyna ha'asın.

³¹ Bat-Şeva paççahne ögil ç'iyelqamee k'yorzul, eyhen:

– Yizda xərna paççah geer qa'ana!

³² Paççah Davudee eyhen:

– Kaahin Tsadok, Natan peyğambar, Yehoyadayna dix Benaya yizde k'anyaqa qoot'le.

Manbişin gırgınbı paççahne k'anyaqa abaylenbı. ³³ Paççahee manbişik'le eyhen:

– Yızın nukarar şosqa qoot'le, qiyğar yizda dix Sıleyman yizde g'atırılqa ali'ı, Gixonne xhyan ılqəəne cigaysqa ikkee. ³⁴ Maa'ad kaahin Tsadokeeyiy Natan peyğambaree İzrailıne paççah ixhesva mang'ulqa q'ış qadğvecen. Qiyğad şeypur əlivxü, «Paççah Sıleyman geer qa'anava!» ts'irbı he'ecen. ³⁵ Qiyğa mana yı'q'əlqa qale, hasre yizde taxtıl gyu'recen. Mana yizde cigeena paççah ixhes. Zı mana İzrailıynayiy Yahudayna xərna giyxhe.

³⁶ Yehoyadayne dixee Benayee inəxdın alidghınıy qele:

– Amin! Hasre yizde paççahne Allaheeyid Rəbbeeyid məxüd eyhecen. ³⁷ Rəbbeey yizde xəring'un paççahın sura aqqıyn xhinnee, hasre Sıleymanınid sura aqqecen. Hasre mang'una taxt yizde xəring'une paççah Davudne taxtile axtıba he'ecen.

³⁸ Kaahin Tsadokee, Natan peyğambaree, Yehoyadayne duxee Benayee, Keretbişe, Peletbişe Sıleyman, paççah Davudne g'atırılqa ali'ı, Gixonqa arayle. ³⁹ Kaahin Tsadokee Allahne çadıreençe q'ışika gyavts'una gaç alyapt'ı, Sıleymanılqa paççah ixhesva q'ış qadğu. Şeypur ilyviyxə gibğilmee, gırgine cəmə'ətın «Paççah Sıleyman geer qa'anava!» ts'irbı ha'a.

⁴⁰ Cəmə'ət oza qıxha, mang'uqad qihna ayk'an. Manbişe zurna ı'lyviyxə, məxüd şadvalın ts'irbı ha'a, mançike ç'iyebi ı'ğiykar.

Sıleymanna Adoniyalqa rəhi'm qavayle

⁴¹ Adoniyak'leyiy mang'ukane mihmanaaşik'le kar ottxhun ç'əveepxamee, man ses g'iyxhe. Yoavik'le şeypurun ses g'ayxhımee, eyhen:

– Şahareençe qöön ses nəxdınnıyxan?

⁴² Mana cuvab uvhu g'attirxhın deşdiy, sayır ooğançe kaahin Evyatarna dix, Yonatan arayle.

Adoniyee mang'uk'le eyhen:

– İnyaqana qoralan. Ğu yugna insanır, yugunud xabarbı adı ixhes.

⁴³ Yonatanee Adoniyays inəxdın alidghınıy qele:

– De'eş, məxüd deş vodun. Yişde xəring'vee, paççah Davudee Sileymanıke paççah hı'ı. ⁴⁴ Paççahee kaahin Tsadok, Natan peyğambar, Yehoyadayna dix Benaya, Keretbı, Peletbı Sileymanıka sacıgee g'axuvu. Mana manbışe paççahne g'atırılqa ali'ı. ⁴⁵ Kaahin Tsadokee, Natan peyğambaree Sileyman paççah ixhecenva Gixonee mang'ulqa q'ış qadğu. Manbı mançe şadba apk'ın, şahareedın milletcad ı'ğiykır. Şok'le g'iyxhen ses mançe vod. ⁴⁶ Mançile qiyğa Sileyman paççahne taxtıl gyu'ur. ⁴⁷ Yişda xərna paççah Davud tabrik ha'as abıyne mang'une insanaaşe uvhiyn: «Yiğne Allahee Sileymanın do yiğne doyule sık'ıldad axtı qe'ecen, mang'una taxt yiğne taxtileb axtıba avqecen!» Paççah vuc g'alirxhuyn cigeençe k'yorzul, ⁴⁸ inəxüd eyhe: «İzrailıne Allahıs Rəbbis şukur! G'iyna Mang'vee, yizde uleppışik'le g'ece-g'ece, yizde taxtıl gyu'arasda insan huvu!»

⁴⁹ Man g'ayxhımee, Adoniyayn gırgın mihmanar qəpqi'n, oza qeepxha cone yəqqı'n avayk'an. ⁵⁰ Adoniyamee, Sileymanıle qərqı'n, ark'ın q'urbanbı allya'ane cigeene gaçbışike aqqaqqa*. ⁵¹ Mang'vee hı'ıyn Sileymanıs yuşan ha'a:

– Adoniya Sileyman paççahıle qəyq'ənva mana q'urbanbı allya'ane cigeene gaçbışik ilyt'iyq'an. Mang'vee eyhen: «Hasre paççah Sileymanee zas g'iyna k'ın g'assrecen, vucee zı g'ılncıqqa hideles».

⁵² Sileymanee eyhen:

– Mana karaəəna insanxhee, mang'une vuk'lele sa çər g'a'avxhas deş. De'eş, mang'vee pısın kar he'eene, gik'asda.

⁵³ Paççah Sileymanee insanar g'uxoole, manbışer Adoniya q'urbanbı allya'ane cigaysse qaraylena. Manar paççah Sileymanısqa ikkeç'u, mang'us k'yoyzarna. Paççah Sileymanee mang'uk'le «Xaaqa hoorava» eyhe.

2

Davudna Sileymanıs nekke qiyğıyna nasiyhət

¹ Davud qik'asın yiğbı k'ane qeetxhamee, mang'vee dıxes Sileymanıs nasiyhət haa'a:

² – Zınar, gırgınbı xhinne, sık'ınne gahıle qik'asda. Ğunar it'umra, yik'eka ixhe.

³ Yiğne Allahee Rəbbeeyhen hı'ı, Mang'une yəqqı'n hoora. Mısayne Q'aanunee otk'unin xhinne Allahne q'aanunbışıl, əmırbışıl, g'aydabışıl ğu k'ırı alixhxheene, vasse gırgıncad ha'as əxəsin. ⁴ Manke Rəbbeey in zas cuvab huvuyn kar ha'asın: «Vake g'abıynbı Yizde yəqqı'n apk'ınee, Zas yik'eençe, caneençe g'ullux hav'ee, vake g'abıynbışda İzrailıne taxtile Zı ak'an ha'as deş».

⁵ Vak'lecad Tseruyayne duxee Yoavee zak hı'ıyn ats'an. Mang'vee İzrailıne g'oşunna q'öyre xərna – Nerna dix Avneriy Yitrayna dix Amasa – gyapt'ı, dəv'ə deşde gahıl dəv'eena xhineena eb k'yav'u. Yı'q'eena ts'irayiy g'elilinbı mang'vee eban qı'ı. ⁶ Ğunar yiğne k'orane ək'elis sik'ı ı'ğiykre. Mang'una cagvara quvxhana vuk'ul ahaleeqa salamatba əlyhəəs hımaasar.

⁷ Gileadğançene Barzılayne dıxbışika yugra ixhe. Hasre manbı yiğne sufranile kar otxhananbı vuxhecen. Zı yiğne çocule Avşalomile hexvamee, manbı zasqa qabı.

⁸ Benyamınaaşına eyxhena, Baxurımğançena Gerayna dix Şimeyır yiğne k'anençeğana vor. Maxanayımqa hark'ınne yiğıl mang'vee zas pısdı bəd-düə hav'u. Qiyğamee mana yizde ögilqa İordanne damaysqa arı. Zı mang'uk'le mana gik'as deşva Rəbbilen k'ın g'assır. ⁹ Həşde vak'le mana bınah deşdava mats'axhe. Ğu

* **1:50** 1:50 Q'urbanbı allya'ane cigeene gaçbışike aqqaqqa: Mane q'urbanbı allya'ane cigayne yoq'ne surak tuncuna yoq'uble gaç vuxha. Q'urbanbı allya'ane cigeene gaçbışike aqqıne insanık qeep'tas vukkan vuxha deş.

k'orana ək'elynana insan vor, vak'lecad mang'uk hucooyiy ha'as ıkkənva ats'an. Mang'una cagvarana vuk'ul eban gyavts'u ahaleeqa əlyhəəs alivke.

Davud qek'ana

¹⁰ Davud qik'u cune dekkaaşisqa ayk'an. Mana Davudne Şaharee k'eyxha.
¹¹ Davudee İzrailis yoq'ts'al (40) senna paççahiyvalla haa'a. Yighille senna mang'vee Xevroneençe, xhebts'ale xhebillə (33) sennab İyerusalimeençe paççahiyvalla hav'u.
¹² Sileyman dekkine Davudne taxtıl giy'ar. Mang'vee cuna paççahiyvalla it'umba avqaaqa.

3

Sileymane Allahıke cus k'orana ək'el hooqqa

¹ Sileyman fironuka, Misirne paççahıka, xıne eyxhe. Mang'una yiş hey'ı. Mang'vee mana Davudne Şahareeqa* qiykekka. Cun saray, Rəbbin xav, sayid İyerusalimne hiqiy-alladın cabırbı ali'ı ç'əvepxhesmee mana maa'ar ayxu. ² Mane yiğbışılqamee xalq'ın erbişeeqa q'urbanbı adaylı ıxha, Rəbbine doyıl ali'in xav ıxha deş.

³ Sileymanee dekkine q'aanunbışis əməl ha'u, mançikad cus Rəbb nimee ikkiykıniy hagu. Mang'veeyidçikana erbişeeqa q'urbanbı adı gyooxhan ha'a ıxha.

⁴ Erbişin xədn, Giveon eyhene şahareeniy vod, q'urban gyuvk'asdimee paççah Sileyman maqa hayk'an. Mana maqa arıng'a, aazır vuk'ulyniy q'urbanna gyooxhan haa'ana. ⁵ Mane xəmdə Giveonul Rəbb Sileymanne nik'eeqa arı.

Allahee eyhen:

– Hiqqe, hucooyiy vas ıkkən, hucoone vas heles?

⁶ Sileymanee eyhen:

– Yiğne g'ulus, yizde dekkıs, Davudus, mana məttine yik'eka qorkura Yiğne yəqqı'n əlyhəəva, Ğu, badaldexha, hammaşe geed yugvalbı ha'u. Giyniyne yiğıl taxtılqa gyu'arasda dix huvuyka, Ğu mang'unemee badaldexhay hagu, xəbna yugvalla hav'u.

⁷ Ya Rəbb yizda Allah, Ğu Yiğne g'uluke yizda dek Davudne cigeeqana paççah ha'u. Zı uşaxra vor, zak'le ats'a deş ha'asın-hidya'asın. ⁸ Yiğna g'ul – Yiğne milletne yı'q'nee vor, Ğu g'əyxı'ni, geed xənni, qətqı'-ələtqı' ç'əvdexhesde milletne yı'q'nee. ⁹ Yiğne g'ulus Yiğın millet vuk'lek ikkesda, yugunçike pısın cura'asda k'orana ək'el hevle. Menne curayıl Yiğın xədn millet şavusse vuk'lek ikkes əxəyee?

¹⁰ İn Sileymane heqqıyn Xudaavandays q'abil eyxhen. ¹¹ Allahee mang'uk'le inəxüd eyhe: «Ğu, yiğnimee xiliyna ı'mı'r, var-devlet, duşmanaaşın hapt'iy heqqı deş, mançine cigee qotkuyn cura'as əxəsda ək'el hivqu. ¹² Vas ıkkənən, Zı ha'asın. Zı vas hamanimee k'orana ək'el hevles, valqame vak akarana ıxha deş, valer qiyğa vaka amq'arna ixhes deş. ¹³ Mançile hexxada, ğu Zake hideqqıyn – var-devletid, şöhratid Zı vas helesın. Yiğne vaxtal ğu xhinnena paççah ixhes deş. ¹⁴ Yiğna dek Davud xhinne, Ğunar Yizde yəqqı'n horhulee, Yizde q'aanunbışıl k'ırı gyaqqı çis sik'ı harakat he'ee, Zı vas xiliyna ı'mı'r hevles».

¹⁵ İnyaa'ar Sileyman muğur qıxha, ats'axhen man nyak' ıxhay. Mana İyerusalimqa sak'ı, Xudaavandayka mugaavilenane q'utyeyini† ögiyl ulyorzul, gyoxhxhan ha'an

* **3:1** 3:1 Davudna Şahar: İyerusalimne avaaliyne rayoneni yob. Davudna Şaharva mançik'le, vuce Davud paççahee avquva eyhe. † **3:15** 3:15 Xudaavandayka mugaavilenane q'utyey: Allahee ina q'utyey he'eva Misa peyğambarık'le uvhu. Man Allah cune milletne yı'q'nee vor eyhen işaaratniy vod. Sileyman peyğambaree Allahne doayılın xav alyasmeə mana q'utyey çadıreniyxhee vooxhena. Mane q'utyey g'ayebışde ooad otk'unin Allahın əmrbin y havacenbı.

q'urbanbıyiy‡ əmin-amanın q'urbanbıŞ alya'a. Mançile qiyğa cune hiqiy-allanbışis otxhun – ulyodğuy hele.

Sileymane məhkame huvuna ək'elikana q'arar

¹⁶ Sa yığıl q'öyre g'ahapk'in yedar abı paççahne ögee ulyoozaranbı. ¹⁷ Manbışde sang'ee eyhen:

– Ay yizda xərna! Şi hayne xhunaşseyka sa xaa'a aaxva, mana xaanang'a zı uxooxuyn. ¹⁸ Xhebıd'esde yığıl mançile qiyğa mæng'eeyid uxooxuyn. Şi sacigeeniy vob, şaka haşucar xaa'ar deşdaniy, şi q'öyrecabniy vob. ¹⁹ Xəmde mane xhunaşseyka dix ces xabar devxha nik'eenang'a horç'un qik'una. ²⁰ Sura xəmdə mana oza qiyxha alyarat'ana yizda dix, yığna g'ulluxçiy g'alirxhuynə gahıl! Mæng'ee giyxhena mana cene koksiysqa, cena qik'unamee giyxhena yizde koksiysqa. ²¹ Zı miç'eer ozaqiyxhayng'a yizde duxays kar oxhan ha'as, mana zak'le qik'u avaykı. Açux qıxhang'a zı mang'uka sayır yugra ileekına, manke zak'le ats'axhen, mana yizda dix deşorva, zı uxuna.

²² Şene xhunaşşe eyhen:

– De'eş! İna üç'ürna – yizda dix, şena qik'una – yığna!

Ts'erring'ee öc alyabat'a:

– De'eş! Şena qik'una – yığna, üç'ürna – yizda!

Paççahne ögiyl manbışe həməxdın, hıccatbı ha'a vuxha.

²³ Paççahee eyhen:

– Vuşde sang'ee eyhe vod: «Yizda dix üç'ürna, yığna qik'u», mansang'ee eyhe vod: «De'eş! Yığna dix qik'u, yizdamee – üç'ürna».

²⁴ Manke paççahee eyhen:

– Zasqa xincal alle.

Paççahısqa xincal adaylen.

²⁵ Paççahee əmı'r haa'a:

– Gyarxe üç'üdun uşax q'öne cigeeqa, sa sura hele ine xhunaşseys, mansad – şene xhunaşseys.

²⁶ Üç'ürne duxayne yedin yik' gyoyxhan cene uşaxis, mæng'ee paççahık'le eyhen:

– Ay yizda xərna! Qile mæng'ı'sqa uşax üç'üdda! Saccu gimek'a mana!

Mansang'emee eyhen:

– Ne zı, ne ğu mana alyart'as deş. Gyarxe mana!

²⁷ Manke paççahe q'arar hoolena:

– Üç'üdun uşax ts'erriyne xhunaşseysqa qile. Gimek'a mana, mana mang'una yed vorna.

²⁸ Paççahe huvuna q'arar g'avxhumee, gırgıne izrailbışda hı'rmat mang'us geeb gooxhe. Qotkuyn məhkamabı he'ecenva Allahee mang'us k'orana ək'el huvu.

10

Ərabaaşına Şevayna kraliça Sileymanısqa ayrele

¹ Şevayne kraliçayk'le Rəbbike qabıyne Sileymanne şöhratne hək'ee g'ayxhı. Mana ayreelena mang'us dağamın qidghınbı ha'as. ² Mana geer xənnə karvanıka: gulyağbışıka, g'izilika, gıranne ekebişikad gyats'iyne devabişikayiy cene xəppanane insanaaşika İyerusalimqa Sileymanısqa arı. Vuk'leene gırgıne karne hək'ee gaf hav'u. ³ Sileymane mæng'ı'ne gırgıne qidghınıybişis cuvab qelen: məxdun dağamın qidghınıy ıxha deşke, paççahısse cuvab qeles məxəcen.

‡ 3:15 3:15 Gyoxhxhan ha'an q'urbanbı: in q'urbanbı bıkırda gyoxhxhan ha'a ıxha, mançin vuççud g'alyadaççe ıxha deş. § 3:15 3:15 Əmin-amanın q'urbanbı: in q'urbanbı gyat'ang'a, mançin adın cigabı gyooxhan ha'a ıxha. Mansa çurud insanaaşe otxhun.

4-5 Şevayne kralıçayk'le Sıleymanna k'orana ək'elib, vucee alya'uyn sarayıd, sufraylin otxhuniybıd, mang'une kumagçeeşin xaybıd, nukaraaşin harakatbıd, man-bışe alya'an tyulıbıd, çaxırçerib, Rəbbine xaaqa gyoxhxhana'as adıyn q'urbanbıd g'acuyng'a məng'i'n nafas aqqaqqa.

6 Məng'ee paççahık'le eyhen:

– Yizde ölkee yiğne k'orane ək'elene hək'ee, işbışde hək'ee eyhenbı qotkuda ooxhud. 7 Arı yizde ulepşik'le g'acesmee, zı mane cuvabbışılqa inyamışeexhe deşdiy. Zak'le g'acuyncine surançine hək'ee zas yuşan hı'ı deşod. Yiğna k'orana ək'el, yiğın var-devlet zak'le g'ayxhınçile hexxada vod. 8 Baxtivararib yiğın insana! Baxtivararib yiğın kumagçer, nenbiyyi hammaşe yiğne ögiyl ulyoozar, yiğna ək'elikana gaf g'iviyxhe! 9 Allahıs, yiğne Rəbbis şukur vuxhena, gu ikkiykın, İzrailyne taxılqa gyu'ar ha'uyl-alla. Rəbbis hammaşe İzrail vukkiykınil-alla, adalətiy qopkuvalla vuxhecenva vake paççah ha'u.

10 Məng'ee paççahıs payis yoq'ne tonule hexxan g'izil, geed curabışikan gulyağbı, sayid gıranın ekebi adı ixha. Məng'ee Sıleyman paççahıs adıynmeen gulyağbı mankiyqamee şavacad adı deşdiy.

13 Sıleyman paççahee vucee huvuynçile hexxadad, Şevayne kralıçays hucooyi ikkiykın, qidiykın helen. Mançile qiyğa mana cene insanaaşıska cene ölkaylqa siyk'al.

16

Axav İzrailyna paççah eyxhe

29 Yahudayne paççahee Asee paççahıyvala haa'ane xhebts'ale molyud'esde (38) sen, Omriyna dix Axav İzrailyna paççah eyxhe. Mang'veen Samariya eyhene şaharee g'ayiq'ölle (22) senna paççahıyvala haa'a. 30 Omriyne dix Axavee, cule ögiyl vuxhaynbışde gırgıne paççahaaşile geed Rəbbine ulesqa yugba qıdyaaesda iş haa'a vuxha.

31 Nevatne duxayne Yarovamne bınahbışee axuy k'ıldanan xhinne, ooğançe Sidonaaşine paççahna Etba'alına yiş İzevel hee'e. Qiyğale xhineeyid horbışikane allahıs Ba'alıs* ı'bəədat ha'a giyğal. 32 Mang'veen Samariyel Ba'alın xav alya'a. Caayid q'urbanbı allya'an cigad ha'a. 33 Qiyğale xhineyib Aşerayn† byuty ha'a. Mang'veen Rəbbis İzrailyne Allahıs cule ögiyl vuxhayne gırgıne İzrailyne paççahaaşile geed qəl huvu.

34 Axavee paççahıyvala haa'ane gahıl, Bet-Elyğançene Xielee Yerixo eyhena şahar sayib alyaa'ana. Rəbbe Nunne duxayk'le Yeşuayk'le uvhuyn xhinneecad eyxhe: mang'veen şahar alyaa'a gibğilmee, mang'una xərna dix Aviram qek'a; şahar alyav'u akkabı gıxhxhesınbı xhinne quvxhamee, mang'una k'ınna dix Seguv qek'a.

17

İlyas peyğambaree guraxbı ixhesva eyhe

1 Gileadne Tişbeençene İlyasee paççah Axavık'le eyhen:

– Zı ı'bəədat ha'ane İzrailyne Allahılqa Vorne Rəbbılqa k'ın ixhen, zı ittevhu ögiyle qöone senbışee çiyiy gyogiy ixhes deş.

2 Rəbbin cuwab mang'ulqaniy vod:

* 16:31 16:31 Ba'al: Kana'anaaşına nekke xərna allah. Manbışde uvhuyn, mang'veen xəybı g'əhəta'a, gyogiybı gyoga'a ixha. † 16:33 16:33 Aşera: mana Kana'ane şagavna allah yixha. Sabara afsanabışee Aşera Ba'alna xhunaşeva, mana gırgıne allahaaşınar yed yixhava oyk'an.

³ – İnençe hixu, şargne suralqa hoora. İordanne damayne şargılyne Kerit eyhene aragısne dyugulyxhe. ⁴ Xhyan ğu mane arageençe ulyoğas, vasın oxhanasın karıd Zı qənaaşik'le alleva uvhu.

⁵ Mang'vee Rəbbe uvhuynçil k'ırı gyaqqı, İordanne damayne şargılyne Kerit eyhene aragısqa qarı ma'arır axvana. ⁶ Qənaaşə miç'eed-exhal mang'us çuruyiy gıney adayle, xhyanıd mang'vee arageençeni ulyoğan. ⁷ Sabara gahılee ölkee gyoğiybı gyudyoğava arag qooqqana.

Sip'iree İlyası otxuniy hele

⁸ Rəbbin cuvab İlyasılqaniy vod:

⁹ – Oza qıxha Sidonne Sarfat eyhene şahareeqa hak'ne. Maayir axve. Maane sa sip'iriyk'le Zı vasın otxuniy alleva uvhu.

¹⁰ Mana oza qıxha Sarfateeqa ayk'an. Mana şaharne akkabışısqa qarı hırxhılymee, mang'uk'le maa'ar osbı sa'ana sa sip'iriy g'eece. Mang'vee məng'ı'lqa onu'u eyhen:

– Hucoone ixhes, yiğne k'olee zas ulyoğasın sık'ının xhyan alle.

¹¹ Mana xhinelqava yı'qqəmee, mang'vee meed onu'u eyhen:

– Hucoone ixhes, zas oxhanasın sa ghaledın gıneyıd alle.

¹² Zəiyfee eyhen:

– Rəbbilqa, yiğne Allahılqa k'ın ixhen, zaqa gıney deşin, şaqa kupune xhanel sa xhaxheedın urva vod, sa t'yank'ıb q'ışına. Zı həşde sık'ının osbı sı'l, ark'ın zasınıy duxaysın otxuniy ha'as. Mançile ğayrı şaqa oxhanasın karıd deşin, şınab hapt'asınbı.

¹³ İlyasee məng'ı'k'le eyhen:

– Qimeeq'ən, xaaqa ark'ın ğu eyhen xhinne he'e. Saccu vaqa vodunçike ts'eppa zas sa k'ınna kokay hav'u able, qiyğad vasınıy duxaysın oxhanasın kar he'e. ¹⁴ İnəxüd Rəbbe, İzrailıyne Allahee eyhe: «Zı, Rəbbe ç'iyeyne aq'valqa gyoğiy g'axilesde yiğılqamee kupeedın urvad, g'abeedın q'ışid g'att'as deş».

¹⁵ Zəiyfee ark'ın İlyasee uvhuyn xhinne ha'a. Məxüd məng'ı'qad, cene xizanıqad, İlyasıqad yiğısiysın otxhanan kar eyxhen. ¹⁶ Rəbbe İlyasık'le uvhuyn xhinne kupeedın urvad, g'abeedın q'ışid g'aat'a deş.

İlyasee zəiyfayna dix üç'ür qa'a

¹⁷ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, xaana iyessiy yeexhene mane zəiyfayna dix ık'iyk'ar. Mang'un ık'ar atk'iniylette yı'q' qexhe, nafas haxıles dəxı' mana qek'ana.

¹⁸ Zəiyfee İlyasık'le eyhen:

– Allahna insan, zı vak hucoone hı'ı? Nya'a, ğu yizda dix gıkasne, yizda bınah yik'el qavalya'asne arı?

¹⁹ İlyasee məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğna dix zasqa qale.

Uşax zəiyfayne xhilibışeence alyaat'u, vuc axvane oone gozeeqa qıkkı, cune tyuleeqa giyxhe. ²⁰ Mang'vee Rəbbilqa onu'u eyhen:

– Ya Rəbbim Allah, nya'a zı axvane zəiyfayna dix gik'u, Ğu məng'ı'k məxdın divan qaqqı?

²¹ Qiyğa mana uşaxıl oo xhebne yəqqees g'alırxhu Rəbbilqa ona'a:

– Yizda Rəbb Allah, zı Vake heqqa, hasre mane uşaxın rı'h caneeqa sak'lece!

²² Rəbbik'le İlyasee ona'a g'iyxhen, uşaxın rı'h caneeqa satk'ıl, mana üç'ür qexhe.

²³ İlyasee uşax oone cune gozeençe alyaat'u, avqa yedisqa qadı eyhen:

– İleekende, yiğna dix üç'ür ra vor.

²⁴ Zəiyfee İlyasık'le eyhen:

– Həşde ats'axhxhayn ğu hək'erar Allahna insan ıxhay, ğu uvhuyn Rəbbin cuvabıd qotkuyn ıxhay!

18

İlyas İzrailıyqa siyk'al

¹ Ooğançe xilece gahbı ılğec'uyle qiyğa, g'uraxbı gyatk'uyne xhebıd'esde sen, Rəbbe İlyasık'le inəxdun cuvab eyhe:

– İzrailıyne paççahısqa, Axavısqa hak'ne, mang'uk'le ğu g'acecen. Manke Zınad ç'iyelqa gyoğiy g'axiles.

² İlyasır hayk'anna Axavık'le vuc g'acesde cigeeqa.

Mane gahıl Samariyeyl it'umın mısvalıyby eyxhe. ³ Axavee Avdiy qoyt'al. Mana imaaratee işbı bit'al ha'anbışda xərnaniy vor. (Avdee Rəbbin do axtıdaniy aqqaqqa.

⁴ Axavne xhunaşşee, İzevelee Rəbbin peyğambarar gyapxı-gyabat'ane gahıl Avdee vəş peyğambar hixva'ana. Manbı quvku q'öne mağaree xhots'al-xhots'alyna dyugul haa'a. Oxhanasın karıd, ulyoğasın xhyanıd manbışis adayle ıxha.)

⁵ Axavee Avdiy'le eyhen:

– Ölkeene gırgıne xhyan ı'lqəəne cigabışisqayiy damabışisqa hak'ne. Mançeğana şak'le sayıb ok' iveeke, yişin balkanar, g'atirer gyatt'as gidyadak'va.

⁶ Manbışe co alycaxvasva eyhen cıgabı cone əree bit'al haa'a, nena nyaqayiy ı'qqəsva. Axav sa suralqa, Avdiyir manisa suralqa ayk'an.

⁷ Avdiys yəqqə İlyas qızaxxa. Mang'uk'le İlyas qıvats'ı, aq'vakkena mang'une ögiyl gizerçu eyhen:

– Yizda xərna İlyas, ina ğune?

⁸ İlyasee eyhen:

– Zı vorna. Hak'ne yiğne xəring'uk'le eyhe, İlyas inyaa vor.

⁹ Mang'vee eyhen:

– Zı nena bınahne hav'u, ğu yiğna g'ul gik'as Axavne xileqa qele? ¹⁰ Yiğne Allahılqa Vorne Rəbbilqa k'in ixhen, yizde xəring'vee ğu t'abal ha'asva insan g'ıxdevuyn milletiyl ölka axu deş. «Mana inyaa deşdava» uvhuyn milletinbışisqayiy ölkaynbışisqa mang'vee k'in g'assaras alıkkı, ğu maa'ar t'abal hı'ı ivdeykınava.

¹¹ Həşde ğu eyhen: «Hooray yiğne xəring'uk'le İlyas inyaa vorva eyhe». ¹² Zı vasse ark'ınmee, sayir Rəbbine Rı'hı'n ğu zak'le dyats'anecar cigeeqa qıkkeka. Zınar hark'ın Axavık'le uvheene, mang'vee ğu t'abal ha'asda. Ğu ivdekımee, mang'vee zı gik'as.

Avdiyee meed eyhen:

– Yiğne g'ulee, zımee, k'ırranang'acadniy Rəbbin do axtıda aqqaqqan. ¹³ Nya'a, İzevelee Rəbbin peyğambarar gyapxı-gyabat'amee, zı hı'ıynbı vas, yizde xəring'us, mebinbışe yuşan hı'ı dişdiy? Zı manke Rəbbina vəş peyğambar xhots'al-xhots'alyna mağarabışee dyugul hav'u, manbışis oxhanasın kariy xhyan huvu. ¹⁴ Ğu həşde eyhen: «Hooray yiğne xəring'uk'le eyhe, İlyas inyaa vor». Nya'a, mang'vee zı gik'asda!

¹⁵ İlyasee eyhen:

– Zı ı'bəədat ha'ane Xəybışde Xəring'ulqan Rəbbilqan k'in ixhen, Axavık'le g'iyna zı g'acesda.

İlyasiy Ba'alın horbışikan peyğambarar

¹⁶ Avdiy Axavisqa hark'ın mang'us gırgın yuşan ha'an. Man g'ayxhı, Axav hayk'anna İlyasne ögeeqa. ¹⁷ Axavisqa İlyas qızaxxımee, mang'vee eyhen:

– Ğune vor İzrailıyqa in yiğbı allı'ına?

¹⁸ İlyasee eyhen:

– Man zı deş, ğunayiy yiğne dekkıne nasilen İzraililqa mana ver ooxu. Şu Rəbbin əmirbı hidi'ı, Ba'alne byuttyaaşıqa qihna apk'ın. ¹⁹ Həşde yiğın insanar g'axuvle, gırgın İzrailıybı zasqa Karmel eyhene suvalqa see'ecen. Cokasana sacıgee İzevelin g'ık otxanna yoq'ud vəşşe xhots'al (450) Ba'alna, yoq'ud vəşır (400) Aşerayn horbışikan peyğambar inyaqa qoot'le.

²⁰ Axavee gırgın İzrailıybıy man peyğambarar Karmelyne suvalqa saa'a. ²¹ İlyas milletısqa qıgeç'u eyhen:

– Şu nimeena gahnane q'öbvalla haa'as? Rəbb vuşda Allahxhee, mang'uqab qihna hudoora! De'eş, şu Ba'alva eyheexhe, manke mang'uqab qihna hudoora!

Milletın nıq' qığavhu deş. ²² Manke İlyasee milletık'le eyhen:

– Rəbbine peyğambaraaşına saccu zı axu, Ba'alıqamee yoq'ud vəşşe xhots'al (450) peyğambar vor. ²³ Həşde şasqa q'öble boğa able. Havaasre mane q'öne boğayna sa manbışe cos g'əvxü gyuvk'ecen. Qiyğab sansanna qav'u, çike ıxhayn sanbı osbışılqa gik'necen. Saccu mançik ts'a hılymaqacac. Zınab manasa boğa gyuvk'u, sansanna qav'u çike ıxhayn sanbı osbışılqa gik'anas. Ts'ayıd halyaqqas deş. ²⁴ Manke şu vuşde allahılqa on ha'as, zınad yizde Rəbbilqa. Şavaa on hı'iyng'ayiy ts'a g'axuvu, mang'una Allah hək'ena vor.

Milletıncad «Ğu geed yugda uvhuva» alidghınıy qele.

²⁵ İlyasee Ba'alne peyğambaraaşık'le eyhen:

– Şu xəppabı vuxhal-alla, ts'eppa şu şosda sa boğa g'əvxü gyuvk'e. Qiyğad vuşde allahılqa on he'e. Saccu şucad mançik ts'a qımaqqa.

²⁶ Manbışe cos huvuna boğa qabı gyook'ana. Mançile qiyğad miç'eediyle yı'q'ı'hı'lqamee Ba'alılqa «Ba'al, şas alidghınıy qeleval!» on hı'ı. Alidghınıy qelenar, nıq' qığayhenar manbışis eyxhe deş. Manbımee cos hı'iyne q'urbanbı allya'ane cigaysne g'ook'al-ulyook'al vuxha.

²⁷ Yı'q'ı'hı'l İlyasee manbı matsxar hav'u eyhen:

– Sik'ıldad ç'ak'ın ts'irbı he'e! Nya'a, mana allah dışde vor! Sayır fikrele ark'ın, vuk'ul alivku, g'eline yəqqı's hark'ın eyxhe! Şavuk'lene ats'a, nik'eeqacarme ark'ın, muğur qa'asme ıkkın?

²⁸ Manbışe sık'ıldad it'umun ts'irbı ha'a, cone ədatbışis sik'ı g'ilıncbışika, vukbışika cok cigabı ha'a, eb ablyaa'a vuxha. ²⁹ Yı'q'ı'hı'le exhaliyna q'urban ablyaa'asmee, manbı g'ook'al-ulyook'al ts'irbı he'eeyid, manbışis alidghınıy qelenar, nıq' qığayhenar, manbışıl k'ırı iliyxhenar eyxhe deş.

³⁰ Manke İlyasee milletık'lecad eyhen:

– Zasqana qeepxhe.

Gırgın millet mang'usqa sadımee, mang'vee hı'ğətkırıyn Rəbbis q'urbanbı alyaa'an ciga qa'an. ³¹ İlyasee Yaaq'ubne dixbışde nasılbışis sik'ı yits'ıq'öble (12) g'aye alyabat'a. (Rəbbeeyid mane Yaaq'ubık'le «yiğın do İzrail ixhesva» uvhu.) ³² Mane g'ayebışike İlyasee Rəbbisva q'urbanbı allya'an ciga alyaa'a. Mane q'urbanbı allya'ane cigayne hiqiy-allab yits'ıxhvalle (15) xhinnen litra aqqasdameena g'uyu ilyviyk'ar.

³³ Mançile qiyğa mang'vee osbı giyk'an, boğa sansanna qav'u mançin çuru osbışılqa giyxhe. ³⁴ Qiyğa İlyasee eyhen:

– Yoq'ulle xədn parç xhinen gyatsts'ı'ı gyooxhan haa'asde q'urbanılqayiy osbışılqa haç'e'e.

Qiyğa mang'vee manbışik'le «Q'öd'esiy xhebıd'es məxüd he'eva» eyhe. Manbışed ha'an. ³⁵ Maqa k'i'iyne xhinen q'urbanbı allya'ane cigayne hiqiy-alla alipk'ırna g'uyu ghalılqamee gyavts'aa'ana. ³⁶ Yı'q'ı'hin kar otXHunne xhebne sə'ətılə, İlyas peyğambar ögiylqa qıgeç'u eyhen:

– Rəbb, Ğu İbrahimee, İsaq'ee, İzrailee ı'bəədat hı'ına Allah vorna! Hasre g'iyna İzrailee Allah Ğuva, zınar Yiğna g'ulva, in gırgınid zı Yiğne cuvabıka ha'ava ats'axhecen! ³⁷ Ya Rəbb, hucoone ixhes, zas alidghiniy qele! Hasre ine xalq'ık'le Ğu Rəbb Allah ıxhay ats'axhecen! Manke, Ğu manbışin yik'bı Valqa sak'alas!

³⁸ Man uvhu ç'əvxhameecad, Rəbbe ts'a g'ıxele, gyooxhan haa'ane q'urbanın çurud, osbıd, çik avudun g'ayebıd, nyaq'vub, hiqiy-alla alipk'ırne g'uyeedın xhyanıd mane ts'ayin höğən. ³⁹ Milletik'le man gacu, aq'vakkena hı'ğətkır eyhen:

– Rəbb saccu Allah vorna! Rəbb saccu Allah vorna!

⁴⁰ İlyasee manbışik'le eyhen:

– Ba'alın peyğambarar avqe, manbışda sacar hixvas hımayсар.

Manbışe manbı avqumee, İlyaseeyib Qişon eyhene aragısqa quvku gyabat'anbı.

G'urax ç'əvexhen

⁴¹ İlyasee Axavık'le eyhen:

– İt'umne gyoğiyın sesid qöö, mançıl-alla hoora otXHun-ulyoğə.

⁴² Axav ayk'anna otXHun-ulyoğas. İlyasır Karmelyne suvayne q'omaqa ılqec'e. Mana maa q'aratsabışılqa gyu'ur, vuk'ulyub g'elybışısqa giviyxhe. ⁴³ Qiyğa cune nukarık'le eyhen:

– Həşde hark'ın yugra deryahne suralqa ilekke.

Nukar hark'ın ilyakkı eyhen:

– Vuççud deşod.

Məxür İlyasee mana yighne yəqqees ilyakkas g'ıxele. ⁴⁴ Yighır'es hark'ınmee nukaree eyhen:

– Haaşe deryaheençe xhaxheeqa ooharasda sa k'ınna buludıb ı'lqəə.

İlyasee eyhen:

– Hark'ın Axavık'le eyhe, gyooğeeqa gixhasse balkanık daşk'a qı'ı giç'ecen. Deşxheene, əlyhəəs əxəs deş.

⁴⁵ Mane gahıl xəəqə k'arın buludbı sadayle, mıts qavayle, it'umın gyoğiy gyoğa giyğal. Axavır daşk'eeqa gyu'ur İzre'el eyhene şahareeqa ayk'an. ⁴⁶ İlyasıs Rəbbına guç qavayle, mang'vee cun p'laş yı'q'eeqa ayt'ıl Axavıle ögiyl İzre'eleeqa i'kkecesdemeene cigeeqa g'adayxvanna.

19

İlyas İzevelike hexvana

¹ Axavee İlyasee hı'ıyn gırgın işbıd, Ba'alın peyğambarar g'ilıncıke alğav'u gyapt'ıyd cune xhunaşşeyş İzevelis yuşan ha'an. ² İzevelee İlyasısqa ina xabar ana insan g'ıxele:

– G'iyqa ine gahıs zı valqa ğu peyğambaraaşılqa ablyav'una ver idyooxeene, hasre allahaaşə mançileb pisda zalqa ver ooxecen.

³ İlyasık'le man g'ayxhı qəyq'ənnə. Mang'vee can g'attixhan ha'asva Yahudeene Beer-Şeveeqa hexva. Cuna nukar maa'ar g'alerçu, ⁴ vuc sahreeqa ayk'an. Mang'vee sahree sa yiğna yəq apk'ınıyle qiyğa, sa xhırisne yivek avur gyu'ur cus qik'uy heqqa:

– Ya Rəbb, ç'əv, həşde yızın can alişşe. Zı yızde dekkaaşile yugna deş vor.

⁵ Mana xhırisne yivene avur nik'eeqa ayk'an. Mane gahıl sayangada mang'uk sa malaaik set'u eyhen:

– Oza qıxha, kar oxhne.

⁶ Mana oza qıxha hiqiy-alla ilyakkımee, g'ecen, cune vuk'lene k'ane ç'əra qav'una kokayiy sa parç xhinenıd. Mana kar otxhun, xhyan ulyodğu, meer nik'eeqa ayk'an.

⁷ Rəbbin malaaik q'öd'es maqa satk'ıl mang'uk set'u eyhen:

– Ğu geeb xılıyna yəq əlyhəəs, mançil-alla oza qıxha kar oxhne.

⁸ Mana oza qıxha karıd oyxhanan, xhyanıd ulyoğan. Kar otxhun culqa qarıyle qiyğa, mang'vee yoq'ts'al yığnayiy yoq'ts'al xəmnə Allahne suvaysqa Xorevısqa yəq avayk'an.

Rəbb İlyasıs gyagva

⁹ Mana maqa hirxhılymee, sa mağareeqa ikkeç'u, xəmə g'aaha. Rəbbəe mang'uke «İlyas, nya'a ğu inyaa ıxhava?» qiyghan.

¹⁰ Mang'vee inəxdın alidghınıy qele:

– İzrailybışe Rəbbilqa, gırgın əxəne Allahılqa yı'q'bı sak'al hı'ıva zasse öörxəs əxə deş. İzrailybışe Vaka hav'una mugaavile yik'el hivxan hav'u, Vas q'urban ablyaa'an cigabı hı'ğəkkar hı'ı, Yıgın peyğambarar g'ilıncıke alğav'u gyapt'ıynbı. Saccu sa zı axu, manbışe zınar gik'asva t'abal ha'a vor.

¹¹ Rəbbəe eyhen:

– Qığəç'u suval Yizde ögiyl ulyozre. Zı mançe ılğəç'es.

İlyasık'le Rəbb nəxür qarıy g'ecen. Ts'eppa suvabı qaxana, ganzbı hiyxhvərna it'umna mits av'eeyib, Rəbb mane mıtsee deşdiy vor. Mançile qiyğa ç'iyebı ı'ğiykar giyğal, Rəbb mane ç'iyebı ı'ğiykıreeyir deşdiy vor. ¹² Mançile qiyğa ts'a qadayle. Rəbb mane ts'ayeyir deşdaniy. Man gırgın kar atk'iniyle qiyğa, sa k'inin ses axva. ¹³ İlyasık'le man ses g'ayxhımee, cun p'laş aq'valqa alyadaççe. Qiyğar ark'ın mağarayne ghalee ulyoyzar. Maa'ad mang'une k'iriysqa ses qadayle:

– İlyas, nya'a ğu inyaa ıxha?

¹⁴ İlyasee eyhen:

– İzrailybışe Rəbbilqa, gırgın əxəne Allahılqa yı'q'bı sak'al hı'ıva zasse öörxəs əxə deş. İzrailybışe Vaka hav'una mugaavile yik'el hivxan hav'u, Vas q'urban ablyaa'an cigabı hı'ğəkkar hı'ı, Yıgın peyğambarar g'ilıncıke alğav'u gyapt'ıynbı. Saccu sa zı axu, manbışe zınar gik'asva t'abal ha'a vor.

¹⁵ Rəbbəe mang'uk'le eyhen:

– Ğu qarıyne yəqqı'n Damask'ne sahreeqa hoora. Maqa hirxhiling'a, Xazaelyne vuk'lelqa q'ış qadğu*, mang'uke Aramna paççah he'e. ¹⁶ Nimşiyne duxayne Yehulyne vuk'lelqa q'ış qadğu, mang'uke İzrailyna paççah he'e. Avel-Mexola eyhene şahareençene Şafatne duxayne Elişayne vuk'lelqa q'ış qadğu, mang'uke yiğne cigalqana peyğambar he'e. ¹⁷ Xazaelyne g'ilıncıke g'attirxhınna, Yehuee gik'as, Yehueyne g'ilıncıke g'attirxhınnar Elişee gik'as. ¹⁸ Zı İzrailee Ba'alne ögee k'idyorzulyna, mang'une byuttyaası ubba hidi'ına yighıd aazır insan havacı.

İlyasee Elişa peyğambar ixhes qoyt'al

¹⁹ İlyas mançe ark'ınmee, mang'uk'le Şafatna dix Elişa iveeke. Elişee g'ayi yoq'ab (24) yats q'öble-q'öbləna avt'ul ciga eza eyxhe. Vucur nekke yı'q'əlinçiqar qihna qöö eyxhe. İlyas Elişayne k'anençe ı'lğəəmee, cun p'laş mang'ulqa alyadaççe. ²⁰ Elişee yatsbı maa g'ali'ı İlyasıqar qihna g'adarxhun eyhen:

* **19:15** 19:15 Vuk'lelqa q'ış qadğu: avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, paççahariy peyğambarar haa'asdemee vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha.

– Hucoone ixhes, hasre zı hark'ın ts'etta dekkisiy yedis ubbabı ha'as, mançile qiyğa zı vaqa qihna qales.

İlyasee eyhen:

– Hak'ne. Zı ğu aqqaqqa deş.

²¹ Mançe Elişa yı'q'əlqa sak'ı q'öble cuna yats gyook'a. Cune kyotanısíd mang'vee ts'a ı'xı', çil yatsbışın çuru qotxhur insanaaşis bit'al ha'a. İnsanaaşed man oyxhanan. Mançile qiyğa mana ayk'anna İlyasıqar qihna. Elişayke İlyasıs g'ulluxçiy eyxhe.

21

Navotun t'imilen bağ

¹ Sabara gah ılğevç'uyle qiyğa in karbı eyxhe. İzre'eele, Samariyeyne paççahne Axavne sarayne k'ane İzre'elyğançene Navotuqa t'imillıǵniy vod. ² Axavee Navotuk'le eyhen:

– Yiǵın t'imillıǵ zas hele, zı maa dirıǵ ezas, yizde xaas k'ane vod. İkkanxhee zı vas mançine cigee sık'ıldad yugun t'imilen bağ qeles, de'eş, ciga ıkkan deşva eyhexhe, nimeeniy ha'a pıl qeles.

³ Navotee Axavık'le eyhen:

– Rəbbe əq'əna qe'ecen, sa manniy axu, dekkaaşın cigabı vas heles!

⁴ İzre'elyğançene Navotee «Dekkaaşile axuyn cigabı vas heles deş» uvhuva, Axav xaaqa aq'va havaxan hı'ı, eb k'aarı quvxha siyk'al. Mana xaaqa qarı cune tyuleeqa k'iç'u aq'vad sak'al hı'ı g'ilexhana, karıd oyxhan deş. ⁵ Cuna xhunaşşe İzevel mang'usqa qarı eyhen:

– Nya'a yiǵna eb k'aarı quvxha? Nya'a kar idyotxhan?

⁶ Mang'vee eyhen:

– Zı İzre'elyğançene Navotuke «Mang'un t'imillıǵ zas heqqı. İkkanxhee zı vas mançine cigee pıl qeles, de'eş, ğu pıl ıkkan deşva eyhexhee, mançine cigee zı vas sık'ıldad yugun t'imilen bağ qelesva» uvhu. Mang'vee «Vas zı yızın t'imilen bağ heles deşva» eyhe.

⁷ Axavne xhunaşşee İzevelee mang'uk'le eyhen:

– İzrailyna paççah ğune, dışde? Yik'eeqa ıkmekka, oza qıxha kar oxhne. İzre'elyğançene Navotun t'imillıǵ zı vas helesin.

⁸ Məng'ee Axavne doyuile sa kar otk'un mançılqa Axavın peçatıd gyı'xı', Navotne şahareene ağsaqqalaasısqayıy qıvaats'ıyne insanaaşısqı yəqqı'l ha'a. ⁹ İzevelee inəxüd oyk'an:

«Siv aqqeva ses aççe, Navotur milletne yı'q'nee nekke q'oma g'ee'e. ¹⁰ Q'öyre karı'dəəna insan mang'une ögiyl ge'e, hasre manbışe horbışıka mang'une aq'val aqqecen: „Nya'a ğu Allahık'leyiy paççahık'le cuvabbı uvhu?“ Qiyğar g'aqa qıǵavhu gık'asva g'ayeqqa hele.»

¹¹ Navotne şahareene qıvaats'ıyne insanaaşıseyiy ağsaqqalaasıq, gırgın İzevelee otk'unin xhinne ha'a. ¹² Manbışe siv aqqeva ses aççu, Navot milletne yı'q'nee nekke q'oma gya'a. ¹³ Q'öyre karı'dəəna insan abı mang'une ögiyl giviy'ar. Manbışe milletne ögiyl «Navotee Allahık'leyiy paççahık'le cuvabbı uvhuva» gardanaqa giyxhe. Mançile qiyğa mana şahareençe qıǵavhu, g'ayeqqa hele. Məxür manbışe mana gek'ana. ¹⁴ Mançile qiyğa manbışe İzevelis xabar g'uxoole:

– Navot g'ayeqqa huvu gyuk'una.

¹⁵ İzevelik'le Navot g'ayeqqa huvu gyuk'uva g'ayxhikkum, məng'ee Axavık'le eyhen:

– Hoorä hak'ne İzre'elyğaçene Navotus vas pılıke heles dekkanan t'imıllığ həşde aleet'e. Navot deşda, mana qik'una.

¹⁶ Axavık'le İzre'elyğaçena Navot qik'uva g'ayxhınee, mana oza qıxha, şeng'un t'imıllığ cus alyaat'asva ayk'an.

İlyasee Allahın cuvab Axavılqayıy İzevelilqa hixhara'a

¹⁷ Rəbbəe Tişbeençene İlyasık'le inəxdun cuvab eyhe:

¹⁸ – Samariyel İzrailis paççahıyvala haa'ane Axavısqa hak'ne. Mana Navotne t'imılyne bağee ixhes. Man cune doyulqa qa'asva mana maqa arı. ¹⁹ Ğu Rəbbin in cuvab mang'ulqa hixhar he'e: «Ğu insan gik'u, həşded mang'un cigane aqqaqqa?!» Mang'ulqa Rəbbin in cuvabıd hixhar he'e: «Navotne ebas xvaabişe miz üvxiyne cigee vudee, yiğne ebasıb xvaabişe miz üvxəsda».

²⁰ Axavee İlyasık'le eyhen:

– Yizda duşman, vak'le zınar aveykınane!

İlyasee eyhen:

– Ho'o, aveykına. Ğu Rəbbine ögiyl nyaayid deşin karbı hı'inçıl-alla, ²¹ Rəbbəe inəxüd eyhe: «Zı valqa ver ablyaa'as. Zı vake g'abıynbı gyapt'asınbı, Axavne insanaşıke adamer g'alya'as deş, k'ining'ule xəring'ulqamee gyapt'asınbı. ²² Zı yiğın xav Nevatne duxayn Yarovamın, Axiyayne dix Ba'aşayn xav xhinne qa'as. Zı mana ver valqa ooxasda, Ğu Zas qəlasın hı'ı, İzrailıyne milletısqa bınah haa'as alivkuva». ²³ Rəbbəe İzevelıyne hək'eeyid eyhen: «İzre'elyne cabırısne İzevelir xvaabişe eexhvanas». ²⁴ Axavne xizanna şaharee q'ik'vene xvaabişe, çolee qik'vener şit'yaaşe ulyodu oxhanas.

Axav Rəbbine yəqqı'lqa siykal

²⁵ Axavee xhunaşşeyne cuvabıka bınah haa'a vuxha. Rəbbis məxüb qəl hoolena, Axavık akarna, merna sacar ıxha deş. ²⁶ Axaveeyid Emorbışe xhinne byuttıyaaşis ı'bəədat ha'a ıxha. Man Emorbıb Rəbbəe İzrailıyışis cigabı helesva mançe g'ee'ebaşşe. Axaveeyid geed karai'dəən işbı ha'a ıxha.

²⁷ Axavık'le İlyasse eyhenbı g'ayxhınee, mang'veen cune tanalınbı qıt'axxı palanbı alyaa'a. Mang'veen siv aqqaqqa, palanbışıl g'ilexha, aq'va havaxan hı'ı iykar.

²⁸ Rəbbəe Tişbeençene İlyasık'le inəxdun cuvab eyhe:

²⁹ – G'acuyenne vak'le Axav Yizde ögiyl nəxür harq'ulya? Mana Yizde ögiyl harq'ulyva, Zı mana ver mang'une gahıl ooxas deş, duxayne zamaanayl manbışde xaane gırgıng'ulqa ooxas.

22

Axazya İzrailıyna paççah

⁵¹ Yahudayne paççahee Yehoşafatee paççahıyvala ha'ane yits'ıyighad'esde (17) sen Axavna dix Axazya Samariyel İzrailıyna paççah ıxha. Mang'veen Samariyel q'ölle senna paççahıyvala haa'a. ⁵² Axazyee Rəbbine ögiyl karai'dəən işbı ha'a ıxha. Mana dek Axavne, yed İzevelıyne, Nevatne dix Yarovamne yəqqı'n əlyhəə ıxha. İne Yarovameeyib İzrailıyne milletısqa bınah haa'as ulyookka vuxha. ⁵³ Axazya dek xhinne Ba'alıs kyoyzarva, mang'us ı'bəədat ha'ava, Rəbb, İzrailıyna Allah mang'ulqa qəllamışexhena.

Paççaahaşın q'öd'esın kitab

İlyasee Allahın cuvab Axazyalqa hixhara'a

¹ İzrailyna paççah Axav qik'uyle qiyğa, Moaveedın millet İzraililqa g'elil qexhe.
² Axazyamee Samariyeyne şahareene cune xaane, oone gozene yivabınane g'uleençe g'a'arxhu ık'iyk'arna. Mang'vee cun insanar «Havak'ne Eqronne şaharne allahıke Ba'al-Zevuvuke* qidghın he'e, yızın in ık'ar yug qixheseeva?» ats'axhxhes g'uxoole.

³ Rəbbine malaaıkee Tişbeeğançene İlyasık'le eyhen:

– Oza qıxha Samariyeyne paççahne insanaaşine ögiylqa hark'ın manbışık'le eyhe: «Nya'a, İzraililqa Allahne deş, şu Eqronne allahıke Ba'al-Zevuvuke qiyghanasıb vüqqə? ⁴ Mançıl-allad Rəbbəe ilekkende Axazyayk'le hucoovayiy eyhe: „Ğu g'alirxhuyne tyuleençe vasse suğots'as əxəs deş. Ğu qik'asda, nəxürçar axvas deş!“»

Man g'ayxhı, İlyas ayk'anna.

⁵ Paççahın insanarib paççahısqa siviyl'al. Paççahee manbışıke qiyghanan:

– Nya'a yı'q'əlqa sapk'ıl?

⁶ Manbışe eyhen:

– Sa insan yişde ögiylqa arı uvhuyn: «Şu g'axuvuyne paççahısqa sapk'ıl eyhe, Rəbbəe inva vod eyhe: „Nya'a, İzraililqa Allahne deş, şu Eqronne allahıke Ba'al-Zevuvuke qiyghanas insanaarib g'uxoole? Mançıl-allar vasse, ğu g'alirxhuyne tyuleençe suğots'as əxəs deş. Ğu qik'asda, nəxürçar axvas deş!“»

⁷ Paççahee manbışıke qiyghanan:

– Vuşde ögiylqa arına, şok'le manva uvhuna insan nəxürnayiy?

⁸ Manbışe eyhen:

– Mang'vee xılıyna xhanan q'arq'vuy ali'ı, yı'q'eeqab g'ekvaykenacab ts'irayiy avt'ul.

Paççahee eyhen:

– Mana Tişbeeğançena İlyas ixhes!

⁹ Paççahee k'omandırıkı xhots'al (50) insannana g'oşun İlyasısqı g'uxoole. Tepayne q'oma gyu'urne İlyasısqı k'omandır ilqeq'u eyhen:

– Allahna insan, paççahee vak'le «Avqa giç'eva» vod eyhe!

¹⁰ İlyasee mang'uk'le eyhen:

– Zı Allahna insanxhee, hasre xəənçe ts'a gyoğu vakınıy yiğne insanaaşıkın he'ecen! Mane gahıl xəənçe ts'a qadı k'omandırıkınıd, cune g'oşuneene xhots'alyne insanıkınıd ha'an.

¹¹ Paççahee mang'usqa sa merna k'omandır xhots'alyne insanıka g'ıxele. K'omandiree İlyasık'le eyhen:

– Allahna insan, paççahee inva vod eyhe: «Zaara avqa giç'e!»

¹² İlyasee mang'us inəxdun alidghınıy qele:

– Zı Allahna insanxhee, hasre xəənçe ts'a gyoğu vakınıy yiğne insanaaşıkın he'ecen! Mane gahıl xəənçe Allahın ts'a qadı k'omandırıkınıd, cune g'oşuneene xhots'alyne insanıkınıd ha'an.

¹³ Xhebır'es paççahee mang'usqa sa merna k'omandır xhots'alyne insanıka g'ıxele. Mana k'omandır İlyasısqı ilqeq'u, gugaybışıl gyu'ur mang'us miz k'yav'u eyhen:

* **1:2** 1:2 Ba'al-Zevuv: İne doyuna mə'na «miçakaaşına xərna» eyhen vodun. Mang'un do demalqa gixhesva in kitab otk'uning'vee məxüüd otk'un. Mang'un hək'en domee Ba'al-Zevul vodun. «Xərna paççaahva» eyhen vodun.

– Hucoone ixhes, Allahna insan, zınayiy yiğna xhots'alyna nukar qiviykne.
¹⁴ Xəənçe ts'a qadı zale ögee abıyne q'öne k'omandırıkınıd cone xhots'alyne insanıkınıd hı'iyın. Həşde, hucoone ixhes, zı qiykne!

¹⁵ Rəbbine malaaikee İlyasık'le eyhen:

– Mang'uka avqa giç'e, mang'ule qı'məyq'ən.

Man g'ayxhı, İlyas oza qıxha k'omandırıkı avqa paççahısqa geç'e.

¹⁶ İlyasee paççahık'le eyhen:

– Rəbbəe inva vod eyhe: «Nya'a, İzrailıqa qiyghanasda Allahne deş? Ğu insanar Eqronne allahıke Ba'al-Zevuvuke qiyghanas g'axuvu! Mançıl-allar vasse, ğu g'alirxhuyne tyuleençe suğots'as əxəs deş. Ğu qik'asda, nəxürcar axvas deş!»

¹⁷ İlyasee uvhuyn xhinne, Rəbbine cuvabıqa Axazya qek'ana. Axazyayqa dix deşva, mang'une cigeena paççah mang'una çoc Yehoram eyxhe. İn eyxhen Yahudayne paççahne Yehoşafatne duxee Yoramee paççahıyvala haa'ane q'öd'esde sen.

¹⁸ Axazyee hı'iyın medın işbıd, İzrailıyne paççahaaşine hək'ee ot'kunne kitabee vod.

2

İlyas xəəqə ts'its'exhe

¹ Rəbbəe İlyas xəəqə it'umne mıtısıkı ts'its'a'assecar, İlyasiy Elişə Gilgal eyhene cigeençe avayk'ananbı. ² İlyasee Elişayk'le eyhen:

– Hucoone ixhes, ğu inyaa axve. Rəbbəe zı Bet-Elyqa vor g'ıxele.

Elişee eyhen:

– Vorne Rəbbilqayiy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı vake xıl ts'its'a'as deş.

Məxüd ıxha, manbı sacıgee avayk'ananbı Bet-Elyqa.

³ Bet-Elyğançene peyğambaraaşın telebabı Elişaysqa abı eyhen:

– Vak'le ats'anne, Rəbbəe g'ıyna yiğna xərna yiğne vuk'lel ooğançe alyart'as ıxhay?

Mang'vee eyhen:

– Ho'o, ats'an, geed immeyhe.

⁴ İlyasee mang'uk'le eyhen:

– Elişə, hucoone ixhes, ğu inyaa axve, Rəbbəe zı Yerixo eyhene şahareeqa vor g'ıxele.

Elişee eyhen:

– Vorne Rəbbilqayiy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı vake xıl ts'its'aa'as deş.

Məxüd ıxha, manbı sacıgee Yerixooqa avayk'an.

⁵ Yerixoonçene peyğambaraaşın telebabı Elişaysqa abı eyhen:

– Vak'le ats'anne, Rəbbəe g'ıyna yiğna xərna yiğne vuk'lel ooğançe alyart'as ıxhay?

Mang'vee eyhen:

– Ho'o, ats'an, geed immeyhe.

⁶ İlyasee mang'uk'le eyhen:

– Hucoone ixhes, ğu inyaa axve, Rəbbəe zı İordanne damaysqa vor g'ıxele.

Elişee eyhen:

– Vorne Rəbbilqayiy yiğne canılqan k'ın ixhen, zı vake xıl ts'its'aa'as deş.

Məxüd ıxha, manbı sacıgee avayk'an.

⁷ Peyğambaraaşine telebabışıkəna xhots'al (50) insan apk'ın əq'əna manbışde ögiyl ulyoozar. İlyasiy Elişar apk'ın İordanne damayne k'ane ulyoozar. ⁸ İlyasee culyun p'laş g'ayşu, hitk'ır xhinele k'ena ı'xiyxə. Xhyan q'öne cıgeeqa qexhe. Manbı xhyan ts'its'axhxhayne, qeqqvuyne cigayle k'ena ılğeebaç'e. ⁹ Manbı ılğepç'iyle qiyğa, İlyasee Elişayk'le eyhen:

– Zı vasse alyart'asse eyhe, zı hucoone yığneme ha'as?

Elişee eyhen:

– Hasre yiğne rı'hı'na guc q'öb hamanimee quvxha zalqa qabı, zake, vale qiyğiyne peyğambaraaşına xərna he'ecen.

¹⁰ İlyasee eyhen:

– Ğu dağamın kar heqqı. Vak'le zı, yiğne k'anençe alyarat'a g'acveene, ğu eyhəxüd ixhes; de'eş, vak'le man g'idecveene, ğu eyhəxüd ixhes deş.

¹¹ Manbı yuşan haa'a əlyhəəng'ə, sayid manbışik'le ts'ayiken balkanariy daşk'a g'ece. Mançin manbı sana-sang'uke curav'u, İlyas it'umne mıtsıka xəəqə ts'its'a'a.

¹² Elişayk'le man g'acu ts'ir haa'a:

– Yızda dek, ay dek! Ğu İzrailynemee balkanarnaneyiy daşk'abınane g'oşunule xəbna guc vuxha!

İlyas g'idece girğilmee, mang'vee culyun tanalinbı qıt'axxı ha'a. ¹³ Qiyğa mang'vee, İlyasile g'aaytxhuyn p'laş alyaat'u, İordanne damaysqa yı'q'əlqa sak'ı, mançine mığlek ulyoyzarna. ¹⁴ Mang'vee p'laş xhinele k'ena ı'xı' eyhen:

– İlyasna Allah nyaane vor? Rəbb nyaane vor?

Mang'veeyid p'laş xhinele k'ena ı'xı'mee, xhyan q'öna qexhe. Elişar damayne xhyan ts'its'xhayne cigayle k'ena ilğec'e.

¹⁵ Yerixoonçene peyğambaraaşine telebabışik'le mana əq'ənançe g'acu eyhen:

– İlyasne rı'hı'na guc Elişaalqa ilğevç'u.

Manbı Elişanne ögiylqa abı, ç'iyelqamee k'yoozaranbı. ¹⁶ Manbışe eyhen:

– Şi yiğın g'ular. Şaqar xhots'al (50) gucnana cehil vor. Hasre manbışe hapk'ın yiğna xərna t'abal he'ecen. Sayir Rəbbine Rı'hı'n mana alyart'u suvalyme, qadalilye dağərçu eyxhe?

Elişee manbışik'le insanar «Gıxmoleva» eyhe. ¹⁷ Manbışe xıl ts'its'dyaa'amee, Elişayscad naş qıxha, eyhen:

– G'axuvle.

Manbışe mana t'abal ha'as xhots'al insan g'ixele. Mane insanaaşe mana xhebne yiğna t'abal he'eyir, iveeke deş.

Zabur

Nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!

Maq'amne xəring'us. Davudna Gittitne instrumentıkana mə'niy.

¹⁻² Ay Xudaavanda, yişda Rəbb, nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!
Yiğna xəbvalla xəybışileb axtıba vob.

³ Gyoqanar, uşaxır Yiğne xəbne guceke yuşana'a,
Dekkan hittayheng'veyiy duşmane nıq' aqqecenva*.

⁴ Yiğne xıleppışde işıqa: xəybışıqa,
Ğu gyuvxhuyne vuzaqa, Ğu gitk'ınne xənebışıqa, ilyakkamee,

⁵ Zı eyhen: «İnsan vuşune vor, Ğu mana yik'el aqqı?
İnsanıke g'abiynbı hucoo eyxhen karne, Ğu manbışda haa'a?»

⁶ Ğu insan məxür irxhın
Mana saccu Vas sayq'van.
İnsan axtı qı'l, tac xhineyid şöhrat huvu,

⁷⁻⁹ İt'xhınne karalqa mana paççah gixhxhı.
İn gırgın: çavra-vəq'ə, çolun həyvanar,
Xəədn şit'yar, deryahbışeedın baluğar,
Deryahbışeedın gırgıncad,
Ğu mang'une g'elybışıqqa huvu.

¹⁰ Ay Xudaavanda, yişda Rəbb, nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!

Ğu zı mısacar g'alerçes deş

Davudna düə

¹ Allah, zı havace,
Zı dyugulexhen ciga Vasnee vod.

² Zı Rəbbik'le uvhuyn: «Yizda Xudaavanda Ğu vorna.
Vale ğayrı zaqa xoşbaxtiyvalla deşda».

³ Ç'iyene aq'valın Rəbbına yəq avquyn insanar nimeecab yugunbıyiy!
Saccu manbışe zı şad ha'a!

⁴ Menne allahaasıqab qihna əlyhəənbışde
hasre vuk'lelqa geed yiğbı allecen.
Zı mane allahaaşinemee q'urbanna eb k'yaa'as deş,
Manbışın dobı ghalyaqa alyaat'as deş.

⁵ Rəbb, zas ıkkanna saccu Ğu vorna,
Yizda ı'mı'r nəxübiy ı'lğəə Vake vod.

⁶ İnekke yugun cigabı Ğu zas huvu,
Hək'ebab, zalqa gipxhına pay uftanna vuxha!

⁷ Zas yəq Haagvana Rəbb zı axtı qa'as,
Xəmdəb zı fikir ooxhan,

* **Nimee axtıdayiy Yiğın do ç'iyene aq'val!:3** 8:3 Hittayheng'veyiy duşmane: Şene gahıl İzrailika muhariba vukknee milletbışıkee inyaa gaf əlyhə.

- nəxübna Ğu eyhəxüb ı'mı'r haa'as.
⁸ Rəbb yizde k'ane ıxhay, zı mısacad yik'el hixan ha'a deş,
 Zı mançıl-allar mısacar qaçaxaras deş.
⁹ Zı yik'eençe şadexhe vor,
 Zi şadvalin xəybışeena xhinne ilexa vor,
 Zasse qı'dərq'ı'n manzil haa'as vəəxə.
¹⁰ Ğu zı ahalee g'alerçes deş,
 Ğu ıkkanna Ğu nyuq'vnee qı'çes hassaras deş.
¹¹ Ğu zak'le ı'mı'r hoolena yəq haagu,
 Yiğne k'ane zı geer şadra vor,
 Yiğne xilen hammaşe zas yugun hele.

Allahee havacena

Maskil*, Davudna mə'niy.

- ¹ Şavunbiyyi bınahbı Rəbbe yik'elixanı'ı,
 Şavunbiyyi qotkuda hidi'yn harakatbı hakkal hı'ı, nimee baxtivariy!
² Cuna bınah dyugulydyaa'ana,
 Rəbb bınahılee ilheç'una insan, nimee baxtivariy!
³⁻⁴ Gardanaqa alyat'asmee zı əvəray hav'u.
 Yiğbına, xəmbına Yiğna yı'q'na xıl zal oğa vuxha.
 Yizda guç g'apt'ına g'ı'liyne pırane yığıl qəhətxhayn çiy xhinne.
 Ik'arang'an xhineyid yızın bark'vbıd rı'hı'le g'a'atk'u.
⁵ Manke zı bınah Yiğne ögiyl gardanaqa alyapt'ına,
 Yızın qotkuda hidi'iy Vale dyugul hı'ı deş.
 Qiyğa zı uvhuyn: «Zı bınahbı Rəbbine ögiyl gardanaqa alyat'anbı»,
 Ğunar yizde bınahıle ilheç'una.
⁶ Mançıl-allab Yiğna yəq avquyng've,
 Ğu iveekemee Valqa düə hee'ecen.
 Məhring'uk xədin xhyanbıd qadıng'a set'as deş.
⁷ Zı dyugulexhen ciga Ğu vorna,
 Ğu zı dağamiyvalike g'attixhan ha'as,
 Ğamxhayn şadvalin mə'niybı, Ğu yizde hiqiy-alla alik'ara'a.
⁸⁻⁹ Ğu eyhen: «Balkaniy g'atir xhinne ək'el kamba mexhe,
 Manbı salbaniy g'antarağa dena
 Ğu eyhençılqa qalya'as əxə deş.
 Zı vas ək'el hevles,
 Ğu əlyhəəsda yəq haagvas.
 Zı ğu hot'alasda,
 Yizda ul val vobna».
¹⁰ Yəq avguynbışde vuk'lelqa xəttə divanbı adaylenbı,
 Rəbbir culqa umud ha'anbışıqı
 Hammaşee yugra eyxena.

* **Allahee havacena:** 31:0 Maskil: İne cuvabın cühüt'yaaşine mizel in mə'nabıd hele eyxhe: «ats'al, mı'sləhət», «uftanba gipk'ınna mə'niy».

- 11 Qopkuyne insanaar, vuşda şadvalla Rəbbil-alla vuxhecen.
Yik' mətınbı, şadvalina mə'niy Rəbbinimee qəpə.

89

- 1 Allahne insanna Mısayna düə
2 Nimee nasıl bı badaledxheyid,
Xudaavanda, şi Valqa yı'q' qizzır.
3 Suvabıyiy ç'iyeyn aq'va, dyunye ixhanassecad Ğu Allah ıxha,
Gırgıne gahbışılır Allahcar ixhes.
4 Ğu insanaar nyuq'nelqa savaak'al haa'a.
Ğu manbışik'le eyhen: «Aadamın dixbı, nyuq'nelqa savk'le».
5 Yiğne ulesqa aazır sen, sa ılğəç'uyn yiğ xhinne,
Xəmdiyne sa-q'öble sə'ət xhinne qadayle.
6 Selin xhinne Ğu insanaar vukkeka,
Manbı nyak' xhinne qabı avayk'an.
Manbı miç'eeb alyabıyne ok'uk akar:
miç'eeb k'atele qooxhe t'et'-t'ele g'ayhe,
xəmdemee hı'ç'ı'bgı'n, qooqana.
7 Yiğne qəlan şi gyabat'anbı,
Vaqa qəlnang'a şi nyaqame vuxhesınbı aaxva.
8 Yişin taxsirbı Vak'le ats'a,
Yişde dyugulene bınahbışılqa Yiğne aq'vayn nur gexha.
9 Ğu qəllamışxheene yişda ı'mı'r cit'a qooxhe.
Yişin senbı ul gyapxı aaqasse ılğeeç'enbı.
10 Şi yights'al (70) sennana ı'mı'r haa'a,
Vuk'diyk'iree molyts'aleeqab (80) hiviyxharanbı.
Mane senbışin g'ellesınbıd dağamiyvallee, ı'k'aree ı'lğəə,
Yişda ı'mı'r zarabacab ç'əvooxhena, alivxu avayk'an.
11 Şavuk'lene Yiğne qəlına guc vaats'a?
Vale nimeeyiy qəvəyq'ən,
Vaqa manimeenab qəl vob.
12 ı'mı'r cit'aba vuxhay şas yik'el qale'e,
Şi ək'elika vuxhes.
13 Ya Rəbb, şasqa sak'le! Nimeene gahnane inəxüd ixhes?
Yiğne g'ulaaşiş rəhı'm hee'e!
14 Şi gırgıne gahbışıl şadba vuxhecenva,
Miç'eeb şalqa Yiğna yugvalla gyooğee'e.
15 Şalqa ver ablyav'uyn yiğbımee,
Balyaa ablyav'uyn senbımee, şi şad hee'e.
16 Ğu hı'iyne Yiğne g'ulaaşik'le,
Yiğna xəbvallab cone uşaxaaşik'le g'avcecen.
17 Ay Xudaavanda yişda Allah, şaqa yugra ixhe,
Yişde xılen hı'iyne baraka hevle,
Hucoone ixhes, yişde xılen hı'iyne baraka hevle.

Allahee qopkuyne insanaaşiş xayir-düə hoole

- 1 Rəbbilqa şukur hee'e!

- Nimee baxtivariy Rəbbile qəyq'ənnə,
 Mang'un əmirbı yik'eençe ha'ana!
² Qəyq'anang'un uşaxar ç'iyeyne aq'val gucuka vuxhes,
 Qopkuyng'unbışde uşaxaaşeeb xayir-düə alyapt'as.
³ Qopkuynbı karnanbı, barakatnanbı vuxhes,
 Manbışda qopkuvalla, mısacab aagvales deş.
⁴ Miç'axiyvaleeyid qopkuynbışdemee nur ixhes,
 Manbı yugun, rəhı'mıkan, qopkuyn insanar vob.
⁵ Qidiykkın borcbı helenbışiqayiy horbı hidya'anbışiqə
 yugna ı'mı'r vuxhes.
⁶ Məxbın insanar mısacab qaçaaxaras deş,
 Qopkuyn insanar hammaşe yik'bışee aaxvas.
⁷ Manbı pıse xəbarıle qəvəəq'ənas deş,
 Rəbbılqə qıbzırva manbışın yik'bı it'umda ixhes.
⁸ Manbışın yik'bı it'umda vod, manbı qəvəəq'ənas deş,
 Manbışık'le con duşmanar avub aaxva g'avces.
⁹ Manbışe con var-devlet, kar deşınbışis qidiykkın bit'al hı'ı,
 Manbışda qopkuvallab hammaşıys aaxvas,
 Manbışde gucus geerb hı'rmat gyuvxhes.
- ¹⁰ Karı'dəəne insanık'le man g'acu qəl vuxhes,
 Manbışe mizyar ats'ak'vanas, əəq'əsınbı.
 Manbışis ıkkananbı ixhes deş.

Rəbbik Allahık akarna vornane?

- ¹ Rəbbılqə şukur hee'e!
- Rəbbin nukarar, şukur hee'e,
 Rəbbine doıus şukur hee'e!
² G'iyıniyke şaqə, gırgıne gahbışis
 Rəbbin do axtı qe'e!
³ Şargıle garbılqamee
 Rəbbine doıus şukur hee'e!
- ⁴ Rəbb gırgıne mıletbışile axtıra vor,
 Mang'una xəbvallab xəybışileb axtıba vob!
⁵ Axtıne xəybışeene taxtı gıu'urne,
 Yişde Rəbbik Allahık akarna vornane?
⁶ Xəəqə, ç'iyeyqə
 K'yorzul ilyakkana Mana vor.
- ⁷ Mang'vee vuççud deşda, toozençe suğoots'a'a,
 Goreençena fağırır axtı qa'a,
⁸ Manbı cone mıletne ç'ak'ınbışika,
 Sacıgee gyuv'ar haa'asva.
⁹ Mang'vee uşax dexhene xhunaşşeyş uşaxar hoole,
 Məxür məng'ı'ke baxtivarna yed hee'e.

Rəbbılqə şukur hee'e!

Sileyman peyğambarın k'oran uvhiybı

3

- ¹³ Hikmətılqə hirxıllyna,
K'orana ək'el avaykına insan nimee baxtivariy!
¹⁴ Mançiken xayir nuk'rayle geed vod,
İn g'azanc məttine k'inəəğəyle q'iymatıka vod.
¹⁵ Mana gıranne ekebişileb gıranba vob,
Mançika vas ıkkanan nencad kar sa aqqas dexhe.
¹⁶ Mançine sağne xılen xılıyna ı'mı'r,
Solne xılenıd var-devletiy şöhrat hele ıxha.
¹⁷ Mançin yəqbı q'abıledaxhenbı vod,
Gırgın yəqbı əmin-amanınbı* vod.
¹⁸ At'ipq'ı'ninbişdemee mana ı'mrena yivobna,
Mançike it'umba alyt'ipq'ınınbı nimee baxtivarariy!
¹⁹ Rəbbee dyunye hikmətıka itxhın,
K'orane ək'elika xəybı hı'ı,
²⁰ Ats'aalika k'oralybişençe xhyan alqavhu,
Xəybışençe çiy gyuarı'ı.

10

- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25
²⁶ Sirkayn silibişik, kumayn ulepşik ha'an,
Tambalee iş hooleng'uk ha'a.

11

- ²⁸ Var-devletılqə umudeepxhaynbı k'yooçesınbı,
Qopkıynbıb t'et'-t'ele g'ayhene yivaaşik akaraba vuxhes.

12

- ⁴ Yugna xhunaşşe adamiyn tac vodun,
Tesser ha'anar vuk'arne bark'uk akar.
¹⁶ Bəç'əree qəl zaraba h'aagva,
Ək'elikang'un rı'h tsimis qexhen deş.
¹⁸ Nəxüd qadıy uvhuynçin ç'ik'ayn xhinne g'ats'ayk'van,
K'orane ək'elika uvhuynçinıd yug qaa'a.

13

- ³ Ghal sı'ına geer axhvas,
Sidi'ınar ek'ra haq'varas.

14

- ⁴ Yats deşdang'a axur məttıba vooxhe,
Yugun g'ıkıd yatsbişde taq'atınxhe helen.

15

- ⁴ G'üvənana miz ı'mrena yiv vobna,
Horalynançinıd yik' haq'vara'an.

* **3:17** 3:17 Əmin-amanınbı: yiqsumul in cuvab «nübəhi'nbı» vod.

- 17 Mühübbatıka xhınakın ala otxhuniy,
Qəlıka boğayn çuru otxhuniyle yugda vod.
18 Qəlnang'vee g'almag'al haa'a,
Sabırnang'vee ç'əv haa'a.

16

- 24 T'ap'anedın itv xhinne uftanna yuşe,
Canas yugba, rı'hı's ittuba.
32 Gucnang'ule sabırnana yugra,
Şaharbı alyaat'ang'uler vuc aqqaqqana yugra.

17

- 1 Saç'uvkiy deşda qit'ipk'ınna xüvə,
Saç'uvkiynane otxhun-ulyodğuyle ittuba vob.
9 Hambaz ıkkang'vəe qəl yik'elivxanaa'ana,
Yik'el qavaalya'ang'vee hambaz agval ha'ana.
17 Hambazıs hammaşe ikkiykanna,
Çocur dağamne yiğıs iyxhanna.

18

- 11 Karnanbışısqa həməxüd q'öö, con kar axtine barugbışıka
alyav'una g'alaniyxan.
19 Tsimisna çoc – alyapt'as dyooxhene g'alayk akar,
Aldapxhınıybıd – akkalne rızayk.

19

- 14 Xaviy var-devlet dekkına miras vobna,
Ək'elikana xhunaşşer Rəbbikena.

20

- 4 Tambale ezang'a ezu deş,
Sa'anang'ad avaykı deş.

21

- 9 Siç'eekvane xhunaşşeyka sa xaa axvasse,
Daxayne vuttul axvee yugda eyxhe.

22

- 1 Hı'rmat nuk'rayleyiy-k'ınəəğəyle geeb vukkiykne,
Yugun doyud xənnə var-devletile geed ikkiykne.
2 Karnanayiy kar deşda sana-sang'uk akar -
Q'öyursanar Rəbbəe ipxhın.
6 Ts'eppacab uşaxık'le qopkuna yəq haagve,
Q'əsvaleyir mana mançile sak'alas deş.
22 Kar kilydanang'uka gucub kı'lybava g'imeşşe,
Kasibrava məhkamee himeşşe.
23 Rəbb alıkkas manbışil-alla,
Manbı g'yootuynbı, hivşuynbı Rəbbəe ı'mreke haa'as.

23

- 4 Xəttə kar ha'asva ğucar ğu gimek'a.

Ək'elika ixhe, mane fikrele ilğec'e.

- ⁵ Var-devlet ul gyapxasse deşxhesin,
Q'acır xhinne xilibı aaqı xəybışeeqa alixasın.

24

- ³⁰ Tambalne ekıneençe
G'anmazne t'imillıgeençe ilğec'u.
³¹ G'acuyn gırgın sura zazaanıd aalyat'u,
Mağaanıd aqqı, cabırbıd hı'ğətkırıd.
³² Mañçika ilyakkı fikir opxhun,
Mañçike ı'brat aalyat'u:
³³ Sık'ırıra qorku mırğ he'ee,
G'el-xıl hotku g'alirxhvee,
³⁴ Kasibiyvalla soyğunçıy xhinne,
Ehtiyaccıb g'uldur xhinne sayangaba ooqa hophur ables.

25

- ¹¹ Cıgal uvhuyn cuvab,
nuk'rayne g'abılyne k'inəəğəyne eçeeşik akar.
¹⁵ Paççahnab fikir sabırnang'vee badal haa'ana,
İttune mizen bark'ub g'üvana qaa'ana.
¹⁹ Xıl hudyoolena dağamne yığıl
Qiçiyne siliykiy k'aane g'elik akar.
²¹ Duşman mıssıraxhee, oxhanasın hele,
Xhyan ıkkaxhee, ulyoğasın hele.
²² Məxüd ğu mang'us naş qa'as,
Yığna yugvallab Rəbbəe savaak'al haa'as.
²⁸ Qəl avqas dəxəna insan,
Cabırbı hı'ğətkırne şaharık akar.

26

- ²¹ Nəxüdiy osake ts'a eyxhe,
Ğiybatnang'ukeb g'almag'al vooxhe.

27

- ⁶ Hambazın yik' aliq'alı'iy,
Duşmanne geedne ubbabışile yugun vodun.

Daniyal peyğambarın kitab

Daniyalıy cun hambazar

¹ Yahudayne paççahee Yehoyakimee paççaхийvalla haa'ane xhebıd'esde sen*, Baabilyna paççah Navuxodonosor, cune g'oşunuka İyerusalimisqa qarı. Mang'una g'oşun şaharne hiqiy-alla ulyoozar, mana avqas vukkiykan. ² Xudaavandee Yahudayna paççah Yehoyakim Navuxodonosorusqa qele. Navuxodonosoree Allahne xaançe sabara karbıd alyaat'anbı. Navuxodonosoree manbı Şinareeqa, Baabilıya eyhene cigabişeeqa, cune byutybişde xaaqa qıkkı, maane xazineeqa giyxhe.

³ Qiyğa paççah Navuxodonosoree cune sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyne Aşpenazılqa əmr haa'a: «Paççahne nasilençenbiyiy qıvaats'ıyne İzrailıne xizan-bişeençen, ⁴ vuk'dyak'aran, micagin, ək'elikan, ats'alynan, kar xət qıxhes əxəsın, sarayee paççahıs, paççahee eyhen ha'as əxəsın mek'vunbı see'e. Manbışis ğu Baabilyna miziy kitabbı xət qe'e». ⁵ Paççahee manbışis vucee otxhanne otxhuniykeyiy çaxıreke yığısıysta pay curaa'a. Manbışed xhebillə senna qətqiyle qiyğa, paççahıs xidmat haa'aniy givğalas.

⁶ Mang'vee sav'uynbışıka sacigee cühütyar Daniyal, Xananya, Mişael, sayır Azarya eyxhe. ⁷ Paççahne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'vee manbışis medın do bı giyxhe: Daniyalılqa Belyteşassar, Xananyalqa Şadrak, Mişaelilqa Meşak, Azaryalqad Aved-Nego.

⁸ Daniyalee culed-alqa eyhen: «Zıcar zı paççahee otxhanne otxhuniykayiy mang'vee ulyoğane çaxıreka mı'q'ı' qıdy'a'as». Vucecar vuc mı'q'ı' qıdyı'ıynemee, mang'vee sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'ulqa ghal aqa. ⁹ Allahee həməxüd ha'a, Daniyal sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzuling'une ulen aqqaqqana, mana mang'usqa yugra qarayle. ¹⁰ Sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyung'vee, Daniyalık'le eyhen:

– Şos otxhuniyiy çaxır heleva uvhuyne yizde xəring'ule, paççahıle zı qəyq'ənnə. Paççahne ulesqa şu manesa mek'vunbışile zaifba qabee, manke mang'vee yizda vuk'ul g'ats'aak'vanas.

¹¹ Sarayne işçeeşine vuk'lel oo ulyorzulyung'vee, Daniyalne, Xananyanne, Mişaelıne, Azaryanne vuk'lel ooqa insan giyxhe. Daniyalee mang'uk'le eyhen:

¹² – Qora ğu, yits'ne yığna şi, yığın nukarar, siliys üvxə. Hasre şas, oxhanas saccu alyadıynçike allecen, ulyoğasıd xhyan helecen. ¹³ Nekke qiyğab ilyaake, şiıyee aq'vayle yugba deşxheene, paççahın kar otxhanan mek'vunbııyee. Mançile qiyğa vas nəxüdiy ıkkən həməxüdüd he'e.

¹⁴ Mana manbışe eyhençılqa qarı, manbı yits'ılle yığna siliys üvxiyxə.

¹⁵ Yits'ne yığile manbı, paççahın otxhuniybı otxhunne, maane menne mek'vunbışile yugbab, ç'ak'ıbab g'ooce vuxha. ¹⁶ Man g'acu, mane nukaree, manbışin paççahee helen otxhuniyiy çaxır, manbışisse g'ayşu, alyadıynbı hele.

¹⁷ Allahee mane yoq'ne mek'vung'us ats'al, ı'limbı ats'axhxhesda ək'el huvu. Daniyalıs gyagvad ıxhayn, nik'ek g'acuynıd hucoo eyheniyva eyhesıd əxı'yn.

¹⁸ Paççah Navuxodonosoree manbı cusqa ableva eyhen yığ qadı hitxhiring'a, sarayne işçeeşine vuk'lel ulyorzulyung'vee manbı paççahısqa abayle. ¹⁹ Paççah manbışde gırğing'uka yuşan ha'ana, mang'uk'le manbışde yı'q'nee Daniyalıka, Xananyayka, Mişaelika, Azaryayka sa aqqasda merna iveeke deş. Mançile qiyğa manbı paççahısqa işilqa alyabat'a. ²⁰ Paççahee manbışıke gırğine ats'alybışdeyiy

* 1:1 1:1 Man 605 sen yişde eerayle ögee ıxha.

ək'elikane karbışde hək'ee qidghın hı'ımeə, g'ecen, manbışik'le cune ölkeene gırgıne sehırbazaasıleyiy cadubı ha'anbışile yits'ne yəqqees geedid ats'a.

²¹ Daniyal Kir eyhene paççahee, paççahıyvala haa'asde senilqamee maa axva.

2

Navuxodonosoruk'le g'acuyn nyak'bi

¹ Navuxodonosoree paççahıyvala haa'ane q'öd'esde sen, mang'uk'le nyak'bi g'ece. Mançile qiyğa mang'un yik' sacuray qa'a, nyak'cad hexva. ² Paççahee əmr haa'a, cuk'le nik'ek g'acuyn nen eyheyiyva ats'axhxhesva, mang'vee cusqa sehırbazar, nyak'bi qa'as əxənbı, cadubı ha'anbı, sayıb Baabilin k'oran ək'elynan insanar qoot'leva eyhe. Manbı paççahısqa sabıyng'a, ³ mang'vee manbışik'le eyhen:

– Zak'le sa nyak' g'acu, mançınid yızın yik' sacuray qa'a. Zas ats'axhxhes ıkkən, man hucoo eyheniy.

⁴ Baabilyne k'orane ək'elynanbışe, paççahıs Arami mizel alidghınıy qele:

– Paççah, geer qa'ana! Vak'le g'acuyn nyak' şas, yiğne nukaraaşı, yuşan he'e, şınad eyhes man nenva eyheniy.

⁵ Paççahee manbışik'le eyhen:

– De'eş! Zı inəxüd ha'as: şu zak'le nik'ek g'acuynud, yızın nyak'id nen eyheniyva ittevheene, şoke xüvəbı ha'as, vuşun xaybıd yı'qqı'lqa sak'al ha'as. ⁶ Şu zak'le nik'ek g'acuynud, yızın nyak' nen eyheniyvad uvheene, zı mançıl-alla şos paybı, mukaafatbı, xəbnab hı'rmat haa'as. Həşde şu zak'le nik'ek g'acuynud, yızın nyak' nen eyheniyvad eyhe.

⁷ Manbışe meed alidghınıy qele:

– Hasre paççahee şas, cune nukaraaşı, cuk'le g'acuyn nyak' yuşan he'ecen, şınad man nen eyheniyva eyhes.

⁸ Manke paççahee eyhen:

– Zak'le ats'an, şos vaxtcab xiliy qaa'as vukkan. Şok'le zı uvhuyn yugda ats'an:

⁹ yızın nyak' zas yuşan hidee'ene, şos sa caaza vuxhes. Vuşde ək'eleeqa qımaylecen, şu şoled-alqan karbı qığ'ı, zas horbı he'eene, zı qiyğa mançıl-alla fıkır badal haa'as. Həşde şu zas nyak' yuşan he'e. Qiyğa zak'led ats'axhxhes, man nyak' nen eyheniy şosse eyhes əxəvudva.

¹⁰ Baabilyne k'orane ək'elynanbışe paççahık'le inəxüd eyhe:

– Ç'iyene aq'valycar, paççahee eyhen ha'as əxəna insan deşda. Nenecad paççahee, vuc nimee xərrar, guçukar ixheene, məxdın kar şehırbazaasıke, nyak'bi qa'as əxənbışike, Baabilyne k'orane ək'elynanbışike heqqıyn deşdiy. ¹¹ Paççahee eyhen kar geed dağamın kar vod. Man paççahık'le allahaaşıle ğayrı şavusse cad eyhes əxəs deş. Allaharmee insanaaşıle əq'əna vooxhe.

¹² Man cuvab g'ayxhı, Baabilyna paççah əq'əna. Baabilin gırgın k'oran ək'elynanbı gyapt'ecenva mang'vee əmr haa'a. ¹³ K'oran ək'elynanbı gyapt'eva əmr qığevç'umee, Daniyalıy cun hambazarıb gyapt'asva t'abal haa'a vuxha.

¹⁴ Paççahne g'aravulyçeeşine oo ulyorzulyna Ariox, Baabilin k'oran ək'elynanbı gyapt'asva ı'qqəmee, Daniyal mang'uka k'orane ək'elika, ats'alika yuşan ha'a.

¹⁵ Mang'vee Arioxuke qiyghanan:

– Paççahee nya'asdiyxan inəxüb qəvəəq'ənasda əmr hav'u?

Manke Arioxee gaf vuxhana xhinne Daniyalıs haa'ana. ¹⁶ Manke Daniyal paççahısqa hark'ın, mang'uke cun nyak' nen eyheniyva, yuşan ha'asda gah hooqa.

¹⁷ Daniyal xaaqa sak'ı, cune vuk'lelqa qadıynçine hək'ee hambazaası: Xananyeys, Mişaelıs, Azaryeys yuşan ha'a. ¹⁸ Mang'vee manbışik'le eyhen:

– Xəybışde Allahıke heqqe, Mang'una zas rəhı'm qabı, zı mançine sirrılqa hıxhare'ecen. Manke şı, Baabilyne k'orane ək'elynanbı gyapt'as deş.

¹⁹ Rəbbəe, Daniyalıs xəmdə man sir gyagva'an. Mançil-allab Daniyalee xəybışde Allahıs inəxüb şukur haa'a:

²⁰ – K'orana ək'eliy guc Mang'una vuxhal-alla
Allahın do hammaşe axtivalee ixhecen!

²¹ Vaxtıy dyovur badal haa'ana Mana vor!

Paççahar taxılqa gyaa'anar,
g'a'anar meer Mana vor.

Mang'vee ək'elynanbışis k'orana ək'el,
kar ats'anbışisid ats'al hele.

²² K'oraaleedin, dyugulenid aaqana Mana vor,
nurud Mang'uka vod, miç'axvaleedinid g'ecenar meer Mana vor!

²³ Ğu zas k'orana ək'eliy guc huvil-alla

zı Ğu axtı qa'a, zı Vas şukur haa'a, Yizde dekkaaşına Allah.

Şi Vake heqqıyn kar, Ğu zak'le haguyn.

Paççahın nyak' nen eyheniyva Ğu şak'le uvhuyn!

Daniyalee paççahın nyak' nen eyheniyva yuşan ha'a

²⁴ Mançile qiyğa Daniyal Baabilin k'oran ək'elynanbı gyapt'ecenva paççahee gixhxhiyne Arioxne k'anyaqa arı, eyhen:

– Baabilin k'oran ək'elikanbı gimabat'a. Zı paççahne k'anyaqa ıkke, zı mang'us cun nyak' nen eyheniyva yuşan ha'as.

²⁵ Arioxee Daniyal mankecar paççahısqa ıkkı eyhen:

– Zak'le paççahın nyak' nen eyheniyva, eyhes əxəsda aveykına. Mana insan Yahudeyeençe aqqı, qarıynbışda sa vorna.

²⁶ Paççahee Daniyalıke (mang'us mankilqasse Belyteşassarva do gixhxhı) qiyghanan:

– Vasse zak'le g'acuyn nyak' yuşan ha'as əxəyee? Sayid man nen eyheniyva eyhes əxəyee?

²⁷ Daniyalee eyhen:

– Nenecad k'orane ək'elynang'usse, cadu ha'ang'usse, nyak' qa'angusse, sehir-bazısse paççahık'le g'acuyn nyak'ın sir, mang'us yuşan ha'as əxəsdeş. ²⁸ Xəə'ədme, sirbı aaqas əxəna Allah vor. Mang'vee vuk'lelqa qalesınbıd paççah Navux-odonosoruk'le hagva. Ğu nik'eenang'a vak'le g'acuyn nyak'ıbı inəxdınbı ıxha:

²⁹ Paççah, ğu yiğne tyulee g'alirxhuyn'g'a, yiğne fikreençe ı'lğəə ıxha, vuk'lelqa hucooniyan qales, inçile qiyğa nenniyan ixhes. Sirbı Aaqqang'veeyid vak'le hucooyiy ixhesva haguyn. ³⁰ Zı mane sirrılqa dyunyel gırgıng'ule ək'elikananavadeş hirxhıl. Zı man nyak' paççahılqa hixhar he'ecenva, vak'led yiğne yik'eençe ı'lğəənıbı ats'axhxhecenva, zas man nyak' aaqı.

³¹ Paççah, vak'le nik'ek sa xəbna haykal g'avcu. Geeb xəbna, qəvəəq'ənasda xhinnena, huç'omç'arna haykal yiğne ögee ulyobzur vuxha. ³² Mane haykalna vuk'ul məttine k'inəəğəyke, t'ap'anbiyiy xileppı nuk'rayke, vuxhuniy umabıd yezake ıxha. ³³ G'elybıd yivayke, mı'q'lebişınmee sık'ının cigabı yivayke, sık'ınınbıd qoocune g'ı'bi'ne nyuq'vneke ıxha. ³⁴ Ğu mançıqa ilyakkane gahıl, xıl sidet'ucab çileb alqa g'aye qopxu qabı, mançine yivaykeyiy g'ı'bi'ne nyuq'vneke hı'iyne mı'q'lebişis qipxhır manbı xüvə-xüvəna qa'a. ³⁵ Mankecad yivayke, g'ı'bi'ne nyuq'vneke, yezake, nuk'raykeyiy k'inəəğəyke xüvəbı ıxha, g'ı'lina attayl eyxhene balybiyk akara qaa'a. Qabıyne mits'inıd man alixa'an, maa'ad mançike vuççud g'alyadaççedeş. Haykalıs qipxhırne g'ayeyke sa xəbna suva qooxhe, mane suvaynıd dyunyecad aqqaqqa.

³⁶ Vak'le g'acuyn nyak' məxdın ıxha. Həşdəd paççahıs man nen eyheniyva yuşan ha'as. ³⁷ Ğu paççahaaşına paççah vorna. Xəybışde Allahee vas paççahiyvalla, guç,

xəbvalla, manimee xədn do huvu. ³⁸ Mang'vee yiğne xıyaqa insanaaşına nasıl, çolun həyvanar, xədn şit'yar quvu. Mane gırgınçına paççah, Mang'vee ğu hı'ı. Şena k'ınəəğəykena vuk'ul ğu vorna.

³⁹ Qiyğa, vale avqana sa mebna paçcahiyvalla vuxhes. Mançileb qiyğa yezak-ena, dyunyecad vuk'lek ikkeesda, xheyib'esda sa mebnab paçcahiyvalla vuxhes.

⁴⁰ Yoq'ub'esda paçcahiyvallamee yiva xhinne it'umba vuxhes. Yivayn gırgın kar haq'var-hiyxvər ha'an xhinne, mane paçcahiyvallınid gırgın man paçcahiyvallabı haq'var-hiyxvəra'asın. ⁴¹ Mı'q'lebişiniy g'elybişde t'ubaaşın sa sura qoocune g'ı'bi'ne nyuq'vneke, mansa surad yivayke ıxhay vak'le g'acuyn. Həməxbıb mana paçcahiyvalla sura-surana vuxhes. Mançika yivayna it'umiyvalla vuxheeyib, g'ı'bi'na nyaq'v alivkiyid vak'lecad g'acuyn. ⁴² Nəxüdiy g'elybişde t'ubaaşın sık'ının ciga yivayke, sık'ınınid g'ı'bi'ne nyuq'vneke ıxha, həməxdıd mane paçcahiyvalın sa sura it'umda, mansa sura kavrakda ixhes. ⁴³ Nəxdıy vak'le yival g'ı'bi'na nyaq'v alivku g'avcu, həməxdıd mang'un milletbı ixhes. Manbişe sana-sang'us yişşar adameeşis huveeyib, manbı sana-sang'uk at'ivq'anas deş, yivayiy g'ı'bi'na nyaq'v sana-sançıl itt'idiyq'anın xhinne.

⁴⁴ Mane paçcahaaşine gahıl xəybışde Allahee mısacab ilykidevxhasda, menne milletbişde xıyaqa ilğidevç'esda xhinnena paçcahiyvalla alyaa'as. Mançin çile ögiylin gırgın paçcahiyvallabı alykyahasınbı, vucmee mısacab alykivxhas deş. ⁴⁵ Vak'lecad g'acuyn suvayk xıl sidet'ucab g'aye qopxu qabı, yivayke, yezıke, g'ı'bi'ne nyuq'vneke, nuk'rayke, k'ınəəğəyke xüvəbı hı'ı.

Məxüd xənnə Allahee g'iyniyke şaqa ixhesınbı paçcahılqa hixhar hı'ı. Man nyak' qotkuyn vodun, man nen eyheniyvad qotkuda yuşan hı'ı.

⁴⁶ Mankecar paçcah Navuxodonosor aq'vakkena gizerçu, Daniyalıs k'yorzul, mang'unemee paybı alleva, ətırbı gyoxhxhan he'eva eyhe. ⁴⁷ Paçcahee Daniyalık'le eyhen:

– Vasseke mane sirrılqa hixharas əxı'na, vuşda Allah hək'erar allahaaşına Allahır, paçcahaaşınar Xərna vor, sirrılqar hixhar ha'ana Mana vor.

⁴⁸ Mane yiğile paçcahee Daniyal xənnə işbişılqa giyxhe, mang'us geed xədn paybı hele. Mang'une xıyaqa Baabilyna şahariy mançine hıqiy-allan cigabı qele, Baabilyne k'orane ək'elynanbışdar xərna ha'a. ⁴⁹ Daniyalee paçcahıke heqqa, paçcaheeyib şadrak, Meşak, Aved-Nego Baabilyne cigabişee ç'ak'ine işbişılqa giviyxhe. Daniyal vucmee paçcahne sarayecar axva.

3

Navuxodonosoree k'ınəəğəyke hav'una haykal

¹ Paçcah Navuxodonosoree k'ınəəğəynə haykal haa'a. Mançina axtıvalla yixhts'al (60), əq'vallah yixhılle xılekkum ıxha*. Haykalıb gyuvxhu vuxhana Baabilyne cigabişee Dura eyhene çoleeqa. ² Qiyğa paçcah Navuxodonosoree caanişınar, emırar, valıbı, muşavırar, xazinadarar, haakimar, məmurar, sa cuvabıka, mane cigayne gırgın vuk'lel ulyobzırıynbı vucee gyuvxhuyne haykalısqa, mana g'avсарas savalecenva xabar g'uxoole. ³ Mane gahıl paçcah Navuxodonosoree gyuvxhiyne haykalne k'anyaqa, haykalıs g'avsrcenvenva caanişınar, emırar, valıbı, muşavırar, xazinadarar, haakimar, məmurar, mane gırgıne cigayne vuk'lel ulyobzırıynbı savayle.

⁴ Xabar hooleng'vee axtıda eyhen:

– Menne milletbişin, xalq'bişin, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'an insanar, şolqa əmr haa'a: ⁵ şeypur, zurna, lira, arfa, naq'ra, tulugna zurna, menne

* 3:1 3:1 Mançina axtıvalla 30 metra, əq'vallah 3 metra ıxha.

neneyiy i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhuyne gahıl paççah Navuxodonosoree givxhiyne k'inəəğəyne haykalne ögee aq'vakkena qukkuyopk'ul mançis k'yoozre. ⁶ Vuşuyiy aq'vakkena qukkuyudyork'ul mançis k'idyorzul, xəbne gyopxhanne peşteeqa g'uvoxharas.

⁷ Məxüd gırgıne milletbışee, xalq'bışee, menne-menne mizyaasıll yuşan haa'anbışe şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, naq'rayn, tulugne zurnayn, menne neneyiy i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhiyne gahıl ç'iyelqa gizepçi, paççah Navuxodonosoree gyuvxhuyne k'inəəğəyke hav'uyne haykalıs k'yobzur.

⁸ Mane gahıl Baabilyaasıken sabarabı sabı, cühüt'yaasıne hək'ee hexxan karbı yuşan ha'a. ⁹ Manbışe paççah Navuxodonosoruk'le eyhen:

– Paççah, geer qa'ana! ¹⁰ Ğu əmr hav'u, şavuk'leyiy şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, naq'rayn, tulugne zurnayn, menne neneyiy i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhı, k'inəəğəyke hav'uyne haykalne ögee ç'iyelqa gizerçu mançis k'yoızrecen. ¹¹ Vuşuyiy mançine ögil ç'iyelqa gizderçu mançis k'yudyorzul, xəbne gyopxhanne peşteeqa g'uvoxharas. ¹² Ğu Baabilyne cigabışee ç'ak'ine işbışılqa gyuvxhuyne çühüt'yaaşe Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee val k'ırı iliyxhe deş. Manbışe yigne allahaası i'bəədat ha'a deş, ğu hav'uyne k'inəəğəyne haykalne ögee gizepçi mançis k'yoozar deş.

¹³ Mançike Navuxodonosorus qəl vooxhe. Mang'vee Şadrak, Meşak, Aved-Nego cusqa ableva əmr haa'a. Man insanar paççahısqa abaylenbı. ¹⁴ Navuxodonosoree manbışik'le eyhen:

– Şadrak, Meşak, Aved-Nego, man hək'enne, şu yizde allahaası i'bəədat hidya'ava, zı gyuvxhuyne k'inəəğəyne haykalne ögee gizepçi, mançis k'idyoozarva? ¹⁵ Vuşdemee yugdaniy ixhes, şok'le şeypurun, zurnayn, lirayn, arfayn, dyafın, tulugne zurnayn, menne i'liyxəne instrumentbışın ses g'ayxhiyne gahıl, zı hav'uyne haykalne ögee gizepçi mançis k'yobzuree. Mançine ögee gizepçi mançis k'idyobzureene, xəbne gyopxhanne peşteeqa g'uvooxharas. Mane gahıl nene allaheene şu yizde xılənçe g'attivxhan haa'as?

¹⁶ Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee paççahıs inəxdın alidghınıy qele:

– Ay Navuxodonosor, ine işee şıcab şi vake g'attivxhan hav'iy nişisınne? ¹⁷ Şi xəbne gyopxhanne peşteeqa hüvxəv'ee, şi i'bəədat ha'ane Allahısse şi peşteençe g'attivxhan haa'as vəəxəsınbı. Mang'vee şi yigne xılənçe g'attivxhan haa'asbı. ¹⁸ Şas, vak'le in ats'axhxa ıkkın, şi eyhencadı dexeene, meeb şi yigne allahaası i'bəədat ha'as deş, ğu gyuvxhiyne k'inəəğəyne haykalne ögee gizepçi mançis k'yoozaras deş.

¹⁹ Manke Navuxodonosorus Şadrakıke, Meşakıke, Aved-Negoyuke qəl vooxhe. Mang'un qəlike aq'vacad badal eyxhe. Mang'vee əmr haa'a, peşt hammaşee qahaançile yighne yəqqees hissaxaba vuxhecen. ²⁰ Cune g'oşunne nekke guçukane eskeraasıllqa əmr haa'a Şadrakın, Meşakın, Aved-Negoyn g'elybı-xıleppı ayt'ıl xəbne gyopxhanne peşteeqa dağee'ecenva. ²¹ Şadrakee, Meşakee, Aved-Negoyee tanalqa cübbabı, şalvarbı alı'ı ixha, vuk'lelqad çalmabı qı'ı ixha. Manbı cone tanalınçıkacab g'elybı-xıleppı ayt'ıl xəbne gyopxhanne peşteeqa hiviya. ²²⁻²³ Paççah cune əmrel oğa it'umra ulyorzulyva, peşt geeb g'ooxhaa'a. Eskeraaşe xhebiyre hambaz peşteeqa hiviyağə, mançike qı'ğəəne yalavın eskerar gyabat'anbı.

²⁴ Mane gahıl paççah Navuxodonosor peşteeqa horzulymee, ghal aaqı axva. Qiyğa mana zaara g'elilqa suğotsu, cune mı'sləhətçeeşike qiyghanan:

– Nya'a, şi g'el-xıl ayt'ılna xhebiyre insan dışde ts'ayeeqa dağav'u?

Manbışe paççahıs inəxdın cuvab qele:

– Ay paççah, ğu hək'en eyhe!

²⁵ Paççahee manbışik'le eyhen:

– Zak'le ts'ayee, vuççud dexhayn xhinne iykarna, g'el-xıl idiyt'ılna yoq'uyre insan g'ece. Manbışda yoq'ur'esda allahaaşine duxaykır akar.

²⁶ Navuxodonosor peştine k'anyaqa qarı, onu'u eyhen:

– Allah Ta'aalayn g'ular, Şadrak, Meşak, Aved-Nego, qığeepeç'e, inyaqa qudoora.

Manke Şadrakır, Meşakır, Aved-Negoyır ts'ayeençe qığeebaç'enbı. ²⁷ Hiqiy-alla sabıyne canışinaaşık'le, emıraaşık'le, vaalibışık'le, paçcahne mı'slöhətçeeşik'le g'ecen, ts'ayın mane insanaaşine tanık vuççud hı'ı deşud. Manbışde ç'ərbışıkıd, tanalqa ali'iyñçıkıd ts'a set'u deşud, manbışike gyotxhuniyn evad qöö deşud.

²⁸ Navuxodonosoree eyhen:

– Şadrakne, Meşakne, Aved-Negoyne Allahıs şukur vuxhena! Mang'vee Cun malaaik g'axuvu, Culqa yı'q'bı qızzırıyn g'ular g'attivxhan hav'u. Manbı paçcahne əmireençe qığeepeç'i hapt'ıyle qəpq'ı'n deş. Manbışis cone Allahıle ğayrı menne allahaaşis k'yoozarasiy i'bəədat ha'as ikkiykın deş. ²⁹ Mançil-allab zı həşde əmr ğırgıne xalq'bışis, milletbışis, menne-menne mizyaaşil yuşan ha'anbışis əmr ha'a: Şadrakne, Meşakne, Aved-Negoyne Allahıs kufr hı'ine insanıke xüvəbı ha'as. Manbışın xaybıd yı'qqı'lqa sak'al ha'as. Məxüb g'attivxhan haa'as vəəxəna merna allah dexhal-alla.

³⁰ Mançile qiyğa paçcahee Baabileeyiy çine hiqiy-allane cigabışee Şadrakıs, Meşakıs, Aved-Negonus sık'ıldad ç'ak'ın işbı hele.

Navuxodonosorun yivene hək'eedın nyak'

³¹ Paçcah Navuxodonosoree ğırgıne dyunyelyne xalq'bışık'le, milletbışık'le, menne-menne mizyaaşil yuşan haa'ane insanaaşık'le eyhen:

«Vuşun barakat geed qıxhen! ³² Zas ikkanniy Allah Ta'aalee yizdemee hı'iyñ əlaamatbıyiy mö'cuzabı şos yuşan ha'as.

³³ Nimeena xəbvallayiy Mang'une əlaamatbışee,

Nimeenacab guciy Mang'une mö'cuzabışee!

Mang'una paçcahiyvalla ğırgıne ğahbışista paçcahiyvalla vobna,

Mang'vee vuk'lek vukkiy nasılıle nasılılqa ilğec'es!»

4

¹ «Zı, Navuxodonosoree, xaa, yizde sarayee nişinacab hidya'ana yugna, karnana i'mı'rniy haa'a vob. ² Yiğbışde sa yiğıl, zı qəq'əni'iyñ sa nyak' g'acu. Nik'ek g'acuyne karbışda zı fıkır opxhanmee, zı mane fıkırbışee geer qəq'ən hı'ı. ³ Zı, mançil-allab əmr hav'u, yızın nyak' nen eyheniyva ats'axhesdemee, zasqa Baabilin ğırgın k'oran ək'elynanbı see'eva. ⁴ Manke zasqa sehırbazar, cadubı ha'anbı, falçeer abayle. Zı manbışis yızın nyak' yuşan he'eeyid, manbışisse man nyak' nen eyheniyva eyhes əxı' deş. ⁵ Nekke qiyğa zasqa Daniyal donana arayle, zı mang'usud yızın nyak' yuşan ha'an. (Mang'un do Belyteşassar vod, yizde allahne doyulyna, muq'addasne allahaaşın rı'h mang'une ad vod).

⁶ Zı uvhuyn:

– Sehırbazaaşına nekke xərna eyxhena Belyteşassar! Zak'le ats'an, yiğne ad muq'addasne allahaaşın rı'h vod, yiğnemee sirrılqa hirxhiliy dağamın deş vod. Həşde zı vas zak'le nik'ek g'acuyñ yuşan ha'as. Ğu yızın nyak' zas qe'e. ⁷ Zak'le nik'ek, dyunyeyne yı'q'nee sa geeb axtına yiv g'avcu. ⁸ Yiv manimee xəb qooxhe, manimee it'umooxhe, mançin q'om xəybışeeqa hiyxhar. Mana yiv dyunyeyne ğırgıne surabışile g'ooce vuxha. ⁹ Mançil uftanna t'ele, geed meyvabı, ğırgıng'uscad oxhanasın kar eyxhen. Mançine avud çolun həyvanar, yivelid xəybışeedın şit'yar eyxhe ıxha. Ğırgıne üç'üdunçıncad mançile kar otxhan ıxha.

¹⁰ Zı nik'eenang'a zak'le, xəybışeençe muq'addasın malaaik gəə g'acu. ¹¹ Mane malaaikəe axtine sesika eyhen: „Mana yivub, çilin bığbıd gyatxe, mançilyna t'eleb g'ilymabaççe ulyoode, meyvabıd inyaqa-şaqa dağə'e. Hasre mançik avudun həyvanarid, cilin şit'yarid hetxvecen. ¹² Saccu mançin dunk kokbışika sacigee yivaykayiy yezaka alitk'ır, çolee ələəne ok'bışee hasre. Hasre man xəybışde çiyin çüvə qe'ecen, həyvanaaşika sacigeeyid ok'bışee ixhecen. ¹³ Hasre mane yiveke insanna ək'el g'avşu, mançis həyvanna ək'el hevlece. Hasre yighille senna məxüd ixhecen. ¹⁴ Həşdiyne insanaaşik'le ats'axhxhecenə, muq'addasne malaaikaəşe əmr hav'u: insanaaşine paçcahiyvalis Allah Ta'aalee xəbvalla haa'a. Mang'veeyib paçcahiyvallab şavusqayiy Cus vukkan mang'usqab qoolena. Mang'usser insanaaşine yı'q'nee nekke avqanar manbışda xərna ha'as əxəna“.

¹⁵ Zak'le – paçcah Navuxodonosoruk'le – məxdın nyak' g'acu. Belyteşassar, man zak'le g'acuyın nyak' nen eyheniyva zak'le eyhe. Yizde paçcahiyvaleene k'orane ək'elynanbışde sang'ussecad man nen eyheniyva eyhes əxı' deş. Vasse man ha'as əxəsın, val muq'addasne allahaaşın rı'h vod».

Daniyalee, nyak' hucoo eyheniyva yuşan ha'a

¹⁶ «Mane gahıl Belyteşassar donana Daniyal, sabara gahna ghal aaqıcar axva, mana cunecar fıkrbışile qəyq'əna. Paçcahee mang'uk'le eyhen:

– Belyteşassar, nik'enır, mançine mə'naynır ğu qəq'ən hıma'acen.

Belyteşassaree eyhen:

– Yizda xərna, ğu şavuk'leyiy g'imece, man nyak' manbışın ıxhaynxhiy, man nen eyheniyvad yiğne duşmanaaşine vuk'lelqa qadınxhiy! ¹⁷ Vak'le g'avcuna axtına, it'umna, q'om xəybışeeqa hiviylxharna, dyunyeyne ğırgıne surabışile g'oocena, ¹⁸ çilin t'ele micagna, meyvabı geednana, ğırgıng'vee otxhanna, çolan həyvanar əqeeeqa qadaylena, xəəne şit'yaaşe çil akvaabı ha'ana ¹⁹ yiv, paçcah, ğu vorna. Ğu xəx qıxha it'umxhana, yiğna xəbvalla xəybışeeqa, yiğın vuk'lek vukkiyid dyunyeyne ğırgıne surabışılqa hitxhır.

²⁰ Paçcahık'le xəənçe ğiç'una muq'addasna malaaik g'acu. Mang'vee eyhenıd ğ'iyxhen: «Mana yiv ğyapxı oot'e. Saccu mançin dunkiy kokbı yivaykayiy yezaka alitk'ır nyuq'vnee, çolane ok'bışee g'aletçe. Hasre mançis xəəne çiyin xhyan heleen, yighille sen ilğec'esmeeyib çolane həyvanaaşika aaxvecen».

²¹ Paçcah, haane zı vak'le nyak' hucoo eyheniyva eyhe. İn Allah Ta'aalee, yizde xəring'une, paçcahne vuk'lelqa qalesın uvhu. ²² Ğu insanaaşine yı'q'neençe g'e'eşşesda, ğu çolune həyvanaaşika sacigee ixhes. Vas yatsıs xhinne ok' ooxhan haa'as, ğu xəəne çiyin əyxəra'as. Ğu məxür yighille senna axvas. Allah Ta'aalee insanaaşine paçcahiyvallabışis xəbvalla haa'ava, Mang'veecadıd manbı Cus neng'uneyiy xılyaqə ıkkanıd qeleva, manke vak'le ats'axhes. ²³ Vak'le nik'ee yivene dunkuka sacigee kokbıd havaceva uvhuyn eyhe g'ayxhiyn, man yiğna paçcahiyvalla vasqa savaak'alasdava eyhen vodun. Valqa ğırgıncıs Xəybışee xəbvalla haa'ava hitxhıring'a, man ixhes. ²⁴ Mançıl-allad, paçcah, ğu zal yugda k'ırı alixhxhe: bınahbışike xıl ts'its'ee'e. Bınah haa'asse, kardeşinbışis rəhı'm, qopkuvalla he'e. Ğu məxüd he'eene, sayıb, yiğna yugvalybişeeəna gah xiliy qooxhe».

Nyak' hək'en eyxhe

²⁵ Man ğırgın kar paçcah Navuxodonosorne vuk'lelqa qadaylen. ²⁶ Ooğançe yits'ıq'vəble (12) vaz ilğevç'uyle qiyğa, paçcah Baabileene sarayne daxal iykarang'a, ²⁷ eyhen:

– Hayna xəbna paçcahaaşına paytaxt Baabil, zı yizde xəəne gućuka, yızın do axtıda ixhenceva alyav'u.

²⁸ Cuvab paççahne ghalençe qığeç'u ç'əvxha deşdiy, xəybışeençe ses qaadayle:

– Paççah Navuxodonosor, yığna paççahiyvalla xilençe g'avşesdava q'arar huvu.

²⁹ Ğu insanaaşine yı'q'neençe g'e'eşşesda, çolane həyvanaaşika ixhes, yatsın xhinneyib ok' ooxhanas. Ğu məxür yighille senna axvas. Allah Ta'aalee insanaaşine paççahiyvallabışis xəbvalla haa'ava, Mang'veecadıd manbı Cus neng'uneyiy xılyaqa ikkanıd qeleva, manke vak'le ats'axhes.

³⁰ Navuxodonosorne hək'ee uvhiyn karbı mankecad vuk'lelqa qadaylenbı. Mana insanaaşine yı'q'neençe g'e'eşşena, mang'veeyib yatsın xhinne ok' ooxhan giyğal. Mang'un ç'ərbı q'aacırna vusun xhinne xiliy qıxhesmee, xhınt'arid şit'yaaşin xhınt'ar xhinne xiliy qıxhesmee xəybışde çiyın mana əyxər ha'a ıxha.

Navuxodonosoree Allahıs şukur haa'a

³¹ «Zı Navuxodonosor, man yığbı çəveedaxheng'a, xəəqa ilyakkı. Manke yizda ək'el zalqa sapk'ıl. Zı Allah Ta'aalays şukur hav'u, Ğırgine gahbışıl Vorung'un do axtı qı'ı.

Mang'una paççahiyvalla Ğırgine gahbışista vobna,

Mang'una paççahiyvalla nasilele nasılılqa ilğooç'e.

³² Mang'unemee, dyunyeyn Ğırgın insanar vuççud deşin kar vod.

Mang'vee xəybışee eyxhen g'oşunbıd,

ç'iyel vooxhen insanarib Cus vukkanəxı'b vuk'lek vukkekka.

Mang'un ögyu şavussecad aqqas əxəs deş.

Mang'uke „Ğu hucoone ha'ava?“ qiyghanasda deşda.

³³ Yizda ək'el zalqa sapk'ılne gahıl, zalqa paççaahaaşina xəbvalla, axtın do satk'ıl. Yızın mı'sləhətçeerayiy zas k'anenbınbı meeb zasqa sapk'ıl. Manbışe zı meer paççahiyvalılqa sak'al hı'ı. Zı şenkiynçiler qıvaats'ına ıxha. ³⁴ Xəybışde Paççahın Ğırgın işbı yugunbı, yəqbıd qotkuynbı ıxhal-alla, həşdiyle zı, Navuxodonosoree, Mang'us şukur haa'a, Mana axtı qa'a. Mang'usse co axtıba avqaaqanbı avqa qa'as vəəxənbı».

5

Cabırıl oyk'anın xıl

¹ Paççah Belyşassaree aazırne cune insanıs xədı otxhun-ulyodğiy hele, manbışika çaxır ulyoğa. ² Belyşassaree çaxır ulyodğuyle qiyğa əmr haa'a, cune dekkee Navuxodonosoree* İyerusalimeene Allahne xaənçe qığı'ıyn k'ınəəğəyniy nuk'rayn g'abbı cusqa alleva. Paççahıs, cune k'anəbınbışika, cune yedaaşika, cune caariyebışika mançee çaxır ulyoğas ikkiykan. ³ Manke maqa Allahne İyerusalimeene xaənçe qığı'ıyn k'ınəəğəyn g'abbı adayle. Paççahee vucee, cus k'anəbınbışe, cune yedaaşe, cune caariyebışe mançee çaxır ulyoğa. ⁴ Manbışe çaxır ulyoğa-ulyoğa k'ınəəğəyke, nuk'rayke, yezike, yivayke, yiveke, g'ayeyke hav'uyn allahar axtı qaa'a vuxha.

⁵ Mane gahıl maa'ad, insanne xilen t'ubar g'ece giyğal, paççahne sarayne xənnə axtıne şamdams k'anene cabırıl, mane t'ubaaşe hucoomecad oyk'anın. Paççahık'le mane xilen oyk'anang'a, g'ece ıxha. ⁶ Man g'acu, paççahne aq'vaylin rangcad ayk'an, mana mançile məxı'r qəyq'ən giyğal, q'aratsabı çıçıs qiyxhar, iykaras dəxə axva.

⁷ Paççahee it'umna ts'ir hav'u eyhen:

– Cadu ha'anbı, Baabilin k'oran ək'elynanbı, falçer zasqa see'e!

Abıyne Baabilyne k'orane ək'elynanbışik'le paççahee inəxüd eyhe:

– Şavaayiy man otk'unin, nenvayiy uvhu mang'ulqa paççaahaaşin karbı alya'as, gardanaqab k'ınəəğəyna tsep qaa'as, cuker paççahiyvalina xhebır'esda insan ha'as.

* 5:2 5:2 Belyşassar menne nasileənçena, Nabonid eyhene paççahna dix ıxha. Avaala, ögil ıxhana paççah cule qiyğa qöone paççahna dekvanıyxhe eyhe.

⁸ Paççahın gırgın k'oran ək'elynanbı aqa ikkepç'əeyib, manbışisse man qətqəsıd əxə deş, paççahık'le maa nenvayiy otk'unva eyhesıd əxə deş. ⁹ Manke paççah sık'ırar geer qəyq'ən, aq'vad hak xhinne qexhe. Mang'us k'anəbınbıb nyaqame vuxhesınbı aaxva.

¹⁰ Kralıçayk'le paççahınıy cune k'anənbişin sesbı g'ayxhı mihmanarnane gozeeqa qiyeele. Kralıçee eyhen:

– Paççah, geer qa'ana! Nişilecar qı'məyq'ən, hak xhinne qımexhe. ¹¹ Yiğne paçcahiyvalee, muq'addasne allahaaşin rı'hnana sa insan vor. Yiğne dekkıne gahıl, mana gırgın kar ats'anava, ək'elikanava, allahaaşina xhinne k'orana ək'elynanava qıvaats'a ıxha. Yiğne dekke, paççah Navuxodonosoree, mana sehırbazaaşina, cadu ha'anbışda, Baabilyne k'orane ək'elynanbışda, falçeeşina xərna gıxhxhı. ¹² Mane insanın do Daniyalniy vod. Qiyğa paççahee mang'un do badal hı'ı, Belyteşassar ha'a. Mana k'orana ək'elynana, ats'alynana, geer ək'elikana, nyak'bı nen eyhenbiyiy eyhes əxəna, dağamne karbışde sirrılqa hıxharas əxəna, alıkkı-gıkkıyke vuk'ul qığaahana insan ıxha. Eyhe, vasqa mana Daniyal qot'lece, mang'veeyid vak'le maa'ad nenvayiy otk'un eyhesın.

¹³ Manke paççahısqa Daniyal ayra'a, paççahee mang'uke qiyghanan:

– Yizde paççah dekke, Yahudeençe ögilqa gyapq'ır qabıyne çühüt'yaaşina dışde Daniyal ğu vor? ¹⁴ Zak'le yiğne hək'ee g'ayxhiyn, vaqa allahaaşin rı'h, nuraaniyvalla, ats'al, k'orana ək'el vobva. ¹⁵ Zasqa k'oran ək'elynanbiyiy sehırbazar abı, maa'ad hucooyiy otk'unva qətqı' eyhesva. Man nen eyhenenva manbışisse zak'le eyhes əxı' deş. ¹⁶ Yiğneme hək'ee zak'le g'ayxhiyn, ğu alıkkı-gıkkıyke vuk'ul yugba qığahava. Həşdemee vasse maa'ad otk'uniyn qətqı', maa'ad nenvayiy otk'un eyhes əxeene, yiğne tanalqa paççaahaşin karbı alya'as, gardanaqab k'ınəəğəyna tsep qaa'as. Yizde paçcahiyvaleyir xhebır'esda insan ha'as.

¹⁷ Daniyalee paççahık'le eyhen:

– Ğu helesın paybı vascad ixhe, helesva eyhen mukaafatbıd maa sang'us hele. Maa'ad otk'uniynıd zıcad qətqı' vak'le eyhesın. ¹⁸ Paççah, Allah-Ta'aalee yiğne dekkıs Navuxodonosorus paçcahiyvalla, xəbvalla, guç, qıvaatsıvallaniy huvu. ¹⁹ Allahee mang'us huvuyne xəbvalike gırgın xalq'bı, milletbı, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbı mang'ule qəvəyq'ən vuxha. Manava uvhumee, manbışde caneeqa zeze ooxha vuxha. Paççahıs gyapt'as vukkananbı gyabat'a, g'avkkas vukkanbı g'ookka, axtı qaa'as vukkananbı axtı qaa'a, avqa qaa'asınbıb avqa qaa'a vuxha. ²⁰ Mang'une yik'en zale ğayrı deşdava eyhemee, mang'vee qı't'y keççumee, mana paççahne taxtıle gyaqqana, xəbvallab xıleençe g'ooşena. ²¹ Mana insanaaşençer g'e'eşşena, mang'una ək'elib həyvanaaşina ək'el xhinneçab qooxhe. Mana əməleeşika axva ıxha, yatsın xhinneyib mang'vee ok' opxhan vuxha. Mang'un tanıd xəne çiyin hoyğal ıxha. Allah Ta'aalee insanaaşin paçcahiyvallabıd vuk'lek ıkkekkava qiyğa mang'ulqa hiyxhar. Mang'vee, Cus ıkkandar paçcahiyvalina xərna ha'ana.

²² Vak'lemee, mang'une duxayk'le Belyşassarık'le man gırgın ats'a ıxha. Ğumee, Allahne ögil k'ıl qıxhesde cıgee, ²³ ğucar ğu xəne Xudavandayne ögil axtı qı'ı. Mang'une xaadın g'abbı vasqa allyı'ı ğunad, vas k'anəbınbışed, yiğne yedaəşed, yiğne caariyebışed mançeençe çaxırbı ulyodğı. Ğu k'ınəəğəyke, nuk'rayke, yezake, yivayke, yiveke, g'ayeyke hav'une allahaaşılqa şukur hav'u. Mane allahaaşık'le g'iyxhed deş, g'eced deş, manbışık'le vuççudud ats'a deş. Vas nafas huvuna, ğu haa'ana gırgına işib vaats'ana Allah ğu axtıcar qı'ı deş. ²⁴ Mançıl-allad Mang'vee, xıl g'axuvu, man ok'anas alıkkı.

²⁵ Cabırıl invaniy otk'un vod:

MENE, MENE, TEKEL, PARSİN.

²⁶ Otk'uninçina mə'na ina vob:

MENE (*qəṭqəs*) – Allahee ğu paççahnan yiğbı qəṭqı', manbı ç'əvı'ıynbı.

²⁷ TEKEL (*gyoorkas*) – ğu terezyugul gyoorku geer sibıkra qarı.

²⁸ PARSİN (*bit'al ha'as*) – yiğna paççaahıyvala bit'al hav'u, Midiyabışısiy Farsbışis huvu.

²⁹ Manke Belyşassarne əmrıka Daniyalılqa paççaahaaşın tanalınbı alya'a, gardanaqa k'ınəəğəyna tsep qaa'a, mang'uke paççaahıyvalına xhebır'esda insan hı'ıva ses adaççe.

³⁰ Manecar xəmdə Baabilyna paççaah Belyşassar g'ek'ana. ³¹ Mang'une cıgee yixhts'ale q'ölle (62) sennana Midiyabışikena Dara donana paççaah eyxhe.

6

Daniyalne g'ardanalqa hidi'iyncad kar gıxhxhes ikkiykan

¹ Darays ölka q'omançe-k'anyaqqamee vuk'lek vukkeesdeme vəşşe g'ayre (120) xərna gıxhxhes ikkiykan. ² Manbışılqar xərna xhinne xhebiyre vazir gıxhxhes ikkiykan. Mane xhebne vazırna sayır Daniyal ıxhaniy ıkkın. Mane vəşşe g'ayre (120) ç'ak'ınbışe vazıraaşis hı'sabniy qeles ıkkın, paççaahın vuççud ımaykancenva. ³ Mana Daniyal, manisa vazıraaşılee ək'elika ıxha, mang'uka geerb k'orana ək'el vuxha. Paççaahne ək'leeqa qaylen, mançıl-allar mang'uke ölkayna cule qiyğiyına q'ör'esda insan ha'as. ⁴ Manke vazıraaşısiy ç'ak'ınbışis Daniyalne gardanaqa taxsir gıxhxhes ikkiykan. Daniyal qorkuna, yı'q' qizarasda, yugba iş haa'ana insan ıxha. Mang'vee paççaahıs horbı ha'anbı deşdiy. ⁵ Nekke qiyğa mane insanaaşe eyhen:

– Şasse saccu mang'vee cune Allahna Q'aanun haa'ava, mang'une gardanaqa bınah gyuvhes vəəxə.

⁶ Manke vazirariy ç'ak'ınbı paççaahne k'anyaqa sabı eyhen:

– Paççaah Dara, geer qa'ana! ⁷ Ölkeebın gırgın vazırar, emırar, ç'ak'ınbı, mı'sləhətçer, vaalibı mı'sləhətılqa qabayle, paççahee sa əmr hevlecen: şavaayiy xhebts'al (30) yiğna, paççaahıle ğayrı allahıs, insanıs düə hav'u, şırarnane g'uyeeqa dağərçecen. ⁸ Paççaah, q'adağa haa'ana q'aanun gıvxhe. Çik avğançeb yiğna g'ol ts'its'ee'e. Mana q'aanun Midiyanaaşınayiy Farsaaşına q'aanun xhinne badal haa'as mooxhecen.

⁹ Paççaah Daree məxbına q'aanun gıviyxhena, mançik avub g'olıb ts'its'aa'ana.

Daniyal şıraaşıkane g'uyeeqa dağaraççe

¹⁰ Daniyalık'le məxbıne q'aanunus g'ol ts'its'av'uva g'ayxhımee, mana cune xaaqa ayk'an. Mang'une oone gozen İyerusalimne suralqan g'uleppı aaqı ıxha. Daniyalee vucee ögil ha'an xhinne, yiğıs xhebne yəqqees q'arats'abışıl gyu'ur cune Allahıs düə, Mang'us şukur haa'a. ¹¹ Daniyalne yı'q'öle qeepxhes vukkanan insanar maqa sacıgee abıyng'a, Daniyalee Allahıs düə haa'a, Allahılqa axva g'ece. ¹² Manke manbı paççaahısqa abı, paççahee ha'as hıdyaysarne karane hək'ee yuşan haa'a:

– Ay paççaah, nya'a ğu dışdiy xhebts'al (30) yiğna, vale ğayrı allahısee, insanısee düə hav'una ixheene, şırarnane g'uyeeqa dağərçeva əmr huvu?

Paççahee eyhen:

– Man hək'edad həməxüd vod, ina q'aanun midiyabışınayiy farsaaaşına q'aanun xhinne badal dyooxhena vob.

¹³ Mane ğahıl manbışe paççaahık'le eyhen:

– Ay paççaah, ha'avku qabıyne cühüt'yaaşına eyxhene Daniyalee ğunar, ğu q'adağa haa'ana əmırıb qıvzar hıdyav'u, ögiylin xhinne xhebne yəqqees meeb cune Allahıs düə vob haa'a.

¹⁴ Paççahık'le man g'ayxhımeə aq'va qa'a, mang'une yik'eençe Daniyal g'attixhan hı'iy ı'lğəə. Paççahıs mana, ixheene veriğ k'yooçassecar g'attixhan ha'as ikkiykan.

¹⁵ Daniyalne yı'q'əle qeepxhes vukkananbı, sabı paççahısqa abı eyhen:

– Paççah, vak'le man ats'axhxhe, midiyaanaşiniy farsaaşın q'aanunbı xhinne, paççahee huvuna nenacab q'aanuniy q'adağa haa'ana əmır badal haa'as vooxhe deş.

¹⁶ Man g'ayxhımeə paççahee əmr haa'a: «Daniyalır qale, şirarnane g'uyeeqa huvoxhre». Paççahee Daniyalık'le inəxüd eyhe:

– Hasre ğu yik'eençe ı'bəədat ha'ane, yiğne Allahee g'attixhan he'ecen!

¹⁷ Qiyğab sa xəbna g'aye abı, g'uyne ghalılqa giviyxhe. Daniyalıs huvuyne hökmun vuççudcad badal mexhecenva paççahee, cune t'ucvaykayiy cune k'anebinbışde t'ucvabışika mane g'ayelqa peçat giyxə. ¹⁸ Qiyğa paççah cune sareeqa sark'ıl, xəmvolləd ghalek vuccud set'a deş. Mane xəmdə mang'us mə'niybıd qədəqqə deş. Mana nyak' hixu axva.

¹⁹ Miç'eədiy qıxhameə, paççah cigeençe ek'ra suğotsu, şirarnane g'uyusqa hayk'an. ²⁰ Mana g'uyusqana qıxha Daniyalıke qəyq'ən-qəyq'ən qiyghanan:

– Daniyal, Vorne Allahna g'ul! Ğu yik'eençe ı'bəədat ha'ane Allahısse, ğu şiraaşıke g'attixhan ha'as əxi'nane?

²¹ Daniyalee eyhen:

– Paççah, geer qa'ana! ²² Yizde Allahee Cun malaaik g'axuvu, şiraaşın ghalybı ayt'ılıynbı. Zaqə Allahne ögil taxsir dexhayke, mançisse zak set'as əxi' deş. Zı, paççah, mısacad vas qəlasın hı'ı deş.

²³ Paççah mang'ul-alla geer şadxha, Daniyal g'uyeençe qığheva əmr haa'a. Mang'vee cune Allahılqa yı'q' qizzır ıxhayke, Daniyal g'uyeençe alqavhumee, mang'une tanal sa lagara qıxhaynva ciga eyxhe deş.

²⁴ Paççahee əmr haa'a, Daniyalne gardanaqa man karbı gıxhxhes ıkkanan insanar cusqa able. Manbı cone uşaxaaşıka, yedaaşıka sacıgee g'uyeeqa dağaa'a. G'uyune xhanelqa hivxharassecab şiraaşe manbı avqu, manbışın gırgın bark'vbı qıçaqvanbı.

²⁵ Mane gahıl paççah Daree dyunyeyne gırgıne xalq'bışılqa, milletbışılqa, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbışılqa inəxüd oyk'an:

Barakat vuşun geed qixhen!

²⁶ Zı fərman hoole yizde paççahiyvaleebın gırgın insanar, Daniyalne Allahıle qəpq'ı'n ı'bəədat he'ecen.

Vorna Allah Mana vor,

gırgıne gahbışilir Mana ıxha.

Mang'una paççahiyvallab mısacad hı'ğəəkaras deş,

Mang'una xəbvallab gırgıne gahbışisda vob.

²⁷ Mang'vee g'attivxhanıb haa'anbı, havacenbıb.

Mang'vee xəybışeeyid ç'iyelid mö'cuzabı hagvanbı.

Daniyalır şiraaşine ghaleençe Mang'vee g'attixhan hı'ı.

²⁸ Daniyalee Darayne gahılıb, farsaaşine paççahne Kirıne gahılıb yugna ı'mı'r hav'u.

7

Daniyalık'le yoq'ne həyyvanne hək'eedın nyak' g'ece

¹ Baabilyne paççahee Belyşassaree paççahiyvalla haa'ane ts'eppiye sen, Daniyal g'alirxhumee, mang'uk'le sa nyak' g'ece. Mang'vee cun nyak' oyk'anan. Daniyalee cun nyak' inəxüd yuşan ha'a:

² – Zak'le xəmdə nik'ek, xəybışde yoq'ne mitsen xəbna deryah ı'ğviykar haa'a g'avcu. ³ Deryaheençe sana-sançık idyakarna yoq'uble həyvan qığeevç'u.

⁴ Ts'eppiyna həyvan şirik akaraba vuxheeyib, mançıqa q'acırın xhinnen xilibıyiy. Zı ilyakkamee, mançin xilibı qodu, mana ç'iyelə oza qav'u, insan xhinne g'elil ulyoozar hav'u. Mançis insanın xhinne ək'el huvu.

⁵ Qöb'esda həyvanmee, syoyukiy akar. Mana sa suraqqa axtıbayiy, mançine ghalene silibışde yı'q'neençeb xheyible barkviy k'yaqqı. Mançik'le eyhe ıxha: «Oza quvxha, avts'esınmeen çuru oxhne».

⁶ Mançile qiyğa zak'le vaşaq'ık akarna sa həyvan g'avcu. Mançıqa yoq'uble vuk'uliy, mançine yı'q'əkıd şit'ençik akaran yoq'ulle xiliyiy. Mançine xıyaqa xəbna hökum quvu vuxha.

⁷ Nekke qiyğa zak'le nik'ek xəmdə g'avcuna sa curaynacab, geeb qəlana, geeb gucnana həyvaniy. Mançıqa ç'ak'ın yivayn silibıyiy. Mançe gırgın qodu otxhan, axuynıd g'elybışika k'öq'ə ıxha. Mana menne həyvanaaşık akarcab deşiy, sayıb mançıqa yits'ible gaçiy.

⁸ Zı gaçbışıqa ilyakkamee, sayıb manisa gaçbışde yı'q'neençe sa mebnə k'ınna gaç ələə g'avcu. Mançis qığevç'esda ciga haa'asdemee, mançile ögil qığeevç'una xheyible gaç ulqopxu dağepçi vuxha. Mane k'ınne gaçıqa insanıqa xhinne ghaliy ulepıyiy. Mançine ghalin yic geed xədn kar xhinneyiy ikkeka.

⁹ Zak'le qiyğa in g'acu:

Maqa paççahaaşın taxtbı giyk'an,

Avalacar Vorna qarı, mançine sançil giy'ar.

Mang'une tanal nyak xhinne cagvaran karbıyiy,
vuk'lelin ç'ərbıd xha xhinne cagvaradayiy.

Mang'una paççahaaşına taxt ts'ayiniy alyapt'ı əə,

Mang'une paççahaaşine taxtın tekarbıd ts'ayeeyiy.

¹⁰ Mang'une öğüleb ts'ayına damayiy gyobatstse.

Qəpqəs-ələpqəs devxhesdemeene insanaaşə Mang'vee uvhuynbıyiy ha'a.

Gırgın man insanar Mang'une ögiyl ulyoozar.

Kitabbı aqa, məhkama giyğal.

¹¹ Gaç ghal gyatsts'ı yuşan haa'amee, zı ilyakka k'ırınıy iliyxhe vod. Mana gaçnana həyvan yizde ulene ögil gyuvk'u, ts'ayeeqa dağepçi, gyooxhan hav'u. ¹² Manisa həyvanaaşın haakimiyyat xılənçe g'ayşu, mançına ı'mı'r sabara gahıs xiliy qav'u.

¹³ Zak'le xəmdə nik'ek,

İnsanne Duxayk akarana xəybışeene buludbışika sacigee qöö g'acu.

Mana Avalacar Vornang'une suralqa qöömee, ikekkanə Avalacar Vornang'usqa.

¹⁴ Mang'us xədn doyi haakimiyyat, paççahiyvallaniy huvu,

gırgıne xalq'bışe, milletbışe, menne-menne mizyaaşıl yuşan haa'anbışe Mang'us k'ilyvalla he'ecenva.

Mang'un haakimiyyat ç'əvcad dexhen haakimiyyat vodun.

Mang'una paççahiyvalla mısacab hıgəəkaras deş.

¹⁵ Zı, Daniyal, hucoome ha'asda axuna, mane nik'ek g'acuyne karbışe zı qəq'ən hı'ı.

¹⁶ Zı maa'ar ulyorzulinbışde sang'usqa qıxha, «İn gırgın hucoo eyheniyva?» – qidghın hı'ıyn.

Maane sang'vee man gırgın nen eyheniyva zak'le uvhuyn:

¹⁷ – Mana yoq'uble xəbna həyvan, dyunyelyne aq'val vuxhesda yoq'uble paçcahiyvalla vobna. ¹⁸ Qiyğa paçcahiyvalla Haq'-Ta'aalayne muq'addasne insanaaşına vuxhes, gırgıne gahbışiscab manbışde xıle aaxvas.

¹⁹ Manke zı mang'uke, manisa həyvanaaşık idyakarne yivayn silibınane, yezan xhınt'arnane yoq'ub'esde həyvanne hək'ee qiyghın. Mana həyvan gırgın insanar qəvəq'ənaa'asda xhinnena həyvan vuxha. Mançın yivayne silibışıkayiy yezane xhınt'aaşikayiy qıtt'axı'ı otxhan. Çike axuyn karıd g'elybışık avqa qı'ı k'öq'ə ıxha.

²⁰ Zas ats'axhxhesniy ıkkın, mançine vuk'lelyna mana yits'ible gaç nen eyhenniy vod. Sayid zas nekke qiyğa qıgevç'uyne gaçine hək'eeniy ats'axhxhes ıkkın. Mana qıgevç'umee, mançine ögilyna xheyible gaç g'oo'oxhana. Mana, uleppınana, ghal gyatsts'ı yuşan haa'ana, mansane gaçbışile xəppa g'oocena gaçniy vob. ²¹ Zak'le, mana gaç muq'addasne insanaaşika sıç'ooka, manbışile ğamooxheniy g'ooce vob.

²² Sayır mane gahıl Avalacar Vorna qarı, Haq'-Ta'aalayne muq'addasne insanaaşına xayıreeqan cuvab uvhu. Qiyğab paçcahiyvalla muq'addasaasına xıyaqa ılğooç'ena gah qabı hipxır.

²³ Mang'vee zak'le inəxüd uvhu: «Yoq'ub'esda həyvan, ç'iyene aq'val vuxhesda yoq'ub'esda paçcahiyvalla vobna. Mana manisançık akaraba vuxhes deş, mançın gırgın ç'iyeyn aq'vacad höğəsın, gırgın karıd k'öq'ü, haq'vara'asın. ²⁴ Yits'ible gaç, ine paçcahiyvaleençe qıgeç'esda yits'iyre paçcah vorna. Manbışile qiyğa, manbışık idyakarna sa merna paçcah qıgeç'u, mana xhebiyre paçcah hığəkkar ha'asda.

²⁵ Mang'vee Haq'-Ta'aalayk idvaak'ıyn cuvabbı eyhes, Mang'une muq'addasne insanaaşılqa yiğbı allya'as. Gırgın g'at'u, mang'us bayrambıyiy Q'aanun badal haa'as vukkiykanas. Muq'addasın insanar mang'usqa sa seniys, q'öne seniys, sura seniys qevles. ²⁶ Qiyğaleme məhkama ixhes, mang'un haakimiyyatcad xılençe g'ayşu, vucur ot'al-oxal hı'ı, ak'ana'asda. ²⁷ Paçcahiyvalla, haakimiyyat, ç'iyene aq'valyane gırgıne paçcahiyvalyışda guccab Haq'-Ta'aalayne muq'addasne milletne xıyaqa qevles. Mana paçcahiyvalla gırgıne gahbışisdacab paçcahiyvalla vuxhes, gırgıne hökumdaraaşe Mang'us xidmat haa'as, Mang'vee eyhen ha'as».

²⁸ İnçikab gaf ç'əvooxhena. Zı Daniyal, yizde fıkrbışilecar geer qərqi'n, aq'va hak xhinne qıxha. Man eyhenbımee, zı yik'el aqqıynbı.

Yunus peyğambarın kitab

İne kitabee otk'uninbı yişde eerayle ögil VIII-esde asiree ıxha. Allahee Yunus peyğambarık'le İzraileençe Nineviye eyhene şahareeqa, Assiriye imperiyne paytaxteeqa, hak'neva eyhe. Allahee mana Nineviyalqa maane insanaaşık'le cokun cone bınahbışıl-alla ha'asınva eyhes g'ıxele. Assiriye imperiyeyn hiqiy-allane milletbışılqa yiğbı exa ıxha, manbı geeb eb deşin karbı vuxha. Mañıl-allar Yunus peyğambarıs cune milletne duşmanaaşısqa ı'qqəs ıkkın ıxha deş. Mang'us Allahne cuvabıke qığeç'u, hixvas ıkkıykan. Qiyğa ıxhaynbı şok'le ats'axxhes ıkkınxhee, şosse ine kitabee qəttəş əxə.

Yunusun Allahıke hixvuy

¹ Rəbbəe Amitayne duxayk'le Yunusuk'le inəxdun cuvab eyhe:

² – Oza qıxha Nineva eyhene xənnə şahareeqa hark'ın maabınbışılqa hixhar he'e: co ha'an nyaayid deşin karbı Zak'le ats'a vodunbı.

³ Yunusumee oza qıxha, Rəbbile hixu menne suralqa, Tarşışeeqa əlyhəəs ıkkıykan. Mana ghal-k'ena Yafeeqa qarayle. Ma'ad mang'vee Tarşışeeqa əlyhəən gamı t'abal ha'a. Yəqqı'na hək'ib quvu, Rəbbile hixvasva mana manbışıka gameeqa giy'ar.

⁴ Rəbbemee mane gahıl deryahılqa məxübna it'umna mıtş g'uxoole, gamı haq'varasınçıl qexhe. ⁵ Gameebınbı qəpq'ı'n cone allahbışılqa ona'a giviyğal. Gamı sibik qa'asva manbışe gırgın kar deryaheeqa dağa'a.

Yunusmee mane gahılqasse gamıyne avudne cıgeeqa giç'u it'umra g'alırxhu eyxhe.

⁶ Gamıyna xərna mang'usqa qarı eyhen:

– Ğu nya'a g'alırxhu? Oza qıxha yiğne Allahılqa one'e. Sayid Mang'vee şas kumag ha'a, hapt'ıyke g'attivxhan haa'a.

⁷ Gameebınbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– Qudoora çöp k'eçç'u ilyaakas şavul-allayiy şalqa in yiğbı ı'qqə.

Çöp k'eçç'umee, man Yunusulqa g'e'exha.

⁸ Manbışe mang'uke qiyghanan:

– Həşde ğu şak'le eyhelan, in şak qıtxhuyn divan şavul-allane vod? Ğu hucoonexhe ha'an? Nənçene qöö? Vatan nyaa'ane vob? Nene milletnane vor?

⁹ Mang'vee eyhen:

– Zı cühüt' vorna. Zı ç'iyeyiy deryah itxhıning'us, xəybışde Allahıs, Rəbbis, ı'bəədat ha'a.

¹⁰ Mang'vee manbışık'le eyhen, vuc Rəbbile hexvava. Manbı it'umba qəpq'ı'n qiyghanan:

– Ğu in hı'ıyn hucoone?

¹¹ Deryaheena mıtş it'um qooxhe g'avcu, manbışe mang'uke qiyghanan:

– Mana mıtş huvoracenva şi vak hucoone ha'as?

¹² Yunusee manbışık'le eyhen:

– Zı alyart'u deryaheeqa huvoxhre. Manke mıtş ulyoozarasda. Zak'le ats'an, məxübne it'umne mıtseeqa şu zal-alla gyapk'ı.

¹³ Gameebınbışis avarbı it'umda alik'arı'ı xhyan g'ıttıyxhane cıgeeqana əlyhəəs vukkiykıneeeyib, geeb g'ooxhene mıtşın əlyhəəs havaasar deş. ¹⁴ Manke manbı giviyğalanbı Rəbbilqa ona'a:

– Hucoone ixhes, Rəbb, mane insanın şi tan iləşşeva şi gimabat'a. Bınah deşung'un hı'sab şake qımeqqa. Ğu, Rəbb, Vas ıkkınəxüd hı'ı.

¹⁵ Manbişe Yunus aqqı deryaheeqa g'uvorxhulymee, mitsıb ulyoozarna.
¹⁶ Gameebınbı it'umba qəpq'ı'n, Rəbbis cuvab huvu q'urban ablyaa'a.

2

Yunusna düə

¹ Rəbbəe geed xədn baluğ qalı'ı Yunus k'öğəs ilekka. Yunus baluğne vuxhnee xhebble yiğnaiy xheyible xəmnə axva. ² Yunusee baluğne vuxhnenang'a cune Rəbbis Allahıs inəxübna düə haa'a:

³ Rəbb, zı dağamiyvalenang'a Valqa onu'u,

Ğunad alidghıniy quvuyn.

Zı ahaleençe ts'ir hav'u,

Vak'le yizda ts'ir g'avxhuna.

⁴ Ğu zı deryahne k'oralybışeeqa g'uvorxhul,

Zı xhyanbışde yı'q'nee axu,

Yiğın gırgın xhyanbıyiy dalğabı

Zal ooğançe ilğeeç'u.

⁵ Manke zı uvhuyn: «Ğu zı Vake əq'əna qı'ı,

Meed zak'le Yiğın muq'addasın xav İyerusalimee g'acesincad».

⁶ Nafas əlyhəəsmə xhyanbı zalqa qadı,

K'oralybışeeqa qıkkı,

Vuk'lelqad xavsiy alitk'ır.

⁷ Suvabışde avqamee zı giç'una,

İttehesu Ğu dunyeyn akkabı zal oğa it'umetxha.

Ğumee yizda Rəbb Allah

Yızın tan k'oralybışeençe g'attixhan hı'iyın.

⁸ Yizda ı'mı'r k'yabat'amee,

Zı Rəbb yik'el qalı'ı,

Yizda düə Valqa,

Yiğne muq'addas xaalqa hipxırna.

⁹ Şavaayiy nişiscad karı'dəəne bütbişis ı'bəədat ha'a,

Manbişe Ğu yik'el hixan ha'a,

Colqana rəhı'm avaak'an haa'a.

¹⁰ Zımee şukur haa'ane mə'niybışıka

Vas q'urbanbı allya'as.

Zı huvuyn cuvab cıgeeqa qalya'asın.

G'attivxhan haa'ana sa Rəbb Vuc vorna!

¹¹ Rəbbəe baluğuk'le uvhuyn'g'a, mançin Yunus ghalençe xhyan deşde cıgeeqa qığayhe.

3

Yunus Nineveeqa arayle

¹ Rəbbəe Yunusuk'le q'ö'es inəxdun cuvab eyhe:

² – Oza qıxha Nineva eyhene xənnə şahareeqa hark'ın, Zı uvhuynbı maabınbışılqa hixhare'e.

³ Rəbbəe uvhuynçıl k'ırı gyaqqı, Yunus Ninevalqa ayk'an. Nineva geed xəbnə şahar vuxha, mançe ilğeeç'esdemee xhebble yiğniyxhe ikkiykanan. ⁴ Yunus giyğalna şaharvolle iykar. Ts'ettiyne yiğıl ı'qqəs əxənemene cigabışeeqa hark'ın, mang'vee eyhen:

– Yoq'ts'alyne (40) yiğile Nineva kunfa-yakun haa'asda!

⁵ Ninevağançenbişe Allahılqa inyam hı'ı, siv aqqeva ses qıǵayhe. Manbişe xəring'ule otçu k'ining'ulqamee palanbı alya'a.

⁶ Mana xabar Ninevayne paççahılqa hipxırmee, mana cune taxtile giç'u, paççaşaşın tanalinbı g'ayşu, palan alyı'ı yı'qqıl giy'ar. ⁷ Paççahee əmr haa'a cuneyiy ağsaqqalaasına doyule Nineval inəxüd eyhecenva:

«İnsanaaşe, həyvanaaşe, çavra-vəq'əyn vuççud umoyxancen, xhyanbı uly-moğacen, uxhiyxhanasid hımayk'ancen. ⁸ İnsanaaşılqa, həyvanaaşılqa palanbı ale'ecen. Gırğing'vee Allahıs geeb düə he'e. Havaasre manbişe karai'dəəne işbişkeyiy insanaaşıs haa'ane pisvalike xıl ts'its'ee'ecen. ⁹ Şavuk'lene ats'a, Allahee sayıb şalqana qəl rəhı'mılqa savaak'alav'u, şi hapt'ıyke g'attivxhan haa'a».

¹⁰ Allahık'le manbı karai'dəəne işbişile sapk'ıl g'avcumee, manbişılqa rəhı'm haa'a. Manbişılqa ablyaa'asva uvhuna ver, ablyaa'a deş.

4

Yunusee qəl haa'a

¹ Yunusus man diykın, qəlın qoxa eyxhe. ² Mang'vee Rəbbis inəxübna düə haa'a:

– Ya Rəbb, zı hamanva nya'a xaanang'acar dişdiy uvhu? Mançıl-allar zı Tarşıseeqaniy hixu. Zak'le ats'anniy Yiğna yugvalla avayk'an deş, Ğu rəhı'mnana, xədı sabırnana, ablyaa'asva uvhuna ver, ablyaa'as devkanna Allah vor. ³ Rəbb, hucoone ixhes, həşdiyle yızın can alişşe, zas ı'mı'r haa'as vukkan deş, qik'as ıkkın.

⁴ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Deşxhee, vas mançike geebne qəl vuxha?

⁵ Yunus qığəç'u şaharne şargne sural giy'ar. Ma'ad mang'vee cusun veriğ qıdyoot'asın xhinnen cigad ali'ı, şaharık hucooyiy ixhesva ilyakka giy'arna. ⁶ Rəbb Allahee, Yunusus yugda ixhecenva, maa'ad əq gyaahasın sa ala aleylya'a. Yunus man ala g'acu geer şadexhena. ⁷ Qinne yiğıl miç'eeqana mane alalqa Allahee mı'q g'ıxoolee. Mane mı'qən ala adğançe otxhunmee, ala qeqqvan. ⁸ Veriğ ılqevç'umee, Allahee maqa kar qeqqva'ana g'ümana mıts g'ıxoole. Veriğın mang'una vuk'ul gyooxhanav'u, mana sa curay qa'a gırğılymee, mang'vee cus qik'uy heqqa:

– Zas ı'mı'r haa'as vukkan deş, qik'as ıkkın!

⁹ Allahemee Yunusuk'le eyhen:

– Deşxhee, vas alayl-alla geebne qəl vuxha?

Yunusee eyhen:

– Ho'o! Zas qik'asda xhinnena qəl vuxha!

¹⁰ Rəbbe mang'uk'le eyhen:

– Ğu idezuyn, ğu ilydyakkıyn sa xəmnə əərə alyadı-qeqquyn ala vas qiykkan!

¹¹ Nəxübne Zas qıdivkvanas manimee xəbna Nineva eyhena şahar, maadın vəşşe g'alle aazır (120 000) sağıy sol dyats'an milletiy manimeen çavra-vəq'ə?

Malakiya peyğambarın kitab

Malakiyayn do «Zı g'axuvuna, Yızda malaaik» eyhen vodun. Mang'vee man kitab yişde eerayle ögil xhod'esde asiree otk'unva vod eyhe. Man peyğambaraaşine kitabbışın nekke qiyğa otk'unin vodun.

İzrailyne milletiken sabarabı mane gahılqasse Baabilğançe g'attipxhın sapk'ıl qabı vooxhe. Manbışe İyerusalimeedın Allahın xav meed q'omançe alya'an. Manbışe Allahın xav meed ale'eeyid, Allahne yəqqı'n əlyhəə vuxha deş. Manbışe Allahıs ı'bəədat yik'eençe deş ha'a ıxha. Manbı Allahne Q'aanunuka gyuv'ur-oza qeebaxhe vuxha deş. Manbışe cos nenniy ıkkın manıd ha'a ıxha.

Malakiya peyğambarıs Allahne xənnə mühübne hək'ee insanaaşis yik'el qalya'as ıkkıykın. Mang'us ıkkın ıxha, insanaaşe Allahıka hav'uyne mugaavileys sik'ı ı'mı'r he'ecen. Malakiya peyğambaree eyhe ıxha, Allahee g'axuvuna qalesda. Mang'vee Rəbbis yəq qaa'as. İncilyne kitabee, məxüd I'sa Masixhile ögil qarıyne xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyne hək'ee otk'un.

¹ Rəbbe Cun cuvab İzraililqa, Malakiya peyğambarıle ğana hixhar ha'a.

Rəbbe Yaaq'ub g'əyxı', Esavmee Cuke əq'əna qı'ı

² Rəbbe «Zas şu vukkiykıninbıva» eyhe.

Şossemee «Şi nəxübne vukkiykınıva?» qiyghanas əxə.

Rəbbeeyid inva eyhe:

– Nya'a, Esav Yaaq'ubna çoc dişdiy vor?

Zımee, Yaaq'ub ıkkanaalın şu, cuke g'abıynbı, g'əvxü,

³ Esaviy mang'uke g'abıynbımee, Zı əq'əna qav'u.

Zı manbı vooxhen suvabı q'əra qa'as hassır,

manbışde doyyulın cigabı çaq'alaaşis huvu.

⁴ Edom vooxhene, Esavıke g'abıynbışisse eyhes əxə:

– Şakın ıxheeyid,

şi meed man hatq'ur-hiyxürin cigabı qa'asınbıcad.

Saccu Xəəne G'oşunbışde Rəbbe inva vod eyhe:

– Hasre, manbışe ale'ecencad,

Zımee meed hı'ğəkkar ha'asın.

Gırgıne gahbışıl

manbışde ölkayk'le g'ulyopt'ulna ölkava eyhes,

coyub Rəbbına qəl avquyn millet xhinne qıvaats'as.

⁵ Şok'le man vuşdecad ulepışika g'acumee,

şucad eyhes: «İzrailiked şaqana, Rəbbin do axtıda vod!»

Rəbbis dekkanan q'urbanı

⁶ Xəəne G'oşunbışde Rəbbe eyhen:

– Ay Yızın do qızar hidya'an kaahinar!

Duxee dekkıs,

g'uleeyib cune iyesiys hı'rmat giviyxhe.

Zı Dekxheene, nyavxha şu Zas giviyxhena hı'rmat?

Zı İyesiyyxhee meeb nyavxha şu Zas giviyxhena hı'rmat?

Şosse «Nəxüdne şi Yiğın do qizar hidi'ıva?» qiyghanas əxə.

⁷ – Şu Yizde q'urbanbı allya'ane cıgalqa
kara idyalesın Zasın otxhuniy adı giyxhe.
Mançıkad, «Şi Vas dekkanan nəxüdne ha'ava?» qiyghan.
Şu Rəbbin q'urbanbı allya'an ciga qizar hidi'ı,
məxüd Mang'us dekkanan ha'a.

⁸ Şu bı'rq'ı'n həyvanar q'urbanna alli'iy
yugunne vod?
K'aana, vuk'arna həyvan q'urbanna ablyav'uy
nya'a yugunne vod?
Məxbına sa həyvan yiğne ölkayne xəring'us hevle,
ilekke mang'us ğu ikkiykanaseeva,
mang'vee yiğna haa'asee?
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

⁹ Həşde Allahıs düə hee'e,
Mang'vee şos rəhı'm hee'ecen.
Şu məxdın q'urbanbı allya'amee,
Mana şoqa yugra eyxheye?
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

¹⁰ Vuşde sang'vee, Yizde q'urbanbı allya'ane cigee,
q'ərane cigeeqa ts'a gyoxhxhan ha'asse,
Yizde xaan akkabıcad qı'ıynxhiy yugda eyxheiy!
Yızın yik' şoka gyotxhan deş,
şu allya'an q'urbanbıd alyaat'as deş!
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

¹¹ Veriğ ilqəəne cigeençe, k'yooçene cigeeqamee,
Yızın do milletbışde yı'q'nee axtıda vod!
Gırgınəəng'ə Yizde doyle ətirbı gyoxhxhan ha'a,
məttın paybı adayle!
Man Yızın do milletbışde yı'q'nee,
axtıda ıxhayke ha'a!
Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

¹² Şumee, «Rəbbine q'urbanbı allya'ane cigaylin otxhuniy muq'addasın deş vod,
man qizar hide'eeyid eyxheva» uvhu,
mançına muq'addasiyvalla avaak'an haa'a.

¹³ Ooğançe «İnimeena əq'übavad!» uvhu,
şu mançılqa yı'q' sak'al ha'a!
Məxüd Xəybişde Xəring'vee Rəbbəe eyhe!

Şu Zas q'urbanna ablyaa'asva
q'ööq'üna, k'aana, vuk'arna həyvan abeene,
Zı mana şoke alyabat'aye?
Məxüd Rəbbəe eyhe!

¹⁴ Syuruneençe g'apsırne yugne g'argine cigee,
Xudaavandays q'ı'ı'lyna həyvan abiyne horalays bed-düə vuxhena!

Zı inekke xərna Paççahva,
gırgıne milletbişe Yızın do axtı qa'a!
Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhe!

2

Kaahinaaşis bed-düə haa'a

1-2 Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhe vod:

– Kaahinar, ina əmr həşde vuşdemee vob:

Yizde cuvabil k'ırı ilydiyxheene,

Yızın do yik'eençe axtı qıde'eene,

şolqa bed-düə gyooğav'u,

vuşun xayır-düəbı bed-düəqlqa sak'al ha'as.

Şu Yızın do yik'eençe axtı qıdı'ıva,

şu Yızda bed-düə alyapt'ınacab.

3 Zı şol-alla şoke g'abıynbişikınıd ha'asın.

Bayrambişil şu q'urbanna alli'iyne həyvanaaşin xhidbı

Zı vuşde aq'vabişile k'ena ı'xəs,

mançika sacıgee şu dağaa'as.

4 Manke şok'le ats'axhxhes,

Zı mana əmr şoka, Leviyne nasılıka, hav'una mugaavile

aaxvecenva g'axuvu.

Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhe!

5 Zı Leviyne nasılıka barakatnana ı'mı'r

hoolena mugaavileniy hav'u.

Zas hı'rmət gyuvxhuva,

Zı manbişis man gırgın huvuyn.

Manbıb Zale qəpq'ı'ninbı,

Yizde doyousub hı'rmət gyuvxhuna.

6 Manbişde mizel qopkuna Q'aanun vuxha,

ghaleençed horbı qığeeç'enbı deşdiy.

Manbişe Yizde ögil yugnayiy qopkuna ı'mı'r hav'u.

Geebınbı manbişe yəqqı'lqa sav'u.

7 Kaahinaaşine ghalen ats'al havaces ıkkən,

insanaaşisse manbişde mizele

Q'aanun t'abal haa'as vəəxecenva.

Kaahinar Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe g'axuvuynbı vob.

8 Şumee, kaahinar, yəqqı'le qığeeç'ıynbı,

şu helene ats'aalybişika

mansanbıb şoqab qihna habğı.

Zı Leviyne nasılıka hav'una mugaavile

şu havakkal hav'una.

Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhe!

9 Şu Yizde yəqqı'n apk'ın deş,

Q'aanunuka g'acesde işbişee,

şu gırgıng'uqa sa uleka ılyaakı deş.

Mançıl-allab Zı şu milletnecab g'eliqqa hevles,

k'ap'ik'ile avqa qaa'as.

Yahudayne milletin Allahıkana mugaavile havaakal haa'a

¹⁰ Yişda gırgıng'una Dek sa dişde vor?

Şi sa Allahee dişde ipxhın?

Nya'a manke şi dekkaaşıka hav'una mugaavileyna

muq'addasiyvalla avaakan haa'a,

sana-sang'us horbı ha'a?

¹¹ Yahudayne milletin Allahıs xayaanat hı'ı.

İzraileeyiy İyerusalimee həlyvəəq'ənasın işbı hı'ı:

Yahudabişee menne allahbışis

ı'bəədat ha'an yedar hav'u,

Rəbbis ıkkannanne, muq'addasne cigayna

muq'addasiyvalla avaakan hav'u.

¹² Man hı'ına insan vuşu ıxhay ixhecen,

Xəəne G'oşunbışde Rəbbis q'urban ablyaa'ana çikana ixheeyir,

Rəbbee mana Yaaq'ubne çadırbışisse g'e'eşşecen.

¹³ Şu in karıd ha'an:

gyaaşu-gyaaxu, Rəbbin q'urbanbı allya'an cigad

ulene nağıka gyats'a'an.

Məxüd, şu adıyne q'urbanıqa Rəbb sak'ı ilydakkava,

manbı şoke ilydyaat'ava ha'a.

¹⁴ Şosse «Nişil allavane?» qidghın ha'as əxə.

Ğu mek'vranang'a hey'iyne zəiyfayneyiy yiğne yı'q'nee

Şahad Rəbb vorna.

Ğu, mana yiğna nikahıkana xhunaşşe yixhayka ilydyakkı,

məng'ı's xayaanat hı'ı.

¹⁵ Allahee şu sa tan, sa rı'h xhinne dişde ipxhın?

Nya'asdiyxa Mang'us şu sa vuxha vukkan?

Mang'us Cunemee nasılınıy vukkan.

Mançil-allab şucab şu havaace.

Hasre şavaacad mek'vranang'a hey'iyne xhunaşşeyis

xayaanat hıma'acen.

¹⁶ İzrailiyne Allahee, Rəbbee eyhen:

– Xhunaşşeyka yugra dexhena,

mana qıxeelena Zak'le g'ımece vor.

Mançil-allad şucab şu havaace,

xayaanat hıma'a!

Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbee eyhe!

Rəbb məhkama alğahas ayres

¹⁷ Vuşde yuşan hav'uyn Rəbb ozar ha'a.

«Nəxürne şi Mana ozar ha'ava?»

şosse qiyghanasıd əxə.

Şu eyhen:

– Qəlasın ha'anbı Rəbbine ulesqa yugba qöö,

Rəbbis manbı vukkananbı.

Şucadıd meed eyhen:

– Qopkuvalin məhkama alğayhena Allah nyaane?

Mançikar şu Mana ozar ha'a.

3

¹ Haane, Zı g'axuvuna ı'qqə vor.
 Mana Zale ögee ark'ın yəq qaa'as.
 Şu t'abal ha'ana Xudaavand
 sayangara Cune İyerusalimeene xaaqa qales.
 Şos g'aces ıkkanna, mugaavileyn cuvab
 allesda qales.
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

² Vuşune öörxəs Rəbb qarıne yiğıl?
 Vuşune öörxəs Mana qarımee?
 Mana xhiməə qa'an ts'a xhinneyiy
 mətta'an sap'ın xhinne ixhes.

³ Rəbbəe Leviyna nasıl mətta'as.
 Mang'vee man k'ınəəğəyiy nuk'ra ts'ayıka rışşı qı'ı,
 mətta'ane insanee xhinne ha'as.
 Mançile qiyğa manbışe Rəbbis qotkuyn q'urbanbı allya'as.

⁴ Manke Yahudayne ölkeeyiy İyerusalimee
 avaalyne yiğbışıl allya'an,
 ögiylyne senbışıl allya'an q'urbanbı xhinne
 Rəbbisqa yugda qales.

⁵ Zı vuşun məhkama alğahasdemee, şosqa ayres.
 Cadubı ha'anbı, zina ha'anbı,
 horbışıka k'ın g'iysaranbı, işçiyn pıl qidelenbı,
 adamer hapt'ı avxuyn yedariy
 dek, yed dena avxuyn uşaxar t'yaats'axal haa'anbı,
 menne cigeençe qabıynbı g'e'eebaşenbı,
 Zale qı'dəəq'ənanbı man şu ha'an karbı
 Zı sık'ınne gahıle aq'valqa qığahas!
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

⁶ Zı Rəbb vorna, badaldexhena.
 Yaaq'ubıke g'abıynbı, şunab badal meebaxhe!

⁷ Yizde əmrbişılqa şu dekkaaşine gahıle gibğıl
 yı'q'bı sak'al ha'a.
 Zalqana savk'le, Zınar şolqa sak'alasda!
 Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

Şossemee «Nəhı'bna savk'alasva?»
 qidghınıd ha'as əxə.

⁸ İnsaneeyid Allahıke qöqəyee?
 Şumee Zake qöqən.
 «Vake hucoona qöqəva?» şosse qiyghanas əxə.
 Yits'ınçına sa pay*, sayid Zas ikkekan.

⁹ Milletıncad Zake qöqənçil-alla,

* **3:8** 3:8 Yits'ınçına sa pay: Allahee İzrailybışis huvuyne Q'aanune otk'unin: şagavnayiy həyvanaaşına yits'ınçına pay Allahne yəqqə hevles vukkan. Mane Allahne yəqqə huvuyne karaka Allahın xav havace ıxha. Mane karake sayıd maane kaahinaaşə ottxan ıxha.

vuşde gırgıng've bed-düə alyapt'ı.

¹⁰ Yıts'ınçına sa pay bıdırba able,
Yizde xaa oxhanasın kar ixhecen.
Şu mançika Zı siliys ı'xe!

Nya'a, Zı mançile qiyğa şos xəən g'uleppı aaqas dişde,
hexxalika barakat hevles dişde?
Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhe!

¹¹ Zı ts'irtyaaşisqa vuşun ezuyın
kar oxhanas hassaras deş,
vuşde tayangbişile t'ımilid nyaqacad ixhes deş.
Məxüd Xəybişde Xəring'vee Rəbbəe eyhe!

¹² Vuşda ölka micagne cıgalqa savk'uva,
gırgıne milletbişecad şok'le baxtivarva eyhes.
Məxüd Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhe!

Qopkuynbişda hək'

¹³ «Şu Zak'le ivdyaak'asın cuvabbı uvhuva»
Rəbbəe eyhe.
Şossemeə «Nya'a, şi Vak'le hucoone uvhuva?»
qiyghanas əxə.

¹⁴ Şu uvhuyn: «Allahıs ı'bəədat hı'iy,
nişiscad karai'dəən kar vodun.
Mang'vee eyhenbı hı'ı,
Xəəne G'oşunbişde Rəbbine ögil hapq'ır iviykırıyke nya'a,
şas hucoone ıxha?

¹⁵ Şi həşde cocab-co axtıba vukkekanbişik'le
baxtivararva eyhe.
Qəlasın ha'anbişin işbıd yugda ayk'an,
Allah siliys ı'xı'yxənbıb cazaake g'ittiviyxhananbı».

¹⁶ Mane gahıl Rəbbile qəvəyq'ənanbı
sana-sang'uka yuşan haa'a vooxhe.
Manbişe yuşan ha'an Rəbbik'le g'iyxhe ıxha,
Mang'vee mançil yugda k'ırı iliyxhe.
Rəbbile qəpq'ı'n Mang'une doyus hı'rmat giviyxhenbişdemee,
Mang'une ögil manbişin işbı oyk'anan kitab aaqı eyxhe.

¹⁷ Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhen:
– Mane yiğıl Zı manbişike Zas gıranın insanar haa'as.
Dekkıs vucee eyhen ha'ana dix nəxüriy qiykkan,
Zasıb manbı məxüb qivikkanasınbı.

¹⁸ Mane gahıl şosse qorkung'uke pisda,
Allahıs g'ullux ha'ang'uke hidya'ana
meer curaa'as əxəsda.

4

Rəbbin yiğ

¹ Xəəne G'oşunbişde Rəbbəe eyhen:
– Peşt xhinne gyotxhanan yiğ k'ane qexhe vod.
Gırgın cocab co axtıba vukkekanbiyiy pisvalla haa'anbı,

mane yiğıl balybiy xhinne gyooxhanas.

Mane k'ane qexhene yiğın

manbı gyooxhan haa'asınbı.

Manbışıke kokbıd, bıtağbıd axvas deş.

² Zale qəvəyq'ənanbışdemeeme,

Qopkuvalina verığ ılqevç'es.

Mançine şü'ülee yug qav'iy ixhes.

Ağıleençe g'aykkiyn q'ıkar xhinne şu huvaagas.

³ Pisınbı şu kööq'əsınbı.

Zı man ha'asde yiğıl,

manbı vuşde g'elybışik avub yı'q xhinne vuxhes.

Məxüd Xəəne G'oşunbışde Rəbbəe eyhe!

⁴ Yizda nukar Mısa Xorevne suvalynang'a,

Zı mang'us İzrailyne milletnemeecab huvuna Q'aanun,

Yızın g'aydabıyiy əmrıbı şu yik'el aqqe.

⁵ İlyaake, Rəbbin xədı, dağamın yiğ qalesse,

Zı şosqa İlyas peyğambar g'axıles.

⁶ Zı qarı in cigabı

kunfa-yakun hıma'acenva,

Mang'vee dekkaaşın yik'bı dıxbışılqa,

dıxbışınbıd dekkaaşılqa sak'al ha'as.

Mattee yuşan hav'una yugna xabar

Gellesde insanaaşe, in I'sa Masixhne hək'eedın kitab otk'unna Matta vornava eyhe. Mana nalok'bı sa'ana ıxha. I'sa Masixhee mana Cukar qihna qort'ul, mang'uke Cune yits'ıq'vəne (12) telebayna sa hı'ı. İncilee ine kitabıle ğayrı, I'sayne ı'mrene hək'ee, Cune telebabışe otk'unin xhebiile kitabıd vodun.

Mattee in kitab oyk'anang'a, I'sayna yəq avquyn cühüt'yar yik'el avqu otk'un. Mang'vee cune kitabee ts'etta I'sayne nasılene hək'ee oyk'an. Məxüd mang'vee, Mana İbrıhım peyğambarna, Davud peyğambarna nasıləna ıxhay hagva. Mattee, I'sa Allahee g'əyxi'na, g'attivxhan haa'asva g'axuvuna Paççah vorva oyk'an. Mang'vee, I'sayne qarıyne hək'ee gellesde peyğambaraaşed uvhuynvaniy eyhe.

I'see neni yuvhu, hiccovayiy uvhu, nen əlaamatbiyiy hagu Mattee mançine hək'ee yid geed otk'un. Mane kitabee geed 26 misaalabı vod I'see nəxübiy Allahna Q'aanun xəb qaa'avad, Allahne Paççahiyvaline hək'ee yid nəxüdi yuşan ha'avad.

I'sayna nasıl

¹ İbrıhımaaşına, Davudaaşına eyxhena I'sa Masixhna* nasıl:

² İbrıhımıke I'saq' g'arı.

I'saq'ıke Yaaq'ub g'arı.

Yaaq'ubukeb Yahudiy mang'un çocar g'abı.

³ Yahudukeb Tamaree vuxuyn Peresiy Zarax g'avayle.

Peresiker Xetsron g'arayle.

Xetsronuker Ram g'arayle.

⁴ Ramiker Amminadav g'arayle.

Amminadaviker Naxşon g'arayle.

Naxşoniker Salmon g'arayle.

⁵ Salmoniker Raxavee uxuna Boaz g'arayle.

Boaziker Rutee uxuna Oved g'arayle.

Ovediker Yessey g'arayle.

⁶ Yesseyker paççah Davud g'arayle.

Davuduker Uriyeyne xhunaşşee uxuna Sıleyman g'arayle.

⁷ Sıleymanıke Rexavam g'arayle.

Rexavamıke Aviya g'arayle.

Aviyadiker Asaf g'arayle.

⁸ Asafiker Yehoşafat g'arayle.

Yehoşafatıke Yehoram g'arayle.

Yehoramiker Uzziya g'arayle.

⁹ Uzziyeker Yotam g'arayle.

Yotamiker Axaz g'arayle.

Axaziker Xizqiya g'arayle.

¹⁰ Xizqiyeker Menaşşe g'arayle.

Menaşşeyker Amos g'arayle.

Amosuker Yoşiya g'arayle.

* **1:1** 1:1 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailiybışik'le peyğambaraaşə uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

- 11 İzrailin millet Baabil eyhene ölkeeqa g'e'eşşemee, Yoşiyayke Yekonyayiy mang'un çocar g'avayle.
- 12 Baabileençe qabiyle qiyğa, Yekonyayke Şealtiel g'arayle. Şealtieliker Zorubbabil g'arayle.
- 13 Zorubbabiliker Avihud g'arayle. Avihuduker Elyaqim g'arayle. Elyaqimiker Azor g'arayle.
- 14 Azoruker Tsadok g'arayle. Tsadokuker Axim g'arayle. Aximiker Elihud g'arayle.
- 15 Elihuduker Eleazar g'arayle. Eleazariker Mattan g'arayle. Mattaniker Yaaq'ub g'arayle.
- 16 Yaaq'ubuke Mayramna adamiy Yusuf g'arayle. Mayrameeyir I'sa, insanaaşe Masixhva eyhena uxoxa.
- 17 Gırgıda İbrıhımılee Davudulqameen nasılbı qədəqqəxhee yits'ıyoq'ab (14) vooxhe, Davudulee Baabilqa g'e'epşesmeen nasılbıd qədəqqəxhee yits'ıyoq'ab vooxhe, Baabilqa g'eepşiyled Masixhılqameen nasılbı qədəqqəxheeyid yits'ıyoq'abcab nasıl vooxhe.

I'sa yedike ıxha

18 I'sa Masixhın yedike ıxhay inəxüd ıxha: mang'una yed Mayram Yusufne doyulyniy qey'ı. Manbışe davatbı ha'assecad, məng'ı'n vuxhne yixhay aq'valqa qıgeç'e. Məng'ee uxasın Uşax Muq'addasne Rı'hı'ke eyxhe. 19 Yusuf qorkuna insan eyxhe, Mayram insanaaşine k'ane tesser hidee'esva, mang'us mana dyugulenra galerç'es yikkiykan.

20 Mang'vee man kar ək'leeqa k'eççumee, mang'us nik'ek Rəbbin malaaik dyagu eyhen:

– Davudaaşda dix Yusuf! Mayram hee'es qıməyq'ən, məng'ı'ne vuxhnedın Uşax Muq'addasne Rı'hı'ken vodun. 21 Mayramee Dix uxas, ğu Mang'un do I'sa (*Rəbbe g'attixhan ha'a*) gixhxhe, Mang'vee Cun millet manbışde bınahbışıke g'attixhan ha'as.

22 İn gırgın kar, Rəbbine mizele yuşan ha'ane peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

23 «Haane, içiy vuxhne ayxu sa Dix uxas,
Doyud İmmanuel gixhxhes»†.

(İmmanuel «Allah şaka vornava» eyhen vodun.)

24 Yusuf muğur qıxhamee, mang'vee Rəbbine malaaikkee uvhuyn xhinne ha'a: Mayramıke cus xhunaşşe hee'e. 25 Mayramee Dix uxasmee, Yusuf məng'ı'ka g'ılexha deş. Məng'ee uxuyne Uşaxın doyud, Yusuf ee I'sa giyxhe.

2

Geed ats'alynan insanar I'says k'yoozaras abayle

1 I'sa Hirodee paççahiyvalla haa'ane gahıl, Yahudeyayne Bet-Lexem eyhene şaharee yedike ıxha. I'sa yedike ıxhamee, şargılee İyerusalımqa geed ats'alynan insanar abı, 2 maane insanaaşike qiyghanan:

† 1:23 1:23 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (7:14).

– Nyaaxha Yahudeeşda həşde yedike ıxhana paççah? Şak'le şargıle Mang'una xəne g'avcu, Mang'us k'yoozaras abı.

³ Man g'ayxhımee, paççah Hirodiy İyerusalimeedın millet nyaqame ixhesın axva. ⁴ Hirodee cusqa gırgın kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy Q'aanunun mə'əllimar* sav'u qiyghanan:

– Nyaane Masixh yedike ixhes?

⁵ Manbışe eyhen:

– Yahudeyayne Bet-Lexemne şaharee. Məxüd peyğambaree otk'un:

⁶ «Yahudeyayne cigabişena Bet-Lexem,

Ğu Yahudeyayne ç'ak'ine şaharbışda nekke k'ınna deş vob.

Yiğne arğançe Yizde milletis İzrailis Çoban,

Xərna qığeç'es»†.

⁷ Manke Hirodee geed ats'an insanar cusqa dyugulenba qopt'ul, manbışike xəne qığevç'una qopkuna gah qiviyghan.

⁸ Mang'vee manbı Bet-Lexemqa g'uxoolemee, eyhen:

– Hap'ın mane Uşaxne hək'ee yugda ats'axhxhe. Aveykimeeyir, zas xabar g'axuvle, zınar arı Mang'us k'yoazaras.

⁹ Manbışe paççahee uvhuynçıl k'ırı gyaqqı yəqqı'lqa gyabak'a. Mane gahıl şargıle g'avcuayne xəneynıb manbışik'le yəq haagva vuxha. Mana xəne apk'ın, Uşaxnane cigayne oo ulyoozar. ¹⁰ Geed ats'ane insanaaşik'le xəne g'avcu, geeb şadebaxhenbı. ¹¹ Manbı xaaqa ik'eepç'ı, Uşaxiy mang'una yed Mayram g'avcu, Uşaxne ögiyl gugaybışıl gyuv'ur ç'iyelqamee k'yoozaranbı. Qiyğad co adıyn xazinanan balagbı aaqı, Mang'us k'inəəğə, yugun evanan gıranın gətraniy gıranın ətirbı hele. ¹² Manbışik'le nik'ek Hirodusqa nyaggah sivmiyk'alva g'acuva, manbı menne yəqqı'ncab cone ölkeeqa siviyl'al.

Misirqa heebaxa

¹³ Geed ats'an insanar apk'ınmee, Yusuf nik'enang'a mang'usqa Rəbbin malaaik adı eyhen:

– Oza qıxhe, Uşaxiy cuna yedir alyart'u zaara Misirqa hixvee. Hirodis Uşax t'abal hı'ı gik'asıd ıkkın, mançıl-allar zı vak'le eyhesmee maa'ar axve.

¹⁴ Mane xəmdəcar Yusuf Uşaxiy cuna yed alyapt'ı Misirqa ayk'an. ¹⁵ Goone Hirod qik'asmee, manbı ma'ab aaxva. Məxüd Rəbbine mizele yuşan ha'ane peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Zı Yizda Dix‡ Misirğançe qort'ul»§.

Hirodee uşaxar gyabat'a

¹⁶ Hiroduk'le geed ats'ane insanaaşe cus horbı hı'ıva ats'axhxhamee, mang'us k'yabaylena. Mang'vee Bet-Lexemneyiy mançine hıqiy-allane cigabişeebın q'öne senılqameen gırgın gadebı gyapt'eva eyhe. Uşax yedike ıxhana gah mang'uk'le geed ats'alynane insanaaşine cuvabıke, ögilycab vats'a vooxhe. ¹⁷ Məxüd Yeremiya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

¹⁸ «Raamee ses qadayle,

Mana Raahileyne uşaxaasıqa geeşena,

Uts'urna ts'ir vooxhe.

Manbı devxhal-alla,

* **2:4** 2:4 Q'aanunun mə'əllimar: Mane insanaaşik'le Allahee Mısayleğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. † **2:6** 2:6 İnexüd Mika peyğambarne kitabee otk'un (5:2). ‡ **2:15** 2:15 Dix: inyaa Allahee İzrailiyne milletük'le dixva eyhe. Man Allahıs ıkkınan, g'əyxi'yn milletva eyhen vodun. Mattays eyhes ıkkınan Allahee I'sa Masixhır g'əyxi'nava, Mana Allahıs inekke k'anena vorva. § **2:15** 2:15 İnexüd Hoşea peyğambarne kitabee otk'un (11:1).

Ces yik'bi huvuyid ikkiykan deş».*

Misirğançe sivişk'al

¹⁹ Hirod qik'uyile qiyğa, Yusuf Misirnang'acar mang'usqa nik'ek Rəbbin malaaik adı
²⁰ eyhen:

– Oza qixhe, Uşaxiy cuna yed alyapt'ı İzrailiyqa sak'le. Şen Uşax gik'as ıkkanaanbı hapt'ıynbı.

²¹ Yusuf oza qıxha Uşaxiy cuna yedir alyapt'ı, İzrailiyqa siyk'al. ²² Yusufuk'le, Hirodne cigee mang'une duxee Arxelayee Yahudeya eyhene cigee paçcahiyvalla haa'a g'avxhume, mana qəyq'ənnə maqa sak'alas. Mang'uk'le sa medın nyak' g'acuyle qiyğa, mana Galileya eyhene cigeeqa ayk'an. ²³ Maqa qarı, mana Nazaret eyhene şaharee axva. Məxüd peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «Mang'uk'le Nazaretğançenava eyhes».

3

Yəhyee bınahbışike xıl ts'its'ee'eva eyhe

¹ Mane yiğbışıl Yahudeyayne sahree, xhineeqa k'yooq'ana* Yəhye giyğalna Allahın cuvab insanaaşılqa hixhar ha'a. ² Mang'vee eyhe ıxha:

– İnsanar, bınahbışike xıl ts'its'ee'e, Allahne yəqqı'lqa savk'le! Xəybışda Paçcahiyvalla† k'ane quvxha!

³ İnvə Yeşaya peyğambareecadniy Yəhyeyne hək'ee otk'un:

«Sahreençe ses g'ıyxhe:

Rəbbis yəqbı he'eva,

Mana ulğəç'esin cigabı qotku qe'eva!»‡

⁴ Yəhyee devayne xhayıken tanalinbı§ alya'a ıxha, yı'q'eeqab g'ekvayna ts'ira iviyt'al vuxha. Mang'un otxhuniyid ts'irtyariy çolane t'ot'aaşe hı'ıyn itv ıxha.

⁵ Mang'usqa geeb insanar İyerusalimğançe, Yahudeyne cigabışeençe, İordanne damayne hiqiy-allançe vüqqə vuxha. ⁶ Manbışe bınahbı gardanaqa alyat'umee, mang'veeyib manbı İordanne dameeqa k'yooq'u gicərxı'ybı alyaat'a'a ıxha.

⁷ Geeb fariseyariy saddukeyar* mang'usqa, co dameeqa k'yooq'u gicərxı'ybı aleet'e'ceva vüqqə vuxha. Yəhyeeyid manbışik'le eyhe ıxha:

– Xoçebışda nasıl! Şavaane vuşde ək'leeqa k'eççu, Allahıke qöönçile şosse heepxas vəxəsinbıva? ⁸ Qotkuyn işbı he'e, şu bınahıke xıl ts'its'av'uy hagve. ⁹ Vuşde ək'leeqa qımaylecən «Nya'a, İbrıhım yişda dek dışdeva?» eyhes! Zı şok'le eyhen, Allahısse ine g'ayebışikeb İbrıhımıs uşaxar haa'as vəxəsinbı. ¹⁰ Haane, yak'vud yivaaşik avudcad vod. Yugna meyva hudyoolena yiv, gyapxı ts'ayeeqa g'uvoxharas. ¹¹ Zı, şu bınahıke xıl ts'its'av'uva, xhineeqa k'yooq'u gicərxı'ybı alyaat'a'a. Zale qiyğa Qarınamee zale geer gucuka ixhes. Zı Mang'un g'elilinbı haqqasır kara idyayle. Mang'vee şu, ts'ayeeqa, Muq'addasne Rı'heeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'as.

* **2:18** 2:18 İnexüd Yeremiya peyğambarne kitabee otk'un (31:15). Raama İyerusalimne k'anene şaharışda sa vuxha. Raahile İzrailıne milletne yedyaaşına sa yixha. * **3:1** 3:1 Xhineeqa k'yoq'uy: Yəhyee, man insanaaşe bınahbı gardanaqa alyaat'amee, ha'a ıxha. Xhineeqa k'yooq'uyile qiyğa, mebnə ts'ebnə ı'mı'r gıviyğalva eyhen ıxha.

† **3:2** 3:2 Xəybışda Paçcahiyvalla: Xəybışda Paçcahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paçcahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paçcahıl xhinne k'ırı ilıyxhe.

‡ **3:3** 3:3 İnexüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (40:3). § **3:4** 3:4 Xhayıken tanalinbı: Cune tanalınçika Yəhyee, İlyas peyğambarık akar ıxha. * **3:7** 3:7 Fariseyariy saddukeyar: İna q'öble xəbnə dınına grupp, İzrailee geeb qıvaats'ına vuxha. Manbışik'le Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha.

¹² Attayl sukuke həpır-çüpır cura'asva mang'un kurak xıle vod. Cuna suk anbareeqa sa'as, çike qığeç'uyın həpır-çüpıríd k'idəbəqqəne ts'ayiqqa heles.

Yəhyee I'sa dameeqa kyoq'u, Mang'usqa gicərxı'y alyaat'a'a

¹³ Mane gahıl Galileyençe İordanne damaysqa Yəhyeysqa, Cus gicərxı'y ale't'e'ecenva I'sa arayle. ¹⁴ Yəhyeys man hassaras diykın eyhen:

– Ğu zasqa gicərxı'y alyaat'a'asde cıgee, zıne Vasqa gicərxı'y alyaat'as?

¹⁵ I'see mang'us inəxdun alidghınıy qele:

– Hasre həşdiys məxüd ixhecen. Şi Allahıs ıkkanan ha'as ıkkın.

Mançıs Yəhyee «Ho'ova» eyhe. ¹⁶ I'sa gicərxı'y alyaat'u xhinençe qığeç'umee, xəybı q'öna qeedaxhe. Mang'uk'le Allahın Rı'h qı'nerke xhinne qadı Culqa gexa g'ece.

¹⁷ Sayid xəybışeençe ses qadayle:

– İna Zas geer ıkkanna Dix† vorna, Mang'vee Yizde yik'es şadvalla hoole!

4

İblisın I'sa siliys t'xiyxə

¹ Qiyğa I'sa iblisın siliys ı'xecenva Allahne Rı'hı'n mana sahreeqa ikekka. ² I'sa sahreenang'a, Mang'vee yoq'ts'al yığnayıy yoq'ts'al xəmnə kar udyotxhan ıxhayke, Mana it'umra mıs qexhe.

³ Manke siliys ı'xı'yxəna Mang'usqa qarı eyhen:

– Ğu Allahna Dixxhee, mane g'ayebışik'le eyhe gınelqa sak'lece.

⁴ I'see mang'us inəxdun alidghınıy qele:

– «İnsanee saccu gıneykacab deş, Allahne ghalençe qığəəne cuvabıkab çikana t'mı'r haa'ava»* otk'un.

⁵ Qiyğa iblisın Mana muq'addasne İyerusalimne şahareeqa arı, Allahne Xaane nekke axtıne cıgeeqa giyxhxı, ⁶ eyhen:

– Ğu Allahna Dixxhee, Ğucar-Ğu inçe avqa ehe. Nya'a, otk'un dışe: Allahee «Yığnemee malaaikaşılqa əmr haa'as,

Ğu xlibışıl qıkkecen,

Yığn g'elybı g'ayebışile k'ena qimiyxarcenva»†.

⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– «Yığna Rəbb Allah siliys t'xmiyxəvad»‡ otk'un vod.

⁸ Manke iblisın I'sa sa geed axtıne suvalqa alqavhu, Mang'uk'le dyunyeyn gırgın paççaharnan cigabı hits'ayghar hagu eyhen:

⁹ – Ğu kyorzul zas ı'bəədat he'eene, in gırgın Vak'le g'ecen zı Vas heles.

¹⁰ Manke I'see mang'uk'le eyhen:

– Şeyt'an, Zake əq'əna qixhe! Nya'a otk'un dışe:

«Rəbbis Allahıs k'yozre, saccu Mang'us t'bəədat he'e»§.

¹¹ Mançile qiyğa iblisın Mana Culer-alqa g'alyaraççe. Mang'usqa malaaıkar g'ullux haa'as adayle.

I'see milletılqa Rəbbin cuvab hixhar ha'a

¹² I'sayk'le Yəhye aqqı aqa arçuva g'ayxımee, Mana Galileyeeqa siyk'al.

¹³ Mana Nazaretğançe qığeç'u, Zevulunıy Naftaliyne nasılbişde cigabışeeqa, golyune

† 3:17 3:17 Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailıne paççahaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attivxhan haa'asva qalesde paççah Masixhık'le eyhe ıxha. Məxüd Allahee I'sa hək'erar Masixh, Paççah vornava eyhe. * 4:4 4:4 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (8:3). † 4:6 4:6 İnəxüd Zaburee otk'un (90:11-12). ‡ 4:7 4:7 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (6:16). § 4:10 4:10 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (6:13).

mıgłekne Kefernahum eyhene şahareeqa qarı, maa axva. ¹⁴ İnexüd Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

¹⁵ «Zevulunneyiy Naftaliyne cigabişee,

Deryahısqane yəqqı'l, İordanne damayne şene aq'val,

Allah dyats'ane milletbı eyxhene Galileyee,

¹⁶ *Miç'axiyvalee eyxhene milletik'le,*

Xədin işiğ g'ece.

Hapt'asde əqi'n avquynbısilqa

Nur gyoğ».*

¹⁷ Mane gahile I'sa giyğalna Allahın cuvab hixhar ha'a. Mang'vee eyhe ıxha:

– Bınahbıške xıl ts'its'ee'e, Allahne yəqqı'lqa savk'le! Xəybışda Paççahiyvalla† k'ane quvxha.

Ts'eppiyn telebabı

¹⁸ Yiğbışde sa yiğıl I'sa Galileyayne golyusse ı'lğəəmee, Mang'uk'le q'öyre çoc g'ooce: Pyoturva eyhena Şimoniy mang'una çoc Andrey. Manbı baluğ ar aqqaqqanbı vuxha. Manbışe xhineeqa tor ayhe ıxha. ¹⁹ I'see manbışik'le eyhen:

– Zaqab qihna qudoora, Zı şoke Xəybışeeene Paççahiyvaleeqa insanaar avqqaqqanbı haa'as.

²⁰ Çocaaşe mankecad tor g'aleççu, I'sayqab qihna qavayle.

²¹ I'sa sık'ırıra ögiylqa ark'inmee, Mang'usqa sa mebın çocar, Zavdayna dix Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhye qızaaxa. Manbışe cone dekkıka, Zavdayika, sacigee lotk'ee tor qa'a eyxhe. I'see manbı Cusqa qoot'al. ²² Mang'vee qopt'uluykum, manbışe dekkır, lotk'ad g'aletçu, Mang'uqab qihna qavayle.

I'see insanaar yug, sayıb xəp qaa'a

²³ I'sa Galileyavolle iykır maane, manbışde sinagogabişee‡ xət qa'a ıxha. Mang'vee Xəybışde Paççahiyvalına yugna xabar insanaaşılqa hivxhar haa'a vuxha, insanaar gırgıne ık'arbişike, ç'irvalybişike yug qaa'a vuxha. ²⁴ Mang'une hək'ee Suuriy-eevolled ats'axxhen. Mançile qiyğa Mang'usqa gırgın it'umun ık'arbinanbı, cinaaşe avquynbı, cole əəmbı, paralıç ı'xhı'ynbı abayle vuxha. Mang'veeyib manbı yug qaa'a vuxha. ²⁵ Galileyeençe, Dekapolis eyhene cigeençe, İyerusalimeençe, Yahudeyayeençe, İordanne damayne şene aq'vayle Mang'uqab qihna insanaaşın t'arat'cad qöo ıxha.

5

I'see suval xət qa'a

¹ İnsanaaşın t'arat' g'acu, I'sa suvalqa ılqəç'u giy'arna. Mang'usqa Cun telebabı qavayle, ² Mana manbışis ine cuvabıka xət qa'a giyğal:

³ – Nimee baxtivarariy, «Allahdena co nişiscab karai'dəənbıva» eyhenbı!

Xəybışda Paççahiyvalla* manbışda vuxhes.

⁴ Nimee baxtivarariy, gyaaşenbı!

Allahee manbışis yik'ıbı helesınbı.

⁵ Nimee baxtivarariy, cocab co ögeeqa hudyoolenbı!

Allahee manbışis cuvab huviyn ciga heles.

* **4:16** 4:16 İnexüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (9:1). † **4:17** 4:17 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxhe. ‡ **4:23** 4:23 Sinagoga: Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an ciga.

* **5:3** 5:3 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxhe.

- 6 Nimee baxtivarariy, Allahna qopkuna yəq otxhuniyleyiy ulyodğuyle geeb vukkananbı!
Allahee manbışis cos ıkkanan helesın.
- 7 Nimee baxtivarariy, rəhı'm haa'anbı!
Allaheeyib manbışis rəhı'm haa'as.
- 8 Nimee baxtivarariy, yik' mətınbı!
Manbışik'le Allah g'aces.
- 9 Nimee baxtivarariy, uğooduyiy duşmaniyvalla ç'əv haa'anbı!
Allahee manbışik'le Cun uşaxarva eyhes.
- 10 Nimee baxtivarariy, qotkuda ha'ava vuk'lelqa yiğbı ı'k'əənbı!
Xəybışda Paçcahiyvalla manbışda vuxhes.
- 11 Şu nimee baxtivarariy Zal-alla cuvab alyaat'anbı, Zal-alla dağamiyvaleeqa gyapk'ıynbı, Zal-alla horbışika gardanaqa kar giyxhenbı. ¹²Şadepxhe, şoqa xəybışee xəbna hək' vuxhes. Həməxüdid şole ögee vuxhayne peyğambaraaşine vuk'lelqa yiğbı allı'ı.

Ç'iyena q'eviy dyunyeyn nur

- ¹³ Şu ç'iyena q'ev vobna. Q'evan çina q'ızmalla avaak'an hav'eene, nişisse mançina q'ızmalla savaak'al ha'as vəxəye? Mana mançile qiyğa saccu insanaaşine g'elybışeeqa g'aqa dağaa'asın xhinne qooxhe, menne nişiscab kara avayle deş.
- ¹⁴ Şu ine dyunyeyn nur vod. Suvane q'oma alyav'una şahar dyugul ha'as vooxhen kar deş vodun. ¹⁵ Neng'vecab qavhuna lyampa g'abık avqa giviyxhe deş, mana axtine cigeeqa gırgıng'ulqa xaa'ad işix gixhecenva giviyxhe. ¹⁶ Hasre həməxüdüd vuşun nur insanaaşılqa gixhecen, manbışik'led vuşun yugun işbı g'acu, Xəybışeena vuşda Dek axtı qe'ecen.

I'see Q'aanunne hək'ee xət qa'a

- ¹⁷ Vuşde ək'leeqa qımaylece, Zı peyğambaraaşe uvhuniy Q'aanunee† ot'kunin ak'an ha'aasniyxan qarıva. Zı manbı ak'an ha'as deş, cigeeqa qalya'as, nişisiy manbı ıkkana hagvas qarı. ¹⁸ Zı şok'le hək'en eyhe, xəybıyiy ç'iyə hıgəkkarasse Q'aanunee otk'unin gırgın kar ixhesın, Mançee otk'unin gırgın kar dexha, Mançençe sa k'inna hərfıb, sa k'inin xat'ıd hakkalas deş. ¹⁹ Şavaayiy Q'aanunee opk'unna sa k'inna əmr xheeyib hidyav'u, vucee hı'ıynıd mebinbışis xət qı'ı, mana Xəybışde Paçcahiyvallee nekke avqana ixhes. Q'aanunee otk'unin ha'ana, man mebinbışis xət qa'ana Xəybışde Paçcahiyvallee axtına ciga avqas. ²⁰ Zı şok'le eyhen, vuşda qopkuvalla fariseyaaşineyiy Q'aanunne mə'əllimaaşine‡ qopkuvalile hexxaba devxheene şu Xəybışde Paçcahiyvaleeqa eepç'es deş.

Qəline hək'ee

- ²¹ Yişde dekkaaşik'le şenkecad uvhu «İnsan gimek'a»§, şavaayiy gik'u mang'uqad məhkama ilyakkas. ²² Zımee şok'le eyhen, şavaayiy çoculqa qəl hav'u, hasre mang'uqad məhkama ilekkecen. Şavaayiy çocuk'le «Bəç'ərva» uvhu, hasre mang'uqad nekke xədı məhkama ilekkecen. Çocuk'le «Nişiscar karı'dəən karva» uvhunar cehinyamne ts'ayee gyoxhxhanas.

- ²³ Mançil-allad, q'urbanbı allya'ane cigeeqa Allahıs pay abıyne gahıl vas yik'el qadeene, çoc vale ts'imisra vor, ²⁴ pay ma'ab g'alepçı, hark'ın ts'erra çoc mizel aqqe. Mançile qiyğa sark'ıl yiğna pay hevle.

† 5:17 5:17 Q'aanun: Allahee Mısa peyğambarıle gəna huvu (Tavrat). ‡ 5:20 5:20 fariseyariy Q'aanunun mə'əllimar: manbı dindarar vuxha. Manbışk'le Allahee Mısa peyğambarıle gəna huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbışe mana Q'aanun mebinbışisib xəp qaa'a vuxha. § 5:21 5:21 İnexüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (20:13).

²⁵ Vake borc qeqqang'uka yəqqəcab miz t'abal hee'e, deşxhee, mang'vee ğu haakimisqa hixhara'as, haakimeeyir g'aravulyçisqa qeles, g'aravulyçeeeyir zindaneeqa arçes. ²⁶ Zı vak'le hək'en eyhe, ğu mançe borc bıkırda qıdeqqı g'aykkas deş.

Zinayne hək'ee

²⁷ Şok'le «Zina hıma'ava»* uvhuyn g'ayxhiyn. ²⁸ Zımee şok'le eyhen, vuşuyiy menne zəiyfayqa ghalençe xhyan k'əə ilyakkı, yik'ee zina hı'ınacar xhinne eyxhe. ²⁹ Yiğne sağne ulen ğu karai'dəəne yəqqı'lqa ts'its'a'axhee, mana ul alqavhu dağepçe. Yiğneme tanan sa sura atk'iniy, tan bıkırdacad cehinyameeqa dağepçuyle yugda ixhes. ³⁰ Yiğne sağne xılen ğu karai'dəəne yəqqı'lqa ts'its'a'axhee, man xıl gyatxı dağepçe. Yiğneme tanan sa sura atk'iniy, tan bıkırdacad cehinyameeqa atk'iniyle yugda ixhes.

Qaxuviyne hək'ee

³¹ «Şavaayiy xhunaşşe qıxeele, məng't's qaxiyvunava xıyaqa kağız heleva»† uvhu. ³² Zımee şok'le eyhen, şavaayiy zinal deş, menne k'aral-alla xhunaşşe qıxeele, məhring'vee xhunaşşe zina ha'as haly'eehena xhinne eyxhe. Mering'uke qığeyç'una xhunaşşe hey'ınar zina hı'ına xhinne eyxhe.

K'inine hək'ee

³³ Şok'le, yişde dekkaşik'le şenkecad uvhuyn g'ayxhiyn: «Horbışıka k'in g'imiyşar, nişinemeeyiy Rəbbilqa k'in g'assır, manıd he'e»‡. ³⁴ Zımee şok'le eyhen, nişilqacad k'in g'imiyşar. Xəəlqan k'in g'imiyşar, mana Allahna taxt vobna, ³⁵ ç'iyelqan k'in g'imiyşar man Allahın g'elik avudun ciga vodun, İyerusalimılqanıd k'in g'imiyşar mana xənnə Paççahna şahar vobna. ³⁶ Yiğne vuk'lelinıd k'in g'imiyşar, vasse mançilyna ç'ərıb cagvarayiy k'aarı qaa'as vəəxə deş. ³⁷ Vuşun «ho'o» ho'o ixhecen, «de'eşıd» de'eş ixhecen. Mançile hexxan şeyt'aniken vodun.

Duşmanar vukkiykne

³⁸ Şok'le «Ulene cigee ul, siliyne cigee sili qeqqeva»§ uvhuyn g'ayxhiyn. ³⁹ Zımee şok'le eyhen, şos pısın ha'axhee hasre he'ecen. Şavaayiy yiğne aq'vayn sağın sura g'oxhxhu'u, mang'ulqa aq'vayn mansa surad sak'al he'e. ⁴⁰ Ğu məhkameeqa huvu yiğın tanaalin gurt g'ayşes ıkkaxhee, məhring'us mançıl ooğançe ali'inyıd hele. ⁴¹ Vasqa, şavamecad cun kar sa kilometrna* haqqas ilekkaxhee, məhring'un kar q'ölle kilometr haqqe. ⁴² Vake kar heqqang'us hele, vake borc hekkang'uked aq'va sak'al hıma'a.

⁴³ Şok'le «Vas k'anena ıkkıykne†, duşmanır g'ımece ixheva» uvhuyn g'ayxhiyn. ⁴⁴ Zımee şok'le eyhen, vuşun duşmanar vukkiykne, şoqa qihna gyapk'ıynbışdemeeyib düə hee'e. ⁴⁵ Manke şu, vuşde Xəybışeene dekkın hək'en uşaxar vuxhes. Mang'una veriğ yugunbışılqab, pısınbışılqab akaraba gyooxha, Mang'un gyoğiyid qopk'uyınbışılqab g'ahapk'ıynbışılqad akaradacad gyoğa. ⁴⁶ Şu vukkananbıcab şos vukkanva, mançike şos nəxdun mukaafatne ixhes? Nya'a, məxüd şene karai'dəəne nalok'bı sa'anbışed‡ ha'a dişde? ⁴⁷ Şu saccu vuşde çocaaşiscab salam hoolexhee, nya'a man curayn karee? Nya'a, Allah

* 5:27 5:27 İnexüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (20:14). † 5:31 5:31 İnexüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (24:1). ‡ 5:33 5:33 İnexüd Mısa peyğambarne xhebıd'esde kitabee otk'un (19:12).

§ 5:38 5:38 İnexüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (21:24). * 5:41 5:41 Sa kilometr: İzrailee şene gahbışıl Roma İmperiyeyne eskeraaşısse cos ıkanan kar, cos ıkkanne insanısqa haqq'a'as əxə ıxha.

† 5:43 5:43 İnexüd Mısa peyğambarne xhebıd'esde kitabee otk'un (19:18). ‡ 5:46 5:46 Nalok'bı sa'an: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikanıy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbışe nalok'bı Roma imperiyeysniy sa'anbı. Mançıl-allab nalok'bı sa'anbışqa duşmanaşıqa xhinneniy ilyaaka.

qıvdyats'anbişe həməxüd ha'a dişee? ⁴⁸ Hasre vuşdab yugvalla Xəybışeene Dekkina yugvalla xhinne ç'əvcab dyooxhena vuxhecen.

6

Sadaq'ayne hək'ee

¹ İlyaake, şu yugvalla haa'ang'a, mana insanaaşine ulene ögiyl manbışik'le haagvasva hımaa'a. Deşxheene, şu vuşde Xəybışeene Dekkike nəxbınacab mukaafat alyapt'as deş. ² Kasibıs sadaq'a helemee, man dyak'v haa'a himele. Məxüd aq'vasın ha'anbişe, cone hək'ee yugda yuşan he'ecenva, sinagogbışeeyiy* şahrabışee ha'a. Zı şok'le hək'en eyhe, manbişe con mukaafat alyaat'uyun. ³ Ğumee sadaq'a helemee, solne xilek'le sağınçın hucoome ha'acad mats'axhxhecen. ⁴ Hasre ğu huvuyn sadaq'a dyugulenda axvacen. Dyugulenıd g'ecene yiğne Dekkee vas mukaafat helesın.

Düə nəxbiy haa'as vukkan

⁵ Düə haa'ameeyib, aq'vasın ha'anbişe haa'na xhinne hımaa'a. Məxbınbışis sinagogbışee, şahrayne vutbışik insanaaşik'le g'ecene cigabışee ulyobzur düəbı ha'asxhe ikkiykananbı. Zı şok'le hək'en eyhe, manbişe con mukaafat alyaat'uyun. ⁶ Ğumee düə haa'ang'a, yiğne gozeeqa ikkeç'u, aqqad qı'ı dyugulenba yiğne Dekkis düə hee'e. Manke dyugulenıd g'ecene yiğne Dekkee vas mukaafat helesın. ⁷ Düə haa'amee, menne dinıne milletbişe xhinne sa kar hakkee himeqqa. Manbışisqa həməxüd qöö, co sa kar geed eyheng'aniyxan, Allahık'le g'ayxhes. ⁸ Şu manbışik akaraba mooxhe! Vuşde Dekkık'le şos hucooyiy ıkkın, şu Cuke heqqassecad ats'a.

⁹ Mançıl-alla şu inəxüb düə hee'e:

«Xəybışeena Dek yişda!

Hasre gırğing've mizel Yiğın do axtıda aqqecen!

¹⁰ Havaasre Yiğna Paççahiyvalla quvooracen,

Xəybışee nəxübiy

Hasre ç'iyelid Vas ıkkınəxi'd ixhecen!

¹¹ Hucoone ixhes, g'iyniysın şas oxhanasın gıney hele.

¹² Şi qotkuda hidi'iyñçile, Ğu ilyheç'e,

Nəxüdiy şi şak qotkuda hidi'iyñ yik'el hixan ha'a.

¹³ Həməxüd he'e, şi bınahın hımoot'alcen,

Şeyt'anıke şi g'attivxhan hee'e».

¹⁴ Şu insanaaşe şok hı'iyñbı yik'el hixan he'eene, vuşda Xəybışeena Dekkır vuşde bınahbışile ilyheç'es. ¹⁵ Şu insanaaşe şok hı'iyñbı yik'el hixan hide'eene, vuşda Dekkır vuşde bınahbışile ilyheç'es deş.

Siv aqqiyne hək'ee

¹⁶ Siv aqqımee aq'vasın ha'anbişe xhinne, aq'va havaxan hı'ı ivmiykar. Manbişe siv aqqiy hagvasdemee məxdıne aq'vabışika iviykar. Zı şok'le hək'en eyhe, manbişe con mukaafat alyaat'uyun. ¹⁷ Ğumee siv aqqımee, ç'ərılqa əğəə hadğve, aq'va hoğle. ¹⁸ İnsanaaşik'le ğu siv aqqıvacad mats'axhxhecen. Məxür ğu insanaaşik'le deş, dyugulen g'ecene Dekkık'le g'aces, mançıl-alla Mang'veeyid vas mukaafat heles.

Var-devletne hək'ee

¹⁹ İne dyunyel kar sıma'a. Maa'ad kar guvayn otxhan, pasın aqqaqqa, sixnareeşe xaybı q'əra qa'a. ²⁰ Mançine cigee şu şosun kar xəybışee se'e. Maa'ad man guvaynıd

* 6:2 6:2 sinagoga: Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an ciga.

otxhan deş, pasınıd aqqaqqa deş, sixnareeşeb ikkepç'ı qöqə deş. ²¹ Yiğın kar nyaadiy, yiğın yik'id maa'ad ixhes.

²² Ulen tanıs işix hele. Yiğna ul yugba vuxheene, yiğın tanıd nurun gyatsts'ı ixhes.

²³ Yiğne missine ulek'le yugda g'idecexheene, yiğın tancad miç'axiyvalee ixhes. Yiğın «nur» miç'axvallaxhee, mana miç'axiyvalla nimeenaniyxan vob!

²⁴ Şavussecaş q'öne xəring'us g'ullux haa'as vəəxəs deş. Mang'us manbışda sa ıkkıykanasda, manasame g'imece ixhes. Manbışde sang'un, mang'vee sura aqqasın, mansang'uqa sark'ilir ilyakkas deş. Şosse sayangaba Allahısib var-devletısib g'ullux haa'as dəəxə.

G'iyqiyna humaa'a

²⁵ Mançıl-alla Zı şok'le eyhen, hucoone oxhanas, hucoone ulyoğas, hucooniyxan alya'asva mançına humaa'a. Nya'a, i'mı'r otxhuniyle, tanıd tanalinçile gıranda dişde vod? ²⁶ Xəəne şit'yaaşıqa ilyaake: mançın ezad deş, gyoxad deş, anbarbışeeqa sa'ad deş. Vuşde Xəybışeene Dekkemee manbı mıssıda g'alya'a deş. Nya'a şu şit'yaaşıle nimeexheyib ooqa dişde vob? ²⁷ Vuşde şavussene nişinamecab haa'a, sa sə'ət i'mrena hexxa'as vəəxə?

²⁸ Nişisne şu tanalqançına haa'a? Çolune t'et'ybışıqa ilyaake nəxüdiy ələə: mançın işib ha'a deş, uxarad ha'a deş. ²⁹ Şenmeen karnane Sileymaneeyid mançine sançilin xhinne uftanın tanalinbı ali'i deş. ³⁰ İnyam k'ıldananbı, çoleene g'iyna vobne, g'iyqab peşteeqa apçesde ok'alqa Allahee məxdın tanalinbı alya'axheene, nya'a şolqa alya'as dişde? ³¹ Mançıl-allad «Hucooniyxan oxhanasva?», «Hucooniyxan ulyoğasva?», «Hucooniyxan alya'asva?» mançına humaa'a. ³² Mane karbışde gırgınçına Allah qıdvyaats'anbışe haa'a. Şoqamee Xəybışee Dek vorna, şos man karbı ıkkananbıva Mang'uk'le ats'an. ³³ Şumee ts'eppe Allahna Paççahıyvallayiy Mang'una qopkuvalla t'abal hee'e. Mançile qiyğa man gırgın kar şoqa ixhesin. ³⁴ Mançıl-allab g'iyqiyna humaa'a, mançın çincab-çına haa'asda. Yiğisiysta-yiğisiysta əq'üba vuxhesdacab.

7

Mering'ulena humaa'a

¹ Mering'ulena humaa'a, şolenab hima'acenva. ² Şu nəxübiy mering'ulena haa'a, şolenab həməxüb haa'as. Şu nəxüdiy ulyoodakke, şosud həməxüd ulyootkes. ³ Nya'a, vak'le çocune uledın çöp g'ece, yiğne ulena ç'il g'udyooce? ⁴ Yiğne ulee ç'ilıyngang'a, nəxüdne şu yiğne çocuk'le eyhes: «Hasre zı yiğne uledın çöp qığahasva!» ⁵ Aq'vasın ha'ana, ts'eppa yiğne ulena ç'il qığeehe! Mançile qiyğa vak'lecad g'acesın, nəxüdiy çocune uledın çöp qığahas eyxheva.

⁶ Muq'addasın xvaabışis himele, deşxhee mançın satk'ılıd şu qoodas. Vuşun mirvarıbı vokbışde ögiylqa k'ima'a, deşxhee mançın manbı k'öq'əsınbı.

Allahıke heqqe

⁷ Heqqee – şos helesın, t'abal he'ee – aveykesın, akka k'etvee – şos aaqasın.

⁸ Hekkang'us helenxhe, t'abal ha'ang'uk'le iveekenxhe, akka k'etvang'usud aaqanxhe.

⁹ Vuşde yı'q'nee məxrına vornane, duxee gıney heqqamee, g'aye hevleceş?

¹⁰ Şavaane, dixee baluğ heqqamee, xoçe hevles? ¹¹ Vuşun yik'bı nimee pısınbı ixheeyid, şosse vuşde uşaxaaşis yugun paybı heles əxənbı, nya'a, vuşde Xəybışeene Dekkee şu Cuke heqqeene yugun karbı hıdevune g'alyaa'as?

¹² Gırgıne karee şos insanar şoka nəxübiy vuxha vukkan, şunab insanaaşıka həməxüb vuxhe. Q'aanununud, peyğambaraaşed uvhiyn man yic vodun.

Xəybışeene Paççahıvaleeqan muğun akka

¹³ Muğne akkayle ikeepç'e. İnsanar gyabat'ana yəqı'b, mançin akkabıd əqı'nıbı vod. Gellesınbı mane yəqqı'n avayk'an. ¹⁴ I'mrena yəqqı'b, çin akkabıd muğunbı vod. Manbı iveykenbı geeb k'ilybabı vob.

Horalay peyğambaraaşine hək'ee

¹⁵ Horalay peyğambaraaşike şucab şu havaace. Manbı şosqa gevene g'ekvee abayle, abğançemee missına umul xhinne vooxhe. ¹⁶ Manbı şok'le cone işbışike vaats'a vuxhes. Nya'a, şok'le g'ara tikanıl t'ımıl, zazaaleb inciliy saa'a g'avcunane? ¹⁷ Yugne yiven yugnab meyvaxhe hoolena, qööçene yivenıb qööçena meyvaxhe hoolena. ¹⁸ Yugne yivel qööçena meyva ayleylena deşxhe, qööçene yivelib yugna meyvaxhe ilydyaalena. ¹⁹ Yugna meyva hudyoolena yivıb gyapxı ts'ayeeqaxhe huvooxharna. ²⁰ İşbışike şok'le horalay peyğambarar vaats'a vuxhes.

²¹ Zak'le «Yişda Xərna, yişda Xərnav» eyhen gırgınbı Xəybışeene Paççahiyvaleeqa ikeepç'es deş. Saccu Xəybışeene Yizde Dekkıs ıkkanan hı'ına maqa ikkeç'es. ²² Q'iyaaamatne yiğil gellenbışe Zak'le eyhesın: «Yişda Xərna, yişda Xərna, şı Yiğne doyuka dişdiy peyğambariyvalla haa'a? Yiğne doyuka dişdiy cınar qığa'a? Nya'a, Yiğne doyuka dişdiy gellesın əlaamatbı hagva?» ²³ Manke Zı manbışik'le eyhesın: «Pisvalla ha'anbı, Zak'le şu vaats'a deş, Zake əq'əna qeepxhe!»

Q'öne xaane hək'eena misaala

²⁴ İn Zı eyhenbı g'ayxhı, mançıl k'ırı alixhıxhına, it'umne cigee xav ali'iyne ək'elikane insanık akar. ²⁵ Nimeen gyoğuybı gyoğeeyid, nimee damabı qakky-atk'ineeyid, nimee mıtsbı e'eeyid man xav cigee ulyozzuriyn. Man suval alyı'ıl-alla hı'ğətkır deş. ²⁶ İn Zı eyhenbı g'ayxhı mançıl k'ırı ilydiyxhına insan, g'umul xav ali'iyne beynyavayk akar. ²⁷ Gyoğiybı gyoğas, damabı qakkyak'anas, mıtsbı a'as mane gırgınçin xaakın ha'asın. Xavıd qukkıyok'alasın, mançike vuççud axvas deş.

²⁸ I'sa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, millet Mang'vee yuşan hı'iyñçile matxha axva. ²⁹ Mang'vee Q'aanunne mə'əllimaaşe* xhinne deş xət qı'ı. Mang'vee gırgın kar Cune xıle vod xhinne xət qı'ı.

8

I'see ı'xnabışe gyatsts'ına insan yug qa'a

¹ I'sa suvayle giç'umee, Mang'uqab qihna geeb insanar qavayle. ² Maa'ar Mang'usqa maşnane ı'xnabışe gyatsts'ına sa insan qıxha: «Yızda Xərna, Vas zı mətti qa'as ıkkıykınee, əxəsdava» uvhu Mang'us k'yoyzarna. ³ I'see xıl hotku mang'uk set'u eyhen:

– Ho'o, Zas ıkkanan, mətti qıxhe!

Mana insan mankecar mətti qexhena. ⁴ I'see mang'uk'le eyhen:

– Nyaggah neng'uk'lecad vuççud immeyhe. Ğunar kaahınısqı hak'ne mang'uk'le ğu hagve. Qiyğab Mısee uvhuyn xhinne q'urban ablee'e. Məxüd yığın yug qıxhay insanaaşik'le g'acesın.

I'see vəşing'une k'omandırna nukar yug qa'a

⁵ I'sa Kefernahumqa arımee, Mang'usqa vəşing'una k'omandır qıxha, miz k'yaa'a:

⁶ – Yızda Xərna, yizde nukarıs paralıc ı'xı' xaa g'alırxhu vor, mang'vee xəppa əq'üba opxhan.

⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

* **7:29** 7:29 Q'aanunun mə'əllimar: Mane insanaaşik'le Allahee Mısayleğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. Manbışe Q'aanunee otk'uniynbı insanaaşılqa hixhar ha'a ıxha.

– Zı arı mana yug qa'asda.

⁸ Vəşing'une k'omandiree Mang'une cuvabıs eyhen:

– Yizda Xərna, zı Vak avaak'ına deş vor, Ğu yizde akkalqa ayres. Ğu sa cuvabcad uvhee, yizda nukar qixhesda. ⁹ Zaqa ç'ak'ınbıb vobunbı, yizdeb xilek avub eskerar vob. Zı manbışde sang'uk'le «Hoorava!» uvhee, mana əlyhəəsda, mansang'uk'led «Qorava!» uvhee, manar qalesda, nukarık'le «İn he'eva!» uvhee mang'veeyid ha'asın.

¹⁰ Mang'une cuvabıle I'sa mattexhena. Mang'veen Cuqad qihna q'ööne milletık'le eyhen:

– Zı şok'le hək'eda eyhe, Zak'le İzrailee məxdın xədn inyam neng'uqacad g'acu deş. ¹¹ Zı şok'le eyhen, Xəybışeene Paçcahiyvalleeqa şargıleyiy garbile menne milletbışınbı geebbı ables. Manbı İbrıhımıka, I'saq'ıka, Yaaq'ubuka sa sufranıl savaales. ¹² Co ine Paçcahiyvalınbıva eyhenbımee ine Paçcahiayvaleençe miç'axne cigeeqa dağaa'as. Mançe geşşuybıyiy ık'arıke silıbı sana-sançıl qadaxan ses qöö ixhes.

¹³ Qiyğa I'see vəşing'une k'omandırık'le eyhen:

– Hooraa! Yiğne inyamıs sik'ı vas heles.

Mang'una nukar mankecar yug qexhena.

I'see geeb insanar yug qaa'a

¹⁴ I'sa Pyoturne xaaqa arımee, mang'una abay g'ızdırmayn gyorxhan tyulee g'eece.

¹⁵ I'sa məng'i'ne xilek set'umee, g'ızdırma avayk'anna. Mana siğeetsu, Mang'us sufra qa'a.

¹⁶ Exha qıxhameeyid I'saysqa cinaaşe avquyn geeb insanar abayle. Mang'veen cuvabıka cinaaríd qığa'anbı, vuk'aranbıb yug qaa'anbı. ¹⁷ Məxüd Yeşaya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

«Mang'veen yişin ık'arbı ts'its'ı'ı,

Yişin ç'irvallabı Culqa alyaat'u»*.

I'sayna yəq avquynbı

¹⁸ I'sayk'le Cune hiqiy-alla geed millet sadı g'acumee, Mang'veen Cune telebabışik'le golyune şene suralqa ilğeepeç'eva eyhe. ¹⁹ Maa'ar Mang'usqa Q'aanunne mə'əllimaasına† sa qıxha eyhen:

– Mə'əllim, Ğu nyaqa ark'ınee, zı Vaqar qihna qales.

²⁰ I'see mang'uk'le eyhen:

– Süvəbışiqad, xəə'əd ileedaxvane şit'yaaşıqad akvaa vodun. İnsanne Duxayqamee‡ vuk'ul apçesıníd ciga deşin.

²¹ I'sayne sa menne telebee I'sayk'le eyhen:

– Yizda Xərna, hasre zı ts'erra hark'ın dek k'eyxhas.

²² I'see mang'uk'le eyhen:

– Zaqa qihna qora. Havaasre hapt'ıynbışecab con hapt'ıynbı k'evxhecen.

I'see goleena t'ufan ulyoozar haa'a

²³ I'sa lotk'eeqa gyu'urmee, Mang'un telebabı Cuqab qihna qavayle. ²⁴ Sayangaba golee xəbna t'ufan g'ooxa, mançin hı'iyne mırıtışın lotk'a gıayts'en. Mane gahıl I'sa g'alırxhu eyxhe. ²⁵ Telebabı Mang'usqa qeepxha Mana muğur qı'ı eyhen:

* **8:17** 8:17 İnexüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (53:4). † **8:19** 8:19 Q'aanunun mə'əllimar manbışik'le Allahee Mısayle ğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. ‡ **8:20** 8:20 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhık'le eyhe. Mana Paçcah gırgine milletbışda xərna ixhes.

– Yişda Xərna, şakin eyxhe vod, şı g'attivxhan hee'e!

²⁶ I'see manbışik'le eyhen:

– İnyam k'ıldananbı, nya'a şu qəvəyq'ən?

Mana oza qıxha t'ufanık'leyiy mırtbışik'le «İleezreva!» eyhe. Manbıd ileezaranbı.

²⁷ Mançile telebabı mattepıxa eyhen:

– Mana nəxrına İnsanne? T'ufanınıd, mırtbışinıd Mang'vee uvhuyn ha'a?

I'see q'öyre cinaaşe aqqına yug qa'a

²⁸ I'sa golyune şene aq'valqa ilğec'u, Gadarbışde cigabışeeqa qarımee, maane mağarabışeene nyaq'vbışeence, q'öyre cinaaşe aqqına insan Mang'une ögiylqa qarayle. Manbışıqa məhbına qəl vuxha, insana qəpq'ı'niyvalin mane yəqqı'le ı'lğəə vuxha deş. ²⁹ Manbışe ts'ir üvxü eyhen:

– Allahna Dix, Vas şake hucoone ıkkən? Ğu şas əq'üba hevlesne, gah hidipxırcar qarı?

³⁰ Manbışike sık'ılda şaqana vokbışin turuğ uxhiyxhan eyxhe. ³¹ Cinaaşe I'says miz k'yaa'a vuxha:

– Ğu şı qığa'asxhee, vokbışde turuğeeqa g'e'eeşə.

³² I'see mançik'le «Hiderava!» eyhe. Manbıd insanaaşine adğançe qığeeç'u, vokbışde turuğeeqa ayk'an. Vokbışin turuğcad ganzile goleeqa ayhe, mançına sacab üç'übbə aaxva deş. ³³ Vokbı uxhiyxhan ha'anbı hepxı şahareeqa qabı, cinaaşe avq'uyne insanaaşine vuk'lelqa qadıyn gırgın yuşan ha'an. ³⁴ Mançile qiyğa şaharın cəmə'ətcad I'sayne ögiylqa qığec'u, Mang'uk'le eyhen:

– Hucoone ixhes, yişde cigabışeence qığec'e.

9

I'see paralic ı'xı'na yug qa'a

¹ I'sa lotk'eeqa gyu'ur, golyune şene aq'valyne Cune şahareeqa qarayle. ² Mang'usqa paralic ı'xı'na tyuleena sa insan ıkkəkka. I'sayk'le manbışin inyam g'acumee, paralic ı'xı'ng'uk'le eyhen:

– Dix, qı'məyq'ən, yiğne bınahbışile ilyheepç'ıynbı.

³ Manke maa'ane sabara Q'aanunne mə'əllimaaşə* coled-alqa uvhuyn:

– Mang'vee kufurud ha'a!

⁴ Manbışde fıkıreençe ı'lğəən g'acu I'see eyhen:

– Nya'a vuşde yik'eençe pısın karbı ı'lğəə? ⁵ İnçin neniş eyhes dağamda: «Bınahbışile ilyheepç'ıynbıvane», deşxhee, «Oza qıxha iykrevane»? ⁶ Şok'le inıd ats'axxhe, ç'iyeyne aq'val İnsanne Dixısse† bınahbışile ilyheç'es əxəna.

Qiyğa Mana paralic ı'xı'ng'ulqa sak'ı eyhen:

– Oza qıxhe, tyulyud alyaat'u yiğne xaaqa hoora.

⁷ Manar oza qıxha cune xaaqa ayk'an. ⁸ Milletik'le man g'acu qətq'ı'n, insanaaşis məxbına guç hoolena Allah axtı qa'a.

I'see Matta qoyt'al

⁹ I'sa mançe ı'lğəəmee, nalok'bı sa'ane cigee gyu'urna Matta donana sa insan g'acu, mang'uk'le eyhen:

– Zaqar qihna qora.

* **9:3** 9:3 Q'aanunun mə'əllimar: manbışik'le Allahee Mısayleğana g'axuvuna Q'aanun (Tavrat) yugba vaats'a vuxha. † **9:6** 9:6 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Manar suğotsu I'sayqar qihna qarayle. ¹⁰ I'sa sufranılqı qarımee, nalok'bı sa'anbıyiy †bınahnanbı abı, Mang'ukayiy Mang'une telebabışıka sacıgee kar otıxhan ıxha. ¹¹ Fariseyaaşıq'le§ man g'acumee, Mang'une telebabışıq'le eyhen:

– Nya'a vuşde Mə'əllimee nalok'bı sa'anbışıqayiy bınahnanbışıka sacıgee kar oyxhan?

¹² I'sayk'le man g'ayxhı eyhen:

– Vuk'dyak'arne insanaaşış doxtur ikkiykkanna deşxhe, mana vuk'aranbışısxhe ikkiykkanna. ¹³ Şu ts'eppa hudoora havak'ne «*Zas q'urban deş, rəhı'm vukkan*»* eyhene cuvabına mə'na vaats'a vuxhe. Zı qopkuynbı deş, bınahnanbı qoot'alasva arı.

Aqqaqqane sivne hək'ee qiyghan

¹⁴ Mane gahıl Yəhyeyn telebabı I'saysqa abı qiyghanan:

– Nya'a şıyiy fariseyaaşe geed sivar aqqaqqa, Yiğne telebabışe ıqdyaqqa?

¹⁵ I'see manbışıq'le eyhen:

– Tsuma k'anenang'a, davatbışeeqa abıyne mihmanaşe nya'a aq'vabı qa'as eyxheyee? Tsuma manbışısse alyart'asın yığbı qadımee, manke manbışed sivar aqqasınbı. ¹⁶ Neng'veecab yisseyne tanalınçılqa ts'enne parçeykena yamax üvxiyxə deş. Ts'ebna parçe yisseynçik avqas deş, curuvxhesda. Q'əç'ür sık'ılbab xəp quvvhəs. ¹⁷ Ts'edın çaxıríd yisseyne tuluğbışeeqa haç'a'an deşxhe. Deşxheene tuluğbı qodu çaxıríd ehəkkasın, tuluğbışıknıd ixhesın. Ts'edın çaxır, ts'enne tuluğbışeeqaxhe haç'a'an. Məxüd he'eene tuluğbıd, çaxıríd axvasın.

I'see xhunaşseyiy içiy yug qaa'a

¹⁸ I'sa yuşan ha'amee, Mang'usqa sinagogna† xərna qarayle. Mana I'says k'yorzul eyhen:

– Yızda yiş həşde xhinne qiyk'u, Ğu həşde arı məng'ılqı xıl gıxhxheene, mana eexvasda.

¹⁹ I'sa suğots'u, telebabışıka sacıgee mang'uqar qihna ayk'an.

²⁰ Mane gahıl yıts'ıq'vəlle (12) senna eb k'əən ık'arnana sa xhunaşşe, I'saysqa yı'q'əle qiyxha Mang'une tanalınçıne baağık seet'a. ²¹ Məng'ee celed-alqı eyheva:

– Mang'une tanalınçıkcar seet'unaxhiy, yug qeexheyiy.

²² I'sa sak'imee mana g'aycu eyhen:

– Yiş, qimeeq'ən, yiğne inyamin ğu yug qey'ı.

Zəiyfa hamankecar yug qeexhena. ²³ I'sa sinagogne xəring'une xaaqa arımee, maadın alıkkı-gıkkıyiy ak'ına mə'niy dyutyak'ee hook'anbı g'avcu, ²⁴ eyhen:

– G'eeppç'e ögiyle, içiy qiyk'u-karey'ı deşur, mana g'alirxhu vor.

Manbışe I'sayne cuvabıs əqənabı ha'a. ²⁵ Cəmə'ət g'aqa qığavhu, I'sa aqa ikkeç'u, içiyne xileke aqqımee içiy sıgeets'ana. ²⁶ Mana xabar, mane cigabışde gırgıne surabışılqı hıviyxharna.

I'see q'öyre bı'rq'ı'na yug qa'a

²⁷ I'sa mançe qığəç'umee, Mang'uqab qihna q'öyre bı'rq'ı'na «Davudna Dix‡, şalqa rəhı'm hee'eval» ts'ir haa'a qöö vuxha. ²⁸ Mana xaaqa ikkeç'umee, bı'rq'ı'nıbı Mang'usqa qavayle. I'see manbışıq'le eyhen:

‡ 9:10 9:10 nalok'bı sa'anbı: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikanıy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbışe nalok'bı Roma imperiyeysniy sa'anbı. Mançıl-allab nalok'bı sa'anbışqa duşmanaasıqı xhinneniy ilyaaka. § 9:11 9:11 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Fariseyar dın k'orada hıdy'a'anbışıqı ooğançe avqı ilyaaka vuxha. * 9:13 9:13 İnəxüd Hoşea peyğambarne kitabee otk'un (6:6). † 9:18 9:18 sinagoga: Cühüt'yaşe ı'bəədat ha'an cıga. ‡ 9:27 9:27 Davudna Dix: Masıxh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha.

– Zasse man ha'as əxəva şu inyam ha'anne?

Bı'rq'ı'nbişe Mang'uk'le eyhen:

– Ho'o, yişda Xərna!

²⁹ I'sa manbişde ulepşik qet'u eyhen:

– Vuşde inyamıs sik'ı helen.

³⁰ Manbişin ulepşi mankecad qeedaxhenbı. I'see manbişik'le «Nyaggah şavuk'lecad immeyheva» eyhe. ³¹ Manbişemee mana xabar, mançe qığeepç'ı mane cıgayne gırgıne surabışılqa hivxhar haa'ana.

I'see sa yuşan ha'as dəxəna yug qa'a

³² Manbı mançe qı'ğəəne gahıl, I'saysqa cinaaşe aqqına, yuşan ha'as dəxəna insan arayle. ³³ I'see cin qığavhumee, mana insan yuşan ha'a giyğal. Cəmə'ət mane işile mattıxha eyhen:

– İzrailil inəxdun kar mısacad ıxhayn deşdiy!

³⁴ Fariseyaaşemee eyhe ıxha:

– Mang'vee cinar, cinaaşine xəring'une kumagıka qığa'a.

I'see milletna haa'a

³⁵ I'sa gırgıne xıvaaşeeyiy şaharbişee alycaxva maane sinagogbişee xət qa'a ıxha. Mang'vee Xəybışeene Paçcahiyvalina yugna xabar yuşan haa'a, gırgıne ık'arbişikeb yug qaa'a vuxha. ³⁶ Cuqa qihna qöön cəmə'ət g'acu, I'sayna manbişılqa rəhi'm qavayle: manbı çoban dena axuyn vəq'əbı xhinne obzur-opt'ul, hucoome ha'asınbı avxu vuxha. ³⁷ Mang'vee Cune telebabışik'le eyhen:

– Şagav geedıd, işçermee k'ilyba. ³⁸ Mançıl-allab şagavne İyesilqa miz k'ee'e, Cun şagav sa'asın işçer g'axuvlecenva.

10

I'see yıtsıq'vəyre teleba g'uxoole

¹ I'see yıtsıq'vəyre (12) teleba Cusqa sav'u, manbişis cinaaşis əmr haa'as vəəxəsda guc hoole. Manbı qığa'as, ık'arbişike, vuk'arbişike yug qaa'asda xhinnena guc.

² Mane yıts'ıq'vəne g'axuvuyngun do bı inbı vod: ts'erriyna Pyoturva eyhena Şimoni y mang'una çoc Andrey, Zavdayna dix Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhye,

³ Filippiy Bartalamay, Tomasiy nalok'bı sa'ana Matta, Alfayna dix Yaaq'ubiy Tadday,

⁴ Kanançiy* Şimoni y I'sa mering'une xıyaqa quvuna Kariotğançena Yahuda.

⁵ I'see, mana yıtsıq'vəyre teleba in xət qı'ı g'uxoole:

– Menne milletbişisqa imaak'an, Samariyebişde nenecab şahareeqa ikkimeebaç'e.

⁶ Ts'eppa aguynə vəq'əbişisqa xhinne İzrailiyne milletisqa havak'ne. ⁷ Hap'ınne cigabişee «Xəybışda Paçcahiyvalla† k'ane quvxhava» eyhe. ⁸ Vuk'aranbı yug qee'e,

hapt'ıynbı üç'üb qee'e, ı'xnabişe gyavts'uynbı məttee'e, cinarıd qığe'e. Şos man q'ərad huvu, şunad q'ərad hele. ⁹ Şu şoka yı'q'eeqa qı'ı k'inəğayn, nuk'rayn, medın nencad pıl ilymaat'a. ¹⁰ Yəq'ısva torbaniy, badal ha'asın gurtıniy, çarıxbıniy, əsaaniy ilymaat'a. İşçiys otxhanan kar gexha. ¹¹ Nene xiveeqa, şahareeqa ikkepç'ee, maa'ar şos sik'ına insan t'abal he'e, mançe əlyhəəsmeyib manbişəəng'ə aaxve. ¹² Xaaqa ikkepç'imeeyib gırgıng'us salam hevle. ¹³ Xav şos sik'ınxhee, vuşda xayir-düə mançıl vuxhes, şos sik'in deşxhee, vuşda xayir-düəyib mançıl aaxvas deş. ¹⁴ Şavusmecab şu abı devkanxhee, şol k'ırı ilydiyxhexhe məxdine xaançe, şahareençe əlyhəmee,

* **10:4** 10:4 Kanançiy: İn do arameeşine mizel «yik' gyotxhananva» eyhen ıxha. Mane insanaaşis Roma imperiye yka muq'addasna dəv'iy vukkees vukkan vuxha. † **10:7** 10:7 Xəybışda Paçcahiyvalla: Xəybışda Paçcahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyuneyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paçcahiyvalee insanaaş Mang'ul cone Paçcahıl xhinne k'ırı iliyxe.

vuşde g'elybışilin tooz gikke. ¹⁵ Zı şok'le hək'en eyhe, Q'iyaaamatne yığıl mane şaharıs Sodomuliy Homorayle[‡] dağamda ixhes.

I'see telebabışik'le dağamda ixhesva eyhe

¹⁶ Haane, Zı şu vəq'əbı xhinne umulybışısqa g'ıxoole. Mançıl-allab xoçebı xhinne ək'elika, qı'nerkebı xhineyib ziyan hudyooolenbı vuxhe. ¹⁷ İnsanaaşıke şucab şu havaace, manbışe şu məhkamabışeeqa ts'its'aa'as, cone sinagogbışee çümqbışika gyootas. ¹⁸ Şu Zal-alla ç'ak'ınbışısqaıy paççahaaşısqa vukkees. Şunad manbışisiy menne milletbışıs Yizde hək'ee yuşan haa'as. ¹⁹ Şu mebinbışde xıyaqa qoolemee, nəxüdnə eyhes, hucoone eyhesva, mançına hımaa'a. Hucooyiy eyhes ıkkənva mane gahıl şok'le hagvasın. ²⁰ Mankeb şu deş yuşan haa'as, vuşde adın Xəybışeene Dekkın Rı'h yuşan ha'as.

²¹ Çocəe çoc, dekkee dix mering'une xıyaqa gyapt'ecənva qevles. Uşaxarıb dekkılqayıy yedılqa g'elil qeepxa, manbı mering'une xıyaqa gyapt'ecənva qevles. ²² Şu gırgınbışik'le Zal-alla g'imooce qeepxhes. Vuşuyiy k'anyaqqamee örxü g'attixhanasda. ²³ Şu sa şaharee dağamiyvaleeqa gyapk'ımee, manisa şahareeqa heepxe. Zı şok'le hək'en eyhe, şu İzrailıy şaharbışee alycaaxu ç'əveepxhesse, İnsanna DixŞ qalesda. ²⁴ Teleba mə'əllimile, nukarır cune xəring'ule xərra eyxhena deşxhe. ²⁵ Teleba cuna mə'əllim xhinne, nukarır cuna xərna xhinne ixhee ç'əv. Xaane xəring'uk'le Ba'al-Zevulva* eyhexheene, mang'une xaabınbışik'le man cuvab nimeexheeyid geed eyhes!

²⁶ Mançıl-allab manbışile qı'məəq'ən. Məxdın ooqa kar aletçuyn, kar eyxhen deş, man mats'axhxecen. Məxdınıd dyugulenın deşın, aq'valqa qığmeç'ecen. ²⁷ Zı şok'le miç'axıyvalee uvhuyn, şu yığniyığın eyhe, vuşde k'ireeqa uvhuynud şu daxabışile eyhe. ²⁸ Can gik'as əxənbışile, rı'h gik'as dəxənbışile qı'məəq'ən. Canıkınıd, rı'hı'kınıd cehinyamee ha'as Əxəsing'ule qəvəəq'ne. ²⁹ Q'öble maççariy, nya'a sa yezane pılıs massa hoole dişde? Mançına sacab vuşde Xəybışeene Dekkee ittevhu ç'iyelqa g'a'avxhas deş. ³⁰ Mang'uk'le vuşde vuk'lel xhuleble ç'ər vuxhayıd ats'a vod. ³¹ Mançıl-allab qı'məəq'ən, şu qətgəs-ələtgəs dexhesde maççareeşileb nimeexheyib gıranba vob! ³² Şavaayıy insanaaşine ulene ögiyl Yızın sura aqqı, Zınad Yizde Xəybışeene Dekkine ögiyl, mang'un sura aqqas. ³³ Şavaayıy insanaaşine ulene ögiyl Yızın sura ıqdyaqqa, Zınad Yizde Xəybışeene Dekkine ögiyl, məxrıng'un sura aqqas deş.

³⁴ Vuşde fikreeqa qımaylecən, Zı ç'iyene aq'valqa sülyh allesvaniyxan arı. Zı sülyh deş, g'ilınc allesva arı.

³⁵ Zı dix dekkıke,
Yiş yedike,

Sosur abayke curaa'asva arı.

³⁶ İnsanın xaabınbı, mang'un duşmanar vuxhes.

³⁷ Dekkiy yed Zale geer ıkkanna, Zas sik'ına deş vor. Dixiy yiş Zale geer ıkkannar, Zas sik'ına deş vor. ³⁸ Cun çarmıx alyaat'u Zaqr qihna qıdyarınar, Zas sik'ına deş vor. ³⁹ Şavusiy cuna ı'mı'r havaaces vukkan, mang'vee cuna ı'mı'r avaak'an haa'asda. Şavaayıy cuna ı'mı'r Zal-alla huvu, mang'vee cuna ı'mı'r meeb alyapt'asda. ⁴⁰ Şos akka aaqang'vee, Zasıd aaqasın. Zas akka aaqang'vee, Zı G'axuvuyng'usud aaqasın. ⁴¹ Peyğambarıs, peyğambarva akka aaqang'vee peyğambarıs sik'inab mukaafat alyapt'as. Qorkune insanıs, qorkunava akka aaqang'vee, qorkuyng'us

[‡] **10:15** 10:15 Sodomiy Homora: İbrıhım peyğambarne gahıl, mana q'öble şahar Allahee ts'a gyoğu'u havaakal ha'a. **§ 10:23** 10:23 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masıxhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes. * **10:25** 10:25 Ba'al-Zevul: şeyt'anva eyhen vodun. Fariseyaşe ögiyl məxüd I'sayk'le eyhe ıxha (9:34).

sik'ınab mukaafat alyapt'as. ⁴² Zı şok'le hək'eda eyhe, şavaayiy Yizde qıvdyaaats'ıyne telebays sa k'oleedin mık'an xhyan huvu, mana mukaafat dena axvas deş.

11

¹ I'see, Cune yıtsıq'vəne telebayk'le hucooyiy ha'as ıkkənva uvhu, mançe İzrailybışde şaharbışee xəť qa'asvayiy maabınbışılqa Allahın cuvab hixhara'as ayk'an.

Yəhyee qidghın hı'ıynçis I'see alidghıniy qele

²⁻³ Yəhye zindaneenang'a Masixhee* ha'ane işbışde hək'ee g'ayxhı, mang'vee cun telebabı Mang'usqa qiyghanas g'uxoole:

– Qalesda Ğuniy vor, deşxhee, mernane gozet ha'as?

⁴ I'see manbışis inəxdun alidghıniy qele:

– Hudoora, g'acu-g'ayxhiyn Yəhyeys yuşan he'e: ⁵ *bı'rq'ı'nbişik'le g'ecen, k'aanbı iviykaranbı, maşikan ı'xnabınanbı mətteeboxhenbı, g'idiyohenbışik'le g'iyxhen, hapt'ıynbı üç'üb qeeboxhe, kar deşinbışılqa yugna xabar hivxhar haa'a†.* ⁶ Zalqa şak hidi'ına nimee baxtivariy!

I'see Yəhyeyne hək'ee eyhe

⁷ Yəhyeyn telebabı apk'ınmee, I'sa cəmə'ətiş Yəhyeyne hək'ee yuşan ha'a giyg'al:

– Sahreeqa nişıqa ilyaakasniy hapk'ın? Q'amışıqane, mıtsın ı'ğiykar ha'ane?

⁸ Nişıqaniy şu ilyaakas hapk'ın? İnsanıqane, micagın tanalınbı ali'ıyne? Micagın tanalınbı ali'ıynbı paççahaaşde saraybışee vooxhe. ⁹ Manke nişıqa ilyaakasniy hapk'ın? Peyğambarıqane? Ho'o, Zı şok'le eyhen, mana peyğambarıler ooqana vor.

¹⁰ Mana şena insan vor, cune hək'ee otk'unna:

«Haane, Vale ögiyl xabar ana Yizda insan g'ıxele,
Mang'vee Vas yəq haa'as»‡.

¹¹ Zı şok'le hək'eda eyhe, yadaaşe vuxuynbışde yı'q'nee məxrına xhineeqa k'yoq'ana Yəhye xhinne xərna ıxha deş. Xəybışeene Paççahiyvaleenamee nekke qıvdyaaats'ına, mang'ule xərna ixhes. ¹² Yəhyeyne yiğbışile g'ıyniıne yiğılqamee, Xəybışeene Paççahiyvaleeqa guçuka gyabak'a, şavaayiy maqa gixhasva əq'üba opxhan manar gexhana. ¹³ Q'aanununudŞ, gırgıne peyğambaraaşed Yəhyelqasse uvhu. ¹⁴ Şu q'abil ha'axhee, Yəhye sak'alasda. Mana İlyas peyğambar vorna*. ¹⁵ K'ırıbınang'vee k'ırı alixhxhecen!

¹⁶ Şavukne Zı ine gahılın insanar akar haa'as? Manbı maydama gyuv'urne menne uşaxaaşılqa cuvab ayhene uşaxaaşık akar:

¹⁷ «Şi şos dyutyak' hook'u,
şumee mık'ar hı'ı deş!
Şi şos ak'ına mə'niy qəpq'ı',
şumee gyaaşu deş!»

* **11:2-3** 11:2-3 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esin I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailybışik'le peyğambaraaşee uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. † **11:5** 11:5 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (35:5-6, 61:1) ‡ **11:10** 11:10 İnəxüd Allahne mizele yuşan ha'ane Malaki peyğambarne kitabee otk'unin xhinne eyxhe (3:1). § **11:13** 11:13 Q'aanununud Allahee Mısa peyğambarıle gəna huvu (Tavrat). * **11:14** 11:14 Mançine hək'ee Malaki peyğambarne kitabee otk'un (4:5).

¹⁸ Yəhye qarıyng'a, mang'vee kar udyotxhanva, çaxırđ ulydyoğava, «Mana cinın aqqıva» eyhe ıxha. ¹⁹ İnsanna Dixmee† qarıyng'a Mang'vee otxhan-ulyoğava, «İne vuxhnat'ay, ulyoğane insanıqa ilyaakende, nalok'bı sa'anbışikayiy bınahnanbışıka hambaz ıxha!» K'orana ək'elymee ha'ane işbışıke vaats'a vooxhe.

Bınahbışıke xıl ts'its'di'ıyn şahar bı

²⁰ Qiyğa I'see Vucee əlaamatbı haguynə şaharbışee, bınahbışıke xıl ts'its'di'ıynbışis, Allahne yəqqı'lqa sidipk'ılıynbışis gūx haa'a:

²¹ – Şolqa ver ooxas, Xoraziniy Bet-Tsayda! Şok'le haguyn əlaamatbı, Allah qıvdyaats'anbışik'le Suriy Sidonul haguynbıxhiy, maabınbışe noots'acabniy bınahbışıke xıl ts'its'aa'as, Allahne yəqqı'lqa savk'alas, p'erk'iybıd ali'ı yı'qqı'l gyuv'aras. ²² Zı şok'le hək'eda eyhe, Q'iaamatne yığıl şos Suruleyiy Sidonile dağamda ixhes. ²³ Kefernahum, vak'le yığna ciga xəybışee vuxhesvane ats'a? De'eş, yığna ciga cehinnyamee vuxhes. Vak'le haguynmeen əlaamatbı Sodomıl haguynbıxhiy, mana şahar g'ıyniye yığılqamee aaxvasdaniy. ²⁴ Zı şok'le sayid eyhen, Q'iaamatne yığıl vas Sodomule dağamda ixhes.

I'see rəhətiyvalla hoolə

²⁵ Manke I'see eyhen:

– Dek, Ğu in karbı, k'orana ək'elynanbışıkeyiy aalimaasıke dyugul hı'ı uşaxaaşik'le haguva, Zı Ğu, xəybışdayiy-ç'iyebışda Rəbb, axtı qa'a! ²⁶ Ho'o, Dek, Ğu man Vas məxüđ ikkiykin hı'ı. ²⁷ Yizde Dekkee gırgıncad Yizde xılyaqa quvu. Dekkile ğayrı, Dix‡ şavuk'lecar ats'a deş. Dekkır Duxayle ğayrı şavuk'lecar ats'a deş. Dıxesır Dek şavusiy hagvas ıkkən, manbışik'ler haagvana.

²⁸ Obzuriynbıyiy xev yı'q'dananbı, Zasqa able, Zı şu sibık qaa'as. ²⁹ Zıcar Zı axtırə ıkdekkana vor, Yızın yik'ıd güvənada vod. Zı hoolena xamut alept'e, Zaked şos xət qıxhe. Manke şok'leb rəhətiyvalla aveekesda. ³⁰ Zı hoolena xamut yı'q'ba deş vob, xevıd sibıkın vod.

12

I'see Şabbatne yığne hək'ee eyhe

¹ Mane gahıl, I'sa Şabbatne yığıl suk qevhuynə çolbışile k'ena ı'lğəə eyxhe. Mang'un telebabı missıba vuxhal-alla, manbışe gıt'y (sunbul) qoodu abna suk opxhan gıviyğal. ² Fariseyaaşik'le* man g'acu, Mang'uk'le eyhen:

– İlekkende, Yığne telebabışe Şabbatne yığıl† hıdyə'asın işbı vod ha'a!

³ I'see manbışik'le inəxüđ eyhe:

– Nya'a şu qətqı' dışde, Davudiy cukanbı mıs qeepxhayng'a, mang'vee hucooyiy hı'ıva? ⁴ Mana Allahne xaaqa ikkeç'u, muq'addasın gıney alyaat'u, cukanbışıka sacıgee oyxhanan. Man gıney kaahinaaşile ğayrı şavuscad oxhanas ıkkən deşdiy. ⁵ Şu Q'aanune qətqı' dışde, kaahinaaşə Şabbatne yığıl Allahne Xaa iş hav'eeyib, manbışıl taxsir axva deş? ⁶ Zı şok'le eyhen, Allahne Xaaler Doyukana inyaa vor.

† 11:19 11:19 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgine milletbışda xərna ixhes. ‡ 11:27 11:27 Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailiyne paççahaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attıvxhan haa'asva qalesde paççah Masixhık'le eyhe ıxha. I'see Vuc Allahna Dixva eyheng'a, Vuc Allahee g'əyxı'nava, Allahıs nekke k'anena vorva hagvasdemee eyhe. * 12:2 12:2 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbışe Mısee abına Q'aanuncab deş haa'a vuxha, baba-dıdeəşın ədatbıd ha'a ıxha. Fariseyar din k'orada hıdyə'anbışıqa ooğançe avqa ilyaaka vuxha. † 12:2 12:2 Şabbatın yığ: Cühüt'yaaşine ülcümün yığhıd'esın yığ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yığ Allahıs cura'as ıkkənvanıy otk'un. Mane yığıl nenacab iş haa'as vukkan deşvanıy otk'un. I'sayne gahılyne fariseyaaşə mane yığıl ha'as dexhesde işbışın ispisok'niy aqqı. Manbı ilyaaka vuxha, gırgınbışe co eyhenbı he'ecenva.

⁷ Şok'le «Zas q'urban deş, rəhi'm vukkan»‡ cuvab hucoo eyhen ıxhay atsts'axhanxhiy, şu taxsir deşinbişılqa bınah qaa'as deşdiy. ⁸ İnsanna DixŞ, Zı Şabbatne yiğınar Xərna vorna.

I'see Şabbatne yiğıl yug qa'a

⁹ I'sa mançe sinagogeeqa* qarayle. ¹⁰ Maa'arır xıl qeqquna sa insan eyxhe. Fariseyaaşe İ'salqa taxsir qaa'asın kar t'abal ha'a ıxhayke, manbişe Mang'uke qiyghanan:

– Nya'a, Q'aanunun Şabbatne yiğıl yug qaa'as havaysaranbine?

¹¹ I'see manbişis inəxdun alidghiniy qele:

– Vuşde neng'ukamecab sa vəq'ə vuxheene, vucub Şabbatne yiğıl g'uyeeqa g'a'aybxheene, nya'a, şu mana mançe alqaahas dişde? ¹² İnsan vəq'əyle nimeexheyir gıranra vor! Mançıl-allab Şabbatne yiğıl yugvalla haa'as havaysarna.

¹³ Mançile qiyğa Mang'vee ık'arang'uk'le eyhen:

– Xıl hotke!

Mang'veeyid xıl hotkumee, xıl yug qexhe, mansa xıl xhinne qexhe. ¹⁴ Fariseyar sinagogeence qığeepç'ı, I'saykın nəxüdne ha'asva gaf haa'a.

I'sa Allahee g'əyxı'na G'ul vor

¹⁵ I'sayk'le man ats'axhxa mançe ayk'anna. Mang'uqab qihna geep insa-nar avayk'an, Mang'vee manbişin gırgınbı yug qaa'anbı. ¹⁶ I'see Cune hək'ee neng'uk'lecad eyhes ixhes deşva uvhu. ¹⁷ Məxüd Rəbbine mizele yuşan ha'ane Yeşaya peygambaree otk'unin xhinne eyxhe:

¹⁸ «Haane Zı g'əyxı'na G'ul!

Zas Mana geer ikkan,

Yizde yik'es ikkanəxrına Mana vor.

Zı Yızın Rı'h Mang'us heles.

Mang'vee milletbişis qotkuynə məhkamayne hək'ee yuşan haa'as.

¹⁹ *Mang'vee ts'irib haa'as deş, hi'ccatıd ha'as deş,*

Mang'un sesid şahrabişee g'ayxhes deş.

²⁰ *Mang'un qotkuyn məhkama gəmdexha,*

Mang'vee hoççunun q'amışid haq'var ha'as deş,

K'ətqəs qexhen pelyted k'ətqə'əs deş.

²¹ *Milletbişda umud Mang'une doyulqa vuxhes»†.*

I'see Allahne gucuka cinar qığa'a

²² Mançile qiyğa I'sayne k'anyaqa cinaaşe aqqına bı'rq'ı'na, miz avquna sa insan arayle. I'see mana yug qa'ana. Mang'uk'le g'ecenıd, yuşanır ha'ana. ²³ Gırgın insanar mançile mattepaxha sana-sang'uke qiyghanan:

– Deşxhee, inane vor Davudna Dix‡, Masixh?

²⁴ Fariseyaaşik'le man g'ayxhı eyhen:

– Mang'vee cinar, cinaaşine xəring'une Ba'al-Zevulne gucuka qığa'a.

²⁵ Fariseyaaşine ək'leençe ı'lğəən I'sayk'le ats'axhxa, Mang'vee manbişik'le eyhen:

– Sa ölkə q'öne cigeeqa quvxhaxhee mana q'əra quvxhes, q'öne cigeeqa quvxhana şaharib, xavid geed aaxvas deş. ²⁶ Şeyt'anın şeyt'an qıgayhexheene, man adğançe q'öna qıxhava eyhen vodun. Məxüdxheene, nəxübne mançına paççahiyvalla

‡ 12:7 12:7 Manva Hoşea peygambarne kitabee otk'un (6:6). § 12:8 12:8 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peygambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbişda xərna ixhes. * 12:9 12:9 sinagoga: Cühüt'yaşe ı'bəədat ha'an ciga. † 12:21 12:21 Manva Yeşaya peygambarne kitabee otk'un (42:1-4). ‡ 12:23 12:23 Davudna Dix: Masixh Davudaanbişda ixhes, məxüd peygambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha.

aaxvas? ²⁷ Zı cinar Ba'al-Zevulne gucuka qığa'axheene, manke vuşde telebabışe şavne gucukane qığa'a? Mançil-allab manbı şos haakimara vuxhes. ²⁸ De'eş, Zı cinar Allahne Rı'hı'ka qığa'axheene, Allahna Paççahiyvalla şolqa qabınava eyhen vodun.

²⁹ Şavusse gucnane insanne xaaqa ikkeç'u, mang'un g'el-xıl idiyt'ıl sixbı ha'as əxəyee? Məxrıng'un ts'etta g'el-xıl ayt'ılas ıkkın, qiyğad sixbı ha'as.

³⁰ Yızın sura ıqdyaqqına, Zaka parxaçra vor, Zaka sidya'ang'veeyid dağa'anxhe. ³¹ Mançil-allad Zı şok'le eyhen, insanaaşine gırgıne bınahbışileyiy kufurıle ilyheepç'esınbı, saccu Allahne Rı'hı's hı'iyne kufurıle ilyhıdeepç'es. ³² Şavaayiy İnsanne Duxayk'le cuvab uvhu mang'une bınahıle ilyheepç'esınbı, Muq'addas Rı'hı'k'le cuvab uvhuyn'g'unemee bınahıle ine dyunyeylib şene dyunyeylib ilyheepç'es deş.

³³ Yivek'le yugnava eyhexhee, mançine şagavık'led yugnava eyhe. De'eş, yivek'le qüvçunava eyhexhee, mançine şagavık'led qüvçunava eyhe. Yiv çine şagavıkexhe vaats'a vooxhena. ³⁴ Xoçebışda nasıl, şu pısınbınang'a, vuşde ghalyaqa yugun qayleyee? İnsanne yik'eedın mizelyxhe eyxhen. ³⁵ Yugne insanee yugvaline xazineençe yugun karbıxhe qığa'anbı, pısın'g'veeyid pıde xazineençe pısınbıxhe qığa'anbı. ³⁶ Zı şok'le eyhen, Q'ıyaamatne yığıl nişil-alla qadiy uvhuynne cuvabil-alla, insanaaşe cuvab qeles. ³⁷ Ghaleençe qığeç'uyne sa cuvabil-alla vak'le qorkunavad eyhesın, menne cuvabil-alla valqa taxsirıd gıxhxhesın!

Yunus peyğambarın əlaamat

³⁸ Manke Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaaşe I'sayk'le eyhen:

– Mə'əllim, şas Ğu əlaamat hagu ıkkın.

³⁹ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Allahne yəqqı'le qıkk'epç'iyne, ine gahıne pıde insanaaşe əlaamat t'abal ha'a. Manbışis Yunus peyğambarne əlaamatıle ğayrı nencad əlaamat heles deş.

⁴⁰ Nəxüriy Yunus peyğambar xhebillə yığnayıy xheyible xəmnə xənnə baluğne vuxhne axu, həməxürur İnsanna Dix, Zı xhebillə yığnayıy xheyible xəmnə ç'iyene k'oralybışee axvas. ⁴¹ Ninevayne milletin Yunus peyğambarne cuvabil k'ırı alix-hxhıva, bınahbışike xıl ts'its'av'uva, Allahne yəqqı'lqa satk'ılva, Q'ıyaamatne yığıl manbı oza qeepxha mane insanaaşılqa taxsir gıxhxhes. Həşdemee inyaə Yunusuler Xərna vor. ⁴² Canubne kraliçeeıyid dyunyeyne şene q'omançe arı Sıleymanne k'orane ək'elil k'ırı alixhxhıva, mən'g'eeıyid Q'ıyaamatne yığıl oza qıyxha mane insanaaşılqa taxsir gıxhxhes. Həşdemee inyaə Sıleymaniler Xərna vor.

⁴³ Cın insanne adğançe qığeç'uyne qiyğa xhyanı deşde cigabışee iliyk'ar axva, çısın manzil haa'asın ciga t'abal ha'a, yıcıd iveeke deş. ⁴⁴ Mane gahıl mançin eyhen: «Zı doralə, qığeç'uyne car xaaqa sak'ılas». Mane xaaqa sak'ımee, mançik'le xav qatxhu, vuşucar denə, mətıda g'aces. ⁴⁵ Manke man atk'ın çıkasana yıghıle çiled pısın cinar qott'ul qales. Manbıd maqa adı, maayıd axvasınbı. Məxrune insanıs qiyğa ıxhayn, ts'etta ıxhaynçile pıda qales. İne gahıne pıde insanaaşine vuk'lelqad man qales.

I'see nenayıy cune xızanna eyxheva eyhe

⁴⁶ I'sa cəmə'ətıka yuşan ha'amee, Mang'una yediy Mang'un çocar Mang'uka yuşan haa'asva abı, g'ab ulyoozar. ⁴⁷ Şavaamee Mang'uk'le eyhen:

– Yığna yediy Yığn çocar g'abıb ulyobzur, Vakavub yuşan haa'as vukkan.

⁴⁸ I'see mane insanıs inəxdun alidghınıy qele:

– Yızda yediy Yızın çocar vuşbıne?

⁴⁹ Mang'vee xıleka Cun telebabı haagu eyhen:

– Yızda yedir, Yızın çocar inbı vob. ⁵⁰ Şavaayiy Yızde Xəybışeene Dekkıs ıkkınan ha'a, manar Yızda çoc, Yızda yıçu, Yızda yed yeexhe.

13

Toxum oozang'una misaala

¹ I'sa manecar yiğil xaançe qığeç'u, golyune k'ane giy'ar. ² Mang'une hiqiy-alla manimeen millet sadıva Mana ark'in lotk'ee giy'ar, milletmee deryahne mığlekcad axva. ³ I'see manbışis misaalabı ts'its'a-ts'its'a'a geed kar yuşan ha'a:

– Sa insan toxum oozasva qığeç'e. ⁴ Mang'veen toxum oozamee, toxumen sabarabı yeqqı'ne mığleqqa g'a'adək'va. Maqad şit'yar aletxu qadı, manbı oyxhananbı. ⁵ Mane toxumın sabarabıd g'a'adək'vanbı nyaq'v k'ilybanane g'ayenane cıgeeqa. Nyaq'v maa'ab k'ilybava, manbı zaradacad aleylenbı. ⁶ Veriğ üvxümeeyib kokbı deşva manbı qeqvanbı. ⁷ Mançike sassabıd ğı'ç'iybışeeqa g'a'adək'va. Ğı'ç'iyid axtı qıxha, manbı çik avud g'alya'a, aleyles haysar deş. ⁸ Yugne cıgeeqa g'a'atk'uyne toxumbıšemee yugun şagav hele. Mançine sassançin vəş (100) nəqqees, sassançin yixhts'al (60), sassançinid xhebts'al (30) nəqqees ezuyñçile geed şagav hele. ⁹ K'ırıbınang'vee k'ırı alixhxhecen!

¹⁰ Telebabı I'saysqa qeepxha qiyghanan:

– Nişil-allane cos misaalabı ts'its'a'a?

¹¹ Mang'veen manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Şos Xəybışee Paçcahiyvaleene dyugulene karbışin ats'axhxhay huvu, şenbışismee huvu deş. ¹² Şavuşayiy vod, məxrıng'us sığ'ıldad geed heles, məxrıng'uqa gırgın hexxaalika ixhes. Şavuşayiy deş, məxrıng'une xılənçe vodunıd g'ayşesın. ¹³ Zı misaalabı ts'its'aa'a-ts'its'aa'a mançil-alla manbışika yuşan ha'a, manbışik'le ilyaakamee g'ece deş, k'ırı iliyxhemeeyid g'iyxhe deş, manbışılqa hiyxharıd deş. ¹⁴ Məxüd Allahne mizele yuşan ha'ane Yeşaya peyğambarree otk'unin xhinne eyxhe:

«G'ayxhiylette g'ayxhesın, şolqamee yic hixharas deş,

İlyaakıylette ilyaakasınbı, şok'lemee yic g'aces deş.

¹⁵ *İne milletın yik'ıbı g'ayelqa sak'ı,
K'ırıbışik'led dağamda g'iyxhe,
Manbışe ulepı gyatxıynbı,
Ulepışik'led g'imececenva,
K'ırıbışik'led g'imiyxhecenva,
Yik'ıbışik'led haymexhecenva,
Zalqab siviık'al deş,
Zı co yug qeecenva»*.*

¹⁶ Şu nimee baxtivarariy, vuşde ulepışik'led, k'ırıbışik'led g'ece-g'iyxheva! ¹⁷ Zı şok'le hək'en eyhe, peyğambaraaşine g'ellesınbışik'led, qopk'une insanaaşik'led, şok'le g'ecenbı g'acu ıkkaniy, g'acesme manbışik'le əxı' deş, şok'le g'iyxhenıd manbışik'le g'ayxhes ıkkaniy, g'ayxhesıd əxı' deş.

¹⁸ Həşde şu k'ırı alixhxhe mane ezang'une misaalayka hucooyiy eyhes ıkkıykınva. ¹⁹ Şavuk'leyiy Xəybışee Paçcahiyvaline hək'ee eyhen g'ayxhı, mang'ulqa man hidıyxhar, mang'une yik'eeqa ezuyñ şeyt'anın qöqən. Yeqqı'ne mığleqqa g'a'aypxhına toxum mana vob. ²⁰ G'ayenane cıgeeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'ayxhı, şadvalin zarada «Ho'ova» eyhene insanık akar. ²¹ Məxrıng'uqa kok deşva mana sığ'ınna gahna axva. Dağamın yiğbı qadımee, Allahne cuvabıl-alla mang'uqa qihna gyapk'imee, mana yeqqıle qığeç'esda. ²² Ğı'ç'eeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'iyxhene, yiğisiysın işbı ha'ava, var-devletın hoyt'alva, man g'ayxhiyn cuvab cune

* 13:15 13:15 Manva Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (6:9-10).

adcad gek'ane insanık akar. Mançıl-allad toxumen şagav hele deş. ²³ Yugne cigeeqa g'a'aypxhınamee, eyhen g'iyxhene, vuk'leeqa k'yadaççene insanık akar. Məxrıng'vee sassa yəqqees vəş, sassa yəqqees yixhts'al, sassa yəqqeesıd xhebts'al nəqqees ezuyınçile geed şagavxhe helen.

Sukuneyiy xarvak'ne hək'eena misaala

²⁴ I'see manbışis sa mebna misaala ts'its'aa'a:

– Xəybışda Paçcahiyvalla nişikne akar? Haane, insanee cune çoleeqa yugna toxum üvxü. ²⁵ İnsanar g'alyapk'ıyng'a mane insanna duşman arı, sukeeqa xarvak' oozu ayk'anna. ²⁶ Suk ələə gibğilmee xarvak' g'ooce giviyağal. ²⁷ Nukarar xaane iyesiysqa qabı eyhen: «Yışda xərna, nya'a ğu çoleeqa yugna toxum dişde üvxü? İna xarvak' nençeniyxan vuxha?» ²⁸ Mang'vee nukaraaşik'le eyhen: «Man duşmanee hı'ı». Nukaraaş mang'uke qiyghanan: «Vas ıkkaxhee, şı hapk'ın mana ulyoodas?» ²⁹ İyesee eyhen: «De'eş, şu xarvak' ulqodamee, sayıb g'idevcu sukcab ulyooda. ³⁰ Hasre qiyşalasmee manbı sacigeecad aleylecen. Qiyşalne gahıl, zı qiyşalanbışik'le ts'etta xarvak' sav'u, gyoxhxhan haa'asın xhinnen bafabı he'eva eyhes. Qiyğab suk yizde anbareeqa üvxeva eyhes».

Xardalne toxumneyiy acıxamırne hək'een misaalabı

³¹ I'see manbışis sa mebnab misaala ts'its'aa'a:

– Xəybışda Paçcahiyvalla insanee cune çoleeqa üvxüyne xardalne toxumek akar. ³² Xardalna toxum gırgıne toxumbışda nekke k'ınna vuxheeyib, mana alyabımee dirigee ələəne alabışde nekke axtıncılqa siviyağal. Mançike xəə ileedaxvane şit'yaaşə akvaabı ha'asda xhinnena sa yiv vooxhe.

³³ I'see manbışis sa mebnab misaala ts'its'aa'a:

– Xəybışda Paçcahiyvalla xamırılqa ilekkane acıxamırık akar. Zəiyfee man alyaat'u xhebne vexhxheene urveeqa alıkkı'ı bıkırda aleylesmee g'alyadaççen.

³⁴ I'see man gırgın misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a eyhe ıxha, Mang'vee milletis misaala ts'its'dyav'u vuççud eyhe ıxha deş. ³⁵ Məxüd peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

«Zı ghal misaalabı ts'its'a'asva aaqas,

Dyunye itxhıniyle inyaqa

Dyugulenda axuyn karbı Zı şos yuşan ha'as»†.

Sukuneyiy xarvak'ne hək'eena misaala hucoo eyheniy

³⁶ I'sa milletike curxha, xaaqa ikkeç'e. Mang'un telebabı Mang'usqa qabı eyhen:

– Çolee alyabıyne xarvak'na misaala hucoo eyheniyva şas yuşan hee'e.

³⁷ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Yugna toxum oozana İnsanna Dix‡ vorna. ³⁸ Çolud dyunye vod. Yugun toxumbıd Paçcahiyvalin uşaxar. Xarvak'ıb şeyt'anın uşaxar vob. ³⁹ Xarvak' oozuna duşmanır, iblis vorna. Qiviyşalna gahıb dyunyeyn axır vodun, qiviyşalanbıb malaaikar vobınbı. ⁴⁰ Xarvak' ulyoodu gyooxhan haa'an xhinne, məxüd dyunyeyn axır qadıyng'a ixhes. ⁴¹ İnsanne Duxee Cun malaaikar g'axuvles, mançınıd pısdə yəqqı'lqa ts'its'aa'an karbıyiy pısvalla ha'an gırgınbı Mang'une Paçcahiyvaleençe saa'as. ⁴² Manbı geşşuybıyiy ık'arıkə silıbı sana-sançıl qadaxan ses qöönə gyopxhanne peşteeqa dağaa'as. ⁴³ Qopkuynbımee mane gahıl cone Dekkine Paçcahiyvalee verığ xhinne hits'aaghar vuxhes. K'ırıbınang'vee k'ırı alıxhxhecen!

† 13:35 13:35 Manva Zaburee otk'un (77:2). ‡ 13:37 13:37 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masıxhık'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Xəybışda Paçcahiyvaline hək'eena xheyible misaala

⁴⁴ Xəybışda Paçcahiyvalla § çolee dyugulyav'uyne xaziynayk akar. İnsanık'le mana aveykımee dyugul haa'a. Qiyğa man çol alişşes əxecenva, şadra ayk'anna cuqa vodun gırgıncad kar massa heles.

⁴⁵ Xəybışda Paçcahiyvalla nişikne akar? Haane, sa taaciree micagın mirvarıbı t'abal ha'a. ⁴⁶ Mang'uk'le geeb gıranna mirvari aveykımee, mana sa mirvari alivşes vəəxecenva, ayk'anna cuqa vodunmeen gırgın kar massa heles.

⁴⁷ Sayib Xəybışda Paçcahiyvalla deryaheeqa avhuynə, curayn-curayn baluğar gyatk'uyne toruk akar. ⁴⁸ Tor gyatsts'imee, man hadğu deryaheençe qığayhen. Qiyğab gyuv'ur yugun baluğar g'əyxı' ç'emç'ebışeeqa sa'a, pısınbıd dağa'anbı. ⁴⁹ Dyunyeyn axır hitxhuring'ad həməxüd ixhes. Malaaıkar adı pısınbı qopkuynbışde əreençe g'əvxü, ⁵⁰ manbı geşşuybıyiy ık'arıke silıbı sana-sançıl qadaxan ses qööne gyopxhanne peşteeqa dağaa'as.

⁵¹ I'see manbışike «İn eyhen gırgın şolqa hitxhırinneva?» qiyghan. Manbışe «Ho'ova» eyhe. ⁵² I'see manbışık'le eyhen:

– Xəybışeene Paçcahiyvaline hək'ee uvhuyn hitxhırna Q'aanunna mə'əllim, mançıl-allar xaazineençe ts'edıniy yisseyn qığayhene xaane iyeseşik akar.

I'salqa Cune şaharınbışe inyam ha'a deş

⁵³ I'see man misaalabıd ts'its'ı'ı mançe ayk'anna. ⁵⁴ Mana Cune şahareeqa sark'ıl, maane sinagögee* cəmə'ət xət qa'a giyğal. Cəmə'ət mançile mattıxha eyhen:

– Nənçeniyan Mane İnsanıqa manimeena k'orana ək'el vuxha? Nəxüdniyan Mang'usse man əlaamatbı hagvas əxə? ⁵⁵ İna ustadna Dix dişee? Mang'une yedinıd do Mayram dişde vod? Nya'a Yaaq'ub, Yusuf, Şimon, Yahuda Mang'un çocar dişde vob? ⁵⁶ Nya'a Mang'un gırgın yıçubı inçeğana dişde vooxhe? Nənçeniyan Mane İnsanıs man gırgın ıxha?

⁵⁷ Manbışe I'salqa inyam ha'a deş. I'seemee manbışık'le eyhen:

– Peyğambarıs Cune vatanıleyiy Cune xaale ğayrı gırgınəəng'ə hı'rmat giviyxhena.

⁵⁸ Manbışe inyam hidya'ava, Mang'veed maa geed əlaamatbı hagva deş.

14

Xhineeqa k'yooq'ana Yəhye gek'ana

¹ Mane gahıl I'sayne hək'eedın xabarbı Galileyayne xəring'uk'le Hiroduk'le g'iyxhe.

² Mang'vee cune nukaraaşık'le eyhen:

– Mana xhineeqa k'yooq'ana Yəhye vorna. Mana hapt'ıynbışde əreençe üç'ür qı'ı qarıva, Mang'usse məxdın əlaamatbı hagvas əxə.

³ Hirodee vucee ögeecar dişdiy, çocune Filippne xhunaşşeyne Hirodiadaynemee, Yəhye aqqı'ı g'elybı-xıleppı ayt'ıl, zindaneeqaniy dağərçu. ⁴ Nya'askanniy Yəhyee Hiroduk'le uvhuva: «Vas Hirodiada hee'es yixhes deşva». ⁵ Hirodus Yəhye gik'as ıkkıykıneeyir, mana cəmə'ətilə qəyq'ənnaniy. Cəmə'ətid Yəhyeyqa peyğambarıqa xhinneniy ilyakkan.

⁶ Hirodın yedike ıxhayn yiğnang'a, Hirodiadayna yiş yı'q'neeqa qığeyç'u mang'usva mık' haa'a. Man Hirodne yik'eençe eyxhe. ⁷ Mang'vee k'ın g'iysar, içee cuke heqqıyn helesınva. ⁸ İçeeyid yedee xət qı'ıyn eyhe:

– Zas xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyna vuk'ul sinee qavaale.

§ 13:44 13:44 Xəybışda Paçcahiyvalla: Xəybışda Paçcahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paçcahiyvalee insanaaşe Mang'ul cone Paçcahıl xhinne k'ırı ilıyxhe.

* 13:54 13:54 sinagoga Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an ciga.

⁹ Man g'ayxhı paççahın yik' sacurayıd qe'eene, mang'vee mihmanaşineey ögee k'in g'assırva içee heqqiyn «Alleva» eyhe. ¹⁰ Mang'vee zindaneeqa insan g'axuvu Yəhyeyna vuk'ul gyapxas ulyooka. ¹¹ Mang'una vuk'ul gyapxı sineeab içiys abayle. İçeeyib mana yedis vukkekka. ¹² Yəhyeyne telebabışe abı mang'un candak alyaat'u, k'eyxhan. Qiyğab mançına xabar ana I'saysqa abayle.

I'see xhod aazır adamiy ats'ya'a

¹³ Man g'ayxhı, I'sa lotk'eeqa gyuv'ur vuşucar deşde sa cigeeyqa ayk'an. Şaharbişeeene insanaaşik'le Mana nyaqa ark'iniy ats'axhxha, Mang'uqab qihna iviykar avayk'an. ¹⁴ I'sa lotk'eençe giç'uyng'a, Mang'uk'le maqa sadiynmeen millet g'acu, manbişis rəhi'm qavayle. Mang'vee maabın vuk'aranbı yug qaa'anbı.

¹⁵ Exha qexhemee, I'sayn telebabı Mang'usqa qeepxha eyhen:

– İnyaa hiqiy-alla vuççud deşin. Gecdad vod. Millet g'aykke hapk'ın hiqiy-allane xivaaşeençe cosun oxhanasın kar alişşecen.

¹⁶ I'seemee manbişik'le eyhen:

– İmaak'ancen manbı. Manbişisın otxhuniy şu hele.

¹⁷ Telebabışe I'sayk'le eyhen:

– İnyaa şaqa xhone gıneyleyiy q'öne baluğule ğayrı vuççud deşin.

¹⁸ I'see «Şoqa vodun Zasqa qaleva» eyhe. ¹⁹ Milletik'led «Şunab ok'ul gyuvreva» eyhe. I'see Vuce xhoble gıneyiy q'ölle baluğ aqqı, xəəqə ilyakkı, Allahıs şukur haa'a. Qiyğad man gıney hatq'ur telebabışisqa qele, telebabışed man milletis bit'al ha'a. ²⁰ Gırğınbı otxhun avts'uyle qiyğa, yıts'ıq'vəbleb (12) xəbna gyavts'una ç'emç'e hexxada axuyne gıneyna saa'a. ²¹ Uşaxariy yedar qı'dəbəqəxhee, man otxhuniy xhone aazırılqa ılqəəne insanee otxhun.

I'sa xhinel iykar

²² I'see mankecab Cun telebabı ulyookanbı lotk'eeqa gyuv'ur şene aq'valqa ilğeeç'es. Vucur, insandar mançe əlyhəəsmee maa axva. ²³ I'sa cəmə'ət atk'iniyle qiyğa, Vuccar axumee, exheeqana düə haa'asva suvalqa ılqəç'e. ²⁴ Mane gahılqasse lotk'a mane cigayke əq'əna qıxha eyxhe. Manbişde suralqa mıts aa'ava, lotk'ayle k'enad mırtar qıyxhar ıxha. ²⁵ Miç'eed qıxhesse, I'sa goleene xhinel iykar, manbişisqa qarayle. ²⁶ Telebabışik'le Mana xhinel oo iykar g'acu, qəvəyq'ənanbı. Manbı qəpqı'n ts'irbı ha'a:

– Man rı'hı'd!

²⁷ Mankecar I'sa manbişika yuşan ha'a giyğal. Mang'vee manbişik'le: «Qı'məəq'ən, Zı vorva» eyhe. ²⁸ Pyoturee Mang'us inəxdun cuvab qele:

– Yızda Xərna, Mana Ğuxheene, zak'le xhinel oo iykar Vasqa «Qorava» eyhe.

²⁹ I'see «Qorava» eyhe. Pyoturur lotk'eençe qığəç'u xhinel oo iykar I'saysqana ayk'an. ³⁰ Mıts it'umba aa'a g'avcu, mana qərqı'ıniyvalın xhinek avqa əə giyğal. Manke «Yızda Xərna, zı g'attixhan he'eva!» mang'vee ts'ir haa'a. ³¹ I'see mankecad xıl hotku mana aqqaqqana. I'see mang'uk'le eyhen:

– K'ılda inyamnana, nya'a ğu ək'leeqa əxəsee-dəxəseeva qalı'ı?

³² Manbı lotk'eeqa ılqeeç'imee mıts k'ıl qooxhe. ³³ Lotk'eebınbişe «Ğu hək'erar Allahna Dixırva*» uvhu Mang'us k'yoozaranbı.

I'see Genisaretee vuk'aranbı yug qaa'a

* **14:33** 14:33 Allahna Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailıne paççahaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insandar g'attıvxhan haa'asva qalesde paççah Masixhuk'le eyhe ıxha. Telebabışe I'sa Allahna Dixva eyheng'a, Mana Allahee g'əyxı'na, Allahıs nekke k'anena vorva hagvasdemee eyhe.

³⁴ I'sayiy Cun telebabı golyune şene aq'valqa, Genisaretne suralqa ılğeebaç'e.
³⁵ Maa vooxhene insanaaşik'le I'sa qıvaats'ı, hiqiy-alla Mana arıva ses adaççe.
 İnsanaaşeb gırgın vuk'aranbı Mang'usqa abayle. ³⁶ Vuk'aranbışe I'salqa miz k'yaa'a:
 – Hucoone ixhes, Yiğne tanalinçine baağık xheeyib şı soot'as havaasre.
 Mang'une tanalinçine baağık soot'uyın gırgınbı yug qeebaxhe vuxha.

15

I'see yik'ene mättivaline hək'ee eyhe

¹ Mane gahıl I'saysqa İyerusalimğançe fariseyariy Q'aanunun mə'əllimar* abı eyhen:

² – Nya'a Yiğne telebabışe yışde baba-dideeşe uvhiyn hidya'a? Nya'a manbışe gıney ottxhanang'a xıleppi hudyoyğal?

³ I'see manbışik'le eyhen:

– Nya'a şu manke baba-dideeşin ədatbı ha'ava, Allahee uvhiyn hidya'a? ⁴ Nya'a Allahee dişde uvhu: «*Dekkisiy yedis hı'rmət gyuvxhe*», «*Şavaayiy dekkıqayiy yediqa hoku, məxrına gik'eva*»? ⁵ Şumee eyhen: sa insanee «*Dekkiy yed, zı şos helesın Allahıs huvuva*» uvhee, ⁶ məxring'vee dekkisiy yedis hı'rmət gıvdiyxheeyib vooxhe. Şu məxüd hı'iyka Allahne Cuvabile heepxı, baba-dideeşin ədatbı ha'a. ⁷ Ay q'öbvalla haa'anbı! Nimee yugda dişee Rəbbine mizele yuşan ha'ane Yeşaya peyğambaree şuna xhinnenbışde hək'ee otk'un:

⁸ «*Mane milletın Zas ghalekacab hı'rmət gıviyxhe,*
Manbışın yik'bı Zaka deş vod.

⁹ *Manbışın Yizde ögiyl k'yobzuriy nişiscad karat'dəən kar vod,*
Co xət qa'anıd, insanaaşe cokecad qığavhuyn karbı vod»‡.

¹⁰ I'see millet Cusqa sı'ı eyhen:

– Yugda k'ırı alixhxhe, vuk'leeqa k'eççe. ¹¹ İnsan ghalyaqa ıkkekançin deş əq'əə'ə, mang'une ghaleençe qığəənçe əq'əə'ə.

¹² Mane gahıl Mang'usqa telebabı qeepxha eyhen:

– Vak'le ats'anne, Gü eyhenbı fariseyaaşik set'uyınbı.

¹³ I'see manbışik'le eyhen:

– Yizde Xəybışeene Dekkee idezuyn kar kokeençe g'ı'ttitğəsın. ¹⁴ Manbı coleb-alqa g'alee'e, manbışe cok akaran bı'rq'ı'nıbcab hoot'al. Bı'rq'ı'ng'vee bı'rq'ı'na hoytalxhee, manke q'öyursana xandak'eeqa g'a'apk'as.

¹⁵ Pyoturee Mang'uk'le «*Mana misaala şas yugba yuşan he'eva*» eyhe.

¹⁶ I'see eyhen:

– Vuşded vuk'leeqa k'iç'u dişde? ¹⁷ Nya'a vuşde vuk'leeqa k'idəə, ghalyaqa ıkkiyn gırgın vuxhneqa ayk'anva, mançile qiyğa qığeç'e ıxhay? ¹⁸ Ghaleençe qı'ğəən cuvab, yik'eençexhe qaylen, mançınbı insanar əvq'əə'ənbı. ¹⁹ Pısın fıkrıbı, gyapt'iy, zina, sıxbı, horbışıka aq'val aqqiy, qəlasın uvhiy gırgın man kar insanne yik'ee eyxhe. ²⁰ İnsan əq'əə'ən karbı manbı vod. Hidyodğılne xıleppişıka insanee kar ottxhunva mana əq'əən kar deş vod.

Kana'angancene zəiyfayn inyam

* **15:1** 15:1 fariseyariy Q'aanunun mə'əllimar manbı dindarar vuxha. Manbışik'le Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbışe mana Q'aanun mebinbışısıb xəp qaa'a vuxha. † **15:4** 15:4 İnəxüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (20:12, 21:17). ‡ **15:9** 15:9 Manva Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (29:13).

²¹ I'sa mançer Suriy Sidon eyhene cigabişeeqa ayk'an. ²² Maa'ar Mang'usqa mane cigabişee yeexhena, kana'anbışda sa xhunaşşe ts'ir haa'a qeexhe. Məng'ee Mang'uk'le eyhe ıxha:

– Yizda Xərna, Davudna DixŞ, zalqa rəhı'm hee'e! Yizda yiş cinaaşe ayqı, məng'ee geeb əq'üba ts'its'aa'a!

²³ I'see məng'i's cuvabcad qele deş. Manke Man'gusqa telebabı qeepxha «Hucoone ixhes, g'aykke mana, deşxhee mana şaqar qihna ts'ir haa'a qööva» eyhe.

²⁴ I'see zəiyfayk'le eyhen:

– Zı saccu İzrailyne aguyn vəq'əbı xhinnene insanaaşisqa g'axuvu.

²⁵ Zəiyfa Mang'usqana qiyxha, kyorzul eyhen:

– Yizda Xərna, zas kumag he'e!

²⁶ I'see məng'i'k'le eyhen:

– Uşaxaaşine xılence gıney g'ayşu, xvaabişis k'eçvee yugda dexhe.

²⁷ Zəiyfee eyhen:

– Ho'o, yizda Xərna, Ğu qotkuda eyhe! Xvaabişemee, iyeseəşine sufranile g'a'atk'uyın xüvəbıxhe oyxhan.

²⁸ Məng'i'ne mane cuvabıs I'see eyhen:

– Ay zəiyfa! Vaqa xədıın inyamıd, hasre vas ıkkənəxüd ixhecen.

Məng'i'na yişir mankecar yug qeexhena.

I'see yoq'ud vəş insan ats'ya'a

²⁹ I'sa mançe qığeç'u, Galileyayne golyune mıglekğançe ilğeç'u, maane suvabişde sançılqa ilqeç'u giy'arna. ³⁰ Mang'usqa maqa geeb insanar sabayle. Maqa sabıynbışıqa k'aanbı, bı'rq'ı'nıbı, quç'opkuriynbı, yuşan haa'as dəəxənbı, geed ık'arnanbı vooxhe. Manbı I'sayne g'elybışisqa qaa'a, I'seeyib manbı yug qaa'a vuxha.

³¹ Yuşan haa'as dəəxənbı – yuşan haa'a, quç'opkuriynbı – yug qeepxha, k'aanbı – iviykar, bı'rq'ı'nıbışık'le – g'ece, g'acumee, millet mattıxha İzrailyna Allah axtı qa'a.

³² I'see Cun telebabı qopt'ul eyhen:

– Zalqa mane cəmə'ətnavub alıpxhı, xhebılle yığna manbı Zaka vuxha, manbışıqa oxhanasın karıd axu deş. Zas manbı kar udyotxhun yəqqı'l taq'atıle g'a'apk'ı vukkan deş.

³³ Telebabışe Mang'uk'le eyhen:

– Şi inimeene hiqiy-alla insanar deşde cıgee, inimeen cəmə'ət ats'ya'asın gıney nençene ha'as?

³⁴ I'see manbışıke qiyghanan:

– Şoqa xhuleble gıneyne vob?

Manbışe eyhen:

– Yıghıble gıneyiy sık'ıninbıd baluğar vod.

³⁵ I'see cəmə'ətık'le ç'iyel gyuv'reva eyhe. ³⁶ Qiyğa Mang'vee yıghıble gıneyiy baluğar alyaat'u, mançıl-alla Allahıs şukurub hav'u, manbı hatq'ur telebabışisqa qele. Telebabışed milletıs bit'al ha'a. ³⁷ Gırgınbı otxhun aats'enbı. Mançile hexxana yıghıble gyavts'una ç'emç'eb aaxvana. ³⁸ Uşaxaaşileyiy yadaaşile ğayrı, gıney yoq'ne aazır insanee oyxhan.

³⁹ I'sa insanar mançe əlyhəəsmee maa axva. Qiyğale xhinne, Vucur lotk'eeqa gyu'ur Magdan eyhene cıgeeqa ayk'an.

16

Fariseyaaşiniy sadukeyaaşin acıxamır

Ş 15:22 15:22 Davudna Dix: Masıxh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha.

¹ Maa'ab Mang'usqa fariseyariy saddukeyar* sabayle. I'sa siliys ı'xəsva manbışe Mang'uk'le xəənçen cok'le sa əlaamat hagveva eyhe. ² I'semee manbışik'le eyhen:

– Exha qexhemee, xəv ç'əraxəda g'acu şu eyhen: «Hava yugba vuxhes».

³ Miç'eedmee xəybı sadı g'acveene «G'iyna t'ufan vuxhesva» şu eyhe. Şok'le xəə eyxhen karbı nen eyheniyva, eyhes əxeeyid, ine gahbışın işaaratbımee vuşde vuk'leeqa k'əə deş. ⁴ Allahne yəqqı'le qıkk'epç'iyne, ine gahıne pısdə insanaaşə əlaamatbı t'abal he'eeyid, manbışis Yunus peyğambarne əlaamatıle ğayrı medın əlaamat hagvas deş†.

I'see manbı g'alyav'u ayk'anna.

⁵ Telebabışe golyune şene aq'valqa ı'lğəəmee, oxhanasın gıney alyaat'as yik'el hıxan hı'ı. ⁶ I'see manbışik'le eyhen:

– Fariseyaaşineyiy saddukeyaaşine acıxamırıke əq'əna qeepxhe.

⁷ Telebabışe sana-sang'uk'le eyhe ıxha:

– Mang'vee manva, şı gıney ilydyaat'uva eyhe.

⁸ I'sayk'le manbışe yuşan ha'an ats'axhxha eyhen:

– Ay inyam k'ıldananbı, nya'a şu şoscad, şoqa gıney deşva yuşan haa'a? ⁹ Man vuşde vuk'leeqa k'ıç'u dışde? Xhod aazırın'us xhoble gıney g'aypxhırna gah, nya'a şosse yik'elyne hipxın? Şu manke xhuleble ç'emç'enıy hexxaba avxuyne gıneyna sav'u? ¹⁰ Yoq'ud aazır, yighne gıneyka ats'i'ıyle qiyğa, xhuleble ç'emç'e gıneyna hexxaba avxuy şos yik'el dışee? ¹¹ Nya'a vuşde vuk'leeqa k'idəə, fariseyaaşineyiy saddukeyaaşine acıxamırıke əq'əna qeepxheva eyheng'a, Zı gıney deş eyhe.

¹² Manke telebabışde vuk'leeqa k'əə, əq'əna qeepxheva, I'see gıney ha'ane acıxamırıke deş, fariseyaaşeyiy saddukeyaaşə xət qa'ane karbışike ooxhud eyhe ıxhay.

Pyoturuk'le I'sa Masixh xhinne qıvaats'a

¹³ I'sa Filippne Keysariyayne cigabışeeqa qarımee, Mang'vee Cune telebabışike qiyghanan:

– İnsanaaşine uvhiyn, İnsanna Dix‡ vuşiyiy?

¹⁴ Telebabışe eyhen:

– Sanbışe xhıneeqa k'yooq'ana Yəhyeva, mansanbışe ilyas peyğambarva, şensanbışe Yeremiya peyğambarva, sa mebnbışe peyğambaraaşına nenameeva eyhe.

¹⁵ I'see manbışike qiyghanan:

– Şosqa nəxüdiy qöö Zı vuşune vor?

¹⁶ Şimon-Pyoturee eyhen:

– Ğu Vorne Allahna Dix§, Masixh vorna.

¹⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– Yuhanna dix Şimon, ğu nımee baxtivariy, man vak'le insanaaşə deş, Yizde Xəybışeene Dekkee haguva! ¹⁸ Zı vak'le eyhen, ğu Pyotur (ganz) vorva, Zınab Yızda ummat mane ganzıl oab alyaa'as. Mane ganzıl alyav'uyne Yızde ummatıle, cehinnyamın gucbıd ğameedxhes deş. ¹⁹ Xəybışeene Paççahiyvalın mık'eybı Zı

* **16:1** 16:1 fariseyariy saddukeyar: İna q'öble xəbna dınına grupp, İzraılee geeb qıvaats'ına vuxha. Manbışik'le Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla manbı milletn ç'ak'ınbı vuxha. † **16:4** 16:4 Mançine hək'ee I'see ögeecadniy uvhu: «Nəxüriy Yunus peyğambar xhebbıle yiğnaiy xheyible xəmnə xənnə baluğne vuxhne axu, həməxürür İnsanna Dix xhebbıle yiğnaiy xheyible xəmnə ç'iyene k'oralybışee axvas» (12:40). ‡ **16:13** 16:13 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgine milletbışda xərna ixhes. § **16:16** 16:16 Allahna Dix: Avaala Allahna dixva, İzraılyne paççaħaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attivxhan haa'asva qalesde paççah Masixhık'le eyhe ıxha. İncılee I'sa Allahna Dixva oyk'anang'a, Mana Allahee g'əyxi'na, Allahıs nekke k'anena vorva hagvasdemee oyk'an.

vasqa qeles. Ğu ç'iyel ha'as eyxheva uvhuyn kar, Xəybışeene Dekkeeyid ha'as hassarasın. Ğu ç'iyel ha'as dexhesva uvhuyn karıd, Xəybışeene Dekkee ha'as hassaras deş.

²⁰ Qiyğa I'see əmr haa'a, Vuc Masixh ıxhay neng'uk'lecad immeyheva.

I'see Vuc qik'u üç'ür qa'asva ögeecad eyhe

²¹ Mançile qiyğa I'sa giyğalna telebabışis yuşan ha'a, Vuc İyerusalimqa əlyhəəs ikkanva, maane ağsaqqalaasına, kaahinaasına ç'ak'ınbışde, Q'aanunne mə'əllimaasına xılence Vucee geep əq'üba ooxhanasva, Vuc gik'asdava, xhebıd'esde yığılır Vuc üç'ür qa'asdava.

²² Pyoturee I'sa sık'ırır şaqana qıkkı eyhen:

– Yızda Xərna, Vascar Ğu qiykne! Hasre man Yiğne vuk'lelqa qımayleceñ!

²³ I'semee Pyoturuk'le eyhen:

– Ögiyle g'eç'e, şeyt'an! Ğu Yızda yəq avqaaqqa! Ğu Allahne işbışda deş, insanne işbışda haa'a!

²⁴ Qiyğa I'sa Cune telebabışılqa sak'ı eyhen:

– Şavusiy Yızda teleba ixhes ikkan, vucee cuna hımaa'acen. Məxrıng'vee culqa gexhan çarmıxıd alyaat'u Zaqar qihna qoracen. ²⁵ Şavaayiy cuna ı'mı'r havaace, mang'vee mana avaak'an haa'as. Yızdemee ı'mı'r avaak'an hav'uyng'veeme, cuna ı'mı'r havaacesda. ²⁶ İnsanee gırğın dyunye xılel qı'ı, ı'mı'r havaaq'ar hav'eene, mançike hucoo xayirne? I'mı'r yı'q'əlqa savaak'al haa'asdemee, insanısse hucoo heles əxəyee? ²⁷ İnsanna Dix, Zı, Dekkine nuree malaikaasıka qarımee, Mang'vee gırğing'us co hı'inçıl-alla gexhan qeles. ²⁸ Zı şok'le hək'en eyhe, inyaa ulyobzurne sabaranbışik'le, İnsanna Dix Paçcahiyvalıka qariy g'ıdecu hapt'as deş.

17

I'sa Masixh Mısa peyğambarı kayiy İlyas peyğambarıka yuşan ha'a

¹ Ooğançe yixhille yiğ ilğec'uyile qiyğa, I'see Pyoturiy Yaaq'ubiy mang'una çoc Yəhyer qort'ul sa axtine insana deşde suvalqa ılqeebaç'e. ² Manbışde ulene ögiyl Mana sayangara badalexhena. Mang'un aq'va verığ xhinne hits'ayghar giyğal, tanalqa ali'ıyn karbıd işığ xhinne capmee-cagvara qeedaxhe. ³ Mane gahıl manbışik'le Mısayiy İlyas I'sayka gaf haa'a g'ooce. ⁴ Pyoturee eyhen:

– Yızda Xərna, yişin inyaa vuxhay nimeecad yugda ıxhayñ! Vas ikkanxhee, zı inyaa xhebillə paga alyaa'as, sa Vas, sa Mısays, sayid İlyası.

⁵ Pyotur yuşan ha'ane gahıl, manbışılqa sa hits'aagharna bulud qabı, əq haa'a. Qiyğa mançence ses qadayle:

– İna Zas geer ikkana Dix vorna, Mang'vee Yızde yik'es şadvalla hoole! Mang'ul k'ırı alixhxhe!

⁶ Telebabışik'le man g'ayxhı it'umba qəpq'ı'n, aq'vakkena ç'iyelqa dizyabatçe. ⁷ I'sa manbışışqana qarı, manbışik xıl set'u «Oza qeepxhe, qı'məəq'ənva» eyhe. ⁸ Manbışe vuk'ulybı ooqa qı'ımee, I'sayle ğayrı vuşucar g'ece deş. ⁹ Suvayle g'əəmee I'see telebabışik'le eyhen:

– İnsanna Dix* qik'u üç'ür qa'asmee, şok'le həşde g'acuyn şavuscad yuşan hıma'a.

¹⁰ Telebabışe Mang'uke qiyghanan:

– Nya'a manke Q'aanunne mə'əllimaase, ts'erra İlyas peyğambar qales ikkanva† eyhe?

* **17:9** 17:9 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhuk'le eyhe. Mana Paçcah gırğine milletbışda xərna ixhes. † **17:10** 17:10 Mançine hək'ee Malaki peyğambarne kitabee otk'un (4:5).

¹¹ I'see manbışis inəxdın alidghınıy qele:

– Hək'erar İlyas peyğambar qarı gırgın kar qa'as ıkkın. ¹² Zımee şok'le eyhen, İlyas qarına, saccu manbışik'le mana qıvats'ı deş, manbışe mang'une vuk'lelqa yığbı exı. İnsanne Duxeeyib manbışde xılənçe geeb əq'üba ts'its'aa'as.

¹³ Manke telebabışde vuk'leeqa k'eç'e, Mang'vee xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyne hək'ee ooxhud eyheva.

I'see cinaaşe aqqına gade yug qa'a

¹⁴ Manbı insanar sabıyne cigeeqa qabımee, I'saysqa sa adamıy qarı Mang'une ögiyl q'aratsabışıl gyu'ur ¹⁵ eyhen:

– Yızda Xərna, yızde duxalqa rəhı'm hee'e, mang'vee sudurğayke geeb əq'üba opxhan. Mang'vee vuceecar-vuc ts'ayeeqa, xhineeqa huvoyxhar. ¹⁶ Zı mana Yiğne telebabışisqanıy arı, manbışisse mana yug qa'as əxı' deş.

¹⁷ I'see eyhen:

– Yəqqı'le qıkkeepç'iyn, inyam deşin ine gahıyın insanar, Zı mısılqameene şokanacar ixhes? Zı mısılqameene şos öörxəs? Uşax inyaqa, Yızde k'anyaqa qale.

¹⁸ I'see cinık'le gadeyne adğançe qığeç'eva əmr haa'a. Manıd qığeç'en. Gader mankecar yug qexhena. ¹⁹ Telebabı I'sayka cocab avxumee, manbışe qiyghanan:

– Nya'a şasse man qığahas dəxı'?

²⁰⁻²¹ I'see manbışik'le eyhen:

– Şoqa inyam k'ılda ıxhal-alla. Zı şok'le hək'edacad eyhe, şoqa sa k'ınna xardalna toxumeen inyam ıxha, şu mane suvayk'le «ciga badal hee'eva» uvheene, mançin ciga badal haa'asda. Şossed ha'as dəxən kar axvas deş.

I'see, Vuc qik'u üç'ür qa'asva meeb xabar hoole

²² Manbı Galileyeenang'a I'see telebabışik'le eyhen:

– İnsanna Dix insanaaşine xıyaqa qelesda gah k'ane qooxhe. ²³ Manbışer Mana gik'asda. Xhebıd'esde yığismee Mana üç'ür qa'as.

Man g'ayxhı telebabışe aq'vabı qa'a.

Allahne xaas qelen nalok'

²⁴ Manbı sapk'ıl Kefernahumqa qabımee, Allahne xaan nalok'bı sa'anbı Pyoturusqa qeepxha qiyghanan:

– Vuşde Mə'allimee nalok'bı qelenbı dışde?

²⁵ Pyoturee «Qelenva» eyhe. Pyotur xaaqa ikkeç'uykum, I'see mang'uke qiyghanan:

– Şimon, vasqa nəxüdiy qöö, ine dyunyeyne paççahaaşe nalok'bı şavukene sa'a? Cune dixbışikene, deşxhee, menne cigaynbışikene?

²⁶ Pyoturee «Menne cigaynbışikeva» uvhumee, I'see mang'uk'le eyhen:

– Yiğne uvhuyn məxdud qığəə, manbışde dixbışe nalok'bı qele deşud. ²⁷ İnyaabın insanar tsimis qimebaxhecenva, golyusqa hark'ın tilov eehe, ts'etta gitxhuyn baluğ aleet'e. Ğu mançin ghal aaqımee, nuk'rayn pıl g'aces. Man alyaat'u, Zalid, valid-alla qele.

18

Xəybışeene Paççahiyvalee nekke xərna vuşune vor?

¹ Mane gahıl telebabı I'saysqa qeepxha qiyghanan:

– Xəybışeene Paççahiyvalee nekke xərna vuşune vor?

² I'see Cusqa sa k'ının uşax qott'ul, telebabışde yı'q'nee ulyozar ha'a. ³ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu badaleepxha in k'ının uşaxar xhinne qideepxheene, şosse Xəybışeene Paçcahiyvaleeqa mısacab ikkepç'es vəəxəs deş. ⁴ Şavaayiy vuc ine uşaxın xhinne xərra ikdekka, Xəybışeene Paçcahiyvalee nekke xərna mana ixhes. ⁵ Şavaayiy Yizdemee məxrıne uşaxıs akka aaqa, məxrıng'ee akka Zasıd aaqasın. ⁶ Zalqa inyam ha'ane k'ınınbışda saxheeyir şavaamecar yəqqı'le qığavhee, məxrıng'une gardanaqa xəbna yöxxəyna g'aye qav'u, deryaheeqa dağərçve yugda eyxhe.

Pisde yəqqı'lqa hoot'alne karbışde hək'ee

⁷ İne dyunyel pisde yəqqı'lqa hoot'alne karbışıl-alla, insanaaşılqa ver ooxas! Məxdıne karbışın ögü i'xəs eyxhen deş, man karbı ha'as kumag hı'iyng'ulqame ver ooxas. ⁸ Yiğne xılen, g'elin ğu pisde yəqqı'lqa hoyt'alxhee, man gyatxı dağətçe. Qik'uyle qiyğa, Allahne k'ane, xıl, g'el dena ıxhay, q'öne xılekayiy q'öne g'elika ğırgıne gahbışıs ts'ayeeqa huvorxhuliyle nimeexheeyid yugda eyxhe. ⁹ Ğu, yiğne ulen pisde yəqqı'lqa hoyt'alxhee, mana alqavhu dağepçe. Qik'uyle qiyğa, Allahne k'ane, sa uleka ıxhay, q'öne uleka cehinyamne ts'ayeeqa ğırgıne gahbışıs huvorxhuliyle nimeexheeyid yugda eyxhe. ¹⁰⁻¹¹ İne k'ınınbışıqa nenacar ooğançe avqa ılymakka. Zı şok'le eyhen, manbışde malaaikaaşık'le xəybışee Yizde Dekkın aq'va ğırgıne gahbışıl g'ecen.

Avguyne vəq'əyna misaala

¹² Şosqa nəxüdiy qöö? Şavuşame vəş vəq'ə vobxhee, mançına sa nyaqamecab apk'ınee, nya'a mang'vee mana yüç'əle yüç'üb (99) suval g'alepçi mana apk'ınna t'abal haa'as i'qqəs dışde? ¹³ Zı şok'le hək'eda eyhe, mana mang'uk'le aveykene, aveykınçıl-alla, mana şene idyapk'ıniyne yüç'əle yüç'ünçile geer şadxhes. ¹⁴ Məxdıd vuşde Xəybışeene Dekkis, mane k'ınınbışda sacar agu ıkkən deş.

Bınah haa'ana çoc

¹⁵ Yiğne çocce vas qəlasın he'ee, hark'ın mang'uk'le, mang'vee hav'una bınah eyhe. Hasre man ğırgın karıd, vuşde q'öng'ünecad əree axvecen. Mang'vee val k'ırı alıxhxheene, ğu çoc agval ha'a deş. ¹⁶ De'eş, mang'vee val k'ırı ilydiyxheene, vakasana sayee, q'öyreyee insan ıkke. Qiyğa ğu uvhiyn ğırgın kar, q'öng'vee, xhebing'vee tastiqli he'ecen. ¹⁷ Mang'vee mane insanaaşılid k'ırı ilydiyxheene, Yizde ummatık'le eyhe. De'eş, mang'vee ummatılid k'ırı ilydiyxheene, hasre mana yiğnemee nalok'bı sa'anayiy* Allah qıvdyaats'anbışda sa xhinne ixhecen. ¹⁸ Zı şok'le hək'eda eyhe, şu ç'iyel ha'as eyxheva uvhuyn kar, Xəybışeene Dekkeeyid ha'as hassarasın. De'eş, şu ç'iyel ha'as dexheva eyhen karıd Xəybışeene Dekkee ha'as hassaras deş. ¹⁹ Meed Zı şok'le eyhen, ine dyunyel hucoomeecad sa kar heqqasva, vuşda q'öyre sa fıkrelqa qabee, Yizde Xəybışeene Dekkee manbışıs ıkkənən kar hidevu g'alepçes deş. ²⁰ Q'öyre xhebiyre insan Yizde doyule nyaabiy sabı, Zınar maa manbışde yı'q'nee ixhesda.

Borc yik'el hixan hıdya'ane nukarne hək'eena misaala

²¹ Mane gahıl Pyotur I'saysqa qıxha eyhen:

– Yızda Xərna, çocce zas qəlasın hı'ıxhee, zı xhulene nəqqeesne mang'une bınahıle ılğəç'es ıkkən? Yiğhne nəqqeesmeene?

²² I'see mang'uk'le eyhen:

* **18:17** 18:17 nalok'bı sa'ana: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikanıy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbışe nalok'bı Roma imperiyeysniy sa'anbı. Mançıl-allab nalok'bı sa'anbışqa duşmanaaşıqa xhinneniy ılyaaka.

– Zı vak'le eyhen, yighne yəqee deş, yighne nəqees yights'alyna (7x70). ²³ Mançil-allab, Xəybışda Paçcahiyvalla nişikiy akar? Haane, paçcahee cune nukaraaşıke hı'sab qeqqa. ²⁴ Paçcahee hı'sab qeqqa girğilymee, mang'usqa ts'erra, cus yits'id aazır talant† borcnana arayle. ²⁵ Mang'uqa qelesin kar dexhal-alla, paçcahee əmr haa'a vucur, xhunaşşer, uşaxarib, cuqa vodun girgın karıd massa huvu borc qelecen. ²⁶ Man g'ayxhı nukar ç'iyelqa gizerçu eyhen: «Zas sık'ınna gah hevle, zı girgın sak'al ha'asın». ²⁷ Paçcahna nukarılqa rəhı'm qabı, vucur g'ekkana, borcud qımeleva eyhe. ²⁸ Mana nukar g'aqa qıgeç'umee, mang'usqa cus nuk'rayn vəş pıl borcnana sa merna nukar qızaxxa. Mang'vee mana gardanıke aqqı «Zaara ixhe, həşde xhinne borc qeleva» eyhe. ²⁹ Borcnana mang'une g'elybışeeqa qukkyork'ul miz k'ya'a: «Zas sık'ınna gah hevle, girgın zı sak'al ha'asın». ³⁰ Mang'us məxüd ha'as ıkkıykan deş. Mançil-allar mang'vee «Borc qelesmee, mana insan zindaneeqa arçeva» eyhe. ³¹ Menne nukaraaşıq'le mang'vee ha'anbı g'acu aq'vabı qa'a. Qiyğab apk'ın cok'le g'acuynbı paçcahıs yuşan ha'a. ³² Paçcahee mana nukar cusqa qort'ul eyhen: «Karai'dəəna nukar, nya'a ğu zas miz k'yav'u, zı yığın borc hakkal hı'ı dışde? ³³ Nya'a vasse, zı vas rəhı'm hav'una xhinne, ğunab yigne hambazıs rəhı'm haa'as vəəxəs dışdiy?» ³⁴ Mançike paçcahıs qəl vuxha, girgın borc quvu ç'əvxhesmee, mana nukar əq'üba hoolenbışde xılyaqa qele. ³⁵ Vuşde girging've vuşde çocaaşe hı'ıynbı yik'eençe yik'el hixan hide'eene, Yizde Xəybışeene Dekkeyid şok man ha'as.

19

I'sayke xhunaşşe qaxiyles yeexheyeva qiyghan

¹ I'sa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, Galileyeençe qıgeç'u İordan damayne şargılyne Yahudeyeeqa ayk'an. ² Mang'uqab qihna geeb insanar qavayle. I'see manbı maa'ab yug qaa'anbı.

³ I'saysqa fariseyar* qeepxha Mana siliys ı'xəsva qiyghanan:

– Nişil-alla qariy adamiys cuna xhunaşşe qaxiyles yeexheye?

⁴ I'see manbışis inəxdun alidğhıniy qele:

– Nya'a, şu qəətqı' dışde, İpxhıning'vee ts'eppiykecab «*adamiyiy zəiyfa ipxhın*»†.

⁵ «Mançil-alla insanee dekkiy yed g'alyabaççe, xhunaşşeyka eyxhe. Adamiyiy xhunaşşe sa vuxhesva»‡. ⁶ Həşde manbı q'öyre deş, sa vooxhe. Mançil-allad hasre Allahee at'iq'an hı'ıyn insanaaşe curma'acen.

⁷ Fariseyaaşe I'sayk'le eyhen:

– Nya'a manke Mısee insanaaşıq'le uvhu: «Xhunaşşeyne xılyaqa qaxiyvunava kağız huvu, qaxiyles yeexhe»?

⁸ I'see manbışik'le eyhen:

– Vuşun yik'bı g'ayebı xhinneva Mısee şosqa xhunaşşer qaxuvles hapsır. Ts'etta məxüd deşdiy vod. ⁹ Zımee şok'le eyhen, şavaayiy zinayle ğayrı menne karal-alla cuna xhunaşşe qaxiyvu, merna xhunaşşe hey'ı, mana zina hı'ına xhinnekar eyxhe.

¹⁰ Telebabışe I'sayk'le eyhen:

– Adamiynemee xhunaşşe hiveeciy manimee dağamın karxhee, xhunaşşe hidey'iycağ mançile yugda eyxhe.

¹¹ I'see manbışik'le eyhen:

† **18:24** 18:24 Talant: sa talantee 34,5 kg nuk'rayn vod. Sa talant pılın yits'ıxhvalle (15) senna yugba iş hav'uyng'ussenıy ha'as əxən. * **19:3** 19:3 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. † **19:4** 19:4 İnəxüd Mısa peyğambarne ts'ettıyne kitabee otk'un (1:27). ‡ **19:5** 19:5 İnəxüd Mısa peyğambarne ts'ettıyne kitabee otk'un (2:24).

– Zı man uvhuyn gırgıng'usse ha'as əxəs deş. Şavusiy man Allahee huvu, mang'usse ha'as əxəs. ¹² Məxbınbı vobınbı, yedike vuxhayng'acab xadimba vuxha, məxbınbıb vobınbı, insanaaşə məxüb qav'u, sassanbışed Xəybışeene Paçcahiyvalinemee xhunaşşə hee'ecar deş. Hasre şavusseiy əxə, mang'veeyid he'ecen.

I'see uşaxaaşis xayir-düə hoole

¹³ Mane gahıl insanaaşə I'saysqa uşaxar abayle, Mang'veen manbışılqa xıl gıxhxhı düə hee'ecenva. Telebabışe manbışik'le cuvabbı eyhe ıxha. ¹⁴ I'seemee manbışik'le eyhen:

– Uşaxar Zasqa qeepxhes havaasre! Manbışda yəq uvqımaaqqqa! Xəybışeena Paçcahiyvalla məxbınbışda vob.

¹⁵ I'see manbışılqa xıl gıxhxhı, düə hav'u, mançe ayk'anna.

I'sayiy karnana insan

¹⁶ Sa insan I'saysqa arı qiyghanan:

– Mə'əllim, zı nəxbına yugvalane haa'as vukkan, zaqa exır ixhecenva?

¹⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– Nya'a ğu Zake yugvaline hək'ee qidghın ha'a? Yugna Sa Allah vorna. Vas məxbına i'mı'r vukkanxhee, Mang'une əmirbışıl k'ırı alıxhxhı, Mang'veen eyhen he'e.

¹⁸ Mane insanee I'sayke «Nene əmirbışilyneva?» qidghın ha'a.

I'see mang'uk'le eyhen:

– Gimek'a, zina hıma'a, sixbı hıma'a, hıdı'ıyn karat'dəən kar insanne gardanaqa gimıyxhe, ¹⁹ dekkısiy yedis hı'rmat gyuvxhe, yıĝne k'anena ikkiykne, nəxüriy vas ğu ıkkın.

²⁰ «Zı man gırgın ha'anva, medın zas hucooyiy g'ıdiyxharva?» mane mek'vne insanee I'sayke qiyghan.

²¹ I'see eyhen:

– Vas yıĝın gırgın işbı yugunbı ıxha ıkkınxhee, hark'ın yıĝın gırgın kar massa hele. Qiyğad çike ıxhayn pıl kar deşınbışis bit'al he'e. Manke vaqa xəybışee xaziyna vuxhes. Mançile qiyğa Zasqa sak'le, Zaqar qihna qora.

²² Mane mek'vne insanıqa geed kar ıxhal-alla, I'see uvhuyn g'ayxhımee, mang'veen aq'va qı'ı mançe ayk'anna.

²³ Mançile qiyğa I'see telebabışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, karnane insanın Xəybışeene Paçcahiyvaleeqa ikk'eç'uy dağamda vod. ²⁴ Zı meed şok'le eyhen, devayn veebayne q'əç'eençe ilğevç'uy, karnane insanın Allahne Paçcahiyvaleeqa ikk'eç'uyle rəhətda ixhes.

²⁵ Man I'see eyhen g'ayxhı, telebabı mançile mattebaxhenbıcab. Manbışe qiyghanan:

– Şavussene manke g'attixhanas əxəs?

²⁶ I'sa manbışıqa ilyakkı eyhen:

– Man insanısse ha'as əxəs deş, Allahısemee ha'as dəxən kar deşin.

²⁷ Pyoturee I'sayk'le eyhen:

– Haane, şı gırgın g'aletçu Vaqab qihna q'öö, mançıl-alla şas hucoone ixhes?

²⁸ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, dyunye ts'ed qıxhamee, İnsanna DixŞ Cune nurune taxtıl gyu'urmee, şu, Zaqab qihna qabıynbı İzrailyna yıts'ıq'öble (12) nasıl vuk'lek vukkeesva yıts'ıq'öne taxtıl gyuv'aras. ²⁹ Şavaayiy Yizdemee xaybı, çocar, yıçubı, dek,

Ş 19:28 19:28 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhuk'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

yed, uşaxar, con cigabı g'ali'ı məxrıng'us vəş nəəqees mançile geed heles, gırgıne gahbışıda ı'mı'rıb mang'una vuxhes.

T'imıllıǵne işçeeşine hək'eena misaala

³⁰ Tseppiyınbışın gellesınbı, nekke qiyǵıynbı vuxhes, nekke qiyǵıynbıb tseppiyınbı vuxhes.

20

¹ Xəybışda Paçcahiyvalla nişikiy akar? Haane, iyesiy miç'eeqana cune t'imıllıǵeeqa işçer t'abal ha'as ı'qqəna. ² Mana işçeeşika yığısıys sa nuk'rayn pıl hevlesva yuşanxha, manbı cune t'imıllıǵeeqa g'uxoole. ³ Sə'ət yüç'ülle eexheng'a mana meer maydamaqa qıǵeç'e. Mang'uk'le maa'ab iş dena avxuyn insanar g'ooce. ⁴ Mang'veen manbışik'le eyhen: «Şunab yizde t'imılyne bağeeqa işlemişeepxhes havak'ne. Şolqa gyooxhana hək'ib zı qopkuba qevlesda». ⁵ Manbıb avayk'ananbı. Sə'ət yits'ıq'vəble vooxheng'ayiy sə'ət xheyible vooxheng'a, mana meer qıǵeç'u man kar ha'an. ⁶ Sə'ət xhoble vooxheng'a mana meer qıǵeç'ena. Mang'uk'le maa'ab meeb ulyobzuriyn insanar g'ooce. Mang'veen manbışike qiyghanan: «Nya'a şu yığ iş dena ulyobzur exha qa'a?» ⁷ Manbışe «Şavacab şas iş hidevunava» eyhe. Mang'veen manbışik'led «Şunab yizde t'imılyne bağeeqa işlemişeepxhes havak'neva» eyhe.

⁸ Exha qexhemee, bağıne iyese cun işçeer vuk'lek vukkekang'uk'le eyhen: «Gırgın işçer qopt'ul, manbışda hək' qevle. Ts'erra nekke qiyǵa abıynbışile gıǵle. Nekke qiyǵab miç'eeb abıynbışda qevle». ⁹ Sə'ət xhonçul abıyne işçeeşis sa nuk'rayn pıl hele. ¹⁰ Ts'eppa abıynbışisqa həməxüd qadayle cos geedme heles. Manbışisıd sa nuk'rayke pıl qele. ¹¹ Manbışe colqa gyooxhana hək' alyapt'imee, iyesiylena haa'a giviyǵal. Manbışe eyhe ıxha: ¹² «Nekke qiyǵa abıynbışe sa sə'ətna iş hav'u, ǵu verıǵık avub nekke daǵamne gahıl işlemişeepxhayn şınayiy manbı sa avqu». ¹³ İyese manbışde sang'us inəxdun alidǵınıy qele: «Hambaz, zı vas horbı hı'ı deş. Ǵu zaka sa nuk'rayne pılıke dışdiy yuşanxha? ¹⁴ Vas quvuna hək'ib alyapt'ı hoora. Zasmee nekke qiyǵa arıyng'usub vas xhinnenacab hək' qevles vukkan. ¹⁵ Nya'a zasse yizde pılıke, yik'es ıkkanan ha'as dəxəyee? Deşxhee, yığne mıssıne ules, yizda yugvallane qiviykkan?» ¹⁶ Həməxübıb nekke qiyǵıynbı tseppiyınbı vuxhes, tseppiyınbıb nekke qiyǵıynbı vuxhes.

I'see xheyib'es qik'u-üç'ür qixhesva xabar hoole

¹⁷ I'see İyerusalımqa əlyhəemee, yits'ıq'vəyre teleba sa suralqa qopt'ul eyhen:

¹⁸ – Həşde şi İyerusalımqa ıqəə, maa'ar İnsanna Dix*, Zı, kaahinaaşine ç'ak'ınbışdeyiy Q'aanunne mə'əllimaaşine xıyaqa qeles. Manbışe Mang'us məhkama hı'ı, Mana gik'as ıkkanna yuşaneepxhes. ¹⁹ Manbışe Mana menne milletbışde xıyaqa demalqa gıxhxhesiy çümqbı ı'xı' çarmıxılqa ts'its'e'ecenva qeles. Xhebıd'esdemee yığıys Mana üç'ür qa'as.

Xəbvalla deş, k'ılyvalla hee'e

²⁰ Mane gahıl Zavdayne dixbışda yed, cene dixbışika sacıgee I'saysqa qeexhe. Mana Mang'us k'yorzul, Mang'uke hucoomecad heqqan. ²¹ I'see zəiyfayke «Vas hucoone ıkkanna» qiyghan? Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Hasre ına yizda q'öyre dix Yiǵne Paçcahiyvalee sa Yiǵne saǵne sural, manasar solne gyuv'recen.

²² I'see eyhen:

– Şos hucoome ıkkann, şok'le ats'a deş. Zı ulyoǵasde k'oleençe, şosse əxəyee?

* **20:18** 20:18 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyǵambaree qalesde Paçcah Masıxhuk'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Manbışe «Şasse əxəsınva» eyhe. ²³ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı ulyoğasde k'oleençe, şunad ulyoğasın. Saccu vuşume sağıl, vuşume solul gyu'arasva Zı deş eyhe. Yizde Dekkee man cigabı şavunbıvayiy uvhu, manbıb gyuv'arasınbı.

²⁴ Man g'ayxhiyne yits'ne telebayna, mane q'öne çoculqa qəl avqaaqqa. ²⁵ I'see telebabı Cusqa qopt'ul eyhen:

– Şok'le ats'an, milletbışde ç'ak'ınbışe con milletbı vuk'lek ikkekka, xəbvallab milletbışis conecab qıvaats'ıynbışe haa'a. ²⁶ Şu məxüd hidya'as ikkan. Vuşde yı'q'nee xərna ixhes ikkanang'vee, hasre şos k'ilyvalla he'ecen. ²⁷ Vuşde yı'q'nee ts'erriyna ixhes ikkannar vuşdacar nukar ixhecen. ²⁸ İnsanna Dixır Cus k'ilyvalla hee'ecenva deş, Vucee mebinbışis k'ilyvalla haa'asva, Vuc qik'u, geebınbı gattivxhan ha'asva qarı.

I'see q'öne bı'rq'ı'ng'us işix qalya'a

²⁹ I'sayiy telebabı Yerixon eyhene şahareençe əlyhəəmee, manbışiqab qihna geeb insanar qavayle. ³⁰ Yəqqı'ne mıglek q'öyre bı'rq'ına insan gyu'ur eyxhe. Manbışik'le mançe I'sa ı'lğəəva g'ayxhımee «Yişda Xərna, Davudna Dix†! Şalqa rəhı'm hee'eva!» ts'ırbı ha'a. ³¹ Cəmə'ətin manbışik'le nimee nıq'bı aqqeva uvheeyid, manbışe «Yişda Xərna, Davudna Dix! Şalqa rəhı'm hee'eva!» sık'ıldad ç'ak'ın ts'ırbı ha'a. ³² I'sa ulyorzul, manbıb Cusqa qopt'ul qiyghanan:

– Hucoone Zı vuşdemee he'e, hucoone şos ikkan?

³³ Manbışe eyhen:

– Yızda Xərna, şas ikkanan yişde ulepışik'le g'acecen.

³⁴ I'sayna manbışılqa rəhı'm qabı, manbışde ulepışik xıl set'a. Mankecad bı'rq'ı'nbışde ulepışeeqa işix qayle. Manbıb I'sayqa qihna avayk'an.

21

I'sa İyerusalimeeqa qarı

¹ Manbı İyerusalımısqa hiviyxharne cigee, Zeytunne suvalyne Bet-Fage eyhene xiveeqa qavayle. Mançe I'see q'öyre teleba g'axuvu, ² eyhen:

– Ögilyne xiveeqa havak'ne. Şok'le maqa ikkepç'imeecab avt'ulna əməleyiy çina q'udux g'avces. Manbı Zasqa alle. ³ Şoke şavaamecad «Hucoone ha'ava» qiyghıneene, «Manbı Xəring'usqa ikkanva» eyhe. Mane insanee mankecad şosqa ikkees hassarasınbı.

⁴ Man karbı peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe:

⁵ «İyerusalimeene milletik'le eyhe:

Şosqa vuşda Paççah qöö vor.

Mang'vee Vucecar Vuc axtıra ikkeka deş,

Mana xev ıxı'yxəne əməlel,

Əməleyne q'uduxul gyu'ur qarayle».*

⁶ Telebabı hapk'ın gırgın I'see uvhuyn xhinne ha'a. ⁷ Əməleyiy çina q'udux qabı, çılqa con tanalinbı adaççe. Mançıl ooğançer I'sa giy'ar. ⁸ Maqa sabıyne gellesınbışe tanalin karbı g'ayşu yəqqı'lqa gyadaççe, avxuynbışed yivaaşın bıtağbı hatq'ur yəqqı'lqa gyoka. ⁹ I'sayle ögiyl, yı'q'əl əlyhəənbışe ts'ırbı ha'a inəxüd eyhe ıxha:

† 20:30 20:30 Davudna Dix: Masixh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha. * 21:5 21:5 İnəxüd Zakariye peyğambarne kitabee otk'un (9:9).

– *Hosanna†Davudne Dixes‡!*
Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhenava!
Nekke axtine xəybışee hosanna! §

¹⁰ I'sa İyerusalimqa ikkeç'umee «İna Vuşuneva?» gırgına şaharcab g'elil qooxhe.

¹¹ Cəmə'ətinid eyhe ıxha:

– İna Galileyayne Nazaret şahareençena I'sa Peyğambar vor.

I'see kar massa helenbı Allahne xaane məhleençe g'ee'ebaşşe

¹² I'sa Allahne Xaane məhleeqa ikkeç'u, maa kar alişşu-massa helen gırgınbı g'e'eebaşenbı. Mang'vee pılbı badal ha'anbışın istolbı, qı'nerker massa helenbışın riyadbı alyt'ik'al hı'ı, ¹³ eyhen:

– «*Yizde xaan do düəyn xav ixhesva*» * otk'un, şumee man g'ulduraaşine akvaalqa sak'al hı'ı.

¹⁴ Mang'vee Allahne Xaane məhlee Cusqa qeepxhayn k'aanbıyiy bı'rq'ı'nıbı yug qaa'anbı. ¹⁵ Uşaxaaşe Allahne Xaane məhlee «Davudne Dixes hosannava!» ts'ırbı ha'a. Kaahinaaşine ç'ak'ınbışik'leyiy Q'aanunne mə'əllimaaşik'le Mang'vee hı'ıyn əlaamatbıyiy uşaxaaşe ha'an man ts'ırbı g'ayxımee, manbışda I'salqa qəl avqaaqqa.

¹⁶ Manbışe I'sayk'le eyhen:

– Manbışe eyhen Vak'le g'iyxheye?

I'seeyid manbışik'le eyhen:

– Ho'o. Nya'a şu qətqı' dişde: «*Uşaxaaşeyiy yedik gyooqanbışe Ğu axtı qa'as*» †?

¹⁷ Mang'vee manbı g'alyav'u, şahareençe qığec'u Bet-Anya eyhene cigeeqa ayk'an. Xəmdər maa axva.

İnciler t'lydəəna inciliyna yiv

¹⁸ Qinne yiğil miç'eer, I'sa şahareeqa siyk'almeə, mısniy qıxha vor. ¹⁹ Yəqqı'ne mıglek Mang'uk'le inciliyna yiv g'avcu, çısqa qexhe. Mang'uk'le yivəl t'eleyle ğayrı vüççud ivdeeke g'acumee, I'see yivek'le eyhen:

– Hasre val sayib meyva ılymaalecen!

İnciliyna yiv mankecab qooqqana. ²⁰ Telebabışik'le man ıxhayn g'acu, mattepxha eyhen:

– Nimeə zaarabane inciliyna yiv qooqqu?

²¹ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu şakkee idyavxu yik'eençe inyam he'eene, şene inciliyne yivene vuk'lelqa qadıynçiled hexxanbı şosse ha'as əxəs. Şu ine suvayk'lecad «Oza quvxha deryaheeqa g'ook'leva!» uvhee, həməxüdid ixhesin. ²² Vuşde yik'ee inyam vodxhee, düə haa'ameə hucooyiy heqqı man gırgın ixhesin.

Şavaayiy man işbı I'saysqa ha'as hassır

²³ I'sa Allahne Xaane məhleeqa arı maa insanaaşis xət qa'ameə, Mang'usqa kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy ağsaqqalar qeepxha eyhen:

– Şavaane Vasqa man işbı ha'as hassır? Şavaane Ğu Xərna hı'ı?

²⁴ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Zınad şoke sa kar qiyghanas, şu Zas alidghınıy quveene, Zınad Şavaayiy Zasqa man işbı ha'as hassırva şok'le eyhes. ²⁵ Yəhyeysqa insanaaşis gicəpxı'ybı alyaat'a'as Şavaaniy hassır, Allaheeniy insanaaşeni?

† **21:9** 21:9 Hosanna: Cühüt'yaaşine mizel «Şi g'attivxhan hee'eva» eyhen vodun. Məxür Allah axtı qa'a ıxha.

‡ **21:9** 21:9 Davudna Dix: Masixh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraaşə oyk'an ıxha. Mançil-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha. § **21:9** 21:9 Manva Zaburee otk'un (117:25-26) * **21:13** 21:13 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabəe otk'un (56:7). † **21:16** 21:16 Manva Zaburee otk'un (8:3).

Manbişe sana-sang'uk'le eyhe ıxha:

– Şi «Allaheeva» uvhee, «Nya'a şu mang'ulqa inyam hidi'ıva?» eyhes.
²⁶ «İnsanaaşeva» uvheeyid, cəmə'ətile qəvəyq'ən. Manbişde gırğing'vee mang'uk'le peygambarva eyhe.

²⁷ Manbişe I'sayk'le «Şak'le ats'a deşva» eyhe. I'seeyid manbişik'le eyhen:

– Zınad Şavaayiy Zasqa man işbı ha'as hassırva şok'le eyhes deş.

Qöne duxayne hək'eena misaala

²⁸ I'see meed eyhen:

– Şu inçik'le hucoova eyheyyi: Sa adamiyqa q'öyre dixniy vor. Mana dixbişde sang'usqa qıxha, «Dix, g'iyna hark'ın t'imilene bağee iş he'eva» eyhe. ²⁹ Ts'etta dixee «Zas ıkkən deşva» eyhe. Qiyğalemee fıkır badal hav'u, hayk'annacar. ³⁰ Mana insan q'ör'esde dıxesqa qıxha, manva eyhe. Q'ör'esde dixemee «Xərna, ı'qqənava» uvhu hayk'an deş. ³¹ Mane q'öng'üne neng'veene dekkıs ıkkənən ha'a?

Manbişe «Ts'erriyng'veeva» eyhe. I'see manbişik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, nalok'bı sa'anbiyyı† gocebı şole ögiyl Allahne Paçcahiyvaleeqa əlyhəə vob. ³² Yəhye şosqa qopkuna yəq haagvasniy qarı. Şumee mang'ulqa inyam hı'ı deş, nalok'bı sa'anbişeyiy gocebışemee mang'ulqa inyam hı'ıyn. Şok'le man gırğın g'acuyled qiyğa, fıkır badal hav'u mang'ulqa inyam hı'ı deş.

Arendeeqa t'imılığ alyaat'uyne, qəlasın ha'ane işçeeşine hək'eena misaala

³³ Sa menne misaalal k'ırı alixhxhe: Sa xaane iyeseə t'imilen bağ ezu, çine hiqiy-allad cabır alyaa. Qiyğad mane cabırke ad t'imıl hoyç'anan ciga hı'ı, k'aneb hiqiy-allan ciga g'acecenva talvar alyaa. Qiyğad man t'imilen bağ arendays menne işçeeşisqa quvu, vucur menne ölkeeqa ayk'an. ³⁴ Şagav sa'ana gah hipxhirmee, mang'vee cun nukarar culqa gyooxhana pay alyapt'asva mane işçeeşisqa g'ıxoole. ³⁵ Mane işçeeşemee maqa abıyne mang'une nukaraaşine vuk'lelqa yiğbı exa. Manbişin sassabı gyootanbı, sassabı gyabat'anbı, sassabıb g'ayeqqa hoole. ³⁶ Manesa nəqqee xaane iyeseə sık'ılbab geəb nukarar g'ıxoole. İşçeeşemee manbişikıd, cole ögiyl abıyne nukaraaşik hı'ıyn ha'a. ³⁷ Nekke qiyğa mang'vee manbişisqa dix g'ixele: «Duxaylexheeyid manbişis naş qexheva» uvhu. ³⁸ İşçeeşik'le dix g'acumee, manbişe sana-sang'uk'le eyhen: «Dekkin in gırğın kar ing'us axvas. Qudoora manar gik'as, şascad axvecen». ³⁹ Manbişe mana aqqı t'imilene bağeençe qıgavhu gek'ana. ⁴⁰ Bağına iyesiyy ariyng'a, mang'vee mane işçeeşik hucooniyan ha'as?

⁴¹ Manbişe I'sayk'le eyhen:

– Mang'vee manbı əq'üba hoole-hoole gyapt'as. Qiyğad cun t'imilen bağ mebinbişisqa arendays qeles, şagavbı hiyxharne gahıl culqa gyooxhana pay manbişe qevlecenva.

⁴² I'see manbişik'le eyhen:

– Nya'a şu Muq'addasda Otk'ununçee in qətq'ı' dişde:

«Ustadaaşe dağepçına g'aye

Nekke kara əəne vutteeqa gyuvxhune g'ayelqa sapk'ıl.

Mana Rəbbına iş vuxha,

Şi mançile matteepxhaynbı.»§

⁴³ Zı mançil-alla şok'le eyhe, Allahna Paçcahiyvalla şosse g'avşu, Cun şagav hixhara'asde menne milletisqa qevles. ⁴⁴ Mane g'ayelqa qutyork'ulyung'uke xüvəbı ixhes, şavulqayiy mana g'a'aypxhib hoç'anasma.

† 21:31 21:31 nalok'bı sa'anbı: Mane gahıl nalok'bı sa'anbı şavuscab vukkiykananbı deşdiy. İzrail mane gahıl Roma imperiyeyn uvhuynçikaniy gyuv'ur oza qooxhena. Man nalok'bı sa'anbı cühüt'yar vuxheeyib, manbişe nalok'bı Roma imperiyeysnıy sa'anbı. Mançil-allab nalok'bı sa'anbişqa duşmanaşıqa xhinneniy ilyaaka. § 21:42 21:42 Manva Zaburee otk'un (117:22-23).

⁴⁵ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışik'leyiy fariseyaaşik'le* Mang'vee ts'its'an misaalabı g'ayxhınee, manbışılqa hiyxharan, Mang'vee cone hək'ee vod eyheva. ⁴⁶ Mançıl-alla manbışis Mana aqqas ikkiykıneeeyir, milletile qəvəyq'ən aaxvanbı. Milletik'ler I'sa peygambar xhinneniy ats'a.

22

Davatbışde hək'eena misaala

¹ I'see manbışik'le meed misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a eyhe ıxha:

² – Xəybışda Paçcahiyvalla nişikne akar? Haane, paçcahee dıxes davatbı ha'a. ³ Mang'vee davatbışeeqa insanar qoot'alasva cun nukarar g'ıxoole. Qopt'uluynbışismee ables vukkiykan deş. ⁴ Manke paçcahee cun mebin nukarar g'axuvu eyhen: «Qopt'uluynbışik'le eyhe, sufranılqa otXHun-ulyodğuy gıxhxı vod, congariy medın koki'ıyn həyvanarıl gyatt'uyınbı, gırgın hı'ıyn, davatbışeeqa able». ⁵ Qopt'uluynbı mançıl bacit deepxha avayk'ananbı cone işbışqab qihna. Manbışın sassabı avayk'ananbı cone çolbışeeqa, mansanbı avayk'ananbı kar alişşu massa heles. ⁶ Avxuynbışemee qelas xhinne mang'un nukarar k'ap'ik'ile avqa qav'u, gyabat'anbı. ⁷ Paçcahıs mançike qəl vuxha cuna g'oşun g'axuvu, cun nukarar gyapt'ıynbı gyapt'as, manbışda şaharıb gyooxhan ha'as ulyookka.

⁸ Mançile qiyğa paçcahee cune nukaraaşik'le eyhen: «Sufranılqa otXHun-ulyodğuy gıxhxı vod, zı maqa qopt'uluynbınee mançis avak'ıynbı devxhaynbı. ⁹ Həşde şu yəq'bı ilekkane cigabışeeqa havak'ne, maa şosqa vuşuyiy qızaxxı davatbışeeqa qoot'le». ¹⁰ Nukararıb havayk'ananbı. Manbışısqa yəq'ıl-q'ıt'ıl vuşuyiy qızaxxı, yugna-pisda gırgına qoyt'alna. Məxüd davatbı ilğeeç'esın ciga mihmanaaşe gyayts'en. ¹¹ Paçcah mihmanaaşıqa ilyakkamee, mang'uk'le davatbışis sik'ıyn tanalınbı ilydy'ına sa insan g'ece. ¹² Paçcahee mang'uk'le eyhen: «Hambaz, ğu nəxürne inyaqa davatbışın karbı ilydy'ı iç'u?» Mana insan hucoome eyhesva axvana. ¹³ Paçcahee cune nukaraaşik'le eyhen: «Mang'un g'elybıyiy xıleppi ayt'ıl, yizde xaançe miç'axne cıgeeqa dağərçe. Mançe geşşuybıyiy ık'arke silibı sana-sançıl qadaxan ses qöö ixhes».

¹⁴ Mançıl-allab qopt'uluynbı geebbı vuxhes, g'əvnxüynbıme k'ılbabı.

«Allahın Allahısqa qele»

¹⁵ Mançile qiyğa fariseyar* avayk'ananbı mı'sləhətbı ha'as, nəxürne I'sa cuvabil aqqasva. ¹⁶ Manbışe irodianaaşika† sacıgee I'saysqa con telebabı g'axuvu eyhen:

– Mə'əllim, şak'le ats'an Ğu qorkuna, Allahna yəq qopkuba haagvana, şavuncad sura ıqdyaqqana, Ğu gırgıng'uqacar akarara eyxhe. ¹⁷ Həşde Ğu şak'le eyhelan, Vasqa nəxüdiy qöö, şı imperatorus nalok' qeles ıkkane, deşxhee dişee?

¹⁸ I'sayk'le manbışıqa karat'dəən fıkrıbı ıxhay ats'axhxha eyhen:

– Q'öbvalla haa'anbı, nya'a şu Zı siliys ı'xiyxə? ¹⁹ Zak'le hagvelan, şu nene k'apik'ıkayiy nalok' qele.

Manbışed Mang'usqa sa nuk'rayn pıl adayle. ²⁰ I'see manbışike qiyghanan:

– Vuşuyiy çil ts'its'ı'ı, şavuniy mançıl do otk'un?

²¹ Manbışe «İmperatorunva» eyhe. Manke I'see manbışik'le eyhen:

– İmperatorun imperatorusqa, Allahınıl Allahısqa qele.

²² I'see uvhiynçile manbı mattebaxha, Vucur g'alərçu avayk'ananbı.

Hapt'ı üç'üb qeepxhayne hək'ee qiyghan

* **21:45** 21:45 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Fariseyar din k'orada hidya'anbışıqa oogañçe avqa ilyaaka vuxha. * **22:15** 22:15 fariseyar Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. † **22:16** 22:16 İrodianar: Mane cühüt'yaaşe İrod Antipayka Roma imperiyeyn sura aqqaqqa ıxha.

²³ Manecab yiğil I'saysqa saddukeyar† abayle. Manbişe insan qik'umee üç'ür qeexhedeşvaniy eyhe. Saddukeyaşe I'sayke qiyghanan:

²⁴ – Mə'əllim, Mısee inəxüdniy uvhu: «*Vuşumecar uşax dexha qik'veene, qik'uyng'une çocce mang'una xhunaşşe hey'ı, çocus nasıl haa'as vukkan*»Ş. ²⁵ Yighıyre çocniy vob. Ts'erriyng'vee xhunaşşe hey'ı uşax ixhessecar qik'una. Mang'una xhunaşşe çocce hey'ı. ²⁶ Man kar mang'une q'öd'esded, xhebıd'esded gırgınecad çocaaşşine vuk'lelqa qaylen. ²⁷ Gırgıng'ule qiyğa mana zəiyfar qeek'ana. ²⁸ Hapt'ıynbı üç'üb qeebaxhemee mana yighne çocuna neng'unane xhunaşşe yixhes? Man gırgın çocar məng'i'n adamer vuxha.

²⁹ I'see manbişis inəxdun alidghıniy qele:

– Şok'le Muq'addasın Otk'unıybiyiy Allahna guc dyaats'ançıl-alla şu qopkuba yuşan haa'adeş. ³⁰ İnsanar üç'üb qeepxhayng'a xhunaşşer haa'asıb, adamiysıb vüqqəs vuxhesdeş. Gırgınbı Xəybışeen malaaıkar xhinne vuxhes. ³¹ Allahee hapt'ıynbı üç'üb qeepxhesva uvhiynçine hək'ee şu qətqı' dışde: ³² «*Zı İbrıhımna, I'saq'na, Yaaq'ubna Allah vorna?*»* Mana hapt'ıynbışdadeş, üç'übnıbışda Allah vorna.

³³ Mang'vee xət qa'ançile cəmə'ət mattexhen.

Allahna nekke xəbna əmr

³⁴ Fariseyaşik'le I'see saddukeyar ghalybı sa'as alivkuva g'ayxhımee, Mang'une hiqiy-alla savayle. ³⁵ Mane Q'aanunne mə'əllimaaşşine sang'vee I'sa siliys ı'xəsva Mang'uke inəxdun kar qiyghan:

³⁶ – Mə'əllim, Q'aanuneena nekke xəbna əmr nenane?

³⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– «*Yiğna Rəbb Allah yik'eençe, rıhı'kacar, gırgıne ək'elika ikkiykne.*»† ³⁸ Mana nekke xəbna ts'eppiyna əmr vob. ³⁹ Mançik akarna q'öb'esda ina vob: «*Vas k'anena, vas ğu nəxüriy ikkan həməxür ikkiykne*»‡. ⁴⁰ Gırgına Q'aanuniyŞ peyğambaraaşın uvhiybı mane q'öne əmireke giyğal.

Masixh Şavna Dixne?

⁴¹ Fariseyar sacıgeeqa sabıyng'a I'see manbişike qiyghanan:

⁴² – Şosqa nəxüdiy qöö Masixh* vuşune vor? Mana Şavna Dixne?

Manbişe «*Mana Davudna Dixva†*» eyhe. ⁴³ I'see manbişik'le eyhen:

– Nya'a, manke Allahne Rı'hı'n hoyt'alne Davudee Masixhık'le «*Yizda Xərnava*» eyhe:

⁴⁴ «*Rəbbəe yizde Xəring'uk'le eyhen:*

Yizde sağıl gyu're,

Zı duşmanar Yiğne g'elik avqa qaa'asmee»‡?

⁴⁵ Davudee Mang'uk'le «*Yizda Xərnava*» eyhexhee, Mana nəxürna Davudna Dix eyxhe?

† 22:23 22:23 saddukeyar: Saddukeyar I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbı baba-dideeşşine ədatbışıqa gyuv'ur-ozə qeebaxhe vuxhadeş. Manbişe con işbı Mısee abıyne Q'aanunuqa g'eece ıxha. Saddukeyaşe malaaikariy cinar vodva inyam ha'a ıxhadeş. Manbişe Q'ıyaamatne yiğil gırgın hapt'ıynbı üç'üb qeepxhesva inyam ha'a ıxhadeş. § 22:24 22:24 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (25:5-6) * 22:32 22:32 İnəxüd Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (3:6) † 22:37 22:37 İnəxüd Mısa peyğambarne xhod'esde kitabee otk'un (6:5) ‡ 22:39 22:39 İnəxüd Mısa peyğambarne xhebıd'esde kitabee otk'un (19:18) § 22:40 22:40 Q'aanun: Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvu (Tavrat). * 22:42 22:42 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşşine, paççahaaşşineyiy peyğambaraaşşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailıybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbişe Masixh qarı cun millet duşmanaaşşike g'attixhan hı'ı, dyuneyys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. † 22:42 22:42 Davudna Dix: Masixh Davudaanbışda ixhes, məxüd peyğambaraaşe oyk'an ıxha. Mançıl-allad Mang'uk'le Davudna Dixva eyhe ıxha. ‡ 22:44 22:44 Manva Zaburee otk'un (109:1).

⁴⁶ Mançin alidghınıy I'says şavusse cad qeles əxə deş. Mane yiğiled neng'veecad yik' hı'ı, Mang'uke sa kar qiyghan deş.

23

I'see fariseyaaşineyiy Q'aanunne mə'əllimaasına hək'ee xabar hoole

¹ I'see cəmə'ətık'leyiy Cune telebabışik'le eyhen:

² – Q'aanunne mə'əllimaaşeyiy fariseyaaşe* Mısayne doyu le xə t qa'a ıxha. ³ Şu mançil-allad manbişe eyhençil k'ırı alixxhı, şok'le uvhuyn gırgın he'e. Saccu manbişe ha'an şu hıma'a, manbişe uvhiyn ha'a deş. ⁴ Manbişe yı'q'ı'n, haqqas dağamda eyxhen karbı insanaasına yı'q'əlqa iliyxhe. Come man xev cigeençe ı'ğiykar ha'asvaxheyib, t'ub ı'ğviykar haa'a deş.

⁵ Gırgıncad manbişe insanaaşik'le g'acecenva ha'a. Mançinemeeyid manbişe colyna q'ut əq', tanalınçilin bağar xılıy qa'a†. ⁶ Manbişis ottxhan-ulyoğane ciga-bişeeyiy sinagogbişee‡ nekke qoma gyuv'aras, ⁷ maydambişee salam alyapt'as, insanaaşe cok'le «Mə'əllimva» uvhiy geedxhe ikkiykan.

⁸ Vuşun gırgınbıb çocar vob. Şoqar sa Mə'əllim vor. Mançil-allad hasre şolqa şavaacad «Mə'əllimva» on hıma'acen. ⁹ Şoqa sa Dek vor, Vucur Xəybışee vor. Mançil-allad çiyene aq'val şavuk'le cad «Dekva» immeyhe. ¹⁰ Şoqa sa Rəhbər vor, Manar Masixh vor. Şok'le hasre şavaacad «rəhbərva» immeyhecen. ¹¹ Vuşde yı'q'neene nekke xəring'vee hasre şos k'ilyvalla he'ecen. ¹² Vucecar vuc axtı qa'ana Allahee avqa qa'as, vucecar vuc avqa qa'anar Allahee axtı qaa'as.

¹³⁻¹⁴ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu Xəybışeene Paççahiyvalın akkabı insanaasına aq'vabışeeqa qa'a. Maqa şunab ikkə deş, ikkeepçes vukkananbıb havaysar deş.

¹⁵ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu çiyebı-deryahbı gits'idaxhva dinılqa sa xheyir insan sak'ala'asva. Dinılqa sak'al hı'ımeeyir, şu məxrına insan şole q'önəqqees geer cehinyamıs avak'ı ha'a.

¹⁶ Şolqa ver ooxas, bı'rq'ı'n rəhbərar! Şu eyhen: «Şavaayiy Allahne xal k'in g'ıysar, man k'in eyxhe deş. De'eş, Allahne xaane k'inəəğəl g'assireene, man eyxhen». ¹⁷ Ay ək'el deşin bı'rq'ı'nı! Allahne xaadın k'inəəğəne yugda, deşxhee Allahın xavne, man k'inəəğə muq'addasın ha'an? ¹⁸ Şucad meed eyhe: «Şavaamecad q'urbanbı allya'ane cigaylen k'in g'assireene, man k'in eyxhe deş. De'eş, ablyaa'ane q'urbanılqan k'in g'assireene, man eyxhen». ¹⁹ Ay bı'rq'ı'nı, q'urbanne yugba, deşxhee, q'urbanbı allya'an cigane, mana q'urban muq'addasna ha'an? ²⁰ Q'urban ablyaa'ane cigayle k'in g'ıysarang'vee, mançılqayiy mançilyne gırgıne karalqacad k'in g'ıysar xhinne eyxhe. ²¹ Allahne xaalqa k'in g'ıysarang'veeyid, mançılqad, mançine Arıng'ulqad çikana k'in g'ıysaran xhinne eyxhe. ²² Xəybışilen k'in g'ıysarang'veeyid Allahne taxılqaniy mançil Gyu'uring'ulqad k'in g'ıysaran xhinne eyxhe.

²³ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu naaneyna, şuyutna, zirayna yits'inçına sa pay Allahıs quveeyib, Q'aanunee otk'unin nekke ç'ak'ın işbı ha'a deş: şu qopkuvalla, rəhı'm, inyam yik'elycad hixan ha'a. Şu şençika sacigee inid ha'askanniy. ²⁴ Ay bı'rq'ı'n rəhbərar! Şu ulyoğasın kar miçak curaa'asva vexhxheençe alğayhe, devamee bıkrıbacab k'ööğə.

²⁵ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu k'olayiy g'ab g'adğançe hoyğal, adğançemee manbı vuşde q'ı'rq'ı't'iyvalıka, missine uleka

* **23:2** 23:2 Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar: manbı dindarar vuxha. Manbişik'le Allahee Mısa peyğambarile ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbişe mana Q'aanun mebinbişisib xəp qaa'a vuxha. † **23:5** 23:5 Cühüt'yaaşee düə ha'amee Q'aanun otk'unne sabara karbişike q'utyeeqa sı'ı lıgeeqayiy xıləqqa iyt'al ıxha. Manbişe sayid Q'aanune otk'un ıxhayke cone tanalınçine sivek bağar giyts'an ıxha. ‡ **23:6** 23:6 sinagoga: Cühüt'yaaşee ı'bəədat ha'an ciga.

sı'iyne karaka gyatsts'ı vod. ²⁶ Bı'rq'ı'na farisey, ğu ts'etta k'olayiy g'ab adğançe hoğle, manke manbı g'adğançed mətı qeetxhesinbı.

²⁷ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu g'abğançe cagvara qav'uyne micagba g'oocene mağareene nyuq'nek akar. Mana micagba g'abğançe vuxheeyib, abğançe hapt'ıynbışde bark'vbışikayiy nəxdine ixheeyid mı'q'ı'ne karbışika gyavts'u vooxhe. ²⁸ Şunab həməxüb insanaaşik'le g'abğançe qopkuba g'avceeyib, yik'ee şu q'öbvalla haa'a, pısın işbı g'ece.

²⁹ Şolqa ver ooxas, q'öbvalla haa'an Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar! Şu peyğambaraaşine nyaq'vbışil mavzoleybı alya'a, qopkuynbışinbıd gutsybı uftan qa'a. ³⁰ Qiyğad şu eyhen: «Şi baba-dideeşine gahıl vuxhaynbıxhiy, manbışika sacıgee peyğambaraaşına eb k'yaa'as deşdiy». ³¹ Məxüd şu peyğambarar gyapt'ıynbışin uşaxar vuxhay gardanaqa alyaat'a. ³² Məxüdxheene, baba-dideeşe gibğılna iş şu g'attivxhan hee'e! ³³ Şu xoçebışike g'adıyn xoçebı vod! Nəxübne şu cehinyamıke g'attivxhvanas? ³⁴ Mançıl-allab Zı şos peyğambarar, k'orana ək'elynan insanar, mə'əllimar g'uxoole. Şunab, manbışin sabarabı gyapt'asınbı, çarmıxılqa ts'its'aa'as. Mansanbıb vuşde sinagogbışee çümqüqqa huvu, şahareençe şahareeqa g'e'eepşes. ³⁵ Mançıl-allab ç'iyeyne aq'val gyapt'ıyne gırgıne qopkuynne insanaaşine ebal-alla şu cuvab qeles. Şu Habilile gibğıl Berekiyeyna dix Zakariyelqameen qopkuyn insanar gyabat'a vuxha. Mana Zakariyr şu Allahne xaneyiy q'urbanbı allya'ane cigayne yı'q'nee gik'u. ³⁶ Zı şok'le hək'edacad eyhe, mane gırgıne karbışıl-allana caza mane gahıne insanaaşılqa gyuvxhas.

I'sa İyerusalimik qixhasde divanık geşşe

³⁷ Ay İyerusalim, İyerusalim, peyğambarar gyabat'ana, vasqa g'axuvuynbı g'ayeqqqa hoolena şahar! Xhulene yəqqeesne şit'en çin şit'yaler, xılıbışik avqa saa'anbı xhinne Zas yığın insanar sa'as vukkiykın! Şosmee man ikkiykın deş! ³⁸ Həşde ilyaake, vuşun xav g'ulyottul axvas. ³⁹ Zımee şokl'e eyhen: «*Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhenava!*» şu eyhesmee, şok'le Zı g'aces deş.

24

I'see Q'iyaamatılqasse hucoo ixhesvayiy eyhe

¹ I'sa Allahne Xaane məhleənçe qığəç'umee, Mang'usqa telebabı qeebaxhe. Manbışis Allahne Xaana binaa Mang'us bıkırba haagvas vukkiykan. ² I'see manbışik'le eyhen:

– Şok'le in gırgın g'ecenne? Zı şok'le hək'edacad eyhe, mançına g'aye-g'ayel aaxvas deş, man gırgın ot'al-oxal ha'asın.

³ I'sa Zeytunne suval gyu'uring'a, Mang'usqa telebabı qabı qiyghanan:

– Ğu şak'le eyhelan, man Ğu eyhen karbı mısane ixhes? Sayır Ğu qalesnang'a hucoone ixhes, dyunyeyn exır hiyxharang'a?

⁴ I'see manbışis inəxdun alidghınıy qele:

– Yugba ilyaake, şu neng'veecad yəqqı'le qığmaa'acen. ⁵ «Zı Masixhva» geed insanaaşe qabı eyhes. Manbışe məxüb geebbı yəqqı'le qığaa'as. ⁶ Şok'le muhariba əəva, muhariba vuxhesva g'ayxhes. Şu mançile qıməəq'ən. Man gırgın ixhes ikkan. Man gırgın eyxhenbı – dyunyeyn exır k'ane qıxhava eyhen vodun. ⁷ Millet milletılqa, devlet devletılqa g'elil qixhes. Sassa cigabışee mısvalybı ixhes, ç'iyebı ı'giykaras.

⁸ Man gırgın «*k'oybı giyğalanbıva*»* eyhen vodun.

* **24:8** 24:8 K'oybı giyğalanbı: Məxüd I'see medın dyunye giğalasva eyhen.

⁹ Mane gahıl şos əq'übabı heles, gyapt'asınbı. Zal-alla şu gırgıne milletbişik'le g'umooce vuxhes. ¹⁰ Manke gellesın insanar Allahne yəqqı'le savk'alasınbı, manbişik'le sana-sanbı g'umooce qeepxhes, manbişe sana-sanbı duşmanaasına xıyaqa qevles. ¹¹ Horalay geep peyğambarar qavaales, manbişe geebbı yəqqı'le qıgaa'as. ¹² Pisvalla geep quvxhaylette gellesınbışın sana-sanbı vukkiykınıy k'il qıxhes. ¹³ Vuşuyiy k'anyaqqamee örxür g'attixhanasda. ¹⁴ Mana Xəybışde Paççahiyvaline† hək'eena yugna xabar dyunyevollete yuşan haa'asda. Gırgıne milletbişik'la mana xabar hipxhirmee, dyunyeyn exır ixhes.

¹⁵ Şok'le Daniyal peyğambaree uvhuna xhinnena, «*Muq'addasne cigeena həlyvəəq'ənasda xhinnena q'əralla*»‡ g'avcumee (hasre qədəqqəng'ulqa hixherecen), ¹⁶ yahudeebınbı manke suvabişik'la heepxecen. ¹⁷ Hasre mane gahıl, daxalyna xaadın karbı aalyat'asva avqa gimeç'ecen, ¹⁸ çoleenar tanalınçılqava xaaqa sımıyk'alcen. ¹⁹ Vuxhne avxuynbişeyiy uşax gyoqa'anbişe mane yiğbişik' əq'üba ts'its'a'as. ²⁰ Düə hee'e, vuşun heepxiy q'ı'dmilqayiy Şabbatne yiğılqas gimexhacen. ²¹ Mane yiğbişik' məxdın divan qıxhas, dyunye itxhınıyle həşdilqameeyid həşdiyle şaqad mısacad ixhes deş. ²² Man yiğbı cit'a qıdi'ıynbıxhiy, sang'ussecar g'attixhanas əxəs deşdiy. Allahee g'əvxüynbişik'-alla man yiğbı cit'a qa'as.

I'see Cune sark'iliyne hək'ee eyhe

²³ Mane gahıl şok'le şavaamecad, «İlyaakende, Masixh inyaa vor, şaa vor» uvheene, mançil haymeebaxhe. ²⁴ Horalay peyğambarariy horalay masixhar qavaales. Manbişe ç'ak'ın əlaamatbiyiy gorsatmabı hagvas. Manbişis g'əvxüynbıb yəqqı'le qıgaa'as vukkiykanas. ²⁵ İlyaake, Zı şok'le vuşde vuk'lelqa qalesınbı uvhu. ²⁶ Mançil-allad şavaamecad şok'le uvhee «Mana şaa'ar sahree vor», «Mana anne gozee vor» mançılqa haymeebaxhe, maqa hımaak'an. ²⁷ Nəxüdiy ts'ayılpan şargıl ı'xı'mee garbıl g'ece, həməxüdüd İnsanna Dix*, Zı, siyk'almeex ixhes. ²⁸ Leşnane cigeeqa mayit otxhanan şityarxhe sadaylenbı.

²⁹ Mane yiğbişik' qitxhuynə divanıle qiyğa,
«*Veriğ avqas,*

Vaz k'yooçes,
Xənebi k'yoharas,

Xəybışeedın guchı t'ğiykaras».

³⁰ Manke İnsanne Duxayn əlaamat xəybışee g'aces. Çiyeyne aq'valın gırgın milletbı ts'irbı ha'a geşşes. Manbişik'le İnsanna Dix xəybışeene buludbişik' xəne guçukayiy nuruka qöö g'aces. ³¹ Mang'vee Cun malaaike g'axuvles, malaaikeəşed gaçeençe qıgəəne it'umne syuttyuka Mang'un g'əvxüynbı dyunyeyne yoq'ne surale, q'omançe k'anyaqqamee sa'asınbı.

³² İnciliyne yiveyne hək'eene misaalal k'ırı alixhxhe: mançin t'ur g'avhu t'ele aleylya'ang'a, g'ıl k'ane qexheva şok'le ats'axhxhen. ³³ Şok'led man gırgın kar g'acumee ats'axhxhe, İnsanna Dix k'ane vor, Mana akkayne ghalee vor. ³⁴ Zı şok'le hək'edacad eyhe, ine gahıyın insanar əlyhəəssecad man gırgın kar ixhes. ³⁵ Xəybıyiy ç'ıye əlyhəəsınbı, Zı uvhuyn cuvab əlyhəəs deş.

† **24:14** 24:14 Xəybışda Paççahiyvalla: Xəybışda Paççahiyvalla cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyunyeyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahiyvalee insanaəşe Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı iliyxe.

‡ **24:15** 24:15 İnexüd Daniyal peyğambarne kitabee otk'un (9:27). § **24:20** 24:20 Şabbatın yiğ: Cühüt'yaaşine ülycümün yighıd'esın yiğ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yiğ Allahıs cura'as ıkkavaniy otk'un. Mane yiğıl nenacab iş haa'as vukkan deşvaniy otk'un. * **24:27** 24:27 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbişik'da xərna ixhes.

† **24:30** 24:30 İnexüd Daniyal peyğambarne kitabee otk'un (7:23).

³⁶ Man yiğ mısaiy ixhesva, sə'ət xhulençiliy ixhesva xəybışeene malaikaşik'leyiy Allahne Duxayk'le ats'a deş. Man saccu Dekkık'le ats'a. ³⁷ Nüh peyğambarıne gahıl nəxüdiy ıxha, həməxüdüd İnsanna Dix siyk'almeeyid ixhes. ³⁸ Q'ıfrımile ögiyl, Nüh gameeqa ikkeç'esde yiğılqamee, insanaaşə otxhan-ulyoğa, adameeşə xhunaşşer haa'a, yedarıb adameeşis əlyhəə vuxha. ³⁹ Q'ıfrım qabı manbışın gırgınbı vukkeesmee, manbışik'le vuççud ats'a deşdiy. Həməxüdüd İnsanna Dix sak'alsanang'a ixhes. ⁴⁰ Mane gahıl çolee iş haa'anbışda sa alyart'u, sa g'alerçesda. ⁴¹ Yöxxee suk g'iviyyərne q'öne zəiyfayna sa alyart'u, sa g'alerçesda.

⁴² Mançıl-allab muğurba vuxhe, şok'le vuşda Xərna mısı ayres ıxhay ats'a deş. ⁴³ Şok'le innıd ats'axhxhe, xaane iyeyik'le sixnariy mısı ayresva ats'axhxhanxhiy, mana g'ilydirxhu, sixnariy xaaqa ikkeç'escar hassaras deşdiy. ⁴⁴ Mançıl-allab yugba ilyaake, sok'le İnsanna Dix mısı ayres ıxhay ats'a deş.

⁴⁵ Nukaraaşis cine gahıl otxhuniy helecenva, manbışıl ooqa iyeseə gıxhxhına qorkuna, ək'elynana nukar vuşune? ⁴⁶ İyeyiy xaaqa sak'ımee, vuceə uvhuna iş haa'a g'oocena nukar nimeə baxtivariy! ⁴⁷ Zı şok'le hək'edacad eyhe, iyeseə mang'uke cune gırgıneecar karana xərnaniy ha'as. ⁴⁸ Hucooniyxan ixhes manacar nukar pisda ıxhanaxhiy? Mang'vee «Yızda xərna həşdebışeə qales deşva» uvhu, ⁴⁹ giğalasdanıy vuc xhinnen nukarar gyoota, p'ıyanınbşıka otxhun-ulyoğa. ⁵⁰ Mang'una xərna, mang'une ək'eleeqacar qıdyalesde yiğıl, sə'ətıl qarı, ⁵¹ mang'us yı'q'na caza huvu q'öbvalla haa'anbışika sacigeeniy havaces. Mançe geşşuybıyiy ık'arıkə silibı sana-sançıl qadaxan ses qöo ixhes.

25

Yits'ne içiyne hək'eena misaala

¹ Mane gahıl Xəybışda Paççahıyvala* nişikiy akaraba vuxhes? Haane, yits'ıyre içiy bazırbı alyaat'u tsumayne ögiylqa qığeeç'ı. ² Mane içeeşina xhoyre ək'elikana, xhoyrer bəç'ər kar yeexhe. ³ Bəç'ərne içeeşə bazırbı alyaat'anbı, yicbı gyoxhxhan ha'asın q'ışmee alyaat'a deş. ⁴ Ək'elikanbışemee bazırbışika sacıgee, q'ışıd alyaat'an. ⁵ Tsuma qarı hıdiyxharva, manbışın gırgınbı nik'en avqu g'alyabak'anbı.

⁶ Xəmnə yı'q'nee «Tsumay qöövur, mang'une ögiylqa qığeeç'eva» ts'ir qavayle. ⁷ Mane gahıl, mane içərşın gırgınbı oza qeepxha con bazırbı qa'a gıviyğal. ⁸ Bəç'ərne içeeşə ək'elynanbışik'le eyhen: «Vuşde q'ışıke şasıd hele, yişın bazırbı k'ədəqqə vod». ⁹ Ək'elynane içeeşə eyhen: «Deş hele, şı yişde q'ışıke şosud huveə, şasıd şosud g'ayxharas deş. Mançın nekke yugun, şu şosun hapk'ın massa helenbışıke alışşə». ¹⁰ Manbı q'ış alışşes hapk'ınne gahıl tsumay qaraylena. Manasa xhoyre içiynee, mang'uka sacıgee davatbı ixhesde cıgeeqa ikkeepç'ı, akkabı qa'anbı. ¹¹ Qiyğa bəç'ər içər qabı «Yışda xərna! Yışda xərna! Şasıd akka eeqeval!» eyhe. ¹² Tsumee manbışik'le eyhen: «Zı şok'le hək'en eyhe, zak'le şu vaats'a deş».

¹³ Mançıl-allab muğurba vuxhe. Şok'le Mana qalesın yiğıl, sə'ətıl ats'a deş.

Amaanatne pılne hək'ee misaala

¹⁴ Mane gahıl eyxhenbı yəqq'ılqa qığəəne insanık akarda ixhes. Mang'vee yəqq'ılqa qığeeç'esse cusqa cun nukarar sav'u, cuqa vodunmeen gırgın kar manbışılqa amaanatna g'alyadaççe. ¹⁵ Mang'vee manbışis sik'ı, sang'us xholle, sang'us q'ölle, mansag'usud sa talant† pılın huvu ayk'an. ¹⁶ Xholle talant pılın ıxhayng'vee, zara ark'ın man pıl sa menne işeeqa gıxhxhı, mançılqa xhobled hexxa'an. ¹⁷ Q'ölle talant

* 25:1 25:1 Xəybışda Paççahıyvala: Xəybışda Paççahıyvala cennetva eyhen deş vod. Ma'ab Allahna dyuneyne oğana xəbvalla eyhe. Allahne Paççahıyvalee insanaaşə Mang'ul cone Paççahıl xhinne k'ırı ilıyxhe. † 25:15 25:15 Talant: 34,5 kg nuk'ra. Sa talant pılın, yits'ıxhvolle (15) senna yugba iş hav'uyng'ussenıy haa'as vəxəna.

pılın ıxhayng'veeyid həməxüd hı'ı, mançılqa q'ölled hexxa'an. ¹⁸ Sa talant pılın ıxhayng'veeme xandak' alitk'ur, xəring'vee cusqa amaanat xhinne huvuyn pıl maqa dyugul ha'a.

¹⁹ Xılece gah ilğevç'uyle qiyğa, mane nukaraaşına iyesiy sak'ı, vucee manbışısqa amaanat xhinne huvuyn pılne hək'ee qiyghan. ²⁰ Xholle talant pılın amaanatna alyaat'ıyng'vee, xholled hexxada adı eyhen: «Yizda xərna, ğu zalqa xholle talant pılınniy g'aletçu. Haane, zı mançılqa xholled hexxi'ıyn». ²¹ İyesee eyhen: «A ğu geer qa'ana! Ğu yugna, qorkuna nukarır! Ğu k'ınna iş haa'ang'ab zaqa qorkura ıxhava, zı ğu xənnə işbışılqa gıxhxhes. Mançıl-allar ikkeç'e zaka, yiğne xəring'uka sacıgee, şadxhe!»

²² Q'ölle talant pılına alyaat'unar arı eyhen: «Yizda xərna, ğu zalqa q'ölle talant pılınniy amaanatna g'aletçu. Haane, zı mançılqa q'ölle talantıd hexxi'ıyn». ²³ Xəring'vee mang'uk'le eyhen: «A ğu geer qa'ana! Ğu yugna, qorkuna nukarır! Mançıl-allar ikkeç'e zaka, yiğne xəring'uka sacıgee, şadxhe!»

²⁴ Sa talant pılına alyaat'unar arı eyhen: «Yizda xərna, zak'le ğu it'umna insan ıxhay ats'anniy, ğu üvxüdivxı'ıyne cıgeençe qıviyşalna, udyoozuyn cıgeençeb saa'anaxhe. ²⁵ Zı mançile qərq'ı'n, mançıl-allar hark'ın ğu huvuyn sa talant pılın ç'iyek avqa dyugul hı'ı. Ğu huvuyn haane, həşde yı'q'əlqa aleet'e». ²⁶ Xəring'vee mang'uk'le eyhen: «Ğu iş haa'as devkanna, pisda nukarır! Ho'ne vak'le ats'anniy, zı üvxdüvı'ıyne cıgeençe qıviyşalna, udyoozuyn cıgeençeb saa'anava? ²⁷ Manke ğu, zı huvuyn pıl faızısxheeyid huvu, zı qalesse yizdemee hexxa'askanniy! ²⁸ Həşde mang'usse mana talant alyapt'ı yits'ıble talantnang'usqa qevle! ²⁹ Şavuşayiy vod, məxrıng'us sık'ıldad geed heles, məxrıng'uqa gırgın hexxalıka ixhes. Şavuşayiy deş, məxrıng'une xılənçe vodunıd g'ayşesın. ³⁰ Mana nişısar karai'dəəna nukar, xaənçe qığavhu, sa miç'axne cıgeeqa dağərçe. Mançe geşşuybıyiy ık'arıke silibı sana-sançıl qadaxan ses qöö ixhes».

Nekke qiyğiyın məhkama

³¹ İnsanna Dix‡ Cune gırgıne malaaıkaaşıka, Cune nuree qarımee, Mana Cune nurune taxtil gyuaras. ³² Gırgın milletbı Mang'une ögiylqa sales. Mang'veeyib vəq'əbı ts'e'bışıke cura'ane çobanee xhinne, manbı sana-sang'uke curaa'asınbı. ³³ Mang'vee Cune sağılqa vəq'əbı, solulqad ts'e'bı sa'as.

³⁴ Mane gahıl Paççahee Cune sağne suralinbışık'le eyhesın: «Yizde Dekkee xayır-düə huvuynbı! Zasqa qudoora, dyunye itxhınıyng'acad şosva hav'una Paççaıyivalla gırgıne gahbışıscaşos alept'e. ³⁵ Zı mısıranang'a, şu Zas oxhanasın kar huvu, Yızın ghal-miz xhyanıka gyotxhanang'a şu Zas xhyan huvu, Zı menne cıgeençenaniy vor, Şu Zake vuşda hı'ı. ³⁶ Zı ts'elerniy vor, şu Yizde tanalqan kar huvu, Zı ık'armee, şu Zaqa ilyaakıynbı, Zı zındaneenang'a, şu Zal alycaaxvas abı». ³⁷ Manke qopkuynbışe Mang'uke qiyghanasın: «Yişda Xərna, Ğu mısane mısıra axu, şi mısane Vasın oxhanasın kar huvu? Mısane Yiğın ghal-miz xhyanıka gyotxhanang'a, şi Vas xhyan huvu? ³⁸ Mısane şak'le Ğu menne cıgeençena xhinne g'acu yişda hı'ı? Mısane şak'le Ğu ts'eler g'acu tanalqan kar huvu? ³⁹ Mısane şak'le Ğu ık'ar, zındanee g'acu Vasqa abı?» ⁴⁰ Paççaheemee manbışık'le eyhesın: «Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu Yizde nekke k'ınne çocaaşine sang'us hı'ıyn, Zas hı'ıyn xhinne eyxhe».

⁴¹ Manke Mang'vee Cune solne suralinbışık'led eyhesın: «Bed-düə alyapt'ıynbı, Yizde ögiyle ts'its'eepxhe! İblisısiy çine malaaıkaaşıs qı'ıyn ts'a vod, şunab maqa

‡ 25:31 25:31 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

hudoora. ⁴² Manıd Zı mıssırang'a, şu Zas oxhanasın kar hidevuva, Yızın ghal-miz xhyanıka gyotxhanang'a, ulyoğasın xhyan hidevuva, ⁴³ Zı menne cigeençena xhinne g'acu, vuşda hıdyı'ıva, Zı ts'elernang'a tanalqan kar hidevuva, Zı ık'arang'a, zindaneenang'a Zasqa ityabıva». ⁴⁴ Manbışed qıdghın ha'asın: «Yışda Xərna, mısane şak'le Ğu mıssıra, ghal-miz xhyanıka gyotxhan, menne cigeençena xhinne, ts'eler, ık'ar, zindanee g'acu, Vas ıkkanan hidi'ı?» ⁴⁵ Mane gahıl Mang'vee manbışis inəxdun alidghınıy qeles: «Zı şok'le hək'edacad eyhe, şu Yızde nekke k'ınne çocaaşine sang'us man hıdyı'ıva, Zak hı'ıyn xhinneecad eyxhe».

⁴⁶ Manbışis gırgıne gahbışisda caza hevles, qopkuynbışismee gırgıne gahbışisda ı'mı'r hevles.

26

I'sa gik'as ıkkın

¹ I'sa yuşan hı'ı ç'əvxhamee, telebabışik'le eyhen:

² – Şok'le q'öne yığile Peesax* ixhesva ats'an. İnsanna Dixır† çarmıxılqa ts'its'e'ecenva mebinbışde xıyaqa qeles.

³ Mane gahıl kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy milletın ağsaqqalar Kayafa donane xərne kaahinne məhleeqa savayle. ⁴ Manbışe fı'ıl hav'u I'sa aqqı, gik'asva yuşaneepxha.

⁵ Manbışe eyhe ıxha:

– Man saccu bayramnang'a hidya'as, sayid millet g'elil qexhe.

Sa zəiyfee I'sayne vuk'lelqa gıranın ətir qadağva

⁶ I'sa Bet-Anyee maşnan ıxnabınane Şimonne xaanang'a, ⁷ Mang'usqa sa zəiyfa ayreele. Mane zəiyfayne xıya'ad geed gıranın ətirnan marmarın g'ab eyxhe. I'see kar otxhanang'a, zəiyfee man ətir I'sayne vuk'lelqa qadağva. ⁸ Telebabışis mançike qəl vuxha eyhen:

– Hexxan kar nişisne ha'a? ⁹ Nya'a, man ətir gıranda massa huvu, çike ıxhayn pılıd kar deşinbışis heles ixhesınniy.

¹⁰ I'sayk'le manbışe eyhen ats'a-ats'a, manbışik'le eyhen:

– Nya'a şu zəiyfa t'yats'exal hee'e? Məng'ee Yızdemee yugna iş hav'u. ¹¹ Kar deşinbı gırgıne gahbışıl şoka vuxhes, Zımee gırgıne gahbışıl şoka ixhes deş. ¹² Məng'ee Zalqa man ətir qadğu, k'eyxhas ixhesın xhinne qı'ı. ¹³ Zı şok'le hək'edacad eyhe, dyunyeyne ıkkanne cıgee ina yugna xabar mısa yuşan hav'ee, ina zəiyfar yik'el qıyele'esda, yıcee hı'ıynıd.

Yahudee I'sa massa hele

¹⁴ Mane gahıl yits'ıq'vəne (12) telebayke, Kariotğançene Yahuda donane sang'vee, kaahinaaşine ç'ak'ınbışisqa arı eyhen:

¹⁵ – Zı Mana vuşde xıyaqa quvee, şu zas hucoona heles?

Manbışed mang'us xhebts'al (30) nuk'rayn pıl hele. ¹⁶ Mane yığile Yahudee I'sa manbışde xıyaqa qelesda gah t'abal ha'a giyğal.

I'see telebabışika nekke qiyğiyın otxhuniy oyxhan

¹⁷ İlydyadiyne gıneybışde bayramne ts'ettıyne yığıl, telebabışe I'sayke qiyghanan:

– Vasın exhaliysın Peesaxın otxhuniy nyaane he'e?

¹⁸ I'see manbışik'le eyhen:

* **26:2** 26:2 Peesax: Allah qıdet'u ilğec'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attıvıxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ıkkınva, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12). † **26:2** 26:2 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

– Şahareeqa hapk'ın inəxrıng'usqa ikkeepç'ı, mang'uk'le eyhe: «Mə'əllimeevud eyhe, Cuna gah hipxırna, Vucee Cune telebabışika sacigee Peesax yiğne xaa alğahas».

¹⁹ Telebabışe I'see uvhuyn gırgın hı'iyle qiyğa, Peesaxısın oxhanasın kar ha'a.

²⁰ Exha qexhemee I'sa Cune yits'ıq'vəne telebayka sufranılqa savayle. ²¹ Manbışe kar otxhanmee, I'see eyhen:

– Zı şok'le hək'edacad eyhe, vuşde sang'vee Zı mering'une xılyaqa qeles.

²² Telebabışe aq'vabı qı'ı, Mang'uke sana-sang'uqad qihna qiyghanan:

– Yızda Xərna, zı deş ho'oçee?

²³ I'see eyhen:

– Zaka sacigee g'abeeqa xıl k'yoq'uyng'vee, Zı mering'une xılyaqa qeles. ²⁴ İnsanna Dix Cune hək'ee Muq'addasne Otk'uninçee otk'unin xhinne əlyhəə. İnsanna Dix mering'une xılyaqa quvuyng'ulqa ver ooxas! Mang'unemee yedike dexhaycadniy yugda ixhes.

²⁵ Manke I'sa mering'une xılyaqa qeles ıkkanne Yahudeeyid qiyghanan:

– Mə'əllim, zı deş ho'oçee?

I'see mang'uk'le eyhen:

– Manva ğucad uvhu!

²⁶ Manbışe karbı otxhanang'a, I'seeyid gıney alyaat'u, Allahıs şukur hav'u gıney hatq'ur telebabışısı huvu eyhen:

– Alyaat'u oxhne, in Yızın can vod.

²⁷ Qiyğa Mang'vee k'ola alyaat'a, mançıl-allab Allahıs şukur hav'u, telebabışısqa quvu eyhen:

– Mançeənçe gırgıng'vee ulyoğe! ²⁸ İna Yızda eb vob, insanaaşine geebne bınahbışile ilyhepç'esdemee k'yaa'ana. Mana eb mugaavile yugba vuxhecenva k'yap'ın. ²⁹ Zı şok'le eyhen, Dekkine Paçcahiyvalee şoka sacigee ts'edın ulyoğasde yığılqamee, Zı sayid t'ımilene ine meyvayke hı'iyñçike ulyoğas deş.

³⁰ Manbışe Zabureençen mə'niybı qəttı', Zeytunne suvalqa avayk'an.

³¹ Qiyğa I'see manbışik'le eyhen:

– G'iyna xəmdə vuşde gırgıng'vee Zı g'alerçesdava otk'un:

«Zı Çobanı t'xəs,

Syuruneedın vəq'əbıd heetxvasınbı»‡.

³² Zı üç'ür qı'ımeeme, Galileeyeqa əlyhəəs, şu maa'ab gozet haa'as.

³³ Pyoturee Mang'us inəxdın alidghınıy qele:

– Gırgıng'veecar Ğu g'alerçveene, zı Ğu mısacar g'alerçes deş!

³⁴ I'see mang'uk'le eyhen:

– Zı vak'le hək'edacad eyhe, g'iyna xəmdə dadal hook'asse, vak'le Zı dyats'ava ğu xhebne yəqqees eyhes.

³⁵ Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

– Zı Vaka qık'as gyurxheeyir, zı man ha'as deş!

Telebabışde gırgıng'veecad manva eyhe.

I'sayna Getsemanne bağeena düə

³⁶ I'sa manbışika Getsemaniye eyhene cıgeeqa qarı, telebabışik'le eyhen:

– Zı hark'ın düə haa'as, şu inyaa gyuv're.

³⁷ Mang'vee Cukasana Pyoturiy Zavdayna q'öyre dix ıkkeka. Mang'un yik' sacuraycad qa'a giyğal. ³⁸ Manke I'see manbışik'le eyhen:

‡ 26:31 26:31 İnəxüd Zakariye peyğambarne kitabee otk'un (13:7).

– Yızın rı'h qik'asde xhineene uts'urun gyatsts'ı. İnyaa aaxve, Zakasana muğurba gyuv're.

³⁹ Mana sık'ırıra şaqana ark'ın aq'vakkena ç'iyelqa g'alirxhu, düə haa'a:

– Dek Yızda! Hasre eyxhexhee, Zı mane əq'übayne k'oleençe ulydyoğas! Zas ıkkən xhinne deş, hasre, saccu Vas ıkkənən xhinne ixhecen!

⁴⁰ I'sa telebabışısqa sak'imée, g'ecen manbı g'alyapk'ı vob. Mang'vee Pyoturulqa onu'ı eyhen:

– Nya'a şosse Zakasana sa sə'ətna xheeyib muğurba gyuv'aras dəəxə? ⁴¹ Qopkune yəqqı'le sıvmiyk'alcenva muğurba avxu düəbı he'e. Rı'h it'umda, canmee guç deşin vodun.

⁴² I'sa q'ör'es ark'ın meeb düə haa'a:

– Dek Yızda! Zas mane əq'übayne k'oleençe ulydyoğas dexhexheene, hasre Vas ıkkənən xhinne ixhecen.

⁴³ I'sa sark'iling'a manbı meeb g'alyapk'ı g'ooce. Manbı geeb obzur vuxhayke uleppi aaqas əxə ıxha deş. ⁴⁴ Mang'vee manbı g'alyav'u xhebır'es manacab düə ha'as ayk'an.

⁴⁵ Qiyğa I'sa telebabışısqa sak'ı eyhen:

– Vuşun gırgınbı g'alyapk'ı manzilybıne ha'a? Haane, gah k'ane quvxha, İnsanna Dix bınahnanbışde xıyaqa qele. ⁴⁶ Oza qeepxhe əlyhəəs. Haane, Zı mering'une xıyaqa qelesda qöö vor.

I'sa aqqaqqana

⁴⁷ Yıtsıq'vəne telebayna sa eyhena Yahuda qööng'ə, I'sa yuşan ha'acarniy vor. Mang'uka sacigee geeb g'ilincnanayiy dalnan insanar vooxhe. Manbı kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy milletne ağsaqqalaaşə g'axuvuynbı vuxha. ⁴⁸ I'sa manbışde xıyaqa qelesde Yahudee işaara huvu uvhunniy:

– Zı Şavus ubba hee'ene, I'sa Mana vor, Mana aqqe.

⁴⁹ Mane gahıl mana I'saysqa qıxha «Salam, yızda Mə'əllimva!» uvhu Mang'us ubba ha'a. ⁵⁰ I'see mang'uk'le eyhen:

– Hambaz, ğu nişisiy arı, man he'e.

Mankecab I'saysqa insanar qeepxha, Mana aqqaqqana. ⁵¹ Manke I'saykane sang'vee g'ilinc hı'tdidxı', xərne kaahinne nukarne k'ırıyle k'ena ı'xı', mang'un k'ırı g'a'adaçcen. ⁵² I'see mang'uk'le eyhen:

– G'ilinc cigeeqa gıxhxhe. G'ilinc xıyaqa alyaat'uyın gırgınbı g'ilincikecab hapt'as.

⁵³ Deşxhee, vasqa həməxüde qöö Zasse Dekkikee kumag heqqas əxəs dişdiyhan? Zı uvhuynxhiy, Mang'vee Zas mankecad yıtsıq'vəne (12) legionile geed malaaikarniy g'axiles. ⁵⁴ İn karbı ixheskaniy deşxhee, nəxüdnıy Muq'addasne Otk'unıybışee otk'unıynbı ixhes?

⁵⁵ Mane gahıl I'see cəmə'ətik'le eyhen:

– Nya'a g'uldurulqa vüqqənbı xhinne g'ilincbışikayiy dalbışika Zı aqqas abı? Zı yığs Allahne Xaane məhlee gyu'ur xət qa'amee, şu Zı aqqı deş. ⁵⁶ İn gırgın karbı peyğambaraaşine otk'unıybışee, otk'unıynbı ixhecənva eyxhe.

Manke gırgıne telebabışə I'sa g'alərçu, heepxı avayk'ananbı.

I'sa xərne kaahınısqa Kayafısqa ikkekka

⁵⁷ I'sa aqqıynbışə Mana xərne kaahinne Kayafayne k'anyaqa qarayle. Q'aanun mə'əllimariy ağsaqqalarıb maqa savayle. ⁵⁸ Pyotur əq'ənanəcər xərne kaahinne məhlaysqamee I'sayqa qihna qarayle. Hucooyiy eyxheva g'acesva, Pyotur məhleeqa ikkeç'u xərne kaahinne g'aravulyçeeşika giy'ar. ⁵⁹ Kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy Aali ŞuureeneŞ gırgıng'vee I'sa gik'asdemee horbışika Mang'une aq'val ulyoozarasınbı

t'abal haa'a vuxha. ⁶⁰ Horbışika aq'val ulyoozarasınbı geebbı abeeyib, manbışis ikkanəxrına iveeke deş. Nekke qiyğa q'öyre insan qığeç'u ⁶¹ eyhen:

– Mang'vee «Zasse Allahın xav qukkıyok'al hı'ı, xhebne yiğee alya'as əxəva» uvhu.

⁶² Xərna kaahin suğotsu, I'sayk'le eyhen:

– Manbışe Yiğne hək'ee eyhençis nya'a Ğu cuvabcad qidele?

⁶³ I'see mang'une cuvabısıd vuççud eyhe deş. Xərne kaahinee meed Mang'uke qiyghanan:

– Zı Vake, Vorne Allahne doyule qiyghan: Allahna Dix, Masixh Ğune?

⁶⁴ I'see mang'uk'le eyhen:

– Ğu qotkuda uvhu. Zımee şok'le mançiled hexxada eyhes, inçile qiyğa şok'le İnsanna Dix, Gırgın Əxəng'une sağne sural gyu'uriy buludbışıl qööcar g'aces*.

⁶⁵ Manke xərne kaahinee culyun tanalınbı qıtaxı'ı eyhen:

– Mang'vee kufur hı'ı! İnçile qiyğa şas aq'val ulyoozarasınbı nişisınbıne? Mang'vee hı'ıyn kufur şok'led g'ayxhiyn! ⁶⁶ Şu mançik'le hucoovane eyhe?

Manbışed «Mana taxsirkarır, gik'as eyxheva» eyhe. ⁶⁷ Mankecabıb giviyğalanbı I'sayne aq'vays xudaariy tyubı ı'xiyxə. Sassanbışe Mang'une aq'veeqa çapalaxbı ı'xiyxə ⁶⁸ eyhe ıxha:

– Ay Masixh, şas peyğambar xhinne yuşan hı'ı eyhelan, şavaayiy Vas ı'xiyxə?

Pyoturee I'sa cuk'le ats'a deşva eyhe

⁶⁹ Mane gahıl məhlee gyu'urne Pyoturusqa gulluxçiy zəiyfa qiyxha eyhen:

– Ğunar Galileyeençene I'sayka sacigeeniy vor.

⁷⁰ Gırging'une ögiyl man Pyoturee gardanaqa ilydyaat'u eyhen:

– Ğu hucoome eyhe, zak'le ats'a deş!

⁷¹ Qiyğa mana akkabışisqa qarımee, sa menne gulluxçiy zəiyfayk'le g'acu eyhen:

– İna insanır Nazaretğançene I'sayka sacigeeniy vor.

⁷² Pyoturee meed gardanaqa ilydyaat'u, k'in g'assır eyhen:

– Zak'le mana İnsan ats'acar deş!

⁷³ Sahavule, şaqana ulyobzuriyn insanar mang'usqa qabı eyhen:

– Hək'erar ğu şenbışda vor. Manva yiğne yuşan hı'ıyncadıd eyhe.

⁷⁴ Pyoturee cuqacad g'arğışbıd hı'ı, k'inyıd g'assır, eyhen:

– Zak'le mana İnsan ats'a deş!

Mane gahılıyb dadal hook'a. ⁷⁵ Pyoturuk'le I'see «Dadal hook'asse vak'le Zı dyats'ava ğu xhebne yəqqees eyhesva» uvhiy yik'el qayle. Mana mançe qığeç'u, hülöörəxə geşşe giyğal.

27

I'sa Pilatısqa ikkekka

¹ Miç'eed qıxhamee, gırgıne kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy milletne ağsaqqalaaşe I'sa gik'u ak'an ha'as ikkanva eyhe. ² Manbışe I'sayn g'el-xıl ayt'ıl, Romeençe xərna xhinne g'axuvuyne Pilatne* xıyaqa qele.

Yahudee vucecar-vuc gek'a

³ I'sa merıng'une xıyaqa quvuyne Yahudayk'le Mana gik'as ikkan g'acumee, mang'us vucee hı'ıynçile naş qexhe. Vucee alyaat'uyn xhebts'al nuk'ra kaahinaaşine ç'ak'ınbışisqayiy ağsaqqalaaaşisqa qadı, ⁴ «Zı bınah hav'u, taxsir deşda İnsan gik'asva

* **26:64** 26:64 Mançine hək'ee Daniyal peyğambarne kitabee otk'un (7:23). * **27:2** 27:2 Pilat: Pontiy Pilat Roma imperiyeyn gıxhxhuna Yahudeyayna xərna ıxha. Mang'vee Yahudeyays 26-36 senbışıl xəbvalla hav'u.

vuşde xılyaqa quvuva» eyhe. Manbışemee mang'uk'le «Mançike şas hucoone? Vak'le ats'ava» eyhe.

⁵ Yahudee vucee mane işil-alla alyaat'uyın pıl Allahne xaa dağı'ı, mançe ark'ın vuceecar-vuc givayxanna. ⁶ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışe mang'vee dağı'ıyn pıl s'ı'ı eyhen:

– İna ebake quvuna q'iyimat vuxhayke, Allahne xaane q'utyeeqa gyuvxhes vuxhes deş.

⁷ Manbışe conecab əree gaf hav'u, mane pılıke menne cigeençe qabıynbı k'eeplxhesın, nyuq'vneke k'olabı ha'ang'un çol ileşşe. ⁸ Mançıl-allad, mane cigayk'le g'iyiniyne yiğılqamee «eban çolva» eyhe. ⁹ İnəxüd Yeremiya peyğambaree otk'unin xhinne eyxhe: «İzrailıyışe Mang'us gyuvxhuna q'iyimat, xhebs'al nuk'ra, manbışe alyapt'ı ¹⁰ mançike k'olabı ha'ang'un çol ileşşe. Manva zak'le Rəbbeeniy uvhu».

Pilatee I'sayke qiyghan

¹¹ I'sa Pilatisqa, mane cigayne xəring'usqa arımee, mang'vee I'sayke qiyghanan:

– Yahudeeşına Paççah Ğune?

I'seeyid mang'uk'le «Ğucad məxüd eyheva» eyhe. ¹² Kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy ağsaqqalaaşe Mang'une gardanaqa taxsir giyxhemee, I'se nıq'cad qığayhe deş.

¹³ Manke Pilatee Mang'uke qiyghanan:

– Yiğne gardanaqa giyxhenmeen karbı Vak'le g'iyxhe dişee?

¹⁴ I'se mang'une nenecad cuvabıs alidghınıy qele deş. Mançile Pilat geer mattexhena.

Pilatee I'sa çarmıxılqa qıkkeeva eyhe

¹⁵ Ğırgine Peesaxne bayrambışıl, mane cigayne xəring'vee, Pilatee sa aqqına insan g'ekkan ədatniy vod. Məxrına insan cəmə'ətiniy g'əxəna. ¹⁶ Mane yiğbışıl sa qıvaats'ına, I'sa Barabba eyhena insan aqqı eyxhe. ¹⁷ Mançıl-allad millet sacigeeqa sadımee Pilatee qiyghanan:

– Şos zı vuşu g'aykkıne ıkkın? I'sa Barabbane deşxhee, Masixhva eyhena I'sane?

¹⁸ Mang'uk'le ats'anniy, manbışe I'sa paxılıyvalın cune xılyaqa quvuva. ¹⁹ Pilat cune taxtıl gyu'urmee, mang'une xhunaşşee mang'usqa ina xabar ana insan g'ixele:

– Mane qorkune İnsanıkana vaqa iş mooxhecen, g'iyna zı nik'ek, Mang'unemee geeb əq'üba opxhun.

²⁰ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışeyiy ağsaqqalaaşe millet mizel aqqı, manbışe Barabba g'aykeva, I'sar gik'eva eyhecenva. ²¹ Pilatee manbışike qiyghanan:

– Zı vuşdemee q'öng'una nenane g'aykke?

Manbışed «Barabbava!» eyhe.

²² Pilatee manbışike «Masixhva eyhene I'sayk hucoo he'evane?» qiyghan.

Manbışde ğırgıng'vee «Çarmıxılqa ts'its'e'eva!» eyhe.

²³ Pilatee «Nişil-allane? Hucoone Mang'vee qəlasın hı'ıva?» qiyghan.

Milletınmee «Çarmıxılqa ts'its'e'eva!» sık'ılbab xəbna ts'ir haa'a.

²⁴ Pilatık'le cune xılənçe vuççud qüdüö, millet sık'ıldad g'elil qexhe g'acumee, mang'vee xhyan alyaat'u milletne ögiyl xıleppı hodğul eyhen:

– Şok'lecad g'ecen, Mang'uke k'yapk'ıyne ebal-alla zalqa taxsir deşin.

²⁵ Milletıncad mang'us inəxdın alidghınıy qele:

– Mang'uke k'yapk'ınne ebal-alla şınayiy yişde uşaxaaşee cuvab qeles!

²⁶ Manke Pilatee manbışdemee Barabba g'aykka'ana. I'sar çümqbı ı'xı', çarmıxılqa ts'its'a'as qeleve eyhe.

Eskeraaşe I'sa demalqa giyxhe

²⁷ Eskeraaşer I'sa Pilatne sareeqa qıkkekka. Maa'ad Mang'une vuk'lelqa legioncad sadayle. ²⁸ Manbışe Mang'une tanalinbı qakkyı'ı, Mang'ulqa ç'əran p'laş alyaa'a.

²⁹ Zazalxumbişike tac hootxur vuk'lelqa gyavhu, sağne xıyaqad q'amış hele. Qiyğab q'aratsabişil gyuv'ur «Yahudeeşine paççahıs salam vuxhenava!» uvhu Mana demalqa gıyxhe. ³⁰ Mang'us tyubı ı'xiyxə, q'amış alyapt'ı vuk'lele k'ena üvxiyxə. ³¹ Mana demalqa gıxhxıyle qiyğa, Mang'ulyun p'laş g'avşu tanalqa Cuncad karbıd alyı'ı çarmıxılqa ts'its'a'asva g'aqa qığayhe.

I'sa çarmıxılqa qıkkekkə

³² Manbı g'aqa qığəəng'ə, manbışısqa Şimon donana Kireneençena sa insan qızaxxa. Eskeraaşə mang'usqa I'sa gıvaxanasın çarmıx haqqas ilekka. ³³ Golgota donane cigeeqa qavayle. Golgota «vuk'ləna bark'v» eyhen vodun. ³⁴ Mang'us ödüka alıkkı'ıyn çaxır hele. I'see man ghalek set'umee, ulyoğas ikkiykan deş.

³⁵ Eskeraaşə Mana çarmıxılqa ts'its'ı'ıyle qiyğa, çöp k'eççu Mang'un tanalinbı cone əree qa'a. ³⁶ Qiyğab maa gyuv'ur Mang'uqa ilyaaka. ³⁷ Vuk'lel ooqad «Yahudeeşina Paççah I'sa haaneva», mana nişil-allayiy çarmıxılqa ts'its'ı'ıva otk'un gıxhxı ıxha. ³⁸ Mane gahıl I'sayka sacıgee, Mang'une sağıliy solul q'öyre g'uldur çarmıxılqa ts'its'aa'a.

³⁹ K'anençe ı'lğəəmbişə vuk'ulybı g'uvoyxhar, Mang'uk'le cuvabbı eyhe ıxha. ⁴⁰ «Allahın xav qottul, xhebne yiğee alyə'ana! Ğu Allahna Dixxhee, Ğucar Ğu çarmıxile gyaqqe, Ğucar Ğu g'attixhan he'eva!» eyhe ıxha.

⁴¹ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışer, Q'aanunne mə'əllimaaşer, ağsaqqalaaşer I'sa demalqa gıxhxı eyhe ıxha:

⁴² – Məbınbı g'attıvxhan haa'anbınıy, Cusse Vucme g'attixhan ha'as əxə deş! İzrailyna Paççah vorna, hasre çarmıxile giç'ecen şınad Cus inyam ha'as. ⁴³ Mang'vee yı'q' Allahılqaniy qızzır, Allahısır Mana ıkkənxhee, hasre g'attixhan he'ecen. Nya'a Mang'vee «Vuc Allahna Dixvaniy» eyhen!

⁴⁴ I'sayka sacıgee çarmıxılqa ts'its'av'uyne g'ulduraaşed I'sayk'le həməxdun cuvabbı uvhu.

I'sayn qik'uy

⁴⁵ Yı'q'ı'hı'le sə'ət xhebınçılqamee ç'iyeyn aq'va miç'ax qexhe. ⁴⁶ Sə'ət xheyible vooxhemee, I'see ts'irika eyhen:

– *Eli, Eli, lema savxtani?* (İn «Yızda Allah, Yızda Allah, nya'a Ğu Zı g'alerçuva?»† eyhen vodun.)

⁴⁷ Maa k'ane ulyobzurune sabaranbışik'le man g'ayxhı eyhen:

– İng'vee İlyas peyğambarır qoyt'al.

⁴⁸ Manbışda sa mankecar g'adarxhun, gupk'a alyaat'u ç'ürç'üməne çaxıreeqa k'yooq'u, q'amışılqa qav'u Mang'une ghalesqa qaa'a, ulyoğecenva. ⁴⁹ Mansanbışemee eyhe ıxha:

– Mana Culer-alqa g'alerçe, ilyaakas İlyasee arı Mana g'attixhan ha'asee?

⁵⁰ I'see meeb xəbna ts'ir hav'umee, nafas qığəç'een. ⁵¹ Mane gahıl Allahne xaab gyuvapxınna örtıyug q'omançe k'anyaqqamee qıt'aaxı, q'öne cigeeqa qooxhe‡. Ç'iyebı ı'ğiykar, ganzbı q'öne cigeeqa qeedaxhe. ⁵² Nyaq'vbı çiled-alqa aaqı, maabın gellesın qopkuyn insanar suğoots'anbı. ⁵³ Manbı I'sa üç'ür qıxhayle qiyğa, nyaq'vbışeençe qığəepç'ı muq'addasne şahareeqa, İyerusalimeeqa ikkeebaç'e. Maa'ab manbı xılece insanaaşık'le g'ooce.

† 27:46 27:46 Manva Zaburee otk'un (21:2). ‡ 27:51 27:51 Mane örtıyugun Allahne xaadın inekke muq'addasın ciga cura'a ıxha. Allahıka mugavilenana q'utye, mane perdeyka curı'ıyne cigee vooxhe vuxha. Maqa senee sa yəqqees, xərne kaahınile ğayrı şavussecaar ikkeç'es əxə ıxha deş. Mançine hək'ee, Misa peyğambarne q'öd'esde kitabee qətgəs eyxhe (26:31-35).

⁵⁴ I'sayne vuk'lel oğa ulyorzulyne k'omandırık'leyiy eskeraaşik'le ç'iyebi ı'ğiykar, maa eyxhen karbı g'acumee, manbı mançile it'umba qəpq'ı'n, «Hək'erar, Mana Allahna Dix ooxhurva!» eyhe.

⁵⁵ Maa'ab əq'ənançe ilyaakan xılece yedarıb vuxhaynbı. Manbı Galileyeençecab I'sayqab qihna, Mang'us g'ullux haa'as qöönbı vuxha. ⁵⁶ Maa'ar manbışde yiq'ne Magdaleençena Mayram, Yaaq'ubnayiy Yüsufna yed Mayram, Zavdayne dixbışda yedir vuxhaynbı.

I'sa k'eyxha

⁵⁷ Exha qexhemee, sa karnana insan arayle. Mana I'sayne telebabışda sa, Arimateeğançena Yüsuf eyxhe. ⁵⁸ Mana Pilatne k'anyaqa hark'ın, I'sayn mayit qeqqa. Pilateeyib I'sayn mayit mang'usqa qeleva əmr haa'a. ⁵⁹ Yüsufee I'sayn mayit alyaat'u, məttinə kafaneeqa hiyk'ar. ⁶⁰ Qiyğar Mana ganzinə ab hipk'ırne cune ts'ebne nyuq'vneeqa gixhxı, mançeeqa ikkəəne cigeeqab xəbna g'aye qavaak'an haa'a. ⁶¹ Magdaleençena Mayramiy manasa Mayram nyuq'vnene ögee gyuv'ur vooxhe.

I'sayne nyuq'vnesne g'aravulyçer ulyoozar haa'a

⁶² Qinne yiğıl, man Şabbatın yiğ eyxhe, kaahinaaşın ç'ak'ınbıyiy fariseyarŞ Pilatne k'anyaqa sabı ⁶³ eyhen:

– Xərna, şene horalee üç'ürnang'a uvhuynniy «Vuc xhebne yiğile üç'ür qixhes».

⁶⁴ Mançıl-allab əmr hee'e xhebid'esde yiğılqamee nyuq'vneeqa ilyaakecen. Deşxhee telebabı abı Mana qöqü milletik'le «Mana hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qıxhava» eyhes. Man qiyğiy hor, ts'ettinyçile pısın ixhes.

⁶⁵ Pilatee manbışik'le eyhen:

– G'aravulyçerib alyapt'ı havak'ne, şos nəxüdiy ıkkən, he'e.

⁶⁶ Manbı hapk'ın nyuq'vneeqa ikkəəne cigeene g'ayelqa peçat gyı'xı', maa g'aravulyçer ulyoozar haa'a.

28

I'sa üç'ür qexhe

¹ Şabbatın yiğ ilğəç'uyle qiyğa, ülycümne ts'ettiyne yiğıl çakba miç'eeb Magdaleençena Mayramiy manasa Mayram abaylenbı nyaq'v g'avces. ² Sayid sayangada, it'umda ç'iyebi ı'ğiykar, manıd Rəbbin malaaik xəənçe giç'u nyuq'vneeqa ikkəəne cigeena g'aye qavaak'an hav'u, çil gyu'urva ıxha. ³ Malaaik yic ts'ayilpanık, çin tanalin karbıd cagvarada yiz xhinne ıxha. ⁴ Maa ulyobzuruyne g'aravulyçeeşik qəpq'ı'niyvalın zeze ooxha, manbı hı'ğəpkır hapt'ıynbı xhinne aaxva. ⁵ Malaaikkee zəiyfeeşik'le eyhen:

– Qı'məəq'ən, zak'le ats'an şu çarmıxılqa ts'itsı'ına I'sa t'abal ha'a ıxhay. ⁶ Mana inyaa deşda, Vuce eyhəxür Mana üç'ür qa'a. Qudoora şok'led Mana g'alirxhuyn ciga g'ace. ⁷ Zaraba apk'ın Mang'une telebabışik'le eyhe: «I'sa hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ı, şole ögee Galileyeeqa ark'ın. Şok'le Mana maa g'acesda». Haane, zı şok'le eyhen.

⁸ Yadar qəvəyq'ənanbı. Manbı I'sayne telebabışis xəbar hevles, nyuq'vnesse şadeepxha g'adaaxvananbı. ⁹ Sayır manbışde ögeeqa I'sa Vuccar qığəç'u, «Şos salamva» eyhe. Yadarıb Mang'usqa qeepxha Mang'un g'elybı xhılıbışeeqa sı'ı, Mang'us k'yoozaranbı. ¹⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Qı'məəq'ən! Hapk'ın Yizde çocaaşik'le eyhe, Galileyeeqa qudooracen. Manbışik'le ma'ar Zı g'acesda.

G'aravulyçeeşe abına xəbar

¹¹ Yadar telebabışisqa vüqqəmee, g'aravulyçeeşin sabarabı şahareeqa abı cok'le g'acuyn karbı kaahinaaşine ç'ak'ınbışis yuşan ha'a. ¹² Kaahinaaşine ç'ak'ınbışe ağsaqqalaasıka gaf hav'uyle qiyğa, g'aravulyçeeşis geed pılbı huvu ¹³ eyhen:

– Eyhe «şi xəmdə g'alyapk'ımee Mang'une telebabışe abı Mana qöqüna». ¹⁴ Mana gaf Pilatne k'ırıysqa hipxhireene, şi mang'uqa gaf hav'u, gyapk'ıyne dağamiyvalike şu g'attyuvxhan haa'asınbı.

¹⁵ G'aravulyçeeşed pılbı alyaat'u, gırgın cok'le uvhuyn xhinne ha'a. G'iyniynə yığılqameeyib yahudeeşe mana gaf məxüb haa'a.

I'sayna nekke qiyğiyna mı'sləhət

¹⁶ Yits'issar (11) teleba Galileeyeeqa, I'see manbışik'le uvhuynə suvalqa avayk'an.

¹⁷ Manbışik'le maa'ar I'sa g'acu Mang'us k'yoozaranbı. Sabarabı şakkalycab aaxva.

¹⁸ Manke I'sa manbışisqa qıxha eyhen:

– Xəybışeenayiy çiyeyne aq'valyna gırgına xəbvalla Yizde xılyaqa quvu. ¹⁹ Mançilallab hapk'ın gırgıne milletbışike Yizin telebabı hee'e, manbı Dekkine, Duxayne, sayıb Muq'addasne Rı'hı'ne doyuka xhineeqa k'yooq'u gicəpxı'ybı aleet'e'e.

²⁰ Manbışis Zı şos əmr hav'uyın xhinne, gırgın ha'as xət qe'e. Zınar dyunyeyn axır qalesmee, gırgıne gahbışıl şoka ixhes.

Lukee yuşan hav'una yugna xabar

10

Zas k'anena nenane hı'sab eyxhe?

İne I'see haa'ane gafee, g'ulduraaşısqa girxhune cühüt'ile ğayrı, xhebiyre insan eyxhe: sa Allahne xaa g'ullux ha'ana cühüt', manasa cühüt' eyxhena Leviyne toxumençena, xhebır'esda insanır samariyeğançena. İyerusalimne şaharene Allahne xaa g'ullux haa'anbışe, ha'anbıniy düəbı ğırgıne izrailne milletnimee. Manbışıs kumag ha'anniy Leviyne nasilençene cühüt'yaaşe. Samariyebıva manbışik'le eyhenniy, manbı Samariye eyhene cigençe vuxhal-alla. Manbı cühüt'yaaşıs k'anen, sa eban milletniy vod. Sa eban milletbıd ixheene, manbışik'le sana-sanbı g'umooceniy vooxhe. Cühüt'yaaşe hı'sab ha'anniy, samariyatbışe dın badal ha'u, mançıl-allab manbışıka yuşan haa'a deşdiy.

²⁵ Sayəqqee Tavrata mə'əllimıs I'sa cuvabil aqqas ikkiykan. Mang'vee I'sayke qidghın ha'uyın:

– Mə'əllim, zı hucoo he'eene, aaxiratee ixhees?

²⁶ I'see mang'uke qidghın ha'uyın:

– Tavratae hucooyiy otk'un? Vas nəxüdiy g'anmış eyxhe?

²⁷ Mang'vee Tavratae otk'unıyn xhinne uvhu:

– *Yiğna Rəbbim Allah vorna. Mana hammaşe yik'eka, rıhı'ka, ək'elika ğırgıne vas huvuyne gucuka ikkiykne. Sayid: vas k'anena, vas ğu nəxüriy ikkan həməxür ikkiykne.*

²⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Ğu qotkuda uvhu. Ğu həməxüd he'ee, manke ğu aaxiratna ixhes.

²⁹ Mang'us ikkiykanan vuc mane gafençe qorkura qığahas, I'sayke qidghın ha'an:

– Eyhe, yızda k'anena haşune?

³⁰ I'see mang'uk'le inəxüd uvhu:

«İyerusalimençe Yerixonne şahareqa sa cühüt' gəəng'ə gexhana g'ulduraaşıne xıleqa. Manbışe mana q'əra qa'a, getu g'alyaraççena yəqqə qik'as.

³¹ Həməxüd ıxha, mane gahıl İyerusalimençe hamane yəqqı'le, Allahne xaa g'ullux ha'ana sa gəə eyxhe. Mang'uk'le get'una g'acu, ilğeç'ena hamane yəqqı'ne şene aqvayle. ³² Akaran harakat Leviyne toxumençened insaane ha'a: get'uyng'une k'anençe yəqqı'ne şene aqvayle ilğeç'e.

³³ Hamane yəqqı'n ı'lğəə eyxhena samariyeğançena cune əmələyl. Mang'uk'le get'una g'acu, qiykkın k'anyaqa qexhe. ³⁴ Samariyeğançena mang'usqa qıxha ı'xna çaxırıka hodğul, zeytunun q'ı'şid qadğı iyt'alan. Qiyğa, mang'vee g'ulduraaşe get'una alqavhu əmələlqa qikkekana pılike axvane cıgeqa, giyğalna mang'us maa'ab g'ullux haa'a.

³⁵ Qiynə yiğıl mang'vee pılike axvane cıgayne xəring'us huvu q'ölle nuk'rayn pıl eyhen:

– Mang'us g'ullux hee'e, zı huvuyınçile hexxada xarcxheene, yı'q'əlqa qömee zı vas qelesın».

³⁶ Qiyğa I'see Tavrata mə'əllimıke qidghın ha'an:

– Ğu nəxüdnə hı'sab ha'a, g'ulduraaşısqa girxung'usqa, xhebing'una nenane k'anena eyxhe?

³⁷ Tavrata mə'əllimee eyhen:

– Neng'veeyiy mang'us cun yik' gyotxhuniy haguna, hamana eyxhe.

«Ğunad həməxüd he'e», – I'see mang'uk'le uvhu, – «ı'mı'r yığna həməxüb vukkee».

15

Avaykınçına şadvalla

İne xhebne misaalayna mə'na akaraba vobna. Mane hekayebişe I'sa peyğambaree yuşan ha'an, Allah, bınahnanbışika goruşmuş ıxhang'a nimeeyiy şad eyxhe.

¹ Gırgın nalok'bı sa'anbıyiy bınahbınanbı abaylenbiniy I'saysqa, Mang'ulqa k'ırı gyaqqas. ² Fariseyariy Tavrata mə'əllimaase ğud-ğudniy ha'ana:

– Mana insan bınahbınanbışika yuşan ha'a, manbışika kar otxhan!

³ Manke I'see inəxbına misaala ts'its'av'u:

⁴ – Fıkır ooxhne, vuşde neng'ukame vəş vəq'ə vobna, çınab sa avguna. Mang'vee yüş'əle yüş'üb uxhiyxhane cıgee g'alebçı, avguna sa t'abal haa'as üqqəs dişde? Nya'a, avaykasmee mang'vee mana t'abal haa'as dişde? ⁵ Avaykımeyib, şadvalika cune mıgabışılqa gyuvxhes. ⁶ Xaaqar qarımee, qoot'alasınbı cun hambazar, g'onşubı manbışik'le eyhesin: «Zaka sacıgee şadepxhe! Zəsqa avaykına, avguna vəq'ə!»

⁷ Qiyğa I'see eyhen:

– Mançılqa şak-şupa mooxhe, xəybışee bınahbışile xıl ts'its'avuyne sang'us geeb şadeepxhes. Yüş'əle yüş'ürne qopkuyne, bınah deşinbışis manimee şadeepxhes deş.

⁸ Sayıb inəxbına misaala:

Sa xhunaşşeyqa yıts'ille nuk'rayn pıl eyxhe, mançınıd sa yicee agval ha'an. Nya'a, məng'ee bazır qaahas dişde, xhırs üvxhəs dişde, xav alyak-valyak ha'as dişde man nuk'rayn pıl aveekasmee? ⁹ Aveekımee, qoot'alasınbı cen hambazariy, g'onşu yedar. Manbışik'le eyhesin: «Zaka sacıgee şadepxhe! Zak'le, aguyn nuk'rayn pıl, avaykıyn!»

¹⁰ Qiyğa I'see eyhen:

– Mançılqa şak-şupa mooxhe, sa bınahbışike tovba hav'uyne insannimeeyid Allahne malyaa'ikaaşdab şadvalla həməxübna vuxhes.

¹¹ I'see inıd yuşan ha'uy: «Sa adamıyqa q'öyre dixniy vor.

¹² K'ınne duxee dekkık'le eyhen:

– Dek yığın var-devlet, ğu yişde aree bit'al he'e, zalqa gexhan qale.

Dekkee var-devlet dixbışdı aree bit'al ha'an.

¹³ Sabara yığbışile k'ınne duxee, cus huvuyn dekkee var-devlet massa huvu, ayk'anna əqənane ölkeeqa. Ark'ınne cıgeeyid azğunna ı'mı'r vukku, gırgın kar ak'an ha'an.

¹⁴ Mane gahıl hamane ölkee giyğalanbı it'umun missın vaxtbı, mang'uned ı'mı're giyğalanbı dağamın yığbı. ¹⁵ Manke mana hayk'anna mane cigaynbışde sang'usqa iş hivqas. Mang'vee mana g'ixelena cune çolbışeqa vokkar uxhiyxhana'as. ¹⁶ Dix həməxürniy mıs qıxha vorna, vokkaşee otxhanan kar huvuynxhiy geerniy şad ixhes, mang'us vuççud heli ıxha deş.

¹⁷ Mana cülqa qarı eyhen:

– Yizde dekkıqa geep işçer vob, manbışde gırgıng'vee gıney otxhan, hale hexxadad axvan, zımee inyaa'ar missınçe qek'a. ¹⁸ Dekkısqa sark'ıl eyhesin: «Dek zı yığniyiy Allahne ögee bınahna iş hav'u. ¹⁹ Zı yığna dix ixhes layiq'ra deş vorna. İcaza hevle yığne işçeesına sa ixhes».

²⁰ Mana ayk'anna dekkısqa. Dekkık'le mana əq'ənanəcər quvats'ı rəhı'm qavaylı. Dek mang'une ögiylqa g'adayxhvan qarı, xhilibışeqa sa'u, ubba ha'a.

²¹ Duxee eyhen:

– Dek, zı yığniyiy, Allahne ögee bınahna iş hav'u. Zı yığna dix ixhes layiq'ra deş vorna.

²² Dekkee cune nukaraaşik'le eyhen:

– Zaraba, nekke yugun alya'an karbı alle, mang'ulqa ale'e, t'ubelqana tucvayiy, g'elilqan g'elilinbı hele. ²³ Qavale kokav'una dana, gyuvk'e. Qudoora otxhun-ulyodğuybı ha'as. ²⁴ Ho'o dişde, yizda dix qik'unıy vor, üç'ür qıxha, agunaniy, avaykına.

Manbı giviyğalanbı otxhan-ulyoğa.

²⁵ Mane gahıl xərna dix çoleeniy vor. Mana xaasqana qıxhamee, g'iyxhenbı mənıybiyiy huvaagan sesbı.

²⁶ Mang'vee nukaraaşına sa qort'ul qidghın ha'uyın:

– Hucoone haynyaa eyxhe?

²⁷ Nukaree eyhen:

– Yiğna çoc sak'ı, dekkeeyib mana sağra-salamatra sak'ıva kokav'una dana givk'u.

²⁸ Xərna dix it'umra qəllamışxha, xaaqa ikkeç'es ikkiykan deş. Manke dek qığeç'u mana mizel aqqaqqa giğal.

²⁹ Xərne duxee dekkık'le eyhen:

– Haynimene senbına zı vas nukar xhinne işlemiş ixha, hammaşed ğu uvhuyn ha'u. Hambazaaşika otxhun-ulyoğas, ğu zas mısacab çepiçib huvu deş. ³⁰ Yiğın var-devlet otxhunne, pozğunne yedaaşika iykirne duxays, ğumee, sak'ı qarinq'a kokav'una dana givk'u.

³¹ Dekkee mang'uk'le eyhen:

– Dix, ğu hammaşe zaka vor, in gırğın zaqa vodunmen kar yiğın vodun. ³² Həşdiyle şadepxhes, otxhun-ulyoğas ikkan: yiğna çoc qik'unıy vor, üç'ür qıxha, agunaniy, avaykına.»

18

Nəxüd ha'uyın ı'bəədat ne Allahee q'abil ha'a?

Avaahıyne İzrailil sa deste insanaar vuxha, Tavratae (cühüt'yaaşın müğədasın kitab) otk'unne gırğınçılqa əməl ha'an. Məxbınbışk'le fariseyarvaniy eyhen. Cəmə'ətin manbı geəb Allahıkan insanaarvaniy eyhe. Mane gahıl, sayıb sa mebnə deste naloq'bı sa'ane insanaaşınaniy vob, manbı şavuscab vukkiykan deşdiy. İzrail mane dövrül Roma imperiyeynsniy tabıba vob. Nalok'bı sa'anbı Roma imperiyayne əmreniy işlemiş vooxhe. Nalok'bid gellesde vaxtal gexhançile hexxadaniy sa'a. Cone milletne hı'sabeqa karnanbıniy vooxhe. Mançıl-allab manbışıqa duşmanıka xhinneiy ilyaaka.

⁹ Şi mansanbışıle qopkuynbı vob, hı'sab ha'anbışıs, mebnıbışılqa oğançe avqa ilyaakane insanaaşıs, I'see inəxübna misaala ts'its'av'u:

¹⁰ «Q'öyre insan Allahne xaaqa ı'bəədat ha'as havayk'ananbı. Manbışda sa ixhana farisey manasar nalok'bı sa'ana.

¹¹ Fariseyee ulyorzul cune hək'ee inəxüb düə haa'a vuxha:

– Allah, Vas şukur, zı məxürna, mebnı insanar xhinnena dexhava: fırlıdaxçer xhinnena, qotkuyn hıdya'ana xhinnena, xayaanat ha'an adamıyiy xhunaşşe xhinnena, yeyir hamana nalok'bı sa'ana xhinnena. ¹² Zı hammaşe ülycümee q'öne yəqqee siv aqqaqqa, gırğıne g'azancbışike yits'ibesda pay Allahne xaaqa qoolena.

¹³ Nalok'bı sa'anamee gırğing'ule curayra ulyorzuliy, mang'us uleppıd xəəqə qa'as ikkan deşiy, saccu cune koksıys ı'xhı eyheyiy:

– Allah, zı bınahbınana vor, Ğu ilğeç'e yizde bınahbışike.»

¹⁴ Mançile qiyğa I'see eyhen: «Farisey deş, hamana nalok'bı sa'ana Allahee qorkuna insan xhinne q'abil ha'u, mançılqa şak-şupa mooxhe. Manıd mançıl-alla, vucecar vuc axtı qa'ana Allahee avqa qa'as, vucecar vuc avqa qa'anar Allahee axtı qaa'as.»

Yəhyee yuşan hav'una yugna xabar

Uvhuybışis sik'ı in kitab Yəhyee otk'un. Mana I'says geer ıkkana yits'ıq'vəne telebayna sa ıxhava otk'un. Aalimaasıne uvhiyn in kitab Yəhyee Efes eyhene şaharee 90-niyy 95-esde senbışe otk'un ixhesva eyhe. Geeb insanaaşısse qəťqəs əxecenva, mang'vee in kitab yunanne mizel otk'un.

Yəhyee man kitab otk'unin I'sa Masixh vorva hagvas. Mang'us insanaaşe mançil inyam hı'ı ikkiykin. İne kitabee Allahne hək'eedın dağamın geed fıkırbı vod. Yəhyee I'sayne vuk'lelqa qadıyn gırgın otk'un deş. Mang'vee mane kitabee I'see haguyn yighille əlaamat otk'un. Mane əlaamatbışed I'sa Masixh ıxhay hagva.

Yəhyee mane kitabee inekke geed I'see yuşan hı'ıynbı otk'un. Yəhyee otk'unne karbışın geedınbı I'see k'anene telebabışis yuşan hı'ıynbı vod.

I'sa dyunyelqa Allahın Cuvab xhinne qarı

¹ Ts'etta Cuvab ıxha.

Cuvab Allahıka sacigee ıxha.

Cuvabcad Allah ıxha.

² Man Cuvab ts'ettacad Allahıka ıxha.

³ Gırgın kar

Mançile ğana itxhın,

itxhınne karbışın

nencad Man dena itxhın deş.

⁴ I'mı'r Mançeeniy vob,

mane i'mı'rınıb insanaaşis Nurniy hele.

⁵ Nurun miç'axiyvalee işixniy gyayhe,

man miç'axiyvalisse höğəs əxə deş.

⁶ Allahee Yəhye donana insan g'ıxele. ⁷ Mana şahad xhinne qarı, Nurune hək'ee yuşan ha'asva, gırgıng'veeyib mang'ule ğana inyam he'ecenva. ⁸ Mana vuc Nur deş ıxha, Nurune hək'ee yuşan ha'as qarı.

⁹ Hək'en Nur dyunyelqa qadı.

Mane Nuren gırgıne insanaaşılqa işixniy gyayhe.

¹⁰ Nurun in dyunye itxhın.

Man Nur ine dyunyelqa qadeeyid,

ine dyunyeyk'le Man qıvaats'a deş.

¹¹ Mana Cunbışisqar qareene,

manbışe Mana k'ane qı'ı deş.

¹² Mana k'ane qı'ıyne gırgınbışis,

Mang'une doylulqa inyam hı'ıynbışis,

Manbışis Mang'vee Allahın uşaxar vuxhes vəvxüy huvu.

¹³ Manbı insanıke,

insanne xuruşuke

vuxhaynbı deş vob.

Manbı Allahıke vuxhaynbı vob.

¹⁴ Cuvabıke İnsan qıxha,

Mang'un xav yişde yı'q'nee ıxha.

Şak'le Mang'un Nur g'acuyn,

Mane vorne-deşde Dıxes Dekkee man Nur huvu.

Mana Dix hək'ene yugvalin gyatsts'ı ıxha.

¹⁵ Yəhyee Mang'une hək'ee axtıda yuşan ha'a ıxha:

– Zı Mang'une hək'ee eyhe ıxha: «Zale qiyğa Qalesda, zaler ögee ıxha. Mançıl-allar Mana zaler xərna vor».

¹⁶ Yişde gırğing'vee, Mang'une g'ıdyabat'ane yugvalil-alla
çiçiqađ qihna xayir-düəbı alyaat'u.

¹⁷ Q'aanun Misayle ğana huvu,
hək'ena yugvallab I'sa Masixhıle* ğana qabı.

¹⁸ Allah neng'uk'lecar, mısacar g'acu deş.
Mana saccu şak'le vorne-deşde Cune Dixee hagu.
Mana Dix Dekkine yik'eesnee vor.

Xhineeqa k'yooq'ane Yəhyeyna I'sayne hək'eena şahaadat

¹⁹ İna Yəhyeyna I'sayne hək'eena şahaadat vobna. Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Yəhyeyke «Ğu vuşuneva?» qidghın ha'asdemee İyerusalimğançe kaahinariy Leviyke g'abıynbı† mang'une k'anyaqa g'uxoole. ²⁰ Mane gahıl Yəhyee manbışıke dyugul hidi'l, qotkun uvhuyn:

– Zı Masixh deş vorna.

²¹ Manbışe Yəhyeyke qiyghının:

– Manke ğu vuşune vor? Deşxhee İlyas peyğambarne?
Yəhyee, «De'eş, zı mana deş vornava» eyhe.

– Manke ğu Mısee eyhena peyğambarne?
Yəhyee «De'eşva» eyhe.

²² – Manke ğu vuşune? Şi g'axuvuynbışik'le şi hucoovana eyhe? Ğu yiğne hək'ee şas hucoona yuşan ha'as?

²³ Yəhyee manbışis alidghınıy qele:

– Yeşaya peyğambaree in yizde hək'ee uvhu:

«„Rəbbis yəq qopku qee'eva“

Zı sahree ts'ir haa'ang'un ses vod.»

²⁴ G'axuvuynbı fariseyaaşınbı‡ vuxha. ²⁵ Manbışe Yəhyeyke qiyghanan:

– Ğu Masixhır deşxhee, İlyasır deşxhee, qalesda peyğambarır deşxhee, nya'a ğu xhineeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'a?

²⁶ Yəhyee manbışis inəxdın alidghınıy qele:

– Zı xhinekacad gicərxı'iy alyaat'a'a. Vuşdeme yı'q'nee Sa vor, şok'le dyats'ana,

²⁷ Mana zale qiyğa qalesda vor. Zı Mang'une çarıxbışın baağarıl aaqas kara idyayle.

²⁸ İn yuşan ha'an gırğın kar, İordanne damayne şene aq'val, Bet-Anyee ıxha. Maab Yəhyee xhineeqa k'yooq'u, gicərxı'ybı alyaat'a'a ıxha.

Allahna Urg

²⁹ Qinne yiğıl Yəhyeyk'le I'sa cune suralqana qöö g'acu, eyhen:

– Dyunyeyna bınah Culqa alyapt'asda Allahna Urg§ haane! ³⁰ Zı Mang'une hək'eeniy eyhe: «Zale qiyğa qööna zaler xərna vor, Mana zaler ögee ıxhal-alla».

³¹ Zak'ler Mana ıxhay ats'a deşdiy. Mana İzrailyne milletik'le qıvaats'ecenva, zı insanar xhineeqa k'yooq'u gicərxı'ybınıy alyaat'a'as qarı.

* **1:17** 1:17 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyi peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'l, dyunyeyş xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. † **1:19** 1:19 Leviyke g'abıynbı: İzrailyne yits'ıq'vəne (12) nasilen sabı vooxhe. Allahee manbı Cune Xaa kaahinaaşis kumag he'ecenva g'əvxü. ‡ **1:24** 1:24 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletin ç'ak'ınbı vuxha. § **1:29** 1:29 Allahna Urg: Peesax bayram ixhesnang'a, cühüt'yaaş sa seniyn urgbınıy q'urbanna allya'anbı. Mane q'urbanbışe Allahee g'attıvıxhan hav'u vuxhay yik'el qalya'a ıxha.

³² Yəhyee I'sayne hək'ee şahaadatiyvalla hav'u, eyhen:

– Zak'le, Allahın Rı'h xəənçe qı'nerke xhinne qadı, Mang'ulqa gixu, axva g'acuyn.

³³ Zak'ler Mana ıxhay ats'a deşdiy. Zı xhineeqa k'yooq'u gicəpxı'yıbı alyaat'as G'axuvuyng'vee Vucee zak'le uvhu: «Rı'h şavulqayiy gexa, Mang'ulyud axu vak'le g'acveene, ats'axhxhe, Muq'addasne Rı'hı'ka gicəpxı'yıbı alyaat'a'ana Mana vor».

³⁴ Zak'led man g'acu «Allahna Dix Mana vorva» şahaadat hav'u.

I'sayn ts'eppiyn telebabı

³⁵ Qinne yiğıl Yəhye meer cune q'öne telebayka ulyorzuliy. ³⁶ I'sa yəqqı'le ı'lğəəmee, Yəhye Mang'uqa ilyakkı, eyhen:

– Allahna Urg haane!

³⁷ Mane q'öne telebayk'le, man eyhen g'ayxhı, I'sayqa qihna avayk'an. ³⁸ I'sayk'le manbı Cuqab qihna qöö g'avcu, qiyghanan:

– Şos hucoona ıkkın?

Manbışe I'sayke qiyghanan:

– Ravvi, Ğu nyaane axva?

(Ravvi mə'əllim eyhen vodun.) ³⁹ I'see manbışik'le eyhen:

– Zaqab qihna qudoora, şok'lecad g'acesın.

Manbıb hapk'ın Mana nyaayiy axvava ilyaakanbı. Manke sə'ət yoq'uble vuxha. Mane yiğıl manbı exhalqamee Mang'usne giviy'ar.

⁴⁰ Yəhyee eyhenbı g'ayxhı, I'sayne qihna apk'ınne q'öng'una sa Andrey ıxha. Mana Şimon-Pyoturna çoc eyxhe ıxha. ⁴¹ Qiyğa mang'vee cuna çoc Şimon t'abal hı'ı, «Şak'le Masixh avaykınava» eyhe. (Masixh g'əyxı'nava, q'ış qadğunava eyhen vodun.)

⁴² Andreyee Şimon I'sayne k'anyaqa ıkkekkı. I'sa Şimonuqa ilyakkı, eyhen:

– Ğu Yuhanna dix Şimonur, yic vak'le g'iyniyke şaqa Kefa eyhes.

(Kefa ganz eyhen vodun. Ganzıd yunanne mizel Pyotur eyhen vodun.)

⁴³ Qinne yiğıl I'says Galileyeeqa ı'qqəs ıkkıykan. Mang'vee Filipp t'abal hı'ı, «Zaqar qihna qorava» eyhe. ⁴⁴ Filippir Andreyiy Pyotur xhinne Bet-Tsayda eyhene şahareençe eyxhe. ⁴⁵ Filippeeyir Natanael t'abal hı'ı, mang'uk'le uvhuyn:

– Şak'le Mısayne Q'aanune ork'unna, peyğambaraaşer uvhuna İnsan, Yusufna dix Nazaretğançena I'sa aveykı.

⁴⁶ Natanaelee eyhen:

– Nazaretğançe yugun kar qığəç'eye?

Filippeeme mang'uk'le eyhen:

– Arı ğucar ilekke.

⁴⁷ I'sayk'le Natanael Cune suralqana qöö g'acu, eyhen:

– İna hək'erar yik'ee bicvalla deşda İzrailığançenavur.

⁴⁸ Natanaelee Mang'uk'le eyhen:

– Vak'le zı nençena ats'a?

I'see mang'us inəxdın alidghınıy qele:

– Filippee ğu qot'allasecar, Zak'le ğu inciliyne yivek avurniy g'acu.

⁴⁹ Natanaelee Mang'uk'le eyhen:

– Mə'əllim, Ğu hək'erar Allahna Dixır*, İzrailynar Paççahır!

⁵⁰ I'see eyhen:

* **1:49** 1:49 Allahna Dix: Avaala Allahna dixva, İzrailyne paççahaaşik'le eyhe ıxha (Davud, Sileyman). Sayid manva insanar g'attıvıxhan haa'asva qalesde paççah Masixhık'le eyhe ıxha. Natanaelee I'sa Allahna Dixva eyheng'a, Mana Allahee g'əyxı'na, Allahus nekke k'anena vorva hagvasdemee eyhe.

– Zak'le ğu inciliyne yivek avur g'acuva, uvhuvane ğu Zas inyam hı'ı? Vak'le mançiled ç'ak'ın karbı g'aces. ⁵¹ Zı şok'le hək'edacad eyhe, xəybı q'öna qeedaxhe, Allahın malaaikar İnsanne Dixesqa† gəə-ı'lqəə şok'le g'aces.

2

I'see xhyan çaxırelqa sak'al ha'a

¹ Mançine xhebıd'esde yığıl Galileyayne Kana eyhene şaharee davatbı eyxhe. I'sayna yedir maa yeexhe. ² I'sayka sacigee Cun telebabıb davatbışeeqa qopt'ul vooxhe. ³ Məxüdə eyxhe otxhan-ulyoğane gahıl çaxır g'aat'an. I'sayne yedee Mang'uk'le eyhen:

– Manbışıqa çaxır axu deş.

⁴ I'see eyhen:

– Yed, mançike şas hucoone? Yizda gah qabı deş.

⁵ I'sayne yedee nukaraaşık'le eyhen:

– Mang'vee şok'le hucooyiy uvhu, şu man he'e.

⁶ K'anya'ad Yahudeeşe gicəpxı'ybı alyaat'an g'ayeyke hı'ıyn yixhülle xədn g'ab eyxhe. Mane g'abbışde sançeeqa molyts'al-vəşşe g'alle (80-120) litra xhyanın əə eyxhe. ⁷ I'see nukaraaşık'le eyhen:

– Man g'abbı xhinen gyatsts'e'e.

Manbışe g'abbı ghalelqamee gyats'a'anbı. ⁸ Mang'vee nukaraaşık'le meed eyhen:

– Həşdiyle sık'ının alyaat'u, tamadaysqa ikkee.

Manbışed ikkekkan. ⁹ Tamadar çaxırelqa sak'al hı'ıyne xhinene dadıqa ilyakkana. Mang'uk'le man nənçe adıvacad ats'a deşdiy. Man saccu xhyan alyaat'uyne nukaraaşık'leniy ats'a. Tamadee tsuma qort'ul eyhen:

¹⁰ – Ğirging'vee ts'etta yugun çaxırxhe helen. Qiyğa mihmanar yugba qeepxhamee, pısnxhe çaxır qadayle. Gumeə yugun çaxır həşdilqamee havacıyn.

¹¹ I'see Galileyayne Kana şaharee man ts'ettıyn əlaamat hagu, Cuna axtıvalla haagva. Telebabışed Mang'ulqa inyam ha'a. ¹² Mançile qiyğa Mana yedikayiy çocaaşika, telebabışika sacigee Kefernahumqa ark'ın, sa-q'ölle yığna maa axva.

I'see kar massa helenbı Allahne Xaane hiqiy-allançe g'ee'ebaşenbı

¹³ Yahudeeşin Peesax* bayram k'ane qexhemee, I'sa İyerusalımqa ayk'an. ¹⁴ Mang'uk'le Allahne Xaane hiqiy-alla boğabı, vəq'əbı, qı'nerker massa helenbıyiy pılbı badal haa'anbı g'ooce. ¹⁵ Mang'vee bağaaşike çümky hav'u, maabın ğırğınbı cone vəq'əbışikayiy boğabışika sacigee Allahne Xaane hiqiy-allançe g'ee'ebaşenbı. Pılbı badal ha'anbışınid iskambı alytik'al hı'ı, pılbı ç'iyelqa ot'al ha'a. ¹⁶ Qı'nerker massa helenbışık'led eyhen:

– Manbı inençe aleet'e, Yizde Dekkın Xav bazarılqa sak'al hıma'a.

¹⁷ Mang'une telebabışde yik'el Muq'addasne kitabee otk'unin qadayle: «Zas Yiğın Xav geed ikkan. Mane ikkiykınıyn Zı gyoxhxhan ha'a». ¹⁸ Manke Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'uke qiyghanan:

– Vasse in karbı ha'as əxəva, Vasse nene əlaamatıka hagvas əxəyee?

¹⁹ I'see manbışis inəxdın alidghınıy qele:

– Şu in Allahın Xav hı'ğəkkar he'e, Zımee man xhebne yiğee q'omançe aly'aasın.

† 1:51 1:51 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Yəhye peyğambarık'le malaaikar gəə-ı'lqəən nyak' ögilycadniy g'acu. Mane cigayk'le mang'vee Allahın Xavva uvhu. I'says Vuc Allahın Xav xhinee vorva eyhes ikkan. * 2:13 2:13 Peesax: Allah qıdet'u ilğeç'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaəşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attıvxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ikkanva, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12).

²⁰ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'une cuvabıs eyhen:

– İn Allahın Xav yoq'ts'ale yixhne (46) senec ali'i, Ğu man xhebne yiğee alya'asvane eyhe?

²¹ I'see, Allahın Xav eyheng'a, Cun tanva eyhe ıxha. ²² Qiyğa, I'sa hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qıxhane gahıl, telebabışis Mang'un man cuvab yik'el qayle. Manbışe manke Muq'addasne Otk'unisiy I'see uvhuyne cuvabıs inyam ha'a.

I'sayna Nikodimıkana gaf

²³ I'sa Peesaxın bayramnang'a, İyerusalim haguyn əlaamatbı g'acuyne gellesde insanaaşe Mang'ulqa inyam ha'a. ²⁴ I'sayk'le gırgıncab insanar yugba vaats'ava, Mang'vee manbışılqa yı'q' qiyzaran deşdiy. ²⁵ Mang'us, nenemecad insanne hək'ee ats'a ixhes ıkkannmee, Mang'vee şavuk'lemecad mane insanne hək'ee yuşan he'eva eyhen deşdiy. Mang'uk'le Cuk'lecad insanaaşine yik'eençe ı'lgəəmbı ats'a ıxha.

3

¹ Fariseyaaşine* yı'q'nee sa Nikodim donana insan eyxhe. Mana Yahudeeşine ç'ak'ınbışda sa eyxhe. ² Mana xəmdə I'saysqa arı, eyhen:

– Mə'əllim, şak'le ats'an Ğu Allahne k'anençe qarına sa mə'əllim vor. Şavusse cad Vasse hagvas əxən əlaamatbı hagvas əxə deş. Allah Vaka dexhanaxhiy, Vasse məxdın əlaamatbı hagvas əxəs deşdiy.

³ I'see mang'us inəxdın alidghıniy qele:

– Zı vak'le hək'en eyhe, sa insan dyunyeelqa meer qidyareene, Allahna Paçcahiyvalla g'avces vəəxəs deş.

⁴ Nikodimee Mang'uke qiyghanan:

– Q'əs qıxhane insanısse nəxi'r meer yedike ixhes əxəyiy? Mang'usse yedine vuxhneeqa k'iç'u, meer yedike ixhes əxəyee?

⁵ I'see inəxdın alidghıniy qele:

– Zı vak'le hək'en eyhe, xhinekeyiy Allahne Rı'hı'ke dexhayng'usse Allahne Paçcahiyvaleeqa ikkeç'es əxəs deş. ⁶ Tanıke ıxhana tan eyxhe, Rı'hı'ke ıxhanar rı'h. ⁷ Ğu mançile matmexhe: şu meeb dyunyeelqa qavales vukkan. ⁸ Mıts† çis vukkanne cigee aa'a. Vak'le mançin ses g'ayxheeyid, nençe qabı nyaqa apk'iniy ats'a deş. Həməxürır Rı'hı'ke ıxhane insanıqa eyxhe.

⁹ Nikodimee qiyghan:

– Man karbı nəxüdne ixhes?

¹⁰ I'see mang'us inəxdın cuvab qele:

– Ğu İzrailyna mə'əllim vor. Man karbı vak'le ats'a dişde? ¹¹ Zı vak'le hək'en eyhe, şı şak'le ats'an eyhe, g'acuyncusub şahaadat haa'a, şume yişda şahaadat şos k'ane qaa'a deş. ¹² Zı şos ç'iyelyne karbışike yuşan ha'amee, şu mançılqa inyam ha'a deş, xəybışeene karbışike yuşan ha'axhee, şu inyam ha'ayee?

¹³ İnsanne Duxayle ğayrı vuşucar xəybışeeqa ılqəç'u deş. Xəənçer giç'una Mana vor. ¹⁴ Mısee sahree yezake hav'una xoçe ooqa qav'uyn xhinne‡, İnsanna DixırŞ məxür ooqa qa'as ıkkann. ¹⁵ Man ixhesın, Mang'ulqa inyam ha'ane gırgınbışis

* **3:1** 3:1 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. † **3:8** 3:8 Mıts: ine cuvabıqa yunanne mizel (in kitab otk'unne mizel) q'öble mə'na vob: «mits» sayıd «rı'h». ‡ **3:14** 3:14 Mısee sahree yezake hav'una xoçe ooqa qav'uyn xhinne: I'see Allahee İzrailybı Misirğənçe qığav'una gah yik'el qavalyaa'a. Manbı sahreenang'a giviğalanbı Allahıləna haa'a. Mançıl-alla Allahee manbışılqa xoçebı salat'a'a. Maa'ab geeb İzrailybı habat'a. Manke Mısee Allahılqa düə haa'a. Allahee mang'uk'le yezake xoçe hav'u, t'at'alqa qüvxhu, ooqa qee'eva eyhe. Mane xoçeyqa ilyakkına üç'ürə axva ıxha. § **3:14** 3:14 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paçcah Masixhık'le eyhe. Mana Paçcah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

gırgıne gahbışışda ı'mı'r vuxhecenva. ¹⁶ Allahıs dyunye manimee ikkiykan, Mang'vee vorna-deşda Cuna sa Dix huvu. Manıd mançıl-alla ha'a, Mang'ulqa inyam ha'an nenbıcab hımbat'acenva, manbışıqa gırgıne gahbışışda ı'mı'r vuxhecenva. ¹⁷ Allahee dyunye muhaakima ha'asva deş Dix g'axuvu, Mang'vee Dix dyunye g'attixhan ha'asva g'axuvu. ¹⁸ Mang'ulqa inyam hı'ına muhaakima ha'as deş. İnyam hıdyı'ınar muhaakima hı'ınacar, Allahne vorne-deşde Duxalqa inyam hıdı'ınçıl-alla. ¹⁹ Dyunyelqa Nur qadı ixheeyid, insanaaşe pısın ha'ava, manbışış miç'axıyvala Nurule geeb vukkiykan. Mançıl-allab manbı muhaakima haa'as. ²⁰ Pısın ha'ane gırgıng'uk'le Nur g'ımece eyxhe. Vuce hı'inbı aq'valqa qıgmeç'ecenva, Nurnane suralqa qarayle deş. ²¹ Qotkuyn ha'aname Nurnane suralqa qarayle, vuce hı'inbı aq'valqa qıgeeç'ecenva Allahnemee hı'ıva.

Yəhyee I'sayne hək'ee eyhe

²² Mançile qiyğa I'sayiy Cun telebabı Yahudayne cigabışeeqa qabayle. I'sa manbışıka maa'ar sabara gahna axu, maabınbışış xhıneeqa k'yooq'u gıçəpxı'ybı alyaat'a'a ıxha. ²³ Yəhyeeyib Salim eyhene şaharne k'anene Aynon eyhene cigee geed xhyanva, gıçəpxı'ybı maa'ad alyaat'a'a ıxha. ²⁴ Yəhye manke zıdaneeqa arçu deşdiy. ²⁵ Mane gahıl Yəhyeyne telebabışdeyiy sa Yahudiye əree, gıçəpxı'ıne hək'eena gaf gyooxha. ²⁶ Telebabı Yəhyeysqa qabı, eyhen:

– Mə'əllim, İordan damayne şene aq'vayl vaka sacigeene, ğu Cune hək'ee şahaadat hav'une İsanee, həşde Vucee gıçəpxı'ybı alyaat'a'a. Gırgınbıb Mang'usqavub abayle!

²⁷ Yəhyee manbışde cuvabıs eyhen:

– İsanısqa Xəənçe hucooyiy ha'as hassır, mang'usse saccu man ha'as əxə. ²⁸ Şu zı uvhuyne cuvabın şahadar vobınbı: «Zı Masıxh deş vorna. Zı Mang'ule ögiyl g'axuvu».

²⁹ İstağ tsumayna vor. Tsumayna hambazme mang'une k'ane ulyorzul, mang'un şadexhen ses g'ayxhı vucur şadexhena. Məxürur zı şadexhe. ³⁰ Həşdiyle Mana axtı qıxhes ıkkın, zıme k'ıl.

³¹ Ooğançe Qarına gırgıng'ule xərna vor. Çiyene aq'valyna çiyena vorna, mana çiyene karbışde hək'ee yuşan ha'a. Xəənçe Qarınane gırgıng'ule xərna vor. ³² Mang'vee Cuk'le hucooyiy g'acu-g'ayxhı, mançıs şahaadat haa'a, şavaacabıb Mang'una şahaadat k'anyaqacab qaa'a deş. ³³ Mang'una şahaadat k'anyaqa qaa'ane insanee, Allah qorkunavad peçat giyxən. ³⁴ Allahee G'axuvung'vee, Allahın cuvabxhe hıxhar ha'an. Allahee Məxrıng'us Cun Rı'h qıdıykkın hele. ³⁵ Dekkıs Dix ıkkınva, gırgın kar Mang'une xıyaqa quvu. ³⁶ Duxalqa inyam hı'ına gırgıne gahbışışde ı'mrena ixhes. Duxal k'ırı ilyıdyxhing'uk'leme ı'mı'r g'avces deş. Allahna qəlıb mang'ul ooğacab vuxhes.

4

I'sayiy Samariyeençena zəiyfa

¹ Fariseyaaşik'le* I'see, Cus Yəhyeyle geeb telebabı sav'u, gıçəpxı'ıyby alyat'a'ava g'ayxhiyn. ² Yic gıçəpxı'ıyby I'see deş, Cune telebabışe alyat'a'a ıxha. ³ I'sayk'le, Cune hək'ee yuşan haa'ava g'ayxhımee, Yahudeyayeençe qıgeç'u Galileyeeqa meer ayk'an. ⁴ Mang'una yəq Samariyeençe ı'lğəə vuxha. ⁵ Mana, Yaaq'ubee cune dıxes Yusufus huvuyne cigabışış k'anene Samariyeyne Sixar eyhene şahareeqa qarayle.

* **4:1** 4:1 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletun ç'ak'ınbı vuxha.

⁶ Yaaq'ubna kahrızıb mane cigabişe vob. Yəqqı'n I'sa ozar hı'ıva, Mana mane kahrızısne giy'ar. Mana yı'q'ı'hiyna gah vuxha.

⁷ Kahrızısqa xhyan alqahasva sa Samariyeençena xhunaşşe ayreele. I'see mæng'ı'k'le, «Hucoona ixhes, Zas ulyoğasın xhyan heleva» eyhe.

⁸ Mane gahıl, Mang'un telebabı oxhanasın kar alişşesva şahareeqa apk'ın vooxhe.

⁹ Samariyeəgançena xhunaşşee Mang'uke qiyghanan:

– Ğu Yahudiy vorna, zımee Samariyeençena zəiyfa. Nəxüd Ğu zake xhyan heqqayiy?

(Yahudeeşeyiy Samariyeebişe sana-sang'uka işbı g'ece ıxha deş.†)

¹⁰ I'see mæng'ı's inəxdın alidghınıy qele:

– Vak'le Allahna payiy «Zas ulyoğas xhyan heleva» Uvhuna vuşu ıxhay ats'a deş. Vak'le Zı vuşu ıxhay ats'axhaynxhiy, ğucadniy Zake xhyan heqqas. Zınad vas ı'mı'r hoolen xhyanniy heles.

¹¹ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, Vaqa xhyan alqahasın g'abıd deşin, kahrızıb k'oraba vob. Vas nençene ı'mı'r hoolen xhyan ixhes? ¹² Nya'a Ğu, ina kahrız şas g'alepçıyne yişde dekkaaşına eyxhene Yaaq'ubuler ooqanane vor? Mang'veeyid cune dixbişed, cune çavra-vəq'əynıd inençe xhyan ulyodğu.

¹³ I'see mæng'ı's inəxdın alidghınıy qele:

– İne xhineke ulyodğuyng'us meed xhyan ıkkıykanan. ¹⁴ Zıme helesde xhineke şavaa ulyodğveene, mang'us sayid xhyan mısacad ıkkıykanas deş. Zı huvuyn xhyan mang'une ad ğırgıne gahbışis ı'mı'r hoolene xhyan ı'lqəəne cıgalqa sak'alas.

¹⁵ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, zas məxdın xhyan hele, zas sayid xhyan ıkmıykancen, zınar xhyan alqahasva inyaqa ayres gimeexhacen.

¹⁶ I'see zəiyfayk'le eyhen:

– Yeera, adamiyır qort'ul, inyaqa qeera.

¹⁷ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Zaqa adamiy deşda.

I'see mæng'ı'k'le eyhen:

– «Adamiy deşdava» ğu qotkuda eyhe. ¹⁸ Vaqa xhoyre adamiy ıxha, həşder vaka sa xaa eyxhenar, yiğna adamiy eyxhe deş, ğu man qotkuda eyhe.

¹⁹ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, zak'le g'ecen Ğu peyğambarır. ²⁰ Yişde dekkaaşe ine suval ı'bəədatniy ha'an. Şumee, Yahudeebişe, eyhen, ı'bəədat ha'asın cıga İyerusalim vodun.

²¹ I'see mæng'ı'k'le eyhen:

– Zəiyfa, Zal k'ırı alixhxhe, məxbına gah qavaales, Yizde Dekkis ı'bəədat ine suvaylid İyerusalımıd ha'as deş. ²² Şu, Samariyeebişe nişismecad ı'bəədat ha'ava şok'le ats'a deş. Şak'leme şı nişisiy ı'bəədat ha'ava, ats'an. Yic, g'attıpxhınıyid şaken, Yahudeeşiken vod. ²³ Gah qavaalesda, mana qabınab, yik'eençe ı'bəədat ha'anbişe, Dekkis hək'eda Mang'une Rı'hı's sik'ı ı'bəədat ha'as. Dekkeeyib Cus məxüd ı'bəədat ha'anbı t'abal haa'a. ²⁴ Allah Rı'h vorna. Mang'us ı'bəədat ha'anbişe hək'eda Rı'hı's sik'ı ı'bəədat ha'as ıkkın.

²⁵ Zəiyfee Mang'uk'le eyhen:

– Zak'le ats'an, Masixhva eyhena qales. («Masixh» q'ış Qadğuna eyhen vod.) Mana qarımee, Mang'vee şas ğırgın yuşan ha'asın.

† 4:9 4:9 Yahudeeşeyiy Samariyeebişe sana-sang'uka işbı g'ece ıxha deş: Samariyebıyiy cühüt'yar sana-sang'us k'anen, sa eban millet ıxha. Sa eban milletbıd ixheene, manbışik'le sana-sanbı g'umoooeniy vooxhe. Cühüt'yaşe eyhenniy, samariyabişe din badal hı'ı, mançıl-allab manbı sana-sang'uka yugba vooxhenbı deşdiy.

²⁶ I'see mənq'ı'k'le eyhen:

– Zı Mana vor, vaka yušan ha'ana.

²⁷ Mane gahıl I'sayn telebabı siviık'al. Manbışık'le Mana zəıyfayka yušan ha'a g'acu, mançile mateepxheeyıb, Mang'uke neng'vecad «Hucoona Vas mənqı'ke ıkkan?» «Nya'a mane zəıyfayka yušan ha'ava?» qiyghan deş. ²⁸ Manke zəıyfee xiledın parç ç'iyelqa gıxhxı, şahareeqa qarı, insanaaşık'le eyhen:

²⁹ – Qudoora, zı hı'ıyn gırgın zas yušan hı'ına, İnsan g'ace. Deşxhee, Masıxh Mananiyxan vor?

³⁰ İnsanar şahareençe qığeeı'ı I'saysqa qavayle. ³¹ Mane gahıl Mang'une telebabışe «Hucoona ixhes, Mə'əllim, sık'ının kar oxhneva» eyhe.

³² I'seeme manbışık'le eyhen:

– Zaqa məxdın otxhuniy vod, şok'le man ats'a deş.

³³ Manke telebabışe sana-sang'uke «Şavamecad Mang'us otxhanan adıyniyxanva?» qiyghan.

³⁴ I'see manbışık'le eyhen:

– Yızın otxhuniy, Zı G'axuvuyng'vee uvhuyn hı'ıyiy Mang'una iş bə'əttam hav'uy vodun. ³⁵ Şu «Yoq'ne vuzale qiyşalasınbıva» eyhe. Zıme şok'le eyhen, vuk'ulybı ooqa qı'ı, çolbışıqa ilyaake, manbı hitxhırıd, qiyşalasınbı xhinnevud qeetxha!

³⁶ Qıvişalang'vee cuna hək' alyabat'a, mang'vee şagav sa'a. Man şagav gırgıne gah-bışıda ı'mı'r alyapt'ıyn insanar vob. Oozunar, qıvişalnı sacıgee şadepxhesınbı.

³⁷ Manke mane işis sık'ı uvhuyn cuvab «Sang'vee oozanaxhe, mansang'veeyib qıvişalnaxheva» qotkun vodun. ³⁸ Zı şu, şu əq'üba idyopxhuniyn, şagav qiyşalas g'axuvu. Məbınbışe əq'üba opxhun, şume manbışe əq'übayka ezuyınçın şagav alyaat'u.

Samariyebışe I'salqa inyam ha'a

³⁹ Mane zəıyfee «Mang'vee, zı hı'ıyn gırgın işbı zak'le uvhuynbıva» Samariyebışık'le uvhu. Manke mane şaharee vooxhene geebne insanaaşe I'salqa inyam ha'a.

⁴⁰ Qiyğa Samariyebı I'sayne k'anyaqa abı, Mang'us mız k'yaa'a, sık'ırta cone k'ane axveceva. Manar maa'ar q'ölle yığna axvana. ⁴¹ I'see eyhenbı g'ayxhı, Mang'ulqa inyam ha'anbı sık'ılbaı geeb qeepxha. ⁴² Samariyebışe zəıyfayk'le eyhe ıxha:

– Şi saccu gu uvhuıne cuvabıl-allacad deş Mang'ulqa inyam ha'a. Həşde şak'led g'ayxhiyn, ats'axhxhaynıd hək'erar İna dyunye g'attixhan ha'asda vor.

I'see paççahıs k'anene insanna dix yug qa'a

⁴³ Q'öne yığile, I'sa mançe Galileyayne suralqa ayk'an. ⁴⁴ Mang'vee Vucecadniy uvhu, peyğambarıqa vuc yedike ıxhayne cigabışee hı'rmat voxhena deşva. ⁴⁵ I'sa Galileyeeqa qarımee, Galileyğançenbışe Mana q'abıl ha'ana. Manbışık'le İyerusalim bayramnang'a Mang'vee hı'ıyn gırgın kar g'acuyn.

⁴⁶ I'sa xhyan çaxırelqa sak'al hı'ıyne Galileyayne Kana eyhene xiveeqa sayır araylena. Kefernahumeene paççahne insanıqa sa dix eyxhe, vucur ık'ar eyxhe.

⁴⁷ Mang'uk'le, I'sa Yahudeyayeençe Galileyeeqa arıva g'ayxhımee, mana I'saysqa arı, Mang'us mız k'yaa'a, cong'əə arı, cuna qek'ana dix yug qe'eva.

⁴⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Şok'le əlaamatbıyiy gorsatmabı g'acesmee, şu inyam ha'as deş.

⁴⁹ Paççahne insanee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, yızda dix qik'asse ayre!

⁵⁰ I'see mang'uk'le eyhen:

– Hoora, yığna dix axvasda.

Mane insaneeyid I'sayne cuvabilqa inyam hı'ı ayk'anna. ⁵¹ G'ulluxçer mang'une ögilqa abı, yığna dix üç'ür vorva eyheng'a, Mana yəqqəniy vor. ⁵² Mang'vee manbışike «Yizda dix mısane yug qexhe girğilyva» qiyghan. Manbışe eyhen:

– Sanıxha sə'ət sançil mang'un gyorxhuniy k'il qıxha.

⁵³ Dekkilqa hiyxharan, I'see mane gahilyniy «Hooru, yığna dix axvasdava» uvhu.

Manke vuceeyid, cune xaane girgınbışeb I'salqa inyam ha'a. ⁵⁴ Man I'see Yahudeyeençe Galileyeençe arıyle qiyğa haguyn q'öd'esın əlaamatniy vod.

5

I'see hovuzne k'anena yug qa'a

¹ Sabara gah ilğevç'uyle qiyğa, I'sa Yahudeeşine bayramısva İyerusalimqa hayk'an. ² İyerusalimeene Vəq'əbışın akkava eyhene cigee, cühüt'yaaşine mizel Bet-Zata donana hovuzniy vobna. Mançine hiqiy-alla xholle oad daxanan dirakbışilin ciganiy vod. ³ Mane cigabışee vuk'aranbı, bı'rq'ı'nıbı, k'aanbıyiy paralıc ı'xı'yn geeb insanar g'alyapk'ı vuxha. Manbışe xhinen ı'ğiykırıy gozet ha'a ıxha. ⁴ [Rəbbin malaaik gahile-gahılqa avqa giç'u, xhyan ı'ğiykar ha'a ıxha. Mane gahıl xhineeqa ts'erra ikkeç'uyng'un gırgın ık'ar bı yug qeedaxhe ıxha.]* ⁵ Maa'ar manbışde k'ane xhebs'tale molyulle (38) senna ık'arna insan ıxha. ⁶ I'sayk'le mana g'alirxhu g'acu ats'axxhen, mana ık'arna geeb gahıbvı. I'see mang'uke qiyghanan:

– Yug qıxhes ıkkannane?

⁷ Ik'arang'vee Mang'us inəxdın alidghıniy qele:

– Xərna, yizde k'ane, xhyan ı'ğı'ykırmee, zı xhineeqa k'erçesda insan deşda. Zı xhinesqa hixharasse, merna zale ögee qıxha k'eç'e.

⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Oza qıxhe, ğu galirxhuyn karıd alyaat'u, hooru!

⁹ Mana insan mankecar yug qexhena. Vuc galirxhuyn karıd alyaat'u, ayk'anna.

Man Şabbatın yığ† eyxhe. ¹⁰ Mançil-allad Yahudeeşine ç'ak'ınbışe yug qıxhayne insanık'le eyhen:

– G'iyna Şabbatın yığ vod, ğu galirxhuyn kar g'iyna haqqas ıkkın deş.

¹¹ Mane insanee eyhen:

– Zı yug qı'iyne İnsanee, zak'le «Ğu galirxhuyn karıd alyaat'u hoorava» uvhu.

¹² Manbışe qiyghanan:

– Vak'le «Alyapt'ı hoorava» eyhena İnsan vuşuyiy?

¹³ Mang'uk'le Mana vuşu ıxhaycad ats'a deşdiy. I'see mana yug qı'iyne qiyğa, maane insanaaşıl alıkkı ayk'anna. ¹⁴ Sahavule I'see mana insan Allahne Xaasne t'abal hı'ı, eyhen:

– Həşde ğu yug qıxhana. Ğu sayıb bınah hımaa'a, vuk'lelqa mançiled pısın kar qımaylecenva.

¹⁵ Manke mana insan ark'ın, Yahudeeşine ç'ak'ınbışik'le, vuc yug qı'ına İnsan I'sava eyhe.

I'sa Yahudeeşine ç'ak'ınbışika cuvabilqa arı

¹⁶ I'see man Şabbatne yığıl hı'ıva, Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'une vuk'lelqa yığbı alyaa. ¹⁷ I'seeme manbışik'le eyhen:

– Yizde Dekkee həşde iş g'ooceva, Zınab haa'ana.

* **5:4** 5:4 İn ciga qiyğiyne aalimaaşe hexxı'ı. Manbışis nya'asiy vuk'aranbı hovuzne k'ane galyapk'ıva eyhes ıkkıykn. † **5:9** 5:9 Şabbatın yığ: Cühüt'yaaşine ülycümün yighud'esın yığ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yığ Allahıs cura'as ıkkınva otk'un. Mane yığıl nenacab iş haa'as vukkan deşva otk'un. I'sayne gahılyne dındaraaşe mane yığıl ha'as dexhesde işbışın ispisok'niy aqqı. Manbı ilyaaka vuxha, girgınbışe co eyhenbı he'ecenva.

¹⁸ Mançile qiyğa Yahudeeşine ç'ak'ınbışis Mana sık'ırar geer gik'as ikkiykan. Mang'vee Şabbatne yiğil iş hav'uy k'ıldanan xhinnee, Allahık'le Cuna Dekva uvhu, Mang'uka Vuc sa aqqı.

¹⁹ I'seeme manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, Dixek'le Dekkee hucooyiy ha'ava g'ıdecveene, Cuked ğana vuççud ha'as deş. Dekkee hucooyiy ha'a, Dixeeyid man ha'a. ²⁰ Dekkis Dix ıkkənva, Vucee ha'an gırgın kar Mang'uk'le hagvan. Şu ghalybı aaqı aaxvecenva Dekkee Mang'uk'le mançiled ç'ak'ın işbı hagvas. ²¹ Dekkee hapt'ıynbı üç'üb qav'u, manbışis ı'mı'r hoolen xhinne, Dixeeyib Cus vukkananbışis ı'mı'r hoole. ²² Dekkee vuşucar muhaakima ha'a deş. Mang'vee məhkama Dixelqa g'aleççu, ²³ Dekkis hı'rmət giviyxhena xhinne, Dicesib hı'rmət gyuvxhecenva. Dices hı'rmət givdiyxheng'vee, Mana g'axuvuyne Dekkisib hı'rmət giviyxhe deş.

²⁴ Zı şok'le hək'en eyhe, Yizde cuvabil k'ırı alixhxı, Zı G'axuvuyng'ulqa inyam hı'iyne insanıqa gırgıne gahbışisda ı'mır vob. Məhring'uqa məhkamad ilyakkas deş. Mana qik'uyke g'attirxhın, üç'ür qıxha. ²⁵ Zı şok'le hək'en eyhe, Allahne Dixel ses hapt'ıynbışik'le g'iyxhena gah qavaalesda, qabıcab vob. Man g'ayxhıynbı üç'üb qeepxhes. ²⁶ Dekkine ab ı'mı'r vobnan xhinnee, Dicesib Cune ab ı'mı'r Mang'vee hoole. ²⁷ Mana İnsanna Dixva, məhkama hı'iyid Mang'unecad xılyaqa quvu.

²⁸ Mançile ghalybı aaqı ımaaxva, məhbına gah qöö vob, nyuq'vnee g'alyapk'ıynbışde gırgıng'uk'le Mang'un ses g'ayxhes. ²⁹ Nyuq'vneençe qıgeepç'esınbı, yugvalla hav'ıynbı ı'mrenbı vuxhesva üç'üb qeepxhes. Pisvalla hav'ıynbımee Allahee məhkamee eyhenbı g'ayxhes üç'üb qeepxhes. ³⁰ Zasse Zaled-alqa vuççud ha'as əxə deş. Zı Zak'le Dekkee uvhuyn xhinnee muhaakima haa'a, Zı alğavhuyn məhkamad qotkuyn vod. Zı Zas ıkkənən deş ha'a, Zı G'axuvuyng'vee uvhuyn ha'a.

I'see Vucee eyhene karbışda qopkuvalla haagva

³¹ – Zı Yizdecab hək'ee şahaadat haa'anaxhiy, Yizda şahaadat qopkuna vuxhes deşdiy. ³² Yizde hək'ee şahaadat haa'ana Merna vor. Yizde hək'ee haa'ana mana şahaadat qopkuna vuxhay Zak'le ats'an. ³³ Şu Yəhyeyne k'anyaqa insanar g'axuvu, mang'veeyib qopkuna şahaadat hav'u. ³⁴ Zas insanna şahaadat vukkanıb deş, şu g'attivxhneceenva Zı man şok'le eyhe. ³⁵ Yəhye gyopxhannayiy işix helena çirax vuxha. Şos sabara gahna mançine işiğee şadepxhes vukkiykn.

³⁶ Yizde hək'ee sayib şahaadat vob. Mana şahaadat Yəhyeyne şahaadatıleb ooqana vob. Zı Dekkee Zak'le uvhuyn işbı ha'a. Mane işbışed Yizde hək'ee şahaadat haa'a Dekkee Zı g'axuvuva. ³⁷ Zı g'axuvuyne Dekkeyib Yizde hək'ee şahaadat haa'a. Şok'le mısacad Mang'un sesid g'ayxhı deş, Mang'un aq'vad g'acu deş. ³⁸ Mang'un cuvabıd vuşde yik'bışee axva deş, Mang'vee G'axuvuyng'ulqa şu inyam hidya'ava. ³⁹ Şos Muq'addasın Otk'unıybı xə t qeedaxhe. Şosqa həməxüd qöö, mançile ğana şu gırgıne gahbışisde ı'mrenbıme vuxhes. Yic, Mançınıb Yizde hək'ee şahaadat haa'a. ⁴⁰ Şosmee gırgıne gahbışisde ı'mrenbı vuxhesdemee Zasqa qavaales vukkan deş.

⁴¹ İnsanaaşine axtı qılqa, Zı axucar deş. ⁴² Zak'le şu vaats'anbı, vuşde yik'ee Allah ikkiykınıy deşin. ⁴³ Zı Yizde Dekkine doyule qareeyir, şu Zı k'ane qa'a deş. Sa merna cune doyule qareene, şos mana ikkiykanasda. ⁴⁴ Şos sana-sang'vee şu axtı qav'u vukkan. Vorne sa Allahee şu axtı qav'iy şu t'abalcab ha'a deş. Məxüd, şosse nəxüd inyam ha'as əxəyee? ⁴⁵ Şosqa həməxüd qımaylecen, Zı Dekkine ögil şolqa taxsirniyxan gıxhxhes. Şolqa taxsir gıxhxhesda, şu umud haa'ana Mısa vorna. ⁴⁶ Şu Mısal inyam hı'ıynxhiy, Zalid ha'asınnıy. Mang'veeyid Yizde hək'ee otk'unınnıy. ⁴⁷ Şu Mısee otk'uninçılqad inyam hidya'axhee, Zı eyhençılqa nəxüd inyam ha'aye?

6

I'see xəppa insanar ats'yaa'a

¹ Mançile qiyğa I'sa Galileyne (Tiberiyayne) eyhene golyune şene aq'valqa ilğeq'e.
² Mang'vee vuk'aranbışik'le haguyn əlaamatbı g'acu, Mang'uqab qihna geep insanar qöö vuxha. ³ I'sa suvalqa ilqeq'u, Cune telebabışika giy'ar. ⁴ Yahudeeşin Peesax* bayram k'ane qexhe ıxha.

⁵ I'see vuk'ul ooqa qav'umee, Cusqa geep insanar qöö g'avcu, Filippık'le eyhen:

– İne insanaaşe oxhanasın gıney, nençene şı alışşes?

⁶ I'see manva Filipp siliys ı'xəsdemeevacad uvhu, deşxheene Mang'uk'le Vucee ha'asın ögilycad ats'a ıxha. ⁷ Filippee alidghıniy qele:

– Manbışde gırgıng'vee sa ghaledın gıney oxhnecenva, q'öd vəş (200) dinarisın† gıneyıd alışvee, g'ıdiyxhar!

⁸ Telebabışde sang'vee Şimon-Pyoturne çocce Andreyye I'sayk'le eyhen:

⁹ – İnyaa'ar xhoble xhıt'ayna gıneynanayiy q'ölle baluğnana sa gade vor. Nya'a, inimeene insanıs man giyxharee?

¹⁰ I'see eyhen:

– Millet gyu'ar he'e.

Maa'ab geep ok' vuxhayke, insanar çilycab giviy'ar. Maa'ar xhod aazırılqa (5 000) ələəna adamiycar eyxhe. ¹¹ I'see maadın gıneybı alyaat'u, Allahıs şukur haa'a. Sahavuled maane insanaaşıs man gıney bit'al ha'a. Gırgıng'vee cus nimeeniy ıkkın manimeenıd alyaat'a ıxha. I'see baluğaaşıkıd mancad ha'a. ¹² Gırgınbı otxhun avts'uyle qiyğa, I'see Cune telebabışik'le eyhen:

– Hexxada axuyn gırgın se'e, vuççud xarab mexhecen.

¹³ Manbışe, insanaaşine ögiyle xhone xhıt'ayne gıneyke otxhun hexxada axuyn sı'imee, yits'ıq'vəble (12) ghalılqamee gyavts'una ç'emç'e vooxhe. ¹⁴ Mane gahıl I'see haguyn əlaamat g'acuyne insanaaşe eyhen:

– Hək'erar dyunyelqa qalesda peyğambar İna vor.

¹⁵ I'sayk'le insanar abı, Cuke guuncar paççah ha'asva ats'axhxhen. Mançıl-allar Mana Vuccar suvalqa ayk'an.

I'sa xhinel iykar

¹⁶ Exha qıxhamee, I'sayn telebabı golyusqa geepç'ı, ¹⁷ lotk'eeqa giviy'ar. Manbı golene şene aq'valyne Kefernahumqa vüqqə vuxha. Miç'axıd qıxha eyxhe, I'sa qarı eyxhe deş. ¹⁸ İt'umna mıts aa vuxhayke, goleedın xhyan ı'ğiykar eyxhe. ¹⁹ Manbı lotk'ee yoq'ulle-xholle kilometurmee apk'iniyle qiyğa, g'ecen I'sa xhinel iykar-iykar cone lotk'aysqana vor qöö. Mançile telebabı qəvəyq'ənanbı.

²⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Qı'məəq'ən, Zı vorna.

²¹ Manbışıs Mana lotk'eeqa alyart'as ıkkıykan. Ul aaqı gyapxasse, manbı xhinene mıgıleqqa, cos ıkkanne cigeeqa qabı hipxhıryınbı.

I'mı'r hoolen gıney

²² Qınne yığıl golyune şene surak axuyne milletıs, maa saccu sa lotk'a ıxhay yik'el qayle. Manbışik'le I'sa mane lotk'eeqa Cune telebabışika gyudyu'urvar, telebabı cocab apk'invab ats'anniy. ²³ Yışde Xəring'vee I'see şukur hav'uyle qiyğa gıney otxhunne cigayne k'anyaqa Tiberiya şahareençe medın lotk'abı qadayle. ²⁴ İnsanaaşik'le

* **6:4** 6:4 Peesax: Allah qıdet'u ilğeq'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attivxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ıkkınva, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12). † **6:7** 6:7 Dinar: nuk'rayke hı'ıyn pıl. Sa dinar sa yığışde işis hoole vuxha.

I'sayiy Cun telebabıb maa'ab g'idevcumee, lotk'abişeeqa gyuv'ur I'sa t'abal haa'asva Kefernahumqa avayk'an. ²⁵ Golyune şene aq'val manbışik'le I'sa aveykımee, qiyghanan:

– Mə'əllim, Ğu inyaqa mısane qarı?

²⁶ I'see manbışis inəxdın alidghıniy qele:

– Zı şok'le hək'en eyhe, şu Zı əlaamatbı haguva deş, avts'esınmeen gıney otxhunva t'abal ha'a. ²⁷ Sık'ınne gahıle qı'çı' əlyhəəsde otxhuniyna hımaa'a. Gırgıne gahbışis ı'mı'r hevlesde otxhuniyna hee'e. Man şos İnsanne Dixee‡ heles. Mang'ul Dekkın Allahın peçat vod.

²⁸ Manbışe I'sayke qiyghanan:

– Allahıs ıkkanan işbı g'acesdemee, şi hucoona ha'as?

²⁹ I'see eyhen:

– Allahıs vukkanna iş ina vob: Mang'vee G'axuvuyng'ulqa inyam he'e.

³⁰ Manbışe I'sayk'le eyhen:

– Vasse nəxdın əlaamat hagvas əxəyee, şi mançıqa ilyaakı Valqa inyam ha'as? Vasse hucoo ha'as əxəyee? ³¹ Yişde dekkaaşe sahree mannaŞ opxhun, mançine hək'ee Muq'addasne Otk'unee inəxüd otk'un vod: «*Manbışis oxhanas xəybışeençe gıney huvu*»*.

³² I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, şos xəənçe gıney huvuna Mısa deşdiy vor. Xəənçe şos hək'en gıney həşde helena Yızda Dek vor. ³³ Xəənçe qadıyn Allahın gıney dyunyeys ı'mı'r hoolen vod.

³⁴ Manbışe Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, Ğu şas hammaşe man gıney hele.

³⁵ I'see manbışik'le eyhen:

– I'mren gıney Zı vorna. Zasqa arına mısacar mıs qıxhes deş, Zalqa inyam hı'iyng'unud mısacad ghal qeqvas deş. ³⁶ Zı şok'le ögee uvhiyn xhinnee, şok'le Zı həşde g'acveeyir, şu inyam ha'a deş. ³⁷ Dekkee Zas huvuyn gırgın insanar Zasqa ables. Zasqa abıynbı, Zı mısacab g'ee'epşes deş. ³⁸ Zı, Zas ıkkanan ha'as deş, Zı G'axuvuyng'us ıkkanan ha'as xəənçe qarı. ³⁹ Zı G'axuvuyng'us ıkkanan, Zasqa quvuyne insanaaşına, Zı nenacar agval hıma'acen, nekke qiyğiyne yiğilyıb Zı manbı üç'üb qee'ecen. ⁴⁰ Yizde Dekkıs ıkkanan, Dix g'acu inyam hı'iyne gırgıng'uqa gırgıne gahbışisda ı'mı'r vuxhecen. Zınab manbı nekke qiyğiyne yiğıl üç'üb qee'ecen.

⁴¹ Maane Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sayne cuvabıke «Zı xəənçe qadıyn gıney vodva» əəq'ənbı. ⁴² Manbışe eyhen:

– Nya'a, Mana Yusufna dix I'sa dişee? Şak'le Mang'una dekkır yedir vaats'anbı! Nəxüd mançile qiyğa Mang'usse eyhes əxəyee «Zı xəənçe qarına vorva»?

⁴³ I'see manbışis inəxdın alidghıniy qele:

– I'məəq'ə. ⁴⁴ Zı g'axuvuyne Dekkee, insan Zasqa ts'its'de'eene, mane insanısse Zasqa ayres əxəs deş. Zasqa arınamee, Zı nekke qiyğiyne yiğıl üç'ür qa'as. ⁴⁵ Peyğambaraaşına kitabbışee otk'un vod: «*Manbışde gırgıng'us Allahee xət qa'as*»†. Dekkike g'ayxhı, xət qepxhaynbı gırgınbı Zasqa abayle. ⁴⁶ Allahısse Qarıyng'ule ğayrı, menne şavuk'lecar Dek g'acu deş. Dek saccu Mang'uk'le g'acu. ⁴⁷ Zı şok'le hək'en eyhe, inyam hı'iyne insanıqa gırgıne gahbışisda ı'mı'r vuxhes. ⁴⁸ I'mren gıney Zı vorna. ⁴⁹ Vuşde dekkaaşe sahree manna opxhuneeyib, hapt'ıynbı. ⁵⁰ İnnee xəənçe

‡ 6:27 6:27 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhık'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes. § 6:31 6:31 manna: Mısa peyğambarne gahıl, Allahee man otxhuniy İzraylbışis sahree gıney xhinnee huvu. * 6:31 6:31 İnəxüd Zaburee otk'un (77:24, 104:40). † 6:45 6:45 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (54:13).

qadıyn məxdın gıney vod, mançike otxhunna insan mısacar qik'as deş. ⁵¹ Xəənçe qadıyn ı'mı'r hoolen gıney Zı vorna. Şavaamecad ine gıneyke otxhunee, gırgıne gahbışisde ı'mrena ixhes. Dyunyeyne ı'mrenemee helesın gıney Yızın tan vodun.

⁵² Manke Yahudeeşin ç'ak'ınbı cuvabılqa abayle:

– Şi oxhnecenva, Mang'usse nəxüd Cun tan şas heles əxəyee?

⁵³ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, şu İnsanne Duxayne tanıke idyotxhun, ebıke ulydyodğvee, vuşde ab ı'mı'r vuxhes deş. ⁵⁴ Yızde çurunuke otxhun, ebake ulyodğuyng'uqa gırgıne gahbışisda ı'mı'r vuxhes. Zı məxrına nekke qiyğiyne yığıl üç'ür qa'as, ⁵⁵ Yızın tan hək'en otxhuniyva, Yızda ebıb hək'en ulyodğuyva. ⁵⁶ Yızde tanıke otxhun, ebake ulyodğuna Yızde ar axva, Zınar mang'une ar axva. ⁵⁷ Üç'ürne Dekkee Zı g'axuvu. Dekkeeyib Zas ı'mı'r huvu. Məxbıb Zı, Zı orxhuniyng'us ı'mı'r hevles. ⁵⁸ İn gıney xəənçe qadıyn vod. Man otxhuning'uqame gırgıne gahbışisda ı'mı'r vuxhes. İn gıney vuşde dekkaşe otxhuniyn xhinnen deş vod. Manbışe man otxhuneeıyd, hapt'ıynbı.

⁵⁹ Manva I'see, Kefernahumne sinagoge‡ xət qa'amee uvhu.

Telebabışde sabaranbışe I'sa g'alerçu, avayk'ananbı

⁶⁰ Man eyhen g'ayxımee telebabışde sabaranbışe eyhen:

– İn nımee dağamın cuvabıy. Şavusse mançil k'ırı alixhxhes əxəyee?

⁶¹ I'sayk'le telebabı əəqə g'avcu, eyhen:

– Mane cuvabılne şu qaçapxır? ⁶² Şok'le İnsanna Dix şenke Vuc eyxhene cıgeeqa ı'lqəə g'acveene, manke hucoone eyhes? ⁶³ ı'mı'r hoolena Allahın Rı'h vod, insanısse man ha'as əxə deş. Zı şok'le eyhen cuvab Rı'hiy ı'mı'r vob. ⁶⁴ Şoqa inyam hidya'انب vobunbı.

I'sayk'le inyam hidya'asınbı, Vuc mering'une xıyaqa qelesdar ögeecarniy ats'a.

⁶⁵ Mang'vee eyhen:

– Zı mançil-allaniy şok'le eyhe, Dekkee vuşumecar hidyaysarxhee, mang'usse Zasqa qıxhes əxəs deş.

⁶⁶ Mançile qiyğa geeb telebabı I'sayke cureepxha, Mang'uka iviykar deş. ⁶⁷ Manke I'see yits'ıq'vəne (12) telebayk'le eyhen:

– Deşxhee şosubne Zake cureepxhes vukkan?

⁶⁸ Şimon-Pyoturee Mang'us cuvab qele:

– Xərna, şı şavne k'anyaqane əlyhəəs? Yiğne cuvabın gırgıne gahbışisda ı'mı'r hool. ⁶⁹ Şı inyamıd hı'ıyn, şak'le ats'anıd, Allahna Muq'addas Ğu vorna.

⁷⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şu, yits'ıq'vəyre (12) teleba, g'əvxü. Vuşda same iblis vorna.

⁷¹ Mang'vee manva Kariotğançene Şimonne dixıne, Yahudayne hək'ee uvhu. Mana yits'ıq'vəne telebayna sa ixheeyir, mang'us I'sa mering'une xıyaqa qeles ikkiykan.

7

I'sayne çocaaşe Mang'ulqa inyam ha'a deş

¹ Mançile qiyğa I'sa Galileyee ı'ğiykar. Yahudeeşine ç'ak'ınbışis I'sa gik'as ıkkıanva, Mana Yahudeyayeeqa hayk'an deş. ² Yahudeeşin K'odiybışın bayram* k'ane qıxha ixha. ³ Çocaaşe I'sayk'le eyhen:

‡ 6:59 6:59 sinagoga: Cühüt'yaar maa Muq'addasın Otk'unıyby qətgəsiy ı'bəədatbı ha'as savayle vuxha. Cühüt'yar vooxhene gırgıne şaharbişee sinagobı ixhaynbı. * 7:2 7:2 Yahudeeşin K'odiybışın bayram: man Allahee İzrailıyışis huvuyn bayram vodun. Man ts'uvuliqa şagavbı sa'ane gahıl eyxhe. Man bayramnang'a cühüt'yar k'odiybişee, çadırbışee aaxva vuxha. Məxüd manbışe co Allahee Misirğançe nəxübiy g'attivxhan hav'uva yik'el qalya'a. Cühüt'yar Misirğançe qığeepç'iyle qiyğa, sabara gahna sahree çadırbışee avxu. Allahee maa'ad manbışis gırgın hele ixha.

– İnyaa ımaxva, Yahudeyayeeqa hoora. Ğu ha'an karbı Yiğne telebabışik'led g'acecen. ⁴ Vuc qıvaats'aş ıkkanne insanee karbı dyugulenda ha'anbı deşxhe. Ğu in karbı ha'axhee, Ğucar Ğu dyunyeys qıvaats'e'e.

⁵ Mang'une çocaaşed Mang'ulqa inyam ha'a ıxha deş. ⁶ Manke I'see manbışik'le eyhen:

– Yizda gah qabı deş, şosme mısa qadiy ha'as eyxhen. ⁷ Dyunyeys şu g'umooce qeepxhes deş. Zıme g'imece qıxha, Zı mançin işbı pısnbı ıxhay aq'val aqqaqqava. ⁸ Şu bayrameeqa havak'ne, Zıme, Yizda gah qıdyabıynçıl-alla, maqa ı'qqəs deş.

⁹ I'see manıd uvhu, Galileyee axva.

I'sa İyerusalimeeqa hayk'an

¹⁰ Mang'un çocar bayrameeqa hapk'iniyle qiyğa, Manar şavuk'lecar g'ıdecəsın xhinne, dyugulenra bayrameeqa hayk'an. ¹¹ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa t'abal ha'a-ha'a, «Mana nyaane vorva?» qıdghın ha'a ıxha.

¹² I'sa milletne ghalecar ıxha. Sassanbışee «Yugna insan vorva», mansanbışed «De'eş, milletis horbı ha'ava» eyhe ıxha. ¹³ Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva, Mang'une hək'eena gaf, gırgıng'uk'le g'avxhesın xhinne, neng'ussecab haa'as vəəxə vuxha deş.

I'see Allahne Xaasne xət qa'a

¹⁴ Bayramın sura ıxhayle qiyğa, I'sa Allahne Xaasqa arı, xət qa'a giyğal. ¹⁵ Yahudeeşin ç'ak'ınbı mançile ghalybı aaqı avxu, eyhen:

– Mang'vee nyaacad qəttı' deş! Nençene Mang'uk'le manimeen kar ats'a?

¹⁶ I'see manbışis alidghınıy qele:

– Zı helen ats'al Zaken deş vod, Zı G'axuvuyng'uken vod. ¹⁷ Şavusiy Allahee eyhen ha'as ıkkann, Zı helen ats'al Mang'uken, Zaken deş ıxhay ats'axxhesın. ¹⁸ Cukedğana eyheng'us, vuc axtı qa'as ıkkann. Vuc G'axuvuname axtı qa'as ıkkanna qorkuna vor, Mang'uqa horud eyxhen deş. ¹⁹ Mısee şos Q'aanun huvu. Vuşde neng'veecad Q'aanunun eyhen ha'a deş. Nya'a şos Zı gik'as ıkkann?

²⁰ Milletin alidghınıy qele:

– Yiğne ad cinıd. Şavusiy Ğu gik'as ıkkann?

²¹ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı sa iş hav'u, vuşun gırgınbı ghalybı aaqı avxu. ²² Mısee şok'le sunnat ha'as vukkanva uvhu. Yic man ha'a, Mısayle ögilyne dıdeşecad gibğıl. Şu Şabbatne yiğilib sunnat haa'a. ²³ Mısayne Q'aanunun eyhen ixhecenva, şu insan Şabbatıl sunnat ha'a. Nişıl-allane Zı Şabbatıl insan bıkrıra yug qı'ıva, şu Zalqa qəl haa'a? ²⁴ Şu aq'vale g'ecen xhinnee muhaakima haa'a. Qopkuvalika ilyaakı, muhaakima hee'e.

I'sa Masıxhne?

²⁵ Manke İyerusalimne milletin eyhen:

– Gik'as ıkkanna mana dışde vor? ²⁶ Haane, Mang'vee gırgıng'uk'le g'ıyxhe-g'ıyxhe gırgın yuşan he'eeyid, Mang'uk'le vuççud eyhe deş. Mıts'an, ç'ak'ınbışik'le Mana

hək'erar Masixh† ıxhay ats'axxha ixhes. ²⁷ Yic mana İnsan nənçe ıxhay şak'le ats'an. Masixh qöömee, Mana nənçe ıxhay şavuk'lecad ats'a ixhes deş‡.

²⁸ Allahne Xaasne xə́t qa'amee, I'see axtı́da eyhen:

– Şok'le hək'erar Zı ats'anane, nənçe qariyid ats'anne? Zı Zakecar deş arı, Zı G'axuvuna qorkuna vor. Şok'le Mana ats'a deş, ²⁹ Zı Mang'usse qariyl-alla, Zak'le Mana ats'a. Mang'vee Zı g'axuvu.

³⁰ Manbı́şis I'sa aqqas ikkiykan. Mang'una gah qıdyabı́va, şavaacadı́d Mang'ulqa xıl g'oyt'al deş. ³¹ Milletıkene geebınbı́şe Mang'ulqa inyam hı'ı, eyhen:

– Masixh qarımee, əlaamatbı́ İng'uled geed deş hagvas.

Yahudeeşine ç'ak'ınbı́şis I'sa aqqas ikkiykan

³² Fariseyaşık'le§ milletın I'sayne hək'ee eyhen g'iyxhen. Kaahinaaşin ç'ak'ınbı́şeyiy fariseyaşe Mana aqqasva g'aravulyçer g'uxoole.

³³ I'see eyhen:

– Zı şoka geer ixhes deş. Mançile qiyğ́a Zı G'axuvuyng'une k'anyaqa əlyhəəs. ³⁴ Şu Zı t'abala'asda, aveekes deş. Zı ark'ınne cigeeqar şosse ables vəəxəs deş.

³⁵ Maane Yahudeeşine ç'ak'ınbı́şe sana-sang'uke qidghın ha'a:

– Şak'le ivdeekesde cigeeqa nyaqaniyxan Mana ı'qqəs? Yunanaaşine yı'q'nee vooxhene cühüt'yaaşine k'anyaqa hark'ın, Yunanaaşisniyxan xə́t qa'as? ³⁶ «Şu Zı t'abala'asda, aveekes deş. Zı ark'ınne cigeeqar şosse ables vəəxəs deş» mane cuvabı́ka huconıyxan eyhes ıkkın?

I'mı'r hoolene xhinen damabı́

³⁷ Bayramne nekke qiyğ́iyne yığıl I'sa oza qıxha, axtı́da eyhen:

– Şavuniy ghal qeqqu, Zasqa qarı ulyoğ́ecen. ³⁸ Muq'addasne Otk'unıybı́şee otk'unin xhinnee, Zalqa inyam hı'iyng'une yik'eençe, ı'mı'r hoolene xhinen damabı́ gyotsts.

³⁹ Mang'vee manva, Cul inyam ha'anbı́şe alyaat'asde Allahne Rı'hı'ne hək'ee eyhe ıxha. Allahee I'sayna xə́bvalla mankilqame hıdyag'uynçıl-alla, inyam ha'anbı́şis man Rı'hı́ huvu ıxha deş.

İnsanar I'sayl-alla cuvabılqa abayle

⁴⁰ Milletıkene sabaranbı́şık'le man eyhenbı́ g'ayxhı́mee, «İna hək'erar qalesda peyğambar ooxhurva» eyhe. ⁴¹ Sabaranbı́şemee «İna Masixhır» eyhe, samebınbı́şemee eyhen:

– Masixh Galıleyeençe'e qales deş. ⁴² Nya'a Muq'addasne Otk'unıybı́şee otk'un dı́şde, Masixh Davudne nasilençena, Davud eyxhene Bet-Lexemne xiveençe qales*?

⁴³ İnsanar I'sayl-alla cuvabılqa abayle. ⁴⁴ Sabaranbı́şis Mana aqqas ikkiykı́neeeyir, nenacar Mang'uk set'a deş.

Yahudeeşine ç'ak'ınbı́şe I'salqa inyam haa'a deş

⁴⁵ G'aravulyçer kaahinaaşine ç'ak'ınbı́şisqayiy fariseeyaaşine k'anyaqa sapk'ılme, manbı́şe g'aravulyçeeşike qiyghanan:

† 7:26 7:26 Masixh: man cuvab «q'ış qadğ́una» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağ́va ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı́'nava eyhen vod. İzrailıybı́şık'le peyğambaraaşə uvhuynbı́ ats'a ıxhal-alla, manbı́şe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attıxhan hı'ı, dyunyeyş xə́bvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. ‡ 7:27 7:27 Mana nənçe ıxhay şavuk'lecad ats'a ixhes deş: Mane gahıl sassanbı́şe eyhe ıxha: «Masixh, peyğambaraaşine kitabbı́şee otk'unıyn xhinnee, Bet-Lexemeençe qales». Mansanbı́şemee, Masixh qalesın cıga şavuk'lecad ats'a ixhes deşva, eyhe ıxha. İnsanaaşə, I'sa Galıleyeençe vorva ats'axxha, Mana Masixh deşva eyhe ıxha. § 7:32 7:32 Fariseyar: Manbı́ I'sayne gahılın dındarar vuxha. Manbı́şık'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı́ milletın ç'ak'ınbı́ vuxha. * 7:42 7:42 Mançine hək'ee Mika peyğambarne kitabee otk'un (5:2).

– Nya'a şu Mana qıdyarı?

⁴⁶ G'aravulyçeeşe eyhen:

– Həşdilyqamee sacar insan məxür yuşan hı'ı deş.

⁴⁷ Fariseyaşe manbışik'le eyhen:

– Deşxhee Mang'vee şunabne yəqqı'le qığavhu? ⁴⁸ Sa xəring'veexheyid sa fariseyexheyid Mang'ulqa inyam hı'ıye? ⁴⁹ İne milletık'le Q'aanunne hək'ee hucoona ats'a? Manbı gulyoptulıynbı!

⁵⁰ Ögilycar I'sayne k'anyaqa arıyne Nikodim donane fariseyee manbışik'le eyhen:

⁵¹ – Yişde Q'aanunus sik'ı, insanıl k'ırı ilydiyxı, mang'vee hucooyiy ha'ava dyats'axhxa, mana muhaakima hı'iy qotkuda deş.

⁵² Manbışe Nikodimık'le eyhen:

– Deşxhee, ğunar G'alileyeençene vor? Otk'uneeqa ilekke, vak'lecad g'acesın, sacar peyğambar Galileyeençe qöö deş.

[I'sayiy zina hı'ına zəiyfa]

⁵³ Mançile qiyğa gırgınbı cone xaaqa avayk'an.

8

¹ I'same Zeytunne suvalqa ayk'an. ² Miç'eer Mana çakra meer Allahne Xaasqa arayle. Gırgın millet Mang'une k'anyaqa sadayle, Manar gyu'ur milletis xət qa'a giyğal. ³ Q'aanunne mə'əllimaşeyiy fariseyaşe* zina ha'ang'a ayqına zəiyfa maqa ayreele. Mana yı'q'neeqa qığeyhı, ⁴ I'sayk'le eyhen:

– Mə'əllim, ina zəiyfa zina ha'ane cıgee ayqı. ⁵ Q'aanunee Mısee şalqa əmr hav'u, məxbınbı g'ayeqqa hevleva. Ğu mançik'le hucoona eyhe?

⁶ Man I'sa siliys ı'xəsdemee eyhe ıxha, Mang'une gardanaqa taxsir gixhesdemee ha'a ıxha. I'same k'yorzul t'ubeka ç'iyel oyk'an giyğal. ⁷ Mang'uke meed qidghın ha'amee, I'sa qorku qıxha, manbışik'le eyhen:

– Vuşde neng'ukayiy bınah deş, hasre mang'vee ts'eppa zəiyfalqa g'aye eehecen.

⁸ Qiyğa meer k'yorzul, ç'iyel oyk'an.

⁹ Man eyhen g'ayxımee, ç'ak'ınbışile otçu k'ıninbışılqamee sassabna mançe qığeepç'ı avayk'ananbı. Nekke qiyğa I'sayiy zəiyfacab aaxva. ¹⁰ I'sa qorku qıxha, eyhen:

– Zəiyfa, şenbı nyaqane apk'ın? Nya'a şavaacab yiğne gardanaqa bınah gıvxhu dişde?

¹¹ Zəiyfee eyhen:

– Şavaacab, Xərna.

Manke I'see eyhen:

– Zınab yiğne gardanaqa bınah gıviyxhe deş. Yeera, sayıb bınah hımaa'a.†

I'sa dyunyeyn Nur

¹² Qiyğa I'see milletık'le eyhen:

– Dyunyeyn Nur Zı vorna. Zaqar qihna qööna mısacar miç'axiyvalee iykaras deş, mang'uqa ı'mı'r hoolen Nur ixhes.

¹³ Fariseyaşe Mang'uk'le eyhen:

– Yiğne hək'ee Ğucab şahaadat haa'a, mançıl-allab Yiğna şahaadat qopkuba deş vob.

¹⁴ I'see manbışis alidghınıy qele:

* **8:3** 8:3 Q'aanunun mə'əllimariy fariseyar: manbı dindarar vuxha. Manbışik'le Allahee Mısa peyğambarıle ğana huvuna Q'aanun yugba vaats'a vuxha. Manbışe mana Q'aanun mehbınbışısıb xəp qaa'a vuxha. † **8:11** 8:11 İna zina hı'ına zəiyfayne hək'eena xabar qiyğiynə aalimaşe hexxav'u.

– Zı Yizde hək'ee şahaadat hav'eeyib, Yizda şahaadat qopkuba vob, Zak'le Zı nənçe qarı nyaqayıy əlyhəəsə ats'ançıl-alla. Şok'leme Zı nənçe qarı, nyaqame əlyhəəs ats'a deş. ¹⁵ Şu aq'vale g'ecen xhinnee muhaakima haa'a. Zime vuşucar muhaakima ha'a deş. ¹⁶ Zı muhaakima haa'axhee, Zı Zaler-alqa deş vor, Zı g'axuvuna Dek Zaka vor. Mançıl-allad Yızın məhkama qotkuyn vod. ¹⁷ Vuşde Q'aanuneeyid otk'un vod, q'öng'una şahaadat qopkuba vob. ¹⁸ Zı Yizde hək'ee şahaadat haa'a, Zı g'axuvuyne Dekkeeyib Yizde hək'ee şahaadat haa'a.

¹⁹ Manke I'sayke qiyghanan:

– Yiğna Dek nyaane vor?

I'see alidghiniy qele:

– Şok'le Zınar, Yizda Dekkır ats'a deş. Şok'le Zı ats'a ıxhanaxhiy, Yizda Dekkır ats'axhxhesdaniy.

²⁰ I'see manva nezirna q'utyenane cigee Allahne Xaasne xə t qa'amee eyhe. Mang'una gah qabı hidipxırva, şavaacarır Mana aqaqqa deş.

I'sa ooğançe qarı

²¹ Qiyğa meed I'see manbışik'le eyhen:

– Zı əlyhəəna, şu Zı t'abal ha'asda. Şu vuşdecab bınahee hapt'as. Şosse Zı əlyhəəsde cigeeqa qavaales vəəxəs deş.

²² Manke Yahudeesine ç'ak'ınbışe eyhen:

– Nya'a Vuc əlyhəəsde cigeeqa şasse qavaales vəəxəs deşva eyhe? Mang'us Vucecar Vucne gik'as ıkkən?

²³ I'see manbışik'le eyhen:

– Şu avğançe vob, Zı ooğançe, şu ine dyunyeençe vob, Zı ine dyunyeençe deş vor.

²⁴ Zı mançıl-allad şok'le «Şu vuşde bınahbışee hapt'asınbıva» uvhu. Şu, Zı Yizde hək'ee eyhençılqa inyam hide'eene, şu vuşde bınahbışee hapt'as.

²⁵ Manbışe I'sayke «Ğu vuşuneva?» qiyghan.

I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le q'omançecad uvhuyn Zı Vuşuyiyva. ²⁶ Vuşde hək'ee eyhesınıd, şu muhaakima haa'asınıd geed kar ixheeyid, Zı man ha'as deş. Zı G'axuvuna qorkuna vor. Zınad Mang'uke g'ayxhin dyunyeyk'le eyhe.

²⁷ I'see manbışik'le Mang'une Dekkine hək'ee eyhen manbışılqa hiyxhar deş.

²⁸ Manke I'see manbışik'le eyhen:

– İnsanna Dix‡ şu ooqa qa'amee, şok'le Zı vuşuy ıxhay ats'axhxhes. Zı Zaled-alqad vuççud ha'a deş. Dekke Zas nəxüdiy xə t qı'ı, Zı man eyhe. ²⁹ Zı G'axuvuna Zaka vor. Zı gırgıne gahbışıl Mang'us ıkkənən ha'ava, Mang'vee Zı Zaler-alqa g'alərçu deş.

³⁰ I'see man cuvab uvhuyle qiyğa, geebbışe Mang'ulqa inyam ha'a.

Hək'ençin insanar g'attivxhanaa'as

³¹ Mane gahıl I'see Culqa inyam hı'iyne Yahudeeşik'le eyhen:

– Şu Yizde cuvabıka gyuv'ur oza qeepxheene, şu hək'ebab Yızın telebabı vob.

³² Manke şok'le hək'enbı ats'a ixhes, mane hək'ençinib şu g'attivxhanaa'as.

³³ Yahudeeşe I'says alidghiniy qele:

– Şi İbrıhımne nasıleençe vob, mısacabıb neng'uscab nukariyvalla hav'u deş. Ğu nya'a «Şu g'attivxhanaa'asva» eyhe?

³⁴ I'see manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, neng'veeyiy bınah hav'u, bınahnar nukar vorna. ³⁵ Nukar xizanee gırgıne gahbışıl deş axva, dixme gırgıne gahbışıl axva. ³⁶ Mançıl-allab

‡ 8:28 8:28 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

Dixee şu g'attivxhan hav'ee, şu hək'ebab g'attivxhanasınbı. ³⁷ Zak'le şu İbrihimne nasileençeva ats'a. Şu Yizin cuvab k'ane qıdya'ava, şos Zı gik'as ıkkən. ³⁸ Zı Dekkine k'ane g'acuyn şok'le eyhe, şumee vuşde dekkike g'ayxhiyn ha'a.

³⁹ Manbişe I'sayne cuvabıs «Yişda dek İbrihimva» eyhe. I'see manbişik'le eyhen:

– İbrihimin uşaxar vuxhaynbıxhiy, İbrihimee ha'anniy ha'as. ⁴⁰ Şosme həşde Zı, Allahıke g'ayxhiyn hək'enbı yuşan ha'ana İnsan, gik'as ıkkən. İbrihimee məxüd hı'ı deşdiy. ⁴¹ Şumee, vuşde dekkee ha'an ha'a.

Manbişee Mang'uk'le eyhen:

– Şi zinayke vuxhaynbı deş vob, şaqa sa dek vor. Manar Allah vor.

⁴² I'see manbişik'le eyhen:

– Allah vuşda dek ıxhaynxiy, şos Zı ikkiykanasdaniy, Zı Allahısse qarına vorva. Zı Zaler-alqa deş qarı, Mang'vee g'axuvu, Zı qarı. ⁴³ Şos Zı eyhençil k'ırı alixhxhes dəxəva, Zı eyhen şolqa hidiyxhar. ⁴⁴ Şu vuşde dekkikenbı – iblisikenbı vob, şos vuşde dekkee eyhen ha'as ıkkən. Mang'uqa hək'en kar deşva, mana q'omançecar insan gek'ana ıxha, hək'ençilir mana ulyorzul deş. Mang'vee horbı ha'amee, cuk avaak'an ha'a. Mana horalay vor, gırgın horbıd mang'ukenbı vod. ⁴⁵ Zı şok'le hək'enbı eyhençil-alla, şu Zal inyam ha'a deş. ⁴⁶ Vuşde neng'usse aq'val aqqas əxəyee, Zı bınah hav'uva? Zı hək'enbı eyhexhee, nya'a şu Zal inyam hidya'a? ⁴⁷ Allahne insanee, Allahee eyhençil k'ırıxhe iliyxhen. Allahın insanar devxhal-alla, şume Zal k'ırı iliyxhe deş.

I'sayiy İbrihim

⁴⁸ Yahudeeşe I'says inəxdın alidghınıy qele:

– Ğu SamariyeğançenaŞ vor, Yiğne adıd cinıd. Nya'a şi qotkuyn dişee eyhe?

⁴⁹ I'see alidghınıy qele:

– Yizde ad cin deşin, Zı Yizde Dekkıs hı'rmat haa'a, şume Zı k'apik'ile avqa qa'a.

⁵⁰ Zıcar Zı axtı qa'a deş, Zı axtı qa'ana Sa vor. Mang'veeyib muhaakima haa'a. ⁵¹ Zı şok'le hək'en eyhe, şavaayiy Zı uvhuyn hı'ı, mısacar qik'as deş.

⁵² Yahudeeşe Mang'uk'le eyhen:

– Şak'le həşde ats'axhxhayn, Yiğne ad cinıd. İbrihimır qik'una, mansa peyğambararıb. Ğumee «Şavaayiy Zı uvhuyn ha'a, mısacar qik'as deşva» eyhe.

⁵³ Deşxhee, Ğu yişda dek eyxhena İbrihimiler xərnane vor? Manar qik'una, mansa peyğambararıb. Ğucar Vasqa vuşu xhinneyiy qöö?

⁵⁴ I'see alidghınıy qele:

– Zıcar Zı axtı qa'anxhiy, Yizda axtıvalla vuçud deşin karniy ixhes. Zı axtı qa'ana Dek vor. Şu Mang'une hək'ee «yişda Allahvad» uvheene, ⁵⁵ şok'le Mana ats'a deş. Zak'leme Mana ats'ana. Zak'le Mana dyats'ava uvhuynxhiy, şunaxhineena Zınar horalayniy ixhes. Zak'le Mana ats'anar, Zı Mang'vee eyhenıd ha'an. ⁵⁶ Vuşda dek eyxhene İbrihimik'le Yizin yiğ g'acesva uvhumee, mana şadxhana. Mang'uk'le man yiğid g'acuyn, şadxhanar.

⁵⁷ Mançıl-allad Yahudeeşe Mang'uk'le eyhen:

– Vaqa xhots'al (50) sen deşin, nəxürne vak'le İbrihim g'acu?

⁵⁸ I'see manbişik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, İbrihim yedike ixhessecar ögil, «Zı Vorna»*.

§ 8:48 8:48 Samariyeğançena: cühüt'yuk'le mane gahıl Samariyeğançenava uvhiy, hokiyk akaran karniy vod.

* 8:58 8:58 «Zı Vorna»: I'see inyaa Cune hək'ee muq'addasne Allahne doyuka eyhe. Man muq'addasın do Allahee Misa peyğambarıs g'yotxhane ği'ç'iyne k'ane ağmış hı'ı. İnsanaaşısqa məxüd qayle Mang'vee kufurniyxhan hı'ı. Mançıl-allar manbişis Mana gik'as ikkiyan.

⁵⁹ Mane gahıl I'sa g'ayeqqa helesva manbışe ç'iyele g'ayebı alyaat'a. I'samee dyugulenra Allahne Xaasse ayk'anna.

9

I'see bı'rq'ı'na yug qa'a

¹ I'sa yəqqı'le k'ena əlyhəəmee, bı'rq'ı'ra yedike ıxhana insan qızaxxa. ² Telebabışe Mang'uke qiyghanan:

– Mə'əllim, şavaane bınah hav'u, insan bı'rq'ı'ra yedike ıxha, vuceene, deşxhee dekkeeyiy yedeene?

³ I'see alidghınıy qele:

– Man, mang'uneyiy mang'une dekkıneyiy yedine bınahıl-alla deş məxüd ıxha. Allahın işbı mang'une ı'mree g'acecenva məxüd ıxha. ⁴ Yiğne yığın şı, Zı G'axuvuyng'un işbı ha'as ıkkın. Xəm qooxhe, manke şavussevad vuççud ha'as əxə deş. ⁵ Zı dyunyel ıxhaylette, Zı dyunyeyn Nur vodun.

⁶ Manva uvhuyle qiyğa, I'see ç'iyelqa tyu g'a'adaççe, tyuyuke bəttağ hı'ı, bı'rq'ı'ne insanne uləlqa qadağva. ⁷ Qiyğa mang'uk'le eyhen:

– Hark'ın, Şiloah eyhene hovuzee əyxre.

(Şiloah «g'axuvuna» eyhen vodun.) Bı'rq'ı'nar hark'ın əyxərna. Ules işix qadı, mana yı'q'əlqa siyk'al. ⁸ Delesınbıseyiy, mana kar sa'ana xhinne ats'anbışe eyhen:

– Mana şenke gyu'ur kar sa'ana dişee?

⁹ Sabaranbışe «Mana vor», mansanbışe «De'eş, mang'uk akarırva» eyhe. Vuceeme «Zı vornava» eyhe.

¹⁰ Manbışee qiyghan:

– Nəxüdnə yiğne ules işix qadı?

¹¹ Mang'vee eyhen:

– I'sava eyhene sang'vee bəttağ hı'ı, yizde uləlqa qadğu, qiyğar zak'le «Şiloah eyhene hovuzeeqa hak'ne, əyxreva» uvhu. Zınar hark'ın əyxı'rna, ulesıd işiğ qadı.

¹² Manke manbışe «I'sa nyaane vorva?» qiyghan. Mang'veeme «Ats'a deşva» eyhe.

Fariseyaaşe yug qıxhayg'us qidghınbı ha'a

¹³ İnsanaaşe uleppı yug qıxhana fariseyaaşine* k'anyaqa arayle. ¹⁴ I'see bəttağ hı'ı uləlqa qadğuyın yiğ Şabbatın yiğ† ıxha. ¹⁵ Fariseyaaşe mane insanıke nəxüdiy ules işiğ qadıva meed qiyghan. Mane insaneeyid manbışik'le eyhen:

– Mang'vee yizde uləlqa bəttağ qadğu, qiyğa zı əyxı'r ules işix qadı.

¹⁶ Manke fariseyaaşine sabarabışe eyhen:

– İna Allahıke deşur qarı, Şabbatne yiğıl hidya'asınbı vod ha'a.

Məbınbışe eyhen:

– Bınahnang'usse məxdın əlaamatbı nəxüd hagvas əxəyee?

Manbı məxüb cuvabilqa abayle.

¹⁷ Manke manbışe meed yug qıxhayng'uke qiyghanan:

– Vasse Mang'une hək'ee hucoo eyhes əxəyee? Mang'vee dişde yığın uleppı qı'ı.

Mang'vee alidghınıy qele:

– Mana peygambar vor.

* **9:13** 9:13 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletin ç'ak'ınbı vuxha. † **9:14** 9:14 Şabbatın yiğ: Cühüt'yaaşine ülycümün yighud'esın yiğ eyxhe. Q'aanunee man Muq'addasın yiğ Allahs cura'as ıkkınvaniy otk'un. Mane yiğıl nenacab iş haa'as vukkan deşvaniy otk'un. I'sayne gahılyne fariseyaaşe mane yiğıl ha'as dexhesde işbışın ispisok'niy aqqı. Manbı ilyaaka vuxha, gırgınbışe co eyhenbı he'ecenva.

¹⁸ Yahudeeşin ç'ak'ınbı mana bı'rq'ı'ra ıxha qiyğa uleppı qeetxhalqa hayeebaxhe deş. Mançıl-alla manbışe mang'un dekkiy-yed qoot'al. ¹⁹ Mang'une dekkikeyiy-yedike qiyghanan:

– Şos bı'rq'ı'ra ıxhana dix inane vor? Nəxüdne mang'uk'le həşde g'ece?

²⁰ Dekkeeyiy-yedee eyhen:

– Şak'le ats'an mana yişda dix vor, vucur bı'rq'ı'ra yedike ıxha. ²¹ Həşde nəxüdme mang'uk'le g'ece, şavaame mang'un uleppı qı'ı, şak'le ats'a deş, cuke qiyghne. Mana həşde xər qıxha, cul-allan cuvab cusse qeles əxəsın.

²² Mang'une dekkeeyiy yedee Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva məxüd uvhu. Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa Masixhva[‡] gardanaqa alyaat'uyn gırgınbı sinagogeənçəş g'e'epşesınbıva q'arar huvu vuxha. ²³ Mançıl-allad mane insanne dekkeeyiy yedee «Mana xər qıxha, cuke qiyghneva» eyhe.

²⁴ Fariseyaaşe uleppı qıxhana insan q'ör'es qort'ul, eyhen:

– Qotkuyn eyhesva Allahılqa k'ın g'aysre. Şak'le Mang'uqa bınah vuxhay ats'an.

²⁵ Mang'veen alidghiniy qele:

– Zak'le Mang'uqa bınah vuxhay-devxhay ats'a deş. Zak'le sa kar ats'a: zı şenke bı'rq'ı'ranıy vor, həşdeme zak'le g'ecen.

²⁶ Fariseyaaşe meed mang'uke qiyghanan:

– Mang'veen vak hucoona hı'ı? Uleppı nəxüdne qı'ı?

²⁷ Mang'veen alidghiniy qele:

– Həşde xhinne dişde şok'le uvhu, şume k'ırı alixhxhı deş. Nya'a şos mançıl q'öd'es k'ırı alixhxhes ıkkən? Şosubne deşxhene Mang'un telebabı vuxhes vukkan?

²⁸ Mang'uqa hokiybı hı'ı, eyhen:

– Mang'una teleba ğu vorna, şı Mısayn telebabı vobınbı. ²⁹ Şak'le Allah Mısayka yuşan hı'ı ıxhay ats'an, İname nənce qariy ats'a deş.

³⁰ Mane insanee manbışik'le eyhen:

– Ghalybı aaqı ilyaakasın karıd, şok'le Mana nənce ıxhay ats'a deş, Mang'veeme yızın uleppı qı'ıynbı. ³¹ Şak'le ats'an Allahee bınahnanbışıl k'ırı iliyxhe deş. Mang'veen Cus ı'bəədat ha'ang'uliy Cus ıkkənən ha'ang'ul k'ırı iliyxhe. ³² Yedike bı'rq'ı'ra ıxhayng'un şavaame uleppı qı'ıva, şak'le mısacad g'ayxhiyn deş. ³³ Mana Allahıke qarı dexhaynxhiy, Mang'usse vuççud ha'as əxəs deşdiy.

³⁴ Manbışe mane insanıs alidghiniy qele:

– Q'omançe-k'anyaqqamee bınahbışın gyatsts'ı ğu yedike ıxha. Həşde ğune şas xət qa'a?

Manıd uvhu, mana mançe g'e'eşşena.

Fariseyaaşına bı'rq'ı'valla

³⁵ Mana insan g'aqa g'e'eşşuynçına ats'axhxha, I'see mana t'abal hı'ı eyhen:

– Ğu İnsanne Duxalqa inyam ha'anne?

³⁶ Mang'veen qiyghanan:

– Xərna, Mana vuşune vor, Mang'ulqa inyam ha'as?

³⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– Həşde vak'le g'ecena, vaka yuşan ha'ana Mana vor.

³⁸ Mang'veeyid «Yızda Xərna, inyam ha'anva» uvhu, I'sayne ögil k'yoyzarna.

³⁹ I'see eyhen:

[‡] 9:22 9:22 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxı'nava eyhen vod. İzrailybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaşıke g'attixhan hı'ı, dyunyeyş xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha. § 9:22 9:22 sinagoga: Cühüt'yaşe ı'bəədat ha'an cığa.

– Muhaakima ha'asva Zı ine dyunyelqa qarı, hasre g'ıdecenbışik'le g'acecen, g'ecenbıb bı'rq' qeepxhecen.

⁴⁰ Mang'une k'ane ulyobzurne fariseyaaşik'le Mang'vee eyhenbı g'ayxhı, Mang'uke qiyghanan:

– Deşxheene, şınabne bı'rq'ı'ba?

⁴¹ I'see manbışik'le eyhen:

– Bı'rq'ı'ba vuxhaynxhiy, şoqa bınahıb vuxhes deşdiy. Şu «G'eceva» eyheva, vuşda bınah şolycab aaxva.

10

Yugna Çoban

¹ I'see meed eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, vəq'əbışde ağleeqa akkayle deş, menne cigeençe ikkeç'una sixnariyiy g'uldur vorna. ² Akkayle ikkeç'uname vəq'əbışda çoban vor.

³ G'aravulyçee mang'us akka aaqa, vəq'əbışik'le mang'un ses g'iyxhe. Mang'vee cun vəq'əbı dobişka qott'ul g'aqa qığa'a. ⁴ Mang'vee cun vəq'əbı gırgınbı g'aqa qıgı'ıyle qiyğa, mançine ögil ayk'an. Vəq'əbıd mang'un ses ats'ava mang'uqad qihna qayle.

⁵ Manbı mısacad qıdyvats'ane insanın ses dyats'ançıl-alla, mang'uqa qihna əlyhəəs deş, mang'uke heedxvasınbı.

⁶ I'see manbışis mana misaala qavalyaa'a, Mang'vee hucoovayiy eyhe manbışılqa hiyxhar deş.

⁷ I'see meed manbışik'le eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, vəq'əbışın akka Zı vorna. ⁸ Zale ögil qabıynbışın gırgınbı sixnareriyy g'uldurar vuxha, vəq'əbışe manbışıl k'ırı alixhxhı deş. ⁹ Akka Zı vorna, Zale k'ena ikkeç'una g'attixhanasda. Mang'usse ikkeç'esır, qığec'esır əxəsda, cusun uxhiyxhanasın cigad aveykesın. ¹⁰ Sixnariy saccu qöqəsiy gyapt'asva, haq'var-hiyyxvər ha'as arayle. Zıme qarına ı'mı'r hevles, gyavts'u güvxxhuna ı'mı'r.

¹¹ Yugna çoban Zı vorna. Yugne çobanee vəq'əbışıl-alla cun can q'urbanna hele.

¹² Pılıke aqqıyne çobanınbı deş eyxhe vəq'əbı. Mang'uk'le vəq'əbışılqa umul abı g'avcumee, mana vəq'əbı g'ali'ı hexvana. Manke umulyun manbı aqqı ot'al-oxal ha'a.

¹³ Pılıke aqqına çoban hexvana, pılıke aqqı ıxhayke, mang'vee vəq'əbışda haa'a deş.

¹⁴⁻¹⁵ Yugna çoban Zı vorna. Nəxüriy Dekkık'le Zı ats'a, Zak'ler Dek ats'a, Zak'le həməxübıb yızınbı vaats'a, yızınbışik'ler Zı ats'a. Zı vəq'əbışıl-alla Yızın can q'urbanna hele.

¹⁶ Zaqa menne ağleənçenıd vəq'əbı vodınbı. Zas manbıd qales ıkkən. Mançik'led Yızın ses g'ayxhes. Manke sa syuriyiy sa Çoban ixhes. ¹⁷ Zı Yızın can q'urbanna hele, qiyğa yı'q'əlqa alyaat'asva. Mançıl-allar Dekkis Zı ıkkanna.

¹⁸ Şavaacad Yızın can iləşşe deş, man Zıcad hele. Man helesıd, yı'q'əlqa alyat'asıd Zasse əxən. Zak'le məxüd he'eva Yizde Dekkee uvhu.

¹⁹ Yahuder mane gafil-alla cuvabilqa abayle. ²⁰ Manbışde gellesıng'vee eyhen:

– Mang'une ad cinıd, Mana bəç'ərır. Nya'a Mang'ul k'ırı iliyxhe?

²¹ Məbınbışeme eyhen:

– Cınaaşə aqqıyne insanee məxüd eyhes deşdiy. Nya'a cinısse bı'rq'ı'ne insanın ıleppı qa'as əxəyee?

Yahudeeşine ç'ak'ınbışın I'sayka uğoodiy

²² Q'ı'dim ıxha. Mane gahıl İyerusalimee Allahın Xav Ts'ed Qı'ı bayram* alğayhe ıxha. ²³ I'sa Allahne Xaane məhlee, paççah Sıleymanne doyulyne dirakbışıl oab

* **10:22** 10:22 Allahın Xav Ts'ed Qı'ı bayram: man bayram alğayhe gibğılıynbı 165-de senile yişde eerayle ögil. Mane sen Allahın Xav mətta'a, ts'ed qa'a. Mançile ögil Allahın Xav duşmanaaşine g'oşunen aqqaqqa. Mane Allahne Xaa byutbışis ı'bəədat ha'a ıxha.

daxanane cigee iykar ıxha. ²⁴ Yahudeeşin ç'ak'ınbı I'sayne hiqiy-alla sabı, Mang'uk'le eyhen:

– Mısıqlameene Ğu yişin sabır siliys ı'xəs? Ğu Masixhee, şak'le dyugul hidi'ı, eyhe.

²⁵ I'see manbışis alidghıniy qele:

– Zı şok'le uvhuyn, şume mançılqa hayeebaxhe deş. Zı, Dekkine doyule ha'anecad işbişe Zı vuşu ıxhay eyhen. ²⁶ Şume mançılqa hayeebaxhe deş, Yizde vəq'əbışınbı devxhal-alla. ²⁷ Yizde vəq'əbışik'le Yızın ses g'iyxhen, Zak'led manbı ats'anbı, manbıd Zaqađ qihna qöö. ²⁸ Zı mançis gırgıne gahbışısdı ı'mı'r hoole. Manbı mısacad hat'as deş, şavaacadıd manbı Yizde xılence g'ayşes deş. ²⁹ Manbı Zas huvuna Dek gırgıng'ule xərna vor. Manbı şavussecağ Dekkine xılence g'ayşes əxəs deş. ³⁰ Zınayiy Dek sa vobınbı.

³¹ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe meed I'sa g'ayeqqa helesva ç'ieyle g'ayebı alyaat'a.

³² I'see manbışik'le eyhen:

– Dekkike qadıyn geed yugun işbı Zı şok'le hagu. Şos mançine nençil-allane Zı g'ayeqqa heles ıkkın?

³³ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Mang'us alidghıniy qele:

– Ğu yugne işil-alla deş şas g'ayeqqa heles ıkkın. Ğu insan ixheeyir, Ğucar Vake Allah ha'a, məxüđ Ğu kufur ha'a. Mançıl-allar şas Ğu g'ayeqqa heles ıkkın.

³⁴ I'see manbışik'le eyhen:

– Nya'a vuşde Q'aanune otk'un dişde, «Zı uvhuyn: „Şu allaharıb“»†? ³⁵ Allahee Cun cuvab g'axuvuyne insanaaşik'le «allaharıbva» eyhe. Muq'addasne Otk'unee otk'unin hakkalas deş. ³⁶ Şu nişil-allane «Zı Allahna Dixva» uvhuva Zak'le «kufur ha'ava» eyhe? Yizde Dekkee Zı g'əyxı', dyunyelqa G'axuvu. ³⁷ Zı, Yizde Dekkee ha'an hıdyaxheene, Zalqa haymeebaxhe. ³⁸ Zı, Yizde Dekkee ha'an ha'axheene, Zı eyhençil haydebaxheene, Zı ha'ançil hayeepxhe. Manke şok'lecağ yugda ats'axhxhesınniy Dek Yizde, Zınar Dekkine ar ıxhay.

³⁹ Manbışis meer I'sa aqqas ıkkıykan, I'same manbışde xılence iygvalyna. ⁴⁰ Qiyğa I'sa İordanne şene suralqa, Yəhyee ögil gicəpxı'ybı alyaat'a'ane cigeeqa ark'ın, maa'ar axva. ⁴¹ Mang'une k'anyaqa geeb insanar abı eyhen:

– Yəhyee sacağ əlaamat hıdyagveened, mang'vee İng'une hək'ee uvhuyn gırgın qotkuda qığeç'u.

⁴² Geeb insanaaş maa'ad I'salqa inyam ha'a.

11

I'see qik'una Lazar üç'ür qa'a

¹ Lazar donana sa insan ık'iyk'arna. Mana, Mayramiy cena yiçu Marta yeexhene Bet-Anya eyhene xiveençe ıxha. ² Yişde Xəring'ulqa yugun evanan q'ış qadğu, Mang'un g'elybı ç'ərbışika qeqqu'una, mana Mayram yic yixha. Məng'ı'na çoc Lazar ık'ar ıxha. ³ Mançıl-alla q'öne yiçvee «Xərna, Vas ıkkanna insan ık'ar vorva» I'salqa xabar g'uxoole.

⁴ I'sayk'le man g'ayxhı, eyhen:

– Mane ık'arın hapt'iy deş heles. Allahna axtıvıllayiy Allahne Dixena axtıvılla mane ık'aarile ğana geeb qaa'as.

⁵ I'says Martar, cena yiçur Mayramır, Lazarır geeb vukkan vuxha. ⁶ Lazar ık'arva g'ayxhımee, Mana maqa hayk'an deş. I'sa Vuc ariyne cigee q'ölle yığnar axvana.

⁷ Qiyğa Mang'vee Cune telebabışik'le eyhen:

– Meeb yı'q'əlqa Yahudeyayeeqa əlyhəəs.

⁸ Telebabışe Mang'uk'le eyhen:

† 10:34 10:34 Man Zaburee otk'un vod (81:6).

– Mə'əllim, şaane Yahudeeşin ç'akı'nbişis Ğu sık'ırta ögil g'ayeqqa helesiy ıkkən. Vas maqa sak'alasne ıkkən?

⁹ I'see alidghınıy qele:

– Yiğ yits'iq'vəble (12) sə'ətna dişde eyxhe? Yiğniyiğın iykarna qaçayxar deş, mang'uk'le ine dyunyeyn işix g'eece. ¹⁰ Xəmdə iykarname, miç'axdava qaçayxarna.

¹¹ Man uvhu ç'əvxhayle qiyğa, I'see manbişik'le eyhen:

– Yişda hambaz Lazar nik'ee vor ark'ın. Zı mana oza qa'as ı'qqə.

¹² Manke telebabışe Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, mana nik'eexheene, yug qixhesda.

¹³ I'see mana qik'u ıxhay uvheeyid, manbişisqa həməxüd qayle, mana nik'eeqa ark'invaniyxan uvhu. ¹⁴ I'see manbişike vuççud dyugul hidi'ı eyhen:

– Lazar qik'una. ¹⁵ Vuşdemeeyiy, şu inyam hı'iyneemee, Zı şadra vor, maa dexhava. Qudora, mang'usqa vüqqəs.

¹⁶ Q'ömkale donane Tomasee mansa telebabışik'le eyhen:

– Vüqqəs, şinab yişde Mə'əlimıka hapt'as.

¹⁷ Maqa arimee, I'sayk'le Lazar nyuq'vneerın yoq'ulle yiğva ats'axxhe. ¹⁸ (Bet-Anya İyerusalimis k'ane vuxha. Mane şaharbişde yı'q'nee xhebne kilometrılqa ələəna yəq vuxha.) ¹⁹ Geeb Yahuder Martaysiy Mayramıs çoc qik'uva baş-sağlıyivalla hevles abayle. ²⁰ Martayk'le I'sa arıva g'ayxhımee, Mang'une ögilqa qığeeç'e. Mayramme xaa eexva.

²¹ Martee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, Ğu inyaa ıxhanaxhiy, yizda çoc qik'as deşdiy. ²² Zak'le həşded ats'an, Ğu Allahıke hucoo heqqiy, Mang'vee Vas helesin.

²³ I'see məng'ı'k'le eyhen:

– Yiğna çoc üç'ür qixhesda.

²⁴ Martee Mang'uk'le eyhen:

– Zak'le ats'an, üç'üb qeebaxhene gahıl, nekke qiyğiynə yiğıl manar üç'ür qixhesda.

²⁵ I'see məng'ı'k'le eyhen:

– Üç'üb qeepxhayiy I'mı'r Zı vorna. Zalqa inyam hı'ına qik'veeyir, üç'ür qixhesda.

²⁶ Gırgın üç'übnı, Zalqa inyam ha'anbı mısacab hapt'as deş. Ğu mançılqa inyam ha'anne?

²⁷ Martee Mang'us alidghınıy qele:

– Ho'o, Xərna, zı inyam ha'an, dyunyelqa qalesda Allahna Dix, Masixh* Ğu vorna.

²⁸ Martee manva uvhuyle qiyğa, ark'ın dyugulenra yiçu Mayram qort'ul, eyhen:

– Mə'əllim inyaa vor, ğu vor qeet'al.

²⁹ Mayramık'le man g'ayxhımee, zaara oza qiyxha, I'sayne k'anyaqa qiyeele. ³⁰ I'sa xiveeqa ikkideç'u, Marta Cune ögilqa arıyne cıgee axva. ³¹ Mayramıka sacıgeene xaane məng'ı's baş-sağlıyivalla hoolene Yahudeeşik'le mana zaara g'aqa qı'ğəə g'aycumeə, manbişik'le məxüd ats'axxhe mana geeşesva nyuq'vnesqa yı'qqə yixhes. Mançıl-allab manbı məng'ı'qab qihna avayk'an.

³² Mayram I'sanane cıgeeqa qarı, Mana g'acu, g'elybişeeqa qık'york'ul, eyhen:

– Xərna, Ğu inyaa ıxhanaxhiy, yizda çoc qik'as deşdiy.

³³ I'sayk'le manayiy məng'ı'ka abıyn Yahuder gyaaşe g'avcumeə, Mang'vee it'umda aq'va qa'a. ³⁴ I'see manbişike qiyghanan:

– Qik'una nyaqane gixhxhı?

* **11:27** 11:27 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailıbişik'le peyğambaraaşə uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbişe Masixh qarı cun millet duşmanaşıke g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

Manbışe eyhen:

– Xərna, qora ilekke.

³⁵ I'sa geşşena. ³⁶ Manke Yahudeeşe eyhen:

– İlyaakende, Mang'us mana nimeeyi ıkkən ıxha!

³⁷ Manbışde sassang'vee eyhen:

– Mang'vee bı'rq'ı'ng'un uleppi qı'ı. Nya'a, Mang'usse mana insan qidek'asın kar ha'as dəxəyee?

³⁸ Mane gahıl I'see meed aq'va qı'ı, nyuq'vnene k'anyaqa ayk'an. Lazarna nyaq'v mağaree vuxha. Mançine ghaleeqab g'aye gyuvxhu vuxha. ³⁹ I'see eyhen:

– G'aye g'avşe.

Qik'uyng'une yiçvee Martee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, eva ıxha ixhes, mana qik'uyn yoq'ulle yiğ vod.

⁴⁰ I'see eyhen:

– Nya'a Zı vak'le uvhu dişde, inyam he'ee, Allahna axtıvalla g'avcesda?

⁴¹ Məxüb g'aye g'oşşena. I'sa xəəqə ilyaakı, eyhen:

– Dek, Zı uvhuyn Vak'le g'ayxhıva, Zı Vas şukur haa'a. ⁴² Zak'le ats'an, Vak'le gırgıne gahbışilycad Zı uvhuyn g'iyxhen. Zı man uvhuyn, Yizde hiqiy-allane milletın Ğu Zı g'axuvuva inyam he'ecenva.

⁴³ Manıd uvhu, I'see axtıda eyhen:

– Lazar, g'aqa qığec'e!

⁴⁴ Qik'unar g'aqa qığec'ena. Mang'une g'elybışıl xıleppışıl kafan alipk'ır, aq'vad desmalee hitk'ır eyxhe.

I'see manbışik'le eyhen:

– Mang'un g'elybı-xıleppi eeqe, hooracen.

Yahudeeşde ç'ak'ınbışis I'sa gik'as ikkiyan

⁴⁵ Mayramne k'anyaqa abıyne, I'see ha'an g'acuyne Yahudeeşine geebınbışe Mang'ulqa inyam ha'a. ⁴⁶ Manbışın sabarabı fariseyaaşisqa† hapk'ın, I'see hı'ıyn manbışis yuşan ha'a.

⁴⁷ Manke kaahinaaşın ç'ak'ınbışeyiy fariseyaaşe Aali Şuura‡ sav'u, eyhen:

– Hucoona ha'as? İng'vee geed əlaamat hagva. ⁴⁸ Şi Mang'usqa man ha'as hassıree, gırgıng'vee Mang'ulqa inyam ha'as. Romeençen g'oşunbı adı, Allahne Xaakınıy yişde milletıkın ha'asın.

⁴⁹ Maane sang'vee, mane seniyne xərne kaahinee Kayafee manbışik'le eyhen:

– Şok'le vuççud ats'a deş. ⁵⁰ Şolqa hiyxhar dişde? Gırgıne ine milletıkın ixhesse, sa İnsanın ine milletneme qik'uy, vuşdemee nimeexheeyid yugda eyxhe.

⁵¹ Mang'vee man cuvab culed-alqa deş uvhu. Mane seniyna xərna kaahin ıxhayke peygambariyvalla hav'u eyhen, I'sa ine milletneme qik'as. ⁵² Mana saccu ine milletnemeecar deş, Allahın gırgınəəng'ə ehevkuyn uşaxar sacigeeqa saa'asdemee qik'as.

⁵³ Mane yiğile manbışe fıkır ooxhan giviyğal I'sa nəxüriy gik'asva. ⁵⁴ Mançıl-allar I'sa Yahudeeşine yı'q'nee şenbışik'le g'acesın xhinne iykar ıxha deş. Mançer sahrays k'anene cigeeqa, Efrayim eyhene şahareeqa ark'ın, telebabışika maa'ar axva.

† 11:46 11:46 fariseyar: Manbı I'sayne gahulin dindarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. ‡ 11:47 11:47 Aali Şuura: mane gahıl cühüt'yaaşine Ali Şuuree yights'al (70) insan ıxha. Manbı kaahinar, Q'aanunun mə'əllimar, fariseyar, qıvaats'ıyn insanar vuxha.

⁵⁵ Yahudeeşin Peesax§ bayram k'ane qıxha eyxhe. Gellesın insanar məttepıxhesva Peesaxıle ögil xivaaşençe İyerusalimeeqa avayk'an. ⁵⁶ Manbışe I'sa t'abal ha'a, Allahne Xaasne ulyobzur sana-sang'uk'le eyhen:

– Şosqa nəxüdiy qöö? Mana bayrameeqa ayrescar dişdiyhan?

⁵⁷ Kaahinaaşin ç'ak'ınbıseyiy fariseyaaşe Mana aqqasva «Nyaa ıxhay şavuk'leyiy ats'a, hagvecenva» əmr huvu vuxha.

12

Mayramee I'sayne g'elybısilqa gıranın q'ış qadağva

¹ Peesaxıle yixhülle yığna ögil I'sa Bet-Anyeeqa, Vuce hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ına Lazar eyxhene cıgeeqa qarayle. ² Maa'ad I'sayneme otıxhuniy hele ıxha. Marteyid sufranıqla otıxhanan haqqa ıxha. Lazarır I'sayka sacıgee sufrayne hiqiy-allanbışde yı'q'nee eyxhe. ³ Mayramee mane gahıl sura litralqa ələən, geed gıranın, yugun evanan q'ış alyaat'u, I'sayne g'elybısilqa k'ya'a. Qiyğa məng'ee cene ç'ərbışıka Mang'un g'elybı mətta'a. Xavcad q'ışşına evayn alyaat'a. ⁴ I'sayne telebabışde sang'vee, Mana mering'une xıyaqa qelesde Kariotğançena Yahudee eyhen:

⁵ – Nyaa man q'ış xhebıd vəş (300) dinarıs* massa huvu, kar deşınbışis bit'al hidi'ı?

⁶ Mang'vee man cuvab kar deşınbışde haa'ava deş eyhe, sixnariy ıxhayke eyhe. Mang'usqa pılana q'utye quvu vooxhe, mang'veeyid cus ıkkane karas mançe pıl alyaat'a ıxha.

⁷ I'see eyhen:

– Mana ı'ğiykar himee'e! Məng'ee man q'ış g'iyniye yığs havacı ıxha. Məxür məng'ee Zı k'eyxhas ixhesın xhinnee qı'ı. ⁸ Kar deşınbı gırgıne gahbışılycab şoka vuxhes, Zımee gırgıne gahbışıl şoka ixhes deş.

⁹ Gellesde Yahudeeşik'le I'sa maa'ar ıxhay ats'axhxhe. Manbı maqa I'sa g'acesvacar deş, Vucee hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'ına Lazar g'aces abı. ¹⁰⁻¹¹ Lazarır-alla gellesde Yahudeeşe hapk'ın, I'says ınyam hı'ı. Mançıl-alla kaahinaaşin ç'ak'ınbışis Lazar gik'as ıkkıykan.

I'sa İyerusalimeeqa paççah xhinne ikkeç'e

¹² Qinne yığıl bayrameeqa abıyne gellesde insanaaşik'le I'sa İyerusalimeeqa ayresva g'ayxhı. ¹³ Manbışe xurmayn bıtağbı alyaat'u ts'ırbı ha'a, Mang'une ögilqa qığeebaç'e. Manbışe eyhen:

– *Hosanna†!*

Rəbbine doyuka Qarıyng'us şukur vuxhena!

İzrailıne Paççahıs şukur vuxhena!

¹⁴ I'see q'udux t'abal hav'u, çıl ilexa. Mane karbışde hək'ee Muq'addasne Otk'unee inəxüd otk'un:

¹⁵ «*Sionna yiş‡, qimeeqən!*

İleeke, yığna Paççah

sa q'uduxul alixı vor qöö!»§

¹⁶ Ts'etta telebabışılqa vuççud hiyxhar deş. Allahee I'sa axtı qı'ıyle qiyğa, Mang'une vuk'lelqa qadıynbı, telebabışe yik'el qalya'a. Mançine hək'ee ögilycadniy

§ **11:55** 11:55 Peesax: Allah qıdet'u ılğəç'uva alğayhen bayram. Man bayramnang'a, cühüt'yaaşe co Allahee nəxübiy Mısa peyğambarıleğana Misirğançe g'attivxhan hav'iy yik'el qalya'a. Man bayram nişil-allayiy alğayheva, nəxüdiy alğahas ıkkana, Mısa peyğambarne q'öd'esde kitabee otk'un (11-12). * **12:5** 12:5 Dinar: nuk'rayke hı'ıyn pıl. Sa dinar sa yığsde işis hoole vuxha. † **12:13** 12:13 Hosanna: cühüt'yaaşine mizel «Şi g'attivxhan hee'eva» eyhen vodun. Məxür Allah axtı qa'a ıxha. ‡ **12:15** 12:15 Sionna yiş: man İyerusalimva eyhen vodun. Sion İyerusalim alyaa'una tepa vobna. § **12:15** 12:15 İnəxüd Zakariy peyğambarne kitabee otk'un (9:9).

Muq'addasne Otk'unıybışee otk'un. ¹⁷ I'see Lazar nyuq'vneençe qort'ul hapt'ıynbışde yı'q'neençe üç'ür qı'iyne gahıl, Mang'une hiqiy-alla sadiyne milletın mançına gaf haa'a. ¹⁸ Milletik'le I'see man əlaamat haguva g'ayxhı ıxha, mançıl-allad millet Mang'une ögilqa adayle. ¹⁹ Mançıl-alla Fariseyaaşe* sana-sang'uk'le eyhen:
– Vuççud yişde xılence qöö deş. Gırgınbı Mang'uqab qihna əlyhəə!

I'see Vuc qik'asva eyhe

²⁰ Bayramıs İyerusalımqa ı'bəədatisva abıynbışde yı'q'nee Yunanarıb vuxhaynbı.
²¹ Manbı Galileyayne Bet-Tsayda şahareençe eyxhene Filippne k'anyaqa hapk'ın, miz k'yaa'a:

– Xərna, şak'le I'sa g'aces ıkkən.

²² Filipp arı, Andreyk'le eyhen. Andreyir Filippır hapk'ın, mana gaf I'says haa'a.

²³ I'see alidghınıy qele:

– İnsanne Duxayna axtı qexhena gah qabı. ²⁴ Zı şok'le hək'en eyhe, sa suk ç'iyelqa g'a'aypxhı qidevk'eene, vuccab aaxva. Mana qivk'veeme, geed şagav hele.

²⁵ Cuna ı'mı'r vukkanang'vee, mana avaak'an haa'as. İne dyunyel cune ı'mrena hidyaa'ang'veeme, mana gırgıne gahbışis havaces. ²⁶ Şavusiy Zas g'ullux haa'as vukkan, Zaqr qihna qoracen. Zı nyaa ixhee, Yizda nukarır maa'ar ixhes. Şavaayiy Zas g'ullux hav'u, Yizde Dekkeeyib mang'us hı'rmat haa'as.

²⁷ Həşde Yizin yik' ulyoyk'al vod. Hucoo Zasse eyhes əxəyee? Deşxheene, «Dek, Zı ine gahiğe g'attixhan he'evane!» eyhes? Zı ine gahınemeecar qarı. ²⁸ Dek, Yiğın do axtı qe'e!

Manke xəənçe ses qayle:

– Yizin do axtı qı'ıyn, meedıd axtı qa'asın!

²⁹ Maa'ab ulyobzurne sabaranbışe eyhen:

– Xəybi g'əhətiq'.

Mansanbışed eyhen:

– Mang'uka malaaik yuşan hı'ı.

³⁰ I'see manbışis alidghınıy qele:

– Man ses Yizdemee deş, vuşdemee qadı. ³¹ İne dyunyeys məhkama alğahasda gah hipxırna, in dyunye vuk'lek ıkkekkən iblis g'eheşşesda. ³² Zı ooqa qa'amee, Zı gırgınbı Zalqa ts'its'a'as.

³³ I'see mane cuvabıka Vuc nəxüriy qik'asva eyhe. ³⁴ Milletın Mang'us alidghınıy qele:

– Şak'le Q'aanune g'ayxhiyn, Masixh† gırgıne gahbışis axvas. Nya'a Ğu manke «İnsanna Dix ooqa qa'asva» eyhe? İna İnsanna Dix vuşune?

³⁵ Manke I'see manbışik'le eyhen:

– Sık'ınna gahnad Nur şol oğa ixhes. Nur vodnang'a iviykre, miç'axiyvalın şu uvqumaaqacen. Miç'axiyvalee iykarang'uk'le vuc nyaqa ark'iniy ats'a eyxhen deş.

³⁶ Nur vodnang'a Nurus inyam he'e, şu Nurun dixbı vuxhecenva.

I'see manva uvhuyle qiyğa, mançe ark'ın dyugulexhena.

Geebınbışe I'salqa inyam ha'a deş

³⁷ I'see manbışde ögil manimeen əlaamatbı hagveeyid, manbışe Mang'ulqa inyam ha'a deş. ³⁸ Man karbı, Yeşaya peyğambaree uvhiynbı xhinne, eyxhe:

* **12:19** 12:19 Fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. Manbışik'le Allahna Q'aanun yugba vaats'a vuxhal-alla, manbı milletın ç'ak'ınbı vuxha. † **12:34** 12:34 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailiybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet düşmanaşıke g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

«Rəbb, şı uvhuynçılqa şavaane inyam hı'ı?

Şavusne Rəbbına guc gyaagu?»‡

³⁹ Manbışisse inyam ha'as əxə deşdiy, Yeşaya peyğambaree menne cigee inəxüd uvhuva:

⁴⁰ «Allahee manbışın uleppi bı'rq' qı'ı,

yik'bıd g'ayelqa sak'al hı'ı,

uleppışika g'imececenva,

yik'bışısíd həymeexhecenva,

Mang'ulqab sivmiyk'alcen manbı yug qee'eva».§

⁴¹ Yeşayayk'le I'sayna axtıvalla g'avcuynçıl-alla, man cuvab uvhu Mang'une hək'ee yuşan hı'ı.

⁴² Ç'ak'ınbışde geebınbışe I'salqa inyam he'eeyid, man manbışe ats'axhya'a deş. Fariseyaşe co sinagogeençe* g'e'eebaşeva, manbı qəvəyq'ən vooxhe. ⁴³ Manbışis Allahee deş, insanaaşe cos q'iymat huvu vukkiykan.

I'sa insanar g'attıvıxhan haa'as qarı

⁴⁴ I'see axtıda eyhen:

– Zalqa inyam ha'ang'vee Zalqa deş, Zı G'axuvuyng'ulqa inyam ha'a. ⁴⁵ Zı g'eceng'uk'le Zı G'axuvuna g'ece. ⁴⁶ Zalqa inyam ha'ana vuşucar miç'axiyvalee imaxvacenva, Zı dyunyelqa Nur xhinnee qarı.

⁴⁷ Şavuk'leyiy Zı uvhuyn g'ayxhı man hıd'ı, Zı mana muhaakima ha'as deş. Zı dyunye muhaakima ha'asva deş, man g'attıxhana'asva qarı. ⁴⁸ Zı əq'əna qı'ına, Yızın cuvab k'ane qıdy'a'ana sa karan muhaakima ha'as. Manıd Zı uvhuyn cuvab vod. Nekke qiyğiyne yığıl mana mançın muhaakima ha'as. ⁴⁹ Zı Zaled-alqa deş uvhu, Zı g'axuvuyne Dekkee hucooyiy eyhesva, nəxüdiy eyhesva Zalqa əmr hav'u. ⁵⁰ Zak'le ats'an, Mang'una əmr gırgıne gahbışısda ı'mı'r vobna. Mançıl-allad Dekkee Zak'le nəxüdiy uvhu, Zı həməxüdid eyhen.

13

I'see telebabışın g'elybı hoyğal

¹ Peesaxın bayram k'ane qıxha ıxha. I'sayk'le ats'a ıxha, Cuna ine dyunyeyle Dekkısqa əlyhəəsda gah hipxhır vuxhay. Mang'us ine dyunyeeylin Cun telebabı vukkiykınınbı. Mang'us manbı qık'asmee vukkiykananbı.

² Exhalin otıxhuniy oxhanasde gahıl, iblisın, I'sa mebınbışde xılyaqə qeleva Kariotğançene Şimonne dixene Yahudayne vuk'leeqa k'eççu ıxha. ³ I'sayk'le, Dekkee gırgın Cune xılyaqə quvu ıxhay ats'anniy, Allahısse qarı Allahne k'anyaqa əlyhəəs ıxhayid ats'anniy. ⁴ Mana sufranile oza qıxha, tanalın kar g'eşşe. Qiyğab desmal alyapt'ı, yı'q'eeqa iviyt'al. ⁵ Qiyğa Mang'vee lyagameeqa xhyan kyı'ı, Cune telebabışın g'elybı hodğul, yı'q'eeqa avt'ulne desmalıqa manbışın g'elybı mətta'a. ⁶ I'sa, Şimon-Pyoturusqana qıxhamee, mang'vee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, Ğune yızın g'elybı hoğalas?

⁷ I'see mang'uk'le eyhen:

– Zı həşde ha'an valqa hiyxhar deş, qiyğa man valqa hixharas.

⁸ Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

– Ğu yızın g'elybı mısacad hoğalas deş!

I'see mang'us alidghınıy qele:

– Zı ğu hudyorguleene, vasse Yizde k'ane ixhes əxəs deş.

‡ 12:38 12:38 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (53:1). § 12:40 12:40 İnəxüd Yeşaya peyğambarne kitabee otk'un (6:10). * 12:42 12:42 sinagoga: Cühüt'yaşe ı'bəədat ha'an ciga.

⁹ Şimon-Pyoturee Mang'us alidghıniy qele:

– Xərna, saccu yızın g'elybıcad deş, xıleppıd, vuk'ulyub hooğle.

¹⁰ I'see mang'us alidghıniy qele:

– Əyxı'rne insanın g'elybı hodğulee ç'əv, mana ooğançe-avqamee məttıra vor. Şunab məttıba vob, saccu gırgınbı deş.

¹¹ I'sayk'le Vuc şavaa mering'une xılyaqa qelesva ats'ava, mançıl-allad «Vuşun gırgınbı məttıba deş vobunbıva» eyhe.

¹² Manbışın g'elybı hodğuliyle qiyğa, I'see tanalqan kar ali'ı, Cune cigee sufranne k'ane g'alırxhu, eyhen:

– Zı şok hı'ıyn, şok'le ats'anne? ¹³ Şu Zalqa Mə'əllim, Xərnava ona'a. Şu man qotkuda ha'a, Zı Mana Vuc vorna. ¹⁴ Zı Mə'əllimiy Xərnang'a vuşun g'elybı hoyğalxhee, manke şunad sana-sang'un g'elybı hoğalas ıkkın. ¹⁵ Zı şok'le şu ha'as ıkkanan haguyn. Zı şok ha'an, şunad he'e. ¹⁶ Zı şok'le hək'en eyhe, nukar cune iyeyiyle, arınar vuc g'axuvuyng'ule xərna deş vor. ¹⁷ Həşde şok'le man karbı ats'anbı. Şu manbı ha'axhee, şu baxtivararıb.

¹⁸ Zı man vuşde gırgıng'une hək'ee deş eyhe. Zak'le Zı g'əvxüynbı vaats'anbı. Hasre həşde Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn ixhecen:

«Yızın gıney otxhuning'vee

*Zalqa g'el g'ott'ul».**

¹⁹ Man karbı gırgınbı ögilycad ixhesse, Zı man şok'le eyhe. Qiyğa man ıxhamee, şok'le Zı Mana vorva ats'axxhes. ²⁰ Zı şok'le hək'en eyhe, Zı g'axuvuyn insanar k'ane qa'ang'vee Zınar k'ane qa'asda, Zı k'ane qa'ang'eyir Zı G'axuvunar k'ane qa'asda.

I'see Vuc şavaayiy mering'une xılyaqa qelesva eyhe

²¹ Manıd uvhuyle qiyğa, I'see aq'va qı'ı meed eyhen:

– Zı şok'le hək'en eyhe, vuşde sang'vee Zı mering'une xılyaqa qeles.

²² Telebabışik'le I'see şavne hək'eeiy eyheva dyats'axxha, sana-sang'uqa ilyaaka.

²³ I'says telebabışike sa geer ıkkanna teleba Mang'une k'ane g'ilexha. ²⁴ Şimon-Pyoturee mane telebayk'le avğançe-alla hagvan, qiyghnecenva şavne hək'eeiy I'see eyhe. ²⁵ Mana teleba I'says inekke k'ane g'alırxhu ıxha. Mang'vee I'sayke qiyghanan:

– Yızda Xərna, mana vuşune?

²⁶ I'see alidghıniy qele:

– İn gıneyn tika k'yooq'u şavusqa quviy, mana vor.

Manke I'see gıney qotxu k'yooq'u, Şimon Kariotğançene dıxesqa Yahudaysqa qele.

²⁷ Yahudee gıneyn tika alyaat'umee, iblis mang'une aqa ikkeç'e. I'see mang'uk'le eyhen:

– Hucooyiy ha'a, zarada he'e!

²⁸ I'see man nya'asiy uvhuva sufranılne şavulqacad hiyxhar deş. ²⁹ Pılana q'utye Yahudaysne vuxhal-alla, sassang'usqa məxüd qayle: I'see mang'uk'le «Bayramısın şasın karbı alışşeva» eyhe ixhes. Sayıb manbışıqa inəxübna fikir vuxha: Mang'vee «Kar deşınbış pıl bit'al he'eva» eyhe. ³⁰ Gıneyna xüvə alyapt'ı, Yahuda zarara g'aqa qığəç'e. Manke xəmnıy vob.

«Sana-sang'us vukkiykne»

³¹ Mana qığəç'uyle qiyğa, I'see eyhen:

– Həşde İnsanna Dix† axtı qıxha, Mang'une arna Allahır axtı qıxha. ³² Mang'une arna Allah axtı qıxheene, Allaheeyir Cune arna Mana axtı qa'as. Xiliy qidi'i axtı qa'as. ³³ Yızın kulyfatbı, Zı sık'ırna gahnar şoka ixhes. Şu Zı t'abal ha'as. Yahudeeşin

* **13:18** 13:18 İnəxüd Zaburee otk'un (40:10). † **13:31** 13:31 İnsanna Dix: I'see geedne nəqqee Cuk'le İnsanna Dixva uvhu. Məxür Daniyal peyğambaree qalesde Paççah Masixhuk'le eyhe. Mana Paççah gırgıne milletbışda xərna ixhes.

ç'ak'ınbışik'le «Zı ark'ınne cigeeqa, şosse qavaales vəəxəs deş» uvhuyn xhinne, həşded şok'le manva eyhe.

³⁴ Zı şolqa ts'ebna əmr haa'a: sana-sang'us vukkiykne, Zas şu vukkanan xhinne, şunab sana-sang'us vukkiykne. ³⁵ Şu sana-sang'us vukkiyknee, gırgıng'uk'le şu Yızın telebabı vuxhay ats'axhxhesın.

I'see Pyoturee ha'asın eyhe

³⁶ Şimon-Pyoturee I'sayke qiyghanan:

– Xərna, nyaqane i'qqə?

I'see alidghıniy qele:

– Zı həşde əlyhəəsde cigeeqa vasse Zaqar qihna qales əxəs deş, qiyğame ğu maqa qales.

³⁷ Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, nya'a zasse həşde Vaqar qihna qales dəxə? Yiğneme, zı yizde canıle ilyheç'e.

³⁸ I'see mang'uk'le eyhen:

– Yizdemee, ğu canıle ilyheç'eye? Zı vak'le hək'en eyhe, g'iyna dadal hook'asse, ğu xhebne yəqqees Zı ats'a deşva eyhes.

14

I'sa Dekkısqa vukkekkanə yəq vob

¹ – Hasre vuşun yik'bı g'i'madak'vacen. Allahılqad, Zalqad inyam he'e. ² Yizde Dekkine xaa geeb ciga vob. Ciga devxhanaxhiy, Zı şok'le eyhesınniy, Zı vuşdemee ciga qaa'as i'qqə. ³ Hark'ın şos ciga qav'uyle qiyğa, meer arı, şu Yizde k'anyaqa vukkee'es. Manke şu Yizde k'ane vuxhes. ⁴ Zı əlyhəəsde cigeeqana yəq şok'le vaats'ana.

⁵ Tomasee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, Ğu nyaqa ark'iniycar şak'le dyats'a, nənçe maqana yəq vaats'a vooxheyiy?

⁶ I'see mang'uk'le eyhen:

– Hək'ena yəq, i'mı'r Zı vorna. Şavusseca Dekkısqa, Zale ğayre menne yəqqı'n əlyhəəs əxəs deş. ⁷ Şok'le Zı ats'ava, Dekkır ats'a ixhesda. Həşdiyle şok'le Mana ats'ana, Mana g'acuna.

⁸ Filippee Mang'uk'le eyhen:

– Xərna, Ğu Dek şak'le hagve, man yişdemee ç'əv.

⁹ I'see mang'uk'le eyhen:

– Filipp, hək'erar vak'le Zı ats'a dişde? Nya'a, nimeena gahne vob Zı şoka eyxhena! Zı g'acuyng'uk'le Dekkır g'acuna. Vasse nəxüd eyhes əxəyee: «Şak'le Dek hagveva?»

¹⁰ Zı Dekkine ar, Dekkır Yizde ar vorva ğu inyam ha'a dişde? Zı şok'le eyhenbı Zı Zaled-alqa deş eyhe, Yizde arne Dekkee Cun işbı g'ece. ¹¹ Zı Dekkine, Dekkır Yizde arva eyhençılqa şu inyam he'e. Yizde işbışıl-allaxheeyid inyam he'e. ¹² Zı şok'le hək'en eyhe, Zalqa inyam hı'iyng'vee, Zı ha'an işbı vuceeyid ha'asınbı. Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəəva, mang'usse mançıl-allad sık'ıldad geed işbı g'aces əxəs. ¹³ Dek Duxayle ğana axtı qe'ecenva, şu Yizde doyuile hucoo heqqee, Zı man gırgın ha'asın. ¹⁴ Şu Yizde doyuile Zake hucoomecad heqqee, Zı man ha'asın.

I'see Muq'addasın Rı'h g'axilesva eyhe

¹⁵ – Şos Zı ikkanxhee, Yızın əmırbı he'e. ¹⁶ Zınad Dekkike heqqasın, vuşun sura Aqqasda Mang'vee şos merna g'axilece. Mana gırgıne gahbışıl şoka ixhes. ¹⁷ Mana hək'en karbı xət qa'an Rı'h vodun. Dyunyeyk'le Man g'acu deş, ats'a deş. Mançıl-allad Man q'abıl ha'as əxə deş. Man şoka eyxheva, vuşde ad eyxheva şok'le Man ats'an.

¹⁸ Zı şu dek-yed dena g'alyaa'as deş, şosqa qalesda. ¹⁹ Sa sık'ınne gahıle dyunyeyk'le

Zı g'aces deş, şok'leme Zı g'acesda. Zaqa ı'mı'r vodva, şoqab vuxhesda. ²⁰ Mane yığıl şok'le ats'axxhesın Zı Dekkine, şu Yizde, Zınar vuşde ar vor. ²¹ Şavaayiy Yızın əmirbı yik'el aqqı, manbı ha'a, Zı ıkkanna mana vor. Zı ıkkanna, Dekkısır ikkiykanasda. Zasır mana ikkiykanasda, Zınar mang'uk'le Zı hagvasda.

²² Kariotğançene deş, manisa Yahudee I'sayk'le eyhen:

– Xərna, nya'a Vas Ğucar Ğu dyunyeys deş, şak'lecar hagvas ıkkan?

²³ I'see mang'us alidghınıy qele:

– Şavusiy Zı ıkkın, mang'vee Zı eyhen ha'asın. Dekkısır mana ikkiykanasda. Şi mang'usqa abı, mang'usnee aaxvas. ²⁴ Zı dekkıanang'veeme Zı eyhen ha'a deş. Şok'le g'iyxhenbı Zı eyhenbı deş vod, Zı g'axuvuyne Dekkee eyhenbı vod.

²⁵ Zı vuşde k'enenang'acadniy manva uvhu. ²⁶ Dekkee Yizde doyule g'axılesing'vee vuşun sura Aqqasing'vee, Muq'addasne Rı'hı'n şos gırgın xət qa'asın. Man Zı uvhuyn gırgın kar şos yik'el qalya'asın. ²⁷ Zı vuşde yik'bışeence şu abğançe opxhanan fıkırbı alyaata. Mançine cigeeyid Zı şos Yızın qəpq'ı'niy deşin fıkırbı hele, dyunyeyn helenbı xhinnee deş hele. Hasre vuşun yik'bı g'ı'madak'vacen. Qı'məəq'ən! ²⁸ Zı şok'le «Həşde əlyhəəna, qiyğa meer vuşde k'anyaqa sak'alasdava» eyhen g'ayxhiyn. Şos Zı ıkkın ıxaynxhiy, Zı Dekkine k'anyaqa əlyhəəva şu şadeepxhesınbınıy, Dek Zaler xərna. ²⁹ Zı şok'le man gırgın həşdecad eyhe, qiyğa man gırgın ıxamee, şu inyam he'ecenva. ³⁰ Zasse şoka geer yuşan ha'as əxəs deş, ine dyunyeyna xərna, iblis, qöö. Mang'vee Zas xəbvalla haa'as deş. ³¹ Dyunyeyk'le in ats'axxhes ıkkın: Zas Dek ıkkanna, Mang'vee Zak'le uvhuyn gırgın Zı ha'an. Həşde inçe əlyhəəs, oza qeepxhe.

15

I'sa hək'ena tayang vor

¹ – Zı hək'ena tayang vor, Yizda Dekkır bağban. ² Zal alyadıyn şagav hidelen gırgın bıtağbı Dekkee gyadaxanbı. Şagav helen bıtağbıme sık'ıldad geed şagav helecenva Mang'vee mətta'anbı. ³ Zı uvhuynə cuvabıncab şu mətta'v'uynbı. ⁴ Yizde ab aaxve, Zınar vuşde ar axvas. Bıtağ tayangıl idyaxveene, mançisse çiled-alqa şagav heles əxə deş. Şunab Yizde ab idyavxvee, şossed şagav heles əxəs deş.

⁵ Tayang Zı vorna, şumee bıtağbı vobunbı. Vuşuyiy Yizde ar, Zınar mang'une ar axu, məxrıng'vee geed şagav heles. Şosse Zı dena vuçud ha'as əxəs deş. ⁶ Vuşuyiy Yizde ar idyaxu, qotxu dağəççuyn bıtağ xhinne qeqqvasda. Məxdın bıtağbı sı'ı, ts'ayeeqa dağa'a, manbıd yı'qqı'lqa siyk'al. ⁷ Şu Yizde ab axveene, Zı eyhenbıd vuşde ad axveene, şos ıkkanan heqqe, man şos helesın. ⁸ Şu geed şagav huveene, Yızın telebabı vuxheene, məxür Yizda Dekkır axtı qa'as.

⁹ Dekkıs Zı nəxüriy ıkkın, Zasıb şu həməxüb vukkan. Yizde mühübee aaxve. ¹⁰ Nəxüdiy Zı Dekkın əmirbı ha'a, Mang'une mühübee axva, şunad Yızın əmirbı he'eene, Yizde mühübee aaxvas. ¹¹ Yizda şadvalla şoqab vuxhecenva in Zı şok'le uvhu. Məxüb şunab şadvalın gyavts'ecen. ¹² Yizda əmr ina vob: Zas şu vukkanan xhinne, şosıb sana-sanbı vukkiykne. ¹³ Cuna ı'mı'r hambazaaşinemee huvuyng'ule geed, şavusseab vukkiykanas vəəxəs deş. ¹⁴ Şu Yızın əmirbı he'eene, manke şu Yızın hambazar vob. ¹⁵ Zı şok'le həmbalarva eyhe deş. Həmbalık'le cune iyeseə hucoo ha'a ıxhaycad ats'a deş. Zı şok'le hambazarva eyhe, Dekkıke g'ayxhiyn gırgın Zı şok'le uvhuyn. ¹⁶ Şu Zı g'əyxı' deş, Zı şu g'əvxü gyuvxhu, şu yugun şagav helecenva, vuşun şagav geed axvecenva. Manke şu Yizde doyule Dekkıke hucoo heqqee, Mang'vee şos helesın. ¹⁷ Zı şos ina əmr hoole: sana-sang'us vukkiykne.

«Dyunyeys şu g'imeebace qeepxhes»

¹⁸ – Dyunyeys şu g'imeebace qeepxhe, şu manke yik'el qale'e, mançile ögiylir Zınıy g'imece qıxhava. ¹⁹ Şu ine dyunyeynbı vuxhaynbıxhiy, dyunyeys şu çınbıva

vukkiykanasınbınıy. Şume ine dyunyeynbı deş vob. Zı şu dyunyeyke g'əvxü. Mançil-allab dyunyeyş şu g'imeebace qeepxha. ²⁰ Zı şok'le uvhuyn cuvab həşde yik'el qale'e: «Həmbal iyəsiylə xərna deş vor». Zalqa yığbı allı'ixhee, şolqad allya'asınbı. Zı uvhuyn hı'iyxhiy, şu uvhuynıd ha'asınnıy. ²¹ Manbışik'le Zı G'axuvuna dyats'ava, man gırgın şok Zal-alla ha'as. ²² Zı arı manbışik'le ittevhuynxhiy, manbışıl bınah vuxhes deşdiy. Həşdeme manbışıqa bınahbışike heepxasın ghal deşin. ²³ Şavuk'leyiy Zı g'imeece, mang'uk'le Yizda Dekkır g'imeece vor. ²⁴ Zı, mankilqamee manbışde yı'q'nee hı'iyın əlaamatbı hidi'iyxhiy, manbışıqa bınah vuxhes deşdiy. Həşdemee manbışik'le Zı hı'iyın g'acu, Zınar, Yizda Dekkır manbışik'le g'imeebace qeepxha. ²⁵ Məxüd cone Q'aanune otk'un: «*Manbışis Zı nişilycar-alla g'imeece qıxha*»*. Məxüdüd ıxhayn.

²⁶ Şosqa vuşun sura Aqqasda qales. Zı Mana Dekkısse g'axıles. Man Dekkıke qöön, hək'en xət qa'an Rı'h vod. Mançin Yizde hək'ee şahaadat haa'as. ²⁷ Şu q'omançecab Zaka vuxhal-alla, şunab şahaadat ha'as.

16

¹ – Yəqqı'le qıgmeebaç'ecenva in Zı şok'le eyhe. ² Şu sinagogbışeençe* g'eeppşesınbı. Man k'ıldanan xhinnee, məxbına gah qöö, şu gyapt'ıynbışisqa məxüd qales, co Allahıs g'ulluxniy haa'a. ³ Zınar, Dekkır manbışik'le qıvdyaats'ıva, manbışe man ha'asın. ⁴ Zı man şok'le ögiykecad eyhe, qiyğa mana gah qabımee, şosse yik'el himiyxacenva. Zı şoka ıxhaynçıl-alla, man Zı şok'le ögil eyhe deşdiy.

Muq'addasne Rı'hı'na iş

⁵ – Həşdeme Zı, Zı G'axuvuyng'une k'anyaqa əlyhəəng'a, vuşde neng'veecad Zake «Nyaqane əlyhəəva?» qiyghan deş. ⁶ Zı şok'le manva uvhuva, şu aq'vabı qı'ı. ⁷ Zı şok'le hək'en eyhe, Zı vuşde yugvalinemeecar əlyhəə. Zı idyark'ınee, vuşun sura Aqqaqqana şosqa ayres deş. Zı ark'ınee, Man, hək'en xət qa'an Rı'h, Zı şosqa g'axılesın. ⁸ Man qadımee, insanaaşına bınah aq'valqa qığaahas. Mançin sayid qopkuvallayiy məhkama hagvas. ⁹ Manbışda bınah Zalqa inyam hidi'iy vob. ¹⁰ Mançin Yizda qopkuvalla haagvas – Zı Dekkisqa əlyhəə, şok'le Zı sayir g'aces deş. ¹¹ Mançin məhkamayne hək'ee yuşan ha'as – in dyunye vuk'lek ıkkekkane iblisin məhkama ıxhay.

¹² Zaqa şok'le eyhesın geed kar vod, həşde man şolqa hixharas deş. ¹³ Hək'en xət qa'an Rı'h qadımee, Mançis şos bıkırna hək'ena yəq haagvas. Mançin Çiled-alqan kar eyhes deş. Hucooyiy g'iyxhe, man eyhes, şok'le vuk'lelqa qalesınbı eyhes. ¹⁴ Mançin Zı axtı qa'as, Yızınçike alyaat'u, şos yuşan ha'asva. ¹⁵ Dekkıqa vodun, gırgın Yızın vod. Mançil-allad ine Rı'hın Yızınçike alyaat'u, şos yuşan ha'asva Zı uvhu.

Telebabışın aq'vabı qı'iy şadvalilqa sak'alas

¹⁶ – Sık'ınne gahıle şok'le Zı g'aces deş, sık'ınne gahıleme şok'le meer Zı g'acesda.

¹⁷ Mane gahıl I'sayne sabara telebabışe sana-sang'uk'le eyhen:

– «Sık'ınne gahıle şok'le Zı g'aces deş, sık'ınne gahıleme şok'le meer Zı g'acesda», «Zı Dekkına k'anyaqa əlyhəə» man hucoova eyhenniyxan?

¹⁸ Manbışe sana-sang'uke qiyghanan:

– Mang'vee eyhen «sık'ınna gah» hucoo eyhenne? Mang'vee eyhen şalqa hiyxhar deş.

¹⁹ I'sayk'le manbışe qiyghanas ıkkanan ats'axhxha, manbışik'le eyhen:

– «Sık'ınne gahıle Zı g'aces deş, sık'ınne gahıleme meer g'acesda» manniy sana-sang'uke qiyghan? ²⁰ Zı şok'le hək'en eyhe, şu gyaaşesınbı, nağbı k'ya'as,

* **15:25** 15:25 İnexüd Zaburee otk'un (34:19). * **16:2** 16:2 sinagoga: Cühüt'yaaşe ı'bəədat ha'an ciga.

dyunyeme şadxhesın. Şu aq'vabı qa'as, man vuşun aq'vabı qı'iyme şadvalılqa sak'alas. ²¹ Zəiyfee uşax ixhesda gah qabıme, aq'va qa'a. Uşax ıxhameeme ts'its'iyn ık'ar mæng'ısse yik'eliyxanan. Dyunyelqa insan qarıva, mana şadeexhena. ²² Həməxüdid şu həşde aq'vabı qa'a. Zak'le şu meeb g'avcesınbıcab, manke vuşun yik'bı şadxhesınbı. Şavaacabıb vuşda şadvalla g'avşesdeş. ²³ Mane yiğıl şu Zake vuççud qiyghanasdeş. Zı şok'le hək'en eyhe, Yizde doyule şu Dekkike hucoo heqqee, Mang'vee şos helesın. ²⁴ Həşdilqamee şu Yizde doyule vuççud heqqıdeş. Şu heqqee, Dekkee helesın, vuşun yik'bid şadvalin gyats'esınbı.

I'sa dyunyeyle ğamxhana

²⁵ – Ögilycad Zı misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a şos karbı xət qı'ı. Həşde məxbına gah qöö, Zı şoka misaalabı ts'its'a'a-ts'its'a'a yuşan ha'asdeş. Zı Dekkine hək'ee şoka vuççud dyugul hidi'ı yuşan ha'as. ²⁶ Mane gahıl şu Yizde doyule heqqas. Zı şok'le Dekkike vuşdemee hucoomecad heqqasvadeş eyhe. ²⁷ Dekkıs Cus şu vukkan, şos Zı ıkkıykınva, Zı Allahısse qarıva şu inyam hı'ıva. ²⁸ Zı Dekkine k'anençe ine dyunyelqa qarı, ine dyunyeyler meer Dekkine k'anyaqa əlyhəəs.

²⁹ Telebabışe eyhen:

– Haane, həşde Ğu vuççud dyugul hidi'ı yuşan hı'ı, misaalabı ts'its'ı'ıdeş. ³⁰ Həşde şalqa hitxır, Vak'le gırgıncad ats'avud. Vake qiyghanassecad, Vaqa qelesın alidghınıy eyxhevud. Şi mançıl-allad inyam ha'an Ğu Allahısse qarına vorva.

³¹ I'se manbışıke qiyghanan:

– Həşde inyam ha'anne? ³² Vuşun gırgınbı vuşde xaybışeeqa ehevkasda, Zı Zaler-alqa g'alerçesda gah qööna, hipxırna. Zı Zıcardeş vor, Yizda Dekır Zaka vor. ³³ İn gırgın Zı şok'le eyhen, şu Yizde abnang'a, şoqa şu abğançe opxhanan fıkrbı mexhecenva. İne dyunye dağamiyvallabı ixhes. Yik'eka vuxhe! Zı dyunyeyle ğamxhana.

17

I'sayna düə

¹ I'se man uvhuyle qiyğa, xəəqə ilyakkı, eyhen:

– Dek, gah qabına. Yiğna Dix axtı qe'e, Dixeyir Ğu axtı qe'ecen. ² Ğu gırgıng'ul oona Mang'us xəbvalla huvu, Mang'veeyib Ğu Cus huvuynbışis gırgıne gahbışisda i'mı'r hevlecenva. ³ Gırgıne gahbışisda i'mı'r mana vob: hasre ats'axxhecen saccu Ğu hək'ena Allah ıxhay, sayır Ğu g'axuvuna I'sa Masixh* qıvaats'ecen. ⁴ Zı Ğu Zas huvuna iş hav'u, Zı Ğu ç'iylene aq'val axtı qı'ı. ⁵ Dek, dyunye ixhanassecad, Zı Yiğne k'ane eyxheng'ana axtıvalla Zas həşde Yiğne k'ane hevle.

⁶ Dyunyel Ğu Zas huvuyne insanaaşis Zı Ğu vuşu ıxhay xət qı'ı. Manbı Yiğınbı vuxha, Ğu manbı Zas huvu, manbışed Ğu eyhenbı hı'ı. ⁷ Manbışik'le həşde ats'an, Zas huvuyn gırgın kar Vaken vodun. ⁸ Ğu Zas xət qı'iyn Zı manbışisıd xət qı'ı, manbışed yik'eeqa ıkkıyn. Zı hək'erar Yiğne k'anençe qarı ıxhay, manbışik'le ats'an, Ğu Zı g'axuvuvad manbışe inyam ha'an. ⁹ Zı dyunyeynemeedeş, manbışıl-alla düə haa'a. Manbı Yiğınbı vob, Ğume Zas manbı huvu. ¹⁰ Yızın gırgın kar Yiğın vod, Yiğınıd Yızın vod. Zı manbışile ğana axtı qıxha. ¹¹ Zı həşde dyunyeldeş vor, manbıme dyunyel vob. Zınar Vasqa qöö. Muq'addasna Dek, manbı Ğu Yiğne doyuka havaace. Man do Ğu Zas

* **17:3** 17:3 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyi peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailıybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaşıke g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

huvu. Hasre manbıb, Zınayiy Ğu xhinnee, sa vuxhecen. ¹² Zı manbışıkanang'a, Zas huvuynbı Yiğne doyukaniy Zı havaace. Zı manbışda nenacar agval hı'ı deş. Manbışda saccu sa Zı havacı deş, manar aguna. Muq'addasne Otk'unee məxüdid otk'un.

¹³ Həşdeme Zı Vasqa qöö. Dyunyelynang'a Zı in eyhe, Yizda şadvalla bıkırba manbışıka vuxhecenva. ¹⁴ Ğu Zak'le uvhiyn, Zı manbışis xə t qı'ı. Zı ine dyunyeyna deşda xhinnee, manbıb ine dyunyeynbı deş vobunbı, dyunyeys manbı g'umooce qeepxha. ¹⁵ Zı Vas düə manbı ine dyunyeyle alept'ecenva deş haa'a, Ğu manbı pisinçike havaacecenva haa'a. ¹⁶ Zı ine dyunyeyna deşda xhinnee, manbıb ine dyunyeynbı deş vobınbı. ¹⁷ Yiğın cuvab hək'en vodun. Manbı mane hək'ene cuvabıka Yiğneme curee'e. ¹⁸ Ğu Zı dyunyelqa g'axuvuyn xhinne, Zınab manbı dyunyelqa g'axuvu. ¹⁹ Manbı Yiğne hək'ene cuvabıka Yiğneme curepxhecenva, manbışdemee, Zıcar Zı Yiğne xıyaqa qele.

²⁰ Saccu manbışdemee deş, manbışde cuvabıka Zalqa inyam ha'anbışdemeeyib düə haa'a. ²¹ Nəxüriy Ğu, Dek, Yizde, Zınar Yiğne ar, hasre manbıb, məxüb Yişde ab vuxhecen. Manke dyunyeyn inyam ha'asın, Ğu Zı g'axuvuva. ²² Ğu Zas huvuna axtıvalla, Zınab manbışis huvu, Şi sanab xhinnee, manbıb sa vuxhecenva. ²³ Zı manbışde ar, Ğunar Yizde ar vor. Havaasre manbı bıkırba sa vuxhecen. Dyunyeyk'led ats'axhxhecen, Ğu Zı g'axuvu, manbıb Vas Zı xhinnee vukkan.

²⁴ Dek, Zas ıkkanan, Zas huvuynbı Zınane cigee Zaka sacigee vuxha, Ğu Zı axtı qı'iy g'acecen. Vas dyunye ixhessecad Zı ıkkanna, mana axtıvalla Ğu Zas huvu. ²⁵ Qorkuna Dek, dyunyeyk'le Ğu qıvaats'ı deş, Zak'leme Ğu ats'ana. Manbışik'led Ğu Zı g'axuvu ıxhay ats'axhxhayn. ²⁶ Ğu vuşu ıxhay Zı manbışik'le haguyn, meedıd hagvasın. Hasre Yiğın Zı ıkkıykınıy manbışıqad ixhecen, Zınar manbışde ar axvacen.

18

I'sa aqqaqqa

¹ I'see manva uvhuyle qiyğa telebabışıka sacigee Qidronne q'adaaline manisa suralqa ilğec'e. Maa sa bağ eyxhe. I'sayiy telebabı maqa ikkeebaç'e. ² I'sa hımva eyhesse telebabışıka maqa arayle ıxha. I'sa mering'une xıyaqa qelesde Yahudayk'led mançil-alla man ciga ats'anniy. ³ Məxür Yahuda maqa sa deste eskeraaşika, sayib kaahinaaşine ç'ak'ınbıseyiy fariseyaaşe* g'axuvuyn g'aravulyçeeşika arayle. Manbışde xile bazırbı, ts'abı, silahbı eyxhe. ⁴ I'sayk'le vuk'lelqa qalesın ats'ava, Mana ögilqa qığec'u, manbışıke qiyghan:

– Vuşune t'abala'a?

⁵ Mang'us alidghınıy qele:

– Nazaretğançena I'sa.

I'see manbışik'le eyhen:

– Zı vorna.

Mana mering'une xıyaqa qelena Yahudar manbışıka ıxha. ⁶ I'see manbışik'le «Zı vornava» uvhume, manbı yı'q'əlqa qeepxha, ç'iyelqa gızıyabaççe.†

⁷ I'see meed manbışıke qiyghanan:

– Vuşune t'abal ha'a?

Manbışe eyhen:

– Nazaretğançena I'sa.

⁸ I'see alidghınıy qele:

– Zı şok'le uvhuyn, Zı vornava. Zı t'abal ha'axhee, Zakanbı g'avkke, hudooracen.

* **18:3** 18:3 fariseyar: Manbı I'sayne gahılın dindarar vuxha. † **18:6** 18:6 I'see «Zı vorva» uvhu, Mang'vee muq'addasın Allahın do alyaat'u. Man muq'addasın do Allahee Misa peyğambarıs g'yoxtxanne ğı'ç'iyne k'ane ağmış hı'ı.

⁹ I'see ögil uvhuyn cuvab ixhecenva, man eyxhe. Mang'vee ögilycadniy uvhu: «Zas huvuynbışda nenacar agvales harsıl deş».

¹⁰ Şimon-Pyoturuqa g'ılinc ıxha. Man qığayşu xənnə kaahinne nukarılə k'ena i'xı', mang'un sağın k'ırı g'aadaççen. Mane nukarın do Malx ıxha. ¹¹ Manke I'see Pyoturık'le eyhen:

– G'ılinc cigeeqa gixhxhe! Dekkee Zas huvuyn əq'übayn k'ola ulymoğane?

¹² Məxür eskeraaşeyiy desteyne xəring'vee Yahudeeşine g'aravulyçeeşika sacigee I'sa aqqı, g'el-xıl iyt'alan. ¹³ Mana ts'erre Hannanne k'anyaqa qıkkeka. Hannan Kayafayna abattey ıxha. Mane sen Kayafa xərna kaahiniy vor. ¹⁴ «Milletnemee sa İnsanın qık'uy yugdava» Yahudeeşine ç'ak'ınbışık'le uvhuna Kayafa ina vuc vor.

Pyoturee ts'etta I'sa dyats'ava eyhe

¹⁵ Şimon-Pyoturiy sa merna teleba I'sayne qihna əlyhəə vuxha. Xərne kaahinık'le mana teleba ats'ava, mana I'sayka sacigee xərne kaahinne məhleeqa ikkeç'e.

¹⁶ Pyoturmee g'ar akkayne k'ane ulyorzul ıxha. Mane gahıl xərne kaahinık'le ats'ana mana teleba g'aqa qığeç'u akkee ileezarne içiyka yuşan hı'ı, Pyotur aqa akkyayhe.

¹⁷ Akkee ileezarne içee Pyoturuke qiyghanan:

– Deşxhee, ğunar mane İnsanne telebabışkenane vor?

Pyoturee «De'eşva» eyhe. ¹⁸ Mık'adava nukaraaşeyiy g'aravulyçeeşe maa'ab ts'a halyaqqı, hiqiy-alla ulyobzur g'ümə abak'a vuxha. Pyoturur manbışde k'ane ulyorzul g'ümə arak'va ıxha.

Hannanee I'sayke qidghınbı ha'a

¹⁹ Mane gahıl Hannanee, kaahinaaşine ç'ak'ınbışde sang'vee, I'sayke telebabışdeyiy Vucee xət qa'ançine hək'ee qiyghan. ²⁰ I'see mang'us alidghiniy qele:

– Zı dyunyeyk'le dyugul hidi'ı uvhu, Yahudeeşin gırgınbı sabıyne sinagogbışeeyiy‡ Allahne Xaasne xət qı'ı. Vuççud Zı dyugulenda uvhu deş. ²¹ Nya'a Zake qiyghan? Zı uvhuyn g'ayxhiyne insanaaşike qiyghne. Manbışık'le Zı uvhuyn karbı ats'anbı.

²² I'sa cuvab uvhu ç'əvxhayle qiyğa, maa ulyobzur g'aravulyçeeşine sang'vee Mang'une aq'vays i'xiyxə. G'aravulyçee qiyghanan:

– Xərne kaahinis məxüdne cuvab qelen?

²³ I'see mang'us alidghiniy qele:

– Zı qorkura yuşan hidi'ıxhee, eyhe, neni qotkuda ittevhu? Qotkuda uvhuxheeyid, nya'a Zas i'xiyxə?

²⁴ Qiyğa Hannanee I'sa g'el-xıl ayt'ılcar, xənnə kaahinne Kayafayne k'anyaqa g'ixelee.

Pyoturee q'od'esiy xhebıd'es I'sa dyats'ava eyhe

²⁵ Şimon-Pyotur g'ar ts'ayisnee ulyorzul g'ümə arak'va ıxha. Mang'uke qiyghanan:

– Deşxheene, ğunar Mang'une telebabışdane vor?

Mang'vee «De'eşva» alidghiniy qele.

²⁶ Xərne kaahinne nukaraaşina sa, Pyoturee i'xı' k'ırı g'aaççuyne insanna xını, maa'ar ıxha. Mane nukaree Pyoturuke qiyghan:

– Mang'uka sacigee zak'le ğu dişdiy bağee g'acu?

²⁷ Pyoturee meed gardanaqa alyaat'a deş. Mane gahıl dadal hook'a.

I'sa Pilatisne

²⁸ Qiyğa Yahudeeşine ç'ak'ınbışe I'sa Kayafayne k'anençe Pilatne\$ sarayeeqa qıkkeka. Miç'eed qexhe. Allahne ögil mı'q'ı' qimeebaxhecenva, Peesaxine

‡ 18:20 18:20 sinagoga: Cühüt'yaəşe i'bəədat ha'an ciga. § 18:28 18:28 Pilat: Pontiy Pilat Roma imperiyeyn gixxhuna Yahudeyayna xərna ıxha. Mang'vee Yahudeyays 26-36 senbışıl xəbvalla hav'u.

otxhuniyked oxhanas əxecenva, manbı co sarayeeqa ikkeebaç'e deş. ²⁹ Mançil-allar Pilat g'aqa manbışde k'anyaqa qığeç'u, eyhen:

– Nena bınahne İng'ulqa g'iviyxhe?

³⁰ Manbışe Pilatıs alidghınıy qele:

– Mang'ul bınah devxhaynxhiy, Mana vasqa qeles deşdiy.

³¹ Pilatee manbışik'le eyhen:

– Mana şosqa alyart'u, vuşde q'aanunbışis sik'ı Mang'us caza g'ats'aak'vne.

Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Pilatık'le eyhen:

– Şaqa vuşumecar gik'asda icaaza deşda.

³² Məxüd I'see Vuc nəxüriy q'ik'asva uvhuyn ixhecenva eyxhe*. ³³ Pilat meer cune sarayeeqa ikkeç'u, I'sa qort'ul eyhen:

– Yahudeeşina Paççah Ğune?

³⁴ I'see alidghınıy qele:

– Ğu man valed-alqanane eyhe, deşxhee mebinbışene vak'le Yizde hək'ee uvhu?

³⁵ Pilatee eyhen:

– Zı Yahudeençe deş vor. Ğu yizde xıyaqa yiğne milletiniy kaahinaaşine ç'ak'ınbışe quvu. Eyhe, Ğu hucooyiy hı'ı?

³⁶ I'see mang'us alidghınıy qele:

– Yızda Paççahiyvalla ine dyunyeykena deş vob. Yızda Paççahiyvalla ine dyunyeykena vuxhanaxhiy, Yizde yəqqı'linbı Yahudeeşine ç'ak'ınbışde xıyaqa qımelecenva saç'ivkasınbınıy. Yızda Paççahiyvallame inçena deş vob.

³⁷ Pilatee Mang'uk'le eyhen:

– Ğu manke Paççahne?

I'see alidghınıy qele:

– Ğu qotkuda eyhe. Zı hək'ene karbışda şahaadat haa'asva uxu, ine dyunyelqa qarı. Vuşuyiy hək'ene sural Zal k'ırı alixhxhesın.

³⁸ Pilatee Mang'uke qiyghan:

– Hək'en sura vodunne?

Man qiyghınıy qiyğa, mana meer Yahudeeşisqa qığeç'u, manbışik'le eyhen:

– Zak'le Mang'ul nəxbınacab bınah g'ooce deş. ³⁹ Şoqa ədat vod, Peesaxnang'a zı vuşdemee sa insan g'ekkan. Həşder şos ıkkaxhee, vuşdemee «Yahudeeşina Paççah» g'aykkas?

⁴⁰ Manbışe alidghınıy qeleng'a, ts'irbı hı'ı eyhen:

– Mana deş, Barabba g'aykke!

Barabbamee g'uldur ıxha.

19

Pilatee I'sa çarmıxılqa qıkkeeva eyhe

¹ Manke Pilatee I'sa qıkkı, çümqüqqa heles ilekka. ² Eskeraaşed zazaake tac hı'ı, Mang'une vuk'lelqa giyxhe, paççahılqa xhineeyid, tanalqa ç'əran tanalinbı aly'a. ³ Manbı I'saysqana qabı «Yahudeeşina Paççah, geer qa'ana!» uvhu Mang'une aq'vays i'xiyxə ıxha.

⁴ Pilat meer g'aqa qığeç'u, Yahudeeşik'le eyhen:

– Haane, zak'le Mang'ul taxsir idveykıva sayid şok'le g'acecenva, Mana zı şosqa g'aqa qığayhe.

* **18:32** 18:32 I'see ögilycad Vuc çarmıxıl qık'asva eyhe (ilyaake 3:14; 8:28; 12:32). Roma imperiyee çarmıxıl gıvaxınıyxhe gyabat'anbı. Mana nekke yı'q'na caza vuxha. Məxüd g'elil qeepxhayne, cuvabil k'ırı ilydiyxhene nukaraaşik ha'a ıxha. Roma imperiyeyn hassırınxhiy, Yahudeeşe I'sa g'ayeqqa huvuniy gik'as.

⁵ Mane gahıl I'sa vuk'lel zazaakene tacıka, tanalyne ç'ərane tanalinçıka g'aqa qığeç'e. Pilatee manbışik'le eyhen:

– Mana İnsan haane!

⁶ Kaahinaaşine ç'ak'ınbışik'le, g'aravulyçeeşik'le Mana g'acumee, «Çarmıxıqqa ts'its'e'e, çarmıxıqqa ts'its'e'eva!» ts'irbı ha'a.

Pilatee manbışik'le eyhen:

– Mana şucar çarmıxıqqa ts'its'e'e, zak'le Mang'ul taxsir g'ece deş.

⁷ Yahudeeşine ç'ak'ınbışe mang'us alidghıniy qele:

– Şaqa sa q'aanun vob, mane q'aanunus sik'ı Mana qik'as ıkkın, Mang'vee Cuk'le Allahna Dix eyheva.

⁸ Pilatik'le man g'ayxımee, mana sık'ırar qəyq'ən giyğal. ⁹ Meer mana cune sarayeeqa ikkeç'u, I'sayke qiyghanan:

– Ğu nençene vor?

I'see mançis alidghıniy qele deş. ¹⁰ Pilatee Mang'uk'le eyhen:

– Zasne alidghıniy qidele? Vak'le ats'a dişde, Ğu g'aykkasır, çarmıxılqa ts'its'a'asır zasse əxə?

¹¹ I'see mang'us alidghıniy qele:

– Vas xəənçe huvu dexhaynxhiy, Zak vuççud vasse ha'as əxəs deşdiy. Mançil-allad Zı yiğne xılyaqa quvuyng'ulqa valeb geeb bınah gyooxha.

¹² Mançile qiyğar Pilatis Mana g'aykkas ikkiykan, Yahudeeşeme ts'irıka eyhen:

– Ğu Mana g'aykkee, ğu imperatorna hambaz deşurne. Şavaayiy cuk'le paççahva eyhe, imperatorılqa g'elil qıxhay eyxhe.

¹³ Pilatik'le manva g'ayxımee, I'sa g'aqa qıkkı, g'ayeyke hav'uyne yəqqə haakimne cigee giy'ar. (Mane yəqqı'k'le cühüt'yaaşine mizel Gabbatava eyhe ıxha.)

¹⁴ Peesaxayle ögiylin man yiğ ülycümən yiğ ıxha. Yı'q'ı'hiyna gah vuxha. Pilatee Yahudeeşik'le «Vuşda Paççah haaneva!» eyhe. ¹⁵ Manbışe ts'irbı ha'a, eyhen:

– De'eş, ak'an he'e, ak'an he'e! Mana çarmıxılqa ts'its'e'e!

Pilatee manbışike qiyghanan:

– Vuşda Paççahne çarmıxılqa ts'its'e'e?

Kaahinaaşine ç'ak'ınbışe alidghıniy qele:

– İmperatorule ğayrı şaqa paççah deşda!

¹⁶ Manke Pilatee I'sa çarmıxılqa ts'its'e'eva manbışisqa qele.

Eskeraaşe I'sa aqqı, qıkkekkana. ¹⁷ I'see çarmıx Vucecad alyaat'u, Vuk'ləna Bark'va eyhene cigeeqa ılqeç'e. (Cühüt'yaaşine mizel mane cigayk'le Golgotava eyhe.)

I'sa çarmıxılqa ts'its'a'a

¹⁸ Maa'ar I'sayle ğayrı q'öyre insanır çarmıxılqa ts'its'a'ana. Manbışda sa I'sayne sağıl, manasar solul ıxha. I'sa Vuc manbışde yı'q'nee ıxha. ¹⁹ Pilatee q'uval ooad «Yahudeeşina Paççah Nazaretğançena I'sava» ok'an hı'ı, çarmıxıl ooqa givaxana'a.

²⁰ I'sa çarmıxılqa ts'its'ıyn ciga şaharıs k'ane ıxhayke, Yahudeeşine geebınbışe man otk'unıynbı qətg'ı'ynbı. Q'uval ooyud cühüt'yaaşine, latınne, yunanne mizyaaşıl otk'un ıxha. ²¹ Man g'acu, kaahinaaşine ç'ak'ınbışe Pilatik'le eyhen:

– «Yahudeeşina Paççah» deş, «Cuk'lecad Vucee Yahudeeşina paççahva, eyhenava» ok'ne.

²² Pilatee alidghıniy qele:

– Zı ok'anasın otk'unıyn.

²³ I'sa çarmıxılqa ts'its'ıyne gahıl, Mang'un tanalinbı alyaat'u, yoq'ne eskerıs cone yı'q'nee qa'a. Sayid q'omançe k'anyaqqame iyxhuyn ciga deşin, sa bıırne parçeykecad hı'ıyn gurt ıxha. ²⁴ Manbışe sana-sang'uk'le eyhen:

– İn qit'dyaxxas, çöp k'eççes, şavus gitxhuy gexha.

Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn eyxhe:

«Yızın tanalinbı cos bit'al ha'as,

yizde tanalinçinemee çöp k'eççes».*

²⁵ I'sayne çarmıxne k'ane yed, yedina yiçu, Klopasna xhunaşşe Mayram, sayır Magdaleençena Mayram ulyobzur vuxha. ²⁶ I'sayk'le Cune yedine k'ane, Cus geer ıkkanna teleba g'acu, Mang'vee yedik'le eyhen:

– Yed, ina yiğna dix vor!

²⁷ Qiyğa telebayk'led eyhen:

– İna yiğna yed vor!

Mançile qiyğa telebee mana cune xaaqa qiykekka.

I'sayn qik'uy

²⁸ Qiyğa I'sayk'le, gırgın bıkırxha g'acu, eyhen:

– Xhyan ıkkann!

Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn eyxhe.

²⁹ Maa'ad ç'ürç'ümən çaxırnan g'ab ıxha. Eskeraaşine sang'vee ç'ürç'üməne çaxıreeqa gupk'a k'yooq'a. Qiyğa züfa eyhene alayne q'i'sılqa gupk'a qı'xı', I'sayne ghalesqa qa'a. ³⁰ I'see ç'ürç'ümən çaxır ghalyaqa ıkkekkann. Qiyğa «Bıkırxhaynva» uvhu, vuk'ul g'abaççena, rı'hı'd qığeç'en.

³¹ Ülcümən yiğ ıxha. Ögiyle Şabbat qööva Yahudeeşine ç'ak'ınbışe Pilatıke «Çarmıxılqa ts'its'av'uyınbışın g'elin barkv'bı haq'var hı'ı†, qüvxüynbı çarmıxıle gyaaqgeva» eyhe. Manbışis qüvxüynbı Şabbatne yiğıl çarmıxıl avxu vukkan deşdiy. Mane ögiyle qööne Şabbatne yiğıl xədn bayram ıxha. ³² Manke eskerar abı, I'sayka çarmıxılqa ts'its'av'uyne insanaaşın ts'etta sang'un, qiyğad mansang'un g'elybı haq'var ha'a. ³³ I'sayne k'anyaqa qeepxhayng'a, Mana qik'u g'acu. Mang'un g'elybı haq'var ha'a deş. ³⁴ Eskeraaşine sang'vee Mang'une ak'vaayk nizeyka q'əç' haa'a, mançe xhyaniy eb gyobatstse.

³⁵ Man g'acuyng'vee vucee şahaadat haa'a, şunad mançılqa inyam he'ecenva. Mang'una şahaadat hək'ena vob, mang'uk'le cuk'led vucee hək'en eyheva ats'an.

³⁶ Man gırgın Muq'addasne Otk'unee otk'uniyn xhinne, eyxhe: «Mang'una sacab bark'v havaaq'aras deş»‡. ³⁷ Sa menne Otk'unee otk'un vod: «Manbışe mang'une tanak ciga ha'as, mang'uqa ilyaakas»§.

I'sayn k'eyxhiy

³⁸ Mançile qiyğa Arimateeğançena Yusuf Pilatısqa arı, I'sayn mayıt qeqqa. Yusuf I'sayna teleba ıxha. Mana Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəyq'ənvə, man şavuk'lecad eyhe ıxha deş. Pilatee I'sayn mayıt alyaat'as Yusufusqa haysaran. Mang'veeyid I'sayn mayıt arı, alyaat'an. ³⁹ Yusufukasana Nikodimır ıxhana, manar mısamecar I'saysqa xəmdə arınaniy. Nikodimee xhebts'al (30) kilolqa ələən alıkkıyn yugun evanan gətraniy aloye adayle. ⁴⁰ I'sayn mayıt çarmıxıle gyaqqı, Yahudeeşine ədatbışis sik'ı, ətirbışika katanıke hı'iyne kafaneeqa hiyk'ar. ⁴¹ I'sa çarmıxılqa ts'its'ıiyne cıgee bağ

* **19:24** 19:24 İnəxüd Zaburee otk'un (21:19). † **19:31** 19:31 G'elin barkv'bı haq'var hı'ı: Mısayne Q'aanune gıvaxın gyapt'ıynbı verığ ky'ooçesse yivele g'avşes vukkanva otk'un. Çarmıxılqa ts'its'av'uyınbımee mankecab habat'a vuxha deş. Manbışde sabaranbışın hapt'iy xılece yiğbına ts'its'exhe ıxha. Manbı çarmıxıl xıleppışike gıvaxın vuxhayke, manbışisse avts'esınmeen nafas alışşes əxə ıxha deş. Mançıl-allab manbı sık'ılbaxheeyib g'elılqa suğootsasniy vukkan. Gıvaxınne cıgee g'elybı haq'var hı'ıynbımee, g'elybışe uvqıdyaaqava, nafas haxıles dəxı' zaraba habat'a vuxha. ‡ **19:36** 19:36 İnəxüd Mısa peyğambarne qöd'esde kitabee otk'un (Qığeepç'iy 12:46). Maad Peesaxne bayramus gyuvk'iyne urgne hək'ee otk'un. § **19:37** 19:37 İnəxüd Zakariye peyğambarne kitabee (12:10).

ixha. Mane bağeeyib mankilqamee vuşucar k'ideyxhına sa mağara vuxha. ⁴² Ögiyle cühüt'yaaşin Şabbatın yiğ qöova, I'sayn mayıt mane k'anene mağareeqa giyxhe.

20

I'sa üç'ür qexhe

¹ Ülycümne ts'ettiye yiğıl, vacarıl, çakra miç'eer, Magdaleençena Mayram mağareene nyuq'vnesqa ayreele. Məng'ık'le g'aye mağarayne ghalençe g'avşu g'ooce.

² Mana zaara g'adarxhun, Şimon-Pyoturneyiy I'says geer ıkkanne şene telebayne k'anyaqa qarı, manbışik'le eyhen:

– Yişda Xərna mağareençe qıkkıvur, nyaqa qıkkıyid şak'le ats'a deş.

³ Pyoturiy manasa teleba g'aqa qığeepç'ı, mağaraysqana avayk'an. ⁴ Mana q'öyürsana sacigee g'adaaxvan vooxhe. Şena teleba Pyoturele sik'ırza zaara ı'ğiykır, mağaraysqa ögil hiyxhar. ⁵ Mana k'yorzul aqa ilyakkımee katanıke hav'una kafan ab g'ooce, vucme aqa ikkeç'e deş. ⁶ Mang'uqar qihna Şimon-Pyotur qarı, mağareeqa ikkeç'e. Mang'uk'le avxuna kafaniy ⁷ I'sayne vuk'lelqa gyuvxhuna desmal g'ooce. Desmal sav'u kafanıke curayba gyuvxhu vuxha. ⁸ Manke mağaraysqa ögil qarına şena telebar aqa ikkeç'e. Mang'uk'le man g'acu, inyam ha'a. ⁹ Manbışe I'sa hapt'ıynbışde yi'q'neençe oza qixhesva, Muq'addasne Otk'unee otk'unin ciga yugda vuk'leeqa k'eççu ixha deş. ¹⁰ Qiyğa telebabı xaybışeeqa siviyl'al.

I'sa Magdaleençene Mayramısqa arayle

¹¹ Mayram mağareene nyuq'vnesne geeşe ulyorzul yixha. Mana geeşe-geeşe kyorzul mağarayne aqa ileeka. ¹² Maa'ar cagvaran karbı ali'ına q'öyre malaaik g'ece. Manbışda sa I'sayn mayıt gixhxhiyne cigayne vuk'ulynane cigee, manasar g'elybınane cigee gyu'ur ixha.

¹³ Manbışe qiyghan:

– Zəiyfa, nya'a geeşe?

Mayrameeyid manbışik'le eyhen:

– Yizda Xərna nyuq'vneençe qıkkıvur, nyaqa gixhxhiyid ats'a deş.

¹⁴ Man uvhu yi'q'ələqa ileekiyle qiyğa, I'sa maa ulyorzul g'ece. Yic mana I'sa ixhay cek'le ats'axhxhe deş.

¹⁵ I'see məng'ıke qiyghanan:

– Zəiyfa, nya'a geeşe? Vuşune t'abal ha'a?

Mayramık'le Mana bağban ixhay ats'axhxha, eyhen:

– Xərna, ğu Mana qıkkıxheene, nyaqayiy gixhxhı zak'le eyhe, zınar hark'ın Mana alyart'as.

¹⁶ I'see məng'ık'le eyhen:

– Mayram!

Manar sayk'ı, I'sayk'le cühüt'yaaşine mizel eyhen:

– Ravvuni!

(Mə'əllimva eyhen vodun.)

¹⁷ I'see məng'ı'k'le eyhen:

– Zı ıqmaqqa, Zas Dekkisqa ılqeq'es ıkkann. Yizde çocaaşısqa hark'ın, manbışik'le eyhe: «Yizde Dekkine – vuşde Dekkine, Yizde Allahne – vuşde Allahne k'anyaqa ılqəə».

¹⁸ Magdaleençena Mayram telebabışde k'anyaqa qarı, manbışik'le eyhen:

– Zak'le yişda Xərna g'acu!

Mang'vee cek'le hucoovayiy uvhu, man yuşan ha'an.

I'sa telebabışısqa arayle

19 Ülycümne ts'ettiyne yiğine, vacarne exhal, Yahudeeşine ç'ak'ınbışile qəvəyq'ənva, telebabinane cigayn akka qı'ı eyxhe. Sayır sayangara maqa I'sa arayle. Mana yı'q'nee ulyorzul eyhen:

– Şos salam vuxhena!

20 Manıd uvhu, telebabışik'le Cun xileppıyiy ak'vaa hagva. Telebabışik'ler yişda Xərna g'acu, şadeebaxhenbı. 21 I'see manbışik'le meed eyhen:

– Şos salam vuxhena! Dekkee Zı g'axuvuyn xhinne, Zınab şu g'uxoole.

22 Manıd uvhuyle qiyğa, I'see manbışılqa uf av'u, eyhen:

– Muq'addasın Rı'h aleet'e! 23 Şavneyiy şu bınahıle ılğeeç'ı, manbışda bınah havaakalasda, şavneyiy bınahıle şu ilyhideepç'ı, manbışda bınah havaakalasdeş.

I'sa Tomasısqa arayle

24 Yıts'ıq'vəne (12) telebayna sa eyxhena Q'ömkale donana Tomas, I'sa arımee, manbışde k'ane ıxhadeş. 25 Manesa telebabışe Tomasık'le «Yişda Xərna g'acuva» uvhumee, mang'vee eyhen:

– G'adaxbışe Mang'une xilepbışik hı'ıyn cigabı g'ıdecu, mançik zı t'ub sidyoot'eene, ak'vaaykıl xıl qidet'veene, şu eyhençılqa zı hayexhedeş.

26 Molyne yiğile I'sayn telebabı meeb xaa sacigeeqa sabımee, Tomasır manbışika eyxhe. Akkabı qı'ı ıxheeyid, I'sa aqa ikkeç'ena. Mana yı'q'nee ulyorzul eyhen:

– Şos salam vuxhena!

27 Mançile qiyğa Tomasık'le eyhen:

– T'ub inyaqa hopke, Yizde xileppışıqa ilekke. Xılid hotku, Yizde ak'vaalqa gıxhxhe. İnyamdeşda mexhe, inyamnana ıxhe!

28 Tomasee Mang'us alidghınıy qele:

– Ğu yızda Rəbb, yızda Allah vor!

29 I'see mang'uk'le eyhen:

– Vak'le Zı g'acuyñıl-allane inyam hı'ı? G'ıdecu inyam ha'anbı nımee baxtivarariy!

30 I'see telebabışde ulene ögil medın geed əlaamatbı hagu, manbı ine kitabee otk'undeş. 31 İnyaa otk'unınbı, mançıl-alla otk'un, I'sa Masixh* ıxhalqa, Allahna Dix ıxhalqa şu inyam he'ecen. Mang'une doyulqa inyam he'ee, şoqa gırgıne gahbışılda ı'mı'r vuxhes.

21

I'sa telebabışısqa golyune k'aneqa arayle

1 Sabara gahıle I'sa Tiberiıayne (Galileyne) golyune k'aneqa meer telebabışısqa arayle. Man inəxüd ıxha: 2 Şimon-Pyotur, Q'ömkale donana Tomas, Galileyayne Kana xiveençena Natanael, Zavdayn dixbıyiy I'sayna q'öyre merna teleba sacigeeqa savayle. 3 Şimon-Pyoturee manbışik'le eyhen:

– Zı baluğ aqqas ı'qqə.

Mansanbışed mang'uk'le eyhen:

– Şınab vaka vüqqə.

Manbıb apk'ın, sanab lotk'eeqa gıviy'ar. Mane xəmdə manbışısse vuççud aqqas əxədeş.

4 Çakra miç'eer I'sa golyune mıglek ulyorzul eyxhe, telebabışik'leme Mana I'sa ıxhay ats'axhxhedeş.

5 I'see manbışik'le eyhen:

* 20:31 20:31 Masixh: man cuvab «q'ış qadğuna» eyhen vodun. Avaala İzrailil məxdın ədat ıxha, kaahinaaşine, paççahaaşineyiy peyğambaraaşine vuk'lelqa q'ış qadağva ıxha. Man q'öd'esın I'sayn do Allahee Mana g'əyxi'nava eyhen vod. İzrailıybışik'le peyğambaraaşe uvhuynbı ats'a ıxhal-alla, manbışe Masixh qarı cun millet duşmanaaşike g'attixhan hı'ı, dyunyeys xəbvalla hav'uy gozet ha'a ıxha.

– Uşaxar, oxhanasın hucoomecad aqqıyne?

Mang'us alidghıniy qele:

– De'eş.

⁶ I'see meed eyhen:

– Tor lotk'ayne sağne surale k'eçvee, aqqasın.

Manbışed tor k'yadaççen. Toreeqa manimeen baluğ qadayle, manbışisse yı'q'valike tor qığaççes dəxə aaxva. ⁷ Manke I'says geer ıkkanne telebee Pyoturuk'le eyhen:

– İna yişda Xərna vor.

Şimon-Pyoturuk'le mana yişda Xərna ıxhay g'ayxhımee, mang'vee nootsacad tanale g'ayşuyn tanalinbı culqa alitk'ır, xhineeqa ayhe. ⁸ Mansa telebabımee, mang'uqab qihna lotk'eecab baluğnan torud hadağva qabayle. Manbı geeb əq'əna apk'ın vuxha deş, q'öd vəş (200) xilekkumnacab xhineeqa ikkeepç'ı vuxha. ⁹ Manbı lotk'eençe qığeepç'ımee, maa'ad gyotxhanan ts'a, çılqa gixhxiyn baluğiy çine k'anedın gıney g'ece. ¹⁰ I'see manbışik'le eyhen:

– Həşde şu aqqıyne baluğaaşıke qale.

¹¹ Şimon-Pyotur lotk'eeqa ilqeç'u, vəşşe xhots'ale xhebille (153) xədn baluğnan tor ts'its'ı'ı, golyune mıgleqqa qadayle. Baluğar geed ixheeyid, tor qıt'axxa deş. ¹² I'see manbışik'le eyhen:

– Qudoora, miç'eediyn otxhuniy oxhne.

Telebabışde neng'veecad «Ğu vuşuneva?» qiyghanas yik' ha'a deşdiy. Manbışik'le Mana yişda Xərna ıxhay ats'anniy. ¹³ I'sa k'anyaqa qarı, manbışis gıneyiy baluğ hele.

¹⁴ I'sa üç'ür qıxhayle qiyğa, xhebir'es telebabışisqa arayle.

I'sayna Pyoturukana gaf

¹⁵ Miç'eediye otxhuniye qiyğa, I'see Şimon-Pyoturuk'le eyhen:

– Yuhanna dix Şimon, vas Zı, manbışis Zı ıkkanançile, geerne ıkkannan?

Pyoturee Mang'uk'le eyhen:

– Ho'o, yizda Xərna, Vak'lecad zas Ğu ıkkıykınıy ats'an.

I'see mang'uk'le eyhen:

– Hark'ın, Yızın urgbı uxhiyxhne.

¹⁶ Q'öd'es meed Pyoturuk'le eyhen:

– Yuhanna dix Şimon, vas Zı ıkkannane?

Mang'veeyid I'sayk'le eyhen:

– Ho'o, yizda Xərna, Vak'le zas Ğu ıkkıykınıy ats'an.

I'see mang'uk'le eyhen:

– Yizde vəq'əbışda hee'e.

¹⁷ Xhebid'es Pyoturuk'le eyhen:

– Yuhanna dix Şimon, vas Zı ıkkannane?

Pyoturee xhebid'es I'see cuke «Zı ıkkannaneva?» qiyghınıys aq'va qı'ı, Mang'uk'le eyhen:

– Yizda Xərna, Vak'le gırgın ats'an, zas Ğu ıkkıykınıyid ats'an.

I'see mang'uk'le eyhen:

– Hark'ın, Yızın vəq'əbı uxhiyxhne. ¹⁸ Zı vak'le hək'en eyhe, ğu mek'vranang'a ğucad valqa tanalinbı ali'ı, vas ıkkanne cıgeeqa hayk'annaniy. Q'əs qıxhameeme, ğu xıleppı hotk'es, mering'veeyid valqa tanalinbı alya'as, vas dekkaneçar cıgeeqa ıkkees.

¹⁹ Məxüd Mang'vee Pyotur nəxüriy qik'asva, cune qik'uykar mang'vee nəxüriy Allah axtı qa'asva eyhe ıxha. Manıd uvhuyle qiyğa, Mang'vee Pyoturuk'le eyhen:

– Zaqar qihna qora.

²⁰ Pyotur yı'q'əlqa ilyakkımee, I'says geer ıkkanna teleba coqar qihna qöö g'ece. Exhaliyn kar otxhanang'a I'says inekke k'ane g'alirxhu «Yizda Xərna, Ğu mering'une xıyaqa qelesda insan vuşuneva?» qiyghınna teleba mana ıxha. ²¹ Pyoturuk'le mana teleba g'acu, I'sayk'le eyhen:

– Yizda Xərna, mang'uk hucoona ixhes?

²² I'see mang'uk'le eyhen:

– Zı qalesmee mang'un üç'ürre axuy Zas ıkkıykıninxhiy, mançike vas hucoona? Ğu Zaqar qihna qora.

²³ Mana gaf vuxhayle qiyğa, telebabışde yı'q'nee mana teleba qik'as deşva gaf gyooxha. I'see mana qik'as deşva uvhu deşdiy. Mang'vee saccu «Zı qalesmee mang'un üç'ürre axuy Zas ıkkıykıninxhiy, mançike vas hucoonevaniy?» uvhu.

²⁴ Manbı otk'unna mana teleba vor. İn karbı ıxhavad şahaadat mang'vee hav'u. Şak'led ats'an mang'una şahaadat hək'ena vob.

²⁵ I'see hı'iyn geed medın karbıd vodunbı. Yizde uvhuyn, Mang'vee hı'iynmeen gırgın karbı sassadna otk'uniynxhiy, otk'uniynmeen kitabbı ine dyunyeeqa oharas deşdiy.

Cühüt'yaası otk'unin kağız

11

⁸ Allahee qort'uling'a, cun xav g'aleççu, İbrahim inyam vodva, mirasna alyapt'asde cigeeqa k'ırı alixhxhı, ayk'an. Mang'uk'le nyaqa ı'qqəvacar dya'ts'a yəqqı'lqa qıgeç'e.

⁹ Mana inyamıka cus cuvab huvuyn cigeeqa qarı. Mane cigeaab manar, dix I'saq'ır, neva Yaaq'ubur menne cigayn insanar xhinne çadırbışee aaxva vuxha. I'saq'ısıd Yaaq'ubusud cus xhinne man mirasna cuvab huvu ıxha. ¹⁰ Mang'vee xəybışee Allahee aalyav'una it'umun xhebbınanayiy memarır Allahnana İyerusalimniy gozet haa'a.

¹¹ İbrahimın senbı ılğeeç'u ıxheeyid, Sarrayse vuxhne eexvas deexə yixheeyir, inyam ıxhal-alla mang'usse dek ixhes əxəna. Mang'vee cuvab Huvuyng'ulqa inyam hı'il-alla. ¹² İnəxüd İbrahimıke, tan q'əs qıxhayne sa insanıke xəədn xənebımeen, deryahne mıglekın qətgəs-ələtgəs dexhen g'umbumeen insanar g'avayle.

¹³ Man gırgın insanar inyamıka, cos cuvab huvuyn kar g'idecu habat'a. Manbışik'le man karbı əq'ənanəcad g'acu şadebaxhenbı. Manbışe coled alqa eyheynniy şı menne cigeençe qabı, gardanaqa alyat'an, hammaşıys deş vob ine ç'iyene aq'val.

¹⁴ Şavaayiy həməxdun cuvab eyhe, mang'vee mane cuvabıka hagvan, vuce hək'ena vatan t'abalaa'a vuxhay. ¹⁵ Manbışde fikree saccu co qıgeepç'ına ölka vuxhaynxhiy, manbışisse maqa savaak'alas vəxəsnbıniy. ¹⁶ Manbışis yugna xəybışeena vatan vukkan vuxha. Allahee manbışis şahar alyav'u. Mang'us ine insanaaşıl-alla naş qexhe deş, cona Allah vorva eyhes.

¹⁷⁻¹⁸ Allahee İbrahimıs cuvabniy huvu: «I'saq'ıke g'abıynbı yığna nasıl vuxhesva». Mançıl-allad İbrahim siliys ı'xı'yne gahıl, mang'vee inyamıka, qıdiykkın cuqa vornacar sa dix I'saq' q'urbanna allya'as ıkkekkı. ¹⁹ Mang'une fikree ts'ettiykecad Allahısse hapt'ıynbıb muğur qaa'as vəxənbıva ıxhal-alla, hapt'ıynbışisse xhinne, mang'vee I'saq' yı'q'əlqa alyarat'a.

²⁰ I'saq'ee, cune dixbışde Yaaq'ubneyiy Esavne vuk'lelqa qalesde yığbışis inyamıka xayır-düə hoole.

²¹ Yaaq'ub qek'ang'a, Yusufne q'önesa duxays inyamıka xayır-düə hoole. Qiyğar cune əsaak qırzıl Allahne ögiyl kyoyzarna.

Yaaq'ubee otk'unin kağız

İn kağız Yaaq'ubee, I'sa Masixhne xınee otk'unva eyhe. Mana I'sa Masixhne İyerusalimeene ummatna xərna ıxha.

Yaq'ubee man I'sayne cühüt' telebabışisva otk'un. Mançil-allad mang'vee ek'da-ek'da cühüt'yaaşine Muq'addasne Otk'unıybışeençen misaalabı qalya'a ıxha. Mang'vee imanıs sik'ı nəxübiy ı'mı'r haa'as vukkanva otk'un. Sayid mang'vee karnanbışdeyiy kardeşinbışde, düəyne, sabırne, mizene hək'ee oyk'an. Yaq'ubne q'omane, ts'eppiyne fıkrıbışda sa – iman çis sik'ıyn işbı dena qek'an.

Yaaq'ubee salam hoole

¹ Zı Yaaq'ub Allahnayıy yişda Xərna eyxhene I'sa Masixhna nukar vor. Zı şos, milletbışde yı'q'nee opt'ul-opxulne yits'ıq'vəne (12) İzrailıne nasılıs salam hoole!

K'orana ək'eliy iman

² Yızın çocar, şu geedne dağamne karbışika siliys üvxiyxəmee, mançis geeb şadeepxhe. ³ Şok'le ats'an vuşun iman siliys ı'xı'yxəmee, şos sabır xə t qexhe. ⁴ Sabır vuşde ad manimee xə t qixhes ıkkən, şu gırgıne karee kaamilyba, mu'munba vuxhecənva. Məxüb şu vuşde yik'eene gırgıne yugne karbışılqa hıvıxharasınbı. ⁵ Vuşde şavukamecab k'orana ək'el hıvıdıyxharxhee, mana Allahıke hevqe. Mang'vee mana qıvdiykkın, hexxan ittevhu gırgıng'us hoole. ⁶ Şavaayıy hooqqa, vooxheyedyooxheyeva immeyhecən, hasre mançılqa inyam he'ecən. Vooxheyedyooxheyeva eyhenar, mıtısın ı'ğviykar hav'u dağabaççene deryahne mırtık akar. ⁷ Hasre məxrıne insanne ək'leeqa qımaylecən, mang'us hucoomecad Rəbbe helesınnıyxhanva. ⁸ Məxrına sa karal it'umra ulyoyzardeş, nenacab yəq avqaqqadeş.

Karnanayıy kardeşda

⁹ İmannane kardeşde insanık'le cuna axtına ciga vaats'a vuxhes vukkan. ¹⁰ Karnang'uk'lemee cuna avqana ciga vaats'a vuxhes vukkan. Mana çolun t'et' xhinne hı'ç'ı'ğənasda. ¹¹ Veriğ qığevç'umee, mançine yıssyaxaalın ok' qooqqaa'a, ok'alın t'et' k'yatk'ınmee, mançına micagıyvalla avayk'anna. Həməxrır karnana insan cune işbışee k'eçe.

Siliys üvxiyne hək'ee

¹² Siliys ı'xı'yxəmee, sabır hı'ına insan nimee baxtivariy! K'anyaqqamee öörxı'ıng'us Allahee yugna pay, gırgıne gahbışisda ı'mı'r hevles. Allahee mana pay Vuc ıkkənanbışde gırgıng'us hevlesva cuvabniy huvu. ¹³ Siliys ı'xı'yxəmee, hasre neng'veecad «Allahee zı siliysır ı'xı'yxəva» immeyhecən. Allah Vuc pisde karbışika siliys ı'xəs eyxhedeş, Vuceeyir vuşucar pisde karaka siliys ı'xı'yxənədeş. ¹⁴ Gırgın insanar cos ıkkəanne karbışıncab siliys üvxi'yxə, mane karbışın manbı hoot'alanbı, çılqa saa'a. ¹⁵ Qiyğa man ıkkənan kar yik'ek at'itq'ınxhee, siyk'alan bınahılqa, hav'una bınahıb geeb quvxha insan gek'ana.

¹⁶ Zas vukkanan çocar, horan humoot'alcen! ¹⁷ Yugna barakat, nekke yugun gırgın karbı xəənçənıbı vodunbı. Man gırgın Dekkee huvuyn vodun. Mang'vee veriğ, vaz, xəneıbı itxhın. Mana badal dyooxhene yugvalile sayır uvhuynçile sidiyk'alna vor. ¹⁸ Mang'vee şı qopkune cuvabıka ipxhın. Mang'us Cus vukkiykın, şı g'əvxü, Vuce itxhinne karbışın ts'eppiynbı hav'u.

Allahee eyhen g'ayxhı, man hı'iy

¹⁹ Zas vukkanan yızın çocar, hasre gırgıne insanaaşe k'ırı alixhxhesnang'a k'ırıbı ç'ak'ıda aaqecen, cuvab eyhesnang'amee, ghal k'ılda eeqecen, qələsın eyhesnang'ab sabırıka vuxhecen. ²⁰ İnsan qəlıkanang'a, mang'vee Allahıs ıkkanan qotkun karbı ha'a deş. ²¹ Mançıl-allab pisvaalab, qəlib g'alepçe. Allahee şok'le eyhençıl yugda k'ırı alixhxhe, Mang'une cuvabıqı ooğançe avqa ilymaaka. Mang'un cuvab vuşde ad xə t qıxhecen. Mançisse şu g'attivxhan ha'as vəəxə.

²² Allahee eyhençıl saccu k'ırıcad deş alixhxhes ıkkın, mançın eyhenıd ha'as ıkkın. Deşxheene, şucad şos horbı ha'anbı xhinne eyxhe. ²³ Uvhuyn g'ayxhı man hıdya'ana, naxvareeqa ilyakkane insanık akar: ²⁴ Mana cuqacar ilyakkı, şaqana ark'ınmeeyir, mankecar vuc nəxrına ıxhay yik'el hiyxan. ²⁵ Şavaayiy Allahna qopkuna, g'attivxhan haa'ana Q'aanun vuk'leeqa k'yabaççe, Q'aanunun hucooyiy eyhe ha'a, g'ayxhiyn yik'el hıxan hıdya'a, məxrına insan cune işee baxtivar ixhes.

²⁶ Vuşde neng'unemecad ək'eleeqa vucee Allahna yəq' avquva qööxhee, məxrıng'usse mızib saa'as dəəxəxhee, mang'vee cuscad horbı ha'a. Mang'vee avquna Allahna yəq'ı'b nişiscab kara abayle deş. ²⁷ Allahne, yışde Dekkine ögil məttına, bınah deşda, Allahna yəq' avquna ina eyxhe: dekkiy yed dena avxuynbışis, adamer dena avxuynbışis dağamiyvaleeqa gyapk'ımee, manbışda haa'ana, dyunyeyne mı'q'ı'ne işbışılqa ilydekkana.

2

Gırgınbı akaraba avqe

¹ Yızın çocar, nureene I'sa Masıxhılqa, yışde Xəring'ulqa şu iman ha'axhee, şu, sa insan mansang'ule ooqa aqqas ıkkın deş.

² Şu sabıyne cigeeqa, hiib-qıib q'öyre insan ikeepç'eene, manbışde sang'ul gıranın tanalınbıyiy t'ubelib k'ınəəğəyna t'ucva vuxheene, q'ör'es ikkeç'unar kar deşda, yisseyne tanalınçee ixheene. ³ Şu gıranın tanalınbı alı'yıng'uqa ilyaakı: «Qora, ina yugna cıga vob, inyaa gyu'reva», kardeşing'uk'led «Ğu maa'acar ulyozreva», «De'eş, ğu qarı, yizde g'elybışeekar gyu'reva» uvheene, ⁴ şu məxür sa mansag'ule ooqa aqqaqqa, karı'dəən fıkrınan haakımar xhinne qeebaxhe.

⁵ Zas vukkanan çocar, həşde şu zal yugda k'ırı alixhxhe. Allahee ine dyunyel kar deşınbı g'əvxü, manbışis geed iman huvu. Mang'vee cuvabniy huvu, Cuna Paçcahiyvalla Vuc ıkkanne gırgıng'us hevlesva. Məxüd Mang'vee kar deşınbışis ha'as. ⁶ Şumee kar deşda uleke alışşu. Nya'a, şu karnanbışe dişde hooç'an-g'ooç'an, məhkamabışeeqa ts'its'aa'a? ⁷ Nya'a, manbışe dişde, vuşde Xəring'un I'sa Masıxhın do g'eliqqa hele?

⁸ Allahne Paçcahivaline Q'aanunee otk'un vod: «*Vas k'anena, vas ğu nəxüriy ıkkın həməxür ikkiykne*». Şu man eyhen ha'axhee, yugda vod ha'a. ⁹ Şu sa insan mansang'ule ooqa aqqaqqaxhee, şu Q'aanunun eyhen ha'a deş, bınah haa'a. ¹⁰ Şavaayiy Q'aanunee eyhe-eyhen ha'a, mançeedın sa karxheeyid hıdya'a, gırgına mansançına bınah mang'us vob. ¹¹ «*Zina hıma'ava*» Uvhuynge'e «*Gimek'avad*» uvhuynniy. Ğu zina hıdyı'ı, insan gik'veene, meer Q'aanunun eyhen hıdya'ana xhinnekar eyxhe.

¹² Allahee insanar g'attivxhan haa'ane Q'aanunus sik'ı şu məhkameeqa ts'its'a'as. Mançıl-allad ghalençe qı'ğəənçılqab, şu ha'ançılqab yugba fıkrı hevle. ¹³ Rəhi'm hıdyaa'ang'uka rəhmıka vuxhes deş. Ğu rəhmıxaxhee, Rəbbeeyid vas rəhmıkan məhkama alğahas.

İmaniy işbı

¹⁴ Yizin çocar, şavaameecad «Zaqa iman vodva» eyheme, çis sik'ınid işbı hidya'amee, nya'a, mançike hucoone ixhes? Məxdine imanısse mana g'attixhan ha'as əxəyee? ¹⁵ İlyaake, vuşde çocuqayee, yiçuyqayee tanalqa alya'aniy otxhanan kardeşhee, ¹⁶ şunad manbışis ıkkanne karbışın nencad hidevu, manbışik'le «Nişinacab humaa'a, g'ümə apk've, kar oxhneva» uvhuva, nya'a, mançike manbışis hucoona hiyxhar? ¹⁷ İmanid həməxüdüd vod, şoqa mançis sik'ıyn işbıdeşhee, man qik'uyn xhinne eyxhe.

¹⁸ Vuşde şavussemeccad eyhes əxə: «Vaqa iman vod, zaqad mançis sik'ıyn işbı». Vasse yığın iman mançis sik'ıyn işbı dena hagvas əxəsınne? Yizin imanid yizde işbıdcad hagvas. ¹⁹ Ğu Allah sa vornava inyam ha'axhee, manid yugda vod. Vak'le ats'an, mançilqa cinaaşed inyam ha'an, Mang'ule qətq'ı'n, mançisib zeze ooxhana.

²⁰ Ək'eldeşda insan, vak'le mançis sik'ıyn işbı denan iman nişiscad karai'dəəva ats'anne? ²¹ Yişda dek eyxheene İbrihimee, cuna dix I'saq' q'urbanbı allya'ane cigalqa gixhximee dişdiy, Allahee mana qorkunava uvhu? ²² Vak'le g'ecen, mang'un işbiyi iman sana-sançike cureedaxxhedeş. Mang'une işbişe, mang'un iman hək'en ixhay hagu. ²³ Məxüd Muq'addasne Otk'unee otk'unin eyxhe: «İbrihimee Allahee uvhuynçilqa inyam ha'a, mançil-alla Rəbbeyir mana qorkuna insan xhinne hı'sab ha'a». İbrihimik'led Allahna hambazva eyhe. ²⁴ Şok'leccad g'ecen, insan saccu imanıkacardeş, hı'iyne işbişikar çikana qorkuna eyxhe.

²⁵ Yəqqı'le qığeyç'una Raxav yik'el qiyelee'e. Məng'ee izrailybışe g'axuvuynbışis aaxvasda ciga huvu, manbı mennecab yəqqı'n yı'q'əlqa savaak'al hav'u*. Nya'a mana, mane yice hav'uyne işil-alla dişdiy qorkuna hı'sab hey'i?

²⁶ Nəxdıy can nafas dena qek'a, həməxüdüd iman çis sik'ıyn işbı dena qek'a.

3

Mizene hək'ee

¹ Yizin çocar, şoqa geeb məəllimar mooxhecen. Şok'le ats'an, şi, məəllimaaşe geed yı'q'ı'n hı'sab qeles. ² Yişde gırgıng'vee gellesde işbişee bınah haa'a. Şavaayiy cuvab eyheng'a bınah hidyaa'a, mana mu'mun, cussecar vuc xile aqqas əxəna insan vor.

³ Balkanaaşe şi eyhen he'ecenva, şi mançine ghalyaqa g'antarağa qa'a. Mançile qiyğab şi mana şas vukkanne suralqa alivk'ar haa'a. ⁴ İlyaake, nimee xədn gamı ixheeyid, nimee ç'ak'ın mıtsbı e'eeyid, man ar ulyorzulyung'vee k'ınne ruluka, cus ıkkanne suralqa he'ekka. ⁵ Mizenid həməxüd ha'a, tanan sa k'ının sura ixheeyid, çincab vuc geeb xəbna xhinne haagva. İlyaakende, sa k'ınne ts'ünqün bıkırın ç'alagcad gyoxhxhan ha'a. ⁶ Mizib ts'acab vobna. Miz canane əzaabışde əree nekke qopkuvalladeşin əzaa vod. Mançin insan bıkırır əqə'əna. Mana cehinnyamıke g'ooxha, qiyğab mançin ı'mı'rcab gyooxhan ha'a.

⁷ Gırgıncad həyvanar, şit'yar, hadağvan həyvanar, deryaheedın həyvanar, manbı insanaaşisse saq'vana'as əxənbı. ⁸ Miz saq'vana'asmee insanaaşine neng'ussecab vəəxədeş. Miz avqas dyooxhena balyaa vob, mana gyabat'ane zəhərıka gyavts'u vob.

⁹ Şi mane mizeka yişda Rəbb, Dekkır axtı qa'ana, insanaaşisib bed-düə haa'ana. Nya'a, gırgın insanar Allahee Cuk akaraba dişde ipxhın? ¹⁰ Sa ghalençecab şukurub, bed-düəyib qığəəna. Yizin çocar, məxüd ixhes ıkkanddeş. ¹¹ Sa xhyan ı'lqəəne

* **2:25** 2:25 Allahee cos helesva uvhuyn cigabı İzrailybışe aqqımee, manbı qabı hiviyxharanbı İyerixon eyhene şaharısqa. Manbışe şahareeqa q'öyre caasus g'ıxele. Raxav eyhene zəiyfee manbı şaharne ç'ak'ınbışile dyugul haa'a. Mana şahar İzrailybışe avqumee, mane zəiyfaykiy məng'ı'ne k'anenbışik soot'adeş. Manbı qiyğa İzrailyne milletul ulyookka.

cigeençe, sayangada yuguniy q'ap'ın xhyan ılqeq'ennexhe? ¹² Yızın çocar, inciliyne yivesse zeytun, tayangisseb inciliy aleylyaa'as vəəxəyee? Həməxdıd, sa xhyan ı'lqəəne cigeençe sayangada, yuguniy q'ap'ın xhyan ı'lqəən deşxhe.

Xəənçena k'orana ək'el

¹³ Vuşde yı'q'nee, k'orana ək'elynanayiy k'oran ats'alynana vornane? Vuceecar vuc axtı qıdy'ı, hasre mang'vee, vucee haa'ane yugne ı'mreeka, vucee hı'iyn yugun işbı k'orane ək'elika hı'ıva hagvecen. ¹⁴ De'eş, şu vuşdacab haa'axhe, vuşde yik'eeyib paxılıyvalla vobxhe, şucab şu axtıba vukmekka, şu məxüd hor ha'a. ¹⁵ Məxbına k'orana ək'el xəənçe qabına deş vob, mana ine dyunyeyne, insanna, şeyt'anıkena vob. ¹⁶ Nyaabiy insanaaşə conacab haa'a, paxılıyvallab vob, maa'ad alıkkı-gıkkıy, geed pisvalyby eyxhe.

¹⁷ Xəənçena k'orana ək'el alyapt'ına insan yik' məttına, siç'dekvana, g'üvənana, mizelqa qaraylena, yik' gyotxhanna, yugun işbı ha'ana, neng'uncad sura ıqdyaqqana, aq'vasın hidya'ana vorna. ¹⁸ İnsanaaşın uğoodıybıyiy duşmanıyvallabı ç'əv haa'anbı yugna toxum oozıynbışık akar. Məxbınbışə qiyğad qopkuvalın şagav sa'a.

4

Dyunyeykana hambazıyvalla, Allahıkana duşmanıyvalla vob

¹ Nençene şos cuvabilqa abıy eyxhe, nya'a şoqa aldapxhın-g'adapxhınıyby eyxhe? Nya'a, man şu abğançe oodane xuruşbışike dişde vod? ² Şos hucoomecad ıkkang'a, şosse man xılel qa'as dəxəmee, şu insan gek'a. Şu paxılıyvalla haa'a şos hucoomecad ıkkangmee, man kar xılel qa'as dəxəmeeyid, uğoodanbı. Şu Allahıke hideqqava, şoqa man kar deş. ³ Şu man heqqanıd, şos heled deş. Şu man vuşde kefıke, pisde işbışis heqqava hıdele.

⁴ Allahne yəqqı'le qıkkepç'ıynbı! Şok'le ats'a dişde, ine dyunyeykana hambazıyvalla, Allahıkana duşmanıyvalla vobna? İne dyunyeyka hambazıyvalla haa'as vukkanang'vee, cuke Allahıs duşman ha'a. ⁵ Sayid şosqa həməxüdməde qöö, Muq'addasne Otk'unee həməxüdcadme otk'un: «Nya'a Allahee dişde, şas rı'h huvu? Mang'us şı vukkan vuxhal-alla, Mana öörəxə deş şı Cule ğayrı mering'us ı'bəədat ha'amee». ⁶ Mang'vee şas mançile hexxanab yugvalla haa'ana. Mançil-allad Muq'addasne Otk'unee inəxüd eyhe:

«Allahee cocab co axtıba
vukkekkanbışda yəq q'ats'aak'van,
Cocab co axtıba vukdekkanbışismee
Cuna yugvalla haagva».

⁷ Mançil-allab Allahee eyhençıqa gyuv'ur-ozə qeepxhe, iblisis ıkkang hıma'a, manke iblisıd şoke hıxvasın. ⁸ Allahıs k'ane qeepxhe, manke Manar şos k'ane qıxhes. Bınananbı, xıleppı hoğle, Allahne yəqqı'l it'umba ulydobzuriynbı vuşun yik'bı mətte'e. ⁹ Aq'vabı qe'e, ak' avqe, gyaaşə! Hasre vuşun əqəna gyaaşuylqa, şadvallab derdıqla savk'lece. ¹⁰ Rəbbine ögil haaq'vre, Mang'veeyib şu axtı qaa'as.

¹¹ Çocar, sana-sang'une hək'ee pısın immeyhe. Şavaayiy çocune hək'ee pısın eyhe, şavaayiy çoculena haa'a, məxrıng'vee Q'aanunub pis haa'a. İnsanee Q'aanunulena haa'axhe, mana Q'aanunun eyhen ha'ana deş, mançına haakim eyxhe. ¹² Q'aanun Huvunar, Haakımır sa Allah vorna, gyapt'asıb g'attivxhan haa'asıb vəəxəna saccu Mana vor. Ğu vuşuna eyxhe, yığne k'anering'us ğucar vake haakim haa'a?

Umud valqa deş, Allahılqa hee'e

¹³ Həşde məxüd eyhenbişe k'ırı alixxhecen: «G'inyayee, g'iyqayee şi sa neneme şahareeqa hapk'ın, maa sa senna avxu, kar alışsu massa huvu, pıl ha'as». ¹⁴ Mançılqa axvee, şok'le g'iyqa vuk'lelqa hucoome qales ats'ad deş. Yişda ı'mı'r hucoo eyxhen karne? Sık'ınna gahna g'ecene, qiyğad ayk'anne booğak akar. ¹⁵ Mançilesa şu eyhe: «Rəbbis ıkkıykinnee, hıdyapt'ı avxvee, manayee, mebnayee iş haa'a». ¹⁶ Həşdemee şu, gırgın vuşde xıledın xhinne, gırgın şosse əxən xhinne yuşan haa'a. Məxüb yuşan hav'uy qotkuda deş vod. ¹⁷ Şavuk'leyiy vucee yugun ha'as ıkkıanva ats'a, yicıd hıdy'a, məxrıng'vee bınah haa'a.

5

Karnanbışılqa hixhar he'e

¹ Həşde, kar geednanbı şu zal k'ırı alixxhe. Vuşde vuk'lelqa qalesde yiğbışıl-alla hülöübəxə gyaaşe. ² Vuşun kar qı'çıyn, tanalqa alya'anbıd guvayn otxhun. ³ Vuşun k'ınəğəyiy nuk'ra pasın aqqı. Mançilin pas vuşde aq'veeqa ulyozaras, mançin şu ts'ayın xhinne gyooxhan haa'as. Q'ıyaamatın yiğ qadı hiyxhar vod, şumee kar sı'ıyke aats'e deş. ⁴ Şu vuşun cigabı qiyşalanbışis hək' quvu deş. Həşde mançin vuşde aq'veeqa ts'ir haa'a. Xəybışde Xəring'uk'le Rəbbik'le qıviyşalanbı hülöübəxə gyaaşuy g'ayxhiyn. ⁵ Şu ç'ıyeyne aq'val gyavts'u-gyuvxhu, şos ıkkıananbı ha'a iviykır. Şu gyatt'asde həyvanaaşe xhinne otxhunıy otxhun. ⁶ Şu şok sidet'uyne qorkung'une, hıdı'iyncad kar gardanaqa gıxhxı, mana gik'u.

Sabırka vuxhe

⁷ Yızın çocar, yişda Xudaavanda qalesmee sabırkı he'e. İlyaaakende, sa kar ezuna, mang'unemee manimee gıranın şagav aleylesmee nimee sabırıkayiy eyxhe. Mana tsuvulıynıd yuxhxhaniynıd gyögiybı ixhesmee, sabırile g'e'exhxha deş. ⁸ Şunab sabırka, yik'eka vuxhe, yişde Xudaavandayn qariy k'ane qıxha vod. ⁹ Yızın çocar, şolqa cuvab qıdyadıynemee, sana-sang'ulena hımaa'a. Yişda Haakim qalesın yiğıd k'ane qıxha vod.

¹⁰ Yızın çocar, Rəbbine doyule yuşan haa'ane peyğambaraaşike misaal aleet'e, əq'übabışis ööpxü, sabır hı'iy xət qıxhe. ¹¹ Şi baxtivararva ööpxürynbışık'le eyhe. Şok'le Əyı'b peyğambarne sabırene hək'ee g'ayxhiyn. Şok'le ats'an Rəbbe nekke qiyğa mang'us xayır-düə hoole. Xudaavanda geer rəhı'mıkana, yik' gyotxhanna ıxhayl-alla məxüd ha'a.

K'ın g'ımıysar

¹² Yızın çocar, mısacad xəəlqan, ç'ıyelqan nişilycad-alla k'ın g'ımıysar. Hasre vuşun «ho'o» ho'o ixhecen, «de'eqıd» de'eş ixhecen. Deşxheene, şu mançıl-alla Allahıke cuvab alyaat'as.

Düəyna guc

¹³ Vuşde neng'veemecab əq'üba opxhanxhee, düə hee'e. Şadnar vorxhee, ilaahi qəpqe. ¹⁴ Şoqa ık'arna vorxhee, iman ha'anbışde ummatın ağsaqqalar qoot'le. Hasre manbışed Rəbbine doyule düə qəbəqqə-qəbəqqə, mang'ulqa zeytunun q'ış qadğvecen. ¹⁵ İmanıka hav'uyne düəyn mana yug qa'asda, Rəbbe mana g'elil qa'asda. Ik'arang'vee bınah hav'uxhee, Xudaavanda mang'une bınahıler ilyheç'esda. ¹⁶ Sana-sang'uk'le şu hı'iyn bınahbı eyhe, sana-sang'ul-allad düəbı he'e yug qeep-xhecenva. Qorkung'une düəysse geed kar ha'as əxə. ¹⁷ İlyas peyğambarır şına xhineena insan ıxha. Mang'vee yik'eençe gyögiy mexhecenva düə haa'a. Mançile qiyğa xheбіlle sennayiy yixhible vazna gyögiy eyxhe deş. ¹⁸ Qiyğa meeb mang'veecab düə hav'umee, xəybışe gyögiy gyöğa'a, ç'ıyeynıd kar aleylya'a.

¹⁹ Yizin çocar, vuşda nenamecar Allahne yəqqı'le sark'ılee, şunar mana qorkune yəqqı'lqa sak'al he'ee, ²⁰ manke şok'le ats'axxhe, şu mana qik'uyke g'attixhan hı'ı, geedne bınahbışike havacı.